

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

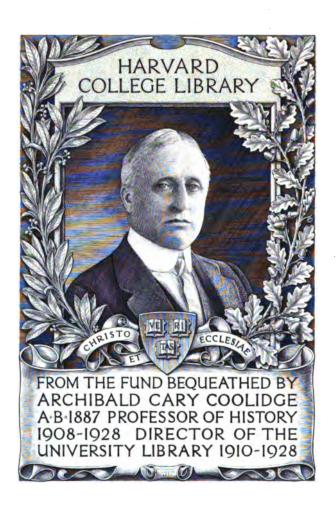
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + Refrain from automated querying Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Lex Salica.

Текстъ приготовилъ къ печати и примъчаніями снабдилъ

Д. Н. Егоровъ.

предварительныя замъчанія.

I.

Время составленія Салической Правды.

О времени составленія сама Салическая Правда даетъ цёлый рядъ примыхъ и косвенныхъ указаній. - Опредъляется, напр. (tit. 47), территорія действія Правды, и это указаніе было бы и надежнымъ хронологическимъ опредълениемъ, если бы самый текстъ не допускалъ весьма различныхъ толкованій (см. прим. къ tit. 47). Съ другой стороны, нъсколько чрезвычайно важныхъ прибавленій (tit. 58: "paganorum tempore... multorum potestas"; Cap. II, 4: "quando illi legem composuerunt non erant christiani"), а также рядъ мёсть самой Правды (весь tit. 19; 2, 12-, maialis votivus" и т. п.) прямо указывають на существованіе Правды въ языческое время, притомъ въ эпоху "многовластія", т. е. время до завоеванія Галлін. Однако, цінность и безспорность всіх в этих указаній сильно заподовривается и оспаривается, и более всего-всв места, которыя можно истолковать въ смысле язычества. Прибавленія къ tit. 58 и Сар. II, 4. напр., многіе не безъ основанія считають поздпийшими неорганическими вставиами (Brunner: "R.-G." I, р. 299, 37; даже Вайцъ, которому эти указанія могли бы сослужить большую службу, считаеть ихъ лишь второстеченнымъ матеріаломъ: "А. R." р. 78), "maialis votivus" прямо-таки истолковывается въ христіанскомъ смысль (см. прим. къ 2, 12), а другіе "явыческіе" остатки въ Правдъ объясняются-либо какъ слъдствіе сознательной уступки правительства, не желавшаго драконовскими мерами оскорбить и возбудить противъ себя своихъ на-половину еще языческихъ поддав. ныхъ ("праслушиваніемъ къ общественному настроенію" —Sybel: "Königth.",

рр. 318, 319, объясняеть, напр., отсутствие "клерикальной окраски" въ эмендаціи Хлодовека), либо какъ результать естественных переживаній прежняго язычества въ обществъ, которое еще мало прониклось христіанствомъ. -- Наконецъ, существующіе "Прологи" даютъ довольно подробный разсказъ, по мнѣнію однихъ (Waitz: "А. R.", р. 38; Sohm: "R. u. GV." I, р. 52; Amira: "Recht", р. 49) - очень цівный, по мивнію других в (Fustel-de-Coulanges: "Instit." III, p. 15; Brunner: "R. G." I, p. 298),—corepшенно негодный и поздній, како составлена была Правда народными законодателями и какъ она лишь впослыдствій была рецензирована цілымъ рядомъ королей. И здъсь, какъ видно, опънка чрезвычайно разнообразна, твиъ болве, что данныя Прологовъ могутъ быть ослаблены цвлымъ рядомъ указаній самой Правды (14, 4; 26, 1, 2; 46; 56), гдв королевская власть является въ полной силь и гдь нъть никакихъ указаній на существованіе какого-либо "многовластія" или народоправства (особенно Brunner: "R. G." I, p. 299; Fahlbeck: "La royauté et le droit royal francs durant la première période de l'existence du royaume", p. 247; npomues noказательности этихъ мъстъ-Dahn: "Könige", VII, 2, 52). — Косвенныхъ доказательствъ еще больше: за или противъ более ранниго времени истолковываются и матеріальныя данныя Правды, и языкъ (латынь), и ближайшій поводъ въ составленію Правды (объединеніе салических франковъ, т. е. IV в.; возникновеніе франкскаго госидарства, т. е. V в.), и отсутствіе прямыхъ, неподозрительныхъ указаній на язычество, и отсутствіе такихъ же данныхъ о христіанств'в (м'вста врод'в 13, Add. 2-очевидныя позднівішім вставки), и неупоминаніе літописей (напр., Григорія Турскаго, очень подробно и хорошо освёдомленнаго относительно событій пятаю вёва) о кодификаціи Правды, и фиксація штрафовъ и, наконецъ, цалый рядъ спеціальныхъ правовыхъ и бытовыхъ особенностей (особое положеніе "римлянина", архаичности въ tit. 45-, de migrantibus", подробности организацін суда и т. п.), характерных в для изв'єстнаго времени. — Вс'є эти данныя подверглись самой разнообразной и противоположной интерпретаціи. и вопросъ о времени составленія Правды до сихъ поръ еще споренъ, несмотри на то, что изследователи оперирують почти что одинавовымъ составонъ фактовъ. - Всв расходищіяси митнія ученыхъ ножно разбить на двъ большія группы. Одни (Stobbe: "Gech. d. deutsch. Rechtsquellen" I, р. 39; особенно Waitz: "А. R.", р. 77 и, слъдун ему, Sohm: "Prozess", р. Y: Amira: "Recht", р. 49) относять составленіе Правды во времени до Хлодовека, до завоеванія Галліи, до возникновенія франкскаго государства, другіе ко времени Хаодовеха (болье неопредьленная фиксація, напр., у Фюстель де Куланжа, "Instit." III, р. 15-"VI, VII вв.",--сравнительно исключеніе), расходясь, однако, относительно болве точной даты (до принятія христіанства, т. е. 496 г.— Eichhorn: "Deutsche Staats—u. Rechtsgesch". I, § 35, Pardessus, p. 425, Schröder: "Lehrb.", p. 27; nocan—Sybel: "Königth.", pp. 308 sq., Brunner: "R. G." 1, pp. 297 sq.). — Иногда равница обоихъ взглядовъ выражалась еще въ видъ противоположенія чисто народнаго законо зательства -- оффиціальной, королевской кодификаціи, при чемъ это разделение привело къ другому, еще более спорному положенію, что источникомъ "народнаго" права является только "обычай", "королевскаго"--- moлько "ваконъ" ("Gewohnheit", "Satzung"; особенно Sohm: "R. и GV", I, pp. 102 sq.). — Для пользованія Правдой, конечно, необходимо выработать опредпленное представление о времени ея составленія. При этомъ, кромѣ тщательнаго пересмотра обычныхъ аргументовъ, необходимо остеречься и отъ опаснаго смешенія двухъ размичных предметовъ-времени первой кодификаціи Правды и времени перваго domedгиаго до насъ текста. Другое важное соображение состоить въ томъ, что Салическую Правду отнюдь нельзя разсматривать какъ однородный, цёльный намятникъ: въ ней видно нъсколько наслоеній, нъсколько правовыхъ теченій, которыя достаточно ясно выражаются въ цівломъ рядів противоръчій и колебаній въ самой Правдъ.

II.

Тексть.

І Семья (въ изданіи цитируется по рукописямъ)

4 рукописи, дающія въ 65 главахъ тексть въ очень краткой формѣ Рукописи эти: Paris Lat. 4404 (цитируется Par. 4404 или "4404"),

Wolfenbüttel (" Wolf.),
München (" Münch.),

Paris 9653 (, Par. 9653 или "9653").

И Семья (цитируется—II)

2 рукописи, дающія текстъ также въ 65 главахъ, но въ нѣсколько болѣе полной редакціи, при чемъ нѣкоторыя добавленія (напр. 13 A dd. 2 55 Add. 3, 4) указывають на вліявіе христіанства.

III Семья (цитируется—III)

9 рукописей; текстъ въ 99 главахъ; семья распадается на 2 группы, изъ которыхъ одна (6 рукописей) опускаетъ Малбергскую глоссу (см. о ней ниже) и стремится улучшить и отшлифовать самый текстъ.

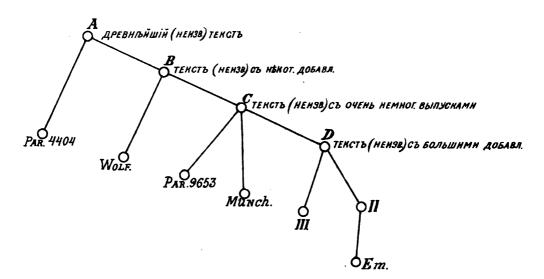
IV Семья (цитируется—Her.)

Heroldina, т. е. изданіе Правды Герольдомъ въ его "Originum ас Germanicarum antiquitatum libri" (Basilea, 1557), которое основано на очень хорошей, но неизвъстной теперь рукописи.

V Семья (цитируется—Em.)

Около 50 рукописей; тексть въ 70 главахъ; глосса опущена; систематическое улучшение текста, при чемъ особенно избъгаются вульгаризмы, какъ это и характерно для renaissance'а въ эпоху Карла В.

Относительно генеалогіи этихъ текстовъ (рукописныхъ семей) существуєть рядъ остроумныхъ комбинацій. Вайцъ ("А. R.") даетъ такое древо:

4. Другая попытка объяснить взаимоотношение текстовъ принадлежить Behrend'y ("Zeitschr. für Rechtsgesch.", 1878; статья—"Die Textentwickelung der L. S."), результатамъ котораго и следуетъ данное изданіе. - Берендъ тоже предполагаетъ основной, не дошедшій до насъ, текстъ, изъ котораю путемъ авторизованной переписки (переписчики внесли разныя измъненія въ видъ пропусковъ, добавленій, измъненія опредъленій и т. п.) возникъ рядь вторичных текстовъ. Такъ образовались тексты I семьи (4 только дошли до насъ), которые въ общемъ совершенно согласны между собой, но часто расходятся въ подробностяхъ. Въ виду неполняго сходства этихъ вторичныхъ текстовъ и возникли вполнъ естественныя попытки общей сводки, общей компиляціи. Компиляціи эти, внесшія, въ свою очередь, накоторыя добавленія, имъли ръшающее значеніе для дальнъйшей исторів текста. Именно въ 2-къ рукописякъ II семьи мы имбемъ образчикъ такой компиляціи, въ текстъ Herold'а-передълку одной изъ такихъ компиляцій, наконецъ, одна изъ такихъ компиляцій лежитъ и въ основаніи III семьи и близко съ нею сходной Эмендаты (lex emendata, т. е. V семья). Такимъ образомъ, по Беренду генеалогія представляется въ следующемъ видъ:

- О Первоначальный (неизвистный) текстъ
- . О . Списки авторизованые (таковы 4 рукописи I семьи)
- О Разныя компиляціи (такова II семья)
- О Обработка разных компилицій (таковы Her., Ш., Em.).

Съ появленіемъ, въ эпоху Карла В., оффиціальной, королевской Эмендаты дальнъйшія попытки измѣнить и обработать текстъ остановились, прежнія изданія начали понемногу вытѣсняться Эмендатой, которан стала общепринятымъ и, въроятно, общеобязательнымъ текстомъ (оффиціальные документы, напр., цитируютъ только Эмендату), чѣмъ и объясняется большое количество дошедшихъ до насъ текстовъ Эмендаты и скудное количество другихъ текстовъ.

Кром'в самаго текста Правды, важнымъ дополненіемъ (иногда даже, въ нёкоторыхъ рукописяхъ, введеннымъ въ самый текстъ Правды) являются королевскія новеллы—"Капитулярін".— Чрезвычайно важенъ, наконецъ, и рядъ частныхъ работъ, которыя, будучи основаны на древнихъ и неизв'єстныхъ намъ спискахъ, позволяютъ внести нёкоторыя изъясняющія дополненія и исправленія. Такими частными работами являются такъ назыв. "Septem causas" (еще при Меровинахъ составлены, такъ какъ 8, 7 упоминается "antrustio, qui inter duos reges pagaverit"), "Recapitulatio L. S.", "Remissoria" (составлены при Каролингахъ, такъ какъ основываются на текстъ Эмендаты) и "Extravagantia" (Extrav. B, по отрывку V, возникли въ Италіи, не ранте половины IX в.).—Результатомъ традиціи являются "Прологи" и "Эпилоги".

III.

Малбергская глосса.

Въ латинскомъ текств Правды часто встрвчаются нелатинскія слова въ видѣ вставокъ съ вводной помѣткой—"Malb." и объяснительнымъ—"hoc est^k, "id est" (напр., 1, 1: Si quis ad mallum legibus dominicis mannitus fuerit et non venerit, Malb. reapte hoc est DC din. qui faciunt sol. XV culpabilis iudicetur). Вставка эта, которая въ большинствѣ случаевъ сохранилась въ чрезвычайно испорченномъ видѣ (Кегп полагаетъ поэтому, что она написана подъ диктовку) и обыкновенно называется "Малбергской" глоссой (т. е. пояснительнымъ terminus technicus, который употреблялся на "mallobergus"—мѣстѣ франкскаго суда, см. пр. 2), съ самаго начала возбудила къ себѣ особый интересъ изслѣдователей. Одни считаютъ ес остаткомъ первоначальнаго германскаго текста Правды, выводя отсюда гипотезу объ

исконномъ, не дошедшемъ до насъ, германскомъ текстъ (Pardessus, Kern) или даже о какой-то "устной кодификаціи" (Petigny: "Etudes" II; Schäffner: "Gesch. der Rechtsverfassung Frankreichs" I). Другіе, считая глоссу тоже германской (Grimm, Müllenhoff), хотя и испорченной до неузнаваемости, видять въ ней либо только техническіе термины суда, либо результать частной интерпретаціи (Амира). Всѣ зато согласны, что глосса эта первоначально не входила въ текстъ Правды, что она—болье поздній придатокъ, какъ это и видно изъ того обстонтельства, что она встрвчается лишь въ болье позднихъ рукописяхъ (Вайцъ, Бруннеръ).—Есть, наконецъ, еще и третье мнѣніе, въ настоящее время едва-ли къмъ поддерживаемое, но характерное для испорченности текста. Оно высказано Leo (Die Malbergsche Glosse I. II, 1842) и сводится къ тому, что глосса составлена на кельтскомъ языкъ.

Въ нашемъ изданіи глосса опускается во всёхъ случаяхъ, гдё она им ветъ только филологическій интересъ или не можетъ быть возстановлена съ достаточной точностью, и привлекается лишь тогда, когда она даетъ характерные и хорошо установленные юридическіе термины.

Д. Е.

I. Demannire1).

- § 1. Si quis ad mallum²) legibus dominicis³) mannitus fuerit et non venerit^a)⁴), DC dinarios qui faciunt solidos XV⁵) culpabilis indicetur.
- § 2. Ille vero qui alium mannit et ipse non venerit, si eum sunnis 6) non tricaverit 7), ei qui manebit b) XV solidos culpabilis indicetur.
- § 3. c) Et ille qui alium mannit cum testibus 8) ad domum 9) illius ambulare debet; et si praesens non fuerit, sic aut uxorem aut quemcumque de familia 10) illius apellit, ut illi faciat notum quod ab eum mannitus est.
- § 4. Nam si in dominica ambasia ^a) ¹¹) fuerit occupatus, mannire ¹²) non potest.
- § 5. Si vero infra pago 13) in sua ratione 14) fuerit, sicut superius diximus, mannire potest.

II. De furtis porcorum.

- § 1. Si quis porcellum lactantem ¹⁵) furaverit •) et ei fuerit adprobatum ¹⁶), CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
- Add. 1. f) Si quis vero in tertia chranne 17) furaverit, solidos XV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura 18).
- Add. 2. f) Si quis vero porcellum de sute 19) furaverit et f) clavem habuerit 20), solidos XLV culpabilis iudicetur.
- § 2. Si quis porcellum *) furaverit qui sine matrem possit vivere et ei fuerit adprobatum, XL din. qui faciunt solidum I culpabilis iudicetur.

a) si eum sunnis ("sonies"—въ другихъ рукописяхъ) non detenuerit—прибавляютъ Münch., Par. 9653.

b) ei quem manivit-Münch., II, Em.

с) §§ 3,4,5 - опущены Münch., III.

d) вмъсто "dom. amb." Par. 9653—"iussione regis".

e) de chranne (см. пр. 17) prima aut de mediana-прибавл. III., Her., Ет.

f) § находится - П, Her., Em

g) qui-Em.

м) de сатро-прибавл. Wolf., Münch., Par. 9653.

- § 3. ") Si quis scroba ²¹) in asso ^b) subaterit ^c) ²²) et ei fuerit adprobatum, CCLXXX din. qui faciunt sol. VII culpabilis iudicetur.
- Add. 3.4) Si quis scropham cum porcellis 23) furaverit, DCC den. qui faciunt sol. XVII et semissem culpabilis indicetur.
- § 4.4) Si quis porcum anniculum furaverit et ei fuerit adprobatum, CXX din. qui faciunt sol. III f) culpabilis indicetur, excepto capitale et dilatura.
- § 5. 9) Si quis porcum bimum furaverit, DC din., qui faciunt sol. XV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.
- § 6. *) Quo numero usque ad duos porcos simili conditione convenit observare.
- § 7.4) Si vero III aut amplius imbulaverit*) 24), MCCCC din. qui faciunt sol. XXXV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.
- § 8.4) Si quis porcello m) de inter porcos n) furaverit, DC din. qui faciunt sol. XV culpabilis iudicetur.
- § 9. Si °) quis porcello tertusu ²⁵) imbulaverit usque ad anniculum, CXX din. qui faciunt sol. III °) culpabilis iudicetur.
- § 10. 7) Post anniculatum vero DC din. qui faciunt sol. XV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.
- § 11. Si quis verrem ²⁶) aut scrobam ducariam ²⁷) furaverit, DCC din. qui faciunt sol. XVII et dimidium culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.
- § 12. Si quis maiale ²⁸) votivo ²⁹) furaverit et ^r) hoc testibus quod votivus fuit potuerit adprobare, DCC din. qui faciunt sol. XVII et dimidium culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.

и) § нъть-Ш.

b) "in asso"—только Par. 4404, Wolf.; всв остальныя—"in furto".

c) "hoc est porcellos a matre subtraherit"—прибавл. Her., Em.

d) § находится-II, Her., Em.

e) § нъть--II, III.

f) DC den., sol. XV-Münch., Par. 9653.

^{#) §} нъть-Wolf., Münch., Par. 9653.

м) § нътъ--II, III, Her., Em.

і) § нъть-Wolf., Ш.

ь) "usque ad sex capita"—прибавл. Münch., II, Her., Em.

ı) § нътъ-Ш.

^{») &}quot;in campo"—прибавл. Em.

[&]quot;ipso porcario custodiente"—прибавл. II, Her., Em.

o) § нътъ-Ш.

P) "DC din., sol. XV"—Par. 9658.

q) § нътъ-Раг. 9653, Ш.

r) "ille qui illum perdidit"—прибавл. III, Her., Em.

- § 13. Si maiale vero quae votivus a) non fuit, sol. XV culpabilis iudicetur.
- Add. 4. b) Si quis de gregem XV porcus 30) furaverit c), sol. XXXV culpabilis iudicetur.
- § 14. Si quis XXV porcos furaverit, ubi amplius non fuerit in grege illo d) 31), et ei fuerit adprobatum, Malb. 32) sonista 33) hoc est, MMD dinarios qui faciunt sol. LXII d) culpabilis indicetur.
- § 15. f) Si vero amplius fuerit qui non fuerint imbulati, excepto capitale et dilatura, MCCCC din. qui faciunt sol. XXXV culpabilis iudicetur.
- § 15. 9) Si vero L porci fuerint imbulati et si adhuc aliqui remaneant 1), excepto capitale et dilatura, MMD din. qui faciunt sol. LXIII i) culpabilis iudicetur.

III. De furtis animalium.

- § 1. Si quis vetellum ³⁴) lactantem ³⁵) furaverit et ei fuerit adprobatum, CXX din. qui faciunt sol. III culpabilis iudicetur.
- § 2. *) Si quis bimum aut anniculum animal 36) furaverit et ei fuerit adprobatum, DC din. qui faciunt sol. XV culpabilis iudicetur.
- § 3. Si quis bovem aut vaccam cum vetellum ³⁷) furaverit, MCCCC din. qui faciunt sol. XXXV culpabilis iudicetur.
- Add. 1.1) Si quis vaccam sine vitulum furaverit, sol. XXX culpabilis indicetur, excepto capitale et dilatura.
- Add. 2. ') Si quis vacca domita 38) furaverit, sol. XXXV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.
- § 4. Si quis taurum furaverit illum qui gregem regit ») et neumquam iunctus ³⁹) fuisset, MDCCC din. qui faciunt sol. XLV culpabilis iudicetur.

[&]quot;) "sacrifus". "sacrivus"—дають Wolf., Münch., II, III.

b) § только-III, Ет.

c) "et reliqui ibi remanserint"-прибавл. Ет.

d) нассажа "ubi... illo"-нъть III.

^{•)} такъ 3 рукоп. l; Par. 4404 ошибочно даетъ XLII; всъ остальн. Codd.—"LXII cum dimidio".

^{1) §} нътъ-Ш.

ø) § нъть—III.

м) пассажа "et.... reman."-нътъ Wolf., Münch., 9653.

^{·) &}quot;LXII sol."- Wolf., 9658; "LXII et dimidio"—остальн. Codd.

к) II; Her. разлагаетъ на 2 §§; примъръ такого разложенія см. 2. 4,6

ı) § дають - II, Her., Em.

^{») &}quot;hoc est trispellium, qui de tres villas communis vaccas tenuerit"— прибавл. III.

- § 5. a) Si vero taurus ipse de tres villas communis vaccas tenuerit, hoc est trespillius 40), qui eum furaverit in triplum XLV b) sol. culpabilis iudicetur.
- Add. 4.°) Si quis taurum regis furaverit, den. MMMDC qui faciunt sol. XC 41) culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.
- § 6. Si quis XII animalia furaverit et nec unus exinde remaneat 4) 42) Malb. sunista 43), excepto capitale et dilatura, MMD din. qui faciunt sol. LXIII 1) culpabilis indicetur f).
- Add. 5. 9) Si vero super ipsas XII animalia remanserint aliqui, sol. XXXV culpabilis indicetur, excepto capitale et dilatura).
- § 7.4) Si vero amplius usque ad XXV animalia furaverit, et si adhuc aliqui remaneant, excepto capitale et dilatura, MMD din. qui faciunt sol. LXIII culpabilis iudicetur.

IV. De furtis ovium.

- § 1. Si quis agnum lactantem ^k) furaverit et ei fuerit adprobatum, VII din. ¹), qui faciunt medio trianti, culpabilis iudicetur.
- § 2. Si quis anniculum vel bimum berbicem ⁴⁴) furaverit "), excepto capitale et dilatura, CXX din. qui faciunt sol. III ⁴⁵) culpabilis iudicetur.
- § 3. *) Certe si tres *) *p) furaverit, MCCCC din. qui faciunt sol. XXXV culpabilis iudicetur. Qui q) numerus 46) usque ad XI. 47) berbices convenit observare.

а) § нъть-Ш.

ь) "in tr. XLV" даеть только Par. 4404; Wolf., Par. 9658, II, Her., Em.—дають "XLV".

c) § дають-- II, Her., Em.

d) пассажа "et... remaneat"—нътъ Ш.

^{•)} такъ Par. 4404, II; Wolf., Münch.. Par. 9653—даютъ LXII: остальныя— "LXII cum dimidio".

f) "et usque ad XXV unum iudicium terminantur"-прибавл. III.

ø) § дають - II, Her., Em.

м) "et usque ad XXV uno iudicio terminantur"—прибавл. Ет.

f) § нътъ - III, (см. f).

k) "lactantem"--нътъ Münch., Par. 9653, П, III.

^{/) &}quot;VII sol."—даетъ Münch., опуская слова: "q. f. m. t."

m) "et ei fuerit adprobatum"-прибавл. Wolf.

^{») §} распадается на 2 §§ -- Wolf.

o) "aut amplius"- прибавл. Wolf., II, Her.

p) "duos aut tres"—даютъ III, Em.

я) все предложеніе отсутствуєть-Münch., Par. 9653, II, Her.

§ 4. Si vero XL aut amplius *) furaverit, Malb. sunnista 48), MMD din. qui faciunt sol. LXIII *) culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.

V. De furtis caprarum.

- § 1. Si quis tres capras ·) · · · ·) furaverit et ei fuerit adprobatum, CXX din. qui faciunt sol III culpabilis indicetur, excepto capitale et dilatura.
- § 2. Si d) super tres imbulaverit, excepto capitale et dilatura, DC din. qui faciunt sol. XV culpabilis iudicetur.
- Add. 1.) Si quis buccum 51) furaverit, DC din. qui faciunt sol. XV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.

VI. Defurtis canum 52).

- § 1. Si quis sigusium f) ^{53}) canem magistrum ^{g}) ^{51}) imbulaverit aut occiderit, DC din. ^{h}) qui faciunt sol. XV culpabilis indicetur.
- Add. 1. ') Si quis canem ') acutarium 55) furaverit, DC din. qui faciunt sol. XV culpabilis iudicetur, excepto') capitale et dilatura.
- Add. 2. **) Si quis **) canem qui legamine novit 58) post solis hoccasum 59) occiderit, sicut superius diximus intemamus.
- § 2. Si quis pastoricalem canem ⁶⁰) furaverit aut ⁹) occiderit ⁹), excepto capitale et delatura, CXX din. qui faciunt sol. III culpabilis iudicetur.

[&]quot;) "aut amp."-нъть Münch., Par. 9653.

b) такъ Par. 4404; остальн. Codd. I-"LVII"; "LXII cum dimidio"—II, III, Em.

c) вмъсто "tr. capr."—III даетъ "capritum" во;, capritum sive capram aut duas capras vel tres" —Ет.; "capram unam, duas vel tres"—Her.

d) "si super tres fuerint capras et eas furaverint"-Par. 9653.

е) §-только въ одной изъ Em.

^{/)} другія чтенія—"secusius", "segutius, "siutius," "seiusius".

я) "qui magister sit"—прибавл. Ет.; "magistro suo furaverit"—прибавл. Her.

^{*)} MDCCC din., XLV sol.—дають Her., Em.

і) во всъхъ Codd., кромъ I.

^{*) &}quot;Si quis vero seusium reliquum aut veltrem **) porcarium sive veltrem leporarium qui et argutarius **7) dicitur furatus fuerit vel occiderit"—Em.

^{&#}x27;) "exc. c. et d."—нъть II.

m) § дають-Münch., Par. 9653, II.

^{») &}quot;Si quis vero canem custodem domus sive curtis qui die ligari solet ne damnum faciat post solis occasum solutum furatus fuerit vel occiderit, DC din. qui faciunt sol. XV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura" – Em.

o) "fur. aut."-нъть Wolf., Münch., Par. 9653.

p) "aut occ."—HBTB Her.

VII. De furtis arium.

- § 1. Si quis acceptrem ⁶¹) de arborem ⁶²) furaverit et ei fuerit adprobatum, excepto capitale et dilatura, CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
- § 2. Si quis acceptrem de pertega 63) furaverit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iùdicetur.
- § 3. Si quis acceptrem de intro clavem ⁶⁴) furaverit et ei fuerit adprobatum, MDCCC •) dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.
- Add. 1. b) Si quis spervarium 65) furaverit, denarii CXX qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur, excepto capitale et delatura.
- Add. 2. b) Si quis gallum furaverit, denarii CXX qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur, excepto capitale et delatura.
- Add. 3. b) Si quis galinam furaverit, CXX denarii qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur, excepto capitale et delatura.
- Add. 4. b) Si quis grugem 66) aut ciceno 67) domesticus furaverit, denarii CXX qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
- § 4. Si quis ansare 69) furaverit c) et ei fuerit adprobatum, CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis indicetur.
- Add. 5. d) Si quis turture 70) de rete e) aliena furaverit, solidos IH culpabilis iudicetur.
- Add. 6. f) Si quis aucellum ⁷²) de trappa furaverit, solidos III f) culpabilis iudicetur.
- Add. 7. h) Si quis pomarium 1) 74) domesticum h) de intus curte aut de latus curte 1) 76) capulaverit 77) aut involaverit, solidos III culpabilis iudicetur.

a) MDCCCC-Par. 4404.

b) Add. 1-4 дають—III, Her., Ет., при чемъ III соединяеть Add. 2, 3, Ет.—
 Add. 2-4.

c) aut anedam ⁶⁶) domesticam—прибавл. П, Ш, Her.. Em.

d) § дають—II, Her.

⁶⁾ Her. - de trappa. 71)

^{1) §} дають—П, III; Em. стягиваеть Add. 5, 6 слъд. образ.: Si quis turturem de rete aut quamlibet aviculam de quolibet laqueo vel decipula ¹²) furav.....

g) sol. XV-даетъ III.

м) Add. 7, 8, 10-дають II, Her., Em.

i) sive quamlibet arborem domesticam-Em.

k) aut perarium 75)—прибавл. Her.

¹⁾ вмъсто пассажа "de intus.... lat. curte" Em-"extra clausuram."

- Add. 8. •) Si in orto 78) fuerit et ipsum aut capulaverit b) aut involaverit, denarii DC qui faciunt solidos XV culpabilis indicetur.
  - Add. 9. °) Hanc quoque legem et de vitibus observari jussimus.
- Add. 10. °) Si quis cultellum ⁷⁹) furaverit, denarii DC qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 11. d) Si quis in silva alterius 80) materiamen 81) furatus fuerit aut incenderit vel concapulaverit, aut ligna alterius furaverit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis indicetur, excepto capitale et delatura.

VIII. De furtis apium 82).

- § 1. Si quis unam apem •) de intro clavem ⁸³) furaverit et hic si probaverit ^f), MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- § 2. Si quis umum vasum ^g) ubi amplius non fuerit ⁸⁴) qui eam furaverit, legem superius compraehensam convenit observare.
- Add. 1. *) Si quis unam vas cum apibus inter alia vasa sub tecto et sub clave furaverit, causam surperius conprehensam convenit observare, excepto capitale et dilatura.
- Add. 2. A) Si vero unum vas cum apibus foris tecto ubi amplius non fuerit furaverit, causam superius conprehensam componat, excepto capitale et dilatura.
- § 3. Si') amplius usque ad sex foris tinctum') furaverit, ut aliquid exinde remaneant, DC denarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.
- § 4. Si vero septem aut amplius furaverit et si adhuc aliquid exinde remaneant), MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.

a) Add. 7, 8, 10 -дають II, Her., Em.

b) exciderit-Em.

c) § дають—Her., Ет.

d) § дають—III. Her., Em.

^{9) &}quot;Si quis unum vasum"-Wolf.; "unam apem hoc est unum vasum"-II.

f) "et... probav." -только 4404; Wolf. - "et tictum super aperierit"; Münch.
 Her. - "et supra tectum habuerit".

я) "cum apis foris casa"-прибавл. Wolf.

м) § даютъ-Нег., Ет.

^{) .}Si quis unam vasum ab apis aut ampl."-III.

^{*)} такъ-4404; другіе Codd.-, tectum."

i) et retro clavem fuerint"-ирибавл. Her.

Add. 3. •) Si autem septem aut amplius furaverit ita ut nulla remaneant, MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura.

IX. De damnum 85) in messe 86) vel qualibet clausura 87) inlatum.

- § 1. b) Si quis animalia aut caballus vel quolibet pecus in messe sua 88) invenerit, penitus eum vastare c) 89) non debet. Quod si fecerit et hoc confessus 90) fuerit, capitale in locum restituat, ipse c) vero debilem c) ad se recipiat. Si vero confessus non fuerit f) et ei fuerit adprobatum, excepto capitale et dilatura, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis indicetur.
- Add. 1. 9) Si quis animalem h) aut iumentum in furto i) puncxerit 91), denarios DC qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur, excepto capitale et delatura.
- § 2. Si quis in messe sua pecora aliena invenerit qui pastorem suum non habent et eas inclauserit ⁹²) et nulli paenitus innotescerit ⁹³), et aliqua ex ipsis ¹) pecoribus perierit, Malb. texaca, capitale in locum restituat, et super MCCCC dinarios qui faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur.
- § 3. 1) Si quis animale aut qualibet pecus per sua negligentia nocuerit 94) et hoc m) confessus fuerit, capitale in locum restituat, ille vero debilem ") ad se recoligat. Si vero negaverit et ei fuerit adprobatum, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis indicetur, excepto capitale et dilatura.

^{«) §} дають—Her., Ет.

^{•) §} раздъленъ на 3 §§ - 4404, Ет.

c) "ledere" – Em.

d) "ipsum"-другіе Codd.

e) "debile, qui eum percussit"-Wolf.; "deb. quem inclusit"--Münch.

^{/)} вмъсто "conf. non fuer." - "negaverit", II.

я) § даютъ—II, III, Her., Ет.

^{*) &}quot;aut caballum"—прибавл. Her., Ет.,

in furto"—нъть Ш.

k) вмъсто "et.... ipsis" 9653 даетъ--"aliqua parte eas ipse"...

i) 2 §§—Em.

м) "ipse"-прибавл. Wolf., Münch., II; "domino eius"-прибавл. III, Ет.

^{») &}quot;et illud debile" -Em.

- § 4 %). Si quislibet e) porci aut qualibet pecora b) in messe alien currerint et illum negantem et fuerit adprobatum, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 5 c). Si quis vero d) pecora de damno aut in clausura aut dum ad domum minantur ⁹⁷) expellere aut excutere praesumpserit ⁹⁸), Malb. excoto ⁹⁹), MCC dinarios qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- Add. 2.) 100). Si vero per inimiciciam aut per superbia sepem alienam aparuerit f) et in messe, in prato, in vinia vel qualibet laborem pecora miserit f), cuius labor est, si convinctus eum fuerit ad testibus, stematum damnum reddat et insuper denarius MCC, faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.

X. De servis vel mancipiis furatis 101).

- § 1 h). Si quis servo i) aut caballo vel iumentum furaverit 102), MCC dinarios h) qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur i).
- § 2. Si servus aut ancilla cum ipso ingenuo de rebus domini sui aliquid portaverit, fur ¹⁰³), praeter quod eius mancipia et res restituat, et insuper DC dinarios qui faciunt solidos XV ¹⁰⁴) culpabilis iudicetur **).

a) "alicuius"-Münch., Her., Em.

b) "ipso custodiente"—прибавл. Wolf., Münch., 9653; "pastore custodiente"— III, Her., Em.

e) Wolf.—6 §§: "Si quis vero pecora de damnum inclausam fuerint qui eas violenter expellere praesumpserit, din. DC qui fac. sol. XV culp. iud.—Si quis vero pecora de damnum ad domo cuius messe vastaverint minantur qui eas excutere praesumpserit, din. DC qui fac. sol. XV culp. iud.—Si vero pecora de damno (propter damnum—Em.) in clausura (inclausa—друг. Codd.) fuerint ille cuius pecora sunt damno instematum (stimatum—II; aestimatum—Her., Em.) reddat et insuper X din. ³⁶) culp. iud." — Другіе Codd., опуская средній §, дають два §§.

d) "aut per inimicicia aut per superbiam" – прибавл. III.

^{.) §} дають всв Codd., кромв 4404.

f) "ruperit"-Her.

я) "ei - прибавл. Münch., 9653, II, III, Her., Em.

ы) § нътъ Münch.

^{&#}x27;) "aut ancillam"- прибавл. II, III, Her., Em.

к) "MCCCC din.... sol. XXXV" - остальные Codd.

^{1) &}quot;excepto capit. et dilat."--прибавл. 9653, II, III, Her., Em.

m) "excepto capit. et dilat. atque causam quae superius diximus adhue amplius culp. iud."—прибавл. Münch., Em.

- Add. 1 °). Si quis servum alienum occiderit vel vindiderit aut ingenuum dimiserit ¹⁰⁵) denarios MCCCC qui faciunt solidos XXXV ¹⁰⁶) culpabilis indicetur ⁵) °).
- Add. 24). Si quis ancillam alienam furaverit, Malb. teothexaca 107), MCC denarios qui faciunt solidos XXX 108) culpabilis iudicetur.
- Add. 3 °) 109). Si homo ingenuus servum alienum f) in texaca 110) secum ducat aut aliquid cum ipso f) negotiat 111), denarii DC qui faciunt solidos XV culpabilis indicetur h).
- Add. 4 ') 112). Si quis ancilla prodederit ') ') solidos XXXV; ") si pro vinitore, si fabrum, si carpentario, si stratario 119) valente solidos XXX, sunt dinarius MMDCCCLXXX, faciunt solidos LXXXV, cui fuerit adprobatum, culpabilis iudicetur ").
  - a) § дають-ІІ, Нег., Ет.
  - b) "excepto cap. et dil."--прибавл. Her., Em.
  - e) "de ancilla vero sol. XXX" прибавл. Her.
  - d) § даеть-II.
  - •) § даютъ всв Codd., кромв 1.
  - л) "serv. alien." нътъ-Her.
  - я) "in texaca"—прибави. III.
  - h) "excepto capit. et dilat."-прибавл. Her., Em.
- •) § дають всв Codd., кромв 4404; дань тексть Wolf. Her. даеть слъд. 3 §§: Si quis maiorem ¹¹⁸), infestorem ¹¹⁴), scantionem ¹¹⁶). mariscalcum ¹¹⁸), stratorem, fabrum ferrarium, aurificem, sive carpentarium, vinitorem, vel porcarium, vel ministerialem ¹¹⁷) furaverit. aut occiderit, vel vendiderit valentem sol. XXV. MCCCC din. qui fac. sol.... culp. iud. excepto cap. et del.—Si vero maiorissam aut ancillam ministerialem valentem sol. XXV, superiorem caussam convenit observare.—In alio pacto ¹¹⁸) dicit de ipsis praecia haec sol. in summa LXXXV, qui fac. den. MMMCC culp. iud., exc. cap. et del.
- *) "perdiderit"—даетъ большинство Codd.; "furaverit aut vendiderit"—II; "furav. aut occiderit"—III.
- ") ", valente sol. XXXV^u Münch.; ", valentem sol. XV^u 9653; ", valentem XV sol. aut XXV^u II, Em.
  - т) дальше Codd. дають:

Münch: si porcario, venatore, si fabrum aut carpentarium vel stratorem, sol. LXX culp. iud.

9653: sive porcario, sive vinudore, sive fabrum, carpentarium valente sol. XXXV, MMDCCden. qui fac. sol. LXV.

II: si porcario, si fabrum, si viniatori (другой Cod.—"venatorem"), molinario, carpentario vel quemcumque artificem valente sol. XXV, sol. LXV.

III: se porcario, se venatore, se fabro, se carpentario, se stratore valentes sol. XXV (Apyrofi Cod.—XXX) furaverit aut occiserit, sol. LX.

Her.: cm. i).

Em.: seu porcarium, aut fabrum, sive vinitorem, vel molinarium, aut carpentarium, sive venatorem, sive aut quemcumque artificem, MMDCCC din. qui fac. sol. LXX culp. iud. excepto cap. et del.

») "excepto cap. et del."—прибавл. Ш, Her., Em.

Add. 5 °). Si quis puerum aut puellam de ministerium °) furaverit, XXXV solidos in capite °) restituat, et insuper MCCCC denarios °) qui faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur.

XI. De furtis ingenuorum vel efracturis.

- § 1. Si quis ingenuus de •) foris casa ¹²¹) quod valit duos dinarios ¹²²) furaverit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 2. Si vero foris casa furaverit quod valent XL dinarios et ei fuerit adprobatum, praeter capitale et dilaturam MCCCC dinarios f) qui faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur.
- § 3 °). Si ingenuus homo efractura ^) fecerit 123) quod valit II dinarios et ei fuerit adprobatum, solidos XV ') culpabilis iudicetur.
- § 4 k). Si vero supra V dinarios i) 124) quod valet furaverit et ei fuerit adprobatum, excepto capitale et dilatura MCCCC dinarios m) qui faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur.
- § 5. Si vero clavem effrigerit ¹²⁵) aut adulteraverit ⁿ) ¹²⁶), sic •) in domo ingressus fuerit aut ^p) exinde furtum tulerit ¹²⁷), excepto capitale et dilatura MDCCC ^q) dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis indicetur.
- § 6. Si vero nihil tulerit aut ') fugiens evaserit '), MCC dinarios ') qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
  - а) § дають—II, Her., Ет.
  - b) вмъсто "puer..., min." Her. даеть "servum puledrum" 180).
  - e) "XXV sol. in capitale" Em.
  - d) "MDCCC den... sol. XLV"-Her.
  - e) "de"-нътъ Wolf., 9653, Em.
  - f) "sol. XXX"-дають III. Her.
  - a) § нътъ Ш.
  - h) "de intus casa furaverit aut fregerit"-Her.; "casam effregerit"-Em.
- i) остальн. Codd.—"MCC din... sol. XXX" (XXXV—9653); Her.—"MDCCO den... sol. XLV".
  - k) § нъть-Ш.
  - 1) "quod V din. val."—II; "V din. et supra"—Em; "super L din."—Münch.
  - m) "DC din.... sol. XV"-Wolf.
  - ») "aut adult."-нъть 9653.
  - o) net"-Wolf.; net sic"-II, Her., Em.
  - p) "et"-Wolf., II, Her., Em.
  - 9) "MDCCC din... sol. XL" II; "XL sol." Münch.; "XXX sol." одинъ Cod. III.
  - r) "ut"-Wolf., Münch.; "et"-9653; "sed"-Em.
  - *) "taliter propter effractura tantum"—прибавл. Wolf., Münch., П, Her., Em.
  - 4) "MCCCC din.... sol. XXXV"-Wolf.

XII 128). De furtis servorum vel efracturis.

- § 1. Si servus foris casa ¹²⁹) quod valit II dinarios ¹³⁰) furaverit •), excapto capitale et dilatura, CXX flagellus extentus ¹³²) accipiat.
- § 2. Si vero quod valit XL dinarios furaverit aut castretur aut sex solidos ¹³³) reddat. Dominus vero servi qui furtum fecit capitale et dilatura requirenti restituat.

XIII. De rapto ingenuorum b) 134).

- § 1. Si tres homines ¹³⁵) ingenuam puellam ^c) rapuerint, tricinus solidus cogantur exsolvere.
  - § 2. Illi qui super tres fuerint, quinos solidos solvant 4).
  - § 3. Qui cum sagittas fuerint 136), ternos solidos culpabilis iudicentur.
- § 4. Raptores ') vero MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII ') exigantur ').
- § 5 h). Si vero puella ipsa de intro clave aut screuna 137) rapuerint, praecium et causa superius compraehensa culpabiles iudicentur.
- § 6. Si vero puella qui ') trahitur in verbum regis ¹³⁸) fuerit, fritus ¹³⁹) exinde MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII ') est.
- § 7. Si vero puer regi ¹⁴⁰) vel litus ¹⁴¹) ingenuam feminam **) traxerit de vita culpabilis esse debet **) ¹⁴²).
- § 8. Si vero ingenuam puellam °) *) de illis suam voluntatem servum °) secuta fuerit, ingenuitatem suam perdat 143).

a) "et ei fuer. adprob., din. CXX qui fac. sol III ¹²¹) pro dorsum suum aut CXX flag. suscipiat"—даетъ Wolf.; "aut flag. CXX accip., aut sol. III reddat"—другіе Codd.

b) "De ingenuis hominibus qui mulieres ingenuas rapiunt"—Her., Em.

c) "de casa aut de screona"-прибавл. Wolf., Münch., 9653, III, Her., Em.

^{4) &}quot;quisque", "unusquisque"-прибавл. большинство Codd.

^{· «) &}quot;raptor"—остальн. Codd.

f) "LXII"-Wolf., Münch, 9653; "LXII cum dimidio"--II, III, Em.; "XLIII"-Her.

s) "culpab. iud."—остальн. Codd.

^{*) §} нътъ—Wolf., Münch., III, Her., Ет.; но см. выше прим. с).

i) "quae"-Münch, Her., Em.

^{*) &}quot;fredus"-Münch., III; "furban"-9653; "propter fredum"-Her., Em.

¹⁾ LXII -- Wolf., Münch.; "LXII cum dimidio"-II, III, Her., Em.

m) "puella"-Wolf., Münch.

я) вмѣсто "culp..... deb."-всъ остальн. Codd. дають "componat."

e) "ingenua puella", "ingen. femina"-остальн. Codd.

^{») &}quot;quemcumque"-прибавл. Wolf., Her., Em.

q) "servum"--нъть въ остальн. Codd.

- § 9 a). Ingenuus si ancilla aliena b) prisserit c) similiter paciatur d) 144). Add. 1 '). Si quis litam alienam ad coniugium sociaverit, Malb. anfamia, MCC denarios qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- Add. 2.) 145). Si quis sororis f) aut fratris filiam aut certe ulterius *) gradus consobrinae *) aut certe fratris uxorem aut avunculi () sceleratis nuptiis sibi iuncxerit, hanc poenam subiaceant ut de tale consortio separentur. Atque étiam si filios *) habuerint non habeantur legitimi heredes sed infamiae sunt 1) nativitate 146).
- § 10. Si quis sponsam alienam 147) tulerit et eam sibi in conjugio copulaverit. MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII ») culpabilis judicetur.
- Add. 3"). In contra sponsum vero cuius sponsa est, solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 4°). Si quis puella sponsata dructe ducente p) q) 148) in via adsallierit et cum ipsa violenter moecatus fuerit, denarii VIIIM qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.
- Add. 5 r). Si quis ingenuam foeminam aut puellam contubernio facto seu in itinere aut quolibet loco adsalierit et vim illi inferre praesumpserit tam unus quam plurimi qui in ipsa violentia fuerint admixti CC solidos unusquisque ipsorum culpabilis iudicetur. Et si adhuc de illo contubernio remanserint, qui scelus istud non admisisse noscuntur et tamen ibidem fuerint, si plures aut minori numero quam tres fuerint, eorum quilibet pro ipsis XLV solidos culpabilis iudicetur.

а) § нъть - Wolf., Münch., 9653.

ь) "in coniugium"-прибавл. остальн. Codd.

c) prehenserit"-II.

d) BMBcTo, sim. pac."-,cum ea in ipso servitio permaneat" II; "ipse cum ea in servitio implicetur"-III, Her., Em.

e) § дають - II, Her., Em.

f) "sororem".- Her., Em.

g) nalterius"—Her.. Em.

h) "consobrinam"—Her., Em.

i) "avunculam" -одна изъ Ет.

k) "non"-прибавл. одна изъ Em.

^{1) &}quot;sint notati"-Her., Em.

m) LXII-Wolf., Münch; "LXII cum dimidio"-II, III, Her., Em.

^{») §} дають-11, Her., Em.

о) § дають всв Codd., кромъ I.

r) "dructe ducentem"-одна изъ III; "quae druchte ducitur"--Em.

q) "ad maritum"-прибавл. Ш, Her., Em.

r) § даеть только Her.

XIV. De supervenientibus vel expoliatis .).

- § 1. Si quis hominem ingenuum in superventum expoliaverit ¹⁴⁹), cui fuerit adprobatum, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII ⁵) culpabilis iudicetur.
- § 2 150) °). Si vero Romanus barbarum Salico d) expoliaverit, legem superiorem conpraehensa convenit observare.
- § 3. Si vero Francus Romano expoliaverit, solidos XXXV •) 154) culpabilis iudicetur.
- § 4. Si quis hominem f) qui g) migrare h) 156) voluerit et de rege habuerit praeceptum 157) et abbundivit. 158) in malum publico 159) et aliquis contra ordinationem regis testare i) 160) praesumpserit, VIIIM dinarios qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.
- § 5 *). Si quis hominem migrante adsalierit, quanti ') in contubernio ¹⁶¹) vel superventum **), Malb. texaga ¹⁶²) hoc est, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII *) °) culpabilis iudicetur.

a) De eo qui hominem ingenuum expoliaverit"—Em.

b) LXII-Wolf., Münch., 9653; "LXII cum dimidio"—II, III, Em.; "LXXX cum dimidio"—Her.

c) Wolf. даеть вмъсто §§ 2, 8: "Si vero Romanum Franco Saligo expoliaverit et certa non fuerit per XXV se iuratores ¹⁵¹) exsolbat medius tamen electus ¹⁵⁸); se iuratores non potuerit invenire aut ad inium ¹⁵³) ambulit aut MMD dinarios qui faciunt solidos LXII culpabilis iudicetur. Si vero certo probacio non fuerit XX se iuratores exsolbat medius tamen elictus: se iuratores non potuerit invenire dinarius MCC, faciunt sol. XXX si adprobatus fuerit culp. iud".

a) "Si Romanus barbarum expol. salicom" — Münch.; "si vero Romanus homo Francum"—II, Em.; "si Romanus homo barbaro"—III; "si vero Romanus barbarus Salecum Francum"—Her.

[&]quot;MCC din. qui fac. sol. XXX"—всв остальн. Codd.

f) "Si quis hominem cartam regis habentem extra ordinationem regis adsallire vel via lacinia 185) facere praesumpserit"—нъкот, изъ III; "Si quis hominem praeceptum regis habentem contra ordinationem regis adsallire vel viae laciniam (violentiam"—одна рукоп.) ei facere praesumpserit"—Em.

я) "alicubi"—прибавл. Münch., 9653, II, III, Her.

A) "admigrare"—Wolf.; "manere"-Münch.

^{6) &}quot;ei testare"—Münch.; "ei restare aut adsallire"—II; "testare aut adsallire eum"—III; "restare eum facit aut adsallire"—Her.

^{*) §} дають только I.

i) "quanti.... superv."—нъть Wolf., Münch.

m) "superventi fuerint fuisse probantur"—прибавл. Münch.

^{»)} LXII—Münch.; остальн.—"LXII cum dimidio"; "VIII M din. qui fac. sol. CC"—Wolf., 9653.

^{•) &}quot;unusquisque ex illis"-прибавл. Münch.

- § 6 a) 163). Si quis villa aliena adsalierit, quanti b) in eo contubernio probantur sol. LXIII c) culpabilis iudicetur.
- Add. 1 d). Si quis villam alienam adsalierit et ibidem ostia fregerit canes occiderit vel homines plagaverit 161) aut in carro 165) aliquid exinde duxerit, denarios VIIIM qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur d).
- Add. 2 f). Quicquid ibidem preserit f) in loco restituat. Quanti in eo contubernio vel supervenientes fuisse probantur, solidos LXIII h) culpabilis iudicetur.
- Add. 3 '). Si quis homine ') dormientem 166) in furtum ') expoliaverit et ei fuerit adprobatum, dinarius IVM, faciunt solidos C culpabilis iudicitur.
- Add. 4 m). Si quis hominem mortuum m) 167), antequam in terra mittatur, expoliaverit, cui fuerit adprobatum 169) dinarius IVM, faciunt solidos C culpabilis iudicitur.
- Add. 5 170) °) °). Si quis hominem °) exfudierit et ') expoliaverit, dinarius VIIIM °), faciunt solidos CC, cui fuerit adprobatum, culpabilis iudicetur °).
  - а) § нътъ-Мünch.
- b) "quanti.... prob."—нътъ III, Her.; "ipse et omnes qui convicti fuerint quod in eius contubernio fuissent"—Ет.
- e) LXII—9653; "LXII cum dimidio" —II, Em.; "MCC din. qui fac. sol. XXX"— III, Her.
  - а) § нъть l.
  - e) "et quicquid inde abstulerit in locum restituat"-прибавл. Ет.
  - f) § даютъ II, Her., Em.
  - g) ninde abstulit"-Her., Em.
  - *) "LXII cum dimidio"—Her., Em.
  - 9 § дають-Wolf., Münch., II, III, Her., Em.
  - *) "ingenuum"—прибавл. Ш, Ет-
  - 1) "in furt." нътъ Münch., Ш. Her.
  - m) § нъть-только 4404.
  - я) "corpus occisi hominis" 100)—нъкот. изъ III.
  - o) § нъть-4404, 9653.
- P) одинъ Cod. изъ III даетъ: "Si quis corpus sepultis expoliaverit wargus ²⁷¹) sit id est expellis set usque in diem illum quam ipsa causa cum parentibus defuncti faciat emendare, et ipsi parentis rogare ad iudicem debeant, ut ei inter homines liciat habitare; si tamen auctor sceleris sol. CC culp. iud. et qui eum antequam cum parentibus defuncti satisfaciat ospicium dederit sol. XV culp. iud".
  - 1) "corpus sepultum" ("de sepulchro")-III.
  - r) "vel"—II.
  - *) "IV M din... sol. C"-Her.
- ') нъкот. Codd. изъ III, Her., Em. прибавл.—"Et postea ("sic"—въ нъкот. Codd. III) parentes defuncti iudicem rogare debent, ut inter homines non habitet auctor sceleris, et qui ei hospitium dederit, antequam parentibus satisfaciat, DC din. qui fac. sol. XV culp. iud".

- Add. 6°). Si quis hominem mortuum super alterum ¹⁷²) in nau-fum ^b) ¹⁷⁴) aut in petra miserit, denarii MMD qui faciunt solidos LXII et dimidium culpabilis iudicetur.
- Add. 7°). Si quis arestatonem d) 175) super hominem mortuum capulaverit de unumquemque DC denarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.

XV. De ·) homicidiis vel si quis uxorem alienam tulerit.

§ 1. Si quis hominem f) ingenuum occiderit aut ¹⁷⁶) uxorem alienam tulerit a vivo marito ¹⁷⁷), VIIIM dinarios qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.

XVI. De incendiis.

§ 1. Si quis casa 9) qualibet super homines dormientes 178) incenderit h), quanti ingenui intus fuerint mallare debent, et si aliquid 1)

а) § дают-Ш, Her. Em.

b) "in offo 178, aut in petra, quae vasa ex usu sarcophagi dicuntur"-Her., Em.

с) § дають - Ш, Her., Ет.

d) "aristatonem", "arestaconem"-другіе Codd.

^{•)} заглавія нъть—Wolf., 9653, III; "De uxorem alienam ab alio sublata".— Münch.

^{1) &}quot;hominem.... aut"--нътъ во всъхъ остальн. Codd.

g) "aliena" – прибавл. Wolf.

кінэжпододи кынка (А

II: cui casa est sol. LXII et semissem conponat et quanti intus fuerint mallare debent, contra unumquemque sol. LXII et semissem conponat, et si aliqui intus arserint, sol. CC culp. iud.

[·] III: ei cui casa est sol. LXIII et semiss. culp. iud.; ille vero qui exinde evaserint unusquisque ex ipsis malare eum debent per Malb. seolandoefa ¹⁷⁰), den. MMD qui fac. sol. LXII cum dimid. qui incendium misit eis culp. iud. Si quis ibidem arserit, sol. CC culp. iud.

Her., Em.: ei cuius casa est MMDC (MMD-Em.) den. qui fac. sol. LXII et dimid. culp. iud, excepto capit. et dilat. Illi vero qui exinde evaserint, unusquisque ex ipsis eum mallare debent et IVM den. qui fac. sol. C ("MMD den.... sol. LXII cum dimid."—Em.) culp. iud. unicuique eorum. Et quicquid ibi perdiderint in locum restituatur. Si aliqui ibidem remanserint, IV M den. qui fac. sol. C culp. iud. Et illi qui incendium misit, parentibus uniuscuiusque defuncti VIII M den qui fac. sol CC culp. iud.

i) "aliquis intus arserit"-Wolf., Münch., 9653.

intus arserit, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII •) culpabilis iudicetur •).

- Add. 1°) 180). Secundum legem Salicam hoc convenit observare, ut quicunque domum alienam arserit et is res quas liberaverit non habuerit ubi reponat 181), si in mallum vocatus fuerit et is qui vocatus est non venit, si eum aut infirmitas aut ambascia Dominica detinuerit vel forte aliquem de proximis mortuum intra domum suam habuerit, per istas Sunnis 182) se poterit homo excusare, alias de vita componat aut 183) CC solidos culpabilis iudicetur.
- § 2 d). Si quis casa 184) cletem 185) salina 186) incenderit et ei tuerit adprobatum, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII culpabilis iudicetur.
- § 3 ·). Si quis spicario ¹⁸⁷) aut machalum ¹⁸⁸) cum annona incenderit MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII f) culpabilis iudicetur.
- § 4 °). Si quis sutem ¹⁸⁹) cum porcis aut scuria ¹⁹⁰) cum animalibus ') incenderit, et ei fuerit adprobatum, excapto capitale et dilatura MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII ') culpabilis iudicetur.
- Add. 2 *). Et si aliquid non remanserit ibidem, VIII M denarios qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur excepto capitale et dilatura.
- Add. 3 ¹) ¹⁹¹). Si Romanus hoc Romanum admiserit, et certa probacio non fuerit, per XX se iuratores exsolbat medius tamen electus; se iuratoris invenire non potuerit, tunc ad inium ambulit, dinarius MCC faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 5. Si quis sepem aut concidem 192) alienum incenderit **), CC dinarios *) qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.

a) "de leude CC sol., cui casa est LXII sol." -прибавл. Münch., 9653.

a) "de leode sol. CC culp. iud., cui casa est din. VIII M, faciunt sol. CC culp. iud."—прибавл. Wolf.

e) § даеть только Her.

d) § даеть только 4404.

^{•)} Wolf. соедин. §§ 3, 4 въ одинъ §.

⁾ LXII-Wolf., Münch., 9653; "LXII cum dimidio"-II, III, Her., Em.

ø) § нътъ-Ш.

^{*) &}quot;vel fenile"-прибавл. II, Her., Em

⁴⁾ LXII-Münch., 9653; "LXII cum dimidio"-II, Her., Em.

к) § даетъ только Her.

i) § даеть только Wolf.

 [&]quot;capulaverit"—Münch.; 9653, II, Her. дають 2 §§: "si... incenderit"; "si... capulaverit" 199); "capulaverit et incenderit"—III, Ет.

^{»)} описка 4404 вмѣсто DC.

XVII. De vulneribus.

- § 1 a). Si quis alterum voluerit occidere 194) et colpus 195) falierit b), cui fuerit adprobatum, Malb. uito ido efa c) 196) hoc est, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII d) culpabilis iudicetur.
- § 2. Si quis alterum de sagitta toxigata percutere voluerit et praetersclupaverit ¹⁹⁷) et ei fuerit adprobatum), MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII f) culpabilis iudicetur.
- § 3 °). Si quis alterum in caput plagaverit ut cerebrum apareat, et exinde tria ¹⁹⁹) ossa ²⁰⁰) quae super ipso cerebro iacent exierint, MCC dinarios qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 4 ^{201}). Si vero inter costas fuerit aut in ventrem ita ut vulnus appareat et ^h) usque ad intranea perveniat ⁽¹⁾ ^{202}), MCC dinarios ¹⁾ qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur, praeter medicatura solidos V ⁽¹⁾ ^{203}).
- Add. 1 **). Si vero plaga ipsa semper currit et ad sanitatem non pervenerit, solidos LXII et semissem culpabilis iudicetur **) et in medicaturas solidos IX **).
  - «) Em. соедин. §§ 1, 2.
  - b) "praeterfallierit"-Wolf., Münch., 9658, II, III.
  - с) .seolando efa"—дають остальн. Codd.
  - 4) "LXII"-Wolf., Münch., 9653; "LXII cum dimidio"-II, III, Her., Em.
  - e) "causa superius conpraehensa convenit observare"—кончаетъ Münch.
  - f) "LXI"-Wolf.; "LXII cum dim."-II, III, Her.
- 9) Wolf. даеть: "Si quis alterum in cap. plag. ("sic ut sanguis ad terram cadat" ¹⁸⁸)—приб. Münch., 9653; "et exinde trea ossa exierint"—приб. II, Em.; "et exinde ossa exierint"—III, Her.) et ei fuerit adprobatum, din. DC faciunt sol. XV ("din. MCC... sol. XXX"—II, III, Her., Em.); si exinde trea ossa qui super ipsum cerebrum iacet, exirent, den. MCC fac. sol. XXX ("den. MDCCC... sol. XLV"—II, Her., Em.) culp. iud."
  - *) "et... perven."—нъть III.
  - ') "et currat et non sanat"-приб. III, Her.
- k) "MDCCC den... sol. XLV"—9653; "MMD den... sol. LXII et semissem"—III, Her.
  - 1) "sol. IX"-Wolf., Münch., 9653.
  - ») § дають—ІІ, Ет.
  - ") "exepta medicatura, quae est CCCLX din. q. fac. sol IX"—Em.
  - о) "II et semissem"-даеть одна изъ II.

- § 5 •). Si quis hominem •) plagaverit ita ut sanguis in terra cadat et ei fuerit adprobatum, DC dinarios qui fuciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 6 ²⁰⁴). Si quis ingenuus c) ingenuum de fuste percusserit ut sanguis non d) exeat c), usque f) ²⁰⁵) tres colpus c) semper per unum quisquo iecto CXX dinarios qui faciunt solidos III d) culpabilis iudicetur.
- § 7. Si vero sanguis exierit, tale culpa conponat quantum si eum de ferro ') vulneraverit *) 206).
- § 81). Si quis de clauso pugno m) alio n) percusserit, CCCLX dinarios qui faciunt solidos IX culpabilis iudicetur, ita ut per singulos iectos ternos solidos reddat.
- § 9°). Si quis alterum in °) via °) expoliare temptaverit et ei per fuga evasserit, cui fuerit adprobandum, MMD dinarios °) qui faciunt solidos LXIII °) ²⁰⁷) culpabilis iudicetur.
  - Add. 2 t). Si *) vero eum raubaverit 208), solidos XXX 209).

^{«) §} нътъ---Ш.

^{•) ,} in caput"—приб. II, Em.

c) "ing."-нъть III.

d) "tamen non"-Her., Em.

⁾ non ad terram cadat"-Münch.

f) "usque"—нъть Wolf.

g) "CCCLX den. q. fac. sol. 1X culp. iud., id est per unumquemque iectum semper ternos sol. solvat".—Her.

A) sok VI"--III.

i) "ferramento"--всв остальн. Codd., кромв Wolf.

k) "hoc est DC den. q. fac. sol. XV culp. iud."—приб. II, Her., Em.

ı) § нъть—Ш.

[&]quot;clausam manum"—Wolf., Münch.; "clauso pollice"—II, Her.; "clausa manu id est pugno"—Em.

^{») &}quot;ter"—приб. Münch., II, Her.

о) § нътъ-Ш.

P) "in via"÷нъть II.

q) "adsallierit et"-приб. II, Her., Em.

r) "MCC den., sol. XXX"-Her., Em.

^{*) &}quot;LXII"—Wolf., Münch., 9653; "LXII cum dim."—II.

t) § дають—II, Her., Em.

[&]quot;) "Si vero ceperit eum et expoliaverit, MMD din... sol. LXII cum dim. culp. iud."—Em.

XVIII. De eum qui innocentem •) hominem ad regem accusat.

- § 1. Si quis ad regem innocentem hominem absentem b) accusaverit, Malb. seulando efa hoc est, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII ²¹⁰) culpabilis iudicetur.
- Add. 1°). Si vero tale crimen ei imputaverit, unde mori debutsset si verum fuisset, ille qui eum accusaverit VIII M denariis qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.

XIX. $Demaleficis^{211}$).

- § 1²¹²). Si quis alteri herbas d) dederit bibere e) ut f) moriatur, solidos CC culpabilis iudicitur s).
- § 2. Si quis alteri maleficium fecerit.) et ille cui factum fuerit evaserit.) 214), auctor sceleris qui hoc admisisse probatur, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII. culpabilis iudicetur.
- Add. 1'). Si quis alteri maleficium superiactaverit ") 215) ubilibet miserit, solidos LXII et dimidium culpabilis iudicetur.
- Add. 2"). Si quis mulier altera mulieri maleficium fecerit ") unde infantes non potuerit habere 218), solidos LXII et dimidium culpabilis iudicetur.

XX. De eum qui ingenua muliere manum vel brachio aut digito extrinxerit 219).

§ 1. Si quis ingenuus homo ingenue muliere *) manum *) vel brachio aut digito extrinxerit, cui fuerit adprobatum, solidos XV *) culpabilis iudicetur.

a) "et absentem"—приб. II, Em.

b) "illum"—приб. II; "de culpis minoribus"—приб. Em.

с) § дають—Her., Ет.

⁴⁾ Wolf. опускаетъ "herb." и даетъ: "maleficiis fecerit aut dederit".

^{•) &}quot;bib."-нътъ II, III.

¹⁾ aut"-9653.

g) "aut certe ignem tradatur" ²¹³)—приб. Wolf.

м) вмъсто "malef. fec.", Münch., 9653 дають—"herbas dederit".

i) mortuus non fuerit"-Em.

k) "LXII"-Wolf., Münch., 9653; "LXII cum. dim."-II, III, Her., Em.

^{/) §} дають—II, Her., Em.

^{*) &}quot;sive cum ligaturis 216) in aliquo loco 227) miserit"—Her., Em.

^{») §} даютъ—II, III, Her., Em.

e) BMBCTO "mal. fec."—"herbas dederit bibere", III, Em.

p) "feminae"-Wolf., Münch., III, Her., Em.

q) "man... aut"—нътъ Wolf., 9653.

r) "MMC din... sol. XXX"—9653.

- § 2 °). Si brachium praesserit °) 220), solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 3. Certe si super cubitum manum miserit c) 221), MCCCC d) dinarios qui faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur.
- Add. 1 °). Si quis mamillam mulierem capulaverit f) 222), solidos XLV 223) culpabilis iudicetur.

XXI. De navibus furatis 9).

- § 1. Si quis extra consilium domini sui ²²⁴) navem alienam moverit ²²⁵) et ^h) cum ea ⁱ) transierit, CXX dinarios ^k) qui faciunt solidos III culpabilis indicetur.
- § 21). Si vero ipsa nave furaverit et *) perventus fuerit, DC dinarios *) qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 3. Si quis navem °) de intro clavem furaverit ²²⁷), MCCCC dinarios *) qui faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur.
- § 4. Si quis ascum de intro clavem repositum ⁹) et ⁷) insuspensum ²²⁸) pro studio posito furaverit, MDCCC dinarios ⁹) qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.

Ф) § нътъ-9653.

b) "strinxerit"-II, III, Her., Em.

e) "praesumpserit"-9653; "strinxerit"-III, Her.

d) "MDCCC din... sol. XLV"-9653.

^{•) §} дають—II, III, Her., Em.

^{1) &}quot;strinxerit aut sciderit quod sanguis egressus fuerit de bructe"—Il "strinxerit"—III, Em.

p) "De eo qui navem sine permissu domini moverit aut furav."-Em

A) _et... trans."—нътъ Münch., Ш.

i) "flumen"—приб. II, Her., Em.

^{*) &}quot;DC din... sol. XV"--Wolf., 9658.

i) § нъть-Мünch., 9653.

[&]quot;) "et perv. f."—нътъ II, Ш, Her., Em.; "et ei fuer. adprob."—Wolf

[&]quot;) "MCCCC din... sol. XXXV"—Wolf.

o) "asco" ²²⁶)—Her.; "vel ascum"—приб. II, Em.

p) "MDCCC din... sol, XLV"—Her.

^{9) &}quot;repos.... pos."—нътъ 9653, III.

r) "et... pos."—нъть Münch.

^{•) &}quot;МССС"-- даеть по отнокъ 4404.

XXII. De furtis in molino 229) commissis.

- § 1. Si quis ingenuus homo in molino anona aliena furaverit et ei fuerit adprobatum, ipso) molinario DC dinarios qui faciunt solidos XV solvat. Ei vero cuius anona est alius XV solvatur.
- Add. 1 b). Si ferramento 230) ibidem c) furaverit, solidos XLV culpabilis iudicetur.
- Add. 24). Si quis sclusam 231) de farinario4) ruperit, solidos XV f) culpabilis iudicetur.

XXIII. De caballo extra consilium *) domini sui 232) ascensu *).

§ 1. Si quis caballum alienum extra consilium 1) domini sui 1) caballicaverit, MCC dinarios qui faciunt solidos XXX 1) culpabilis indicetur.

XXIV. De homicidio parvolorum ").

§ 1. Si quis puerum infra X ") annos usque ad decimum plenum ") ²³¹) occiderit, cui fuerit adprobatum, XXIV M dinarios qui faciunt solidos DC ²³⁶) culpabilis iudicetur.

а) "cui mulinus est, hoc est ipso"—ластъ Münch, 9653, II, Her., Em.

b) § дають - II, Her., Em.

c) "de molino alieno"-Her., Em.

d) § даютъ-- II, III, Her., Em.

^{•) &}quot;molino"-даетъ одна Ет.; "alieno"-приб. II, Her., Ет.

f) "sol. LXV"-одна изъ II.

g) "permisso"—III, Em.

^{^) &}quot;et excurtato" 233) -приб. III.

^{) &}quot;sine permissu"-Em.

к) "ascenderit et eum caball."—дають II, III, Her., Em.

^{1) &}quot;XXX"—Münch., 9653; "sol. XV culp. iud. et quando descendit similiter XV"—II; "DC din. q. fac. sol. XV culp. iud.; et pro eo quia ascenderit (discenderit) similiter aliis DC din. q. fac. sol. XV"—Her., Em.

m) "vel mulierum"—приб. Wolf., Münch., II, III.

[&]quot;) вмъсто "Х... decim."—"XII annos usq. ad duodecimum"—Wolf., Münch.. II, III, Her, Em.

o) "non tonsorato"—приб. III, Her.; "sive crinitum sive incrinitum" 256)— приб. Em.

- § 2 •). Si quis puerum crinitum occiderit solidos DC culpabilis iudicetur.
- Add. 1 b). Si quis femena ingenuam interfecerit et ei fuerit adprobatum, denarius XXIV M faciunt solidos DC 237) culpabilis iudicetur.
- § 3. Si quis femina ingenua et gravida trabaterit ²³⁸), si moritur, XXVIII M °) dinarios qui faciunt solidos DCC ²³⁹) culpabilis iudicetur.
- § 4. Si vero infantem in utero matris suae occiderit d) ante e) quod nomen habeat f) 240), cui fuerit adprobatum, IV M dinarios qui faciunt solidos C culpabilis iudicetur.
- Add. 2 °) 241). Si quis verum puerum crinitum h) ingenuum tundere praesumpserit extra voluntatem parentum i) 242), cui fuerit adprobatum, dinarios MDCCC h) faciunt solidos XLV culpabilis iudicitur.
- Add. 3 '). Si quis ingenuam puellam extra consilium parentum tundere praesumpserit, cui fuerit adprobatum, denarius MDCCC ") faciunt solidos XLV culpabilis iudicitur.
- § 5. Si vero puer ") infra XII annos aliqua culpa committat, fretus ²⁴³) ei nullatenus requiratur.
- Add. 4°). Si quis puellam ingenuam p) occiderit, solidos CCC ?) culpabilis iudicetur.
- § 6. Si quis femina ingenua postquam coeperit habere infantes *) ²⁴⁵) occiderit, XXIV M. dinarios qui faciunt solidos DC culpabilis iudicetur.

а) § нътъ-II, III, Her., Em.

ь) § даеть только Wolf.

e) "sol. DC"—Münch; "XII M din... sol. CCC"—II, III.

d) "aut"-приб. Wolf., Münch., II; "aut natum"-приб. Ет.

e) "ante... hab."—нъть 9653.

Л _infra novem noctis"—приб. II, Em.

я) § дають всв Codd., кромв 4404.

^{») &}quot;crin."—нътъ Ш.

i) "aut puellam totunderit"—приб. II.

^{*) &}quot;sol. LXII"—II; "sol. LXII et sem."—III, Her.

i) § дають всв Codd., кромв 4404.

m) "sol. EXII cum dim."—Em.

[&]quot;) "puerum"-Wolf.

^{•) §} дають всѣ Codd., кромѣ 4404.

P) "infra annos antequam infantes possit habere"—приб. II, Em.

^{9) &}quot;sol. C"—III; "sol. CC"—II, Her., Em.

r) Münch. вмъсто "hab. inf."-"nutrire".

§ 7 °). Post quod infantes non potuit habere qui eam occiderit, VIII M dinarios qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.

XXV. De adulteriis 246) ancillarum.

- § 1 °). Si quis cum ingenua puella per virtutem °) 247) mechatus fuerit, solidos LXIII d) culpabilis iudicetur.
- § 2. Si quiscumque) ingenua puella spontanea voluntate f) 248) ambis convenientibus) mechati fuerint, MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- § 3. Si quis ingenuus) cum ancilla aliena 250) mechatus fuerit et ei fuerit adprobatum, domino ancillae) DC dinarios qui facinnt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 4 ^k). Si quis vero cum rege ^l) ancilla mechatus fuerit, MCC dinarios qui faciunt solidos XXX ²⁵¹) culpabilis iudicetur.
- § 5 m) 252). Si vero ingenuus n) ancilla aliena publice se iunxerit ipse cum ea in servitute permaneat.
- § 6 °). Similiter et ingenua si servo alieno in coniugio acceperit in servicio permaneat.

^{•)} Münch. даеть дважды §: "Si quis fem. occid., postq. inf. deserit habere ... Si quis feminam occiderit post media vero aetate et postquam inf. deserit hab..."; II даеть: "Si quis fem. occiderit, si post media aetate hoc est postquam inf. non pot. hab."...

в) § нътъ-Ш.

c) "per virt."—нъть Wolf.

⁴⁾ LXII-Wolf., Münch., 9653; "LXII cum. dim."-II, Her., Em.

e) "quis cum"-всв остальн. Codd.

f) by boto "spont. vol."—"sponsata" 249) III, "sponsatam voluntatem"—II, "desponsata ea consentiente"—Em.

ø) "in occultum" (occulto)—приб. Münch., 9653, II, III, Her., Em.

[&]quot;) "ing."—нътъ Münch., 9653, II, III.

^{) &}quot;dom. anc."-- нътъ во всъхъ остальн. Codd.

^{*)} Münch. соедин. §§ 4 и 5: "Si quis cum ancillam regis mechatus fuerit sibi publice iunxerit ipse cum ea in servitio permaneat".

^{1) &}quot;regis"--всв остальн. Codd.

m) § нѣтъ—Ш.

n) "ing."-нъть 9653; "Francus"-II, Her., Em.

^{•) §} нъть во всъхъ остальн. Codd.

- § 7 °). Si servus cum ancilla aliena °) mechatus fuerit et ex ipso crimine ancilla mortua fuerit, servus ipse aut CCXL dinarios qui faciunt solidos VI domino ancillae °) reddat aut castretur ²⁵³). Dominus vero servi capitale ancillae d) in locum restituat.
- § 8. Si ancilla ex hoc mortua non fuerit), servus aut CCC f) ictos flagellorum ²⁵⁴) accipiat, aut f) CXX dinarios qui faciunt solidos III domino h) reddat.
- § 9. Si servus ancilla aliena invita traxerit') *), CXX dinarios qui faciunt solidos III domino ancillae reddat').

XXVI. De libertis demissis 256).

§ 1. Si quis homo ingenuus ") alienum letum ") °) extra consilium domini sui °) ²⁵⁸) ante rege per dinario °) ²⁵⁹) dimiserit et convictus fuerit, IV M dinarios qui faciunt solidos C ²⁶⁰) culpabilis iudicetur °). Res vero leti °) ipsius legitime °) reformetur ").

а) Her., соедин §§ 7 и 8.

b) "al."--нътъ II, Her. и нъкот. Ет.

c) "dom. anc."—нътъ II, Her., Em.; "dominus servi"—Wolf.

d) "quod ancilla valuerit, domino ancillae"—приб. 9653.

e) вывсто "Si... fuer."—"Si quis servus cum ancilla aliena mechatus fuerit"—III.

f) "CXX"--9653, Her., mhoris Em.

g) "aut.... aut"—нътъ II, III.

м) "pro dorsum suum" 256)—приб. Münch.

⁾ barbeto "inv. trax."—"in coniugium sociaverit"—Wolf., Münch., 9635; "extra voluntate domini sui sibi (ad; in) coniugium copulaverit (sociaverit)"—II, III, Her., Em.

^{*) &}quot;vapulit aut"—приб. Wolf.

i) "aut CXX iectus accipiat"—приб. II, Ет.

т) "homo ing."—нътъ Münch.

^{») &}quot;libertum"—III.

o) "qui apud ("cum"—Em.) dominum in hoste 287) fuerit"—приб. II, III, Em.

р) "extra.... sui"—нътъ Wolf., III.

^{9) &}quot;ingenuum"—прибавл. вст остальн. Codd.

r) "et capitale domino ipsius restituat"—приб. Her.

л) "lito"-II; "litis"-одна изъ III.

t) "legitimi"—Wolf.; "domino"—Münch.; "dominum"—9653; "legitimo domino"—II, Her., Em.

[&]quot;) "restituantur"-Her., Em.

§ 2. Si quis servo alieno per denario •) ante regem •) dimiserit, cui fuerit adprobatum, precium servi domino et insuper •) solidos XXXV •) culpabilis iudicetur.

XXVII. De furtis diversis.

- § 1. Si quis tintinno ²⁶¹) de porcina aliena •) furaverit, cui fuerit adprobatum, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur, excapto capitale et dilatura.
- § 2. Si vero de pecoribus f) involaverit CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
- Add. 1 °). Si quis schillam ²⁶²) de caballo furaverit, DC denarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 3. Si quis pedica ²⁶³) ad caballo imbulaverit ²⁶⁴) et ei fuerit adprobatum, excepto capitale et dilatura, CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
  - § 4 h). Si vero caballi ipsi perierint, ipso in capite i) restituat.
- § 5 *). Si quis in messe ²⁶⁵) aliena ²⁶⁶) pecus suum in furtum miserit ²⁶⁷) et ipse inventus fuerit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 21). Si quis messe aliena in furtum ") meterit ") 268) et inventus fuerit, dinarios DC faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.

а) "per den."—нътъ Wolf., 9653.

b) "ingenuum"—приб. всъ остальн. Codd.

⁹⁾ вмъсто "prec... insup."—II. Her., Em. даютъ: "et capitale domino vero servi in loco restituat. Res vero ipsius servi proprius dominus recipiat".

d) XLV-9653; XXX-Her.

e) вмъсто "de... aliena"—"de inter porcus"—III.

f) вмъсто "de pecor."—"de qualibet pecus praeter porcus"—одна изъ III.

⁹) § даютъ—II, Ет.

м) § нътъ--III.

^{9 &}quot;in caput"-Wolf.; "in capitale"-Münch., 9653; "capitale in locum"-Her., Em.

^{*) §} нътъ во всъхъ остальн. Codd.

^{1) §} даютъ-Wolf., Münch., 9653, II, III, Her., Em.

m) "aut inripaverit (repascerit) aut"—приб. II.

[&]quot;) "metere praesumpserit aut repascere"—Her.; "metere aut *reffare* praesumpserit"—Em.

- § 6. Si quis •) in orto alieno in furtum ingressus fuerit •) ²⁶⁹), excapto capitale et dilatura, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 3°). Si quis inmetus 4) 271) de pomario •) aut de perario deruperit f) 272), solidos III culpabilis iudicetur.
- Add. 4°). Si vero in horto fuerint, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 5°). Si quis pomarium °) aut perarium excervicaverit ») 273), denarii CXX qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
  - Add. 6 c). Si in orto fuerint, solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 74). Si quis in napina, in favaria, in pissaria vel in lenticlaria in furtum ingressus fuerit, CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
- § 8. Si quis de campo alieno lino) furaverit et eum in caballo aut) in carro 274) portaverit »), excepto capitale et dilatura DC dinarios ») qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 9. Si vero tantum quantum in dorsum suum ferre potuerit, CXX dinarios *) qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
- Add. 7 ^p). Si quis in agrum alienum ²⁷⁵) arborem mertum exciderit, solidos XXX culpabilis iudicetur.
  - § 10. Si quis prato alieno 276) secaverit, opera sua 9) perdat r).

^{. &}quot;) "Si quis hortum alienum furaverit vel in furtum ingr."...-II.

b) "aut in napinam vel in fabariam, in pisariam, in lenticulariam" это)—приб. Her.

c) Add. 3, 4, 5, 6 дають—II, Her., Em.

d) "in potus"-Her.; "inpotos"-Em.

e) "melario"-Em.

^{1) &}quot;tulerit"-Em.

g) "melarium"—Her., Em.

A) "decorticaverit"—Her., Em.

^{9) §} нътъ-Wolf., Münch., 9653, II; Her. стягиваетъ §§ 6 и 7.

^{*) &}quot;messe"-Wolf.; "annonam"-Münch.

л "in... aut"—нътъ III.

m) "ad domum suam"—приб. Wolf.

^{») &}quot;MDCCC din... sol. XLV"—III, Her.

o) "DC din... sol. XV"-III, Her.

р) § даютъ—II, Her., Em.

q) "laborem suum"—Em.

r) "insuper et solidos XV culpabilis iudicetur"—приб. II. III, Her., Em.

- § 11. Et si fenum exinde ad donum suam •) duxerit et discaregaverit ²⁷⁷), excapto capitale et dilatura, MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV •) culpabilis iudicetur.
- § 12. Si vero tantum furaverit quantum in dorsum suum portare potuerit, solidos III °) culpabilis iudicetur.
- § 13. Si quis vinea aliena in furtum vindimiaverit et inventus fuerit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis indicetur.
- § 14. Si vero vino ad domum suam exinde duxerit et d) discarecaverit, MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
  - § 15 °). De messibus vero simile condictione convenit observare.
- Add. 8 f). Si quis vero clasuram alienam deruperit ²⁷⁸), solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 16 °) ²⁷⁹). Si quis in silvam materium) alterius concapulaverit aut incenderit), DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 17 *). Si quis materium ') alienum ex una parte dolare ") ") 280) praesumpserit '), CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
- § 18°). Si quis ligna aliena°) in silva aliena°) furaverit solidos III •) culpabilis iudicetur.

[&]quot;) "in carro"—приб. II, III. Em.; "in carro carraverit et ad domum suam adduxerit"—даетъ Her.

b) "sol. XXXV"-Münch.

c) "DC den... sol. XV"-Her.

d) "aut in caballo aut in carro"—приб. Wolf.

^{•) §} нътъ--III.

f) § дають—II, Her., Em.

у) § нѣтъ—III.

h) "aut ligna"—приб. Her.; "materiamen"—Em.

i) "incideret"--Wolf.

k) § нътъ-III.

^{1) &}quot;materiamen"—Em.

т) всъ остальн. Codd.—"dolatum".

^{») &}quot;in furtum"—приб. Wolf., 9653.

o) "in furtu priserit"-Münch.; "furaverit"-II, Her., Em.

р) § нѣтъ-Wolf., II, III, Her., Em.

^{9) &}quot;al."—нътъ 9653; "alterius"—Münch.

r) "al."—нътъ Münch.

[&]quot;MDCCC din... sol. XLV"-9653.

- § 19 •). Si •) quis arborem post annum quod fuit signatus ²⁸²) praesumpserit, nullam habeat culpa •).
- § 20 d). Si quis retem ad anguillas 283) de flumen furaverit, MDCCC dinarios d) qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- § 21. Si quis statuale, tremaclem aut vertevolum f) furaverit 284), DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 22 s). Si quis screona 285) sine clavem 286) effrigerit, DC dinarios a) qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 23 '). Si quis screona qui clavem habet effrigerit '); MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur ').
- § 24 m). Si quis campo alieno 287) araverit n) extra consilium domini sui o), solidus XV culpabilis iudicetur.
- § 25 p). Si quis vero eum q) seminaverit. MDCCC dinarios r) qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
  - Add. 9 °) 288). Si t) quis aratro ") de campo alieno ante ostaverit r) 289)

[&]quot;) § нътъ-Мünch., 9653, III.

b) "Si quis in silvam fustem ²⁶¹) signaverit et non capulaverit, si vero post anno quod fuerit signatus qui eum preserit, nullam habeat culpam, et si infra annum ipso capulaverit, sol. III culp. iud."—II.

e) "Si quis infra annum eam capul. ('XX din. q. fac. sol. III culp. iud."— приб. Her., Ет.

d) § нътъ-9653.

e) "DC den.... sol. XV"—Her.

f) "de fluvio"--приб. Münch., 9653. II, III. Her., Em.

я) § нътъ-9653, III.

A) "MDCC din... sol. XLV"-Wolf.

i) § нътъ-Wolf.

ь) "et aliquid exinde furaverit"—приб. III. Ет.

^{&#}x27;) "Et si exinde nihil tulerit, pro sola effractura sol. XV culp. iud."— приб. II. Em.

т) § нътъ-9653.

[&]quot;) "et non seminaverit"—npu6. Wolf., Münch.. II. Her.. Ein.

o) "extra... sui"—нътъ во всъхъ остальн. Codd.

Р) § нътъ--III.

^{9) &}quot;araverit et"-приб. всъ остальн. Codd.

r) "MCC den... sol. XXX"—III, Her.

^{•) §} дають—II, III, Her., Em.

^{*) &}quot;Si quis aratrum in campum alienum intrare prohibuerit, vel arantem foras iactaverit vel testaverit..."—Em.

[&]quot;) "cum aratore"—приб. III.

e) by boto "ante ost."—"vetaverit" III; "anteortaverit"—Her.

aut iactaverit aut testaverit *), denarii DC qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.

§ 26 b). Si quis cum servo alieno aliquid negutiaverit ²⁹⁰), hoc est c) nesciente domino d), DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.

Add. 10 °). Si quis mulierem brachilem ²⁹¹) furaverit, CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.

Add. 11 f). Si quis f) casam alienam sine consilium domini sui traxerit 292), MCC dinarios qui faciunt solidos XXX culpabilis indicetur.

XXVIII. De elocationibus 293).

- § 1. Si quis in furtum *) ²⁹⁴) alium ') locaverit *) '), cui fuerit adprobatum, Mall. *morter* **) hoc est, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII *) ²⁹⁷) culpabilis iudicetur *).
  - § 2 P). Si quis in furtum elocatus () hominem occidere voluerit () *)

a) "aut test."—нътъ III, Her.

b) § нътъ-II, III, Her.

с) "h. e."--нътъ во всъхъ остальн. Codd.

d) "nesc. dom."—нътъ Münch., 9653, "sine consensu domini sui"—Ет.

[&]quot;) § даютъ--- II, Her., Ет.

^{/) §} дають—II. Her., Em.

я) "per"—приб. Her.

A) BMBero "in furt." "furtim"—Em.

i) "aliquid"-Wolf. Münch., 9653, III; "aliquem"-II.

^{*) &}quot;elocare voluerit"-Wolf., Münch., 9653, II. Her.

¹⁾ дальше разныя прибавл.: "et non fecerit"—9653; "et non fecerit ut hominem interficiat ²⁹⁶) et pretium ob (propter) hoc acciperit et non fecerit"—II, Em.; "ut alium interficiet"—III.

m) "seulandeta 296)—II.

[&]quot;) "LXII"—Wolf., Münch., 9653; "LXII et semiss."—II, III, Her., Em.

^{•)} Her. предпосылаеть этому § слъд. §: "Si quis in furt. aliquem loc. voluerit, ut hominem interficiet, et inde pretium accipiet, IV M. den. q. fac. sol. C. culp. iud.

P) § нътъ—III; Ет. дають вмъсто этого §: "Similiter et ille qui pretium accepit ut hominem occiderit, MMD dinarios qui faciunt solidos LXII cum din. culp. iud."

^{9) &}quot;accepto precio"—приб. Wolf., Münch., 9653, II. Her.

r) вмъсто "occ. vol."—"hocciderit"—Wolf.

^{•) &}quot;et non fecerit"—приб. 9653, II, Her.

et ei fuerit adprobatum, MMD dinarios qui faciunt solidos LXII •) culpabilis iudicetur.

§ 3. Si b) vero per tertio hominem elocatio ipsa transmissa fuerit et ipse ingenuus, hac si dans, accipiens et portans, solidos LXIII singuli eorum culpabiles iudicentur.

XXIX. De debilitatibus 298).

- § 1 °). Si quis alterum manum vel pedem debilitaverit aut oculum d) vel nasum amputaverit d), IV M dinarios qui faciunt solidos C culpabilis iudicetur.
- § 2 f). Si cui vero manus s) ipsa mancata 299) ibi pendiderit, MMD dinarios h) qui faciunt solidos LXIII i) culpabilis iudicetur.
- Add. 1 *). Et si ipsa manus ') perexcisa ") fuerit, denarii MMD ") qui faciunt solidos LXII et semissem culpabilis iudicetur.
  - a) "LXII"-Wol., Münch., 9653; "LXII cum dim."-II. Her.
- b) "Si vero pro ("post"—Münch... 9653) tertio hom. eloc. ipsa transm. fuer., si adprobatus fuerit, MMD din. fac. sol. LXII culp. iud.; hoc sic dans, accipiens et port. sexsagenus bimis simis sol. ("singuli eorum"—приб. Münch.. 9653) culp. iud."—Wolf., Münch.. 9653.
- "Si vero post tert. eloc. ipsa transm. fuer. MMD din. q. fac. sol. LXII et sem. culp. iudicentur illorum culpabilis iudicetur quisque accipiens sic dans"—II.
- "Si quis ut ("aut") dans, ("aut": accip. et ("aut") portans sol. LXII et sem. unusquisque illorum componat"—III.
- "Si vero per tertium locatio ipsa fuer. transm., MMD den. q. fac. sol. LXII et dim. culp. iud. unusquisque illorum, scilicet ("sic"—Em.) dans. accipiens et portans."—Her., Em.
  - с) § нътъ—III, Her.
  - d) "auriculam vel"—приб. Münch., II.
  - e) "cui fuer. adprob."—приб. Wolf.
  - л § нътъ-Wolf.
- g) "manum ("aut pede"—приб. Her.) capulaverit et ipsa manca super eum pependit"—даютъ II, III. Her.
  - *) "MDCCC din... sol. XLV"—II, III, Em.
  - 4) "LXII"-Münch.; "LXII et dim."-Her.
  - k) § даютъ—II, III, Her., Em.
  - и) "man."—нътъ III.
- m) "perexcussa" одна изъ II, Em.; "super excussa" Her.; "excusse-rit"—III.
  - m) sol. C"-III, Her.

- Add. 2 *). Si vero pedes copulatus fuerit et ibidem mancatus fuerit b), denarii MDCC qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- Add. 3°). Si vero pedes excusserit, denarii MMD d) qui faciunt solidos LXII et semissem culpabilis indicetur.
- Add. 4 °). Si quis alterum oculum f) evellerit s), solidos LXII h) et semissem culpabilis iudicetur.
- Add. 5 '). Si nasum ') exciserit, denarii MDCCC ') qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- Add. 6 **). Si auriculam excusserit, solidos XV *) culpabilis iudicetur.
- § 3. Si quis de manum vel pedem policem excusserit •), Il M denarios •) qui faciunt solidos L culpabilis iudicetur.
- § 4 ?). Si ibidem r) ipse polix mancatus pependerit, MCC dinarios e) qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 5. Si vero secundum digito id est unde sagittatur 300) excusserit, MCCCC dinarios t) qui faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur.
- Add. 7 °). Sequenti vero digito qui excusserit, DC dinarios °) qui faciunt solido XV culpabilis iudicetur.

а) § даютъ-II, III, Her., Em.

b) "mancus teniat" ("tenuerit"—Her.)—III, Her.: "mancatus remanserit"—Em.

c) § даютъ—II, III, Her., Em.

d) "sol. C"-III.

^{。) §} даютъ—II. III, Her., Em.

f) "quis"—приб. II.

g) "eiecerit"—III, "tulerit"—Her.

A) "IV M. den... sol. C"—III.

i) § даютъ-II. III, Her., Em.

^{*) &}quot;aut auriculam"—приб. III.

i) "DC din... sol. XV" (!)—III.

m) § дають—II. Her., Em.

n) DC den... sol. C" (!)—Her.

o) "capolaverit"--III.

p) "MDCCC din... sol. XLV"—9653, II, III. Her.. Em.; "sol. LXV" (!)—Münch.

q) § нътъ-III.

r) "ibid."—нътъ 9653, II, Her., Em.

a) "MCCCC din... sol. XXXV"-Wolf., 9653.

t) sol. XXX"—Her.

w) § дають-9653, II, III, Her., Em.

[&]quot;) "MCCCC din... sol. XXXV"—III.

- Add. 8 •). Quarto vero digito qui excussus fuerit, solidos IX •) culpabilis iudicetur.
- Add. 9 °). Minimo digito qui excussus fuerit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 6 d). Sequentes $\bullet$) vero digitis id est tres si pariter in unum iectum inciderit, solidos L f) culpabilis iudicetur.
  - § 7%). Si duos excusserit, solidos XXXV culpabilis iudicetur.
  - § 80). Si vero unum inciderit, solidos XXX culpabilis iudicetur.
- Add. 10 %). Si linguam alteri capulaverit ut loqui non possit, solidos C culpabilis iudicetur.
- Add. 11 ') Si quis dentem excusserit, solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 9. Si quis *) hominem ingenuum ') castraverit **) 301), VIII M dinarios **) qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.
- Add. 12°). Si vero ad integrum tulerit, denarios VIII M qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.

XXX. D e c o n v i c i i s 303).

§ 1. Si quis alterum cinitum 304) vocaverit. solidos III **) culpabilis iudicetur.

а) § даютъ-9653, II, III, Her., Em.

b) "sol. XV"—II, Her., Em.; "sol. XXXV"—III.

^{°) §} даютъ—9653, II, III. Her., Em.

d) § нътъ-Wolf., III.

e) "Si quis alteri ("tres"—приб. Em.) sequentes digitos"—Her., Em.

f) "sol. XL"-Münch.; "sol. XLV"-9653, II, Her., Em.

я) § даютъ только 4404 и Münch.. при чемъ послъдн. соедин. его съ § 8.

м) § дають—II, III, Her., Em.

i) § дають—II, III, Her., Em.

k) "ingenuus"—приб. III, Em.

ı) "ing."—нѣтъ Wolf.

[&]quot;) "aut viriculam ("virilia"—III) suam transcapulaverit unde mancus sit"—приб. II, III, Her., Em.

[&]quot;) "sol. III (!) culp. iud. excepto medico IX sol." "")—Münch.; "IV M den..., sol. C"—II, III, Her., Em.

^{•) §} дають—II, Her., Em.

P) "DC din... sol. XV"-даютъ всъ остальн. Codd.

- § 2. Si quis alterum concatum •) 305) clamaverit •), CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
- § 3°). Si quis d) mulierem ingenuam seu vir seu mulier alteram meretrice 307) vocaverit et non potuerit adprobare, MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- § 4 •). Si quis alterum vulpe f) clamaverit, solidos III culpabilis iudicetur.
  - § 5 °) Si quis alterum leborem ') solidos III ') culpabilis iudicetur.
- § 6 *). Si quis alteri ') reputaverit quod scutum suum iactasset ") et non potuerit adprobare "), CXX denarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
- § 7°). Si quis alterum dilatorem aut p) falsatorem q) clamaverit et non potuerit adprobare, DC dinarios r) qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 1°). Si quis compari suo pittum 308) excusserit, CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur, aut similem illi reddat vel cum duodecim iuret quod similem illi restituisset.

[&]quot;) "concacatum"—Wolf., 9653, II, III, Her., Em.; "aut vulpeculam"—приб. Her.

b) "et non potuerit adprobare"—приб. III.

с) § нѣтъ-II, Ет.

d) "Si quis alterum falsatorem 338) et mulier alteram meretricem clam. DC den, q. fac, sol. XV culp. iud."—Her.

е) § нътъ-Нег.

f) "vulpiga"--Münch.; "vulpiculam"--II, III, Em.; "aut lepram"--приб. III.

g) § нътъ---Münch., III.

м) "clamaverit"—приб. всв остальн. Codd.

^{1) &}quot;DC din... sol. XV"—Wolf.; "CCXL den... sol. VI"—II, Her., Em.

к) § нѣтъ—III.

^{1) &}quot;homo ingenuus alio"-Her.

m) "et fuga lapsus fuisset"—приб. Her.; "in hoste vel fugiendo prae ti-more"—приб. Ет.

[&]quot;) "et... adprob."—нѣтъ Ет.

^{•)} Em. разбив. § 7 на 2 §§.

r) "dil. aut"—нътъ III.

q) "aut fals."—нътъ II, Her.

r) "CXL (!) den... sol. VII"—9653.

^{») §} даеть только одна изъ Ет.

XXXI. $Devia\ lacina$ $^{\circ}$) ^{309}).

- § 1 310). Si quis baronem b) 311) ingenuum c) de via sua ostaverit 312) aut inpinxerit 313), Malb. wialacina hoc est, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 2. Si quis mulierem ingenuam d) de via sua ostaverit aut inpinxerit, MDCCC dinarios d) qui faciunt solidos XLV 314) culpabilis iudicetur.
- Add. 1 f) 3 15). Si quis in via alterum adsallierit et eum raubaverit 3 16), Malb. chereno, MCC denarios qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- Add. $2^{g/317}$). Si^h) via ') quod ad rarinario vadit ') cluserit, DC denarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.

XXXII. De ligaminibus ingenuorum.

- § 1. Si quis hominem ingenuum 318) sine causa 319) ligaverit, Malb. anderebus 320) hoc est, MCC dinarios qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 2. Si quis vero ipsum ') ligatum in aliqua parte ³²¹) duxerit, MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- Add. 1 **). Si vero Romanus Franco *) sine causa ligaverit, MCC denarios *) qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.

а) "viaela tiniae"-одна изъ Ет.

b) "hominem"—III.

e) "ing."—нътъ Münch., 9653, II, Her., Em.

a) "ing."—нътъ Wolf.; "aut puellam"—приб. II.

e) "sol. XV"—III.

^{/) §} даетъ только Her.

g) § даютъ—II, Her., Ет.

м) "quis"—приб. Her., Em.

^{1) &}quot;viam"-Her., Em.

k) "ducit"-Her., Em.

i) "ligaverit et"—приб. 9653.

м) Add. 1, 2, 3 даютъ-II, Her., Em.

м) "Francus Romanum"—одна изъ Еш.

o) "MMCC den... sol. XXXV"—II.

- Add 2 a). Si vero Francus Romano b) 322) sine causa ligaverit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 3 °). Si quis °) ligatum per superbiam aut per virtutem 323) ad d) graphionem 324) tulerit 325), de vita sua e) redimat f) 326).

XXXIII. De venationibus furatis.

- § 1 °). Si quis de diversis venationibus *) () 327) furtum fecerit et *) celaverit '), praeter capitale et dilaturam MDCCC dinarios **) qui faciunt XLV culpabilis iudicetur. Quia lex *) de °) venationibus °) et °) piscationibus observare convenit.
- § 2. Si quis cervo domestico 328) signum 329) habentem furaverit aut ') occiderit, quia ') ad venatione mansuetus ') ") est 330) et ') hoc per testibus fuerit adprobatum ") quod eum dominus suus in venationem habuisset aut ') cum ipsum duas aut tres feras occidisset '), MDCCC dinarios qui faciunt solidos XIV culpabilis iudicetur.
  - a) Add. 1, 2, 3 дають—II, Her., Em.
  - b) "Romanus Francum"—одна изъ Ет.
  - с) "hominem noxium"—приб. Em.
  - d) "а"-одна изъ II, Ет.
  - в) вмѣсто "de... sua", Her., Em.—"vitam suam".
  - f) "componat"—одна изъ II.
- 9) § нътъ—III; Wolf. выпускаеть—"fecer... culp. iud."; II выпускаеть— "praet... culp. iud."
  - м) "de... venat."—нътъ Münch., 9653; "aliqua de venatione"—Her.
- •) "de apibus. de piscibus"—приб. II; "de avibus aut de piscibus"—приб.—Her.
  - k) ..aut"-Em.
  - ı) "et celav."—нътъ Her.
  - m) "sol. XV"—Her.
  - ») "quam (qualem) legem"—всѣ остальн. Codd.
  - 9) "quam de"-Her., Em.
  - r) "avium"—приб. II.
  - q) "quam et"—Her., Em.
  - r) "et"--Münch.
  - ») "qui"—всъ остальн. Codd.
  - t) "consuetus"-Münch.
  - и) "factus"—приб. Her.. Em.
- v) вмъсто "et... occid." Her. даетъ—"et telarium cum testibus potuit adprobare quod extelarius fuisset".
  - w) "potuerit adprobare"—II. III. Em.
  - z) "et"-всѣ остальи. Codd.

- § 3. Alio vero *) qualibet demestico cervo *) quique in venationem adhoc non fuit, qui eum involaverit *) aut occiderit *), MCCCC dinarios *) qui faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur.
- Add. 1 f). Si quis f) alium h) cervum i) quem k) canes moverint vel adlassaverint i) 331), solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 2 **). Si quis aprum lassum **) quem *) canes moverunt occiderit **), DC denarii qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.

XXXIV. De sepibus 332) furatis.

- § 1. Si quis vero tres ³³³) virgas unde sepis super ligatur ^q) vel ^r) super extringitur ^s) capulaverit ^t) ³³¹) aut tres cambortus involaverit aut ^{*}) excervicaverit ^s) ³³⁶), DC dinarios qui faciunt solidos XV ³³⁷) culpabilis iudicetur.
- Add. 1 "). Si quis sepem concisam 338) aliena arserit, solidos XV culpabilis iudicetur.

a) "Si vero"—II, III; "Si quis vero"—Em.; "Si quis vero alium"—Her.

b) "cerv."—нътъ Münch., 9653.

c) "furaverit"—II, Her., Em.

а) "qui... occid."—нътъ Münch., 9653.

e) "din. MCC... sol. XXX"—Wolf., Münch., 9653; "din. DC... sol. XV"—II, III.

л § дають—II, III, Her., Em.

g) "Si quis cervo aut apro lasso quem alterius canes movunt, occiserit aut celaverit"—III.

a) "al."—нътъ Her., Em.

s) "lassum"—приб. Her.

k) "alterius"—приб. Her., Em.

^{1) &}quot;occiderit et celaverit"—приб. Em.; "involaverit aut celav."—приб. Her.

m) § дають—II, Her., Em.

^{») &}quot;lass."—нъть Her.

o) "alieni"—приб. Her., Em.

p) "vel furaverit"—приб. Her., Em.

g) "contenetur"-Münch.; "superligata est"-III, Her., Em.

r) "vel... extr."-нъть во всъхъ остальн. Codd.

s) "vel retorta unde sepes continetur"—приб. 9653, Il; "vel retortas"—приб. III, Her., Em.

^{9 &}quot;aut ipsa sepe aparuerit"—приб. III, Her., Em.

[&]quot;unde labor ²³⁶) clausa est tres cambortos"—приб. Münch., 9653.

^{•) &}quot;vel retorta unde palum aut sepes continetur capolaverit"—приб. Wolf.

w) § даютъ—II, Her.

- § 2. Si a) quis per aliena messe 339) postquam levaverit b) erpicem a) 340) traxerit aut per eam cum carro 341) sine via transversaverit, CXX dinarios d) qui facinnt solidos III culpabilis iudicetur.
- § 3. Si quis per messem alienam iam palmitantem *) 342) sine viam aut *f) *g) sine semitam 343) transversaverit *h), DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 4. Si ³⁴⁴) quis per malo ingenio in curte alterius aut in casa ³⁴⁵) vel in quolibet aliquid de furto i) miserit ³⁴⁶), hoc est nesciente domino, et ibi inventus fuerit, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII ^k) ³⁴⁷) culpabilis indicetur.
- Add. 21). Si quis in curte alterius post solis occasum 348) in furtum 349) ingressus fuerit et ibidem fuerit inventus, MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV 350) culpabilis iudicetur.

XXXV. De homicidiis servorum vel expoliatis m).

- § 1. Si *) quis servus servum occiderit, homicida *) illum domini inter se dividant 351).
  - § 2. Si quis ingenuus servum alienum p) expoliverit 352) et q) et

a) "Si quis per al, mess, erpice aut carro trax, et sine via transierit"-III.

b) "germina produxerit"--Em.

c) "carrugam"-Münch.; "spice aput herbice" (!!)-9653.

a) "DC den... sol. XV"—III, Her.

e) вмъсто "iam palm.", Em.—"postquam in culmen (culmum) erigitur".

л) "aut... semit."—нътъ Wolf., Münch., 9653, II, Her., Em.

g) "cum carro"—приб. II, Em.

м) "causam superius convenit observare"-кончаетъ Her.

i) "de furato"-Her., Em.

^{*) &}quot;sol. LXII"—Wolf., Münch.; другіе Codd. (за исключеніемъ описокъ)— "LXII cum dim."

^{1) §} даетъ только одна изъ Ет.

m) "expoliacionibus"-Wolf., Münch., 9653, III, Her.

[&]quot;) "Si quis servum occiderit aut expoliaverit se similem"...—Wolf.; "Si servus servum aut ancillam sibi similem occiderit"...—Münch., 9653, II, III, Em.; "Si quis servus servum vel se consimilem occid."...—Her.

o) "homic. ille sol. XX culp. iud."—III.

p) "adsallierit et"—приб. II, Her., Em.

q) "insuper"—приб. 9653, Her.

^{&#}x27;') "et convictus fuerit, quod ei plus quam XL din. valentem tulisset"— Em.; "et... convinc."—нътъ III.

- supra XL dinarios 353) quod valit tulisse convincitur, MCC dinarios e) qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 3 b). Si vero minus quam XL dinarios expolia eius valuerint c), DC dinorios d) qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 1 °). Si ^f) quis servum alienum batterit et ei super noctes XL opera sua tricaverit ³⁵⁴), solidum I et triante ³⁵⁵) I ^g) culpabilis iudicetur.
- § 4 h). Si quis homo ingenuus letum 356) alienum () expoliaverit et ei fuerit adprobatum, MCCCC dinarios h) qui faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur.
- Add. 2¹). Si quis servum alienum mortuum in m) furtum expoliaverit 3⁵⁷) et ei super XL denarios tulerit, MCCCC dinarios n) faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur.
- Add. 3°). Si quis p) spolia minus XL denariis valuerit, DC denarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 5 °). Si servus alienus ') aut laetus ') hominem ingenuum occiderit, ipse homicida pro medietate compositionis illius hominis occisi parentibus tradatur, et dominus servi aliam medietatem compositionis se noverit solviturum 358) t).

a) "din. DC... sol. XV"—Wolf.. III, Her.; "sol. XXXV"—Münch.

b) § нътъ-Wolf., III.

e) вмъсто "exp... val."-"expoliaverit"--II; "tulerit"--Her., Ет.

^{4) &}quot;MCCCC den... sol. XXXV"-9653.

^{•) §} даютъ-II, III, Her., Em.

^{7) &}quot;Si quis serv. al. flagellaverit, et in quadraginta noctibus operare non potuerit, XL din., q. fac. sol. I, et trianti uno, quod est tertia pars solidi, culp. iud."—Em.

⁹⁾ sol. III"-III.

⁴) § нѣтъ—9653.

i) "al."—нътъ Münch.

k) "sol. XXX"—одна изъ III.

^{1) §} даютъ--- II, Her., Em.

m) "per"-Her., Em.

n) "DC den... sol. XV"—Her.

^{•) §} дають—II, Ет.

p) "autem"-Em.

q) § нътъ-9653.

r) "al. —нътъ въ остальн. Codd.

^{*) &}quot;aut laet."—нътъ II, III, Her., Em.

t) "Et si intelexerit de lege potest se obmallare, ut hoc non solvat" это)— приб. II; "Aut si legem intellegerit poterit se obmallare ut leudem non solvat."— приб. Ет.

- § 6 °) 360). Si quis vasso b) ad ministerium c) aut fabrum ferrarium vel aurifice aut d) porcario vel vinitorem aut stratorem d) furaverit aut occiderit, cui fuerit adprobatum, MCC dinarios c) qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 7 f). Inter o) fredo et faido 361) sunt MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV excepto h) capitale et dilatura, in summa h) sunt simul i) solidos LXXV.

XXXVI. De quadrupedibus, si hominem occiderunt *) 362).

§ 1. Si quis homo ex quolibet quadrupedem 1) domesticum m) fuerit occisus et hoc per testibus fuerit adprobatus n) 0), medietatem conpositionis dominus ipsius quadrupedis cogatur exsolvere, ipse p) vero quadrupedem pro alia medietatem requirentem q) restituat.

а) § нътъ--II, III, Her., Em.

b) "puerum"--Münch.

c) "puella ad ministerium"—приб. Wolf., Münch., 9653.

d) "aut... strat."—нътъ 9653; "vel vinit... strat."—нътъ Wolf., Münch.

^{•)} MCCCC din... sol. XXXV"—Wolf.

f) § нътъ-9653, II, III, Her., Em.

g) "In facto et freto sol. XV, in summa sunt sol. LXXXV culp. iud."—Münch.

A) "exc... summa"—нътъ Wolf.

^{•) &}quot;sim."--нътъ Wolf.

^{*) &}quot;laedunt"—Her.

i) "pecu"—III; "pecudem"—Em.

[·]m) "dom."—нѣтъ III.

[&]quot;) вмъсто "hoc... adpr.", Münch., 9653, II, Her. даютъ—"potuerit adprobare"; "parentes illius potuerint adprob."—III, Em.

o) "dum et illius dominus cui pecus fuerit antea legem non adimplerit" эсэ)—приб. II; "dum ille dominus pecoris antea leg. non adimp., mediet. de ipsa leode эсэ) conponat et pro alia mediet. ipso quadr. donet; si enim dominus intellexer. per lege se defendere potest ut nihil pro ipso pecor. solvat"—даютъ III, Her.; "quod dominus pecudis antea leg. non adimpl. med. comp. dom. ipsius quadr. cogatur exsolvere; ipsum vero quadr. qui est auctor criminis pro med. conp. restituat requirenti, eo videlicet modo, si dominus quadr. non intellexerit secundum leg. se defendere"—Em.

p) "ipsum"--Münch., 9653, III, Her., Em.

q) "requirenti"-II, Em.; "requirente"-Münch., 9653; "homini"-Her.

XXXVII. De vestigio minando 365).

§ 1 °). Si quis bovem aut °) caballo vel qualibet animal °) 366) per furtum 367) perdiderit et eum dum per vestigio sequitur consequutus invenerit d) ut °) in tres noctes f), ille qui eum ducit emisse o) aut cambiasse 368) dixerit vel praeclamaverit h), ille qui vestigio sequitur res suas per tercia mane () 369) agramire h) 370) debet. Si vero iam tribus noctibus exactibus () 871) qui res suas requiret eas pervenerunt m), ille apud quem inveniuntur, sic n) eas emisse aut cambiasse dixerit, ipse o) liceat agramire. Si ille vero p) quod q) per vestigio sequitur quod r) si o) agnoscere dicit illi alii proclamantem () nec offerre () per tertia manum voluerit nec solem secundum legem colocaverit 872) et o) tulisse convincitur, MCC dinarios qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.

а) Wolf., Münch., Ш-дають 2 §§; 9653, II-3 §§.

b) "vaccam"—приб. 9653.

c) "pecus"-Münch.

d) "fuerit"—всъ остальн. Codd.

^{•) &}quot;ut"—нътъ Em.; "usque"—остальн. Codd.

f) "si"—приб. Münch., 9653, Ш; "et"—приб. Her., Ет.

g) "comparasse"—Em.

д) "proclamaverit"—всъ остальн. Codd.

i) "manu"—всѣ остальн. Codd.

^{») &}quot;adcramire"—Wolf.; "achramnire"—Münch.; "adramire"—9653; "adch[a]-ramire, adframire"— II, III; "adrhamire"— Her., Em.; "clamare"— даетъ одна изъ III.

^{1) &}quot;exactis"—всъ остальн. Codd.

м) "invenerit"—всъ остальн. Codd.

^{») &}quot;sic"—нътъ Wolf., 9653, III; "si"—Münch., II, Her., Em.

o) "ipsum"—Münch.

p) вмѣсто "Si... vero"—"quod si"—III, Em.

q) "qui"-всъ остальн. Codd.

r) "quod"—нътъ Wolf.

[&]quot;) "si"—нътъ Ш; "se"—остальн. Codd.

t) "reclamante"-Wolf., Münch., III, Her., Em.; "reclamantem"-II.

[&]quot;) "auferre"--Münch., II; "adframire"--Em.

^{•) &}quot;sed"—Em.; "ei violenter quod se agnoscere dicit"—приб. Wolf., 9658, II, Her., Em.

XXXVIII. De furtis caballorum vel equorum a) b).

- § 1. Si quis caballum carrucaricium o involaverit, cui fuerit adprobatum, excepto capitale et dilatura MDCCC dinarios o qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- § 2 °). Si quis admissario 374) f) s) furaverit, cui fuerit adprobatum, MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- Add. 1 h). Si quis caballo spado i) 375) furaverit, solidos XXX culpabilis iudicetur excepto capitale et dilatura.
- Add. 2 k). Si vero uuaranionem regis furaverit, sol. XC l) 376) culpabilis iudicetur excepto capitale et delatura.
- § 3 m). Si quis admissario cum gregem suam, hoc est XII equas n) 277), involaverit, praeter capitalem et dilaturam MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII o) culpabilis iudicetur.
- § 4°). Si vero grex minor ³⁷⁸) fuerit usque ad septem ?) capita cum admissarium ?) excepto capitale et dilatura, solidos LXIII ?) culpabilis iudicetur !).

a) "equarum"—Münch.

ь) rvel eq."—нътъ II, III, Her.

e) "qui carruca этэ) trahit"—всъ остальн Codd.

d) ,MCC din... sol XL"—Her.

^{•) §} нътъ-Münch.

f) "uuaranione"—II, Em.

g) "homine Franco"—приб II, III, Her., Em.

^{^) §} даютъ—II, Her., Em. -

^{) &}quot;spadatum"-Em.

k) § дають—П, Her., Em.

^{1) &}quot;MMCCCC den.... sol LX"-Her.

м) § нътъ--9653.

[&]quot;) "hoc est equas"—Wolf; "hoc est cum VII aut XII eq."—II, Her., Em.; "usque ad duodecem aequas"—III.

o) "sol. LXII"-Wolf., Münch., II; "sol. LXII cum dim."-III, Her., Em.

p) § нѣтъ-9653, III.

q) "sex"—II, Her., Em.

r) "causa superius intimata convenit observare"—кончаетъ III; "et pretius et causa ut superius est convenit observare"—II, Her., Em.

s) "sol LXII"—Wolf.; остальн. Codd.—"sol. LXII cum dim.".

t) ,si vero minus de sex fuerint, M den. a sol. XXV culp. iud. excepto сар. et del."—приб. одна изъ Ет.

- § 5 °). Si quis equam b) pregnantem 380) involaverit et ei fuerit adprobatum, MCC dinarios c) qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- Add. 3 d). Si quis caballum aut iumentum furaverit, solidos XXXV culpabilis iudicetur, excepto capitale et delatura.
- Add. 4 °) ³⁸¹). Si quis amissarium alienum extra f) consilium g) domini sui spadaverit, denarii DC qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur et h) pro quisque iumento triante I componat.
- Add. 5 '). Si quis per superbiam aut per inimicitiam ³⁸²) caballos aut iumenta aliena trebatterit vel debilitaverit, denarii MCC qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 6. Si ^k) quis poledrum ³⁸³) anniculum ¹) furaverit, cui fuerit adprobatum, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 7 m). Si vero sequente poletrum ³⁸⁴) furaverit, CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.
- Add. 6 *). Si quis iumentum alienum °) trabatterit *), solidos XXX q) culpabilis iudicetur.
- Add. 7"). Si exinde mortua") fuerit"), MCC dinarios qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
  - а) § нъть-Мünch., 9653, IIL
  - b) .iumentum " *79)—II
  - c) "MDCCC din... sol. XLV"—всв остальн. Codd.
  - a) § даютъ-- ll, Her., Em.
  - e) § дають—II, Her., Em.
  - f) "sine"—Her, Em
  - g) "consensu"—Her., Em.
- A) "unumquodque iumentum quod ille inire (continere) consueverat trientem, quod est tertia pars solidi, id est XIII den. et tertia pars unius denarii"—кончаютъ Her., Em.
  - i) § дають—!!, Her., Em.
- a) III, Her. дають 2 §§: "Si quis poletrum furav., sol. XXX culp. iud. exc. cap. et del.—Si quis pol. annucul. ("sive bimum"—приб. Her.) furav., sol. XV culp. iud. exc. cap. et del.".
  - и "vel bimum"—приб. II, Em.
  - m) § нътъ-Ш.
  - n) § дають—Münch., II, Ш. Her., Em.
- o) "iumentam alienam" одна изъ II; "iumenta aliena" другая II, III, Her., Em.
  - p) net evaserint приб. III, Her., Em.
  - g) "DC den... sol. XV"—III, Em.
  - r) § даютъ—III, Her., Em.
  - ») "mortuae"—Em.
  - t) "fuerint"-Her., Em.

§ 8 °). Si quis caballo alieno °) excurtaverit °) 385), CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.

Add. 8 d). Si quis caballum mortuum sine permisso e) domini sui excorticaverit, CXX dinarios qui faciunt solidos III culpabilis iudicetur.

XXXIX. De plagiatoribus f) 186).

§ 1. Si quis mancipia aliena solicitare voluerit 9) 387) et ei fuerit adprobatum, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis judicetur.

Add. 1 h). Si servus alienus fuerit plagiatus i) et ipse h) trans mare i) ductus fuerit et ibidem ad m) domino suo inventus fuerit et ad n) quo o) ipse p) in patria q) plagiatus r) est in mallo publici o) 388) nominaverit 389) et i) ibidem testis 390) debit collegire.

Add. 2 *). Iterum cum servus si •) de ") trans mare •) fuerit revo-

а) § нътъ-Wolf, Her.

ь) "sine consensu domini sui"—приб. Ет.

c) "excorticaverit"—Münch.

d) § даютъ—Ш, Her., Em.

e) "consensu"—Her., Em.

f) Em. даеть: "De his qui aliena mancipia sollicitaverint".

g) BMTCTO "sol. vol."—"sollicitaverit"—II, III, Her., Em.

м) § дають всв Codd., кромв 4404.

i) "furatus"—Ш, Her.

ы) вмъсто "Si... ipse", Em. даетъ: Si quis servum alienum plagiaverit, id est per circumventionem de servitio domino sui abstraxerit et"...

ı) "sive in qualibet regione"—приб. Ет.

m) "ad"—нътъ 9653; "а"—Münch., II, III, Her., Em.

^{») &}quot;ad"—нътъ III; "а"—9653, II.

o) "quo -- нътъ III; "quod -- Münch.

р) "qui"—приб. Ш.

g) "sua"—приб. Münch.; "aliena"—приб. Ш.

r) "vel venditus"—приб. нъкот. изъ Ш.

^{») &}quot;publico"—всъ Codd., кромъ Wolf.

t) "tres"-Münch., 9653, II, III; "et tres"-Her., Em.

и) § даютъ всв Codd., кромв 4404.

[&]quot;) "ipse si"-Münch.; "ipse"-9653, II, III, Her., Em.

w) "de"--нътъ Münch., 9653, II, Her., Em.

^{*)} BMBCTO "tr. mare"—"citra"—9653; "citra mare"—II, Her., Em.

catus, in alterum mallum debit •) nominari •) •), ibidem simul •) III testis debit collegi •) edoneus; ad tercium vero mallum •) similis •) fieri debit, ut nove •) testes iurent quod servum ipsum equaliter •) super plagiatorem audierint •) dicentem; et sic postea qui eum plagiaverit • praeter capitale et dilatura dinarius MCCCC faciunt solidos XXXV culpabilis iudicitur.

Add. 3 m) 392). Qui n) confessio servi usque III plagiatoris admittitur o), sed eam tamen racionem ut nomina hominum et vilarum 393) semper p) o) debiat r) nominare.

§ 2. Si *) quis hominem ingenuo *) plagiaverit *) et *) probatio certa **) non fuit, sicut pro occiso iuratore *) donet; si iuratores non potuerit invenire *), VIII M dinarios qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.

а) -iterum"—приб. 9653, II, III, Her., Em.

b) "nominare"-9653, II, III, Her., Em.

e) "qui eum plagiaverit"—приб. Her., Em.

d) "sim."-нътъ Щ; "similiter"-Münch., 9653, II, Her., Em.

e) "collegere"—II, III, Her.; "debent adesse"—Em.

f) "mall."—нътъ Ш.

g) "similiter"—Münch., 9653, III, Her., Em.; "similem"—II.

ы) "novem"—всъ остальн. Codd, (кромъ Wolf.).

^{6) &}quot;eq."—нътъ Münch.; "semper"—приб. II; "per totus tres mallus"—даютъ Ш, Her.

к) "audierint"—остальн. Codd.

ı) "hoc est uuargaverit" ээт)—приб. Ш.

m) § дають вст Codd., кромт 4404.

[&]quot;) "Qui.... sed"—нътъ въ нъкот. Ш и Ет., прибавляющ. Add. 3 къ предид. §; "quae"—Her.

o) "admittitur"—Münch., II; "admittat"—9653; "admittatur"—Her.; "ascendit"—нъкот. изъ III.

p) "equaliter"—III, Her.; "semper equaliter"—II.

g) "per tres totos mallus"—приб. III, Her., Em.

[&]quot;) "debeant"—Her.

^{•)} II, Her., Em. дають 2 §§: "Si quis hom. ing. plag. et ("vel"—Em.) vendiderit et postea in patria ("ad propria"—приб. II) reversus fuerit, sol. C culp. iud. — Si quis hom. ing. vend. et postea in patr. ad propria ("patria propria"—Her.) reversus non fuerit, den. VIII M q. f. sol. culp. iud."

t) "ing."—нътъ Wolf.

[&]quot;) "aut (vel) vendiderit"—приб. 9653, III; "et vendid."—приб. Wolf., Münch.

v) "et.... inven."—нътъ Münch., 9653, Ш.

w) "iuratores"—Wolf.

§ 3 °). Si Romano) plagiaverit, solidos LXIII °) 395) culpabilis iudicetur.

XL. Si servus in furtum fuerit inculpatus.

- § 1. Si d) talis fuerit causa unde ingenuus DC dinarios luc est solidos XV componere debuerat 396), servus super scamno tensus CXX iectos flagellorum d) 397).
- § 2 f). Si vero antequam torquatur fuerit confessus et ei s) cum l) domino servo i) convenerit, CXX dinarios l) qui faciunt solidos III dominus reddat.
- § 3¹). Si tamen maior m) culpa 398) fuerit, unde ingenuus XXXV solidos reddere debet, [similiter n) servus CXX o) colpos p) 399) accipiat].
- § 4. Et q) si r) confessus non fuerit, ille qui eum torquet si adhuc voluerit ipso servo torquere etiam nolente domino, pignus domino servi donare t) debet. Si w) servus postea ad suppliciis maioribus 400) subditur v) et q) si confessus fuerit, nihil ille w) super domino credatur 401);

[&]quot;) § даютъ-4404, Wolf

b) "Romanus ingenuum"--Wolf.

c) "sol. LXII"—Wolf.

d) "quis ("cuius"—Her., Em.) servus in ("de"—Ш) furtum fuerit inculpatus ("interpellatus"—Em.), "si"....—приб. II, III, Her., Em.

[&]quot;) "accipiat"—приб. всъ остальн. Codd.

f) § нътъ-Wolf.

g) "ei"-нътъ 9653, Em.

h) "cum"—нътъ Ет.

^{&#}x27;) "servi"-Münch., 9653; "suo"-II, III, Her.; "eius"-Em.

k) "sol. III pro dorsum suum ("servi"—Münch.; "ipsius servi"—III) conponat et cap. dominus ("servi"—приб. II, III, Em.) in locum ("in loc."—нъть 9653. III, Her.) "restituat"—приб. всъ остальн. Codd.

ı) § нъть-Wolf.

m) "talis"-II, Em.

^{») &}quot;sim.... acc."—нътъ 4404.

o) "CXXI"-Münch., Her.; "CCXX"-9653.

p) "colobos"—9653; "ictus"—III, Em.

q) вмъсто "Et... subdit. et", Wolf. даетъ: "Si vero antequam torquatur si fuerit conf."...

r) "in ipso supplitio"—приб. Her.

^{») &}quot;magis"—приб. Her.

t) "dare"-Münch., 9653, Her.

и) "Et sic"-остальн. Codd.

r) "datur"-Münch., 9653, Her.; "tradatur"-II.

w) "ille"—нътъ III, Em.; "illi"—Münch.; "ei"—II, Her.

ipse illo servo °) in potestatem habiturus est qui eum torsit; dominus servi unde °) iam pignus accepit praecium pro suo servo accipiat. Si vero inter priora supplicia id est infra CXX °) culapus °) fuerit confessus, aut castretur 102) aut sex solidos °) reddat. Dominus vero servi capitale f) °) requirenti restituat.

- § 5 %). Si vero maiore crimine servus conpraehenditur i) id est inde ingenuus XLV solidos i) possit culpabilis iudicari et inter in supplicia servus ipse confessus fuerit, capitali sententia feriatur 403).
- § 6 ") 404). Si vero in o) quolibet crimine servus conprehenditur p), dominus ipsius, si praesens est, ab eo qui repetit o) [admoneri r) debet ut servum iustis debeat suppliciis dare, et qui o) repetit] virgas paratas habere debet quae ad magnitudinem t) minoris digiti minime u) sint o) et quoaequales o) et scamno pristo o) ubi servo ipso tendere odebeat o).

a) _illum servum"—Wolf., 9653, II, III, Her., Em.

b) qui"-Her.

c) "CXXI"-Münch., 9653, Her.

d) "acolapus"--Wolf.; "colapos"--Münch., 9653. Her.

e) вмъсто "sex sol.", Wolf. даетъ-"СХХ din.... sol. Ш.".

f) "caput"-Wolf.

ø) "in loco"—приб. Wolf., II, Her.

A) § нъть—Ш; Her. начинаеть §: "Requirenti vero si talis culpa est unde homo ingenuus sive Francus VIII M denar. q. f. sol. CC culp. iud. servus solidis XV id est DC den. componat, si vero"....

i) "inculpatur"-Münch., 9653, II; "inculp. fuerit"-Em.; "inveniatur"-Her.

м) "id est"-даютъ только 4404 и Wolf.

¹ _MMDCCC din.... sol. LXII--9653.

m) per"-II.

^{») §} нътъ---Щ.

o) "de"-Her., Em.

p) "culpatur"—Wolf., II; "inculpetur"—Münch.; "inculpatus (fuerit)"—Her., Em.

^{9) &}quot;requeret"-Wolf.; "recepit"-Münch.

r) "admon.... repet."—нътъ 4404.

^{*) &}quot;ubi quis"-Wolf.; "ubique"-Münch., 9653.

t) вмъсто "ad magn.", Her. и Ет. дають: "in similitudinem min. dig. grossitudinem".

[&]quot;) "min"--нътъ въ ост. Codd.

r) "habeant"—Her.

w) "et quoaeq."—нътъ въ ост. Codd.

^{») &}quot;prestet"—Wolf.; "paratum"—ост. Codd.

z) _extendere"—Her.

y) "possit"-Em.

- § 7 °). Si dominus servi supplicia b) distulerit et servus praesens fuerit, continuo domino c) illo d) qui repetit solem collegere co5) debet c; et f) ad s) eandem h) septem c) noctes placitum co6) facere debet c) t) ut l) servum suum ad supplicium tradat.
- § 8 m). Quod si ad n) septem noctes o) servo ipso p) tradere distulerit solem ei q) qui r) repetit collecit o); et sic iterum ad alias septem noctes placitum faciat id est ad t) XIV noctes de m) prima admonitione conpleantur m).
- § 9°). Quod si impletis XIV noctis servum suum noluerit suppliciis dare °), omnem causam vel conpositionem dominus servi in se excipiat; non quale servus sed quasi ingenuus 407) hoc admisit totam legem super se solviturum suscipiat.

а) § нътъ—III.

в) "dare"-приб. Münch.

c) "dominus domino"—9653; "dominus servi"—Münch., II; "domino servi"—Her., Em.

d, "ille"-Wolf.; "ipse"-остальн. Codd.

e) вмъсто "coll. deb."-"culcaverit"--Münch.

f) "et..... deb."—нътъ 9653

g) "in"-Wolf., Münch., II.

^{*) &}quot;eand."—нътъ въ ост. Codd.

о "octo"-одна изъ II.

к) вмъсто "fac. deb."-"concedat"-Her., Em.

i) "vel"—одна изъ Ет.

m) § нътъ--III.

^{*) &}quot;adhuc"-Münch., 9653, IJ, Her.; "infra"-Em.

o) "noctibus impletis"-Her.

p) "ad supplicia"—приб. Em.

^{9) &}quot;iterato"—приб. остальн. Codd.

r) "quem"-9653.

^{») &}quot;cum testibus"—приб. Her.

t) "ad"—нътъ 9653, II; "in"—Wolf., Her.; "ut in"—Münch; "ut"—Ет.

и) "de.... conpl."—нъть Wolf.

r) III дають слъд. 2 §§: "Se iam vero in maiorem crimine fuerit inculpatus unde ingenuos XLV sol. compon. debuerit, dominus servi si eum non presentaverit ad ipsum numerum teneatur, ut ipsum numerum reddat et capitale in locum restituat.—Si adhuc maior causa fuerat quae servo requiretur, dominus servi non ut servus, sed ut ingenuos tota legem super se solviturus suscipiat.".

w) "tradere"-Her.

- § 10. Quod si servus absens fuerit cui aliquid inputatur, tunc reppetens domino *) servi secrecius *108) tribus *) testibus praesentibus *) admonere debet ut servum suum infra VII noctis praesentare debeat *1). Si infra septem noctis non eum praesentaverit, tunc repetens solem *) ei eum testibus collegare debet et sic ad alias septem noctis placitum *) faciat *). Quod si nec ad alias septem noctis *) ipsum servum non praesentaverit *), terciam vicem adhuc septem noctis ille spacium dare debet, id est ut totus numerus *) XXI noctis veniant. Quod si post *) placitum ipsum servum [noluerit] *) ligatum suppliciis praesentare *) et **) repetens *) per singulos placitos solem colligaverit **), tunc *) dominns servi reppetitionem sicut **) superius diximus **) non quale *() servo **) sed quasi **) ingenuus **) hoc admisit, talem conpositionem requirentem **) restituat.
- § 11. Si vero ancilla *) tale crimine invenitur *) unde servus castrare *) debuerat *), ancilla aut CCXL dinarios qui faciunt solidos VI,
  - a) "dominum"—Em.; "dominus"—всъ остальн. Codd.
  - b) "trib."—нътъ 9653; "cum tres testes"—Wolf., Münch.
  - c: "trib.... praes."—нътъ II, Her., Em.
  - d) "praesentem faciat"-Em.
- •) вмъсто "sol.... fac."—одна изъ III даетъ: "cum allis tribus testibus ipsum admoneat ut ad alias VII noct. ipsum presentet":
  - л) "plac.... noct."—нътъ Wolf.
- 9) дальше разныя продолж.: "tunc repetens cum testibus solem ei calcet ut totus numerus"...—II; "adhuc tercia vice ad alias VII noct. ei denuntiet ipsum presentare ut tot. numer."...—III; "iterum repetens cum test. sol. ei collocet et tertia vice adhuc VII noct. placitum illi concedat, id est ut tot. numer."...—Em.
  - м) "ad"-приб. вст остальн. Codd.
  - i) "per"-Her.
  - к) "nol"--нътъ 4404.
  - ı) "dare aut praes"—Her.; "dare"—остальн. Codd.
  - m) "et.... coll:"—нътъ Wolf.
  - ») "ei"—приб. Münch., II, Ш, Her., Em.
  - o) "tunc dominus servi causam super se excipiat"-кончаеть Wolf.
  - p) "sic... dix."—нътъ II, Her.
  - q) "ut"—II, Em.; "sicut"—III; "qualem"—остальн. Codd.
  - r) "servus"—остальн. Codd.
  - *) "qualem"-Münch., 9653, Il, Her.
  - t) "si"—приб. Münch., 9653, II, Her.
  - "repetenti"—остальн. Codd.
  - е) "in"-приб. всъ остальн. Codd.
  - m) "inculpatur"-Münch., 9653, II, Her., Em.
  - 2) "castrari"—III, Her., Em.
- z) "aut CCXL ictus accipere flagell., ipsa totidem ictus accipiat aut CCXL den. q. fac. sol. VI comp."—кончаеть Her.

si •) •) convenerit pro ipsa dominus reddat •), aut CXLIV •) iectus accipiat flagellorum.

Add. 1 d) 409). Si servus cum ingenuum furtum fecerit, servus in duplum, si quod consorciavit, reddat excepto capitale et dilatura; ingenuus vero quadruplum excipiat damnum.

Add. 2^{s}) 410). Si quis cum servum alienum f) negotiaverit, solidos XV culpabilis iudicetur g).

XLI. De homicidiis a contubernio factus 1).

- § 1. Si quis ingenuo i) Franco i) 411) aut 412) barbarum i) qui legem Salega vivit 413) occiderit, cui fuerit adprobatum, VIII M dinarios qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.
- § 2 414). Si vero eum in poteum 415) aut sub aqua miserit aut ") *) de rammis 418) aut de quibuslibet rebus ") celaturus texerit ") *), XXIV M dinarios qui faciunt solidos DC culpabilis iudicetur.
- Add. 1 ^p). Si non fallanivit ⁴²⁰), dinarios VIII M qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.
- § 3. Si vero eum q) qui in truste dominica 421) fuit q) aut r) mulierem ingenuam r) 422) occiderit, XXIV M dinarios qui faciunt solidos DC culpabilis iudicetur.

а) "si"—нътъ 9653, II, III.

b) "si.... redd."-нътъ въ нъкот. Ет.

c) "CCC"-Wolf.; "CCXLII"-Münch, 9653; "CCXL"-II, Her., Em.

d) § даетъ только Wolf.

e) § даютъ-Мünch., 9653, II, Her.

f) "sine consilio domini sui"—приб. Her.

g) "Certe si talis culpa est unde ingenuus homo Francus VIII M den. componere debet, servus sol. XV culp. iud."—nph6. Her.

м) вмъсто "a cont. f.". всъ остальн. Codd. даютъ-"ingenuorum".

i) "ingennus"-Wolf., II, III, Her., Em.; "ingenuum"-Münch., 9653.

^{*) &}quot;Francum"-Münch., 9653, III, Em.

ı) "aut hominem"—приб. Her.

m) вмъсто "aut.... reb.", Wolf. даетъ: "et eum de camisa *16) aut de collis *17) aut de quibus rebus"...; "callis ("hallis"—Münch.) aut de rama"—Münch. 9653, III; "ramis aut de allis vel de quibusl. rebus".—II, Em.

^{») &}quot;aut .... tex."—нътъ Her.

o) "si eum incenderit" 419)—приб. III, Em.

^{») §} даетъ только Münch.

⁹⁾ вмъсто "eum.... fuit", нъкот. наъ III даютъ: "antrustionem dominicum".

r) "aut.... ing."—нътъ Münch., 9653, II, III, Her., Em.

- § 4. Si vero eam a) in b) aquam aut in poteum miserit aut b) de quibuslibet c) celaturis texerit, LXXII M dinarios qui faciunt solidos MDCCC culpabilis iudicetur. Si vero [cum alesum non] ca) percoperuerit, DC solidos iudicetur c).
- § 5 d). Si quis e) vero Romano f) homine f) conviva h) rege e) 423) occiderit, cui fuerit adprobatum. XII M dinarios qui faciunt solidos CCC culpabilis iudicetur.
- § 6. Si vero Romano *) possessorem *) **) et *) conviva regis non fuerit *), qui eum occiderit, IV M dinarios qui faciunt solidos C culpabilis iudicetur.
- § 7°). Si vero Romanum tributarium 424) occiderit, solidos LXIII p) culpabilis iudicetur.
- § 8 ⁴²⁵). Si vero hominem ^q) in quadruvio ^r) ^{*}) ⁴²⁶) invenerit sine manus et sine pedes quem inimici sui demisserunt et eum perocciderunt ^t), cui fuerit adprobatum, IV M dinarios qui faciunt solidos C ⁴²⁷) culpabilis iudicetur.

а) "eam"—нътъ II, Em.; "eos"—Wolf., 9653; "eum"—Münch., III, Her.

b) "in... aut"—нѣтъ Her.

c) дальше разныя продолженія.—Wolf.: "rammis au de clatis super coperuerit aut de quibuscunque rebus celatores steterit, dinarios XXIV M fac. sol. DC culp. iud.—Münch., 9653, II, III, Her., Em.: "de allis (hallis) aut de ramis coperuerit ("caelaverit"—III; "vel incenderit"—приб. Em.) sol. MDCCC culp. iud.".

са) 4404 даетъ: "eam alesum cum percoperuerit" (!).

d) § нътъ-Wolf.

е) "quis"—нътъ Münch., 9653, II. III, Her.

f) "Romanus"-Münch., II, III, Her.; "Romanum"-Em.

g) "homo"-Münch., 9653, II, III, Her.; "hominem"-Em.

h) "convivam"—Em.

i) "regis"-остальн. Codd.

к) "Romanus"—всъ остальн. Codd.

ı) "homo possessor"—всъ ост. Codd.

m) "id est qui res in pago ubi remanet proprias possidet occisus fuerit, is"....—приб. Her.

^{») &}quot;et... fuer."—нътъ во всъхъ остальн. Codd.

o) § нѣтъ-9653.

p) "III M den.... sol. LXX"—Wolf.; "sol. CXX"—Münch.; "MDCCC den.... sol. XLV"—II, Her., Em.; "sol. LXII"—III.

g) "ingenuum"—приб. Ш, Her.

r) "in quadr."—нътъ Ш.

^{•) &}quot;aut in via"—приб. Her.

t) "perocciderit"-Wolf., Münch., 9653, II, III; "vita privaverit"-Her., Em.

- Add. 2 °) 428). Si quis hominem de bargo vel °) de furca 129) abattere 430) presumpserit sine voluntate iudicis, solidos XLV culpabilis iudicetur.
- Add. 3 c). Si quis caput de homine d), quem e) suus inimicus in palo misisset, aliquis f) eum exinde sine permisso iudicis aut illius qui eum ibidem missit tollere presumpserit f), solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 9. Si quis hominem ingenuum 9) in poteum iactaverit 1) et vivus 431) inde exierit 1), IV M dinarios i) qui faciunt solidos C culpabilis iudicetur.
- Add. 4 *). Si vero in puteo mortuus fuerit, XXIV M denarios qui faciunt solidos DC culpabilis iudicetur.
- Add. 5 '). Si autem qui praecipitatus est, mortuus fuerit, tota leude sua conponatur.
- Add. 6 ¹). Atque ita unaquaque persona quae maiori minorive conpositione conponi debuerat.
- Add. 7'). Si de praecipitio periculo mortis evaserit, medietate leudis suae conponatur, qua conponi debuerat si mortuus fuisset. Nam et si mortuus fuerit, unusquisque secundum modum leudis suae conponatur.

а) § даютъ—III. Her., Em.

ы) "vel de f."—нътъ Her.

с) § даютъ---Ш, Her., Ет.

d) "hominis"—Em.

^{9) &}quot;quod"-Her., Em.

I) вмъсто "al.... pres.". Her. даетъ: "sine voluntate alterius deposuerit".

g) "ing."—нътъ Wolf.

h) "aut in pellago inpinxerit 432) vel in periculum mortis et ipse exinde vivus evaserit et ipse causam suam possit mallare ....—Ш; "aut in pelag. aut in quolibet praecipitium ubi periculum mortis esse possit inpinxerit et ille qui proiectus est quolibet modo ab eodem periculo vivus evas., ille qui inpinxerit ....—Ет.; Her. даеть 2 §§: "Si quis hominem aut in vipida 433 i iactav. et vivus exinde evas. et ad casam suam possit accedere....—Si quis hom in pel. iact. et is exeundo vivus evadit ....

i) "sol. LXII"-Wolf.

к) § даетъ-Нег.

¹⁾ Add. 5—7 даетъ лишь Ет.

Add. 8 •). Simili modo 434) qui alium b) in pellago inpinxerit c), solidos LXII d) culpabilis iudicetur.

Add. 9 435) •). Si quis hominem ingenuum f) ex quolibet crimine superdixerit f) et h) inde homo mortuus fuerit, solidos C culpabilis iudicetur h).

XLII. De homicidio in contubernio 136) facto.

- § 1. Si quis colecto contubernio hominem ingenuo i) in domo suo adsalierit et ibi eum occiderit, si i) in i) truste dominica 137) fuit m) ille qui occisus est i), LXXII M dinarios qui faciunt solidos MDCCC 13°) culpabilis iudicetur.
- § 2 *). Si vero in o) truste dominica o) non fuit ille p) qui occisus est p), XXIV M dinarios qui faciunt solidos DC culpabilis iudicetur.
- § 3. Si vero corpus occisi hominis ^q) tres vel amplius habuerit plagas, tres quibus inculpatur qui ^r) in eo contubernio fuisse probantur ^{*}), legem superius conpraehensa ^t) cogantur exsolvere. Alii vero tres de eo ^{*})

а § даютъ-Wolf., II, Her.

b) "hominem"—Her.; "hom. ingenuum"—II.

c) "et exinde evaserit"—приб. Her.

d) "IV M den... sol. C"—II, Her.

e) § даютъ-- II, Her., Em.

л) "quemlibet socium suum"—приб. Her., Em.

g) "accusaverit"—Her., Em.

h) Her. и Em. кончаютъ: "et per eius commotionem sive mendacium ille qui accusatus est occisus fuerit, medietate leodis eius componat. Ille vero qui eum occiderit secundum legem pleniter eum componat".

i) "hom. ing."—нъть 9653.

^{*) &}quot;si.... est"—нътъ 9653 и нъкот. изъ III; "si andruscio dominicus fuerit ille qui eum occiderit"—даютъ Wolf. и нъкот. изъ III.

^{/) &}quot;sine" ·!)—даетъ 4404.

m) "iuratus est"—II.

^{*)} Her., Ет. присоединяютъ § 2 къ § 1.

^{°)} вмѣсто "in.... dom.", Wolf., Ш дають: "antruscio dominicus".

P) BMBCTO "ille.... est", Wolf.—"interfectus",III—"interfector".

g) "usque ad"-приб. Münch., 9653.

r) "quod"--9653, Her., Em.

^{•)} вмъсто "f. prob.", Wolf.—"fuerint si probatus aparuerit"; III—"fuissent se conprobatur".

t) "singillatim"—приб. 9653, II, Her., Em.

u) "et" (!)—даетъ 4404.

contubernio MMMDC dinarios hoc est nonaginus solidus solvant. Et tres e) adhuc in tertio loco de eo contubernio MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV b) culpabiles iudicentur.

- § 4°). De Romanis vero vel letis d) 439) et pueris e) 440) haec lex f) superius conpraehensa g) ex medietate h) solvatur.
- § 5 1) 441). Si *) quis villam alienam expugnaverit 1) et res **) ibi invaserit *), si *) tamen probatio certa non fuerit, cum XXV iuratores medius electus 412) exsolvat. Si iuratores non potuerit invenire **), MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII o) culpabilis iudicetur.

XLIII. De homicidio in contubernio p) facto.

§ 1. Si quis in convivio 1) ubi quinque r) fuerint ex ipsis fuerit interfectus, illi qui remanent aut 1) unum 1) convictum dare debent

а) "tr."—нъть Wolf.

b) "sol. LX"-Münch.; "sol. XL"-III.

c) "Si vero Romanus vel lidus in tali contubernio occisus fuerit"—начинаютъ Her., Em.

d) "qui in tale contubernio interfecti fuerint"—приб. Wolf., Ш.

e) "et puer."-- нътъ во всъхъ остальн. Codd.

f) вмъсто "h. lex", Her., Em. даютъ: "huius compositionis".

g) "sup. conpr."—нътъ во всъхъ остальн. Codd.

h) вмъсто "ex med.". Her., Em. даютъ—"medietas".

і § нѣтъ—Wolf., III, Ет.

k) вмъсто "Si.... invas.", Il даютъ: "Si quis tres villas alienas evaserit"...; Her.—"Si quis contubernio facto villas alienas cum tribus effregerit".

i) "expoliaverit"--Münch., 9653.

m) .tres"-9653.

n) "si.... inven."—нътъ Münch.. 9653.

o) "sol. LXII"--Münch., 9653; "sol. LXII cum dim."--остальн. Codd.

p) "convivio"—II, III, Her. Em.

q) "contubernio"—Münch.

r) "quinque aut amplius"—Wolf.; "quattuor aut quinque"—II, Her.. Em: "duo vel tres aut amplius"—III.

в) "aut.... aut"—нътъ Münch.

t) "de se"-приб. Wolf., 9653, II.

- aut •) totae •) morte •) illa •) •) coniactent f) 443). Quae lex usque 444) [ad septem] •) qui fuerint sic permanet.
- § 2. Si verò in convivio illo plus quam septem fuerint, non omnes tencantur obnoxii sed quibus *) fuerit adprobatum ille ') secundum legem conponat.
- § 3. Si²) vero foris casa ⁴⁴⁵) sive ¹) iter agens sive in agro positus a contubernio fuerit interfectus [et] ²⁰) tres [vel] ²¹) amplius habuerit plagas, tunc tres ²) de eo contubernio qui adprobati fuerint ²) singillatim mortem ²) illius coniactent ²). Et ²) tres ²) si ¹) plures ²) fuerint, MCC dinarios qui faciunt solidos XXX solvant ²) ²). Et tres adhuc ²⁰) de eo contubernio DC dinarios qui faciunt solidos XV ²) culpabilis iudicentur.

XLIV. D e r e i p u s x) 446).

§ 1. Sicut v) adsolit i) 447) homo moriens et a viduam dimiserit, qui eam voluerit accipere, antequam sibi copulet ante thunginum aut

- а) "aut.... aut"—нътъ Münch.
- b) "toti"-Wolf., Münch., 9653, Il, III; "omnes"-Her., Em.
- c) "mortem"-Wolf., III; "mortis"-Her., Em.
- d) "illius"-остальн. Codd.
- •) "conpositionem"—приб. Her., Em.
- f) "conponant"-Wolf., III; "conlectent"-Her.; "collectant"-одна изъ Ет.
- g) "ad sept."—нътъ 4404.
- /и) "duobus" ("duo")—даютъ нъкот. изъ III.
- i) "illi sec. leg. conponant"—дають Wolf., 9653, II, III, Her., Em.
- *) "quis"—приб. всъ остальн. Codd.
- ı) "sibi" (!)—даетъ 4404.
- м) "et"-нътъ 4404.
- ») "vel"—нътъ 4404.
- o) "tres... fuer."-нътъ Münch.
- p) "compositionem"—Her., Em.
- 9) "conponat"-Wolf., III. Her., Em.
- r) "Et... solv."—нътъ III.
- ») "adhune"—приб. Wolf., III; "adhune alii"—приб. Ет.
- t) "si"—нътъ 9653, II, Her., Em.
- и) "plur."—нътъ Wolf., II, Her.. Em.
- ") "unusquisque ("quisquis") illorum"—приб. Münch., II, Her., Em.
- ж) "si fuerint"—приб. Wolf., III.
- л "singuli eorum"—приб. Ет.
- х) "De rebus sicut adsolet"—9653. "De rebus viduae mulieris"—одна изъ Ет.
- y) "Si quis ut"-II; "si ut fieri"-Her.; "si quis"-III, Em.
- *j*) "ads."—нѣтъ Ш, Ет.
- аа) "et"—нътъ Wolf., II, Her., Em.

centenario, hoc est ut thunginus 448) aut 449) centenarius mallo indicant *) 450) et in ipso mallo scutum 481) habere debet b), et tris homines tres c) causas demandare d) debent c) 452). Et tunc ille qui iduam accipere debet f) tres solidos aeque pensantes et denario habere debet. Et s) tres 453) erunt qui solidos illius pensare debent s); et hoc factum, si eis convenit 454), h) accipiat.

- § 2. Si vero istud non fecerit et ') sic eam acciperit '), MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII ') '*) [cui] ') "') reipi debentur ") 456) exsolvere debet.
- § 3. Si vero quod superius diximus omnia secundum legem impleverit, tres *) solidos et denario ille •) cui reipi debentur [accipiat] •).
  - Add. 1 9). Hoc est discernendum cui reipe debentur.
- § 4. Si ') nepus sororis ') filius fuerit, senuissimus ') ipse ') eos ') accipiat.
- § 5 °). Si neptus ") non fuerit, neptis filius senior ") reipus ") illus ") accipiat.

a) ,indicat"-Wolf.

c) "vel"-Her.

a) "mandare"-Münch., Her.

e) "debet"-II.

f) "vult"-Her., Em.

у) "et.... deb."—нѣтъ Her., Em.

^{*) &}quot;ipsi qui viduam quaeret"—приб. Wolf.; "sic eam"—приб. Münch., ll; "viduam"—цриб. Her., Em.

i) "et.... асс."-нътъ 9653.

^{*) &}quot;sol. LXII"-9653, II; "sol. LXII cum dim."-III.

ı) "cui"—нътъ 4404.

м) "cui.... deb."—нътъ II, III, Her., Em.

[&]quot;) "et tr. sol. et den. ille cui reiphe debetur acceperit, tunc eam legitime accipiat"—кончаютъ Her., Em.

o) "electo" (!)—даетъ 4404.

р) "асс."—нътъ 4404, 9653, Il.

q) § даютъ-Wolf., Münch., одна изъ II, Her., Em.

r) вмъсто "Si... sor.", Wolf. даетъ характерную описку: "Sine possessoris"

э) "sen."-нътъ Wolf., "senior"-всъ ост. Codd.

t) "ille"-Münch., 9653, II, Her., Em.

[&]quot;) "reiphus"—II; "reippum"—Em.

^{») §} нътъ-въ одной изъ II, одной изъ III, Нег.

w) "nepus"-остальн. Codd.

[&]quot;) "si fuerit"—приб. Wolf.

z) "eos"-Wolf.; "reip."-нъть въ ост. Codd.

у) "ille"-Wolf., одна изъ II, III, Em.; "in se"-Münch.; "ipse"-9653.

- § 6. Si vero neptas •) filius non fuerit •), consobrine •) filius qui ex maternae genere venit, ille eos accipiat.
- § 7. Si vero nec consobrine) filius fuerit, tunc avunculus frater matris reipus ille accipiat.
- § 8. Si vero nec adhuc avunculus fuerit, tunc frater illius qui eum mulierem ante habuit, si in hereditatem •) non est venturus, ipse eos reipus accipiat.
- § 9. Et si nec ipse frater fuerit, qui proximior fuerit extra f) superiores g) nominatos h) i) singillatim h) dicti i) secundum parentilla 457) usque m) ad sextum genuculum m) 458), si hereditatem illius mariti defuncti non accipiat h), ille reipus illius accipiat.
- § 10. Iam post sexto genuculum si non fuerint, in fisco reipus ipse vel causa quae exinde orta fuerit colligatur.

XLV. De migrantibus") 459).

- § 1. Si quis super °) alterum 460) in villa °) 461) migrare voluerit, si *) unus vel °) aliqui °) de ipsis qui °) in villa consistunt °) eum suscipere voluerit, si vel unus °) exteterit qui contradicat 462) migranti *), ibidem licentiam non habebit °).
  - a) "neptis"—всъ остальн. ('odd.
  - b) "si fuerit"—приб. Wolf.
- c) "consubrino"—Wolf.; "consobrini"—Münch., одна изъ II, III; "consobrinus"—9658, Her.
  - d) "consubrini"-Wolf., Münch., 9653, одна изъ II; "consubrinus"-Her.
  - c) "defuncti fratris, i. e. mariti mulieris illius"-npu6. Her., Em.
  - f) "post"—Ein.
  - s) "superius"—всъ остальн. Codd.
  - *) _nominatis"—Her.
  - i) "qui"—приб. Wolf., Münch., 9653, Н. Ет.
  - k) "sing... accip."—нътъ III.
  - и) "sunt"—приб. Wolf., Münch., 9653, II, Em.
  - м) "usq.... gen."—нѣтъ 9653.
- ") "De eo qui villam alterius occupaverit vel si duodecim mensibus eam tenuerit".—Em.
  - о) вмъсто "supr.... vill.", 9653 даетъ: "alienam villam".
  - P) "ut"--9653; "et si"--III; "et"--остальн. Codd.
  - g) "unus vel"—нътъ II, Her., Em.
  - r) "aliquid" (!)—даетъ 4404.
  - ") "qui.... cons."--нъть Wolf.
  - /) "ex ipsis"—приб. 9653, II, Her., Em.
  - ") "migrantem"-Münch., III; "migrandi*-9653, II, Her., Em.
  - r) "permanere"—приб. III.

§ 2. Si vero contra interdicto a) unius vel duorum in villa ipsa adsedere b) praesumpserit c), tunc d) ei e) testare 463) debet f) et si noluerit inde exire, ille qui testat cum testibus sic e) ei debet testare: hic i) tibi testo b) 464) in hac nocte proxima in hoc quod lex est i) Saliga habet sedeas, et testo tibi ut in X noctes de villa ipsa m) egredere debeas n). Postea adhuc post decem noctes iterum veniat ad ipsum et ei testet ut e) iterum in decem noctes exeat i). Si e) adhuc noluerit exire, item tertio e) r) decem noctis ad e) placitum 465) suum e) addature ut sic XXX noctes impleatur. Si nec tunc voluerit exire, tunc e) maniat eum ad mallum et testes super e) singula placita qui fuerunt ibi praestos n) habeat. Si ipse cui testatum est noluerit inde exire e) et eum aliqua sunnis 466) non tenuerit e) et ista omnia quae superius di-

a) "dictum"—Wolf., Münch.

b) "consedere"—Em.

c) "voluerit"--Wolf.

d) "interdictor"—приб. Em.

е) "ei"—нътъ Münch., 9653; "ille"—Wolf., II; "illi"—Her., Em.: "illum"—Ill.

f) "debent"-Wolf., Her.

я) "sic"—нътъ II, Em.

м) "dicat: homo in hoc tibi..."—даетъ Wolf.

in X noct. exeat et si adhuc post X noctes (steterit"—приб. III; "noluerit exire"—приб. Her.) iterum debet ad illum ("cum testibus"—приб. III) venire ei testare, ut iterum X noctes inde debeat exire".—II: "ut iterum in X noct. exeat. Em.: "ut infra X noct. exeat, et si noluerit, iterum ad illum cum test. veniat et testetur illi ut infra alias X noct. secedat..."

k) ..testor, ut"-Wolf.

^{/) &}quot;est"—нътъ Wolf.

m) "sta" ("ista"?)—Wolf.

n) вмѣсто "egr. deb.", Wolf. даетъ: "exeas".

o) Wolf. konvaems: "in alias XX noctes, ut inde exeat".

p) вмъсто "Si.... tunc", III, Em. даютъ: "Quod si noluerit, iterum tertium placitum ad X noctes exinde exire denuntiet; si vero XXX noct. adimpletas fuerint et nec tunc exire voluerit, statim"...

q) "tertium placitum"—III.

r) "ad"—приб. Münch.; "in"—приб. II.

^{») &}quot;ad"—нътъ Münch., III.

t) "suum"—нѣтъ въ остальн. Codd.

и) "adtendat"—II; "addat"—остальн ('odd.

v) "per"-Wolf.; "in"-Münch., 9653, II, III, Her.

^{») &}quot;secum"—приб. II.

л) вмъсто "inde exire", всъ остальн. Codd. дають—"venire".

^{*) &}quot;detenuerit"-Münch., II, III, Her., Em.

ximus secundum legem est testatus, et °) tunc ipse qui testavit super °) fortuna sua ponat °) ⁴⁶⁷) et roget grafionem °) d) ⁴⁶⁸) ut accedat ad locum ⁴⁶⁹) ut eum exinde expellat. Et quia legem noluit audire, quod ibi °) laboravit f) ⁴⁷⁰) demittat °) et insuper MCC dinarios qui faciunt solidos XXX ⁴⁷¹) culpabilis iudicetur.

- Add. 1 *). Si ') vero alium in villa aliena migrare rogaverit antequam conventum fuerit, MDCCC denarios qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- § 3. Si vero quis *) migraverit ') **) et *) infra XII menses *⁷²) nullus testatus fuerit *), securus *) sicut et alii vicini *⁴⁷³) maneat.

XLVI. De acfatmire q) 474).

§ 1. Hoc convenit observare, ut thunginus aut centenarius mallo indicant r) et scutum in illo mallo habere e) debent t) et e) tres homines tres causas e) demandare debent 475). Postea e) requirent e) homines

- c) "manum"—приб. одна изъ III.
- a) "loci illius"—приб. Wolf.
- er "si ibidem (ibi) aliquid"—III, Her., Em.
- 1) "elaboravit"-Her., Em.
- 9) "amittat"—9653, II. III, Her., Em.
- *) § дають—II, Her., Em.
- •) "quis"—приб. Her., Em.
- k) "qui"-Münch., 9653. II.
- 1) "admigravit"—III. Her.
- т) "in villam alienam"—приб. Em.
- ») "ei"-приб. Wolf., 9653, II.
- •) "ubi admigravit"—приб. Wolf., Münch.. 9658, III, Her.
- р) "sit"—приб. Münch., III; "ibidem"—приб. II, Em.
- 9) такъ—Münch.; "hac famirem" (!)—4404; "adfathamire oc convenit observare"—Wolf.; "adramire"—9653; "achramire", "adhramire"—II; "adframire"—Her.; "affatomiae"—Em.
  - r) "indicans"—III.
  - •) "habeat"—Em.
  - t) "debet"-Münch., 9653, II, Her.
  - ") "postea"—приб. Münch., III, Her.
  - e) "in mallum ipsum"—приб. Wolf., 9653, Ет.
  - ») "in ipso mallo"—приб. II,Her.
  - *) "requirat"—9653; "requiratur"—II, Em.

а) "et"-нътъ во всъхъ остальн. Codd.

b) вмѣсто "super.... graf.". одна изъ Ет. даетъ: "omnem substantiam suam promittit, si illi supradicta probare non potuerit super fortunam suam ponetur et grafionem, i. e. comitem, roget"...

nem ⁴⁷⁶) qui ei non perteneat et sic ^a) fistucam ⁴⁷⁷) in laisum ⁴⁷⁸) iactet, et ipse ^b) in cui ^c) laisum [fistucam iactavit dicat verbum ^d) ^e) ⁴⁷⁹) de furtuna sua quantum ^f) voluerit ^g) aut ^h) totam furtunam suam cui voluerit dare ^h) ^e). Ipse in ^k) cuius laisum fistucam iactavit ^k) in casa ipsius manere debet ⁴⁸⁰). Et hospites tres vel amplius ^e) collegere ^m) debet et de facultatem ⁿ) quantum ^e) ei creditum est in potestatem suam ^e) habere debet. Et postea ipsi ^g) cui isto ^q) creditum est ista omnia cum testibus ⁴⁸¹) collectis agere ^r) debet. Postea ⁴⁸²) aut ante rege aut in mallo ^e) ⁴⁸³) illius ^e), cui furtuna sua depotavit ^m) reddere [debet] ^e), accipiat fistucam in mallo ipso ^e) ante duodecim menses ^e) quos heredes ^e) apellavit ^e) in laisum iactet ^e) nec minus nec maius ^{ee}) nisi quantum ei creditum est. Et si ⁴⁸⁴) contra hoc aliquis aliquid dicere volu-

а) "sic"—нътъ Wolf., Münch., III; "ut"—II.

b) "ipsi"-Wolf., одна изъ III, Em.

c) "cuius"--Wolf., Münch., 9653, III, Her., Em.

d) "dic. verb."—нътъ Wolf.. Münch., 9653; "dictum verbum"—III.

с) "fist.... verb."—нътъ 4404.

л) "ei"—upиб. II, III, Her., Em.

я) "dare"—приб. всъ остальн. Codd.

^{// &}quot;aut.... dare"—нътъ Em.; "aut si tota aut media fortuna cui vol. dare"— даютъ II, Her.

n "postea"—приб. II, III, Her., Em.

k) "in... iact."—нътъ Münch., III.

^{1) &}quot;vel ampl."—нътъ во всъхъ осталы. Codd.

[&]quot;) "suscipere"—всѣ остальн. Codd.

[&]quot;) вмѣсто "de fac.", Münch., 9653 даютъ: "facultatem suam"; III—"de tota facultate sua".

^{•) &}quot;quant.... est"-нътъ Münch., 9653.

Р) "ipsi"—нътъ 9653; "ipse"—Wolf., Münch., III, Her., Em.

q) ..isto"—нътъ II; "istum"—Münch., 9658, III, Her., Em.; "scutum" (!)—Wolf.

r) вмъсто "coll. ag.", 9653 даетъ: "collegere".

^{*) &}quot;legitimo"—приб. остальн. ('odd.

t) "illi"-Wolf., 9653, одна изъ II, многія изъ III, Her., Em.

[&]quot;) "deportavit"--9653, одна изъ II.

r) "deb."—нътъ 4404.

w) "et in mallo ipso"—Münch.; "et in mallo et ipso"—9658; "in mallo et ipsum"—II; "in mallo ipso et ipsum"—Her.

z) "mens."—нътъ 9653.

^{*) &}quot;quem heredem"-Her.

в) "deputavit"—всъ остальи. Codd.

j) "iactent"-Em.

[«]ч) "nec minor nec maior"—даетъ 4404.

erit, debent *) tres iurati *) dicere *) quod ibi fuissent in mallo quem *) thunginus aut centenarius indixerit *) et quomodo vidissent hominem illum qui furtuna sua dare voluerit *) in laisum ille *) iam quem elegit fistucam iactare: nominare *) 485) debent *) denominatim *) illo *) qui *) fortuna **) sua in laiso *) iactat et illo *) quem heredem apellit similiter nominet *). Et altere *) tres testes iurati *) dicere debent quod in casa illius qui furtuna sua donavit ille in cuius laisu fistuca iactata est ibidem mansisset *) et hospites tres vel amplius ibidem collegisset *) *), et in beodum *486) pultis *487) manducassent et testes collegissent, et illi hospites ei de susceptione gracias egissent. Ista *) omnia illi alii *) testes iurati dicere debent et hoc *) quod in mallo ante regem vel *) legitimo mallo publico ille qui *) accepit in laisum furtuna ipsa *)

- •) вмъсто "deb.... dic.", Her. даетъ: "tres testes habere debet qui iurati dicant".
  - b) "iusti"--Münch.; "veraces"--9653.
  - c) "quod"—Her.; "ubi"—Ein.
  - d) "dixerunt"—Münch.; "indixerunt"—остальн. Codd.
  - .) вмъсто "dare vol.", Her.—"donavit"; Em.—"dedit".
  - /) "ille"—нътъ Münch., 9653. II, III; "illius"—Her., Em.
  - g) "denominare"—9653. II, III.
  - *) "debet"--Wolf.. 9653.
  - i) "denom."--нътъ Münch., 9653, II, III, Her., Em.
  - k) "illo"—нътъ Münch., 9653, III, Her.; "illum"—Wolf., Em.; "illi"—II.
  - i) "cui"-Wolf.
  - m) "festucam"-Wolf., Her.
  - ») "electi"—приб. Ет.
  - o) "illum"-Wolf., Münch., 9653, II, III, Her.
  - r) "nominent"-Wolf., Münch.. III.
  - 4) "alii"-Münch., 9653. II, Her.
  - r) "iusti"--Münch., 9653,
  - *) "mansissent"—9653, одна изъ II, III.
  - t) "collegissent"—одна изъ II. многія изъ III.
  - ") "et pavisset"—приб. Wolf., 9653, II, Her., Em.; "et pavissent"—приб. III.
- ») вмѣсто "Ista.... appell.", нѣкот. изъ III даютъ: "et adhuc alii tres testes omnia iurati dic. deb., ita ut IX testes haec omnia deb. adfirmare eo quod ad mall. publ. aut ante reg. fort. suam quem heredem appellavit"...
  - ») "tres"-приб. всъ остальн. Codd.
  - ») "et hoc."—нътъ Her., Em.
- 4) вмъсто "vel.... thung.", II дають: "in publico mallo hoc est legitimo, quod ante theoda aut tunzino".
  - у) "quem" (!)—даеть 4404.
  - j) "ipsi"-Wolf.; "ipse"-Münch., III; "suam"-9653, Her.

aut a) 488) ante regem aut a) in mallo publico legitimo b) hoc est in mallobergo c) 489) ante teoda 490) aut thunginum d) furtunam illam quos f) heredes appellavit s) publice coram populo h) fistucam in laiso iactasset, hoc est novem testes ista omnia debent adfirmare.

$$XLVII^{491}$$
). De filtortis i) k) 492).

§ 1. Si quis ') servum aut ") caballum vel bovem ") ') aut qualibet rem ") '() 494) super alterum ') agnoverit, mittat eum in tertia manu, et ille super ') quem cognoscitur ') debeat ") agramire ') 496). Et [si citra Ligere] ") aut Carbonariam 497) ambo manent, et qui agnoscit "! et apud quem cognoscitur '), in noctis XL *) placitum 498) faciant; et

- a) "aut.... aut"—нътъ Her., Em.
- b) "publ. leg."—нътъ Her., Em.
- c) "in mallob."—нътъ Münch., III, Her., Em.
- d) вмъсто "vel.... thung.", Il даютъ: "in publico mallo hoc est legitime, quod ante theoda aut tunzino".
  - e) "fortuna illa"--Münch.. 9653, II.
  - f) "quem"—III, Em.
- g) вмъсто "Ista.... appell.", нъкот. изъ III даютъ: "et adhuc alii tres testes omnia iurati dic. deb., ita ut IX testes haec omnia deb. adfirmare eo quod ad mall. publ. aut ante reg. fort, suam quem heredem appellavit"...
- A) "omnibus"—Wolf., Münch.; 9653, Em.; "omnibus hominibus"—Her.; "benis hominibus"—III.
  - i) "De intertiatis rebus"—одна изъ Ет.
- *) "qui lege Salica vivunt" 400)—приб. Wolf., Münch., 9653, II, Her.; .hoc est qualiter homo furatas res intertiare debeat"—приб. Ет.
  -) "qui lege Salica vivit"—приб. III, Em.
  - ») "ancillam"—приб. всъ остальн. Codd.
  - ") "vel bov."—нътъ Wolf.
  - o) "vel iumentum" 496)—приб. II, Her., Em.
  - P) "pecus"--Münch.
  - q) "suam"--приб. Em.
  - r) "sub alterius potestate"--Her., Em.
  - *) _anud"-Münch., 9653, II, Her., Em.
  - t) "agnoscitur"-Wolf., Münch., II, III, Her., Em.
  - и) "deb.... agnosc."—нътъ III.
  - v) and hominem ire" (!)—Münch.
  - и) "sic eligere" (!)—даетъ 4404.
  - z) "agnoscitur"-Wolf., Münch., II, III, Em.
  - z) XLII-9653.

inter •) ipso placito qui interfuit b) qui caballo c) ipso aut venderit d) aut cambiaverit e) aut fortasse in f) solitudinem e) dederit f), omnes h) intro i) placito isto communiantur, hoc est ut unusquisque de h) cum negotiatoribus i) alter alterum admoneat m) 199. Et si quis commonitus fuerit et eum sunnis non tenuerit et ad placitum venire distulerit, tunc ille qui cum eum negotiavit mittat e) tres testes, quomodo e) ei nunciasset e), ut ad placitum e) veniret, et alteros tres, quod publicae 501) ab eo e) i) negociasset. Istud si fecerit, exuit se de latrocinio. Et ille qui non venerit super e) quem testes iuraverunt e), ille erit latro illius qui agnoscit et precium reddat ille e) qui cum illo negociavit, et ille e) secundum legem conponat ille e) qui res suas agnoscit 502). Ista omnia in illo mallo e) debent fieri ubi ille e) est gamallus 40,503) super quem

- и) "int."—нътъ Wolf.; "in"—остальн. Codd.
- ", quanti fuerint"—остальн. Codd.
- c) "rem ipsam"-Münch., Her.; "rem"-III; "rem intertiatam"-Em.
- d) "vendiderint"—остальн. Codd.
- () "cambiaverint"—остальи. Codd.
- f) "in... ded."—нътъ III.
- g) такъ—4404, Wolf.; "solicitudine"—одна изъ II; "solutionem"—9653, другая изъ II, Her., Em.
  - h) "omnia"-Wolf., 9653.
  - i) "intra"-Wolf., Münch., 9653, II, Her., Em.
  - *) "de"-нътъ въ остальн. Codd.
  - i) "suis"—приб. Münch., Her., Em.
  - m) .commoneat"—II, III.
  - n) "detricaverit" 500)—одна изъ II.
  - ") "habeat"—Em.
  - P) "quod"—Em.
  - q) "mandasset"—9653; "maniaverit"—Her.
  - r) "suum"—приб. Münch.
  - *) "cum eo"—Her., Em.
  - /) "et idoniter"—приб. Wolf., Münch., 9653, II.
  - ") "sup.... iur."—нътъ III; "si super eum test. iur."—Her.
  - r) "illis"-Wolf.; "illi"-9653, Her., Em.; "illius"-III.
  - ") "ille"—нътъ Wolf., 9653, III.
  - 2) "illi"-Wolf., 9653, II, Em.; "ad illum"--III.
  - ∡) "in... mallo,"-нѣтъ Ет.
  - ") "suus"--Ет. и иткот. изъ III.
  - au) "hamallus"-Münch., II, Em.; "caballus" (!)-9653.

res illa •) primitus •) fuit agnita aut intertiata •). Quod si trans Legerem aut Carbonaria •) mannent cum quibus •) res illa agnoscitur, LXXX noctis lex ista custodiatur.

XLVIII. Defalso testimonio 504).

- § 1. Si quis falso testimonio perhibuerit f), DC dinarios qui taciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 1 9). Si aliquis alicui iure 1) 505) inpotaverit quod periurasset et non potuerit adprobare 508), qui inpotavit solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 2'). Si alicui fuerit inpotatum quod periurasset et hoc qui inpotat potuerit adprobare, qui periuraverit solidos XV culpabilis iudicetur *).
- § 2. Si cuicumque fuerit inculpatum 1) quod periurasset **), iuratores *) quinos solidos 508) condemnentur.
- § 3°). Ille vero cui p) adprobatum q) fuerit p), excepto capitale et dilatura atque causa, extra hoc r) DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
  - а) "illa"—нътъ III, Her., Em.; "ille"—9653.
  - b) "prim."--нътъ Münch., III.
  - e) "in tertia manu missa"—Wolf., Münch., 9653, H.
  - a) "ambo"—приб. Wolf., Münch., Her.
  - e) "cum quem (quo)"-III; "apud quem"-Her.. Em.
  - f) "preberit vel iuraverit"—Wolf.; "praebuerit"—осталы. Codd.
  - я) § даютъ—III, Her.. Em.
  - h) "iure"—нъть Her., Em.
  - і) § дають-ІІІ.
- *) "excepto cap. et dil.; iuratores ⁵⁰⁷) vero sui unusquis quinos soledos condempnentur"—приб. нъкот. изъ III.
  - 1) "inputatum"—II, III, Her., Em.
- m) "et probatus (adprobatum) fuerit"—приб. Wolf., Münch., 9653, II, III. Her., Em.
- ") "iuratores sol. XV culp. iud. et ipse qui iurat sol. V culp. iud."—даеть Münch.; "tres de ipsis iuratores ("coniuratoribus"—Her., Em.) XV sol. culp. iud. quisquis illorum; illi vero qui super tres fuerint, quinos sol. solvant"—дають II. Her., Em.
  - o) § нътъ-Мünch. и нъкот. изъ III.
  - P) вмъсто "cui.... fuer.", III даютъ-"qui iurat".
  - q) "inputatum"—II. Her., Em.
  - r) ..extra hoe"—нътъ 9653, II, III, Her., Em.

XLIX. $De testibus^{509}$).

- § 1. Si quis testis necesse abuerit ut donit *), et fortasse testes nolunt ad placitum venire, ille qui eos necessarius habet *) satisfacere et *) *) manire *) eos cum testibus *) *510) debet ad placitum *) *511), ut ca quae noverunt *) *512) iurati dicant.
- § 2. Si venire noluerint et eos sunnis ⁵¹³) non tricaverunt ⁽¹⁾ ⁵¹⁴), DC dinarios qui faciunt solidos XV quisque illorum culpabilis iudicetur.
- § 3. Si vero praesentes ⁵¹⁵) fuerint vocati in testimonium ⁵¹⁶) et noluerint ea quae noverint iurati dicere, et ferbanniti ²) ⁵¹⁷) fuerint, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur ¹).

L. Defidesfactasm; 518).

§ 1. Si quis ingenuus aut letus ⁵¹⁹) alteri fidem fecerit "), tunc ille cui fides facta est in •) XL •) noctes aut quomodo [placitum •) ⁵²⁰) fecerit quando ") fidem fecit ad domum] ⁵²¹) illius ") •) cum testibus vel cum illo ') qui praecium adpreciare ⁵²²) debent accedere debet •). Et si

- a) "ut don."—нътъ Wolf., Em.
- ь) "ad"-приб. II.
- e) "et"—нътъ Wolf., Münch., 9653, II.
- а) "satisf. et."—нътъ III, Her., Em.
- e) "manere" (!)—даеть 4404.
- 1) "cum test."—нътъ Wolf., Münch.
- g) "ad plac."—нъть Wolf., Münch., III, Her., Em.
- *) "quod viderunt"-III, Her.
- i) "tricaverint" 9653; "detenuerint"—Münch.; "tenuerit"—Wolf.; "detenuerit"—II, III, Her., Em.
  - *) "forbanniti"—Münch.. 9653. II; "perbanniti"—Her.
  - 1) "unusquisque illorum"—приб. Wolf., 9653, Em.
  - ") "De eo qui fidem factam alteri reddere noluerit"-Em.
  - м) "et noluerit solvere"--приб. Her.
- o) вмъсто "in... debet" нъкот. изъ III даютъ: "ad placitum veniet cum tales testibus qui ipsum pretium legitime adpreciant".
  - p) ..in noctes XIV sive XL"-Her.
  - 9) "plac.... dom."—нътъ 4404.
- r) ,quando.... ill."—нътъ въ нъкот. изъ III; Her. даетъ--,is qui fidem dedit ad domum illius qui fidem accepit"...
  - •) "qui fidem fecit"—приб. Wolf., Münch., 9653.
  - t) .illis"—всъ остальн. ('odd.

noluerit fidem facta solvere, solidos XV 523) super 4) debitum quod fidem fecerit 4) culpabilis iudicetur.

§ 2. Si b) adhuc noluerit conponere, debet eum ad mallum manire 524) et sic nexti canthichius 525) mallare debet: rogo te, thungine 526), ut nexti canthichus gasacio 527) meo illo qui mihi fidem fecit et debitum debet. Et nominare c) debet quale debitum debeat d) unde ei fidem fecerat. Tunc thunginus dicere debet: nexthe ganthichio ego illo in hoc c) quod lex Salica ait f). Tunc ipse cui fides facta est testare 1)4 debet, ut nulli alteri nec solvat nec pignus donet solutionis nisi ante ille c) impleat e) quod c) ei fidem fecerat. Et festinanter m) 528) ad domum illius illa die n) antequam c) sol collocet c) 529) cum testibus ambulare debet et rogare sibi debitum solvere. Si hoc e) noluerit facere c) solem ei collocet. Tunc si solem collocaverit, CXX dinarios qui facium solidos III super debitum c) adcrescant c) 530). Istud usque ad tres vices per tres notinas c) 531) fieri debet, et in tercia ista omnia facta [et noluerit] e) componere, usque ad CCCLX dinarios, hoc est solidos nove

^{•) &}quot;sup.... fec."—нътъ III, Her., Em.

b) Em, и нъкот. изъ III начинаютъ: "Si vero adhuc supra dictum debitum compon. noluerit, debet eum sic admallare: rogo te, iudex, ut homine illo de nominato gasatione meo, qui mihi fid. fecit, debitum talem denominatum secundum leg. Sal. mihi exinde eum distringas (Tunc iudex dic. debet: ego gasacchium tuum illum in hoc mallo quod lex Sal. habet...—приб. Em.)".

c) "numerare"-Wolf.

d) "vel"—приб. Münch., 9653, II, нъкот. наъ III, Her.

^{*) &}quot;teneo"—приб. Münch.; "mallo"—приб. II, III, Her.

[/] habet"-остальн. Codd.

s) "testari"—Em.; "testificare"—Her.

м) "fidemiussorem"—приб. нъкот. изъ III; "fideiussori"—приб. Ет.

^{9 &}quot;ille"—нътъ Wolf., Her.; "ei"—Münch., III, Em.; "illum"—9653, II.

^{*) &}quot;componat"-Wolf.

^{1) &}quot;unde"—Her.

m) "fest."—нътъ Wolf., 9658.

[&]quot;) "illa die"—нътъ Wolf., Münch., III, Em.; "ipsa die"—Her.

o) "ant.... coll."---нътъ въ остальн. ('odd.

P) "adhuc"-Wolf.; "nec tunc"-II.

^{9) &}quot;solvere"-Wolf., 9653, II; "reddere"--нъкот. изъ III.

r) "superiorem"—приб. Wolf., Münch., 9653, II.

^{*) &}quot;adhuc solvat"-Wolf.; "(adhuc) addat"-Münch., 9653, II, III, Her., Em

tas"—III, Her., Em.

[&]quot;) "voluerit" (!)-4404; "si noluerit"-III, Her., Em.

adcrescat, id est ut per singulas admonitiones vel solem collocatum terni solidi super) debitum adcrescant.

§ 3 *82°). Si quis ad placitum legitimi *) fidem factam noluerit solvere, tunc ille cui c) fides facta est ambulet ad grafionem 528) loci illius in cuius pago manet d) 524) et adprehendat c) fistucam 525) et dicat verbum: tu, grafio f), homo ille c) mihi fidem fecit quem legitime habeo iactivo aut h) admallatum 526) in hoc quod lex Salica continet. Ego super me et furtuna mea pono 527) quod securus mitte i) in h) furtuna sna manum. Et dicat de qua causa aut quantum ei fidem fecerat. Tunc grafio collegat i) secum septem rachineburgius 528) idoneos m) et sic cum eos ad casa n) illius qui [fidem] c) fecit c) ambulet et dicat c): Qui ad praesens es c), voluntatem 539) tuam solve homine isto quod ei fidem fecisti; et c) elege tu duos i) quos volueris n) 540) cum c) rachineburgius istos de quo solvere habeas adpreciare debeant c) c), [et] n) haec quae debet c)

- c) "cuius"—9653, II, III.
- d) "manent"—нъкот. изъ III.
- •) "accipiat"—нъкот. изъ III, Her., Em.
- т) "rogo tibi, quia"—вставл. III, Her., Em.

-) "mitto"-Münch., 9653, III, Her., Em.
- *) "super"-Münch., III, Her.
- 1) "rogat"—II, Her.; "congreget"—Em.
- m) "id."—нътъ Wolf., 9653, II, Her.
- ") "domum"—Wolf., 9653, II.
- o) "fid."—нътъ 4404.
- r) вмъсто "qui.... fec.", Her. даетъ-"fideiussoris".
- 9) "roget"-Wolf., III, Her., Em.
- r) "si praesens est"—даютъ Wolf., Münch., 9653. II, III, Her., Em.
- *) "et.... deb."— нътъ Ет. и нъкот. изъ III.
- t) "ex his"—приб. Her.
- и) "idoneos"—приб. Wolf., Münch., 9653, II, III.

- w) "et"—нѣтъ 4404.
- *) "debes"--Wolf., Münch., 9653, II, III, Her.

а) "sup."--нъть въ остальи. ('odd.

в) "leg."—нътъ Wolf.; "legitimum"—Münch., III, Em.; "legitime factum"— 9653, II, Her.

g) "denominatus qui"—приб. нъкот. изъ III, Em.; "qui"—приб. остальн. Codd.

^{*) &}quot;iact. aut"—нътъ Münch., 9653, II, Her.; "iactibus" — Wolf.; "adiectivum et"—III; "adiacthivum vel"—Ет.

r) вмъсто "cum.... deb.", Her. даетъ: "quibus cum quod solvere debes adpreciato".

secundum iustum praecium satisfaciatis ^a). Quod si audire ^b) noluerit praesens aut absens, tunc ^c) rachineburgii praecium quantum valuerit debitus quod debet, hoc de furtuna sua illi tollant et de ^d) ipsa secundum legem quae debet ^d) ⁵⁴¹), duas partes cuius causa est ^e), tertia parte grafio frito ⁵⁴²) ad se ^f) recolligat, si tamen fritus iam ante de ipsa causa non fuit solutus.

§ 4. Si grafio rogitus *) fuerit *) et sunnis *543*) eum non tenuerit aut certa *() *) ratio dominica *544*) et si *) distulerit ut non ambulet neque in rem mittat qui **) cum legem et iustitiam exire *) debeat **), de vita culpabilis *() *545*) esse debet *() aut quantum valet se redemat.

LI^{p}).

§ 1. Si quis grafionem iniuste () 546) ad res alienas tollendas invitat et ') rogaverit ambulare ') et ') ') legitime eum iactivum aut admallatum 547) non habuerit ') aut ") fides ei facta [non] () fuerit ') '). VIII M. denarios qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.

- a) "satisfacia"-Wolf.: satisfacias"-II, III, Em.; "solve et satisfac"-Her.
- b) "tunc adimplere"—Ет. и нъкот. изъ III.
- с) "statim"-приб. нѣкот. изъ III, Her., Em.
- d) вмъсто "de.... deb.", Wolf., Münch., 9653, II (съ измънени, нъск выраж. и III. Em.), Her.: "de ipsam (illa) legem (quam debet)".
  - e) "ad se revocet"—приб. остальи. ('odd.
  - /) "ad se"—нътъ II.
  - y) "invitatus"—III. Her., Em.
  - м) "et non venerit"—приб. II, III. Her.. Em.
  - i) "certe"—II, III, Em.
  - k) "causa vel"—приб. Münch.
  - 1) вмъсто: "et si", Her. даетъ: "eum non".
  - m) "qui... deb."—нътъ Münch., III.
  - ") "exigere"—Wolf., 9653, II, Her., Em.
  - о) вмъсто "culp.... deb.", Münch., II. III, Her., Em.—"conponat".
  - р) 4404 не даетъ заглавія.
  - q) "iniuste" —нътъ Wolf., II, Her.
  - r) "et.... amb."---нътъ Münch., 9653, II. III, Her., Em.
- *) вмъсто "et.... hab.". III. Ет. даютъ—"antequam gasacium suum per (secundum—Em.) legem habeat mallatum".
- t) вмъсто "et.... fuer.". разныя продолж.: "antequam mallatus fuerit aut fides ei facta fuerit"—Münch., 9653, III; "anteq. cum per legem habeat admallatum aut consecutum quod ei in mallo fidem fecisset"—Her.
  - и) "aut.... fuer."—нътъ Wolf., II, Em.
  - r) "non"—нътъ 4404.

- Add. 1 *). Ille qui grafionem rogat iniuste b) aliquid confiscaverit c) 548), solidos CC culpabilis indicetur.
- § 2. Si vero grafio invitatus d)) supra lege aut debitum f) iustum aliquid amplius tollere praesumpserit aut se d) redimat aut de vita componet d550).

LH. De rem pristita ^{551}).

§ 1. Si aliquis alteri aliquid prestiterit de rebus suis et ^h) ei no-luerit reddere, sic eum debet admallare ⁵⁵²). Cum testibus ad domum ⁱ) illius cui ^k) res suas praestetit accedat et ⁱ) sic contestetur: quia res meas noluisti reddere quem ^m) tibi praestiteram, in hoc eas teneas necte proxima ⁿ) ⁵⁵³) quod ^e) Saliga lex continet ^p). Si ei solem collocit ⁱ) ⁵⁵⁴). Si nec tunc reddere noluerit, adhuc ^q) super septem noctes ^r) ei ^e) ⁱ) spacium dare debet: et ⁿ) ad septem noctes ad eum similiter ⁱ) contestetur ^e) nt nocte proxima in hoc ^m) quod lex Saliga habet ^e) res suas teneat ⁿ). Si ^e) nec tunc voluerit reddere ^q), ad alias septem noctes

a) § дають-Wolf., Münch., 9653, II, III.

ь) "iniuste"—нътъ Münch.

c) "infiscare"-Münch.

d) "inv."—нътъ 9653, II.

^{.) &}quot;ad alterius caussam"—приб. Her.

л "aut deb."—нътъ Wolf.

g) "wereguldum 546) suum"—Her.

ы) "alius"—приб. Her.

i) "casa"—III.

k) "cuius" (!)—4404.

^{1) &}quot;et.... coll."—нъть въ нъкот. изъ III.

м) "quas"-всв остальи. Codd.

^{*) &}quot;ista"-9653.

[&]quot;) "sicut"-нъкот. изъ III.

p) _habet"—9658.

q) "adh... redd."—нътъ III.

r) "similiter"—приб. Wolf., Münch., II, Her., Em.

[&]quot;) "ei... test."—нътъ Wolf.

^{&#}x27;) "ei.... sim..."—нъть II, Em.

[&]quot;) "et.... ten."—нътъ Münch.; вмъсто этого нассажа Her. даетъ: "et si nec tunc voluerit reddere, ad alias sept. noct. similiter facere debet".

[&]quot;) "cum testior (!)"—4404.

и) "in hoe"—нѣтъ II; "secundum"—Ет.

z) "continet"-II, Em.

z) "Si.... ader."-нъть 9653.

ad eum ^a) similiter cum testibus ^b) veniat et tunc ei roget ut debitum suum reddat. Si ^c) nec tunc voluerit conponere, solem ei collocit. Quod si per tres vices solem ei collocaverit, semper ^d) per singulas vices CXX denarii hoc est terni solidi ^e) ad debitum ^f) adcrescant ^g) ^c) ^d) ⁵⁵⁵). Et ^h) si nec tunc voluerit nec reddere nec fidem facere ⁵⁵⁶) reddendi ^e) super ^h) debitum ei qui praestetit et ^h) super illos novem solidos qui per tres admonitiones adcreverunt, DC ^l) dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur adhuc ^m) amplius super debitum ^h) ^m).

LIII. De manu ad ineum ") 557) redemendam.

- § 1. Si quis ad hineum admallatus fuerit ⁵⁵⁸), forsitan •) convenit •) ⁵⁵⁹), ut ille qui admallatus est •) manum suam redemat et iuratores ⁵⁶⁰) debat dare •); si talis causa est unde legitimi •) DC denarii qui faciunt solidos XV ⁵⁶¹) si adprobatus •) fuerit reddere debuerat •). CXX dinarios hoc est solidos III •) ⁵⁶²) manum suam redemat.
  - § 2. Si plus () 563) ad ") manum redemendum ") dederit, fri-

a) вмъсто "ad eum", III—"adhue".

ь) "ei.... test."—нътъ Wolf.

c) "Si.... ader."—нътъ II, Em.

d) "semp.... adcr."—нътъ Her.

e) "hoc est per singulas admonicionis"—приб. Wolf.

r) "ad deb."—нътъ Wolf., нъкот. изъ III.

g) "Si.... adcr."—нътъ 9653.

м) "Еt.... deb."-нътъ въ нъкот. изъ III.

^{•) &}quot;redd."—нътъ III, Her.

к) "super.... et"—нътъ Her.

i) "sol. XXIV culp. iud."-кончаеть Wolf.

[&]quot;) "adh.... deb."—нътъ Münch., II, III, Her., Em.

[&]quot;) вмъсто "ad in.", 4404 даетъ-"idoneum (!)." Ср. пр. w на сл. стр.

o) "et postea inter eos"-дають нъкот. изъ III.

p) "conv.... est"—нътъ Wolf.

q) вмъсто "deb. d.", всъ остальн. Codd.—"donet."

[,] legitime"-Wolf., Münch., 9653, II, Her., Em.

[&]quot;) "convictus"-Her., Em.

t) вмѣсто "redd. deb.", Wolf.—"conponat"; Münch., 9653—"debeat"; II. III. Her., Em.—"componere deb."

[&]quot;и) "ultime"—приб. Wolf.; "ultimam"—приб. 9653.

v) "amplius"-III, Her.

w) "ad.... red."-нътъ III.

- tus •) ^{564}) grafione •) ^{565}) solvatur quantum •) de causa illa si convictus fuisset 4).
- § 3. Si vero *) fuerit causa que *) XXXV *) solidus, si adprobatus fuisset, [poterat] *) culpabilem iudicare, et si convenerit ut manum suam redimat i), CCXL dinarios *) qui faciunt solidos VI manum suam redemat.
- § 4. Quod si amplius dederit, fretus grafione ') solvatur quantum ") de causa illa si convictus fuisset erit redditurus "). Ista •) redemptio de manu redemenda usque ad leudem 566) sic permanet •).
- Add. 1 °). Si maior culpa fuerit de qua °) LXII solidos et semissem posset iudicare °) et convenit ut manum suam redimat. XV solidos manum suam redemat.
- Add. 2 *). Quod si amplius dederit, fretus graphioni *) solvatur tamquam *) si de causa illa fuisset adprobatus. Ista redemptio usque ad leodem permaneat.
  - § 5. Si vero leodem :) alteri impotaverit et eum ad hinneum ")
  - a) "exinde"—приб. Her.
  - b) "gr."—нътъ III; "grafioni"—остальи. Codd.
  - c) "tanquam"—III, Em.
- d) "redditurus erit"—приб. Wolf., Münch., 9653; "debuerat esse rediturus"— приб. II.
  - ") "talis"—приб. II, Em.; "maior"—приб. III. Her.
  - f) "unde"—II, III, Her.; "de qua"—Em.
  - g) XXX-Wolf., Münch., Her.
  - м) "pot."—нътъ 4404.
  - n "et iuratores donet"—приб. одна изъ И. Ет.
  - k) "sol. V"---Münch.; "sol. IX"---одна изъ II, Ет.
  - ı) "gr."—нъть III, Her.
  - ") "tanguam"—Em.
  - ») "er. redd."—нъть III, Her., Em.
- o) "Ista.... perm."—нътъ III; II, Her., Ет. прибавл. данн. пассажъ въ другомъ мъстъ (см. Add. 2).
  - *p*) § даютъ—II, Her., Em.
  - 9) "unde si probatus fuisset"—даеть Her.; "de qua si convictus fu."—Ет.
  - r) вмъсто "poss. iud.", Her.—"eulp. iud."; Em.—"solvere deberet".
  - s) § дають—II, Her., Ет.
  - t) "exinde"—приб. Her.
  - ") "quantum"—Her.
  - r) "alter"—приб. Wolf., Münch., 9653, Em.
  - ") вмъсто "ad hinn." одна изъ III-"edoneum".

admallatum habuerit et cumvenerit e) [ut] b) ioratores e) donet et e) manum suam redemat, MCC dinarios qui faciunt solidos XXX 567) manum suam redemat e).

§ 6. Quod si amplius (f)) dederit, fretus de leodem (g) grafionem solvat (h).

LIV. De grafione 568) occisum.

- § 1. Si quis grafionem occiderit, XXIV M. dinarios qui faciunt solidos DC ⁵⁶⁹) culpabilis iudicetur.
- § 2. Si quis sacebarone 1) 570) aut obgrafionem 1) 571) occiderit qui puer regius fuit, XII M. dinarios qui faciunt solidos CCC culpabis iudicetur.
- § 3. Si quis sacebarone qui ingenuus ') ") est occiderit, XXIVM. dinarios qui faciunt solidos DC culpabilis iudicetur.
- § 4 573). Sacibaronis vero in singulis mallibergiis ") °) 574) plus quam tres non ") debent esse, et ") de ") causas ") aliquid ") de quod eis
  - ") "voluerit"-III.
  - ь) "ut"—нъть 44()4.
  - r) "iur.... et"—нъть Her.
  - d) "redemere potest."-Wolf.
  - ,) "plus"-Wolf., 9653.
  - /) "aliquid"—приб. Wolf., Münch., 9653.
  - я) "de leod."—нътъ II; "de ipsa lege"—III.
  - h) "tamquam si de ipsa causa convictus extitisset"—приб. Ет.
  - 9 "sagibaronem"-многія изъ III, Ет.
- *) "aut obgr."—нътъ Wolf., Münch., II. Em.; "et grafionem"—даетъ 95%; "aut graffionem"—III, Her.
  - 1) вмъсто "qui ing. est." 9653 даеть-"ingenuum".
- m) "et se sacebarone posuit" ⁵⁷²)—приб. Münch., II. Em.; "et se vel alium sacebaronem pos."—Her.
  - n) "mallis"—III.
  - o) "id est plebs quae ad unum mallum convenire solet"-приб. Em.
  - p) "non"—нътъ Wolf.
  - g) "si"—приб. Münch., 9653, III, Her., Em.
  - r) "de"-нътъ въ нъкот. изъ III, Ет.
  - *) "causa"—всѣ остальн. Codd.
- f) вмѣсто "aliqu.... dix.", разные варіанты: "de quid de quod fortasse dixerint"—Wolf.; "aliquid id est quod eis solvitur factum dixerit"—Münch.; "aliquid de quod ei solvitur factum dixerit"—9653; "unde eis aliqu. solv. et sanum dixerint"—II; "aliqua ante illos aliqu. fact. fuerit"—одни наъ III; "aliqua ante illos legibus ("secundum legem"—Em) fuerit definita"—друг. изъ III. Ет.; "illi aliquid sanum dixerint"—Her.

solvuntur, factum dixerint a), hoc b) ad grafionem non requiratur b) unde c) ille d) securitatem fecerit c) c).

LV. De corporibus expoliatis

- § 1. Si quis corpus occisi f) hominis antequam in terra mittatur expoliaverit ⁵⁷⁵) in furtum g) ⁵⁷⁶), MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII h) culpabilis iudicetur.
- Add. 1 i). Si quis tumulum i) super hominem mortuum expoliaverit i), solidos XV culpabilis iudicetur.
- Add. 2 **). Si **) quis cheristonicam **) ^{579}) super hominem mortuum capulaverit aut selave **) ^{580}) que **) est ponticulus **) sequentem **)

- r) "unde.... fec."-нъть III, Her., Em.
- d) "illi"--Wolf., 9653, II.
-) "fecerunt"—Wolf.; "fecerint"—9653, II.
- f) "mortui"—II, Em.
- в) _in f."—нътъ Münch., Her.; _per furtum"—Em.
- h) "LXII"-Münch., 9653; "sol. LXII cum dimid."-II, III, Her., Em.
-) § дають—И, Нег., Ет.
- *) _tombam"-Her.
- /) "vel dissipaverit"—приб. одна изъ II, Em.
- м) § дають—II, Her., Em. -
- ") Em. даетъ: "Si quis aristatotem, hoc est stapplus ⁶⁷⁷) super mortuum missus, capulaverit aut mandualem ⁸⁷⁶) quod est ea structura sive selave qui est ponticulus sicut mos antiquorum faciendum fuit, qui hoc distruxerit aut mortuum exinde expol."...
  - o) "cheristadona"—одна изъ II, Her.
  - r) "silave"—Her.; "si lavave"—одна изъ II.
  - у) "quod"—одна изъ II, Her.
  - r) "porticulus"—Her.
  - *) вмъсто "sequ.", Her. даетъ-"super hominem".

a) вмъсто "aliqu.... dix." разные варіанты: "de quid de quod fortasse dixerint"—Wolf.; "aliquid id est quod eis solvitur factum dixerit"—Münch.; "aliquid de quod ei solvitur factum dixerit"—9653; "unde eis aliqu. solv. et sanum dixerint"—II; "aliqua ante illos aliqu. fact. fuerit"—одни нэъ III; "aliqua ante illos legibus ("secundum legem"—Em.) fuerit definita"—друг. нэъ III, Em.; "illi aliquid sanum dixerint"—Her.

b) вмѣсто: "hoc... requ.". Wolf., 9653, II—"hoc ad graffione non removatur"; нъкот. изъ III—"penitus graffonem removere non possit"; друг. изъ III, Em.—"ante graffonem eam removere non licet"; Her.—"penitus gravio nullam habeat licentiam removendi".

mortuum expoliaverit). de unaquaque de istis solidos XV culpabilis iudicetur.

- § 2 b). Si c) corpus iam sepultum effuderit d) et c) expoliaverit, et ei fuerit adprobatum, wargus 581) sit f) usque in die illa quam ille cum parentibus 582) ipsius defuncti conveniat, et c) ipsi pro eum rogare debent ut ille inter homines h) liceat accedere (). Et qui ei antequam parentibus conponat aut panem dederit aut hospitalitatem dederit, seu h) parentes seu uxor proxima h), DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 31). Ipse m) vero ") qui hoc admisisse probatur o) m), VIII M. dinarios qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.
- § 4 584). Si quis hominem mortuum super alterum iu nauco ?) aut in poteo ?) miserit, et ei fuerit adprobatum, MDCCC dinarios ?) qui faciunt solidos XLV culpabilis iudicetur.
- Add. 3 *) 585). Si quis basilicas *) 586) expoliaverit desuper hominem mortuum, solidos XXX culpabilis iudicetur*).
  - «) "deiecerit"-Her.
  - b) § нътъ-III.
  - с) "Et antiqua lege si"-даеть Her., соединяя §§ 1, 2.
  - d) "eff."-нътъ Wolf., Münch.
  - e) "aut"-Em.
  - 1) "hoc est expulsus de eodem радо"-приб. Em.
  - g) "ut"—9653, II, Em.
  - h) "inter omnes"-9653; "infra patriam"-Em.
  - i) "esse"—Em.
- *) "seu.... prox."—нътъ Wolf., Münch., 9653; "sive uxor sua propria"—II. Her.; "sive uxor eius hoc fecerit"—Ет.
  - ı) § нъть—III.
- m) вмъсто "Ipse.... prob." Em. даетъ: "Auctor vero sceleris huius, si ipse hoc fecit, et conprobatus fuerit, vel alium ademptum faciendi locaverit ***в»)"...
- *) вмѣсто "Ip. v.". остальн. Codd. даютъ (присоединяя § къ § 2)—"tamen auctor sceleris"...
- o) вмъсто "adm. prob." Wolf.,—"admisisset aut expodisset"; Münch.. Her.—"(ad)misisse probatus est;" 9653, II—"adm. prob. aut fodisse".
  - p) "nachao"—Münch.; "naupfo"—II; "naufo"—Her., Em.
  - я) "petro"—всѣ остальн. ('odd.
  - r) "sol. XXXV"—II, Her., Em.
  - з) § даютъ—II, III, Her., Em.
  - 1) "domum in modum basilicae factum"-Em.
  - ") "excepto cap. et dil."—приб. одна изъ II, нъкот. изъ III, Her., Ет.

- Add. 4 •). Si •) quis •) basilica ubi •) requiescunt •) insertas aut ipsa basilica est sanctificata •) incenderit, solidos CC culpabilis iudicetur.
- Add. 5 f) 587). Si quis presbiterum interfecerit, XXIV M. denarios qui faciunt solidos DC culpabilis iudicetur.
- Add. 6 °). Si quis diaconum interfecerit, XII M. dinarios qui faciunt solidos CCC culpabilis indicetur.
- Add. 7.). Si quis episcopum interfecit, DCCCC solidos calpabilis iudicetur.

LVI. De 1) eum qui ad mallum venire contemnit.

Add. 1 *) 580). Si quis ad mallum alterum per lege coniunxerit ') ad **) fidem facire *590) dispexerit aut precium solvere, tunc racineburgiis 590) de *) eum ante audire **) secundum legem, qualis causa est, et illi *) qui eum mallavit ad casa **) sua ei nunciare debit precium antedictum *(), et *() tunc ei solvere *() noluerit, tunc per legem debit attendere, et postia grafionem ad casa sua invitare 591), aut *() quod lex est de *() ipsa causa de res suas secundum legem debiat revestire *().

- a) § дають—II, III, Her., Em.
- ь) Em. даетъ: "Si quis ecclesiam sanctificatam vel ubi reliquiae sanctorum reconditae sunt incenderit vel infra ipsa ecclesia aliquam expoliationem de altare aut de infra illa ecclesia aliquid tulerit"...
  - c) "voluntario ordine aut fortasse per negligentiam"--- приб. Her.
  - d) "ubi.... sanct".—нътъ Ш, Her.
  - reliquiae sunt"-одна изъ II.
  - J) § даютъ—III, Ет.
  - g) § даютъ—III, Ет.
  - м) § даетъ-одна изъ Ет.
  - ") "De dispeccionibus"—даютъ Wolf., II, Her.
  - к) § даютъ—Wolf., Her.
  - 4) "vicerit"-Her.
  - m) _et is"—Her.
  - ") вмъсто "de... aud." Her. даетъ-"eum debent attendere".
  - o) "ille"—Her.
  - p) "causa"—Her.
  - q) "aut debitum"—приб. Her.
  - r) "si"--приб. Her.
  - *) "satisfacere"-Her.
  - t) ut"-Her.
  - м) Her. кончаетъ: "is de caussa et rebus suis sec. leg. referat."

§ 1. Si quis ad mallum vonire contempserit aut ⁵⁹²) quod •) ei a rachineburgiis fuerit iudicatum •) adimplere distulerit, si •) nec de compositione nec hineo •) ⁵⁹³) nec de ulla legem d) ⁵⁹⁴) fidem facere volucrit •), tunc ad regis praesentia ^{59x}) ipso manire debet. Et ibi dudicem testes ⁵⁹⁶) erunt •) qui per singulos vices •) tres •) iurati dicant, quod ibi fuerunt ubi rachineburgius •) iudicavit, ut •) aut ad hineo ambularet aut fidem de conpositione faceret •), et ille dispexerit. Iterum •) alii tres iurare debent ut ubi fuisset •) [post **) illa] **) die quando rachineburgii iudicaverunt ut aut per hineo •) aut per conpositione se deducerit •), hoc est de illa die in XL noctis ⁵⁹⁷) in mallobergo •) ⁵⁹⁸) iterum ei solem collocare ⁵⁹⁹) et nullatenus legem volucrit adimplere. Tunc eum debet manire ante regem, hoc est in noctes XIV, et tria testimonia iurare •) debent •) quod ibi •) fuerunt ubi eum manibit et solem collocavit •). Si nec tunc venit, ista **) nove testimonia •) iurati •) **) sicut superius diximus dicant. Similiter illi •) die si **) non venerit, collocet

[&]quot;) вмъсто "quod.... iud.", иъкот. изъ III даютъ—"iudicium legibus datum quod racinburgi ei iudicaverunt".

b) "si... vol."—н**ътъ в**ъ нъкот. изъ III.

c) "nec hin."—нътъ Ет.

d) "rem"-Wolf.

^{.) &}quot;cum XII test. ire debet"-II, Her

f) "placita"—II, Her., Em.

g) "tr."—нътъ II, Her., Em.

и) вев остальн. ('odd. дають миомс. ч.

i) "ut.... fac."--нъть Ет. и нъкот. изъ III.

к) "It... vol."—нътъ въ нъкот, изъ III.

^{1) &}quot;fuisses" (!)—4404.

[&]quot;) "post"—нътъ 9653.

^{») &}quot;р. ill."—нътъ 4404.

о) вмъсто "p. hin.", 9653 даетъ-..de lege".

r) "educerit"-Wolf., Münch., Her., Em.

q) "mallo"-Wolf., 9653, Em.

r) "iur.... test."—нътъ Wolf.

^{*) &}quot;iurando dicant"—Her., Em.

t) вмъсто "ubi... coll.", всъ остальн. Codd.—"eum manisset".

[&]quot;) "omnia"-приб. всъ остальн. Codd.

r) "iur.... test."—нѣтъ 9653.

[&]quot;) вмъсто "iur.... admall.", Em. даетъ—"coniurando quae superius diximus vera esse dixerint, simil. ei item solem culcet et illos tres testes ibidem habeat ubi culcav. sol., et ista omina conplever. qui eum admallat".

a) "illa"-веъ остальн. Codd.

^{*) &}quot;si.... tria"—нътъ Wolf.

ei solem et illa tria •) testimonia •) [ibidem habeat] •), [qui ibi fuerunt] •), ubi collocavit solem. Tunc si ille qui admallat •) ista omnia [impleverit] •), et qui admallatus est ad nullum placitum •000) venire voluerit •) h), tunc [rex] •) ad que mannitus est extra sermonem suum h) ponat •01) eum •). Tunc ipse culpabilis •02) et omnes res suas erunt •). Et •03) quicumque eum aut paverit *) aut hospitalem dederit, etiam si uxor sua proxima •), DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur, donec *) omnia que inpotatur •) conponat *).

LVII. De rachineburgiis 604).

§ 1. Si quis ') rachineburgii in mallobergo ') 605) sedentes 606) dum causam inter duos discutiunt et ') legem dicere noluerint "), debet ei dicere 608) ab illo qui causa prosequitur 609): hic ego vos tancono 610) ut

- a) "si.... tria"—HBTB Wolf.
- b) "iur..., test."—нътъ 9653.
- •) "ib. hab."-даетъ только Em.
- ,d) "qui.... fuer."—нътъ 4404, III, Em.
- o) вм'всто "iur.... admall.". Em. даеть—"coniurando quae superius diximus vera esse dixerint, simil. ei item solem culcet et illos tres testes ibidem habeat ubi culcay, sol., et ista omina conplever, qui eum admallat".
  - f) "impl."---иъть 4404.
  - s) "lt.... vol."—нътъ въ нъкот. изъ III.
  - *) "et per legem se educere voluerit (noluerit)"—приб. П. Ш. Her., Em.
  - у "rex"—нътъ 4404.
  - *) "dominicum"—Münch.
  - i) вмъсто "pon. eum". Em. даетъ-"esse diiudicet".
  - m) "is fisco aut cui fiscus dare voluerit"—приб. II. Her.. Em.
  - ") "panem dederit"—II, Her., Em.
  - o) "propria"-Wolf., Münch., 9653, Em.; "aut proxima"-Her.
  - p) "don... conp."—нътъ Wolf.
  - 9) "ei legibus imputantur"—дають Münch., II, III, Her., Em.
  - r) "quis."—нътъ Münch., 9653, III; "qui'—Her.; "quidem"—Ета.
  - *) "in bergo in mallo"—Münch.; "in mallo"—9653.
  - t) "et"-нъть въ остальн. Codd.
- ") дальше разн. продолж.: II—"debent eis dicere, qui causam requirunt: dicite nobis legem Salica. Si vero legem noluerint dicere, ille qui causam prosequitur"... III—"debet eis dicere qui causam querit: dic. nobis l. Sal.; si illi nol. dic., tune iterum ipse deb. dic.: ego vos rogo ut mihi et isto gasationem "") quo legem dicatis; bis aut tres hoc deb. dicere: ego vos tancono"... Her.—"deb. eis qui requ. dic.: dicite nobis leg. Sal... Si illi tune nol. dicere, tune iterum qui caus. requ. dicit: vos tang. ut mihi et isto legem dicatis. Bis aut tertio hoc deb. facere. Si vero illi nol. dic., tune qui caus. repetit deb. dic.: ego vobis tang.

legem dicatis secundum legem Salegam. Quod ^a) si ille ^b) dicere noluerint, septem ⁶¹¹) de illos rachineburgios, CXX dinarios qui faciunt solidos III ante ^c) solem collocatum ^a) ⁶¹²) culpabiles iudicentur ^a).

- § 2 613). Quod si d) nec legem dicere noluerint, nec de ternos solidos fidem facerent d), solem illis collocatum f), DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis indicentur.
- § 3 °) 614). Si h) vero illi rachineburgii i) sunt et non secundum legem iudicaverint, is h) contra quem sententiam dederint causa i) sua agat et m) potuerit adprobare quod non secundum legem iudicassent i) n), DC dinarios qui faciunt solidos XV quisque illorum o) culpabilis iudicetur.
- A id. 1 p). Si vero rachinburgiae legem dixerint et ille contra quem legem dicunt eos q) contradixerit, quod legem non iudicant, simili modo r) q) contra unumquemque q) solidos XV culpabilis iudicetur-

usque quo mihi leg. dic. Sal."... Em.—"tunc ab eo qui caus. requ. sint iterum [ammoniti ut l. Sal. dicant] usque tertia vice. Quod si dic. nol., tunc dicat ille qui caus. requ.: ego vos tang., usque dum vos inter me et contra causatorem meum legem iudicatis"...

- a) "Quod.... iud."—нътъ Münch.
- b) "illi"—остальн. Codd.
- c) вмъсто "ante.... coll.", Wolf., 9653, II, III, Her., Em. даютъ-"collegato sole".
- d) Em. даетъ-"Et si adhue rachinb. despexerint"...
- e) _facere"—Münch., 9653, II, III; _nec solvere nec fid. facere"—Her.; _neque de tern. sol. compositionem facere"—Em.
  - л "unusquisque"—приб. II, III, Her., Em.
  - g) § нътъ—III.
- h) "Si vero rathineburgii non sec. leg. iudic. Sal. his contra quos sententiam dederunt sol. XV solvant"—даютъ Wolf., Her.; "Similiter, si conprobati fuerint legem non iudicasse, septem ex eis unusquisque DC din. q. f. sol. XV culp. iud."—Em.
  - ') "qui"—приб. II.
  - *) ,,his"-4404.
  - 1) "causa... iud."—нътъ Wolf.
  - ") "si"—приб. 9653, II.
  - ") "illi septem singillatim"—приб. II.
  - o) "qu. ill."—нътъ Wolf., Münch., 9653, II.
  - p) § дають—II, III, Her., Em.
- q) вмѣсто _eos... modo", Her. даетъ—"eis contradicat et hoc sustinere noluer.; eos enim contra legem iudicasse sibi putat et id comprobare non poterit". Em. даетъ—"hic sust. nol. et dicit contra legem iudicasse sibi, et hoc conprobare non potuerit".
  - r) "sim. m."—нътъ III.
  - ") "de septem rathin".—приб. Her., Em.

LVIII. De chrenecruda 615) ...

§ 1. Si quis hominem occiderit et tetam facultatem b) 617) data c) non habuerit unde d) tota lege 618) conpleat c), XII iuratores 619) donare debet [quod] f) nec super terram nec subtus terram plus facultatem non habeat quam iam donavit. Et postea debet in casa sua introire et de quattuor angulos 620) terre g) in pugno collegere et sic postea in duropullo 621), hoc est in h) limitare i), stare debet intus in casa respiciens et sic de sinistra manum de illa terra trans scapulas suas iactare 622) super illum quem proximiorem parentem habet. Quod h) si iam pater 623) et l) fratres solserunt, tunc super suos m) debet illa terra iactare, id est m) super tres de generatione matris 624) et super tres c) de generatione patris qui proximiores sunt h). Et sic postea in camisia 625), dis-

[&]quot;) в ege quae paganorum tempore observabant deinceps numquam valeat, quia per ipsam cecidit multorum potestas"—дають нъкот. изъ III, опуская весь остальной текстъ главы; "quod paganorum tempore observabant"— приб. друг. изъ III; "id est terra mala"приб. три Codd, изъ Em.

b) "in tota facultate"—II, Her., Em.

c) "data"—нътъ 9653, II, III, Her., Em.

d) "componat ut"—приб. Münch.

e) "conponat"--II.

лу "quod"—нъть 4404, Wolf.

s) "terra"—Wolf.; "terram"—Münch.; "de terra illa"—II, Em.; "terrae pulverem"—Her.

^{*)} вмъсто: "h. e. in", Münch. даеть—"quod dicitur".

^{) &}quot;liminare"—Em.

^{*)} вмѣсто: "Quod.... [sunt": разные варіанты. Münch. "Quod si proximior illo et mater et frater solserint, tunc superiorem sororem et matrem aut suos filios deb. illa terra iact., id est super tres de gener. patris qui proxim. sunt".— 9653: "Quod si tam pro illo et mater et frater persolv., tunc super sororem matris aut super suos filios deb. illa terra iact.; quod si ille non fuerit de illa terra iactata id est super tr. de gen. patris qui prox. s."—-II: "Quod si iam mater et frater solserit, tunc super sororem matris aut super suos filios deb. de i. t. iact., idem super tr. de gen. matris qui prox. s."—Нѣкот. наъ III, Ет.: "Quod si iam pater aut mater vel fratres solv., tunc... (далъе—чтеніе II)".—Her.: "Quod si iam pater aut mater seu frater pro ipso solv., super sororem tunc matris aut super eius filios de i. t. iact.; quod si isti non fuerunt, super tr. de gen. patr. et matr. qui prox. s."

^{1) &}quot;aut"-Wolf.

[&]quot;) "filius"—приб. Wolf.

^{») &}quot;i. е."--нътъ Wolf.

^{«) &}quot;sup. tr."—нътъ Wolf.

cinctus, discalcius, palo in manu, sepe 626) sallire debet, ut pro medietate 627) quantum de conpositione diger est aut quantum lex addicat, illi tres solvant, hoc est a) illi alii qui de paterno b) generatione veniunt c) facere debent. Si d) vero de illis quicumque c) f) proximior p) fuerit, ut non habeat unde integrum debitum solvat, quicumque de illis f) plus h) habet i) iterum d) super illum chrenecruda ille qui pauperior est iactet, ut ille tota lege solvat. Quam h) i) si vero nec ipse habuerit unde m) tota n) persolvat l) m), tunc illum qui homicidium fecit, qui eum sub c) p) fidem habuit q) 629) in r) mallo praesentare debent e), et sic postea r) eum per quattuor i) mallos ad n) suam fidem tollant r) m). Et si eum in m) conpositione nullus ad fidem tullerunt, hoc r) est ut redimant r) de [quo non] p) persolvit r), tunc de sua vita conponat 630).

Add. 1 ^j). At praesentibus temporibus si de suis propriis rebus non habuerit unde transolvere aut se de lege defensare possit, omnis caussa superius comprehensa ad caput suum pertinet observare.

```
"a) выъсто "h. e.", 9653-, et"; II-, h. e. et"; Her, -, hoc et"; Ет. -, idem".
```

в) здъсь обрывается 9653.

r) "similiter"—приб. II.

d) "Si.... iter,"—нътъ Wolf.

^{&#}x27;) "aliquis"—Her., Em.

f) "quic.... illis"—нътъ Münch.

g) "pauperior" 628)—II. нъкот. изъ III, Her.. Еш.

h) "illo"—приб. Her.

i) "exsolvat et"—приб. Her.

k) "quod"—II, нъкотор. изъ III, Her.. Em.

ı) "Quam.... pers."—нѣтъ Münch.

м) "unde.... pers."—нътъ II.

^{») &}quot;legem"—приб. Wolf., нъкот. изъ III, Her., Em.

o) "in"-Her., Em.

p) "sua"—приб. II, нъкот. изъ III, Her., Em.

q) habent"—II.

r) "in.... post."—нътъ II, Her., Em.

[&]quot;) "debet"--Wolf., Münch., нъкот. изъ III.

t) "W"-Wolf.

и) вмъсто "ad.... toll.". Her., Em. даютъ— praesentem faciat".

c) _tollat"-Wolf.

^{«) &}quot;per"-Her.

^{*) &}quot;hoc.... pers."—нътъ II. Em.

z) "redimat"-Wolf.. Münch., Her.

y) ",quodno" (=",quo domine"!)-4404.

i) § даетъ только Her.

LIX. De a l o d i s ^{631}).

- § 1. Si quis mortuus fuerit et filios ⁶³²) non demiserit, si •) •) mater ⁶³³) sua superfuerit, ipsa •) in hereditatem succedat •).
- § 2. Si •) mater non fuerit et fratrem aut sororem •) 634) dimiserit •), ipsi in hereditatem succedant.
- § 3. Tunc si ipsi non fuerint, soror •) matris •) •35) in hereditatem succedat •).
- Add. 1 *). Si vero sorores () matris *) non fuerint, sorores () patris **) accedant in hereditate.
- § 4. Et *) inde •) de illis generationibus ^{636}) quicumque proximior fuerit •) *), ille in hereditatem succedat ^{q}) ^{r}).
  - § 5. De terra vero) nulla in muliere hereditas () non pertine-

a) вмѣсто "si succ." иѣкот. изъ III дають—"pater aut mater in eius hereditatem succedat".

ы "si pater, si mater superf., ipsi"—дасть II.

c) вмъсто "Si.... dim." II. III, Her., Em. даютъ—"Si pater aut ("et"—Her., Em.) mater non fuerint et fratres aut sorores ("fratrem aut sororem"—Her.) habuerit ("remanserint"—одна изъ II; "reliquerit"—Em)".

d) "aut sor."—нътъ Wolf.; "et sor."—Münch.

e) "sororis"-Wolf., III, Em.

f) "patris"-одна изъ III, Ет.

g) "accidant"-Wolf.; "succedant"-III, Em.

м) § даютъ-Wolf., II, III, Her., Em.

i) "soror"—II, Her.

^{*) &}quot;patris"—одна изъ III, Em.

i) "soror"—II, Her,

^{») &}quot;matris"—одна наъ III, Em.

^{»)} вмъсто "Еt.... fuer.". Й даетъ: "Et si patris soror non fuerit. sic de illis gener. qui prox. sunt"...; Em.—"Si autem nulli horum fuerint, quicumque proxim. fuerint..."

o) "si"-Münch., 9653.

r) "de paterna generatione"—приб. Ет.

q) "succedant"-II, III. Her.. Em.

r) "qui ex paterno genere veniunt"—приб. II, III, Her.

⁾ _salica" ⁶³⁷)—приб. II, III, Her., Em.

^{4) &}quot;portio aut hered."—Münch.; "portio hereditas"—9653; "portio"—II; "hereditatis portio"—III. Her., Em.

bit *), sed *) ad virilem sexum *), qui fratres fuerint *33), tota terra *) perteneat *).

LX. De eum qui se de parentilla f) 810) tollere vult.

§ 1. In p) mallo ante thunginum h) 641) ambulare i) debet et ibi tres h) fustis alninus super caput suum frangere debet i). Et illos per m) h) quattuor partes n) 642) in mallo o) iactare debet et ibi dicere debet quod [se] p) iuramento 643) et de hereditatem et totam rationem 644) illorum tollat. Et sic i) postea aliquis de suis parentibus aut occidatur aut moriatur, nulla ad eum necr) hereditas nec compositio perteneats). Sed i) hereditatem ipsius 645) fiscus adquirat i).

- a) _est"—Wolf., Münch., 9653; _pertinet"—H; _,transeat"—HI; _,transit"—Her.; _,veniat"—Em.
- b) Her. кончаетъ: "Sed ⁶⁵⁸) hoc virilis sexus acquirat, hoc est filli in ipsa hereditate succedunt. Sed ubi inter nepotes aut pronepotes post longum tempus de alode terrae contentio suscitatur, non per stirpes sed per capita dividantur".
  - c) "secum" (!)—4404.
  - d) "proprietas"-III; "terrae hereditas"-Em.
  - e) "perteneunt" (!)—4404; "perveniat"—III, Em.
  - 1) "parentibus"—Münch.
- 9) "Si "quis de parentilla ("parentibus"—III) tollere se voluerit, in"...—начинають III, Her., Em.
  - "h) "aut centenarium"—приб. III, Em.
  - i) "admallare"-Her.
  - *) "quattuor"—веъ остальн. Codd.
  - I) "in quattuor partes"—приб. Her.
  - ") "per"—нътъ Wolf., Em.; "in"—Münch.. 9653.
- n) "per.... part."—нътъ Her.; вмъсто: "per.... part", II—"in quattuor pecias per quattuor angulos"; одна изъ Ет.—"quattuor partes per angulos coram omnibus".
  - o) "in mallo"—нъть II, III.
  - *p*) "se"—нътъ 4404, Wolf.
  - 4) "si"—II, Em.
  - r) вм'всто: "nec.... comp.", Her---,compositio hereditatis".
  - *) "perveniat"—III, Her.
- /) "Sed.... adqu."—нътъ Münch.; вмъсто "Sed.... adqu.",—разныя окончанія. Wolf.—"Si vero solo moriatur aut occidatur conposicio aut hereditas ad eis permaniat"; 9653. III—"Si vero illi mor. aut hoccid., conpos. ad fiscum perveniat"; II, Em.—"Si vero ille aut occ. aut mor. conpos. aut her. suis parentibus non pertinet causa ("causa"—нътъ Em.), sed ad fisco pertineat aut cui fiscus dare voluerit"; Her.—чтеніе испорчено.

LXI. Decharoena 616).

- § 1. Si quis alteri de manum suam •) desuper alterum •) aliquid •) rapuerit •) 647), rem •) in caput f) 648) reddat et insuper •) MCC dinarios qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 2 °) 649). Si quis vero hominem mortuum expoliaverit violenter, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII culpabilis iudicetur. Similiter et super hominem vivo aliqua expolia tulerit violenter, solidos LXIII culpabilis iudicetur.
- § 3 650). Si h) vero quicumque homo quamlibet rem desuper hominem [in tertia] i) manum mittere voluerit h), sed i) si haec manum violenter tulerit i), MCC dinarios m) qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- Add. 1 ") 651). Si quis hominem dormientem •) expoliaverit, solidos C ») culpabilis.
- a) _per virtutem"—приб. Münch., 9653, II; "ad ira (per iracundiam) aut per virt."—III; _per vim"—Her., Ет.
- b) "des. alt."—нътъ III. Her., Em.; "des. illum"—II; "de super illam"—Münch., 9658.
  - r) "tulerit vel (aut)"—приб. остальн. Codd.
  - d) "aut rap. ("raubaverit"—Her.) "vel expoliaverit"—III, Her.
  - rem.... ins."—нътъ III.
  - 1) "capitalem"—Münch., II, Her., Em.
  - я) § даетъ только 4404.
- h) "Si quis homini aliquid quod ei in tertia manu missum fuerit per vim tulisse convincitur"...—даетъ Ет.
  - i) "mortuum in terra" (!)—даетъ 4404.
  - k) выъсто: "mitt. vol.", всв остальн. Codd.—"miserit".
- 1) BMBCTO: _sed.... tul.", II—_et ei quod si agnoscere dicitur (dicit) per virtutem tulisse convincitur"; Münch., 9653, III. Her.—_et ei per virtutem tulerit".
  - m) _MCCCC den... sol. XXXV"—III.
  - ») § дають-Wolf., Münch.. II.
  - e) "in furtum"—приб. II.
  - *) _('('"-Wolf.

LXII. De conpositione homicidii .).

- § 1. Si cuiuscumque pater occisus fuerit, medietate ⁶⁵²) conpositionis filii ⁵) collegant ^c) et alia medietate parentes quae ^d) proximiores sunt tant ^e) de patre quam de matre ^e) ^f) inter se ^g) dividant ⁶⁵³).
- § 2 h) 654). Quod si de nulla ') h) paterna seu materna nullus parens ') non m) fuerit, illa ") portio in fisco colligatur.

LXIII. De homine ingenuo qui in hoste 655) occiditur.

- § 1. Si °) quis hominem ingenuum in oste °) occiserit et °) in truste dominica 657) non fuit ille qui occisus est °), Malb. leude 658) hoc est, XXIV M. dinarios °) qui faciunt solidos DC culpabilis iudicetur.
- § 2°). Si vero in truste dominica ') fuerit ille qui occisus est, cui fuerit adprobatum, Malb. mother 659) hoc est, MDCCC solidos ") culpabilis iudicetur.
  - а) "patrum, qualiter parentes inter se dividat"—приб. Münch.
  - b) "ad se"—приб. Wolf.
  - c) "et recipiant"—приб. иткот, изъ III.
  - a) "qui"—веѣ остальн. Codd.
- в) "tanı.... matre"—нътъ 9653; "tam de paterna quam de materna generatione"—Münch., Her., Em.
  - f) "ad se recolligant vel"—приб. 9653.
  - я) "int. se"—нътъ Münch., II, III, Her., Em; Wolf. дастъ—"et".
  - м) § нътъ-9653.
  - i) "una"—Wolf., Münch., II, III, Em.
  - k) "parte"—приб. веъ остальн. ('odd.
  - 1) "proximus"-Her., Em.
  - ») "non"-нътъ во всъхъ остальи. Codd.
  - n) __illo" (!)-4404; __illius"-Wolf.
- o) "Si quis hominem ("ingenuum"—приб. III, Her.) qui lege Salica vivit 666), dum est in oste"....—даютъ Wolf., III, Her.
- p) "in conpanio de conpagenses "companiones"—одна изъ II; "companiei"—
   Her.) suos"—приб. II. Her.
- 9) "et.... est"—нътъ Wolf., Münch.. 9653, II, III, Her.; Еш. даетъ— excepto si ex truste regale non fuerit ille homo".
- r) "sol. CC"—III; "secundum quod in patria si ipso occidisset conponere debuisset, in triplo conponat"—даютъ II, Her., Em.
  - •) § нѣтъ--Wolf., II, III.
  - t) "ex truste regale"-Em.
- u) "sol. DCCC"—Münch.; "eandem conpositionem quam infra patriam debuit culpabilis iudicitur, hoc sunt den. LXXII M. q. fac. sol. MDCCC"—даеть Ет.

LXIV. De herburgium.

- § 1. Si quis alterum herburgium 660) clamaverit, hoc est strioporcium aut illum 6) qui hineo portare dicitur 5) ubi strias coccinant 6), MMD dinarios 6) qui faciunt solidos LXIII culpabilis iudicetur.
- § 2 °). Si quis mulierem ingenuam stria f) clamaverit et °) probare non potuerit °), MMD dinarios *) 662) qui faciunt in triplum solidos LXXXIX () culpabilis indicetur.
- Add. 1 k) 663) Si stria hominem commederit, et ei fuerit adprobatum, denarios VIII M. qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.

LXV'). De caballo mortuo ") extra consilium domini sui ") ") decotato *) 630).

§ 1. Si quis caballum alicuius *) *) extra consilium domini sui *) decotaverit *) et ') interrogatus confessus *665) fuerit, caballum in capite *) reddat.

a) "illud" (!)—1404.

b) вмъсто: "port. d.", Münch., 9653—"portat".

c) "et non potuerit adprobare"—приб. Münch., 9653, II, III; "et eum convincere non pot."—Her., Em.

^{4) &}quot;MCC din.... sol. XXX"-9653.

^{«) §} нътъ III.

f) "aut meretricem" ⁹⁶¹)—приб. II, Her., Em.

g) "et.... pot."—нъть Wolf.

h) "XXXV sol."-Münch.; "MCC din.... sol. XXX"-9653.

i) _hoctoaginta et semis sol."—Wolf.; "CLXXXVIII"—Her.; "CLXXXVII"— Em. (другія наъ Em. дають—"CLXXXVIII"; "CLXXXVI eum dim."; "CLXXXII et semis"; върную сумму только двъ рукоп.—"CLXXXVII eum dim.").

к) § даютъ—II, Етп.

і) всей главы пътъ-III.

м) "mort."—нътъ 9653; "mort... sui"—нътъ Münch., Her., Em.

^{») &}quot;extra.... sui"—нътъ Wolf.

o) "excorticato"-Wolf., Münch., Her., Em.; "decortic."-II.

p) "al,"—нѣтъ Wolf., Münch., Her.; "alienum"—II, Em.

^{1) &}quot;mortuum"—приб. 9653.

r) "sine consensu possessoris"—Em.

^{*)} nexcorticav."—Wolf., II; ndecorticav."—Münch., Her., Em.

t) "sol. XXX conponat exsc. cap. et dil."—кончаетъ Wolf; "DC din. q. f. sol. XV culp. iud. exc. cap. et del., et si confessus fuerit capitale tantum restituat"—Her.

[&]quot;) "simblum"-Münch., 9653.

§ 2 •). Si vero negare voluerit et ei fuerit adprobatum, excepto capitale et dilatura, MCC dinarios b) qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.

а) § нътъ-Wolf.

b) "MCCCC" (!)-4404; "sol. XV"-II, Her., Em..

Capitularia.

Capitulare I. *) 666)

1. $Demitio^{667}$) fristito.

- § 1. Si quis truste ⁶⁶⁸) dnm vestigio minant detenere aut battere praesumpserit, MMD dinarios qui faciunt solidos LXIII culpabilis iudicetur.
- 2 669). Si quis hominem b) de furcas 670) abaterit 671) extra c) consilium domini sui d) iudicis c).
- § 1. Si quis hominem extra consilium) iudicis de) furcas abaterit aut de ramum 672) ubi incroatur aut reponere) praesumpserit, MCC dinarios qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.

a) вст главы даеть—4404; гл. 9-11—Wolf.; гл. 2, 3—Her.; гл. 2, 3, 5-12—одна изъ Ет (Лейденскій Соd.), гл. 2, 3—вст Ет.

b) "de bargo vel"—приб. Ет.

c) "extra.... iud."-только 4404.

d) "dom. sui"—нътъ въ сводки оглавлений 4404.

в) вмѣсто: "extra cons.", Her., Em.—"sine consensu".

^{/) &}quot;de bargo vel"—приб. Her., Em.

g) вмѣсто "aut rep.", Her, Em.—"deponere".

- 3. De eum qui hominem vivo 673) de furca furaverit.
- § 1. Si quis hominem vivo de •) furca tollere •) aut demittere praesumpserit •), IV M. dinarios qui faciunt solidos C culpabilis iudicetur.
  - 4. De eum qui infantem alienum tundere praesumpserit 674).
- § 1. Si quis puerum crinitum 675) extra consilium parentum tundere praesumpserit, MDCCC dinarios qui faciunt solidos XLV culpabilis indicetur.
- § 2. Si vero puella tunderit, hoc est extra concilio parentum, IV M. dinarios qui faciunt solidos C culpabilis iudicetur.

5. De muliere qui se cum servo copulat.

- § 1. Si quis mulier qui cum servo suo 676) in coniugio copulave rit, omnes res suas fiscus adquirat et illa aspellis faciat. 677).
- § 2. Si quis de parentibus °) eam d) occiderit, nullus mortem illius, nec parentes nec fiscus '), nullatenus requiratur. Servus ille pessima truciatu f) ponatur, hoc est in rota mittatur ⁶⁷⁸). Et vero muliere ipsius de parentibus aut quaelibet panem aut hospitalem dederit, solidos XV culpabilis iudicetur.

6. De conciliatoribus 1) 679).

§ 1. Si quis filium aut filiam alienam extra consilio parentum in coniugio copulandum consiliaverit*), et ei fuerit adprobatum, et pa-

[&]quot;) "bargo vel de"—приб. Her.

вмъсто: "toll.... praes.", Her. даетъ—"dimiser. sine voluntate iudicis";
 Em.—"dimiserit".

c) "de par."—пътъ Em. (Лейд. Cod.).

d) _eum" (!)--4404.

в) "filius"—Em. (Лейд. ('od.).

^{/) &}quot;poena"—Em. (Лейд. Cod.).

g) "De consiliatoribus"—Еш. (Лейд. Cod.).

м) "conciliav."—Em. (Лейд. Cod.).

rentes •) exinde aliquid damnati fuerint aut certe raptores •) vel convivas conciliatores fuerint, morte damnentur et res ipsorum fiscus adquirat.

§ 2. 680) Raptores vero, quod in anteriorem legem c) scriptum est, amplius non d) damnentur.

7. De muliere vidua qui se ad alium maritum donare •) voluerit.

§ 1. Si quis mulier vidua f) post mortem mariti sui ad alterum marito [se] f) dare voluerit, prius qui eam accipere voluerit reibus h) 681) secundum legem donet; et postea mulier, si de anteriore marito filios i) habet, parentes infantum h) suorum [debent] i) consiliare. Et si in dotis 682) XXV solidos accepit, III solidos achasium m) 683) parentibus qui proximiores sunt 684) marito defuncto donet; hoc est n) si pater aut mater desunt, frater defuncti aut certe nepus, fratris senioris filius, ipsis achasius debetur f). Et si isti non fuerint, tunc in mallo iudici, hoc est comite aut grafione, roget de eam, in verbum regis mittat 685) et achasium f) quem parentibus mortui mariti dare debuerant parti fisci adquirat f). Si vero LXIII solidos in dotis accipiat, solidi VI f) in achasium f dentur, hoc est [ut] f) per decinus solidos singuli in achasium debentur f). Sic tamen ut dotem quem anterior maritus dedit,

^{«) &}quot;probatis" (!)—Ет. (Лейд. Cod.).

b) "rapta res" (!)—Ет. (Лейд. Cod.).

c) "leg."—нътъ Ет. (Лейд. Cod.).

d) "non"—нътъ Ет. (Лейд. Cod.).

[,]dare"—Ет. (Лейд. Cod.).

f) "vid."—нъть Em. (Лейд. Cod.).

у) "se"—нътъ—4404.

[&]quot;h) "rebus" (!)—Ет. (Лейд. Cod.).

i) "infantem"—Ет. (Лейд. Cod.).

k) "infantes" (!)—4404.

l) "debent" ("debet"?)—нътъ 4404.

[&]quot;) "adesium"—Em. (Лейд. Cod.).

м) "h. e."—нътъ Em. (Лейд. Cod.).

о) "adesium debet"---Em. (Лейд. Cod.).

P) "hacesium"—Ет. (Лейд. Cod.).

q) "adquiratur"—Ет. (Лейд. Cod.).

r) "tres" (!)—Em. (Лейд. Cod.).

^{») &}quot;de adesium"—Ет. (Лейд. Cod.).

t) "v" (!)—даетъ 4404; "quinque" (!)—Ет. (Лейд. Cod.).

и) "sing. adesium debet"—Ет. (Лейд. Cod.).

filis suis post obitum matris sine ullum consorcium sibi vendicent ac defendant. De qua dotem mater nec vendere nec donare praesummat. Certe si mulier de anteriore marito filios non habuerit et cum dote sua ad alias nuptias ambulare voluerit, [sicut] •) superius diximus achasium donet. Et sic postea scamno cooperiat et lecto cum lectaria ornet ⁶⁸⁶), et ante IX testes perentibus defuncti •) invitat et dicat: omnis mihi testes scitis •) quia et achasium d) dedi ut pacem habeam parentum et lectum stratum et lectaria condigna et scamno coperto et cathedras quae de casa patris mei exhibui hic dimitto. Et hoc liceat cum duas partes dotis sui alio se dare marito. Si vero istud non fecerit, duas partes dotis perdat et insuper fisco solidos LXIII culpabilis iudicetur. De •) ⁶⁰⁷) puellas militurias vel litas haec lex medietate servetur •).

8. De viris qui alias ducunt uxores.

- § 1. Si quis uxorem amiserit et aliam habere voluerit, dotem quem primarie uxorem dedit f) secunda ei donare g) non licet. Sic tamen adhuc filii parvoli sunt usque ad perfectam aetatem res h) uxores anteriores vel dotis caute f) liceat iudicare, sic vero de has nec vendere nec donare praesummat.
- § 2. Si vero de anteriorem uxorem filios non habuerit, parentes qui proximiores sunt mulieris defuncti duas partes dotis recoligant et duos lectaria demittant, dua scamna coperta, duo cathedras. Quod si istud non fecerint *), tertia sola de dote recoligant, tamen si per adfatimus ⁶⁸⁸) antea non cromaverint ⁶⁸⁹).

u) "sic."-нътъ 4404.

b) "marito"—приб. Em. (Лейд. Cod.).

c) "sitis"—Em. (Лейд. Cod.).

d) "que adhesium" (!)—Ет. (Лейд. Cod.).

^{•) &}quot;De.... serv."—нътъ Ет. (Лейд. Cod.).

f) "quem primaria uxor ei dedit"—даетъ Ет. (Лейд. Cod.).

я) "dotare"—Em. (Лейд. Cod.).

h) "rex" (!)-4404.

i) "causa"—Em. (Лейд. Cod.).

k) "fecerit"—Em. (Лейд. Cod.).

9. De hominem inter duas villas óccisum.

§ 1. Sicut adsolet 690) a) homo iuxta villa 691) b) aut inter duas villas proximas sibi e) vicinas fuerit interfectus, ut homicida illa non appareat, sic debet iudex, hoc est comis aut grafio, ad loco accedere et ibi cornu sonare debet. Et d) si non venerit qui corpus cognoscat. tunc vicini 693) illi in quorum campo vel exitum 694) corpus inventum est debet f) facere bargo 695) V pedes in altum et presentia iudicis levare 6:6) corpus. Et debet iudex nuntiare et dicere: homo iste in vestro agro vel in vestibulum est occisus; contestor 9) ut usque septem noctes non reponatur »), et de homicidium istud vos admallo i) ut in mallo proximo veniatis et vobis de lege dicatur quod observare debeatis. Tunc vicini illi quibus nunciatur a iudice 1) ante XL noctes qui meliores 697) sunt cum sexaginos quinos 1) se exuant 11) quod nec occidissent nec sciant 699) qui occidissent. Minoflidis vero ") quinos dinos iuratores donento, qui, ut superius diximus, id est qui iurant. Si istud ante XL noctes non fecerint, [noverint ?) se personam mortui requirenti legibus satisfacere] p). Si vero iurant quod superius diximus et se per 4) sacramentum idoniaverint, nulla conpositio eis requiratur.

^{«) &}quot;Sicut adsalit" (поправка: "Si quis ad saltitus")—Ет. (Лей

b) "strada" 692)—Wolf.

c) "sive"—Wolf.

d) "si vinerit qui corpus cognuscit occisi, sic parentibus in noticia ponatur"...—приб. Wolf.

e) "agnoscat"—Em. (Лейд. Cod.).

f) "debent"—Em. (Лейд. Cod.).

g) "vos"—приб. Em. (Лейд. Cod.).

м) "reponatis"—Ет. (Лейд. Cod.).

i) "ad mallum manneo"—Em. (Лейд. Cod.).

k) "a iud."—нътъ Wolf.; "ad iud."—Етп. (Лейд. Cod.).

ı) "iuratoris" 698 — приб. Wolf.

т) "excusent"—Em. (Лейд. Cod.).

^{») &}quot;vicini"—приб. Wolf.

o) "singuli"-приб. Wolf.

р) такъ—Wolf.; 4404, Em. (Лейд. Cod.) дають—"sed persona mortui satisfacere".!).

q) вмъсто: "se per", 4404 даеть: "semper" (!); Ет. (Лейд. Cod.)—"rem".

10. $De pignoribus^{700}$).

§ 1. Si quis debitorem suum per ignorantiam •) sine iudice pignoraverit, antequam ei nesti canthe chigio 701), hoc •) est accusante •). et debitum perdat •) et insuper •), si male pignoravit, cum lege •) conponat, hoc est capitale •) reddat et solidos XV culpabilis iudicetur.

11. De muliere cesa vel excapilata 102).

- § 1. Si quis [mulierem] f) excapillaverit ut ei abonnis g) ad terra cadat, solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 2. Si vero vittam) suam solverit ut capilli in scapulam suam tangant, XXX solidos culpabilis iudicetur.
- § 3. ⁷⁰³) Si servus mulierem ingenuam percusserit aut excapillaverit, aut manum perdat aut solidos V reddat.
- § 4. Si quis mulierem ingenuam prignantem in ventre aut in renis percusserit pugno aut calcem et ei pecus non excuciat, et illa propter hoc gravata fuerit quasi usque ad mortem, CC ⁷⁰⁴) solidos culpabilis iudicetur.
- § 5. 705) Si quis vero pecus mortuum excusserit, et ipsa evaserit, DC solidos culpabilis iudicetur.
- § 6. Si vero ipsa mulier propterea mortua fuerit, DCCCC ⁷⁰⁶) solidos culpabilis iudicetur.
- § 7. Si vero mulier ') qui mortua est pro aliqua causa in verbum regis ⁷⁰⁷) missa est, MCC solidos culpabilis iudicetur.
- § 8. Si vero infans puella est qui excutetur, MMCCCC *) 708) solidos conponat.

а) вмъсто: "p. ign.", Wolf. даетъ: "pignorancia".

b) "hoc.... acc."—нътъ Wolf.

c) "perdat..... lege"—нътъ Ет. (Лейд. Cod.).

d) "similiter"—Wolf.

^{&#}x27;) "capud"—Ет. (Лейд. Cod.).

f) "mulierem"—нътъ 4404.

g) "obbonis"—Wolf.; "obclinis"—Ет. (Лейд. Cod.).

h) "vitam" (!)—4404.

^{) &}quot;mulieri" (!)--4404.

k) "MCCCC"-Wolf.

- § 9. Haec lex de militunias 709) vel letas [sive] •) Romanas in medietate convenit observare.
- § 10. Si quis ancilla pecus mortuum excusserit, si pulicella b) 710) fuerit, LXIII solidos conponat similiter et c) denarium unum c) 711).
- § 11. Si vero ancilla ipsa celararia) aut genicium 112) domini sui tenuerit, C solidos) et dinarium pro ipsa conponatur.
  - 12. De eum qui causa f) aliena dicere praesumpserit 113).
- § 1. Cui *) nec demandata nec laevespita *) 714) fuerit et non ') potuit vindicare, solidos XV culpabilis iudicetur. De postea ei cui causa est liceat legibus causam suam mallare.

Capitulare II. *)

- 1. (De rebus in alode ^{715}) patres)).
- § 1. 716) Si quis super alterum de rebus in alode patris inventas m) intertiaverit, debet ille super m) quem intertiavit m) tres testimonia mittere quod in alode patris hoc invenisset, et altera trea testimonia, qualiter pater suus res ipsas invenisset. Si hoc facere potuerit, [potest] m) rem intertiata vindicare. Si istum non fecerit, mittat tres iu-

a) "sive"—нътъ 4404.

b) "spulicella" (!)—4404; "si puella"—Ет. (Лейд. Cod.).

c) "et M. et dinarium unum"—даетъ Wolf.; "adinarium unum" (!)—Ет. (Лейд. Cod.).

d) "cellarium"—Wolf.; "cellaria"—Ет. (Лейд. Cod.).

^{•) &}quot;et M."—приб. Wolf.

f) "casa" (!)—4404.

g) "Si qui cuique"—начинаетъ Ет. (Лейд. Cod.).

м) "lever pita"—Em. (Лейд. Cod.).

і) "non"—нъть Ет. (Лейд. Cod.).

^{*)} вст главы даеть—4404; гл. 1—6 § 1, 9, 10—Wolf.; гл. 4, 5, 8, 10—Her.; гл. 4, 6—9—одна изъ Ет. (Лейденскій Cod.).

I) такъ-Wolf.; 4404 не даеть заглавія.

m) "et" (!)—приб. 4404.

[&]quot;) вмъсто: "super... int." Wolf. даетъ: "qui intertiatur":

o) "potest"—нътъ 4404.

rare quod in alodis patris hoc invenisset. Si hoc fecerit, se •) de damno [causae liberat] b). Si nec istud fecerit, ille qui eas intertiavit, suo feltroctum c) 717), sic d) postea quod lex [inde] docet c) apud quen: eas invenit, solidos XXXV f) culpabilis indicetur 718).

2. Dechanecreudo 719).

§ 1. Si quis pater aut parentella) quando filia sua ad [marito donat]), quantum ei in nocte illa quamlibet rem donavit 720), totam extra partem incontra fratres suos vindicet. [Similiter quando filius suus ad]) capillaturias 721) facit, quicquid ei donavit) fuerit, extra parte hoc teniat), et reliquas) res equale ordine inter se dividant.

3. De homine ingenuo occiso").

§ 1. 722) Si quis hominem ingenuum occiderit et ille •) qui occiderit probatum fuerit •), ad parentibus debeat secundum legem componere. Media conpositione 723) filius habere debet. [De] •) alia medietate exinde [matri] •) debet ut ad quarta de leude 724) illa adveniat. Alia quarta pars parentibus propinquis debit •), id est •) tres de generatione patris et tres de generatione matris. Si mater viva non fuerit, media

a) "si" (!)—1404.

b) "causa eliberat"—даетъ 4404; "se de hoc causa liberans"—даетъ Wolf.

e) вмъсто: "s. feltr.", Wolf. даетъ-"filtorto".

d) "et si"-Wolf.

e) "inter (!) docet"—4404; "interdocuit" (!)—Wolf.

^{) &}quot;sol. XXXV"—нътъ Wolf.

g) "parentis"—Wolf.

h) такъ-Wolf.; 4404 даетъ: "mater domo" (!).

^{) &}quot;Similiter.... ad"—нътъ 4404.

k) "donato"-Wolf.

i) "temptat" (!)—4404.

m) "aliquas"-Wolf.

[&]quot;) "quomodo parentis sui conprehendit vitam suam"—приб. Wolf.

^{°)} вмъсто: "ille..... fuer.", Wolf. даетъ: "et ei fuerit adprobatum".

P) "De"—нътъ 4404, Wolf.

q) "ei" (!)—4404; "eis" (!)—Wolf.

r) "debent" (!)—4404.

^{») &}quot;i. e."—нътъ Wolf.

parte de leude illi •) parentes inter se dividant, hoc est tres de patre proximiores et tres de matre, ita tamen 725): qui qroximiores fuerit parentes de praedictis [duas partes] b) prendant et c) [tertia parte] d) illis duabus dividendam dimittat; et nam et illis duabus ille qui proximior fuerit illa c) tertia parte duas partes prendant et tertia parte [parenti] c) suo demittat.

4. In quantas causas electi 126) debeant iurare f).

§ 1. De ⁹) dote ⁷³³) et [de res] ^h) qui in hoste ⁷³⁴) praedata ¹) sunt et de homine qui in servicio revocatur ⁹) ⁷³⁵). Si amplius iurarent ^k) quam tres causas ⁷³⁶), rem illa in capite reddat ¹) et quantum lex de causa illa habet culpabilis. De illis qui iuraverunt ⁷³⁷) tres qui seniores fuerant solidos XV culpabiles iudicentur, et reliqui iuratores quinos ^m) solidos solvant ⁿ).

Em. (Jeng. Cod.) gaeth c. 4.1 tekth ⁷²⁸): "De iuratores de quantas causas thodlapus debet iurare. In quantas causas sunt talentas iuratores sunt XII; in reliquo in dextera et arma ⁷²⁹) talenta; causas sunt talentas tres: unam de ducem (!) et alias de res qui in hoste perdidit, tertiam de homine qui revocantur; et causa est, sed non misticis suammala barginam non te respondo ⁷²⁰). Propterea non est sacramentum in Francos; quando illi legem composuerunt non erant christiani ⁷²¹). Propterea in corum dextera et arma corum sacramenta adfirmant. Sed post ad christianitatem fuerunt reversi, propterea in corum arbitrio ad sacramento revocaverunt, nam non per arma corum; et in corum arbitrio in corum sacramento resederint ut sic iurant super nispatio ⁷²⁸): vide, ille tu auditor, vobis arbitriorum per istum arbitrium de illas res unde tu me mallasti ego de illas te mallare non redebeo nisi isto idoneo sacramento orbens iuro per isto arbitrio.".

a) "illa"-Wolf.

b) "conditionibus" (!?)-4404; "condicionis" (!?)-Wolf.

e) "et.... illa"—н' тъ Wolf.

d) "tres partes" (!, -4404.

^{•) &}quot;patre" (!)—4404; \ 'atri" (!)—Wolf.

^{1) &}quot;Quantas causas iux re licit"—Wolf.; "In quantas caussas Thalaptas ?2?) deb. iur."—Her.

g) "De.... rev."—нътъ Her. (но см. разночт. n).

^{) &}quot;tres" (!)—4404.

^{) &}quot;perditas"-Wolf.

k) "iuraverit"—Her.

^{&#}x27;) _reddant"-Wolf.; _perdat"-Her.

m) "qui non" (!)—4404.

[&]quot;) "Possunt autem iurare de dote, de re in hoste perdita et de homine qui in servitium revocatur".—приб. Her.

5. $D e c r e u b e b a^{738}$).

- § 1. ⁷³⁹) Si quis hominem ingenuum sive *) in silva aut in quodlibet locum occiserit et eum ad celandum ⁷⁴⁰) conburserit, DC solidos [conponat] *).
- § 2. Si antruscione ⁷⁴¹) vel feminam talem ordine ^c) ⁷⁴²) interfecit aut talare ⁷⁴³) voluerit ^d) vel igne concremaverit et ei fuerit adprobatum, DCCC solidos ^e) culpabilis.

6. (De anstrutione 144) si anstrutionem [castraverit] f).

- § 1 745). Si Salicus Salicum *) castraverit et ei fuerit adprobatum, CC solidos culpabilis iudicetur, excepto medicaturas *) 746) [solidos] () IX.
- § 2. Si quis i) antrustione castraverit et ei fuerit adprobatum. DC solidos culpabilis iudicetur, excepto i) medicaturas IX.

7. (De eo qui femina ingenua a contubernio 141) vel puella in itinere inferre praesumpserit **).

1. Si quis ingenuam feminam a contubernio facto aut puellam in itinere aut quodlibet locum [adsalierit et vim illi inferre] *) praesumpserit, quam unus tam plurimi qui ipsum scelus admisisse fuerit probatus, CC solidos culpabilis iudicetur. De illo contubernio si adhuc

a) "sibi" (!)-4404.

в) "conp."-нътъ 4404.

с) вмъсто: "talem ord.", Her.: "taliter":

d) вмъсто: "talare vol.", Her.: "celaverit".

e) "MDCCCC din."-Wolf.; "MDCCC sol."-Her.

f) такъ—Ет. (Лейд. Cod.), гдъ лишь испорченное: "crastinaverit" (!; заглавія нъть—4104, Wolf.

^{9) &}quot;violenter"—приб. Wolf.

м) "medicamenturas"—Ет. (Лейд. Cod.).

i) "sol."-нътъ 4404.

^{*) &}quot;andrustio"—приб. Ет. (Лейд. Cod.).

^{1) &}quot;excepta medicamenturas sol. IX conponat"—кончаетъ Ет. (Лейд. Cod.);

м) такъ-Ет. (Лейд. Cod.); заглавія нъть-4404.

^{») &}quot;adsalierit..... inf."—нътъ 4404; "adsalieri..... illi"—нътъ Em.) Лейд. Cod.) текстъ приходится востановить по чтенію Her. (см. tit. 13, Add. 5).

remanserit qui ipsum scelus non admiserit et ibi °) fuisse noscuntur, [si plures aut minore numero fuerint quam tres] b), et ipsi quadragenus c) solidos solvant.

8. De antruscione ^{748}) d).

1. Si antruscione antruscio de quacumque causa admallare volucrit, ubicumque invenire potuerit 750) super noctes VII eum 1) cum testibus 751) rogare 752) debet, ut ante iudicem ad malebergo f) de causa que inputatur ex hoc resposo dare debeat vel convenire. Et [is] 1) si ibidem non conveniret aut certe si 1) venire distulerit, qui ipsum admallavit ibi eum solsatire 1) 753) debet et inde postea iterata vice 1) ad noctes XIV eum rogare debet, ut in illo malebergo respondere aut convenire ubi 1) antruscione si mithio 754) reddant 1). Et qui mallatur m) si ibidem venerit 1), tunc qui eum admallavit, si causa minor 755) fuerit unde minus quam XXXV solidos conpositione habeat 1), debet sibi sextus 1) iurare; et ille 1) postea qui rogatus fuerat 1), [si se] 1) ex hoc idoneo esse cognoscet, cum 1) XII ad 1) sacramentum absolvere se de-

a) "ei" (!)—1404.

b) "si pl. admiserit numerum fuerit tres" (!)—1404; "si plurimis a minore numero fuerit tertio" ·!)—Ет. (Лейд. Cod.); текстъ возстановляется чтеніемъ Her. (см. tit. 13, Add. 5).

c) "quadragenus quinos"—Ет. (Лейд. Cod.).

d) "ghalmalta" 149)—приб. Ет. (Лейд. Cod.).

^{•) &}quot;ante iudice"—приб. Em. (Лейд. Cod.).

^{/)} такъ-Her., Em. (Лейд. Cod.); 4404 даетъ: "admallare debet ego" (!).

g) "eis"—даютъ 4404, Her., Em. (Лейд. Cod.).

h) "se" (!)—1404.

i) такъ—Her.; "sole latere" (!)—4404; "solisacire"—Em. (Лейд. Cod.).

k) такъ—Her., Em. (Лейд. Cod.); 4404 даетъ: "iteratam tres vices" (!).

¹⁾ ubi.... redd."—нътъ Her.; Em. (Лейд. Cod.) даетъ: "ubi antrusciones mitti iure debent".

m) "mallantur"—4404.

[&]quot;) "venerint"-4404.

o) такъ—Ет. (Лейд. Cod.); 4404—"habere" ("debet" (?), пропущенное изъ за слъдующаго "debet").

p) "vuedredo" 156)—приб. Her.; "videredum"—приб. Em. (Лейд. Cod.).

^{9) &}quot;illi"-4404.

r) "rogati fuerunt"-4404.

^{•) &}quot;si se"--нътъ 4404.

t) "eum cum"—даетъ 4404.

[&]quot;) "per"—Her.

bet. Si a) vero maior fuerit causa unde XXXV solidos culpabilis iudicetur, si) invenire possit), si maior numerus est unde minus XLV solidos iudicare poterant o), ipse [qui] d) eum roget sibi o) nonus f) iurare debet; et ille qui) rogatus est, si se idoneo esse cognoscet, octavus et 1) decimus i) datis sacramentis i) absolvere debet. Si certe talis fuerit causa unde XLV ") solidos aut certe amplius usque ad leudem 757) componere debet, ipse [qui ") eum rogavit, sibi duodecimus viderendum iurare debet, et ipse qui per] ") eum rogatus est, si se idoneum o) esse cognoscet, se vicissimus quintus datus sacramentus absolvi potest. Si vero leudem eum rogatum habet, qui eum rogavit p) cum XII viros idoneos q) iurare et ipsas in XIV noctes ignem ' calefacere 758) [debet *). Et si ad ipso placito 759) venire] •) dispexerit. aut manum suam [ad aeneum] t) mittere noluerit, quicumque antruscio ille de causa superius conpraehensa per sacramenta absolveret non •) potuerunt"), [aut]") manum suam ad igneum") pro leude mittere dispexerit, [aut z) in placito venire distulerit] z), tunc ille qui eum rega-

```
a) "Qui"-1404.
```

b) "si..... poss."—нътъ Ет. (Лейд. Cod.).

с) вмъсто "iud. pot.", Her. даетъ: "non iudicentur".

d) "qui"-нътъ 4404.

^{&#}x27;) "sive" (!)-4404.

^{1) &}quot;vuedredo"—приб. Her.; "videredum"—приб. Em. ("Yeйд. Cod.).

я) "eum" (!)—приб. 4404.

h) "secum"-Her.

i) "sive octo aut decimus" (!)—дасть Ет. (Лейд. Cod.).

k) "aut" (!)—1404.

^{!) &}quot;dictus sacramentus"—даетъ 4404.

т) "XL" (!)-даетъ 4404.

^{») &}quot;qui.... per"-нътъ 4404, Em. (Лейд. Cod.).

o) "innocentem"-Her.

p) "rogatur" (!)-4404.

ч) вмъсто: "vir. id.". Her. даетъ: "vuedredo", Em. (Лейд. Cod.); "virido".

r) "aeneum"—Ет. (Лейд. Cod.). .

^{*)} такъ—Ет. "Лейд. Cod.); 4404 опускаетъ: "debet..... venire".

t) "ardent eum" (!)-4401.

[&]quot;) "non"—нътъ Ет. (Лейд. Cod.).

r) "potuerit"—Her., Ет. (Лейд. Cod.).

^{«) &}quot;aut"—нътъ 4404.

^{) &}quot;aeneum"—Em. (Лейд. Cod.).

z) такъ-Her., Em. (Лейд. Cod.); "aut.... dist."-нътъ 4404.

tum.) habet solem illi colliget.) ad ipso die in mallobergo illo in XL noctes. [Si nec ibi]) se non duxerit), tunc ipse qui eum rogatum habet, solem illi collocet '). Postea illum in praesentia rege ad noctes XIV rogare f) debet et ibi XII f) ponat: per singulas vices o) iurati dicant quod ibi fuerint ubi mitthio h) ad noctes XIV solem collocasset [et] i) ille nec sacramentum i) nec manum suam pro leude i) posuit: et alii tres erunt qui dicant quod in XL *) noctes ei solem collocasset et ille ") nullatenus de andrustione chamalta o) se legibus duxisset; tres testimonia dare debet qui dicant qualiter eum [ad] p) presentia regis venire rogasset. Si nec tunc veniret, istas nove testimonia iurati sicut superius diximus dicant. Similiter illa die si non venerit collocet 9) ei solem et illa trea testimonia qui ibi fuerunt ubi r) colcatum ei sol o). Tunc [si] t) ista omnia impleverit qui eum admallavit et ille qui *) admallatur ad nullum placitum venire volueret et ") per legem se non duxerit *) *), tunc [rex ad quem mannitus est] *) extra sermonem suum ponat *) 760 ; tunc *) ipse culpabilis iudicetur et omnes res *) erunt

```
a) .rogat"-4404.
```

b) "ille collectum"-4404.

c) "Nec sibi" ("Nec si ibi" ?)—даетъ 4404.

d) _dixerit" (!)—1404.

e) "ille collectum"—1404.

^{/) &}quot;rogare.... XII"—нътъ Ет. (Лейд. Cod.).

я) "tres"—приб. Her.

h) "illi amonitio"—Her.; "ad mitteo"—Em. (Jeng. Cod.).

i) "et"—нътъ 4404.

^{*)} вмъсто: "nec sacr.", Her. даетъ: "de sacramento se non absolvat".

i) "in aeneum"—приб. Her.

m) "XIV" (!)—4404.

^{») &}quot;illi"--4404, Ет, (Лейд. Cod.).

o) "gavialto"—Her.; "gamalta"—Em. (Лейд. Cod.).

p) "ad"—нътъ 4404, Em. (Лейд. Cod. ·.

^{9) &}quot;collocatum"—4404.

r) _quando"—Her.

^{») &}quot;et illa trea" (!)—приб. 4404.

t) "si"—нътъ 4404, Ет. (Лейд. Cod.).

u) "eum"-приб. 4404.

^{•) &}quot;et.... dux."—нътъ Her.

w) "dixerit"-4404.

z) такъ-Her.; вмъсто: "rex.... est", 4404 даетъ: "admanitis"; Ет. (Лейд. Cod.): "rex admannitus est" (!).

x) "poene" (!)—4404.

у) "tunc... suas"—нѣть Her.

j) "eorum"—приб. 4404.

- suas a) 761), et qui eum paverit aut hospitalem b) collegat c), etiam uxor sua propria, solidos XV culpabilis iudicetur, donec omnia quae ei legibus impotatur conponat.
- § 2. Si antruscio antruscione pro qualibet causa maniret aut [fi-deiussorem ⁷⁶²) quaesierit] ^a) et eum secundum legem [non rogaverit, solidos XV culpabilis iudicetur, excepto quod legem] ^a) propter causam ^f) illius anno integro ^a) nullatenus tenentur ⁷⁶³).
- § 3. Si antrustio [contra]*) antruscione ') iuraverit 764), XV solidos culpabilis iudicetur.
  - 9. [De eo qui domum alienum destruxerit] *).
- § 1. Si quiscumque domum ') violenter distruerit "), domum si pro firmamentum ebrius ") ⁷⁶⁵) habuisse probatur '), qui hoc facere praesumpserit et ei fuerit adprobatum, XLV solidos culpabilis iudicetur ').
  - 10. [De eum qui hominem vivum de furca tulerit]].
- § 1. ⁷⁶⁷) Si quis hominem vivum) de furca tollere praesumpserit), qui eum tulisset, [cui]) fuerit probatum, aut vita pro ipso amittat) aut CC solidos solvat.
  - ") "tunc... suas"-нъть Her.
  - b) "hospitales" (!)-4404.
  - с) вмъсто: "hosp. coll.", Her. даетъ: "hospitium dederit".
- d) такъ-Her.; Em. (Лейд. Cod): "fideiussores quaes."; 4404 даеть: .ibi-dem fideiusserit qui fierit" (!).
  - e) такъ-Her., Em. (Лейд. Cod.); "non.... leg."-нътъ 4404.
  - 1) "praetermittit caussa"—Her.; "prae causa"—Em. (Лейд. Cod.).
  - g) "interito" (!)-4404.
  - м) "contra"—нътъ 4404.
  - i) "testimonium"— приб. Ет. (Лейд. Cod.).
  - к) такъ-Ет. (Лейд. Cod.); заглавія нѣть-4404, Wolf.
  - ı) "domum"—нътъ Ет. (Лейд. Cod.). "aliena"—приб. Wolf.
  - m) вмъсто: "viol.... distr.", Wolf. даетъ: "violare. praesumpserit".
  - ") "superius"—Wolf.; "Iberus" (!)—Her.
  - o) "probatum" (!)-4401.
- p) "Et si de ipsa domo proinde cum carro ⁷⁶⁶) aliquid trahere praesumpserit, excepto superiore numero MCC den. q. fac. sol. XXX culp. iud., exc. cap. et del."—приб. Her.
  - q) такъ-Нег.; заглавія нътъ-4404, Wolf.
  - r) "vivum"—нътъ Wolf.
  - в) "et fuga lapsus fuerit" приб. Her.
  - t) "cui"—нътъ въ Codd.
  - ", admittat" (!)—4404, Wolf.

§ 2. Si quis vero de furca iam mortuo sine consilio iudicis aut voluntate ipsius cuius causa est tulerit, pro culpa qua suspensus est quicquid exinde lex Salica. docuerit 768), ille qui eum tollere praesumpserit culpabilis iudicetur. Secundum b) legem Salicam hoc convenit observari.

Capitulare III. 9

1. $[De \ a \ g \ s \ o \ n \ i \ i \ s]^{d})^{770}$

§ 1. •) Ut cuicumque domus arserit et res f) quas liberaverit ubi reponat non habet ⁷⁷¹), similiter si eum infirmitas detenuerit, aut certe de proximis aliquem f) mortuo in domo sua habet, vel in dominica ambassia fuerit detricatus, per ista sunnis se homo, si probatione h) dederit ⁷⁷²), excusare se [potuit] ¹).

2. [De eo qui lapidem super domum alienum iactaverit] *).

§ 1. Si quis [super ingenuum] 1), dum in domum suam resedit, alius ingenuus [quilibet homo de supra tecto, voluntate sua nec casu], m) lapede miserit ") et ei fuerit adprobatum, pro illius contumelia 773) aut aliorum ingenuorum, si cum o) ipso alii fuerint, per unaqueque persona

а) "Sal."-нътъ Her.

b) такъ-4404, Wolf.; "Secundum.... obs."-нътъ Her.

с) всъ главы дають-4404, Ет. (Лейд. Cod.); гл. 2 дають-Wolf., Her.

d) такъ-Ет. (Лейд. Cod.); заглавія нътъ.—4404.

e) см. примъч. 769.

f) "suas"—приб. Em. (Лейд. Cod.).

^{9) &}quot;aliquid" (!)—4404.

h) "provasione" (!)-4404.

^{&#}x27;) "potuit"—нътъ 4404.

к) такъ—Ет. (Лейд. Cod.); "De eo qui in aliena domo resedit"—Her.; заглавія нъть—4404, Wolf.

^{&#}x27;) такъ-Her.; "ingenuus" (!)—4404; "super aliena domum"--Wolf.; "superius ingenuum"--Em. (Лейд. Cod.).

^{*) 4404} даетъ: "quamlibet de supra tecto voluntate sua hominem casu (!)". Ет. (Лейд. Cod.): "qualibet de supra tecto voluntate homo casu". (!).

[&]quot;) "iactaverit"-Her.

o) вмъсто: "si cum", 4404, Em. (Лейд. Cod.) даютъ: "sicut" (!)

XV solidos culpabilis iudicetur. Si vero letus 774) fuerit qui hoc facere praesumpserit, solidos [VII] e) culpabilis iudicetur.

- 3. [De eo qui alterum in periculo inpigserit 175) et vivus evaserit] 11.
- § 1.76) Si quis ingenuus alio e) hominem in poteum iactaverit aut in vopida e) et ibi eum ad interficiendum miserit, si ibidem inventus fuerit ita ut evadere non possit, qui ipsum scelus admisisse et fuerit adprobatum, solidos CC culpabilis iudicetur.

Capitulare IV. 9

[Pactus 177] pro tenore pacis domnorum Childeberti et Chlotarii 178] regum Francorum] f).

[Decretio Childeberti regis].

§ 1. h) [Et quia] i) [malorum] h) 179) insania [convaluerit] i), malis per n) [inmanitatem scelerum] o) digna reddantur. Id ergo decretum est p), ut apud quemcumque post q) interdictum latrociniis r) conprobatur, vitae incurrat periculum.

a) такъ-Wolf., Her.; 4404: "XV"; Em. (Лейд. Cod.): "septimae semis".

b) такъ-Ет. (Лейд. Cod.); заглавія нѣтъ-4404.

c) "ingenuum"—Em. (Лейд. Cod.).

d) "fovea"—Em. (Лейд. (od.).

е) всъ главы даютъ—4404, Wolf., Münch., одна изъ II и нюком. изъ Ет. (между ними Лейденскій Cod.).

Л такъ-Münch.; друг. Codd. фрагментарны; 4404 даетъ: "pro itinere pacis ad omnes reges Childebertu et Chlothariae missum"; Wolf: "Pactus Childeberti regis de retinore pacis".

э) Это необходимое подзаглавіе даетъ только одна изъ Ет.

м) § нътъ-Wolf.

i) вмѣсто: "Et quia", 4404 даетъ: "Ibique".

^{*)} такъ-Ет. (Лейд. Cod.); 4404: "ad mallorum"; остальн. Codd.—"multorum".

i) 4404: "cumvaluerit".

^{») &}quot;magis"—въ нѣкот. изъ Em.

^{») &}quot;рго"-остальн. Codd.

о) такъ-остальн. Codd.; 4404 даетъ-"inmanitatis celaverit".

r) "apud nos maioresque natus Francorum palacii procerum" - -приб. Münch.

q) "post se"—4404; "posse"—Ет (Лейд. Cod.); въроятное чтеніе: "post iste.

r) "latrocinium quicunque"—одна изъ Ет.; "latronicius" ("latrocinius")—II.

- § 2. Si •) quis ingenuus de furtum appellatus •) et negaverit •), [XII] •) iuratores medios electos •) ⁷⁸¹) [dare debet] •), quod furtum quod [obiecit] •) verum •) sit; et sic latro redemptus est •), si facultatem habet, et si facultas deest, tribus mallis •) parentibus offeratur ⁷⁸²), et [si non] •) redemitur, vita charebit •) ⁷⁸³).
- § 3 m). Si quis furtum invenerit n) [et] o) occultae sine iudice p) conpositione acceperit q) 784), latroni similis est r).
- § 4. Cuius manum ad ignem incendit *). Si quis ingenuus in furtum inculpatus ^{785}) et ad ignem ^{t}) ^{786}) provocatus manum suam incenderit, de quantum inculpatus [fuerit] *) *) conponat.
- § 5. Ut servus ad [sortem]*) 187) ambulaverit*). Si servus fuerit inculpatus in furtum*), requiratur dominus, ut ad XX*) noctes ipsum ad mallum praesentet et si dubietas est ad sorte ponatur. Quod

a) вмъсто: "Si.... negaverit." Münch., II и многія Ет. дають: "Si quis ingenuam personam per furtum ligaverit et negator exstit". 780).

b) "appellaverit"-Wolf., Ет. (Лейд. Cod.).

r) "XII"—нъть 4404, Wolf., Em. (Лейд. Cod.).

d) такъ-Münch.; 4404. даетъ: "medium licthus".

e) "d. deb."—нътъ 4404, Wolf., Em. (Лейд. Cod.).

^{/)} такъ—Münch.; "abiecit"—4404, Ет. (Лейд. Cod).

g) "viro"—4404.

[&]quot; , redimendus est"—Em. (Henz. Cod.).

^{) &}quot;malos"-4404, Em. (Jeng. Cod.).

k) "non sic"-4404.

⁾ вмъсто: "vita char.", II и Em. даютъ: "de vita conponat".

м) Münch. даеть заглавіе: "De furtu celato".

[&]quot;) "vult celare"—даютъ Münch., II, Em.

o) "et"--нътъ 4404.

p) "sine iudice"—нътъ Münch.

⁹⁾ вмъсто: "conp. accep.", Münch. даетъ: "conpos. fecerit et qui acceperit".

r) "illi"—приб. Münch.

a) Wolf.: "Si hominem ingenuo in furto appellaviret"; Münch.: "De manu ad eneum incensam".

^{&#}x27;) "aeneum"—npyr. Codd.

[&]quot;) "fuer."—нътъ 4404.

у "furtum"-приб. II, Em.; "tantum"-приб. Münch.

^{«)} такъ-Ет. (Лейд. Cod.); 4404 даетъ: "furtum".

^{») &}quot;exeat"—Em. (Лейд. Cod.).

²) "et"-приб. 4404.

[&]quot;) "XV"—Wolf.

si in placitum ⁷⁸⁸) sunnis detricat ⁷⁸⁹), ad alias XX.) noctes ita fiat b). Et [prosecutor causae de suos] c) consimilis tres et de electos ⁷⁹⁰) alios tres c) [dabit] e) qui sacramenta firment per f) placita, quod lex Salica habet fuisse completo. Et [si] e) dominus servum non praesentaverit h) ⁷⁹¹), legem unde inculpatur e) conponat et cessionem [de servo] h) faciat.

- § 6. 792) Si 1) servus manum miserit m), sortem mala priserit, dominus servi solidos III reddat n) et servus ille CCC lectus accipiat.
- § 7. Si quis mancipia aliena o) tenuerit [et infra] p) dies XL 794) [non] q) redderet r), latro mancipiorum teneatur obnoxius.
- § 8. Si letus •) de hunc ¹) quod inculpatur ad •) sorte •) iaceret *) et mala sorte preserit, medietate ingenui *) lex ⁷⁹⁵) componat et VI ¹) iuratores medius ³) donare debet electus ³) ⁷⁹⁶).

a) "XV"-Wolf.

b) "placitum faciat"-Münch.

с) такъ-Wolf., Münch.. II, Em.; 4404 даетъ: "presentetur caude servus".

d) "testes"—приб. Em. (Лейд. Cod.).

е) "debet"—4404, Münch.; "debent"—Ет. (Лейд. Cod.).

л) "pro"—остальн. Codd.

ø) "si"--нътъ 4404, II, Em.

h). "praesentetur"—1401.

i) "inculpatus"-4404.

к) такъ-остальн. Codd.; 4404 даетъ: "servum".

i) "Si similiter servus minus tremisse involaverit ** de quo inculpatur legibus conponat et de servo cessionem faciat*—Münch.

m) вмѣсто: "man. mis.", II, Em. дають:—"minus tremisse involaverit et"; Wolf.: "minus tremisse".

[&]quot;) "solvat,—Wolf., II, Em.

о) "iniuste"-приб. всъ ост. Codd.

p) такъ-Wolf., Münch.; "aut infra"--Em. (Лейд. Cod.).

g) "non" нътъ только 4404.

r) "ut" приб. II, Em.

s) "lex"—4404, Em. (Лейд. Cod.).

^{1) &}quot;hос"—остальн. Codd.

[&]quot;) "in culpa a"-4404.

^{) &}quot;ambulaverit"—приб. Münch., II, Em.

^{») &}quot;adiacirit"—Wolf.; "iac."—нътъ Münch., II, Ет., кромъ Лейд. Cod., который даетъ: "et iecerit".

^{*) &}quot;ingenuae"—4404.

^{*) &}quot;VII"—Wolf., Em. (Лейд. Cod.).

у) "med."—нътъ Em. (Лейд. Cod.).

j) "electus"—нътъ Ет. (Лейд. Cod.).

Decretio Chlotario.

§ 9. Decretum est •), ut quia •) [ad] •) vigilias •) constitutas •) noc-

Doctes et de.

mink OD DOGS. iseru

ccipir es I

1804 et "

f) pi

turnas f) s) furis h) non caperent, eo quod per diversa intercedente s) conludio 198) scelera sua praetermissa custodias exercerent, centenas () [fieri 799). In cuius centena *)] 1) aliquid perierit **), capitalem *) qui eum perdiderat recipiat 800). Et latro o), vel si in alterius centena o) apparet, deduxerit () ") et pro hoc admonitus si neglexerit ") quinos XV ") solidos 801) condempnetur 1). Capitalem tamen [qui perdiderat] 1) hac 1) centena illa accipiat absque dubio, hoc est [de secunda vel tertia] ") 802), si vestigio conprobatur latronis tamen praesentia) aut) longe mul-

- a) "Deinde Chlot. rex posuit decreta"—начинаетъ Wolf.
- b) "quia"—нътъ Münch., II, Em.; "qui"—остальн. Codd.
- e) "ad"—нътъ 4404, Münch., II, Em. (нъкот. списки даютъ: "in").

tandus 803). Et v) [si persequendo] j) latronem suum 804) conpraehende-

- d) "hoc est ad qua et" 191) приб. Wolf.
- •) "constituti"—нъкот. изъ Ет.
- Л "nocturnis"—Em. (Лейд. Cod.).
- 9) "nocturnas..... interc."—нътъ Münch.
- *) "foras"—4404.
- i) "catenas"—нъкот. изъ Ет.; "cent. fieri"—нътъ Münch.
- ы) "catena"—нъкот. изъ Ет.
- ') такъ-Ет. (Лейд. Cod.), II; "fieri.... centena".—нътъ 4404.
- ») такъ—Ет. (Лейд. Cod.), Münch., II; "perierunt"—4404.
- ») вмъсто: "capitalem.... dedux.", Wolf. дастъ: "caput trustes restituat vel in alterius centenam vestigium proponat aut deduxerent."
  - o) "insequatur (consequatur)"—приб. II, Em. (кромѣ Лейд. Cod.).
  - p) "catena"—нъкот. изъ Em.; "parte"—одна изъ Em.
  - g) "deduxerint"—II, Em.
  - r) _neglexerint"-Wolf., II, Em.
  - ») "XV"--нъть во встах остальн. Codd.
  - i) condempnentur"--Em.
- ") "qui perd."--нътъ 4404; "quod perdiderat"-II, Em. (кромъ Лейд. Cod.); "qui prodederat"--Wolf.
  - •) "a"-Wolf., II, Em.
  - w) такъ-всъ остальн. Codd.; 4404 даетъ: "de sede vel de teracia".
  - s) такъ-всъ ост. Codd.; 4404-"praesentiae".
  - z) "nihil"--приб. Il и нъкот. изъ Ет.
  - y) "dominus"—Münch.
  - j) такъ-Münch.; 4404, Em. (Лейд. Cod.) даютъ: "sequens".

- rit •), integram sibi conpositione recipiat; quod si [per] •) truste invenitur, medietate conpositionis •) trustis •) adquirat et capitale exigant ad latrone.
- § 10. Si quis in domo [alterius] •) ubi [clavis est] •) furtum [invinerit] •), dominus •) [domus] •) de vita conponat. Si quis cum furtus invenitur •), antedicte subiaceat legem. Si •) de suspectionem •) inculpatur •), ad sorte veniat •), et si male •) sorte priserit, [latro] •) •): tamen de utraque partes •) sint ternas personas electas, ut non conludius fieri possit.
- § 11. De servis *) ecclesiae aut fiscalinis *) vel cuiuslibet *05), si [a quocunque inculpatur] *), ad sorte *) et ad plibium *) *06) promovatur, ut *) ipse precius *) dominus *) reformetur; nam probatus **) periculum subiacebit.
  - а) такъ-всъ остальн. Codd.; 4404: "conpraehenderunt".
  - b) такъ-Wolf., Münch., Em.; 4401 даетъ: "post".
  - 0 4404: ,conpositione".
  - d) "truste"-4404.
  - •) такъ-Wolf., II, Em.; 4404 даетъ: "fuerit".
  - f) такъ-всѣ остальн. Codd.; 4404: "clausum".
- g) такъ—Wolf., II, Em. (кромъ Лейд. Cod.: "invenitur"); 4404 даеты "conventus".
  - м) "domino"—Em. (Лейд. Cod.); "dominum"—II.
  - ') такъ-II, Em.; Wolf.: "domi"; 4404: "damno".
  - k) "ubicumque"—приб. Wolf.
  - 1) "capitur"—остальн. Codd.
  - m) "id est"-Münch.
  - я) "susceptione"—Em. (Лейд Cod.).
  - о) такъ-всъ остальн. Codd.; 4404: "inculpatus".
  - p) такъ -всъ остальн. Codd.; 4404: "inveniat".
  - q) "mala"—всъ остальн. Codd.
  - r) такъ-Münch., II, Em.; "latro"-нътъ 4404. Wolf., Em. (Лейд. Cod.).
  - ») "est"-приб. одна изъ Em.
  - t) "de una parte"—Ет. (Лейд. Cod.).
  - " servum"—4404,
  - v) "fisci"—Münch., II, Em.
- ") такъ-Münch.; Wolf.: "ad quencunque inculpantur"; II. Em.: "aliicumque inculpatur".
  - ") "veniat"—приб. II и нъкот. изъ Ет.
  - z) "plebeium"—Münch.
- у) вмъсто: "ut.... prec", Wolf., даетъ: "aut ipse aut precium"; II и нъкот. изъ Em.: "aut ipse pretius".
- j) такъ-Münch.; "dominum"—4404; "domini"—II и нъкот. изъ Ет.; "dominis"—Ет. (Лейд. Cod.).
  - aa) "probus"—4404.

- § 12. Si cuiuslibet de potentibus •) servus qui per diversa possedent ⁸⁰⁷) de crimine habere ⁸⁰⁸) suspectus ⁸⁰⁹), domino •) secrecius ⁸⁰⁹) cum testibus condicatur, ut intra XX •) noctes ipsum ante iudicem debet praesentare. Quod si [in statutum] •) tempus intercedente [conludio] •) ⁸¹⁰) non fuerit praesentatus, ipse dominus statum •) sui [iuxta] •) ⁸¹¹) modum culpe inter freto et fedo ⁸¹²) conpensetur. Si servus ante admonitus dominum defuerit, [capitale] •) dominus •) restituat et de servo faciat cessione •), ut m) cum inventus fuerit [detur vindictae] n).
- § 13. Si •) quis occulte de res [sibi] *) furatas a quolibet •) latrone [compositionem *) acceperit, utrique latronis culpa subiaceant] *).
- § 14. 813) [Nullus latronem] *) vel quemlibet culpabilem *) sicut cum episcopis *) convenit 814) de atrio 815) ecclesiae [extrahere praesummat. Quod si sunt ecclesiae] *), quibus atriae clausae non sunt, utraque *) partibus parietum terrae spacium pro atriae observetur aripen-

a) "potentioribus"—нъкот. изъ Em.

b) "susceptus"-Wolf., Münch.

c) "dominus"--4404.

d) "XV"-Wolf.

e) "institutum"—4404, Münch., нъкот. изъ Ет.

f) такъ-Münch., II, Em.; 4404 даетъ: "convidio".

g) "status"—II, Em.

a) "iusta"-4404, Wolf.

i) такъ-Wolf., Münch. Em.; 4404 даетъ: "culpa".

ы) "dominum"—4404; "domino"—Ет. (Лейд. Cod,).

ı) "concessione"—даютъ нъкот. изъ Ет.

m) "et"-Wolf.

^{*)} такъ—Münch., Em. (Лейд. Cod.); "detur vindicta (vindictam)"—Wolf. и нъкот. изъ Em.; 4404 даетъ: "vindicta facta".

^{•)} Wolf. даетъ: "Si quis occ. rem sine compositionem aut quemlibet latronem acciperet ut res quam latronis culpam subiaceat; fures tamen iudicibus presententur; nullus latronis aut quem libet culpabilem occultare presumat. Cui si ficerit, similis illi subiaceat culpa".

p) "ibi"-4404.

^{9) &}quot;aut quodlibet"-4404.

r) "conpositionem..... subiac".—нъть 4404, Münch., Ет. (Лейд. Cod.).

^{•) &}quot;null. latr."—нътъ 4404, Münch.; "latr. vel."—нътъ—Wolf.

t) "culpa"-4404.

w) вмъсто: "cum ep.", 4404 даетъ: "episcopo".

такъ—Wolf., II, нъкот.. изъ Ет.; "extrahere..... eccl."—нътъ 4404, Münch., Етл. (Лейд. Cod.).

^{*) &}quot;ab utrasque"—Wolf.; "utrasque"—Münch., II; "utriusque"—Ет. (Лейд. Cod.).

- nis •). Nullus confugiens foris antedicta loca pro operum cupiditatis *16) se ducat •). Quod si fecerit et capti fuerunt, ad digne sibi supplicio condempnentur.
- § 15. 817) Quod si cuiuslibet servus deserens domino suo ad ecclesiae confugerité), ubi primum dominus eius [advenerit]é), continuoé) excusatus reddaturé).
- § 16. 9) De fiscalibus et h) omnium [domibus] 1) censuemus. Pro [tenore] h) pacis iubemus ut in truste electi centenarii 1) ponantur per quorum fide atque solicitudine pax praedicta servetur m). [Et n) quia, propiciante domino, inter nos germanos 819) fratres caritas indisrupto vinculo custoditur] n), ut centenarii o) p) inter communes provintias 820) licentiam habeant latrones sequi vel vestigia adsignata minare 821) aut 1) in truste qua defecerit p) 822), sicut dictum est, causa remaneat,
  - a) "arpennis"—II; "aripenne"—Em. (Лейд. Cod.); "arripens"—4404.
- такъ—II; вмъсто: "se ducat", 4404, Münch., Ет. (Лейд. Cod.) даютъ: "educat".
  - c) "confugiens" 4404; "confugium fecerit"--Wolf.
  - d) такъ-всв остальн. Codd.; "ad imperii"-4404.
- •) "cito"—Wolf.; "contentio"—нъкот. изъ Em.; вмъсто: "continuo"—II и одна. изъ Em.: "omnium rerum".
- 1) Далъе разныя продолженія вів)—Wolf.: "futurum ut si de precium cumvenerit, precius reddatur; tamen si ad municionem perientes reddere noluerit, precium solvat; futurum cum invenitur si placit receptum precium servis dominum refurmetur".—Münch.: "futurum se de precium cumvenerit, non negetur; quod si repetent domino datus non fuerint, sed fugerint, precium reddat; postmodum si invenitur et placuerit, receptum precium domino reformetur".—II: "futurum aut si de pretio domino reformetur". Нъкот. изъ Ет.: "furtum ut se de pretium (precio) redimat".
  - g) Münch. даеть заглавіе: "Ut fiscales in trustem eant".
  - *) "ut"—4404, II; "ut ad"—Ет. (Лейд. Cod.).
- i) такъ—Wolf.; "dominum"—4404; "domos"—Münch.; "dominus"—II: "domus"—Em. (Лейд. Cod.).
  - *) такъ-Münch., Ет. (Лейд. Cod.); "itinere"—4404; "timore"—Wolf., II.
- i) такъ--Münch., II, Em. (Лейд. Cod.); "centenariae"—4404; "centenarius"—Wolf.
  - m) "severitas"—4404.
- ") такъ—Münch.; 4404 даетъ: "ut centenariae latro licet prae esse caritatis indisrupta vinculum".
  - o) "centenariae"-4404; "centenarius"-Wolf.
  - P) "vel qui in troste dicuntur"—приб. Wolf.
  - g) "et"—Wolf., II.
  - r) "defeceret"-4404.

ita ut continuo capitalem ei qui o) perdiderat reformare festinet et latronem perquirat. Quem si in b) truste [invenerit] o), medietate sibi vindicet vel dilatura 823), si fuerit, de facultate latronis ei qui damno pertulerit sartiatur. Nam qui [per se] d) latronem coeperit o), integra sibi conpositione simul et solutione vel quicquid de dispendii fuit, [revocavit] f); fretus 824) tamen iudici o) in cuius provintia latro es requiratur d).

- § 17.825) Si quis ad vestigio ') vel latrones persequendo admonitus penitus ') venire nolucrit'), solidos V '') [a] '') iudice condemnetur.
- § 18. Et quia °) in dei nomen [nos] °) pro pacis tenore °) constituimus, in perpetuo volumus custodire, hoc statuentes, ut si quis ex iudicibus hunc decretum violare praesumpserit, vitae r) periculum se subiacere cognoscet °).

a) "quem"—4404.

b) вм'всто: "si in", 4404 даетъ: "sine".

с) такъ--Münch.; "perinvenerit"---Em.; "per se invenerent"----Wolf.; "pervenerit"----II.

a) такъ—Wolf.; "per se"—нътъ 4404; "persequi"—Münch., Em. (Лейд Cod.); "persequens"—oct. Codd.

^{•) &}quot;caeperit"—Em.

f) "revocaverit"—Em. (Лейд. Cod.); "remeavit"—1401.

g) "iudicii"-4404.

^{*) &}quot;reservetur"-Münch., Em.

i) "minandum"—приб. II и нъкот. изъ Ет.

к) "penitus"—нътъ въ ост. Codd.

ı) "et si eos sunnis non detenuerit"—приб. Wolf.

m) "XV"-Wolf.

^{») &}quot;а"—нътъ 4404.

o) такъ-Münch.; "qui"-4404, Em. (Лейд. Cod.).

P) 4404 даетъ: "non"; вст ост. Codd. опускаютъ: "nos".

q) "timore"-Wolf.

r) "vitae incurrat periculum et sta omnia ante dicta nostra sicut priora stare iubemus"—кончаетъ Wolf.

^{) &}quot;pertimescat"--Münch.

Capitulare V. ')

Edictus domni Chilperici regis.

- § 1. Petractantes in dei nomine cum viris magnificentissimis obtimatibus vel antrustionibus 826) et omni populo nostro convenit, 827) quia fluvium Caronna hereditas non transiebat, 828) ubi et ubi in regione nostra hereditas detur, sicut et reliqua loca ut et Turrovaninsis 829) hereditatem dare debent et accipere.
- § 2. Similiter convenit ut rebus ***) concederemus omnibus leodibus ***) nostris, ut per modicam 'rem scandalum non generetur in regione nostra.
- § 3. 832) Simili modo placuit atque convenit, ut [quicumque] c) vicinos habens aut filios aut filias post obitum suum superstitutus fuerit, quamdiu filii advixerint, terra habeant sicut et lex Salica habet. Et si subito filii defuncti fuerint, filia simili modo accipiat terras ipsas sicut et filii si vivi fuissent aut habuissent. Et si moritur frater, alter superstitutus fuerit, frater terras accipiat, non vicini. Et subito frater moriens frater non derelinquerit superstitem, tunc soror ad terra ipsa accedat possidenda. Det illi vero et convenit singula de terras istas qui si adveniunt, ut leodis qui patri nostro fuerunt consuaetudinem quam habuerunt de hac re intra se debeant (conservare). d)
- § 4. 833) Idemque convenit, ut quicumque uxorem acceperit et infantes inter se non habuerint, vir uxorem suam superstitem mortuus fuerit, tunc mulier illa dimidiam dotem accipiat et dimidiam [parentis].) defuncti marito ad se recolligant; et [si mulier], sub tali [condictione].) mortua fuerit, media maritus simili modo ad se revocet et mediaetatem parentibus ipsius mulieris ad se recollegant.

а) Сар. сохранился только въ одной рукописи—Лейденскій Сод. Ет.; 4404 даетъ лишь заглавіе.—Скобками: [] обозначены коньектуры (чтеніе рукописи дается въ примъчаніяхъ), скобками: () пропуски въ рукописи.

b) такъ—4401; Em. (Лейд. Cod.) даетъ: "De dictis domni Hilperichi regis pro tenore pacis".

c) "si cumque".

d) "conservare"—нътъ въ рукой.

^{,) &}quot;partis".

^{1) &}quot;similiter".

^{9) &}quot;maledictione".

- § 5. [Quale] •) condictione placuit atque convenit, ut si servus hominem ingenuum occiderit, tunc dominus servi cum VI iuramento, quod pura sit conscientia sua nec suum consilium factum sit nec voluntatem eius et servum ipsum det ad vindictam 834). Et si servum dare non potuerit, in ipso iuramento fide data donet (quod) •) nec ibi sit ubi eum sensit nec scit nec eum adtingere possit: [indulgat] •) servum hoc est [det] 4) licentia parentibus coram parentes qui occisus est; et de ipso quod voluerint faciant, et ille sit exolutus.
- § 6. Similiter convenit ut quicumque [admallatus].) fuerit et in veritate testimonia ⁸³⁵) non habuerit unde se aeducat et necesse est [ut]. initium ⁸³⁶) fidem faciant ⁸³⁷) et non habuerit simili modo qui pro eum fidem faciat; et ipse in sinestra manu fistucam ⁸³⁸) teneat et dextera manu auferat ⁸³⁹).
- § 7. Quale convenit modo, ut si servum [sors] **) **40*) nunciata fuerit de furtum, tunc dominus servi inter X **41*) noctes mittat servum ad sortem. Si ibi illum in illas X noctes non miserit in presente, tunc in XL et duas noctes eum mittat et [tum] **) ibi servus ad sortem venire debet et illi [cui] **) furtum pertulit ius sit cum sex videre **42*). Et si ad XL et duas noctis non venerit nec sunnia **43*) adnuntiaverit, tunc servus culpabilis iudicetur, et causa super domino magis non ascendat **44*) nisi quantum de servo lex est: aut ipsi servus [cedatur] **) aut dominus pro servo conponat, hoc est solidos XII et capitale et delatura. Et si in XL et duas noctes legibus sunnia nuntiaverit, in octuaginta et quatuor noctis postea placitum **45*) intendatur. Et si ibi se non eduxerit **46*), sicut supra scriptum est culpabilis iudicetur. Nam (si) **1) ad XL et II noctes sunnia adnuntiaverit, [iectus] ***n) **47*) XV so-

a) "quare".

b) "quod"—нътъ въ рукоп.

c) "dulgat".

d) "de".

e) "ad mallum".

f) "aut".

g) "soros".

A) "eum".

i) "qui".

k) "decidat".

і) "si"—нъть въ рукоп.

m) "lectus".

lidos componat. Et si inter ipsas XL et II noctes nec fidem facere 848) nec componere voluerit, tunc rogat ille qui consecutus est, ut de lege inter XIV (noctes) •) solvat quod antea dictum est; et si adhuc inter ipsas XIV noctes noluerit solvere, roget inter VII noctes. (Et isi adhuc inter ipsas VII noctes) b) nec fidem facere nec conponere voluerit, tunc in proximo mallo 849) ante rachymburgiis sedentes 850) et dicentes quod ipsi illum ante [audierint] e), sic invitetur graphio, cum fistuco 851) mittat super se, ad res suas ambulet et prendat quantum rachymburgii antea [odierint]. d) Et graphio cum VII rachymburgiis 852) antrutionis 853) bonis credentibus 854) aut [qui]) sciant accionis 855) [ad]f) casa illius ambulent et pretium faciant et quod graphio tollere debet. Et si graphio ante rachymburgiis sedentes non fuerit invitatus, non ibi presummat ambulare. Et si invitatus fuerit et ibidem noluerit ambulare 856), de vita sit culpabilis. Et si graphio super pretium aut extra legem 857) aliquid tollere praesumpserit, noverit se vitae suae periret dispendium ess). Et si dixerit [ille] o) cui res tolluntur, quod male eum destruat 859) et contra legem et iustitia, tunc [maniat] *) 860) graphio eum inter noctes quadraginta et duo et ille et suo contractorem qui eum invitavit similiter [maneat]). Et si non negaverit ille qui invitavit, anducat VII rachymburgiis ferebannitus qui antea audissent causam illam: nobis presentibus erit. Et si VII venire non potuerint et eos certa sonia detrigaverit 861), et toti venire non possint, tunc veniant III de ipsis qui [pro fide] 1) sua dicant et pro pares suos sunia nuntiant. Et si rachymburgiis nec VII nec III dare potuerit nec dat, graphio et ille qui accepit res illius quem contra legem et iustitiam extruderit (reddat)), et ille qui male invitavit solvat cui res fuerunt. Et 862) quicumque ingenuus de actione et vi reiecte mallaverit de qua-

а) "noctes"--нътъ въ рукоп.

b) "Et.... noct."-нътъ въ рукои.

c) "audierit".

d) "odierit".

e) "quis".

f) "a".

^{) &}quot;11'"

g) "illi".

A) "muniat".

^{&#}x27;) _muniat".

k) "prae Side".

^{1) &}quot;reddat"--нътъ въ рукон

libet causa, simili modo ubi habet lege directa sic facere debet. Et si homo malus **63*) fuerat qui male facit et si res non habet unde sua mala facta conponat, legibus consecutus super illum nihilhominus graphio ad legem que antea auditus est [invitetur] **) et auferat **64*) per III mallus ante rachymburgiis ut [eum, si] **) voluerint, parentes aut de suis rebus redimant **65*), aut se sciant, si noluerint, in quarto mallo nobis presentibus veniant: nos ordinamus cui malum fecit tradatur in manu et faciant exinde quod voluerint. Nam agens **66*) et qui mallat ipsum ad nos adducant et adtrutionis secundum legem consecutus habuerit inter octuaginta et IV noctes (de) **) ipsa invitatio et lex faciat sicut superius scriptum est.

- § 8. Illas et marias ⁸⁶⁷) qui nuntiabantur ecclesias, nuntientur consistentes ubi admallat.
- § 9. Si quis ⁸⁶⁸) causam mallare debet et sic ante vicinas causam snam notam fatiat et sic ante rachymburgiis videredum donet: et si ipsi hoc dubitant ⁸⁶⁹), ut malletur causam. Nam antea mallare non presummat; et si ante mallare presumpserit, causam perdat. Nam si certe fuerit malus homo qui male in pago faciat et non habeat ubi consistat nec res unde conponat et per silvas vadit. ⁸⁷⁰) et in presentia nec agens ⁸⁷¹) nec parentes ipsum adducere possunt, tunc agens ille et cui male fecit nobiscum acusent et ipsum mittemus foras nostro sermone ⁸⁷²), ut quicumque eum invenerit quomodo sic ante pavido ⁸¹³) interfitiat.
- § 10. De trotinia d) 874) vero [sic] d) convenit observare ut, sicut antea consuaetudo fuit sub temporibus patri vel genitoris nostri, sic sequatur et mali homines reprimantur.

a) "invita elegetur".

b) "ea nisi".

c) "de"—нътъ въ рукоп.

d) первоначальное: "tronia" переправлено въ рукописи въ: "trotinia".

e) "si".

Capitulare VI *) 875).

- 1. [Si quis puerum regis aut libertum occiderunt].
- § 1. Si quis puerum regis aut libertum ⁸⁷⁶) occiderit, solidos C culpabilis iudicetur. § 2. Aut Romanum ingenuum ⁸⁷⁷) vel tributarium ⁸⁸, aut militem ⁸⁷⁹), solidos C culpabilis iudicetur.
- 2. [Si quis stadalem vaidaris cervum ⁸⁸⁰) aut bovem cervi atributaria ⁸⁸¹ salierit ⁸⁸²)].
- § 1. Si quis stadalem vaidaris cervum aut bovum cervi atribute saliverit, MDCCC dinarios qui faciunt [XLV] b) solidos culpabilis indicetur.
  - 3. [De furtis de venationibus vel piscationibus].
- § 1. Si quis pedicam ⁸⁸³) embolaverit ⁸⁸⁴) aut retem aut nassam ⁸⁶¹ de nave tulerit ⁸⁸⁶), dinarios MCC qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 2. Si quis 887) de nave furaverit piscem aut de retem, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 3. Si quis ⁸⁸⁸) pedicam cum feramen aut sagitatum detoxium invenerit et eum calcare voluerit quem canes minaverunt [adque] e) renationem in bargo ⁸⁸⁹) involaverit aut de mansionem ⁸⁹⁰) furaverit, MCC dinarios qui faciunt solidos XXX culpabilis iudicetur.
- § 4 Si quis 891) porcellum lactantem de rane furaverit, CCCC dinarios qui faciunt solidos XII culpabilis iudicetur.
  - 4. [De eo qui alterum ad calidam provocaverunt] 892).
- § 1. Si quis alterum ad calidam provocaverit preter evisionem dominicam 893) DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.

а) Сар. сохранился только вз одной рукописи—Лейденскій Сод. Ет.-Заглавія взяты изъ "Сводки Оглавленій".

b) "LXV"-pyron.

c) "ad quem"—рукоп.

- 5. [De servo si alienam occiserit ancillam].
- § 1. Si quis cuius servus aliquid inputatum fuerit [ut] •) occiderit 894) ancillam alienam, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur et pretium 895) quod mancipius valuerit. Certe si abatonia 896) vel porcarios sive artificis fuerit inputatum, simili modo nobis convenit observare. [Si] •) autem de operariis et minoribus mancipiis aliquid fuerit inputatum, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
  - 6. [De eo qui porcina 897) aliena de via ostaverit 898)].
- § 1. Si quis porcina de via sua hostaverit vel matriamen ⁸⁹⁹) de silva involaverit aut lignarium ⁹⁰⁰) quem alter capulaverit vel in carro carrcaverit ⁹⁰¹), pro utraque causa DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
  - 7. [Si quis navem alienam per vim tulerit].
- $\S$ 1. Si quis ^{902}) navem per vim tulerit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
  - 8. [De eo qui cum servo alieno negotiaverit].
- § 1. Si quis 903) ingenuus (cum servo) c) alieno nestiente domino negotiaverit aut cum liberto in villa 904) nestiente domino negotiaverit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
  - 9. [De eo qui servo alieno sine causa ligaverit].
- § 1. Si quis sine causa ⁹⁰⁵) eos ligaverit et ei fuerit adprobatum, CC dinarios qui faciunt solidos VII culpabilis iudicetur.

[&]quot;) "aut"--рукоп.

b) "sive"—pykon.

с) "cum servo"-нътъ въ рукоп.

10. [Si quis messe 906) aliena glennare 901) presumserit].

§ 1. Si quis in messem alienam sine consilio glenaverit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.

11. [De eo qui alienam mansionem 908) expoliaverit].

- § 1. Si quis mansionem expoliaverit vel in mansionem aliquid comederit 909). DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.
- § 2. Et qui in ipsam mansionem aut sortem ⁹¹⁰) aliquid petrio taratro ⁹¹¹) fuerit factum, cui adprobatum fuerit, DC dinarios qui faciant solidos XV culpabilis iudicetur.

12. [De eo qui res alienas furtivaverit 912)].

§ 1. Si quis res alienas furtivaverit et suas fuisset ⁹¹³) et non po tuerit adprobare, cui furtivaverit solidos XV culpabilis iudicetur.

13. [De eo qui alienum ortum aut nabinam effregerit].

§ 1. Si quis ⁹¹⁴) ortum aut nabinam effregerit, DC dinarios qui faciunt solidos XV culpabilis iudicetur.

14. [De liberto qui aliena liberta rapuerit].

- § 1. Si quis 915) libertus libertam alienam rapuerit, DCCC dinarios qui faciunt solidos XX culpabilis iudicetur.
- § 2. Preter graphioni solidos X solvat et mulier ad potestatem domini sui revertatur.
  - § 3. Si 916) ingenuam rapuerit, de vita sua conponat.

15. [De eo qui alterum inputaverit periurasse].

- § 1. Si quis ⁹¹⁷) inculpaverit periurasse et ei potuerit adprobare, XV solidos conponat qui periurat.
- § 2. Si ⁹¹⁸) tamen non potuerit adprobare qui crimen dixerit, solidos XV solvat et postea si ausus fuerit pugnet.

16. [De eo qui de falso testimonio fuerit adprobatus].

- § 1. Si qui ⁹¹⁹) falsi testes fuerit adprobati, quinos denos solidos multa sustineat; si vero eis inculpaverit quod falsum testimonium dedissent manum suam [in ineum] •) mittat ⁹²⁰) et [si] •) sana tulerit sicut superius diximus simili multa sustineant: si certe manum conburet XV solidos damnum sustineat.
  - 17. [De eo qui alienam mulierem vivo marito tulerit].
- § 1. Si quis ⁹²¹) uxorem alienam tulerit vivo marito, dinarios VIII M. qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur.

Capitulare VII () 922).

In nomine Dei. Incipiunt capitula legis Salicae.

1. De capitulo primo legis Salicae, id est de mannire.

De hoc capitulo iudicatum est 923), ut ille qui mannitur spatium mannitionis suae per XL noctes habeat; et si comes infra supradictarum noctium numerum mallum suum non habuerit, ipsum spatium usque ad mallum comitis extendatur; et deinde detur ei spatium 4) ad VII noctes. Inde non noctium spatia, sed proximus mallus comitis ei concedatur.

2. De XII •) 924) capitulo legis Salicae.

Si quis servum alienum occiserit vel vendiderit vel ingenuum dimiserit, MCCCC denarios qui faciunt solidos XXXV culpabilis iudicetur, excepto capitale et dilatura. De hoc capitulo iudicatum est ab

a) "in eum"—pykoii.

b) "sicut"—pykoii.

е) Сар. сохранился лишь въ трехъ рукоп. Ет.

d) "ad respectum"—приб. одна рукоп.

^{») &}quot;XI"-одна рукоп.

omnibus, ut si ille servus •) iniuste venditus vel ingenuus dimissus apparet, non alter pro eo in loco illius restituatur; quia dixerunt aliqui, quod idem servus, qui ingenuus dimissus fuerat, denuo ad servitium redire •) non debeat 925). Sed pristino domino et servitio restitutus fiat iudicaverunt.

3. De XIV 926) capitulo legis Salicae.

Si quis ingenuus ancillam alienam in coniugium acceperit, ipse cum ea in servitium inplicetur. De hoc capitulo iudicatum est abounibus, ut si ingenua femina quemlibet servum in coniugium sumpserit non solum cum ipso servo in servitio permaneat, sed etiam omnes res quas habet, si eas cum parentibus suis divisas tenet, ad dominum cuius servum in coniugium accepit, perveniant; et si cum parentibus suis res paternas vel maternas non divisit, nec alicui quaerenti repondere nec cum suis heredibus in rerum paternarum hereditate ultra divisa o) accedere possit. Similiter et si Francus homo alterius ancillam in coniugium sumpserit, sic faciendum esse iudicaverunt.

4. It em de eodem ^{927}) capitulo.

Si quis uxorem alienam vivo marito tulerit, VIII M. denarios qui faciunt solidos CC culpabilis iudicetur. De hoc capitulo iudicatum est, ut vivo marito cui d) eadem uxor contra legem subtracta fuerat, ab illo qui eam ei iniuste tulerat cum lege suprascripta id est CC solidos reddita fiat.

5. De XXVI •) 928) capitulo.

Si quis puer infra XII annos aliquam culpam commiserit, fredus ei non requiratur. De hoc capitulo iudicatum est, ut si infans infra

a) "qui"-приб. одна рукоп.

b) "reddere"—двъ рукон.

c) "divisor"-одна изъ рукоп.

d) "qui"-одна рукоп.

^{•) &}quot;XXXVI"—двъ рукоп.

XII annos res 929) alterius iniuste sibi usurpaverit, eas excepto fredo cum lege sua conponat et item maniatur sicut ille manniri [potest] •) cui contra legem fecit, et ita a comite ad mallum suum adducatur sicut ille adduci potest cui contra legem fecit. De hereditate vero paterna vel materna si aliquis eum interpellare voluerit, usque ad spatium XII annorum expectare indicatus est.

6.

Indicatum est ab omnibus, ut si Francus **30*) homo vel ingenua femina in servitio sponte sua **931*) inplicaverit se, ut si res suas, dum in libertate sua permanebat, ad ecclesiam Dei aut cuilibet legibus tradidit, ipse cui tradite fuerint eas habere et tenere possit; et si filios et filias, dum in sua fuit libertate, generavit, ipsi liberi permaneant.

7. De XXXVI b) 932) capitulo

Si quis servus hominem ingenuum occiserit, ipse homicida pro medietate conpositionis parentibus hominis occisi traditur, et aliam medietatem dominus servi se noverit solviturum, aut si legem intellexerit, poterit se obmalare, ut leodem non solvat. Quia nullam de ecclesiastico aut beneficiario vel alterius persona servo discretionem lex fecit, si ita ecclesiastici aut beneficiarii servi sicut liberorum tradi aut dimitti possunt, ad o interrogationem domni imperatoris reservare voluerunt o).

8. De XLVI 933) capitulo,

id est, qui viduam in coniugium accipere vult, iudicaverunt omnes d), ut non ita sicut in lege Salica scriptum est eam accipiat, sed cum parentorum consensu et voluntate, velut usque nunc antecessores eorum fecerunt, in coniugium sibi eam sumat.

а) "potest"-нъть нъ рукоп.

b) "XXXVII"—одна рукоп.

с) "ad... voluer."—нъть въ двухъ рукон.

d) "homines" (вмъсто "omnes")—двъ рукоп.

9. De XLVII 934) capitulo,

de eo qui villam alterius occupaverit. De hoc capitulo iudicaverunt, ut nullus villam aut res alterius migrandi gratia per annos tenere vel possidere possit; sed in quacumque die invasor illarum rerum interpellatus fuerit, aut easdem res querenti reddat aut eas si potest iuxta legem se defendendo sibi vindicet.

10. De affatomie 935) dixerunt quod traditio fuisset.

De hoc capitulo iudicatum est, ut sicut per longam consuctudinem antecessores corum facientes habuerunt, ita et omnes qui leg Salica vivunt, inantea habeant et faciant.

11.

Et hoc iudicaverunt, ut si servus cartam ingenuitatis adtulerit si servus eiusdem carte auctorem legitimum habere non potuerit, do mino 936) servi ipsam cartam falsare liceat.

12.

Et hoc iudicaverunt, ut omnis qui alteri aliquid querit licentiam habeat prius sua testimonia producere contra eum. Et si ille cui queritur dixerit, quod legibus teneat ea que tenet et talia sunt testimonia que hoc veraciter adfirmare possit, iudicaverunt, ut huius rei veritas secundum capitula. domni imperatoris, que prius pro lege tenenda constituit, rei veritas conprobetur.

^{«) &}quot;capitulo"-двъ рукоп.

Extravagantia 937) B. 4)

1.

Si quis aliquem ad servitium mallaverit, et ille wadium 938) dederit et fideiussorem posuerit, ut anthmallo 939) legitimos in patria de qua est testes sue libertatis dare debeat, faciat tunc comes, in cuius [presentia mallatio facta est duas epistolas] uno tenore et unam habeat ille qui mallat, alteram similem ille qui mallatur.

Veniente itaque illo qui mallatus est ad constitutum cum suis sacramentalibus 940), si ipse qui eum mallavit defuerit, faciat comes in cuius presentiam ipse mallatus advenit epistolam et cum testibus ad mallatorem suum redeat et iectum 941) de XV solidis ei det, qui ad placitum 942) non venit constitutum et placitum ei proponat aliud. Et si iterum ad placitum constitutum mallator venire distulerit, iterum det iectum de XV solidis; et mittat mallatus tertium constitutum mallatori, ut veniat ad testes recipiendum. Et si iterum mallator venire distulerit, det mallato iectum solidorum XV et faciat tunc comes notitiam cum raginburgiis et testibus 943). Et sic ipse qui mallatus ad servitium fuit, ab hoc die liber et ingenuus vadat nec sit causatori ulla facultas amplius requirendi eum ad servitium.

2.

Si quis quemlibet mallaverit ad servitium, ut superius dictum est, qui in alia regione fuit natus aut longe infra patria, et ille dicit quod ipsius servus non sit et suam libertatem in suo anthmallo proportare possit, tunc comes faciat illum dare wadium ad suam libertatem proportandam. Et si ex paterna genealogia mallatur 944), adhibeat ex materna progenie [septem] testes qui proximiores sunt et ex paterna quattuor, et sic se id[oneet. Quod si v]ero ex materna proge-

^{«)} Единственная рукопись—Сод. № 33 соборнаго капитула въ Ivrea (въ Иьемонтъ). Первая публикація—А. Реугоп ("Метогіе della Academia delle всіепсе di Torino" 1846 pp. 129 sq.), которому принадлежать почти всѣ понытки возстановить стершіяся и малоразборчивыя мъста (возстановленный текстъ заключенъ въ []; непрочитанныя мъста обозначены . . . .).--Въ данномъ изданіи опущены §§ 6—11.

3.

Si aliquis ⁹⁴⁷) cartam falsam adclamaverit et eam falsam ille facere [contendat], qui illam falsam adclamavit, prebeat ipse, cui falsa dicta fuit, duodecimum sacramentales ⁹⁴⁸) et ipse sit terciusdecimus, qui iurati faciant illam bonam: et sic se ille concredat qui eam dixit [falsam esse].

4.

Si aliquis cartam suam in mallo adduxerit et aliquis illam dixerit falsam esse et ille cui carta est dixerit eam magis esse bonam quam falsam et ille qui falsam [esti]maverit, subula statim transforavit, adhibeat contra unumquemque testem ex VII testibus qui eam firmaverunt, VII testes qui fiunt insimul XLIX °) et sic iurati falsam illam faciant. Si autem ille cuius carta est se concredere noluerit, unus ex VII testibus qui eam firmaverunt et unus ex illis qui eam ream dixerunt, per pugnam contendant.

5.

In lege Salica XII 949) iuratores esse debent; ita tenent Franci. Nos tamen in Italia propter Hludowici et Lotharii capitulare cum sua manu septima. Testes 950) autem VII contra Francum sint. Franci [autem] post testes non adfirmant sacramentum.

- а) пропускъ въ 22 буквы.
- ь) далве могуть быть прочитаны лишь фрагменты.
- с) "XLVIII"---въ рукон.

12.

Prologus I. *) 954)

(Incipit prologus lege Salica) i).

Gens Francorum inclita, auctorem Deo condita, fortis in arma, firma *) in pacis foedere *), profunda in consilio, corpore *) nobilis, incolumna candore, forma egregia, audax velox et aspera, ad catholicam fidem **) *) conversa, inmunis ab *) herese *955), dum adhuc **) teneretur

e) такъ—Peyron; Brunner ("Entsteh. der Schwurger". p. 69,1) предлагаетъ: "or[dine fecisti, ego inde t]ales"....

такъ—Brunner (ibid.); Siegel ("Ger.-Verf." р. 138,5) предлагаетъ: "insi-[mul replicare, sed singil]atim"....

e) такъ реконструируетъ Brunner ("Festgaben für Heffter" р. 158,3).

⁴⁾ Пропускъ въ 14 буквъ.

^{•)} Пропускъ въ 9 буквъ.

Пропускъ въ 13 буквъ.

л) Пропускъ въ 9 буквъ.

м) Prol. I дають-4404, одна изъ II, III, Her., многія изъ Ет.

⁹ такъ—II, III; заглавія нѣтъ—4404; "In legem quam Salicam vocant praefatio"—Her.; одна изъ Ет. даетъ: "Laus Francorum", другая: "Incipit tractatus legis Salice".

д) вмъсто "firma.... foed.", нъкот. изъ Ш и Ет. (Лейд. Cod.) даютъ: "fi-delibus atque amicis suis satisque firma"; другая изъ Ет.—"conservans foedera"

^{&#}x27;) "corporea"—4404, Il и нъкот. изъ Em.

^{-) &}quot;firmiter"—приб. III, Em. (Лейд. Cod.).

^{«) &}quot;nuper"—приб. Her. и нъкот. изъ Em.

^{•) &}quot;omni"—приб. III, Em. (Лейд. Cod.).

^{»)} _ritu"—приб. Нег. и нъкот. изъ Ет.

barbara 956), inspirante Deo inquaerens •) scientiam clavem •), iuxta morem •) suorum qualitatem desiderans iustitia, custodiens pietatem 957), dictaverunt 958) Salicam legem •) per proceris ipsius gentes qui tunc tempore eiusdem aderant rectores •) electi de pluribus viris quattuor his nominibus 959): Wisogastis •), Bodogastis •), Salegastis et Widogastis •) in loco cognominantia Salchamae •), Bodochamae, Widochamae, qui per tres mallos 960) convenientes omnes causarum originis •) sollicite discutiendo tractandis •) de singulis •) iudicium decreverunt hoc modum. At ubi Deo (favente) m) rex Francorum Chlodovius n) torrens et pulcher primus recepit catholicum baptismum 961) et quod minus in pactum habebatur edonii per (praecelsos) •) regis Chlodovehi et Hildeberti et Chlotarii 963) fuit lucidius emendatum n) •).

Vivat qui Francus (diligit)?) Christus, eorum regnum custodiat, rectores eorum lumen suae gratiae repleat?), exercitum protegat, fidei munimenta?) tribuat, pacem gaudeat et felicitatim tempora, dominaucium dominus Iesus Christus pietatem custodiat. Hec est enim gens quae fortis!) dum esset robore valida!), Romanorum iugum durissi-

- b) "morum"-II, Em.
- c) "gentem"-одна изъ Ет.
- d) "sunt autem"-приб. Her.
- e) "Arogast"—примъчание въ Her.
- f) "Hodegastis"-4404.
- g) "Wisugastis"-4404; "Windogastis"-Her.
- м) Her. даетъ: "Salagheve, Bodogheve, Windogheve".
- i) "origines"—II, III, Her., Em. (kpomt Jeng. Cod.).
- к) "tractantes"—Her., нъкот. изъ Ет.
- і) "sicut ipsa lex declarat"—приб. нѣкот. нэъ III и Ет. (Лейд. Cod.).
- m) "pavendi"-4404.
- **) вмѣсто: "Chlodovius....... emendatum" нѣкот. наъ III и Ет. (Лейл. Cod.) даютъ: "Chlodoveus Hildebertus Hlotarius in culmine regale deo protegente pervenerunt quicquid minus in pactum habebatur idoneum per ipsos fuit emendatum".
- o) такъ—Her. и нъкот. изъ Em.; 4404: "perculsus"; II и нъкот. изъ Em.—"proconsolis" ⁹⁶²).
- r) "percurrente decreto" приб. нъкот. наъ Ет.; "et procuratum decretum hoc"—приб. Her.
  - q) "diligit"—нътъ 4401.
  - r) "repellat"-4404.
  -) _fidem momenta -4101.
- *) вмѣсто: "fortis..... val.", нѣкот. нзъ Ет. даютъ: "parva dum esset numero, fortis robore validum".

a) вмѣсто "inquaerens...... clavem", III, Em. (Лейд. Cod.) даютъ: "pervenit ad lucem scientiae".

mum de suis cervicibus excusserunt pugnando atque post agnitionem baptismi sanctorum martyrum corpora quae Romani igne cramaverunt vel ferro truncaverunt vel besteis lacerando proiecerunt, Franci super eos aurum et lapides praetiosos superornaverunt .

Prologus II. ")

Placuit atque convenit inter Francos atque eo um proceribus 964), ut pro servandum inter se pacis studium omnia incrementa °) rixarum odia resecare deberent et d), quia ceteris gentibus iuxta se positis fortitudinis bracchio prominebant d), ita etiam eos legale auctoritate praecellerent, ut iuxta qualitatem causarum sumerent criminales actiones terminum. Extiterunt igitur inter eos electi de pluribus quattuor viri his nominibus: Wisogaste, Salegaste, Arogaste et Widogaste in d) villis 966) qui ultra Renum 967) sunt in Bodochem et Salechem et Widochem d), qui per tres mallos convenientes omnes causarum origines. sollicite discucientes de singulis iudicium decreverunt.

Epilogus I. f)

Explicit lex Saleca qui vero cunlacio infra hae libros IV continere viditur.

Primus rex Francorum statuit a primo titulum usque LXII disposuit iudicare. Postmodo 968) autem tempus cum obtimatis suis a LXIII titulum usque ad LXXVIII addedit. Sic vero Childebertus rex post

a) одна изъ III приб.: "explicit; anno ter XIII decimo regnante domno nostro Pipino gloriosissimo rege Francorum. Amen"; другая изъ III приб.: "Explicit prolicus legis Salicae. Incipiunt capitula legis Salice diae Mercoris proximo ante Kal. Novembris in anno XXVI regni domno nostro gloriosissimo Carolo rege".

b) Prol. II сохранился въ одной изъ II и нъкот. изъ Ет.

c) "virtutum" 965)—приб нъкот. изъ Ет.

а) _et... prominebant"—нътъ II.

e) nin..... Widochem"-нътъ II.

f) единственный текстъ-Wolf.

multum autem tempus pertractavit quid addere debirit: ita a LXXVIII usque ad LXXXIII perinvenit quod ibidim digne inposuisse nuscuntur et sic fratri suo Clotario hec scripta transmisit. Post hec vero Clotarius, cum hos titulus a germano suo seniore gratenter excepit, sic postia cum rignum suum pertractavit, ut quid addere debirit ibidim, quid amplius dibiat construhere, ab LXXXIX titolus usque ad LXIII statuit permanere et si postea fratre suo rescripta direxit et ita inter eis convenit, ut sta omnia sicut anteriore constructa starcnt.

Epilogus II. *)

Explicit leges Salicae liber III, quem vero rex Francorum statuit et postea una cum Francis pertractavit ut et a [LXIII] b) titulos aliquid amplius adhesit c) sic, ut a primo usque ad LXXVIII d) perduxerit. Deinde vero Childebertus post multum tempus tractavit, ut quid advenire potuerit, quod ibi cum suis Francis addere deberet c): a septuagesimo octavo f) usque octuagissimo quarto p) perinvenit, quod ibi digne inposuisse cognuscetur. Iterum cum hos titulus Chlotarius a germano suo seniorem suum p) gradenter () excipit, sic et ipse similiter cum regnum suum perinvenit, ut ab octuagissimum quartum () adderet et ita perfectum perduxit et inde quod ipse invenit fratrem suum rescripta direxit. Sic f) inter eis convenit ut ista omnia quae constituerunt starent f). Explicit.

^{«)} Epil. II дають—III и три Cod. изъ Em.

ь) коньектура; Ет. (Лейд. Cod.) даеть: "XLIII"; III дають: "tres", остальн. Ет.—"res".

c) "adderit"—нъкот. изъ III. Ет. (Лейд. Cod.).

^{«) &}quot;LXXVIIII"—одна изъ III, Ет. (Лейд. Cod.).

^{•) &}quot;hoc est"-приб. нъкот. изъ III.

^{/) &}quot;septuagesimo VIIII"—Em. (Лейд. Cod.); "LXXXVIII"—двъ изъ III.

у) "LXXXVIII"—нъкот. изъ III.

м) "suum"—нътъ въ иъкот. изъ III и Ет. (Лейд. Cod.).

^{.) &}quot;gratanter"-нъкот. изъ III.

k) "nonagesimo VIII"—Ет. (Лейд. Cod.); "LXXXVIII"—двъ изъ III.

¹⁾ вм'всто: "Sic..... starent", н'вкот. изъ III даютъ: "et ita inter se firmaverunt ut ista omnia quae constituerunt inviolabiliter omnique tempore conservata fuissent".

Примиганія.

ПРИМЪЧАНІЯ.

1. "Маппіте" (синонимъ—"admallare")—латинизированное германское "mahnen"—есть вызовъ въ судъ. Вызовъ производилъ истецъ (Сар. I, 9—вызовъ судомъ, т. к. обиженный безроденъ); при усиленіи королевской власти мѣсто "mannitio" заступила "bannitio"—вызовъ королевскимъ чиновникомъ или судьей (поэтому одна изъ рукописей Ет. и измѣнила вездѣ "т" въ "b", начертавъ "bannitio").

Чтобъ "mannitio" была законной ("secundum legem" Cap. II, 8 § 2), необходимо соблюденіе нѣкоторыхъ формальностей: вызовъ при свидѣтеляхъ (см. § 3; 49, 1; о вызовъ "testes"—49, 2), вызовъ на дому (см. § 3) у отвѣтчика.— О количествѣ свидѣтелей см. 47; 56, 1; Cap. II, 8; L. Rip. 32, 2—истецъ долженъ доказать, что онъ "legitime mannitum habuerit", т. е. "cum tribus rachinburgiis" (см. н. пр. 6).—Вызывающій долженъ объявить причину вызова: Сар. I, 9; Сар. II, 8. При вызовѣ дается извѣстный срокъ (обыкновенно 14 дней: Сар. II, 8; ср. 56, въ которомъ вызовъ не "ad mallum", а "ante regem", см. прим. 2. Сар. VIII 1 даетъ 40 "посtes"), при чемъ срокъ мѣняется, сообразно соціальному положенію отвѣтчика. См. L. Rip. 58, 8. (примѣч. 256).

2. "Mallus"—латиниз. производное отъ древне-герм. "mahal", "mal"—"говорить" (сохранилось въ вульгарно-нѣмецкомъ "Maul"; ср. норвежск. "Maal"— "говоръ" "діалектъ")—обозначаеть какъ мъсто судеонаго собранія (въ другихъ памятникахъ поэтому "Mahlstätte"— "мъсто судоговоренія", что соотвътствуетъ въ L. S. "mallobergus": 46; 54, 4; 56; 57, 1; ('ap. II, 8), такъ и самое собраніе (thing, Iving). "Mallus"—судебное собраніе—пронеходиль обыкновенно на освященномъ мъстъ (во времена язычества—въ священныхъ дубравахъ, на холмахъ; при христіанствъ даже въ церквахъ, противъ чего Каролинги направили рядъ запретовъ). Въ L. S. встръчается нъсколько типовъ mallus a. I) Mallus legitimus (60; Сар. I, 7, 9.) (mallus publicus legitimus, mallus ante thunginum; впослъдствін— mallus ante comitem, grafionem": Сар. I, 7, 9; Сар. VII, 1; обыкновенно "сотевъ въ L. S. не имъстъ собственно судебныхъ функцій, онъ лишь исполнительный органъ)—обычное, періодически повторяющееся судебное собраніе ["echtes Ding"], собирающееся въ извъстный опредъленный срокъ (поэтому слово "mallus" получаетъ иногда значеніе единицы времени: Сар. IV, 2, 7, большею

частью 6 нел'вль-...40 noctes": 47, 1; 50, 1; 56; ...42 noctes": Cap. V, 7) и состоящее изъ вскат свободныхъ лицъ данной округи (centena), им'вющихъ право и обязанность ("Dingpflicht") присутствовать на немъ, см. L. Baiuw. 2, 14 (прим. 570). II. Mallus indictus (44, 1; 46) ("gebotenes Ding") — чрезвычайное собраніе, безъ какихъ-либо опредъленныхъ сроковъ (но на обычномъ мъстъ), которое спеціально объявляется ("indicere"), къ которому обязаны явиться лишь приглашенныя лица. Объявляетъ и оповъщаетъ "thunginus" или "centenarius".— Тунгинъ (чисто германское явленіе, не встрѣчающееся въ романскихъ странахъ) такъ же, какъ и сотникъ (centenarius)-выборный представитель извъстной области. Нъкоторые считаютъ тунгина предшественникомъ послъдующаго графа (указывая, что съ появленіемъ последняго тунгинъ исчезаетъ) и преставителемъ большой области (-Gau), другіе-отождествляють его съ сотникомъ, его область съ "centena". Amira, Grundriss der germ. Phil. II, 106; Brunner, Deutsche Rechtsg. II, 150. III. Mallus ante regem (46)-κοροιεσεκία εγθι. подъ председательствомъ короля и при содействіи королевскихъ чиновниковъ и приближенныхъ, но безъ участія народа. Опредъленнаго времени и мъста судъ этотъ не имълъ; опъ собирался тамъ, гдъ былъ король, который со своимъ дворомъ перекочевывалъ съ мъста на мъсто.

3. Legibus dominicis—важная контроверса, до сихъ поръ не ръшенная окончательно.—Siegel ("Gesch. des deutch. Gerichtsverfahrens" 1857) считаетъ всявдствіе этого всю L. S. за "lex dominica", за сводъ королевских в законовъ ("legibus dominicis" онъ приравниваетъ выраженію "secundum legem Salicam" 16, Add. 1; 50, 2, прим.; 57, 1).—Brunner (D. RG. I р. 296) считаеть по крайней мъръ ст. 1 безусловно "королевскимъ" постановленіемъ (отличнымъ отъ L. Rip. 32, 1, см. н.), т. е. принисываетъ ей болъе позднее происхождение, чъмъ остальныя части L. S.—Geppert "Beiträge zur Lehre von der Gerichtsverfassung der L. S.* 1878) видить здъсь простую интерноляцію.—Waitz (А. R. pp. 155, 156, 164) объясняеть: "въ силу королевскаго авторитета", т. с. "dominicis" указываеть на то, что король является источникомъ принудительной силы акта "mannitio"; "mannitio" происходить якобы при помощи особаго королевскаго приказа, почему за ослушаніе и берется "королевскій" штрафъ въ 15 sol.— Bethmann-Hollweg (Civilpr. IV p. 498) видоизмъняетъ это въ томъ смыслъ, что "leg. dom" равносильно-"nach Königsrecht, т. е. упорное уклоненіе отъ суда. отъ кары за нарушеніе "мира", влечеть за собою наказаніе королемь, призваннымъ охранителемъ "мира" въ государствъ. — Sohm (Proz. pp. 131, 132) переноситъцентрътяжестина "legibus", объясняя выраженіе это въсмыслъ: "legitime"— "по праву", "по законамъ", "правильно", а неразгаданное "dominicis" оставляетъ совсъмъ въ сторонъ. Для ръшенія спорнаго вопроса особенно важны два момента, Во-первыхъ, словоупотребленіе L. S., гдъ "dominicus", дъйствительно, встръчается въ смысл'в "королевскій" (1, 4; 41, 3; 42, 1, 2; 50, 4; 63, 1; Cap. III, 1; Cap. VI, 4). L. Alam. знаетъ два значенія "dominicus". L. Alam. 22. 3: "Servi dimidiam partem sibi et dimidiam in dominico arativum reddant. Et si super haec est, sicut servi ecclesiastici ita faciant, tres dies sibi, et tres in dominico". 3ato L. Alam. 33, говоря о кражъ, "res dominica" (тройной штрафъ), объясияетъ, что этовещи герцога аламанскаго ("res duci,").—Во-вторыхъ, L. Rip. 32, 1 (которая nepedaems tit. 1. L. S.): "Si quis legibus ad mallum manitus fuerit, et non venerit, si eum sunnis non detenuerit, 15 sol. culp. iud.. Ille vero qui alium mannit et ipse non venerit, similiter 15 sol. culp. iud. -L. Rip. 58, 19: "legitime mallatus."-Ср. также L. S. Cap. I, 12: "legibus causam suam mallare".

- 4. Правильная "mannitio" им'веть принудительную силу, т. к. въ случав неявки вызванный подвергается штрафу въ 15 sol.—Съ другой стороны вызывающій тоже долженъ явиться на судебное зас'вданіе, подъ угрозой т'вхъ же 15 sol. штрафа (см. § 2).
- 5. Сперва у германцевъ обычной мъновой единицей былъ скотъ (при выплать штрафовъ-Тас. "Germ." 12: "leviora delicta... equorum pecorumque numero multantur"), аналогично латинскому "pecunia"-"pecus" (см. примъч. 551-L. Fris. Add. Sap. 10,1) напр., стельная корова ("kúgildi"-"коровья ц*ыность"-на Съверъ или годовалый быкъ, ръже металлические слитки ("рубли"). Но скоро и они познали преимущество металлич. монеты (Тас. "Germ." 5: _pecuniam probant veterem et diu notam...") и съ конца IV в. обще-германской елиницей выступаеть золотой римскій (Константиновскій) solidus (герм. "schilling" - "звонкая" монета; въ романскихъ странахъ память о "solidus" coxpaнилась въ итал. "soldo", франц. "sou"), чеканившійся обыкновенно въ вид'в золотыхъ "третей" солида ("trientes". "tremisses"-4, 1; 35 Add. 1; 38 Add. 6; Сар. IV, 6).—Этотъ золотой солидъ быль общей основой франкской, бургундской, адеманской, баварской монетныхъ системъ. Зато относительно болбе мелкой монетной единицы господствовало большое разнообразіе: у алемановъ _solidus" считался—12 "saigae", у рипуарскихъ франковъ—12 "denarii", у баваровъ-12 "saigae", 36 "denarii", у салическихъ франковъ-40 "denarii".-Дъленіе "sol." на 12 частей ("saigae", "большіе" денаріи) соотвътствуєть римской монетной системъ (республиканской и ранней императорской эпохи), а появленіе "малыхъ" денаріевъ (36, 40 на "sol.") находится, въроятно, въ связи съ поздне-римскими (эпохи Юліана) "semisiliquae" (48 на "aureus"), курсъ которыхъ новысился на баварской и салической почвъ.

Важно, впречемъ, отм'втить, что въ Меровингскую эпоху собственно деньгами" были "солиды" (или ихъ "трети"), денаріи же (за исключеніемъ добротныхъ и полновъсныхъ римскихъ, которыхъ, однако, становилось все меньще) были размънной монетой, на что указываетъ, между прочимъ, плохая ихъ чеканка съ сильными колебаніями въ въсъ и доброть. Неустойчивая цънность туземныхъ денаріевъ должна была привести къ попыткамъ нормировать ихъ отношение къ золотому солиду, и одной изъ такихъ попытокъ и нужно считать установленіе двойного счета, по "sol." и "den.", въ L. S., причемъ, однако, и здёсь наблюдаются колебанія и неточности. Болёе устойчивое отношеніе нельзя было ввести уже потому, что запасъ золота и золотой монеты, въ виду отсутствія свіжаго притока, постепенно уменьшался. Наступилъ, наконецъ, кризисъ, который особенно ръзко выразился въ возвращеній къ первобытному платежу натурой и въ платеж металломъ на въсъ. Для замёны, при уплате штрафовъ и вергельдовъ, денегъ разными предметами у всёхъ племенъ существовали издавна тарифы, примеромъ которыхъ можетъ служить ринуарскій.—L. Rip. 36, 11: "Si quis weregildum solvere coeperit, bovem cornutum videntem et sanum pro 2 solidis tribuat. Vaccam cornutam videntem et sanam per tres (другое чтеніе—"pro uno") sol. tribuat. Equum videntem et sanum per, 12 sol. trib. Equam videntem et sanam pro 3 sol. trib.. Spatam ("мечъ") cum scogilo ("ножны") pro 7 sol. trib. Spata absque scogilo per 3 sol. trib. Bruina ("броня", герм.—"brünne") bona pro 12 sol. trib. Heimo ("шлемъ") conderecto ("украшенный"?) pro 6 sol. trib.. Bagnbergas ("поножи") bonas pro 6 sol. trib. Scuto cum lantia ("копье") pro 2 sol. trib. Aucceptorem ("ястребъ") non domito pro 3 sol. trib.. Cummorsum gruarium (ястребъ, дрессированный для охоты на журавлей) pro 6 sol. trib. Auceptorem mutatum ("дрессированный") pro 12 sol. trib." 12: "Quod si quis argento solvere contingerit (очевидно, это бывало ръже), pro solido 12 denarios, sicut antiquitus est constitutum".--Ср. L. Saxonum 66.--Въ виду тяжелаго кризиса правительство принуждено было подумать о денежной реформъ, и въ теченіе VIII в. устанавливается новый типъ серебр. денарісвъ (по счету 12 на серебр. солидъ), выгодно отличающихся полновъсностью и добротностью. Переходъ отъ золота къ серебру былъ необходимъ въ виду ръдкости золота и ненормальнаго вадорожанія "денегъ". Это же обстоятельство позволило (безъ замътнаго экономическаго потрясенія) заминить золотой "sol." -"sol." серебр., который теперь точно соотвътствовалъ дъйствительному состоянію цънъ.-Новая монета легко ввелась и скоро стала господствующей какъ во франскомъ государствъ, такъ и въ зависимыхъ отъ него земляхъ. Только въ области салическихъ франковъ явился трудный вопросъ въ виду того, что L. S. ясно и точно опред β ляеть "sol."=40 "den". Самымъ естественнымъ выходомъ было бы изм δ неніе ставокъ правды, но государство, ради фискальныхъ интересовъ (часть штрафа шла въ казну), долго медлило и ограничивалось полумърами. Вопросъ о денежномъ обращении и чеканъ въ послъднее время вызваль оживленную полемику. См. главнымъ образомъ: Soetbeer, Beiträge, въ Forschungen zur Deutschen Geschichte I, II; Inama Sternegy, Deutsche Wirthschaftsgeschichte, I. 183 сл.; Seebohm, Tribal Custom in Anglo-Saxon law, 8 сл.; P. Vinogradoff, Wergeld und Stand, By Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Germanistische Abtheilung, XXIII, 126 и сл.; Hilliger. Der Schilling der Volksrechte und das Wergeld, въ Historische Vierteljahrsschrift, VI (1903); Ph. Heck, въ Vierteljahrsschrift für Social-und Wirtschaftsgeschichte, II (1904).

6. "Sunnis", "sonies", "sonia" (Ср. скандин. "syn", готское-"sunja"-"правда", "sunjon"-"оправдывать")-техническій терминъ Правдъ (напр. L. Rip. 32, 2) для обозначенія случаевъ законной, уважительной неявки (впослъдствін этотъ терминъ исчезъ наъ герм. права, уступивъ м'всто термину: "echte not", "chaft [отъ "ewa"--"законъ"] not,", "legitima necessitas", но сохранился въ пямятникахъ франц. и англ. въ видъ-"essonia", "essoignia"). - При разсмотръніи причинъ неявки вызваннаго, судъ связанъ строгимъ правовымъ формализмомъ, который точно устанавливаеть ест случаи "sunnis"-уважительной неявки (см. напр. § 4; перечисленіе всіхъ случаевъ---Cap. III, 1; фрагментъ готскаго права, см. ниже прим. 10 и примъч. 513 — L. Burg. 8, 3. Болъе позднее Саксонское Зерцало [Sachsenspiegel, "Landrecht" II, 7] говоритъ: "vier sake ["случая"] sint die echte not hetet ["составляютъ" sunnis]: vengnisse [плъненіе] und süke [бользнь вызваннаго], gotes dinst [паломничество] buten landes ["за предълы страны"] unde des rikes dienst [--, dominica ambasia" въ L. S.])".- "Sunnis" только извиняет неявку, но не дълаетъ недъйствительнымъ самый вызовъ (см. Сар. V, 7).—Послюдствія неявки (штрафъ) отпадають лишь въ томъ случав, если судъ быль достаточнымъ образомъ извъщемъ о "sunnis" ("sunnis adnuntiare", Cap. V, 7), обыкновенно чрезъ особаго "въстника" ("sunniboto", потомъ коррумпировано въ: "Scheinbote") -- Въ случав же неявки и неприсылки "въстника", истецъ констатировалъ эту неявку формой "solsatire" (см. Cap. II, 8), которая обязывала неявившагося къ уплатъ штрафа.—Неявка отвътчика, хотя бы и безъ уважительныхъ причинъ, не вела къ разбору и ръшенью дъла "in absentia"; необходимы неоднократныя "mannitiones" (Cap. II, 8.).—L. Rip. 32. 2: "Sin autem manitus fuerit et secundo mallo, aut ad tertio, seu ad quarto, vel quinto usque ad sexto venire distullerit, pro unoquemque mallo, si illi [=ille], qui eum mannit, cum tribus raginburgus (=testes, см. прим. 1) in haraho (=in mallo) coniuraverit, quod legitime mannitum habuerit, 15 sol. culp iud". Только послъ шестикратной "mannitio" дъло ръщалось.—Особое положеніе 45. 2 и 50, 4.

- 7. Tricare—"пом'вшать"; ясно изъ 35, Add. 1: "opera servi tricare"—"пом'вшать работоепособности раба".
- 8. 0 "testes" см. 45, 2; 50; 52; Cap. II, 8 § 1.—О количество свидътелей см. прим. 1.
- 9. Вызовъ на судъ происходитъ на мѣстъ жительства (domus) салическаго франка (50, 1, 2; 52; Cap. V, 7): исключеніе—"антрустіонъ", дружинникъ (Cap. II. 8 § 1: его можно "admallare"—"ubicumque invenire potuerit"), какъ человъкъ безъ опредъленнаго мѣстожительства.—Вызовъ на дому—непремънное условіе; несоблюденіе этого условія уничтожало всю принудительную силу "mannitio". Edictum Pistense 864 г., с. 6: "quia non habent domos, ad quos secundum legem manniri et banniri possint, dicunt quod de mannitione vel bannitione legibus comprobari et legaliter iudicari non possunt".
- 10. "Familia"—не "семья" въ тъсномъ смыслъ, а всъ "домочадцы".—Омсумствие вызываемаго изъ своего округа (pagus) извиняетъ неявку у вестготовъ (Gaudenzi "Un'antica compilazione" fragm. 11): "Si quis judex miserit nuntium ad aliquem veniendi ad iudicium... Et si forte praesens non fuerit quando iudicis praeceptio ad domum ipsius venerit; aut infirmitas illum tardaverit; aut forsitan in causa regis fuerit occupatus; si de his tribus una оссирато fuerit super eum, non molestetur" (важно, что "отсутствіе" можетъ быть истолковано въ данн. мъсть двояко).
- 11. "Ambasia"—теперешнее "Amt" ("ministerium")—особая причина неявки; и такъ, это одна изъ формъ "sunnis" (см. прим. 6 и Сар. III, 1).
  - 12. Читать нужно "manniri".
- 13. Отсутствіе отв'єтчика изъ своего округа соотв'єтствуєть поздн'єйшему опред'єленію Саксонскаго Зерцала (см. прим. 6)—"buten landes".
- 14. "Ratio"--"дъло", "надобность"; "ratio dominica" 50, 4; иначе: "ratio", 60. По всему вопросу о mannitio см. Sohm, Process der Lex Salica.
  - 15. "Porcellum lactans"—"молочный поросенокъ".
- 16. "Ei fuerit adprobatum"—если обвиненіе будеть доказано на судъ. Ср. статьи 49 и 53 и примъчанія къ нимъ.
- 17. Темное мъсто. Рядъ поясненій, напр. отъ chranne—"помётъ", "partus"; отъ "rane"—"свиной хлъвъ", но послъднее даетъ спеціально Add. 2.
- 18. "Capitale" въ L. S. всегда вмысть съ "dilatura"; "Capitale"—стоимость похищеннаго предмета (9, 1, 2, 3; 25, 7; 27, 4; 65, 1; 61, 1—возвращается
  какъ будто сама вещь). Похитившій долженъ возвратить потерпѣвшему стоимость похищеннаго, что въ выше цитированныхъ мѣстахъ и называется иногда:
  "in caput reddere".—"Dilatura" ("wirdira" въ L. Chamavorum)—нѣсколько спорно, но во всякомъ случаѣ не штрафъ въ пользу "dilator'а"—"доносчика" (мнѣніе Grimm'a, Eichhorn'a, Wilda). Что "dilatura" не наказаніе, а возмыщеніе
  убытка, видно изъ L. Rip. 79: "Si quis homo propter furtum comprehensus fuerit...
  et in iudicio principis penditus fuerit, vel in quocumque patibulum vitam finiverit, отпев гез suas heredes possedeant, exceptis capitale et dilatura in loco restituant". По всей въроятности "dilatura", это—вознагражденіе за лишеніе пользо-

- ванія вещью и другіе убытки.—Величина "дилатуры"—постоянна, см. Extrav. A. 6: § 1. Si quis hominem occiderit et quod lex habuit pro eo dederit, sol. XXX pro delatura conponat; § 2: De puero aut liberto sol. XV; § 3: De furtibus vero aliis VII sol. § 4: Causae vero dominicae in triplo componuntur".
- 19. "Свиной хлѣвъ", "свиная закута"; въ противоположность § 2: "de campo".
- 20. Возможны 2 чтенія: во 1-хъ) "sutis, qui clavem habuerit"; во 2-хъ) "et clavem habuerit" (scil. "fur").—Насильственное проникновеніе въ запертое помъщеніе или огороженное пространство ("взломъ," "effractura": 11, 6; 27, 21, 22) наказуется сильнъе.—Кража изъ запертаго помъщенія (кража со взломомъ—"de intro clavem") 7, 3 (тройной штрафъ, ср. 7, 2), также 21, 3 (ср. 21, 2); 8, 1, Add. 1; 11, 5; 21, 4
  - 21. "scroba"=scropha, (Add. 3)-суноросая свинья.
- 22. "In asso subaterit"—спорно. Нѣкоторые, принимая прибавленіе Нег. и Ет., объясняють "subatere"—"отнять", т. е. видять въ дани. случать кражу поросять одного помета безъ свиньи.—Другая глосса даеть: "porcellos in ventre matris occidit" и, сходно съ этимъ (съ точки зрѣнія дальнѣйшей производительности свиньи): Recap. А, 9; тогда "subatere" связано съ "battere"—"бить". Въ такомъ же смыслѣ, но относительно беременной мсенщины—"trabatere"—24, 3.—Въ обоихъ случаяхъ: штрафъ за убійство илода равенъ половинъ штрафа за убійство (или уводъ) взрослаго субъекта.
  - 23. "Свинья съ поросятами" или "супоросая свинья"? ср. 3, 3.
  - 24. "Involaverit".
  - 25. Cp. Sept. Caus. I, 3; глосса объясняеть—"castratum".
  - 26. "Племенной боровъ".
- 27. "Свинья—вожакъ". Безъ "вожака" стадо можетъ заблудиться, поэтому большой штрафъ за кражу бубенчика ("tintinna") съ "вожака" 27, 1.
- 28. "Maiale" (—"magellum", Recap. В. 15)—выложенный (кладеный) боровъ.
- 29. "Votivus". Одни видять въ этомъ остатокъ язычества или прямое указаніе на язычество при составленіи L. S., другіе (Брунперъ) оспаривають это, указывая на Григорія Турскаго ("De virtutibus S. Iuliani" с. 31), гдъ цълая глава трактуетъ о "ресога votiva"—благочестивыхъ приношеніяхъ христіанъ.
- 30. Итакъ, обычное стадо состояло болъе чѣмъ изъ 15 головъ (см. §§ 14, 15), ср. прим. 54, L. Alam. 81, 1.
- 31. Угонъ всего стада наказуется сильнъе—штрафомъ въ $62^1/_2$ солида—независимо отъ величины стада, см. 3, 6; 38, 3, 4. Если не все стадо, то только 35 солидовъ.—Громаденъ штрафъ въ L. Rip.18, 1: "Quod si ingenuus sonesti (см. прим. 33), id est 12 equas cum amissario, aut 6 scruvas cum verre, vel 12 vaccas cum tauro furaverit, 600 sol. culp. iud. et insuper capitale et dilatura restituat".—Птакъ, штрафы за покражу свиней въ L. S. распредъляются слъд. обр.: если не все стадо, а одна, двъ свиньи—15 sol.; 3—50 свиней—35 sol.; 50 и болъе— $62^1/_2$ sol.; за все стадо— $62^1/_2$ sol.
- 32. Обозначеніемъ "Malb." вводится т. назыв.: "Мальбергская" глосса, см. предвар. зам. С.
- 33. "Sonista", "sonesta"—техническій терминъ, указывающій; что угнано (украдено) все стадо.
  - 34. "Vitulum, vitulus".

- 35. Cp. 2, 1.
- 36. "Animal"—не "животное" вообще, а спеціально "крупный рогатый скоть".
- 37. "Vaccam cum vetellum"—по объясненію Зома—уже отелившаяся корова; но мож. б. и стельная корова? ср. 2, Add, 3.
- 38. Pardessus, Loi Salique, вмѣстѣ съ одной глоссой, понимаетъ—"domestica", указывая, что въ то время большинство стадъ не были "domesticae", а оставались въ лѣсу, на подножномъ корму, въ "полудикомъ состояніи".— Голландскій изслѣдователь Kern (Hessels und Kern, Lex Salica) объясняетъ: "осиленная быкомъ", т. е. корова, способная къ отелу.—Способность къ произведенію потомства играетъ большую роль при нормировкѣ штрафовъ въ L. S. (громадна, напр. разница въ штрафахъ, смотря по тому, способна ли женщина къ лѣторожденію [24, 6] или—пѣтъ [24, Add. 2, 7]).
- 39. Cod. Wolf. даетъ: .vinctus", т. е. илеменной быкъ, не бывшій никогда подъ ярмомъ.
- 40. "Trespillius"—tresvillius. Важно, каково значеніе "villa" въ L. S. (14, 6, Add. 1; 39, Add. 3; 42, 5; 45, 1, 2, Add. 1; Cap. I, 9; Cap. VII, 9)—отдъльный ли "дворъ", или "деревия", или и то и другое?
- 41. Ср. 38, 2.—Принадлежность королю удваиваеть штрафъ; то же явленіе 25, 4 (ancilla regis; "ancilla" частнаго лица—25, 3).
- 42. 12 головъ—обычная, какъ будто, величина стада; см. прим. 31 (L. Rip. 18, 1), гдъ угонъ "12 vaccae cum tauro", тоже названъ "sonesti", т. е. угономъ всего стада.
  - 43. ('м. прим. 33.
  - 44. "Berbex" вмъсто "vervex"-"баранъ".
  - 45. Относит. понятія о кражъ сл. L. Burg. 70: "De furtis":
- 1) Si ingenuus aut servus furtum simul fecerint, ingenuus triplum solvat quod furatum est: si tamen capitale crimen non fuerit. Servus vero fustuario supplicio deputetur.
- 2) De his vero causis, unde hominem mori iussimus (cm. n. 4, 1), si in ecclesiam fugerit (cm. примъч. 813), redimat se secundum formam pretii constituti ab eo, cui furtum fecit, et inferat multae nomine sol. 12.
- 3) Si vero minora furta, id est porcum, vervicem, capram, apem involaverit, solvat multae nomine sol. 3.
  - 4) Si violentiam fecerit, solvat multae nomine sol. 6.
- L. Burg. 4, 1: Quicumque mancipium alienum sollicitaverit, caballum quoque, equam, bovem aut vaccam, tam Burgundio quam Romanus ingenuus furto auferre praesumpserit, occidatur;
  - 46. "Qui numerus. ... etc", считается многими (Schröder)—вставкой.
  - 47. См. прим. 31 и 42.
  - 48. См. прим. 33.
  - 49. Cm. Recap. A, 5.
  - 50. "Козленокъ", ср. франц. "cabri".
  - 51. "Козелъ"; нъм.--"Воск"; франц. "bique", "biquet"; итал. "bocco".
- 52. Громадное значеніе собакъ, особенно охотничьихъ, явствуетъ изъ очень подробнаго законодательства (технич. термины, впрочемъ, трудно опредълимы въ виду измъненія и самихъ породъ и ихъ дрессировокъ).—Ср. L. Alam. Karolina 82: "De canis seusibus vel aliis furatis aut occisis.

- L. Baiuw. 20.—Lex Burg. 58: "De cane occiso". Canem si quis nulla exigente causa occiderit, solidum det ei, cuius canis est.
  - 97: "De canibus veltravis, aut segutiis, aut petrunculis":
- Si quis canem veltravum, aut segutium, vel petrunculum praesumpserit involare, iubemus ut in conventu coram omni populo posteriora ipsius canis osculetur (cp. L. Alam. 82, 7) aut 6 sol. illi, cui canem involavit, cogatur exsolvere; et multae nomine (cm. прим. 45, L. Burg. 70, 2, 3, 4) sol. 2.
- 53. = итал. "segugio"—"охотничья собака" вообще; ср. прим. 52—L. Alam. 82, 1; L. Baiuw. 20, 1, 2; L. Burg. 97; самая этимологія (герм., романск. корень) слова—спорная.
- 54. Какъ показывають объясненія Ет. и Her.—терминь уже въ то время непонятный. Объясненіе Ет.—въроятное, т. к. "canis magister" соотвътствоваль бы: "canis doctus" въ L. Baiuw. 20, 2. Ср. L. Alam. 81, 1: "Si quis pastor porcarius, qui habet in gregem 40 porcos et habet canem doctum et cornum et iuniorem ("подпасокъ"), si occisus fuerit. 40 sol. conponat".—Кромъ того противоположение къ "seusius reliquus" Add. 1, чтеніе Ет.
  - 55. Гончая? Борзая?
- 56. —Итал. "veltro"—спеціально "борзая"; но см. прим. 52 и разныя значенія L. Alam. 82, 4; L. Baiuw. 20, 5; L. Burg. 97.
  - 57. -Acutarius.
- 58. Собака, "знакомая съ цънью" (ср. "taurus nunquam iunctus" 3, 4 н L. Baiuw. 20. 3: "in ligamine", ищейка на привязи).
- 59. Правды различають 3 возможныхъ случая убійства дворовой (сторожевой) собаки:
- 1-хъ) предумышленное ("ночью"), для совершенія лихого дѣла, см. L. Baiuw. 20, 9; L. Alam. 82, 7 прибавл.
- 2-хъ) по неосторожности ("днемъ"), см. L. Alam. 82, 6; L. Baiuw. 20, 9; L. Burg. 58.
  - 3-хъ) по необходимости, для самозащиты, см. Г. Alam. 82, 7; L. Baiuw. 20, 9. 60. Ср. L. Alam. 82, 5; L. Baiuw. 20, 8.
- 61. =Accipiter—"ястребъ".—Обычная цѣна его, см. прим. 5. L. Rip. 36, 14.—Pactus Alam. III, 14, 15.—L. Baiuw. 21, 1: "Si accipitrem occiderit, quem chranohari (т. е. "хватающій журавлей"—"commorsus gruarius" въ L. Rip. 36, 11) сим 6 sol. conponat et simile..." 2) de eo qui dicitur canshapuh, qui anseres capit, сим 3 sol. conponat et similem reddat".—L. Burg. 98: "Si quis acceptorem alienum involare praesumpserit, iubemus ut sex uncias carnium acceptor ipse super testones ipsius comedat; certe si noluerit, sex solidos illi, cuius acceptor est, cogatur exsolvere; multae autem nomine sol. 2".
- 62. Лампректъ ("Deutsches Wirtschaftsleben") объясняетъ—"Baumfalk". какъ особый видъ. Ed. Roth. 321: "Si quis de arbore signato in silva alterius acceptures de nido tulerit, conponat sol. 6". См. однако L. Baiuw. 22, 11: "... nullus de alterius silva, quamvis prius inveniat, aves tollere praesumat, nisi eius commarcanus fuerit".
  - 63. =Pertica-, шестъ"; см. Sept. Caus. I, 4.
  - 64. Ср. 2, Add. 2 и прим. 20.
- 65. Нѣм. "Sperber", итал. "sparviere", франц. "épervier"—"истребъ перепелятникъ", "крагуй".
  - 66. "Журавль", очевидно, домашній; обыкновенно онъ упоминается

лишь въ дикомъ видъ, см. прим. 5.—L. Rip. 36, 11; прим. 61—L. Baiuw. 21, 1. Pactus Alam. III, 14.

- 67. =cygnum-"лебедь" или-"ciconia"-"аисть"?
- 68. = " Γ ycь".
- 69. = "Утка".
- 70. = "Голубь" (ср. нъм. "Turteltaube"); прирученные или въ дикомъ видъ?
  - 71. = "Силокъ".
- 72. Aucellum (ср. нтал. "ucello" и "augello"; "auga" въ Pact. Alam. III, 14)—(мелкая) "птица", какъ и объясняетъ Ет.
  - 73. "Laqueus"—"удавка"; "decipula"—"западня".
  - 74. "Яблоня".
  - 75. Грушевое дерево".
- 76. Curtis=domus?—Любопытно объясненіе Em.—"extra clausuram", что заставляєть предполагать, что "curtis" какъ бы не огорожена (но см. tit. 58—"sepes").
- 77. "Capulare" (ср. нѣм. "карреп")—"рѣзать", "отрѣзать". "отрубить", "срубить", "разрубить" или вообще—"повредить" (напр. 14, Add. 7).
  - 78. =in horto; 26, 1—in oste—in hoste.
- 79. = "Вольшой ножъ" (или ръзакъ у илуга?—ср. лат. "culter").—Высокій штрафъ Лампрехтъ ("Wirt. Leb.") объясняетъ ръдкостью желъза.—Ср. 22., Add. 1.
  - 80. см. 27, 16; ср. прим. 62 и 82 (L. Baiuw. 22, 8).
- 81. Materiamen=materium 27, 16 (какъ и "ferramen[tum]" отъ "ferrum 22, Add. 1)—"матеріалъ" для стройки, "тъсъ".
- 82. L. Rip. 42, 6: "Si quis de appiario apem furaverit, 12 sol. conponat, et quod furaverit in triplo conponat".--L. Sax. 30; 31.--L. Baiuw. 22, 8: "Si apes, id est examen alicuius ex apile elapsus fuerit, et in alterius nemoris arborem intraverit, et ille consecutus fuerit; tunc interpellat eum, cuius arbor est, et cum fumo et percussionibus ternis de traverse secure ("обухомъ"), si potest, suum eiciat examen; verumtamen ita ut arborem non laedetur, et quos remanserint, huius sint, cuius arbor est". 9: "Si autem in capturam, quos ad capiendas apes ponuntur, id est vascula apium, simili modo interpellat eum, cuius vasculus est, et studeat suum eicere examen. Verumtamen vasculum non aperietur nec ledetur: si ligneus est, ternis vicibus letat eum terris; si ex corticibus aut ex suculis ("плетеный") conpositum fuerit, cum pugillo ternis vicibus percutiatur vasculus, et non amplius. et quos eicerit suae erunt, et quae ramanserint, ipsius erunt, cuius vasculus est". 10: "Si autem dominum arboris vel vasculi non interpellaverit et sine illius conscientiam eiectum domi restituerit, et illi [=ille] cuius vasculus fuerat, eum conpellaverit, ut ex suo opere vel arbore retulisset et restituendi conpellaverit; et ille alius, si negare voluerit, et dicit suum consecutus fuisset, tunc cum 6 sacramentales iuret, quod ex suo opere ipsum examen iniuste non tulisset, nec illum ad iudicium restituere deberetur.
  - 83. Cp. 7, 3.
  - 84. Ср. 2, 14, 15, 16, а также прим. 181.
- 85. Важно отмътить въ Правдахъ уподобленіе животныхъ людямъ; часто встръчаются понятія—"преступленіе" животныхъ, "мщеніе" животнымъ, "faida"

(состояніе вражды, вслѣдствіе преступнаго дѣянія) противъ пихъ.—См. еще прим. къ tit. 36.

- 86. Значеніе "messis" опредъляется, кромъ tit. 9. еще: 27, 5, Add. 2, 8 разночт., 14; 34, 2, 3; Cap. VI, 10; "metere" въ смыслъ "жать", "собирать плоды"—только 27, Add. 2.
- 87. "Clausura"=во 1-хъ) изгородь, ограда (=sepis); во 2-хъ) всякое огороженное пространство; въ 3-хъ) загонъ, стойло.
- 88. "In messe sua" (in messe aliena—§ 4; ср. 34, 2, 3) (quilibet labor—Add. 2). Это выраженіе привлекалось для опредѣленія формъ землевладѣнія (общинное или подворное?) въ эпоху Правды; см. прим. къ tit. 45.
- 89. "Vastare", какъ показывають и разночтенія, только "повредить", не "уничтожить" (убить).--Ср. L. Wis. VIII, 3, 13: "Si quis caballum aut pecus alienum in vinea, messi, prato, vel horto invenerit, non expellat iratus (ср. прим. 94, L. Baiuw. 14,3-5), ne. dum de damno expellit, evertat; sed ad domum suam inclausurus adducat, et dominum caballorum vel pecorum faciat certiorem, ut praesentibus his aut vicinis corum dampnum.... aestimetur, et ad campum utraeque partes conveniant; et postquam dampnum inspexerint, pars campi, vel vineae, sive prati, vel messis, quae defracta fuerat, mensuretur, et donec fructus colligantur, expectetur, ut tantundem de impasto loco ei, cui dampnum intulerit, facta spatii exaequatione tradatur, et praesentibus testibus et de eo loco, qui eversus est, et de eo, qui est integer, fructus colligantur: et quidquid minus in his locis, quæ a pecoribus eversa fuerint, reperitur, ille, cuius pecora fuerint, reformare cogatur. Pecora vero postquam ipsorum locorum spatia mensuraverint.... domino reformentur. Et si pecora, dum per iracundiam immoderationis expellit, everterit, domino pecorum dampnum simpla tantummodo satisfactione restituat et sibi quæ debilitavit aut occidit, usurpet. Quod si pecora per casum, non culpa, dum expelluntur, debilitentur, aut pereant, aut in sudes sive in palos, dum expelluntur inciderint, dampnum solvatur ex medio*.
- L. Baiuw. 14, 17: "Ut nemo praesumat alienum animal occidere neque porcum. Si quamvis in damnum eum invenerit, recludat eum, donec domino eius ostendat damnum. Et aliquis ("aliqui"—друг. ('odd.) de vicinis eorum videat hoc, et designent locum, qui inlaesus est et alia quæ intacta sunt usque ad maturitatem, et colligat cuius messis est; et quantum minus invenerit in laesione illa, contra haec aequalitatem integram ille reddat, cuius animalia fuerunt et damnum fecerunt.—Ita de vinea et de prata similiter faciat, sicut aestimatores arbitraverunt, conponantur".

Впрочемъ, самая форма запрощенія—"vastare non debet" ("occidere nemo praesumat"—L. Baiuw.) показываеть, быть можеть, что мы имѣемъ здѣсь указаніе на прежде существовавшее право убивать животное, причинившее вредъ полю (это бывшее право отразилось и въ отсутствіи спеціальной пени [итакъ—нѣтъ правонарушенія] за убіеніе животнаго, причинившаго потраву. См. слѣд. прим.). Въ эпоху Правды это право "казни" вездѣ уже замѣнено правомъ требовать возмѣщеніе убытковъ, и только древняя L. Wis. VIII, 3, 15 предусматриваетъ случай, когда потерпѣвшій отказывается принять возмѣщеніе убытковъ—"volens pecora interficere".

90. "confessus fuerit"—не вынужденное сознаніе (см. прим. 16), а добровольное признаніе; въ такомъ случав одно лишь возмѣщеніе убытка, причи-

неннаго умерщвленіемъ животнаго; при ложномъ отрицаніи, кромѣ возмѣщенія убытка, еще обычная при процессахъ пеня въ 15 sol.

91. "punxerit"=отм втить "клеймомъ", "пор взомъ" ("signum"—83, 2; по "signum" "узнается" собственность—47) какъ собственность, т. е. присвоеніе чужой собственности; — "furtivare"—Сар. VI, 12.

92. Скотину, забравшуюся въ чужое поле, хозяинъ поля имѣлъ право (см. прим. 98) загнать къ себъ ("includere", "minare in clausuram, in parcum"; древне-герм. "schütten" [самый актъ—"Schüttung"; ср. глоссу; прим. 99], ср. англ. "to shut"="заключать", "запирать") и въ качествъ согриз delicti и въ качествъ заклада, чтобъ принудить владъльца скота возмъстить причиненный убытокъ.

93. Послѣ акта "includere" необходимо извъстить владъльца ("innote-scere"; ср. прим. 89—L. Baiuw. 14, 17), иначе самый загонъ скотины могъ разсматриваться какъ кража (на это указываетъ и технич. терминъ глоссы—"teraca"; см. прим. 95, L. Rip. 82, 1) что, помимо потери права на возмѣщеніе убытковъ, вело за собой пеню за кражу въ 35 sol. (ср. 10, 1).

94. Предписаніе обращаться съ загнанной скотиной хорошо; въ противномъ случать (при добровольномь признаніи факта истязанія, вслъдствіе чего скотина стала непригодной) необходима уплата стоимости скотины. — L. Rip. 70, 5: Si quis in sepem vel in quocunque periculo (=parricho? см. прим. 95, L. Rip. 82, 1;="",periculo"? какъ L. Baiuw. 14, 2, см. н.) res alienas invitas minaverit, et ibidem interfectae vel debilitatae fuerint, similes restituat".—L. Thur. 60: "Qui quadrupedia alterius in sepem cuiuslibet seu fossam (ср. [?] прим. 100, L. Rip. 70, 2, 3) minaverit, ibique vel mortua fuerint, vel damnum aliquod pertulerint, is, qui ea minaverit, damnum emendat".

Однако, общая формулировка \$ допускаеть и болъе общій смыслъ: наказуемость всякаго поврежденія чужого скота по неосторожности. - Ср. L. Sax. 60.-L. Baiuw. 14, 1: "Qui [sc. animalia] sepe damnum inferunt et huius vitii adsuescunt, si se in stipitem maculaverint introeundo vel exeundo, et ibi mortui fuerint; si sepis legitime fuerit exaltatus, id est mediocri staturae virili usque ad mammas, nihil cogatur solvere dominus sepis". 2: "Si alter persona ipsum animal per vim sallire conpellerit, solvat animal, quia iniuste eum in periculo mortis eiecit". 3: "Si ipse dominus sepis simili modo ex sua clausura cum canibus vel ceteris flagellis eiecerit, cum simile conponat". 4: "Si autem statim mortuus non fuerit et vulneratus evaderit ad domum domini sui, et dominus animalis hoc rescierit et dicit ad illum reum, qui ipsum animal conpellebat in mortem, "recipe animal, quem laedisti"... 5: "Si autem confessus est, recipiat donec sanetur, et alium interim ad operationem restituet interdum, qualis ille fuerat, quem laedit". 6: "Si vero mortuum fuerit, quem in locum posuit, teneat possessor animali laediti; iste vero cadaver, quem sanare nequiverat, ad suum teneat usum". 7: "Si autem laesum animal, quem laedere conpellebat, recipere noluerit, dominus animalis cadaver sibi sumat in usum, et ille alius nihilominus ex integro cogatur exsolvere".-Объ увъчьяхъ по неосторожности см. еще прим. 100.

95. Cp. L. Rip. 82, 1: "Si quis Ribuarius in messe aliena vel in quacumque libet clausuram damnum fecerit, aestimatione damni culp. iud. Si autem negaverit et convictus fuerit, capitale cum texaga [пеня за кражу] et dilatura culp. iud". (Одинъ Cod. прибавл.: "Si autem negaverit et convictus fuerit cum

15 sol. damno restituat. Si quis absente pastore peculium in parricho [=огороженное мъсто; ср. "рагс", но прим. 178, L. Baiuw. 10, 2] miserit et aliquid exinde perdiderit, similem restituat).

96. Убытокъ, причиненный животными долженъ быть возмъщенъ (ср. L. Sax. 57; L. Thur. 52: "Si quadrupes damnum quodlibet fecerit possessor pro qualitate damni vel conpositionem solvat, vel sacramentum iuret") по оцимит (см. прим. 95; прим. 89—L. Wis. VIII, 3, 18; L. Baiuw. 14, 17) и тогда арестованное животное возвращается владъльцу, который, однако, платитъ еще "10 den." за прокормъ (?) животнаго во время ареста.

97. Отъ "minari" уже въ неклассич. латыни activum: "minare"—"понукать", "гнать скотину окрикомъ" (угрозами).

98. Сопротивленіе задержанію скотины при потравъ считается преступленіемь и наказуется особой пеней.—L. Rip. 82, 2: "Si quis peculium in messe adprachenso ad paricum (см. прим. 95) minare non permiserit, 15 sol. culp. iud.. aut cum 6 iuret, quod hoc non fecisset".—L. Wis. VIII, 3, 14: "Si quis expellenti de frugibus pecora excusserit, si honestior est forte persona, det sol. 5 et duplum dampnum, quod fuerit aestimatum, cogatur exsolvere. Si certe humilioris loci persona fuerit, et non habuerit unde componat, L flagella suscipiat, et duplum damnum exsolvere compellatur".—L. Burg. 23, 3: "Quod si animalia, dum de dampno ad clausuram menantur, de campo aut de quocumque loco ille, cuius sunt, tollere præsumpserit, singulos tremisses per singula animalia solvat; et multae nomine sol. 3".

99. Чрезвычайно испорченное чтеніе глоссы даеть: "excoto", "excuto" (подъ вліяніемъ латинск. "excutere" въ текстъ?), "hischoto", "gischoto", въ чемъ, однако, нельзя пе видъть технич, термина: "schütten" ("Schüttung"), см. прим. 92.

100. Злонамъренное дъйствіе. Животное—только *орудіє* преступленія; см. особ. 27. 5 и 27, Add. 2 ("pecus in furtum misere"=самому произвести "furtum").—L. Wis. VIII, 3, 10: "Qui iumenta vel boves aut quæcunque pecora voluntarie in vineam vel messem immiserit, dampnum quod fuerit æstimatum cogatur exsolvere... et pro caballis aut bubus per singula capita singulos solidos reddat, per minora vero capita singulos tremisses"....—Ed. Roth. 344: "Si quis caballus aut armenta asto animo in messe aliena aut in prato aut in quolibet damnum miserit, componat per caput solidum unum".—L. Burg. 27, 4: "Si quis sepem alienam aparuerit et caballos suos aut animalia in messem aut in pratum voluntarius miserit, si ingenuus est, per singula animalia inferat pro messis vel prati dampno solidos singulos".

Иначе при несоблюденіи должной осторожности. L. Rip. 70, 2: "Si autem quis fossam vel putcum fecerit, seu pedica vel balista incaute posuerit, et ibidem hominem vel pecus debilitaverit vel interficerit, omnem compositionem, sicut lex Ribuaria, culp. iud". 3: "Quod si in sepem animal inpalaverit, et ipsa sepis mentionalis non fuerit (см. прим. 94—L. Baiuw. 14, 1), dominus sepis interfectionis seu debilitatis reus culp. iud".—См. L. Sax. 58; элонамиренное увъчье. см. L. S. 38, Add. 5.

101. Servus = mancipium; древне-герм. термины—"scalc" (поздиъе — "Schalk"), см. прим. 113, 116 и "dëo", "tëo", "thiu" (ср. нъм. "Dienstag", англ. "Tiusday"), см. прим. 107.

102. Рабъ-вещь, часть живого инвентаря (ср. терминологію эпохи Римской имперіи: "instrumentum vocale"—рабъ, "instr. semivocale"—скотъ. "instr. mutum"-орудіе); оттого его и можно "furare" (но ср. tit. 39); спец. терминъ, см. прим. 107.—Рабъ-вещь, наравить съ прочими предметами хозяйства, во всъхъ Правдахъ.-L. Cham. 25: "Ouicquid in casa furaverit, in wirdira (см прим. 18) sol, 7. De warnione (=admissarius, cm. L. S. 38, 2) in wirdira sol, 7. De spadato caballo sol. 7. De servo sol. 7. De spata (cm. L. S. 38, Add. 1) 7. De iumenta sol. 4. De bove sol. 2...."-L. Alam. 7.-L. Baiuw. 9, 3: "Et si maiorem pecuniam furatus fuerit, hoc est 12 (цифра испорчена) sol. valentem vel amplius, aut equum totidem pretii vel mancipium, et negare voluerit: cum 12 sacramentales iuret... vel duo campiones (,2 ноля" см. прим. 122, L. Thur. 56) proinde pugnet."-L. Sax. 50; 51; 57.-L. Fris. 2, 11: "Si quis servum, aut ancillam, caballum, bovem, ovem, vel cuiuscunque generis animal, vel quodcunque homo ad usum necessarium in potestate habuerit, arma, vestem, utensilia quælibet, et pecuniam alii ad auferendum exposuerit, si ille qui abstulit patria profugerit. expositor tertiam portionem compositionis exsolvat, aut si negare voluerit, maiori vel minori sacramento, prout qualitas pecuniae fuerit (см. прим. 151), se excusare debet...".-L. Thur. 35: "Qui gregem equarum in parrico (cm. прим. 95-L. Rip. 82, 1) furatus fuerit, in triplum conponat; si autem foris gregem commovit, quot equæ fuerunt, tot [in] capita (=capitale) commotionis multam conponat; et quot abstulit, tot in triplum conponat". 36: "Hoc de servo, bove, vacca, ove, porco iudicatum est".--См. еще прим. 45, L. Burg. 4, 1.

103. "fur" т. е. "свободный", укравшій "посредствомь" раба; см. Add. 3 (ср. прим. 100—животное, какъ орудіе кражи, мести); иначе, когда пособникъ— свободный", см. прим. 102, L. Fris. 2, 11.—Рабъ, какъ вещь, не отвътственъ за свои дъянія (ср. L. Sax. 50; 51; см. прим. 106—L. Rip. 28 [но прим. 153—L. Rip. 30, 1]; прим. 112—L. Fris. 12 [но см. L. S. tit. 12]), однако съ нъкоторыми ограниченіями (см. прим. 45—L. Burg. 70, 1; прим. 153—L. Fris. 3, 5—7; L. Baiuw. 9,6: "Si quis alienum servum ad furtum suaderit, aut aliquid damnosum in fraudem domini sui, ut posset accusare eum, et fraus ipsa fuerit detecta per investigationem iudicis: dominus nec servum perdat, nec aliquid damni pro conpositione faciat, sed ille cuius conclusione crimen admissum est, tamquam fur damnetur, in novumplum conponat, ne cogatur exsolvere servus, sed servus quod tulit reddat et insuper 200 ictus flagellorum extensus publice accipiat".

104. ПІтрафъ въ 15 sol., новидимому, не исчерпываетъ наказанія; въ данномъ случать какъ бы два преступленія: во 1-хъ) пользованіе нткоторымъ неотвътственнымъ пособникомъ (штрафъ—15 sol.; ср. Add. 3; 27, 5), во 2-хъ) "кража" раба и другихъ вещей (очевидно, штрафъ—30 или 35 sol., [см. § 1 и разночт.], возвращеніе краденаго и "dilatura"). Такимъ образомъ штрафы тутъ суммируются; такъ понимаютъ — Мünch., Ет.; на это указываетъ и "insuper" въ текстъ.

105. Объектъ преступленія есть право собственности господина надърабомъ; способъ отнятія вещи у собственника безразличенъ. Важное сопоставленіе: ("qui perdiderit"—характерное выраженіе Add. 4; см. еще прим. 122, L. Baiuw. 9, 8)—убіеніе, продажа чужаго раба, освобожденіе его; всъ 3 случая приравниваются, вслъдствіе ихъ одинаковаго значенія—потери "раба"—для владъльца. •

106. Штрафъ (35 sol.; или 30 sol., см. § 1) многими (Бруннеръ, Ипама-Штернегъ) понимается какъ принудительная уплата утроенной цѣнности раба; другіе

(Schreuer) указывають, что это—лишь штрафъ за фактъ нарушенія чужой собственности, т. к. помимо него упоминается возмъщеніе убытковъ ("capit. et dil.").

Пеня за убіеніе раба почти одинакова во всёхъ Правдахъ.—L. Rip. 8: "Si quis servum interfecerit, 36 sol. culp. iud., aut cum 6 iurit, quod hoc non fecisset".—L. Rip. 28: "Si autem servus servum interficerit, dominus eius 36 sol. culp. iud., aut cum 6 iuret, quod servus eius hoc non fecisset".—L. Cham. 6: "Qui servum occiderit, sol. 50 componat. Exinde in domestico, sicut diximus. terciam partem (при исключеніи ½, .in domestico" [=fredus въ L. S., см. 13, 6] получается сумма, какъ и въ L. Rip.).—L. Sax. 17.—L. Thur. 3: "Qui servum occiderit, 30 sol. conponat, aut. si negaverit, cum 5 iuret.—L. Baiuw. 6, 12: "Si eum [servum] occiderit, solvat domino suo cum 20 sol".

107. Составлено изъ "tëo" (см. прим. 101) п "texaca" (см. прим. 93)—технич. термин. "кража рабовъ".

108. Но см. § 1, разночтение того же текста II; штрафъ, очевидно, колебался, какъ и относительно рабовъ.

109. Ср. § 2; Add. 3 даетъ и новый моментъ-во второй части § нътъ "кражи" сообщника-раба.

110. См. прим. 93.

111. См. 27, 26; 40, Add. 2, Cap. IV, 8 см. прим. 103—L. Baiuw. 9, 6.

112. Ср. 35, 6 (для приведенныхъ штрафовъ и 35, 7) — Цъны рабовъ (иногда, по ошибкъ, емъшанныя съ суммой штрафа) сильно разнятся въ различныхъ Содд. и переданы въ сильно испорченномъ видъ, т. что пользоваться ими приходится съ большой осторожностью. — Ср. Pactus Alam. III, 35; 36.— L. Alam. 81, 1—7.—L. Burg. 10, 1: "Si servum natione barbarum occiderit lectum ("electum"—въ друг. Cod.) ministerialem sive expeditionalem (который принимаетъ участіе въ походахъ, "экспедиціяхъ": см. L. S. Recapit. A, 22), 60 sol. inferat; multae autem nomine sol. 12". 2: "Si alium servum Romanum, sive barbarum, aratorem aut porcarium occiderit, 30 sol. solvat". 3: "Qui aurificem [electum occiderit, 150 sol. solvat". 4: "Qui fabrum argentarium occiderit, 100 sol. solvat". 5: "Qui fabrum ferrarium occiderit, 50 sol. solvat". 6: "Qui carpentarium occiderit, 40 sol. solvat".

103. "Maior" (герм. "senescalcus", "Seneschall"—изъ лат. "senes"+ герм. "scalc" [см. прим. 101])—"старшій" надъмужской челядью, "дворецкій".—Надъженской челядью—"maiorissa".

104. = "Infertor" — "вносящій" (обносящій) блюда, "хлъбодаръ".

115. "Scantio"—латиниз. герм. "scanjo" (нъм. "Schenk", франц. "échanson"—"[мунд]шенкъ")—"виночерпій".

116. "Маге" (ср. нъм. "Манге"—"лошадь")+scale (см. прим. 101)—вообще "конюхъ", конюшенный рабъ, но въ данномъ случаъ, очевидно, начальникъ надъ конюшней (см. І. Alam. 81, 4).

117. "Ministeriales" ("vassi"—L. Alam. 81. 3; "vassi ad ministerium", "pueri de ministerio", ancillae, puellae mlnisteriales)—высшій разрядь рабовь домашняя челядь, "слуги".—Ср. Ed. Roth. 76: "De illos vero ministeriales dicimus, qui docti domui nutriti aut probati sunt".

118. "Pactus" (—"lex", напр.—Pactus Alam., Pactus legis Rip.)—не только писанный законъ, какъ полагаетъ Вайцъ ("Verf. G." II).—Итакъ: другой

Digitized by Google

законъ? другой списокъ?—Во всякомъ случав это вставка частнаго лица и ценное указаніе на то, что текстъ Her.—компиляція.

- 119. "Stratarius" = "strator" "конюхъ".
- 120. "Puledrum" (можеть быть испорченная форма изъ: "puer aut puella de ministerium"?) приводится въ связь съ "puledrus" (лат. "pullus", греч. πῶλος; ср. франц. "poulain")—"жеребенокъ", молодой жеребецъ.
- 121. "Foris casa"— "кража выт дома или всякаго, вообще, огороженнаго пространства (противоположность см. прим. 123)— существенно отличается отъ кражи изъ огороженнаго мъста (со взломомъ). Ср. L. Sax. 30; см. прим. 102— L. Thur. 35.
- 122. Кража на сумму 2—39 den.=, "ма. ия» кража (характерно, что опредъленъ и minimum-2 den.; похищение на меньшую сумму, слъдовательно, уже не подходитъ подъ понятіе кражи), начиная съ 40 den. (=1 sol.) и свыше--,,большая" (но см. прим. 102-- L. Baiuw. 9, 3).-(L. S. знаетъ только усиленную пеню; но см. Сар. IV, 2.-Фактически смертная казнь примънялась тоже довольно часто, напр.: De virtutibus S. Martini I, 21 [Григорія Турскаго]— "propter furti scelera conprehensus... ductus est ad patibulum").—Въ виду важности разграниченія "малой" и "большой" кражи, Правды точно опредѣляютъ границу между ними деньгами или предметами.—L. Baiuw. 9,8: "Siquisaurum, argentum, iumenta vel pecora, aut quascumque res usque sol. 10 (15-друг. Codd.) vel amplius furaverit, et exinde probatus fuerit: tunc fur conprehensus iudici tradatur, et secundum legem vindicta subjaceat, et ut ei qui perdidit (см. прим. 105) in simple conponat, Verumtamen non prius damnetur ad mortem, quam simplex de facultatibus fur conponat". Ср. прим. 102.—L. Baiuw. 9. 3.—L. Sax. 35, 36.— L. Thur. 56: A duobus solidis usque ad maximam conpositionem in furto... campus iudicatur" (см. прим. 102, L. Baiuw. 9, 3.).—L. Burg. 4, 1—см. прим. 45.—L. Burg. 4, 3: "Quicumque ingenuus, tam Burgundio quam Romanus, porcum. ovem, avem, capram furto abstulerit, in triplum solvat, secundum formam pretii constituti, et multae nomine sol. 12. Id est: pro porco sol. 1, pro ove sol. 1, pro ape sol. 1, pro capra tremissem. Praetia vero haec in triplum solvantur".-L. Burg. 70-см. прим. 45.-L. Fris. 12. 1: "Si servus rein magnam quamlibet furasse dicatur, vel noxam grandem perpetrasse, dominus eius in reliquiis sanctorum pro hac re iurare debet" 2: "Si vero de minoribus furtis et noxis a servo perpertatis fuerit intepellatus, in vestimento vel ресипіа (съ изображеніемъ креста) iurare potuerit* (см. прим. 153-1., Fris 3, 5-7).
- 123. Еffractura (въ противоположность къ "foris" саза)—"валомъ". L. S. различаетъ два рода "effractura": болъе легкую форму, собственно, пронижновеніе" въ какую нибудь чужую "clausura" (см. tit. 9; ср. 27, Add. 8) и болъе тяжкую, собственно "валомъ" (см. § 5).
- 124. "Большая" кража, при наличности "effractura", начинается уже при 6 (5) den.—Ср. L. Sax. 32.
- 125. "Clavem effrigere"—"вэломъ" хат'еξοχήν, который и карается сильнѣе (см. § 6 и разночт.).—Другое выраженіе—"de intro clave". Ср. 2, Add. 2; 7, 3; 8, 1, Add. 1; 18, 5; 21, 3, 4; 27, 22, 23. Штрафъ въ 45 sol. один считаютъ спеціальной повышенной неней за "effractura", другіе разлагаютъ его на 15 sol. (за кражу) и 30 sol. (за "effractura"). Способы запоровъ см. прим. 178, L. Baiuw. 10, 2. Кража со взломомъ въ другихъ Правдахъ L.

Cham. 19: "Si quis hominis Franci casam infregerit, sol. 12 conponat et in dominico (=fredus. см. L. S. 13, 6) sol. 4".—L. Cham. 20: "Si quis hominis Franci curtem infregerit, sol. 6 conponat et in dominico sol. 4. Suam manum aut su-um pedem aut suum oculum pro quarta parte de sua leoda (выкупъ за ¹/4 полнаго вергельда; L. S. 29—выкупъ руки, ноги, глаза за ¹/2 вергельда) et in fredo dominico semper de unaquaque re sol. 4".—L. Sax. 32; 33.—L. Fris. Additio sapientum. 1. 3: "Si quis caballum furaverit aut bovem aut screonam (см. прим. 137) effregerit, capitali sententia puniatur, vel vitam suam pretio redimat".—L. Burg. 29, 3: "effractores omnes, qui aut domus aut scrinia expoliant, iubemus occidi".

126. "Подублать, "подобрать".

127. Ferre ("portare"—tit. 10, 2; "auferre"—см. прим. 45, L. Burg. 4, 1; прим. 102, L. Fris. 2, 11; L. Thur. 35; прим. 103. L. Baiuw. 9, 6; прим. 122, L. Burg. 4, 3; ср. L. Sax. 32; 35; 36.)—чрезвычайно важный моменть для опредъленія понятія кражи; иначе это только—покушеніе на кражу.—"Ferre" вм'єсто "furare". напр. 13, 10.

128. Cp. 40, 1-3.

129. См. прим. 121.

130. 2 "din.", 40 "din."—см. прим. 122.

131. 3 "sol". (§ 2—6 "sol.")—какъ будто рабъ самъ откупается отъ наказанія (но см. 40, 2; и прим. 103.).

132. См. 40, 1; ср. прим. 103-Ł. Ваіиw. 9, 6.

133. "Aut castr. aut 6 sol." Кастрацію L. S. приравниваеть смерти (ср. 15 и 29, 9). Въ данномъ случать рабъ за "большую" кражу, втроятно, подлежаль первопачально смертной казни (см. прим. 122), которая была, однако, замтынена кастраціей или выкупомъ въ 6 sol. (см. 25, 7), т. е. уплатой половины его вергельда (его "стоимости"); выкупъ отъ тяжкаго увтчья см. прим. 125.— I. Cham. 20.

134. Глава трактуеть не о грабежъ, а объ "умычкъ" невъстъ. Умычка частое явленіе (см., напр., разсказы Григорія Турскаго, Hist. Franc". III с. с. 7, 31. X, 5), какъ одна изъ обычныхъ формъ брака (см. 25,9 "invita trahere"= "in coniugium sociare"); сюда не относится похищеніе жены у живого мужа (см. н. L. Rip. 35, 1).—"Raptus" является не преступленіемъ противъ личныхъ правъ женщины, а нарушеніемъ правъ отца или опекуна (лицъ, имъющихъ "mundium" [см. прим. 138]-распорядительство надъ женщиной); взята подчиненная женщина безъ согласія распорядителя (согласіе самой похищаемой не всегда берется во вниманіе Правдами), безъ соблюденія обычной процедуры жилли (оба момента оттъняются въ Правдахъ); въ силу этого штафъ часто является лишь въ качествъ "въна" (выкупа похищенной у родственниковъ-распорядителей) и ръдко превышаетъ обычную "цъну" невъсты (при обычной куплъ); насколько "raptus" съ послъдующей уплатой "въна" были обычной формой добыванія женъ, видно изъ того, что послѣ уплаты "вѣна" многія Правды не упоминають о возвращеній похищенной, т. е. бракъ признавался (иногда, впрочемъ, упоминается иткоторое ограничение имущественныхъ и наслъдственныхъ правъ похищенной).-L. Rip. 35, 3: "Si quis ingenuam puellam vel mulierem, qui in verbo regis (см. прим. 138) vel ecclesiastica est, асcipere vel seducere sine parentum voluntatem de mundeburde (см. прим. 138) abstulerit, bis 30 sol. culp. iud".-Pact. Alam. III, 23.-L. Alam. 53, 1.-L. Baiuw. 8, 6: "Si quis virginem rapuerit contra ipsius voluntate et parentum eius, cum

40 воl. conponat. et alios 40 cogatur in fisco" (относительно значенія штрафа. 8. 14: Si quis liber liberam uxorem suam sine aliquo vitio per invidiam dimiserit. cum 40 sol. conponat parentibus).-L. Sax. 40, cp. 49.-L. Fris. 9, 11; Si liberam feminam extra voluntatem parentum eius, vel eorum qui potestatem eius habent, uxorem duxerit, componat tutori (=mundeboro, см. прим. 138) eius sol. 20". 12: "Si autem nobilis erat foemina sol. 30". 13: "Si lita fuerit, sol. 10 domino eius persolvere cogatur".-- L. Thur. 46: "De vi". Qui liberam feminam rapuerit, reddat eam cum sol. 200, et quicquid cum ea tulerit. restituat, addens ad unamquamque rem sol. 10".-L. Thur. 47: "Si libera femina sine voluntate patris aut tutoris cuilibet nupserit, perdet omnem substanciam ("имущество"), quam habuerit, vel habere decuit".-L. Burg. 12, 1: "Si quis puellam rapuerit, pretium quod pro puella daturus erat, in novegildo (9×1) cogatur exsolvere, et multae nomine sol. 12". 2: "Si vero puella, quae rapta est, incorrupta redierit ad parentes, sexies puellae pretium raptor exsolvat; multae autem nomine sol. 12". 4: "Si vero puella sua sponte expetierit virum, et ad domum illius venerit, et ille se cum illa miscuit, nuptiae pretium in triplum desolvat; si autem incorrupta redierit ad domum suam, remota omni calumpnia revertatur".--Отъ благонамъренной, т. сказ., умычки невъсты нужно отличать преступное насилје-L. Sal. 25, 1.—и прелюбодъяніе—L. Rip. 35, 2: Si quis cum ingenuam puellam moecatus fuerit, 50 sol. culp. iud.-L. Fris. 9, 8: "Si quis puellam virginem rapuerit et violatam dimiserit, componat ei weregildum eius, sive nobilis sive libera fuerit, ad satisfactionem, et ad partem regis similiter". 9: "tertium weregildum patri sive tutori puellae". - Къ этой же тяжкой формъ относится и похищеніе или насиліе падъ чужой женой.—L. S. 15.—L. Rip. 35, 1: Si quis uxorem alienam tullerit vivo marito, ducenus solidus multetur.—L. Baiuw, 8, 1: "Si quis cum uxore alterius concubuerit libera, si repertus fuerit, cum weragildo illius uxoris conponat. Etsi in lecto cum illa interfectus fuerit (cm. upum. 177), pro ipsam conpositionem, quod debuit solvere marito eius, in suo scelere iaceat sine vindicta".--Ho ср. L. Alam. 51, 1. Wilda, Strafrecht der Germanen. 829 сл.

135. Имъется въ виду похищение "шайкой" (технич. терм.—"contubernium"); отвътственность соучастниковъ опредъляется числомъ членовъ сообщества; при этомъ степень виновности соучастниковъ обозначается грубымъ образомъ въ точныхъ цифрахъ: первые трое отвъчаютъ сильнъе; затвмъ вторые трое и т. д.; Ср. tit. 43.—Умычка невъсты "со товарищи" была, очевидно, обычнымъ дѣломъ; на это указываютъ и Правды, и ненамъренный, благодушный юморъ слёд. формулы (Form. Marculfi II, 16): "Dulcissima coniuge mea illa ille. Dum te.... absque tua vel parentum tuorum voluntate. faciente contubernio rapto scelere meo coniugio sociavi".—L. Rip. 34, 1: "Si quis ingenuus ingenuam rapuerit, bis centenos sol. noxius iudicetur. Quod si tres ingenui cum ipso fuerint, unusquisque eorum bis trigenus solidus noxii iudicentur. Et quanti super illos 4 fuerint, unusquisque ter quinos solidus noxius iudicetur". 2: "Quod si regius aut ecclesiasticus homo hoc fecerit, bis quinquagenus solculp. iud.". 3: "similiter illi tres qui ei auxiliaverunt, unusquisque trigenus sol. culp. iud. Et quanti super hos fuerint, unusquisque octavo simisolido multetur". 4: "Quod si servus hoc fecerit, de vita componatur".—Усиленіе наказанія въ поаднъйшемъ франкскомъ правъ -- Add. 5; ср. Сар. II, 7 и Сар. I, 6.-Объ убійcmans in contubernio"—tit. 42.

136. "cum sagittas"—при вооруженномъ похищеніи тѣ члены сообщества которые имѣли при себѣ оружіе, наказываются сильнѣе—см. рѣшеніе редакціи Add. 5.

137. "Screona"—подземная (полуподвальная) горница, гдъ часто собирались женщины для работы (Cap. I, 11 § 11—"genicium"=γονπικείον), ср. франц. "les écraignes"— "засидки". "посидки". Но см. L. Sax. 33; прим. 125—L. Fris Add. Sap. I, 3; L. Burg. 29, 3.— Въ виду "ргаесіum" многіе считають "puella" не свободной, но см. прим. 134.

138. Какъ всякій домовладыка, по герм. праву, является "mundeboro" (="foramundo", ср. нъм. "Vormund"), т. е. патрономъ, обладателемъ власти. распорядительства, опеки (техн. терм. "Munt", латиниз. "mundium"; ср. нъм. "Mündel") надъ "слабыми" членами семьи (жена, дъти, незамужнія и вдовыя сестры), такъ и король относительно всъхъ своихъ подданныхъ (въ . Неliand" терминъ "государь" часто замъняется—"mundporo"), особенно же лицъ преимущественно слабыхъ, т. е. не имъющихъ спеціальнаго покровителя (иностранцы, изгои). Тотъ, кто находится подъ чьимъ-либо "mundium" им'веть право на защиту со стороны "mundeboro". Спеціальныя свойства короля выражаются особымъ терминомъ: онъ обладаетъ "verbum (sermo) regis" (= praeceptum; iussio regis)—властнымъ, авторитетнымъ повелъніемъ, цъль котораго установленіе "общаго мира" въ странъ.—Нарушитель этого "мира" нарушаеть королевск. "verbum" и поэтому теряеть всё блага, связанныя съ корол. защитой; онъ становится "extra sermonem regis positus" (L. S. 56; Cap. II, 8; Cap. V, 9—, foras sermone mittere"; см. 55, 2—, wargus").—Въ Каролингское время вмъсто "verbum regis" появляется понятіе "bannus"; нарушитель "банна"—"forbannitus" (=foras banno positus; см. разночт.—"furban").— Кром'в этой, общей всемы подданнымъ, "защиты", есть еще специальная королевская защита отдъльныхъ лицъ (и учрежденій, напр.: церкви, монастыри), которыя спеціально являются "in verbo (sermone) regis". См. Сар. I, 7; Сар. I. 11, 7; прим. 134-L. Rip. 35, 3.

139. Первоначально за преступленіемъ слъдовала "faida" = "враждамежду обиженными и обидчикомъ и его родомъ. Месть постепенно (см. классическое мъсто - Tacitus "Germania", с. 21 - примъч. 652; L. Sax. 18; L. Fris. 2, 2: "Si vero homicida non fugerit, nihil solvat, sed tantum inimicitias propinquorum hominis occisi patiatur [въ аналогичномъ случат § 7 даеть-"faidosus permaneat"] donec quomodo potuerit eorum amicitiam adipiscatur") смѣнила "compositio"-частное вознагражденіе и уголовный штрафъ въ точно установленныхъ размърахъ.-Способъ платежа "композиціи" см. прим. 5.- Часть "композицін" шла въ пользу оффиціальной власти (Greg. Tur. "De virtutibus S. Martini" IV, 26: "compositionem fisco debitam, quam illi fretum vocant...") за ен помощь при возстановленіи "мира" и называлась "fretus", "fredus".—У салич. и рипуарск. франковъ "fredus"=1/2 "композици" (L. S. 50, 3; L. Rip. 89: "...fretum... terciam partem [sc. "compositionis"] coram testibus fisco tribuat. ut pax perpetua stabilis permaneat"). —У хамавовъ кромъ "fredus", равнаго 1/2 композиція (L. Cham. 4: "Qui hominem ingenuum occiderit, sol. 200 componat, et exinde in dominico terciam partem componat"), мы встръчаемъ, при болъе мелкихъ пеняхъ, въ качествъ "fredus" постоянную пеню въ 4 sol. (см. прим. 125).—Въ другихъ Правдахъ "fredus" является вездъ въ опредъленномъ

размъръ, но въ двухъ стененяхъ-"малый" и "большой"; "fredus" "малый"= 12 sol.:—L. Alam., L. Baiuw., L. Sax., L. Fris., L. Thur.

```
"большой": 

40 sol.—L. Alam., Baiuw.
2×12 sol.—L. Sax.
30; 53<sup>1</sup>/<sub>3</sub> (=weregildum)—L. Fris.
2×12, 3×12—L. Burg.
```

Въ данномъ случат обычная пеня за "умычку" дъвицы (см. § 4; см. прим. 134) названа "fredus", т. к. обиженной стороной является король, имъвшій "mundium" (см. прим. 188) надъ похищенной.

140. "Министеріалы" (см. прим. 117) короля (="pueri regis"), въ L. S. всегда встръчаются на ряду съ вольноотпущенными ("liberti") или полусвободными ("liti")—42, 4; Cap. VI, 1, 1; Extrav. A. VI, 2 (см. прим. 18; одинаковое наказаніе, см. прим. 146, Cap. Pipp.); однако, несмотря на ихъ низкое соціальное положеніе имъ открыты и высокія административныя должности—54, 2. Cp. L. Rip. 53, 1: "Si quis iudicem fiscalem, quem comitem vocant, interficerit, ter ducenis solidis multetur". 2: "Quod si puer.... ad eum gradum ascendit, sexies quinquagenis solidis multetur". — Причину 'возвышенія элемента вольноотпущенныхъ указываетъ уже Тацитъ, Germ. c. 25: "Liberti non multum super servos sunt, raro aliquod momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis dumtaxat iis gentibus quae regnantur. Ibi enim et super ingenuos et super nobiles ascendunt"...

141. "litus"—полусвободный (но онъ можеть сръдаться "свободнымъ"—
26. 1); его вергельдъ=половиню вергельда свободнаго, ем. 26. 1: 42, 4.—L. Rip.
62, 1: "Si quis servum suum tributarium aut litum fecerat, si quis eum interficerit 36 sol. culp. iud.", (ср. L. Rip. 8: "Si quis servum interficerit, 36 sol. culp. iud.").—Ho Cap. L. Rip. a. 803: "Homo regius, id est fiscalinus, et aeclesiasticus vel litus interfectus 100 sol. conponatur".—L. Cham. 5: "Qui lidum occiderit, componat sol. 100, et exinde in dominico terciam partem".—L. Sax. 16.—L. Fris. I, 4, 7, 10: "Si litum occiderit, sol. 27 uno denario minus componat domino suo, et propinquis occisi sol. 9, excepta tertia parte unius denarii..." (вергельдъ для "nobilis"—80 sol., "liber"— "53 sol. et unum denarium"). L. Thur. 45: "Servus a domine per manumissionem libertate donatus si occisus fuerit, 80 sol. componatur, vel quicquid ei solvi debeat, medietas compositionis liberi hominis solvatur".

142. ср. Сар. VI, 14, 3.—Смертная казнь; но можеть быть "de vita componat" есть "выкупь живни" (ср. 12. 1. разночт.—"выкупь спины"; ср. также прим. 125.—L. Cham. 20; L. Fris., Add. sap. I, 3; прим. 133); прим. 151—L. Fris. 10; прим. 153—L. Fris. 3, 7; уплатой полнаго своего вергельда? См. 16, Add. 1; 51, 2; 58.

143. cp. 25. 6; Cap. I, 5; Cap. VII, 3.

144. cp. 25, 5; Cap. I, 5; Cap. VII, 3.

145. Этотъ параграфъ, указывая на сильное вліяніе церкви, важенъ для опредъленія времени текстовъ II группы и Herold'a. Ср. Löhning. Geschichte des Deutschen Kirchenrechts, II, 552.

146. Childeberti II Decretio (596 r.) c. 2: "In sequenti hoc convenit una cum leodos (= "люди") nostros: decrevimus, ut nullus incestuosum sibi societ coniugio, hoc est nec fratris sui uxorem, nec uxoris suae sororem, nec uxorem patrui aut parentis consanguinei. Uxorem patris si quis acceperit, mortis periculum incurrat. De praeteritis vero coniunctionibus, quae incestae esse vi-

dentur, per praedicationem episcoporum jussimus emendare. Qui vero episcopo suo noluerit audire et excommunicatus fuerit, perenni condemnatione apud Deum sustineat et de palatio nostro sit omnino extraneus, et omnes res suas parentibus legitimis amittat, qui noluit sacerdotis sui medicamenta sustinere". — Synodus Remensis (625 r.), can. 8: "Si quis infra praescriptum canonibus gradum... se iunxerit... communione privetur et neque in palatio militiam neque agendarum causarum licentiam habeant... episcopi seu presbiteri... regi vel judicibus annuncient, ut se ab corum... cohabitatione sequestrent et res eorum ad proprios parentes perveniant".—Cap. Pippini (75%, r.), c. 1: "Si homo incestum commiserit... de Deo sacrata, aut commatre sua, aut cum matrina sua spiritali de fonte et confirmatione episcopi, aut cum matre et filia, aut nepta ant cum consobrina atque subrina aut cum amita (тетка съ отцовской стороны) vel matertera (тетки съ матер. стор.): de istis capitulis pecuniam suam perdat, si habet: et si emendare noluerit, nullus eum recipiat, nec cibum ei donet (cm. L. S. 55, 2-wargus"). Et si fecerit, 60 sol. domno regi componat. Et si pecuniam non habet, si liber est, mittatur in carcere usque ad satisfactionem. Si servus aut libertus est, vapuletur plagis multis" - L. Rip. 69, 2: "Si autem quis proximum sanguinis interficerit, vel incestum commiserit, exilio susteniat, et omnes res suas fisco censeantur".-L. Alam. 39, 1-3.-L. Baiuw. 7, 1: "Nuptias prohibemus incestas; itaque uxorem habere non liceat socrum (теща), nurum (невъстка), privignam (надчерица), novercam (мачиха), filiam fratris, filiam so roris, fratris uxorem, uxoris sororem. Filii fratrum, filii sororum inter se nulla praesumptione iungantur". 2: "Si quis contra hoc fecerit, a loci iudicibus separentur et omnes facultates amittant, quas fiscus adquirat. 3: Si minores personae sunt, quae se inlicita coniunctione pollucrunt, careant libertatem, servis fiscalibus adgregantur"—Ср. эти 3 SS съ L. Alam. 39, 1-3.—"Infamia". ср. глоссу въ Add. 1.

147. Похищеніе чужой невъсты въ L. S. является лишь частнымъ случаемъ умычки дъвушки съ цълью жениться (см. прим. 134); незначительная пеня прежнему жениху (Add. 3; Recapit. A, 12; ср. незначительный платежъ жениха въ случать отказа отъ невъсты, прим. 152—L. Ваіим. 8, 15) упоминается только болъе поздними рукописями.—Болъе высокія ставки, чъмъ за простую умычку (ср. прим. 134) даютъ другія Правды. L. Cham. 47: "Si quis puellam sponsatam alius priserit, sol. 200 componere faciat, in fredo sol. 60°.—L. Alam. 52. 1, 2 (ср. L. Alam. 51).—L. Baiuw. 8, 16: "Si quis sponsam alicuius rapuerit vel per suasionem sibi eam duxerit uxorem ipsam reddat et cum 80 sol. conponat*.—L. Sax. 49.

148. Особый видь насилія (см. Add. 5): въ то время, когда женихъ. послѣ обряда "traditio" со стороны отца или опекуна невъсты, ведетъ ее въ свадебномъ кортежѣ (="dructis") къ себѣ въ домъ. Моментъ "традиціи"—рѣ-шающій; "невѣста" становится "женой"; отсюда понятна и пеня въ 200 sol. (см. прим. 134).

149. "in superventum expoliare" = "supervenire" = "adsallire"—весьма неточные термины въ виду расплывчатости юридическихъ понятій L. S., гдъ недостаточно ясно различаются "разбой", "грабежъ" и даже простая "кража" (см. прим. 162), ср. 14 Add. 3, Add. 7; 35, 2, 3; 55, 2, Add. 1, Add. 3; "raubare" — 17, Add 2—Нъм. технич. терминъ—"Schachraub" или просто "Schach", ср.

франц. "échec", итал. "scacco"; древне-сакс. глаголъ "scacan"—"прыгатъ", "ска-катъ" (—"наскокъ"). Ср. Conv. Silvac. a. 853: "ego ille adsalituram, "illud malum quod scach vocant..... non faciam".

150. Общее запрещеніе § 1 необходимо было повторить въ частномъ прим'яненіи въ виду отступленія отъ него въ слѣд. (3) параграф'ѣ.

151. "iuratores" ("coniuratores", "sacramentales")—"соприсяжники", которые должны были произносить мистически-заклинательную клятву:--Брупнеръ Deutsche Rechtsgeschichte II, 430 Ann. 36 приводить фризскую формулу, которую сначала произносиль судья, а затъмъ повторялъ присягавший: "Да отойдеть оть тебя твое имущество, какъ эта одежда, надъ которой ты произносишь клятвенныя слова... да будуть прокляты твои кости и члены, да пропадуть твои лошади и овцы, да пропадеть прпрость твоего скота, какъ отстаетъ одежда отъ твоего тъла и т. д. (см. п. І. Rip. 66, 1 и 68, 3). Количество соприсяжниковъ чрезвычайно разнообразно, смотря по важности д'яла (L. Baiuw. 9, 2: "si negare voluerit secundum qualitatem pecuniae [стоимости похищеннаго) juret"; L. Alam. 27, 3; прим. 102-L. Fris. 2, 11; прим. 96-L. Thur. 52; L. Thur. 53: "De minoribus causis. Quicquid homo alteri fecerit, quod iniustum factum dicatur, 10 sol. componat, aut cum 5 iuret.); впрочемъ, многія Правды указываютъ на основное число-12, которое при умноженіи и дівленій можеть дать рядь комбинацій,—Нечетное количество получается при приложенін или вычитанін самого отв'ятчики; напр. "25 inratores"=24 ..iuratores"+ отвътчикъ; ср. L. S. 16, Add. 2; 39, 2; 42, 5; 58; Сар. II, 8; Сар. IV, 5, 8,

L. Rip. 2: "Si quis ingenuus ingenuum percusserit, ut sanguis exiat, terra tangat, bis novem sol, culp, iud. Aut si negaverit, cum в iuret (в соприсяжниковъ вообще при случаяхъ тълесныхъ повреждений, особ. L. Rip. 5, см. прим. къ L. S. tit. 17).-L. Rip. 11, 2: "De hoccione eius, qui negaverit, cum 72 iuret".-L. Rip. 12, 1: "Si quis feminam Ribuariam interficerit, postquam parire ceperit, usque ad quadraginsimum annum, 600 sol. culp. iud. Aut si negaverit, cum 72 iuret".-L. Rip. 14, 1: "Si quis feminam regiam aut ecclesiasticam parientem interficerit, tricentus sol. culp. iud., aut cum 36 iuret". 2: "Quod si puellam aut post quam quadraginsimum annum interficerit, 200 sol. culp. iud., aut cum 12 iurit".--L. Rip. 15: "Si quis ingenuus ingenuum Ribuarium interficerit, et eum cum ramo aut callis vel in pucio (cm. L. S. 41) seu in aqua quocumque libet loco celari voluerit, quod dicitur mordridus, 600 sol. culp. iud., aut cum 70 (72-большинство Codd.) iuret".—См. н. L. Rip. 66, 1.—L. Sax. 16 ("sacramentum duodecim")= 17 ("plenum sacramentum").—L. Fris. 1, 1: "Si nobilis nobilem occiderit, 80 sol. componat". 2: "et si negaverit, se illum occidisse, adhibitis secum 11 eiusdem conditionis hominibus iuret". 3: "Si nobilis liberum occiderit, sol. 53 et unum den. solvat: et si negaverit, cum 7 sacramentales iuret; inter Laubachi et Wisaram (=Восточн. Фрисландія) cum 5, et cis Fli (=Западн. Фрисл.) similiter*. 4: "Si nobilis litum occiderit, 27 sol. uno den. minus componat domino suo... et si negaverit cum tribus iuratoribus se excuset; inter Laubachi et Wisaram. et cis Fli. cum 2". 5: , Si liber nobilem occiderit, 80 sol. componat, aut si negaverit, cum 17 iuret; inter Wis. et Laub. et cis Fli cum 23 iuret". 6: "Si liberum occiderit, sol. 58 et 1 den. solvat, et si negaverit, cum 11 sacramentalibus iuret*. 7: "Si litum occiderit, sol. 27 uno denario minus componat domino suo... et si negaverit, cum 5 sacramentalibus iuret". 8: "Si litus nobilem occiderit, similiter 80 sol. componat, aut si negaverit, cum 35 iuratoribus suae conditio-

nis se excuset. Intra Laub. et Wis, et cis Fli cum 48 iuret". 9: "Si liberum occiderit, sol. 53 et 1 den. solvat, et si negaverit, cum 23 sacramentales iuret". 10: "Si litum occiderit, sol. 27 uno den minus componat domino suo... et si negaverit, sibi duodecimus iuret".--Первоначально "соприсяжничество" было однимъ изъ типичныхъ проявленій родовой помощи: клялись члены рода (-"Sippe" члены рода-"Magen") вообще и особенно члены ближайшаго круга-"семьн". См. L. S. Extrav. B, 2 (о времени составленія, см. предварительныя замъчанія).— L. Cham. 10: "Si quis hominem ingenuum ad servitium requirit, cum 12 hominibus de suis proximis parentibus in sanctis iuret, et se ingenuum esse faciat. aut in servitium cadat".—L. Burg. 8, 1: "Si ingenuus per suspectionem vocatur in culpani, tam barbarus quam Romanus, sacramenta praebeant, cum uxore et filiis et propinquis sibi duodecimus iuret; si vero uxorem et filios non habuerit. cum patrem aut matrem habucrit, cum patre aut matre numerum inpleat designatum. Quod si nec patrem nec matrem habuerit, cum 12 proximis inpleat sacramentum".--См. прим. 152, L. Baiuw. 8, 15; Ed. Roth. 360, 362.--Впостъдствіи же "соприсяжникомъ" могъ быть и не членъ рода, но, обыкновенно, членъ той же соціальной группы (общины, товарищества, сословія), къ которой принадлежаль отвътчикъ. L. S. Cap. IV, 5; см. в. L. Fris. 1, 1, 8; ср. L. Fris. 3, 3: "Si liber furti arguatur, et negare voluerit, sua sexta manu cum aeque liberis iuret".

За ложную клятву наказуются какъ самъ отвътчикъ, такъ и его "соприсяжники", причемъ это пногда квалифицируется какъ преступленіе, совершенное "пайкой" (см. прим. 135) съ тою же градаціей сопричастности и отвътственности. См.L.S. 48, 2,3 (и разночт.). L. Rip. 66,1: "Si quis Ribuarius sacramentum fidem fecerit, super 14 noctis sibi septimus vel duodecimus vel septuagesimum secundo cum legitimo termino noctium studiat coniurare. Si autem contentio orta fuerit, quod sacramentum in die placitus coniurasset, tunc cum tertia parte iuratoris sui adfirmare studiat, aliquos a dextris [seu a senextris] stantibus. Sin autem nec sic satisfecerit, tunc secundum praesentia iudicis vel secundum terminationem (t. e. mallus indictus, cm. 11pum. 2) sextam iuratorum suorum cum dextera armata tam priore quam posteriore sacramentum in praesentia iudicis confirmare studiat. Quod si verbis non dixerint, omne repeticione cum legis beneficium studiat reformare, et unusquisque de iuratoribus 15 sol. culp. iud. Si autem dixerint, iudicium (cm. L. Rip. 59, 7; "constituemus, ut.... quicumque in causa victor extiterit, semper indicium conscriptum accipiat, aut testes") accipiant*.—L. Rip. 68, 3: "Quod si factor negaverit, quod talis plaga (членовредительство отъ удара) non fuerit, in quantum confessus fuerit, solvat, et de reliquo cum 6 iuret. Aut si non dixerit ["verbum"—прибавл. нъкотор. Codd.] tam ipse quam conjuratores sui, qui jurare coeperint, cum 15 sol. restituant".-L. Fris. 10: "Si quis homo super reliquiis sanctorum falsum sacramentum iuraverit, ad partem regis weregildum suum componat, et alio weregildo manum suam redimat; de coniuratoribus eius unusquisque weregildum suum persolvat*.—Cp. L Fris. 14, 3 въ прим. къ L. S. 42.

152. "medii electi"—наполовину "избранные" отвътчикомъ, а наполовину истцомъ; см. L. S. 16, Add. 2; 42, 5; Cap. IV, 2, 5, 8.—Терминологія разнообразнасм. Pactus Alam. I, 2, 11, 25, 26; 'II, 33, 39, 42; L. Alam. 2, 3; 28, 2; 78; 79.—L. Baiuw. 1, 6; см. прим. 178.—L. Baiuw. 8, 15: "Si quis liber, postquam sponsaverit alicuius filiam liberam legitime sicut lex est, et eam dimiserit et contra legem alienam duxerit, cum 24 sol. conponat parentibus, et cum 24 sacramen-

tales iuret de suo genere nominatos, ut non per invidiam parentorum ejus.... sed propter amorem alterius alteram duxerit; et sit finitum inter illos et postea filiam suam donet, cui vult".—По лангоб. праву налначаемые истцомъ "соприсяжники" берутся изъ ближайшихъ родственниковъ отвътчика (см. в. и L. Baiuw.). Ed. Roth. 360: "et ille qui pulsat.... proximioris sacramentalis, qui nascendo sunt, debeat nominare; tantum est excepto illos, qui gravem inimicitiam cum ipso qui ("quem"—друг. Codd) pulsat, commissam habet". 362: "Et si aliquis de ipsos sacramentalis mortuus fuerit, potestatem habeat ille qui pulsat in locum mortui alium similem nominare de proximus legitimus aut de natus aut de gamahalos i. e. confabulatus (въроятно члены сельской организаціи ср. fabula vicinorum). — "Соприсяжники" назначаемые имтютъ какъ-бы большую цъну, см. Раст. Alam. II, 39, 42.

153. "inius", "ineus", "igneus", "aeneus"-металлическій "котелокъ". "Ad inium ambulare"-одна изъ самыхъ обычныхъ формъ "божьяго суда" (ordale): обвиненный долженъ быль изъ котелка съ кипяткомъ достать камень или кольцо. -- Разныя случаи примъненія-16, Add. 2; 53, 1, 5; 56; Cap. II, 8; Cap. IV, 4; Cap. VI, 16.-L. Rip. 30, 1: Quod si quis in iudicio pro servo interpellatus fuerit, quod si servus talis non fuerit, unde dominus eius de fiducia securus esse posset, in iudicio respondeat ad interrogationis: "Sta tu", et liceat ei sine tanganu (см. прим. къ L. S. 57) loquere, et dicat: "Ego ignoro, utrum servus meus culpabilis an innocens ex hoc extenderet; propterea eum secundum legem Ribuariam super 14 noctes ad igneum repraesento". Et sic eius praesentiam cum fistuca (см. прим. къ L. S. 46) fidem faciat. Quod si servus in igneum manum miserit, et lesam tullerit, dominus eius, sicut lex contenit, de furtu servi culp. iud."-L. Rip. 31, 5: "Quod si in provincia Ribuaria iuratores invenire non potuerit, ad igneo seu ad sortem ("ordale" посредствомъ жребія, см. L. S. Cap. IV. 5, 6, 8, 10, 11) excusare studeat".-L. Cham. 48: "Si fur de 7 latrociniis comprobatus fuerit, exict ad iudicium. Si ibi incenderit, tradant eum ad mortem. Et posteaquam ad iudicium ambulaverit, si ibi non incenderit, tunc liceat suo seniori wadio ("залогъ") suo illum adhrammire (см. L. S. 46) et pro eo emendare ac de morte liberare".-L. Fris. 3, 5: "Si servus furti reus esse dicatur, domino eius in vestimento (см. прим. 122) suo sacramentum pro illo perficiat". 6: "aut si res grandis erat, in reliquiis iuret; aut servum ad judicium Dei in aqua ferventi examinet". 7: "Quod si servus in iudicio probatus apparuerit, vel confessus fuerit, quanti res, quae ablatae fuerint, aestimabitur, tantum dominus proservo componat, et servus vapulet, nisi dominus eius 4 sol. corium (-_ukypa") eius redimere voluerit".

Важно, что римлиний подвержень салической процедурь доказательствъ ("iuratores", "inium", см. и 16, Add. 3), т. е. не пользуется въ этомъ отношеніи особым, собственнымъ правомъ. Савиньи въ своемъ классическомъ трудъ: "Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter" (I pp. 115 sq.) первый указалъ, что въ началъ среднихъ въковъ право опредълялось не территоріей (lex loci), а что въ области частнаго международнаго права господствовалъ тогда принципъ "персональнаго" права ("Personalitätsргіпzір"), т. е. каждый иностранецъ и чужеплеменный жилъ по праву своей родины (lex ратіае). Онъ же первый особенно подчеркнулъ [I р. 116] поучительную жалобу епископа-публициста Агобарда [первой половины IX в.]: "...tanta diversitas legum, quanta non solum in singulis regionibus aut civitatibus, sed etiam in multis domibus habetur. Nam plerumque contingit, ut simul eant aut sedeant 5 homines, et nullus corum communem legem cum altero habeat". Принципъ этотъ по Савиньи, -- естественный результать столиновеній, и сміршенія разныхъ народностей во время т. назыв. Великаго Переселенія. Противъ столь ранняго и исключительнаго господства этого принципа возстали многіс (зашьщаеть его, въ послъднее время, Dahn "Könige der Germanen" VII), напр. Бруннеръ (I pp. 259 sq.), который указываеть, что въ цъломъ рять Правдъ есть много противоноказаній (L. Burg. Prima Constitutio, 2: "Omnes... administrantes ac iudices secundum leges nostras, quae communi tractatu conpositae et emendatae sunt, inter Burgundiones et Romanos a praesenti tempore iudicare debebunt......"), и что принципъ прерсональнаго" права впервые отрого формулируется въ L. Rip. — 31, 3: "Нос autem constituemus, ut infra pago ("земля") Ribuario tam Franci. Burgundionis, Alamanni, seu de quacumque natione conmoratus fuerit, in iudicio interpellatus, sicut lex loci contenit, ubi natus fuit, sic respondeat". 4: "Quod si damnatus fuerit, secundum legem propriam, non secundum Ribuariam, damnum susteneat. Ср. еще формулу назначенія "dux'a", "patricius'a" или "comes'a" у Marculf I, 8: net omnis populus ibidem commanentes, tam Franci, Romani, Burgundiones quam reliquae nationes sub tuo regimine.... moderentur, et cos recto tramite secundum legem et consuetudinem eorum regas".—Приходится, новидимому, считаться съ борьбой личнаго и территоріальнаго принциповъ, наъ которыхъ первый примънялся къ обычному праву, а второй преобладалъ въ узаконеніяхъ королей... Иначе, когда чужестранецъ натурализовалия: L. S. 41.1.

154. О половинной "ценности" римлянина и о вытекающемъ отсида уменьшении его "вергельда" см. прим. къ tit. 41.

155. "yia lacinia" (cm. tit. 31; "via latina"—Sept. Caus. I, 5; cp. "wegelauga" [=нъм. "Wegelagerung"]—Pact. Alam. II, 50)—разбой на большой дорогъ.— Кром'в того "lacina" обозначаеть еще недовольство (нвм. техн. терминъ-"Schelte") или сопротивленіе какому-либо авторитетному вел'внію, напр. "судьиили короля (см. L. S. 57, 3; 57, Add.—терминъ "contradicere") ["lacinia" въ смыслъ "ослушанія" уже въ императорскую эпоху: Lex metalli Vipascensis (конца I въка), строка 43, (см. Bruns et Momsen "Fontes" I р. 269) устанавливаетъ рядъ штрафовъ "in singulas lacinias"]. — Сообразно съ этимъ § 5 получаеть двоякое объяснение. Одни (Fustel de Coulanges, Schreuer) видять туть разбойничье нападеніе на человіка, ідущаго ("inigrare") подъ охраной ("praeceptum") короля. Другіе (Roth, Waitz, Sohm, Schröder-Brun ner), указывая на "mallum publico", исключающемъ мысль о "придорож номъ разбоъ", сопоставляютъ § съ tit. 45 и видятъ здъсь-"Schelte der Коnigsurkunde" (ср. прим. 160, L. Rip. 60, 6-, clamare"), т. е. отказъ въ цовиновеніи королевскому "praeceptum" (= "contra ordinationem regis testare").—Многіе, наконецъ, считаютъ параграфъ болбе поздней вставкой.

156. "migrare"—"странствовать", но также "приселяться" (см. разночт. "manere" и tit. 45).

157. "praeceptum" ("carta")—понимается разно (см. прим. 155): "охранная грамота", просто "корол. указъ" или спеціально разрѣшительная грамота для поселенія [("привилегія"). Нѣкоторые ученые (напр. Bethmann-Hollweg. Civil-process IV, р. 396 и особенно Schröder) видятъ въ этомъ доказательство пра-

ва собственности короли на всю землю (вся земля до являлась въ качествъ "добычи" при завоеваніи).

158. Müllenhof объясняеть "abbundivit" изъ глагола "bindan" (=нъм. "binden"); и его противоположности "*abbindan" и существительнаго "bundi" (=нъм. "Band"); именно "homo migrans" "развертываетъ" въ собраніи ("in mallo") свитокъ еъ указомъ короля. Эти статьи должны быть сопоставлены съ L. Sal. 45. Ср. Blumenstock, Entstehung des Immobiliareigenthums, 260, 308; Schröder, Die Franken und ihr Recht, 62.

159. См. прим. 2.

160. "Теяtare" (технич. терм.—см. 45, 2; 50, 2; 52) въ данномъ случав— публичное сопротивленіе (разночт. "re-stare") корол. приказу: этимъ объясняется и плата полнаго вергельда.—Ср. L. Rip. 60, 6: "Quod si testamentum regis absque contrario testamento falso clamaverit, non aliunde quam de vita componat (см. прим. 142).

161. См. прим. 135.

162. См. прим. 93; итакъ неясное различіе между "разбоемъ", "ограбленіемъ" и "кражей".

163. Каждый домъ, каждое огороженное пространство (см. Sept. Caus. VII, 6-"inter quattuor solia") по герм. праву имъли особый "миръ", нарушеиіе котораго считалось тяжкимъ преступленіемъ (см. tit. 9-поврежденіе "clausurae", tit. 11 — "efractura"; убійство въ домю каралось тройныма вергельдомъ, см. Recap. B, 31; Sept. Caus. VII, 6). Нападеніе ("окруженіе". "обстръливание дома) вооруженной толной (см. прим. 135), "войскомъ", считалось высшимъ нарушениемъ домового "мира" (технич. терм. "Heim-suchung". см. и. L. Baiuw. 4, 24) и усуглублялось еще въ томъ случать, когда сопровождалось нанесеніемъ ранъ и грабежомъ (Add. 1).-L. Rip. 64: "Si quis hominem ad domum propriam cum hariraida (итм. "Heer" = "войско" и "Reise" въ смыслъ "предпріятіе"; ср. напр. нъм. "der Reisige") interficerit. auctor facti ut triplicem weregildum multetur, et tres priores 90 sol. culp. iud. Et quanti ei sanguinem funderent, unusquisque weregildum eum conponat. Et quanti post auctorem et sanguinem effusuris yel post tres prioris fuerint, unusquisque ter quinos sol multetur, et quicquid ibidem talaverint (cm. L. S. Cap. II. 5 § 2) restituant".-L. Baiuw. 4, 23: "Si quis liberum hostili manu cinxerit, quod heriraita dicunt, id est cum 42 clypeis, et sagittam in curte proiecerit, aut cuiuscumque telarum genus, cum 40 sol. conponat, duci vero nihilo minus". 24: "Si autem minus fuerint scuta, verum tamen ita per vim iniuste cinxerint, quod heimzuht vocant, cum 12 sol. conponat".-L. Fris. 17, 4: "Qui manu collecta hostiliter villam vel domum alterius circumdederit, ille qui caeteros collegit et adduxit weregildum ad partem regis componat, et qui eum secuti sunt, unusquisque sol. 12, et ei cui damnum, si etiam damnum illatum est, in duplo emendetur...*-L. Thur. 57: "Qui domum alterius collecta manu hostiliter circumdederit, trium primorum, qui fuerint, unusquisque sol. 60 conponat; et rei (другіе эмендирують-"regi") similiter; de ceteris, qui eos secuti sunt, sol. 10 unusquisque; et in bannum regis sol. 60°.

164. Значеніе "plagare" см. 17, 3-5, Add. 1; 42, 3; 43, 3.

165. Опредъленіе величины покражи (см. прим. 122) играетъ важную роль; см. 27, 8, 9, 11, 12; Сар. VI, 6.

166. Ср. 61, Add.—Штрафъ увеличивается въ виду беззащитности потериъвшаго.—Степенью возможности самозащиты объясияется принципіальное увеличеніе вергельда женщины.

167. Въ наказанін за ограбленіе мертвеца (техн. терм. "Walraub" [см. н. L. Baiuw. 19, 4], отъ "wala"—"битва", "убитый", ср. "Walhalla, Walküre, Walstatt"), выступають два элемента этого преступленія: 1) похищеніе чужихъ вещей,-въ данномъ случат вещей принадлежащихъ родственникамъ покойника. 2) оскорбленіе святости кладбинть (преступленіе религіозное). Сообразно съ этимъ франкское право дълаетъ различіе между ограбленіемъ до погребенія и послю погребенія (штрафъ равенъ штрафу за убійство мсивого; ем. напр. 61,2: "violenter expoliare") L. Rip. 54, 1: "Si quis autem hominem mortuum, antequam humitur, expoliaverit, si interrogatus confessus fuerit, bis trigenus sol. multetur. Si autem negaverit, et postea convictus fuerit, bis quinquagenos sol. cum dilatura multetur, aut cum 6 iuret". 2: "Si quis mortuum effodire praesumpserit, quater quinquagenus sol, multetur, aut cum 12 iurit".—L. Rip. 85, 1: "Si quis corpus mortuum, priusquam sepeliatur, expoliaverit, 100 sol. cum capitale et dilaturas multetur". 2: "Si autem eum ex homo [=humo] traxerit et expoliaverit, 200 sol. cum capit. et dilat. culp. iud., vel wargus sit, usque ad parentibus satisfecerit" -L. Alam. 49.—L. Baiuw. 19, 1: "Si quis mortuum liberum de monumento exfodierit, cum 40 sol. conponat parentibus, et ipsum quod ibi tulerit furtivum conponat". 4: "De vestitu utrorumque, quod walaraupa dicimus, si ipse abstulerit qui hos interfecit, dupliciter conponat; si alter et non ipse reus, omnia furtivo more conponat".-L. Fris. Add. sapient. III, 75: "Si quis hominem mortuum effodierit, et ibi aliquid tulerit, ut caetera furta componat". — Ограбленіе труна убінцей см. L. S. 55, 1

168. Cm. 55, 1.

169. См. прим. 167-L. Rip. 54, 1.

170. Cp. tit. 55, 2.

171. "wargus"-см. tit. 55, 2.

172. =оскверненіе чужой могилы (ср. 55, 4).

173. Испорченное "in ollo" (?), т. к. далъе-"vas".

174. "offus", "noffus", "naufus", "naucus", "nachaus" (ср. итм. "Nachen")— стволъ дерева, выдолбленный въ видъ "челнока"; деревянный гробъ (одна глосса и объясняеть—"sarcophagus ligneus") въ противоположность къ "рег-га"—каменный гробъ.

175. "arestatonem"—могильный намятникъ; см. tit 55, Add. 2—"cheristonica" и разночтенія тамъ же.

176. Необычное сопоставленіе позволяєть думать, что имъется въ виду убійство мужа, дабы овладѣть женой (оттѣненъ поэтому и другой возможный случай—"а vivo marito").

177. Наказаніе невърной жены предоставлялось мужу, который могъ ее. убить особенно если заставаль её in flagranti.—Tacitus "Germ." с. 19: "...paucissima... adulteria, quorum poena praesens et maritis permissa: accisis crinibus, nudatam, coram propinquis expellit domo maritus ac per omnem vicum verbere agit".— L. Burg. 31, 1: "Si qua mulier maritum suum, cui legitime est iuncta, dimiserit, necetur in luto".—Соблазнитель подлежаль тоже смерти: оскорбленный мужъ могъ его безнаказанно убить (вмъстъ съ женой) in flagranti; при судебномъ разбирательствъ опъ могъ откупиться, но лишь полнымъ вергель-

домъ.-L. Rip. 77: "Si quis hominem super res suas comprehenderit, et eum ligare voluerit, aut super uxorem, aut super filiam, vel his similibus, et non praevaluit legare, sed colebus (ударъ кулакомъ) ei excesserit, et eum interficerit, coram testibus in quadruvio in clita (помость изъ прутьевъ; ср. L. S. Cap. I, 9) eum levare debet, et sic 40 seu 12 noctes custodire, et tunc ante iudice in haraho [= mallo"] coniurit, quod eum de vita forfactum interfecisset. Sin autem ista non adimpleverit, homicidii culp. iud. Aut si negaverit, cum legitimo numero iuret, quod hoc non fecisset".-Cm. npum. 134-L. Rip 35, 1; L. Baiuw. 8, 1.-L. Fris. 5: De hominibus qui sine compositione occidi possunt. 1: "Сатріопет (противника на судебномъ поединкъ); et eum qui in proelio fuerit occisus; et adulterum; et furem, si in fossa, qua domum alterius effodere conatur, fuerit repertus; et eum qui domum alterius incendere volens, facem manu tenet, ita ut ignis tectum vel parietem domus tangat; qui fanum (языческ. капище) effregit; et infans ab utere sublatus et enecatus a matre": 2: et si hoc quaelibet foemina fecerit. leudem suam regi componat...."-L. Fris. Add. sapient. III, 76: "Si quis liber uxorem alterius contra legem tulerit, reddat eam et facinus ter quinquaginta tribus sol. et tremisse componat, et pro freda ad partem regis weregildum suum".-L. Burg, 68, 1: "Si adulterantes inventi fuerint, et vir ille occidatur, et femina". 2: "Nam hoc observandum est, ut aut utrumque occidat, aut si unum occiderit, pretium illius solvat"...

178. "super homines dormientes"-поджогъ обитаемаго зданія (обыкновенно ночью). Подъ поджогомъ Правды разумбють не только поджогь въ собственномъ смыслъ, т. е. злонамъренное истребление огнемъ зданий обитаемыхъ или пустыхъ, но находящихся въ обитаемомъ поселеніи, но и всякое истребленіе вещей, даже движимыхъ, огнемъ; однако по наказуемости эти дъянія различаются.—L. Rip. 17, 1: "Si quis hominem per noctem latenter incenderit, 600 sol. culp. iud, et insuper damno et dilatura restituat. Aut si negaverit cum 72 iurit". 2: "Si servus hoc fecerit, 36 sol. culp. iud., et insuper danno et dilatura restituat. Aut si negaverit, dominus eius cum 6 iurit".-L. Alam. 76.-L. Baiuw. 1, 6: "Si quis res ecclesiae igne cremaverit per invidiam more furtivo in nocte, et inventus fuerit: si servus est, tollatur manus eius et oculi eius, ut amplius non videtur facere malum; dominus vero eius omnia similia restituat, quicquid in illo incendio arserit. Et si liber homo hoc praesumpserit facere, quod res ecclesiae igne cremaverit et probatus fuerit conponat hoc secundum legem. Id est inprimis donet 40 (друг. чтеніе—60) sol. auro adpretiatos propter praesumptionem quare talia ausus fuit facere. Postea omnem culmen, quod in illo incendio cecidit, cum 24 sol. conponat, et quicquid ibi arserit, omnia similia restituat; et quanti homines ibi intus fuerint, inlaesi de incendio evaserint, unicuique cum sua hrevavunti (штрафъ за подверганіе жизни опасности; нъм. терм. "Lebensgefährdung") conponat; et si ibi aliquis laesus fuerit vel mortuus, ac si ipse cum propria manu fecerit, sic secundum uniusquisque personam conponat. Et si hoc negare voluerit, cum 24 sacramentales nominatos (см. прим. 152) iuret in altare, ewangelio super posito coram defensore ecclesiae.... L. Baiuw. 10. De incendio domorum et eorum conpositione. 1: "Si quis per aliquam invidiam vel odium in nocte ignem inposuerit, et incenderit liberi vel servi domum: inprimis secundum qualitatem personae omnia aedificia conponat atque restituat, et quicquid ibi arserit, restituat unaquaque subjectalia (πργκ. Codd.--supellectilia"). Et quanti liberi nudi evaserint de ipso incendio, unumquemque

cum sua hrevavanti conponat: de feminis vero dupletur. Tunc domus culmen cum 40 sol. conponat". 2: "De scuria (cm. L. S. § 4) vero liberis, si conclusa parietibus et pessulis (задвижка) cum clave múnita fuerit, cum 12 sol. conponat culmen; si autem septa non fuerit, se talis quod Baivarii scof (навъсъ) dicunt absque parietibus, cum 6 sol. conponat. De illo granario, quod parc (cm. прим. 95-L. Rip. 82, 1) appellant, cum 4 sol. conponat. De mita (стогъ) vero. si illam detegerit vel incenderit, cum 3 sol. conponat. De minore vero, quod scopar (=нъм. "Schober"-небольшой стогь) appelant, cum 1 sol. conponat. Et universa parilia restituatur". -- De minorum aedificiorum. 3: "Si quis desertaverit aut culmen eicerit, quod saepe contigit, aut incendio tradiderit: uniuscuiusque quod firstfalli (=нъм. "Firstfall", "паденіе кровли") dicant, quae per se constructi sunt, id est balnearius (баня), pistoria, coquina vel cetera huiusmodi. cum 3 sol. conponat, et restituat dissipata vel incensa". 4: "Si autem ignem posucrit in domum, ita ut flamma eructuat, et non perarserit, et a familiis liberata fuerit: unumquemque de liberis cum sua hrevavunti conponat, eo quod illos inunuan, quod dicunt in desperationem vitae fecerit, et non conponat amplius. nisi tantum quantum ignis consumpserit*.-L. Sax. 38; Cap. Sax. 8.-L. Fris. 5. 1-см. прим. 177.-L. Fris. 7. De brand. 1: Si quis domum alterius incenderit. insam domum et quicquid in ea concrematum est, in duplo componat". 2: _Si autem dominum domis flammis ex ipsa domo egredi compulit, et egressum occidit, componat eum novies, cuiuscunque fuerit conditionis, sive nobilis, sive liber, sive litus sit. Haec constitutio ex edicto regis processit.-L. Thur. 43. De incendio. "Qui domum alterius noctu incenderit, damnum triplo sarciat, et in fredo sol. 60; aut si negat, cum 11 iuret, aut campo decernat".

Пначе трактуется неосторожное учинене пожара.—L. Sax, 55.—L Burg, 41. 1: "Si quis in exarto suo focum fecerit, et focus nullo inpellente vento per terram currens ad sepem vel messam pervenerit alienam, quicquid concrematum ex ea fuerit, ab eo, qui focum fecerit, reformetur". 2: "Sì vero flammam ignis ad sepem vel messem alterius vis venti transtullerit. dampnum quod inlatum est ab eo, qui focum fecerit, non quaeratur".—Ed. Roth. 148: "Si quis focum foris in itinere fecerit, antequam egrediatur, extinguat eum et non necglegenter dimittat. Nam si contigerit post egressum ipsius alicui ex ipsum focum damnum aut lesionem ficerit. ipse qui focum fecit et neclegenter dimisit, damnum sicut arbitratum fuerit (ср. прим. 96), caput tantum (≔однократно) conponat; sic tamen ut post relictum focum qua ora (≔hora) eum reliquerit, usque ad aliam talem огат diei aut noctis conpotetur, quod sunt oras viginti et quattuor".—Случай дозеоленияго поджога, въ интересахъ правосудія, см. Сар. Sax. 8.

179. Глосса "seolandoefa", по Керну—"animae oppressio" (seolan-defa). т. е. техническій терм. для обозначенія дѣянія, опаснаго для чьей-либо жизни (ср. глоссу 17, 1, коррумпированную изъ "vita-defa").—Вруннеръ, примыкая къ этому объясненію, указываетъ, что и штрафъ въ 63 (62½) sol. есть неня за "Lebensgefährdung" (ср. L. S. 17, 1, 2; 18, 1; 19, 2; 28, 1, 2).—Гриммъ расчленяетъ "seo-lando-èwa", т. е. "по зеландскому праву" ("èwa"=право, Правда; напр., "Ewa Chamavorum").

180. Cp. Cap. III, 1.

181. Весь домъ сгоръль безъ остатка; тутъ, сталобыть, тотъ же мотивъ, какъ, напр., и при "sonesta" (см. прим. 31, 33), когда при наказани прини-

мается въ разсчеть не столько объективная цѣнность нанесеннаго вреда, сколько субъективное значение его для потерпѣвшаго.—Ср. Add. 2.

182, См. прим. 6.

183, См. прим. 142.

184. Одна глосса объясняеть "casa": "agreste habitaculum palis arundinibus et virgultis contextum".... Въ такомъ случав "salina" и "cletis" почти синонимы. Ср. Meitzen, Agrarwesen, I, 583.

185. "cletis" считаютъ обыкновенно мелкой пристройкой при домъ ("клътъ"?), сплетенной изъ прутьевъ ("cleda", "claia").

18; "salina", уменьшительное отъ "sala" (домъ, жилье)?

187. "spicarium" (ср. нъм. "Speicher")—"horreum cum tecto", какъ объясняетъ глосса.

188. "machalum" = "horreum sine tecto", по одной глосси; = "cellarium", по другой.

189. См. прим. 19.

190. "scuria" (ср. нъм. "Scheuer"; франц. "écurie")—вообще помъщение для домашнихъ животныхъ.

191. Ср. прим. 151, 152, 153.

192. "Concides"-изгородь (живая?).

193. Cp. 34, 1, Add. 1.

194. Покушеніе на убійство, какъ подчеркивають и глосса и штрафъ.— Ср. 18, 1; 19, 2; 28, 2; 41, 9.—Но ср. L. Sax. 8.—L. Wis. VI, 4, 6.—L. Burg. 37: De educto gladio. "Quicunque spatam ("мечъ") aut semispatium eduxerit ad percutiendum alterum, et non percusserit, inferat multae nomine sol. 12. Si percusserit, inferat similiter sol. 12 et de inflicto vulnere iudicetur".

195. = "Ударъ".

196. См. прим. 179.

197. "Praetersclupare" — одни (Müllenhoff) относять кь нападающему (="промахнуться"; "scolpus"=всякое метательное оружіе), другіе (Grimm) къ объекту нападенія (="набъгнуть"; "sclupare"=древнесакс. "slupian"; ср. нъм. "schüpfen", "Schlupf[winkel]" etc).—L. Baiuw. 4, 21: "Si quis cum dexicata sagitta alicui sanguinem fuderit, cum 12 sol. conponat, eo quod inunuan (см. прим. 178, L. Baiuw. 10. 4) est".

198. Сильное кровоизліяніе ("si ad terram cadat")—есть признакъ, которымъ отличалось нанесеніе "раны" отъ нанесенія побоевъ (нѣмец. технич. терм.—"trockener Schlag"—"сухой" ударъ). Ср. §§ 5—7.—L. Rip. 2; см. прим. 151.—L Rip. 20. 1: "Si servus ingenuo sanguinis effusionem fecerit aut regio vel ecclesiastico homine, quinto demedio solido culp. iud. (см. прим. 131). Aut si negaverit, dominus eius cum 6 iurit". 2: "Similiter si ingenuus aut regius vel ecclesiasticus homo servo hoc fecerit, quinto demedio solido culp. iud."—L. Rip. 24: "Si autem servus servum sanguinem effusionem fecerit, tercio demedio solido culp. iud."—L. Cham. 18: "Qui per capillos Francum priserit sol. 12, et in dominico sol. 4. Et qui ei sanguinem sine culpa effuderit, sol. 12 componat, et in fredo dominico sol. 4".—L. Alam. 59, 2.

199. "Ттіа" опредъляетъ maximum: за *большее* количество раздробленныхъ и вышибленныхъ частицъ кости не взимается особаго штрафа (ср. §§ 6, 8; ср. прим. 136).—Пеню въ 30 sol. при объясненіи обыкновенно разла-

гають на 15 sol. (за нанесеніе "раны". см. § 5) и 15 sol. за "tria ossa" (по 5 · sol. за "os"). Характерный примъръ такого суммированія см. 24, 3, (ср. 24, 4. 6).-Ed. Roth. 47: "Si quis alium plagaverit in caput, ut ossa rumpantur, pro uno osso conponat sol. 12; si duo fuerint, conponat sol. 24; si tres ossas fuerint. conp. sol. 36; si super fuerint non numerentur. Sic ita ut unus ossus tales inveniatur, qui ad pedes 12 supra viam sonum in scutum facere possit (см. слъд. HDMM.), et ipsa mensura de certo pede hominis mediocris mensuretur, non ad manum".—Впрочемъ, пеню въ 30 sol. можно разсматривать и какъ нъчто циълос (=усиленная пеня за тяжкую рану; см. прим. 103-L. Baiuw.), причемъ о добавочной платъ за "tria ossa" не упомянуто; аналогичное умолчание см. прим. 104. — Удвоеніе обычной цени (см. L. Rip. 2-прим. 198) въ виду тяжкой раны внаетъ и L. Rip. 3, которая даетъ слъд. общую формулировку: "Si quis ingenuus ingenuum in quolibet membro osso fregerit, 36 sol. culp. iud., aut cum 6 iurit".-Cp. L. Rip. 68, 4: "Quod si quis absque effusione sanguinis in quacumque libet membro osso fregerit, bis 9 sol. culp. iud.. aut cum 6 iuret, quod ossus fractus non fuisset, et tunc 1 sol. conponat".

200. L. Rip. 68, 1: "Si quis in caput vel in quacunque membro plagatus fuerit, et ossus exinde exierit, qui super viam 12 pedorum in scuto sonaverit. 36 sol. factus ei culp. iud.". 2: "Si autem plura ossa exierint, pro unumquemque sonante solidus addatur".—Pact. Alam. 1, 3; L. Alam. 59. 8.—L. Fris. 22, 71: "Si de vulnere os exierit tantae magnitudinis, ut iactum in scutum trans publicam viam sonitus eius audiri possit, 4 sol. componatur". 72: "Si duo ossa exierint. 2 sol. adiiciantur, id est 6". 73: "Si tria exierint, 1 sol. adiicitur". 74: "Si minora fuerint quam ut in scuto iacta trans publicam viam audiri possint, dimidio minore compositione solvatur".—L. Fris. Add. sap. III, 24: "Si ossa de vulnere exierint tantae magnitudinis, ut in scutum iactum. 12 pedum spatio distante homine, possit audiri, unum ter 4 sol. componatur, aliud ter duobus, tertium ter uno solido".—См. пред. прим. Ed. Roth. 47.

201. Cp. L. Rip. 4: "Si quis ingenuus altero transpunxerit, aut infra costas placaverit, 36 sol. culp. iud., aut cum 6 iurit".

202. Глубокія, тяжкія раны составляють особую категорію и имъють особый терминь.—(Ипогда припимается во вниманіе длина раны: L. Fris.) L. Baiuw. 4, 6: "Si cervella in capite appareat, vel interiora membra plagatus fuerint, quod hrevavant ("hrèo"="тѣло"; "vunt"="рана", ср. нъм. "Wunde") dicunt, cum 12 sol, componat".—Ср. L. Baiuw. 1, 6—прим. 178.

203. Приплата "за лъченіе", какъ будто, величина постоянная—ср. Add. 1: 29. 9 разночт.; Сар. И. 6: Recap. B, 12.

204. L. Rip. 1: "Si quis ingenuus ingenuum ictu percusserit, solidum 1 culp. iud. Si bis, duos sol.; si ter 3 sol. culp. iud.".—L. Rip. 19, 1: "Si ingenuus servo ictu percusserit, ut sanguis non exiat, usque ternos colpus singulos sol. conponat. Aut si negaverit cum 6 iurit". L. Rip. 23: "Quod si servus servo hictu [=ictu] uno vel duobus seu tribus percusserit, nihil est. Sed tamen propter pacis studium tremisse conponat.

205. См. прим. 199.

206. L. Rip. 68, 5: "Quod si quis absque effusione sanguinis alii brachium. pedem, oculo, auditum, mucatum, digitum vel quacumque libit membro mancaverit (cm. L. S. 29, 2). sic eum componat, hac sic cum gladio ipsum debilitasset".

207. Ср. 14, 1.—Характерный штрафъ, см. прим. 179.—Дальнъйшее освъщеніе—Sept. Caus. IV. 2.

208. "Raubare" = "expoliare"?—Ср. 31, Add. 1;61,1 и разночт.—См. прим. 149.— Для разъясненія германскаго корня см. L. Alam. 49 и L. Baiuw. 19, 4—прим. 167.

209. Штрафъ въ 30 sol. Бруннеръ объясняетъ какъ доплату къ ненѣ въ 63 sol. (ср. прим. 104, 199); Schreuer указываетъ, что Add, 2 даетъ новый моментъ: имѣется въ виду не разбой, а грабежъ, т. е. исключительно нападеніе на права имущественныя, почему неня въ 63 sol. (см. прим. 179) была бы неумѣстной.

210. Штрафъ въ 63 sol., а также глосса (см. прим. 179) указываютъ, что здѣсь разумѣется ложный доносъ о преступленіи противъ кероля, караемое смертью, какъ показываетъ — Add. 1, разсматривающее именно ложный доносъ о преступленіяхъ, подлежащихъ смертной казни. — См. 41, Add. 4 и разночт.; доносчикъ дъйствуетъ чрезъ третье лицо. — Ср. L. Rip. 38: "Si quis hominem innocentem ad regem accusaverit, 60 sol. culp. iud."—Позднюйшее право (см. Add. 1) увеличиваетъ пеню до полнаго вергельда, выдъляя доносъ по "culpae minores" (см. § 1, разночт.) въ особый отдълъ съ пеней въ 63 sol.—Ср. L. Fris. 3, 9: "Si vero is, qui alium furem interpellavit, falso eum calumniatus est, et in iudicio ferventis aquae (см. прим. 153) fuerit convictus, 60 sol. manum suam redimat".—Ср. L. S. Cap. IV, 4 и разночт.

211. "Maleficium"—"норча" и вообще всякій вредъ причиненный при помощи чарод'вянія и "заговора" (ср. франц. "malefice"—"колдовство", "malefice —"колдовать"; птал. "malefico"—"чарод'вй"). Отравленіе ("травами", "зеліемъ"; ср. древне-франц. "enherber"—"отравить") считалось одной изъ типическихъ формъ чарод'вянія (ср. древне-н'вм. пословицу: "Das geht zu mit Kräutern"—"тутъ д'вло пеладно").

212. Cm. Sept. Caus. VI, 2.—L. Rip. 83, 1: "Si quis baro (cm. L. S. 31, 1) seu mulier Ribuaria per maleficium aliquem perdiderit, weregildum componat". 2: "Si autem mortuus non fuerit, et varietatem seu debilitatem probabile ex hoc in corpus habuerit, 100 sol. culp. iud., aut cum 6 iurit".—Pact. Alam. II, 35.—L. Baiuw. 4, 22: "Similiter qui potionem huiusmodi donaverit alicui, in quo mortiferum esse dinoscitur, quamvis parvum sit aut multum: si evaderit cum 12 sol. conponat". L. Wis. VI, 2, 2: "....ingenuos sive servos veneficos, id est qui venena conficiunt, ista protinus vindicta sequatur: ut si venenatam potionem alicui dederint, et qui biberit mortuus exinde fuerit, illi etiam continuo suppliciis subditi morte turpissima sunt puniendi. Si certe poculo veneni potatus evaserit, in eius potestatem tradendus est ille, qui dedit, ut de eo quod facere voluerit, sui sit incunctanter arbitrii".—Ho cm. L. S. 64, Add. 1.

213. Сожженіе Вруннеръ считаєть замівной денежнаго штрафа, зависящей оть воли потерибівшихъ (см. прим. 212, L. Wis. VI. 2, 2), т. с. если родственники не желають удовлетвориться полученіемъ вергельда (подобный откаль см. прим. 89—L. Wis. VIII, 3, 15). Другіе видять въ этомъ обычную казнь (для колдуновъ—"огнемь"), которая наступала въ томъ случать когда отравитель не могь откупиться (см. прим. 142) цёной своего вергельда.— См. L. S. 58.

214. См. прим. 212-L. Rip. 83, 2; о штраф'в см. прим. 179.

215. "Superiactari maleficium alicui" Du-Cange объясняетъ: "jeter le sort sur quelqu'un"—околдовать кого-нибудь, опредъляя ему извъстный "жребій",

"судьбу"—Ср. франц. "sorcier", "sorcière"—"колдунъ", "колдунья" (средневък. лат.—"sortiarius"; лат. "sortifer", "sortiger"—"гадатель").

216. "Ligatura"="амулеть"-Gregor. Turon. "De virtutibus S. Iulianii" с. 46 a: .....cum viderent eum in extrema vexari, hariolum ("гадатель") quendam invocant. Ille vero venire non differens, accessit ad aegrotum et artem suam exercere conatur. Incantationes inmurmurat, sortes iactat, ligaturas collo suspendit, promittit vivere quem ipse mancipaverat morti...." Greg. Tur. "De virt. S. Martini" IV, 36: заболъла женщина... "interea accedentibus hariolis ac dicentibus, eam meridiani daemonii (=,passio sacra"-,nagyuas") incursum pati. ligamina herbarum atque incantationum verba proferebant....."—Сводка капитуляріевъ Анзегиза VI, 72: "Ut clerici vel laici phylacteria vel falsas scriptiones aut ligaturas, quae imprudentes (="язычники") pro febribus aut aliis pestibus adiuvare putant, nullo modo ab illis vel a quoquam christiano fiant, quia magicae artis insignia sunt".-L. Wis. VI, 2, 4: ".....dampnari iubemus, seu ingenuus sit seu servus utriusque sexus, qui in hominibus vel brutis animalibus, omnique genere quod mobile esse potest seu in agris vel vineis, diversisque arboribus, maleficium, aut diversa ligamenta, aut etiam scripta in contrarietatem alterius excogitaverit facere, aut expleverit, per quod alium laedere vel mortificare, aut obmutescere velit, ut dampnum tam in corporibus, quam etiam in universis rebus id patiantur, quod eis fecisse reperiuntur.

217. "Mittere"—не только "нослать", но и "класть", напр., 14, Add. 6; 55, 4; "надъть"—41, Add. 2; тогда и "aliquo loco" получаетъ инос значеніе—"часть тъла" (ср. прим. 216—"De virt. S. Iul.").

218. Отъ способности или неспособности въ дъторождению зависитъ "цънность" женщины по Правдамъ: ср. 24, 6, 7; Сар. V, 4; Sept. Caus. VII, 3, см. прим. 151—L. Rip. 12, 1; 14, 1, 2 и прим. 244—L. Rip. 13; прим. 245—L. Fris. Add. sap. V; L. Thur. 48, 49.

219. "Extringere" = "stringere" — "коснуться". Древняя глосса объясняеть: _lascive contrectare, tangere"; другая, вирочемъ, видитъ въ этомъ: "violentia et illicita mulicrum ligatio ("loro vel reste"-"ремнемъ или веревкой"). quae fit animo eas violenter struprandi vel alias ipsis nocendi".--Cp. Cap. I, 11 SS 1. 2.-L. Alam. 58.-L. Baiuw. 8: De uxoribus et earum causis quae saepe contingunt. 1: (начало § см. прим. 134). "Et si in lecto calcaverit uno pede, et prohibitus a muliere, et amplius nihil fecerit, cum 12 sol. conponat, eo quod iniuste in extraneum calcavit thorum". 3: "Si quis propter libidinem liberae manum injecerit, aut virgini seu uxori alterius, quod Baiuwarii korcrift vocant. cum 6 sol, conponat". 4: "Si indumenta super geniculos elevaverit, quod himilzorunya ("himil"-"одежда"; "zorunga" тотъ же корень, что и въ нъм. "zorren"-, дергать", "тащить") vocant, cum 12 sol. conponat". 5: "Si autem discriminalia (лента, обвивающая и сдерживающая волосы; иногда и металлическій головной уборъ; ср. средневък. нъм. "Hauptgold"; см. прим. 308) ejecerit de capite, quod walcrurf (_walcru-_pactpenath", _enytath", ep. итым. _walken-: .vurf"=иъм. "Wurf"-всякое стремительное дъйствіе) dicunt, vel virgini libidinose crines de capite extraxerit, cum 12 sol. conp.".

220. "praessere"=франц. "presser", нъм "pressen"--, жать", "сжимать".

221. См. прим. 219, L. Baiuw. 8, 1.

222, См. прим. 77.

- 223. Характерный штрафъ въ 45 sol. (см. 25. 2) внолиб опредъляетъ основную точку зрънія Правды: вся глава разематриваетъ рядъ дъяній въ большей или меньшей степени приближающихся къ прелюбодъянію (см. прим. 177).
  - 224. Самовольное пользование чужой вещью; см. L. S. 23.
- 225. Cp. L. Baiuw. 19, 9: "Si quis navem alterius tulerit de loco suo, ipsam inlaesam reddat aut similem". 10: "Si eam foras aquam traxerit et absconderit, et negaverit interrogatus, furtivum conponat".—Прятаніе и отрицаніе—признави злонамъреннаго дъйствія; см. прим. 178; ср. еще L. Baiuw. 9, 9: "Si quis occulte in nocte vel in die alienum cavallum aut bovem aut aliquid animal occiderit, et negaverit, et postea exinde probatus fuerit, tamquam furtivum componat".—"Комнозиція" за кражу по баварск. праву: L. Baiuw. 9. 1: "Si quis aliquid furaverit, qualecumque re, niungeldo (9×1) conponat, hoc est nove capita restituat".
- 226. "Авсинт"—"челнокъ" (въ баварск. діалектъ еще теперь "Авсh"), но и сравнительно больное судно (такъ, папр., называются разбойничьи корабли датчанъ во франкскихъ анналахъ).
  - .227, См. прим. 20; 123.
- 228. in suspensum"— подвъщенный, привъщенный (т. с. привязанный")?—Послъдующее "pro studio" совсъмъ испорчено и непонятно.—Штрафъ въ 45 sol, разлагается въ 30 sol,—за еffractura (см. 11, 6) и 15—за кражу (см. § 2).
- 229. Кража на мельница квалифицируется въ силу того, что мельница есть заведеніе, всегда открытое для публики, гдъ нельзя примънить обычныхь средствъ охраны домашнихъ вещей.—L. Baiuw. 9, 2: "Et si in ecclesia, vel infra curte ducis, vel in fabrica [оружейная кузница], vel in molino aliquid furaverit, triuniungeldo conponat, hoc est ter nove reddat [о возмъщеніи простыжь кражъ см. прим. 225—L. Baiuw. 9, 1]: quia istas quattuor domus casas publice sunt et semper patentes".—См. L. S. 31. Add. 2.—Однако мельницы суть предметь частьюй собственности; см. "alieno" въ разночт. при Add. 1, Add. 2 и, особенно. L. Alam. 86.
- 230. См. прим. 79; 81.—Очень большой штрафъ (утроенная обычная пеня за простую кражу; см. прим. 229— L. Baiuw. 9. 2), полагается за по-хищеніе вещи, соединенное съ поврежденіемъ недвижимости, причемъ можетъ наступить перерывъ въ работъ всего заведенія (см. Add. 2). Здѣсь украдена часть дорогого инвентаря самой мельницы.—L. Wis. VII, 2, 12: "Si quis de molinis aliquid involaverit, quod furatum est restituat, et insuper componat, sicut de aliis furtis lege tenetur, et extra hoc 100 flagella suscipiat.—L. Wis. VIII, 4, 30: "Si quis molina violenter effregerit, quod fregit infra 30 dies reparare cogatur, et insuper 30 solidos cogatur exsolvere. Quod si infra statutum tempus non reparaverit, alios 30 sol. implere cogatur, et 100 insuper flagella suscipiat. Eadem de stagnis quae sunt circa molina conclusiones aquarum, praecepimus custodiri"....
- 231. "sclusa" (ср. франц. "écluse", ибм. "Schleuse")—"илотина" ("шлюзъ"). См. L. Alam. 86 и пред. прим., L. Wis. VIII. 4. 30.—L. Cham. 38: "Si quis sclusam ("дамба", при моръ) dimiserit, quando suus comes ei commendat facere, in fredo sol. 4 componere faciat, Quando rumpit et eam emendare noluerit, sol. 4 in dominico componere faciat".

232. Cm. 21. 1.—Cp. L. Rip. 40: "Si quis caballum extra consilium domini sui ascenderit, 30 sol. culp. iud.".—L. Burg. 4, 7: "Si caballum alienum ingenuus non permittente domino ascendere praesumpserit, 2 sol. illi cuius caballus est pro unius diei itinere se daturum esse cognoscat".... L. Wis. VIII, 4, 2: "Quicunque citra voluntatem eius qui praestitit animal supra definitionem cursu, oneribus, vel itinere fatigaverit, per decem millia det sol. 1. Quod si minus quam decem millia fuerint. aestimato itinere pro labore aestimetur et compositio dampni. Nam si debilitatus et mortuus fuerit, debilem sibi habeat. et similem reddat: pro mortuo vero vivum talem sine excusatione restituat".

233. Cm. 38, 8 H Add. 9.

234. По достиженін двънадцати (см. разночт. и § 5; Сар. VII, 5) лътъ мальчикъ (дъвочка тоже?) становился совершеннолътнимъ, т. е. отвътственнымъ (см. еще прим. 928) за свои дъянія (см. § 5). Полноправнымъ членомъ общины онъ, однако, становился лишь (но см. прим. 235) послъ обряда "capillaturiae" (см. Сар. II, 2) а, главное, послъ торжественной передачи ему оружія (нъм. терминь-"Wehrhaftmachung").—Tacitus "Germ." c. 13: "...arma sumere non ante cuiquam moris quam civitas suffecturum probaverit. Tum in ipso concilio vel principum aliquis vel pater vel propinqui scuto frameaque iuvenem ornant: haec apud illos toga [T. e. pumckas "toga virilis"], hic primus iuventae honos; ante hoc domus pars videntur, mox rei publicae".--Сроки совершеннолътія разны. L. Rip. 81: "Si quis homo Ribuarius defunctus fuerit, vel interfectus, et filium reliquerit, usque 15 anno pleno nec causam prosequatur, nec in iudicium interpellatus responsum reddat; 15 anno autem aut ipsi respondeat, aut defensorem elegat. Similiter et filia".--L. Fris. Add. sap. III, 70: "...puer qui nondum 12 annos habet, si cuilibet vulnus intulerit, in simplo (вм'єсто тройной нени взрослаго) componat". - L. Burg. 87, 1: "Minorum aetati ita credidimus consulendum, ut ante 15 aetatis annos eis nec libertare, nec vendere liceat, nec donare; aut si circumventi per infantiam fecerint, nihil valebit". 2: "Ita ut quod ante 15 annum gestum fuerit, inter aliud quindecennium si voluerit, revocandi habeat potestatem". 3: "Quod intra expressum tempus non revocaverit, in sua firmitate permaneat".-Ed. Roth, 155: "Legitima actas est, postquam filii 12 annos habuerint". Cp. Grimm, Rechtsalterthümer, 413.

235. "incrinitum"—т. е. послъ обряда "capillaturiae" (= остриженіе волосъ за исключеніемъ длинной пряди на темени), который, так. обр., могъ быть совершенъ и до 12 лътъ.

236. Тройной вергельдъ (см. 41, 1) въ виду беззащитности; см. пр. 166.

237. Ср. § 6 и 41, 3; *утроеніе* вергельда опять-таки въ виду беззащитности, см. L. Baiuw. 4, 29: "De feminis vero... omnia dupliciter conponuntur. Dum femina cum arma defendere nequiverit, duplicem compositionem accipiat; si autem pugnare voluerit per audatiam cordis sui sicut vir, non erit duplex conpositio eius".

238. См. прим. 22.

239. Характерная кумуляція: суммируются—600 sol. (за убійство родоспособной женіцины; см. § 6 и Add. 1) и 100 sol. (за убійство зародыша см. § 4).—Ср. L. Rip 36, 10: "Si quis partum in feminam interficerit, seu natum priusquam nomen habeat, bis quinquagenus sol. culp. iud. Quod si matrem cum parto interficerit, septingenus sol. multetur".

240. Правоспособность начинается съ того момента, когда ребенокъ получаетъ имя (въ теченіе 9 дней послѣ рожденія); до этого момента онъ ставится наравнѣ (см. "aut" въ разночт.) съ зародышемъ. Дарованіе имени=признаніе ребенка отцомъ, превращеніе его въ члена семьи, въ лицо защищаемое законами (но см. прим. 177, L. Fris. 5).—Ср. Pact. Alam. II, 31. Grimm, Rechtsalterthümer 445.

241. Cp. Add. 2 и Add. 3 съ Сар. I, 4.

242. Параграфъ допускаетъ два объясненія: либо карается "стрижка" (ен юридич. послъдствіе = эмансипаціи отъ власти отца; см. прим. 138, 234; ср. L. S. 26, 2) непризванными лицами (см. 234 — Тас. "Germ." 13), произведенная противъ воли "рагептев" (кромъ того на малолютимъ — "verum crinitum"?); либо карается тяжкое оскорбленіе (ср. L. Alam. 60, 23) свободнаго (поэтому "ingenuum" въ текстъ) мальчика, насильно лишеннаго внъшняго отличія свободныхъ людей, т. е.—плинныхъ волосъ.

243. "Fredus" (см. прим. 139) не нуженъ, т. к. въ дъяніи ребенка Правда не предполагаетъ злонамъренности (т. е. "нарушенія мира").—Ср. Сар. VII, 5.—См. прим. 234, L. Fris. Add. sap. III, 70.

244. L. Rip. 13: "Si quis puellam Ribuariam interficerit, 200 sol. culp. iud. Aut si negaverit, cum 12 iurit". Ср. прим. 151, L. Rip. 14, 2.

245. См. прим. 218; прим. 151—L. Rip. 12, 1; 14, 1, 2; прим. 237—L. Baiuw. 4, 29.—L. Sax. 15.—L. Fris. Add. sap. V: "Si quis mulierem occiderit, solvat eam iuxta conditionem suam; similiter sicut et masculum eiusdem conditionis solvere debet".—L. Thur. 48: "Qui feminam nobilem virginem nondum parientem occiderit, 600 sol. conponat; si pariens erat, ter 600 sol.; si iam parere desiit, 600 sol.".—L. Thur. 49: "Qui liberam non parientem occiderit, bis 80 et 6 sol. et 2 tremisses conponat; si pariens est, 600 sol., si iam desiit, 200 sol. conponat. Similiter de viduae raptu vel interfectione iudicatum est".

246. Широкое пониманіе "adulterium" см. прим. 177.

247. =per vim (ср. 33, Add. 3); см. прим. 134; о насиліи "in contubernio" см. прим. 135.—L. Wis. III, 4, 14: "Si virginem quisque vel viduam ingenuam violenter adulterandam compresserit, vel stupri forsitan commixtione polluerit: si ingenuus est, C flagellis caesus illi continuo, cui violentus extitit, serviturus tradatur; servus vero comprehensus a iudice igne concremetur".

248. См. прим. 134; 177.—Ср. L. Alam. 58, 4, 5.—L. Burg. 44, 1: "Si qua Burgundionis ingenui filia, priusquam marito tradatur (см. прим. 148), cuicumque se barbaro seu Romano occulte adulterii foeditate coniuncxerit, et postmodum ad quaerimoniam facti processerit, ac si obiecta claruerint, is qui in eius corruptione fuerit accusatus, et ut dictum est, certa probatione convictus, inlatis 15 sol. nullam calumpniam patiatur. Illa vero facinoris sui dehonestata flagitio omissi pudoris sustinebit infamiam".—L. Wis. III, 4, 8: "Si ingenua mulier cuicunque viro se adulterio volens miscuisse detegitur: si eam ipse uxorem habere voluerit, habeat potestatem; si autem noluerit, suae imputet culpae quae se adulterio volens miscuisse cognoscitur".—L. Burg. 61: "Quaecumque mulier natione barbara ad viri coitum spontanea voluntate furtim convenerit, nuptiale pretium (см. прим. 134) in simplum tantum eius parentibus desolvatur; et is, cui adulterii dicitur societate permixta, alterius postmodum, si voluerit, societur".—L. Wis. III, 4, 7: "Si puella ingenua sive vidua ad domum alienam adulturum alienam adulturum eius parentibus desolvatur, adulturum eius parentibus desolvatur, societur".—L. Wis. III, 4, 7: "Si puella ingenua sive vidua ad domum alienam adulturum eius parentibus desolvatur, adulturum eius parentibus desolvatur, societur".—L. Wis. III, 4, 7: "Si puella ingenua sive vidua ad domum alienam adulturum eius parentibus desolvatur.

terii caussa venerit (ср. L. Burg. 12, 4—прим. 134) et ipsam ille uxorem habere voluerit, et parentes, ut se habeant, acquiescant; ille pretium det parentibus quantum parentes puellae velint, vel quantum ei cum ipsa muliere convenire potuerit. Puella vero de parentum rebus nullam inter fratres suos, nisi parentes voluerint, habeat portionem (ср. L. Thur. 47-прим. 134).—См. прим. 256: 1., Rip. 58, 9—11.

249, См. прим. 147; 148.

250. "aliena" важно, т. к.: Правды видять эдбсь нарушеніе не правственности, а личныхъ правъ самой потериввией (чести) и нарущение чужихъ владъльческихъ правъ. Плотекія отношенія господина къ своимъ собственнымъ рабынямъ не предусматривають.-L. Rip. 58, 17: "Si autem ingenuus cum ancillam moechatus fuerit, 15 sol. culp. iud. Si autem servus hoc fecerit, 3 sol. culp, jud, aut castretur".--L. Bajuw, 8, 12: "Si quis cum ancilla alterius maritata concuburit, cum 20 sol. (=вергельдъ) conponat domino (ср. L. Baiuw, 8, 1 прим. 134)*. 13: "Si cum ancilla virgine concubuerit, cum 4 sol. conp."-L. Fris. 9. 3: Si vero ancilla et virgo erat, cum qua quislibet homo moechatus est. componat is, qui eam violavit, domino eius sol. 4". -4: "Si autem ab alio prius fuerit constuprata, sol. 3",-5: "Si vero tertius hic erat, qui tunc eam violavit-2 sol."-6: "Si vero quartus, sol. 1". -7: "Si quintus, tremissem (см. прим. 5) unum; et quoteunque postea accesserint, tremissem 1 tantum componat*.--L. Wis. III, 4, 15; "Si extra domum domini sui se adulterio volens ancilla miscuisse convincitur, ancillam tantummodo iudicandi dominus habeat potestatem. Si vero ingenuus aut servus cum ancilla ex consensu in domo domini ancillae reperiantur talia commisisse; ingenuus quidem pro idonea ancilla absque infamia 100 verbera ferat, pro inferiori vero 50; servus autem 150".... L. Wis III. 4, 16: "Si ancillam quicunque violenter compresserit alienam, eamque adulteraverit, et vel in domo domini sui fuerit comprehensus, vel in quocunque loco violentus extitisse convincitur, servus quidem 200 ictus accipiat flagellorum; ingenuus vero 50, et insuper 20 sol. ancillae domino coactus exsolvat",...

251. Удвосніє въ виду принадлежности королю (ср. 3, Add. 4 и прим. 41); болъе обычно -утросніє: см. 54. 1 и Extrav. A, VI, 4.—L. Rip. 11, 3: "Si quis regio aut ecclesiastico (ср. L. Alam. 7) homine de quaeumlibet rem focium (ср. франц. "force") fecerit et per vim tollerit, in triplo sicut reliquo Ribuario conponatur.

252. Ср. §§ 5, 6: 13, 8, 9 и примъч.; Сар. I, 5.—Здъсь уже ръчь плетъ не о плотскихъ преступленіяхъ, а о совершеніи незаконнаго брака съ чужниъ, рабомъ или рабынею.—L. Rip. 58, 14: "Si autem Ribuarius ancillam regis seu ecclesiasticam vel ancillam tabularii sibi sociaverit, non ipse, sed procreatio eius serviat".—15: "Si autem Ribuarius ancillam Ribuarii in matrimonio acceperit, ipsi cum ea in servitio perseveret". 16: "Similiter et [si] Ribuaria hoc fecerit, ipsa et generatio eius in servicio perseverent". 18: "Quod si ingenua Ribuaria servum Ribuarium secuta fuerit, et parentes eius hoc refragare voluerint, offeratur ei a rege seu a comite spata et conucla (ср. пъм. "Kunkel"— "веретено"). Quod si spatam acceperit, servum interficiat. Si autem conucla, in servicio perseverit".—Ср. L. Rip. 58, 9, 10, 11—прим. 256.—L. Burg. 35. "De servorum suppliciis, qui ingenuis mulieribus vim pudoris intullerint". 1: "Si quis servus vim mulieri ingenuae fecerit, et questa fuerit, et evidenter hoc potuerit adprobare, servus pro admisso crimine occidatur". 2: "Si vero ingenua puella

voluntaria se servo coniuncxerit, utrumque iubemus occidi". 3: "Quodsi parentes puellae parentem suam punire fortasse noluerint, puella libertate careat, et in servitutem regiam redigatur".—I. Wis. III. 2, 2: "Si mulier ingenua servo suo vel proprio liberto se in adulterio commiscuerit, aut forsitan eum maritum habere voluerit, et ex hoc manifesta probatione convincitur, occidatur; ita ut adulter et adultera ante iudicem publice fustigentur, et ignibus concrementur"....

253. См. прим. 131; 133,

254. См. 12, 1 и прим. 132; см. прим. 250 -L. Rip. 58, 17 и L. Wis. III, 4, 15, 16.

255, См. 12, 1, разночт.; см. прим. 125—L. Cham. 20 и L. Fris. Add. sap. I. 3; см. прим. 133.

256. Относительно вопроса объ отпускт на волю и о положени отпущенныхъ чрезвычайно поучительна Рипуарская Правда.—L. Rip. 57, 1: "Si quis libertum suum per manum propriam seu per alienam in praesentia regis secundum legem Ribuariam ingenuum dimiserit et dinarium iactaverit (cm. 1101M. 259), et eiusdem rei carta acciperit, nullatenus eum permittimus in servicio inclinare; sed sicut reliqui Ribuarii liber permaniat". 2: "Sed si quis in postmodum contrarius exteterit, quod eum quis inlicitum ordine ingenuum demisisset. et ipse cum gladio suo hoc studiat defensare [предъ королемъ]. Aut si auctorem habuerit, auctor cum legibus ex hoc cum adducat (cm. n. 58, 6, 7). Aut si legibus cum non potuerit defensare, ad partem regis 200 sol. culp. iud., et ad partem eius, cuius servum inlicitum ordinem a iugum servitutis obsolvere nititur, 45 sol. multetur, et de omnes res, quod ei condonavit, alienus existat".--3: "Si autem defensaverit, liber permaniat, et illi qui cum voluit inservire, 200 sol, rege. 45 illi [qui defensatur] culp. iud.". 4: "Si autem homo dinariatus absque liberis discesserit, non alium quam fisco nostro heredem relinquat".--L. Rip. 58, 1: "Hoc etiam iubemus, ut, qualiscumque Francus Ribuarius, seu tabularius servum suum pro animae suae remedium seo (seu) pro precio secundum legem Romanam liberare voluerit, ut [eum] in ecclesia coram presbyteris, diaconibus. seo cuncto clero et plebe, in manu episcopi servo cum tabulas tradat, et episcopus archidiacono iubeat, ut ei tabulas secundum legem Romanam, quam ecclesia vivit, scribere faciunt; et tam ipse quam et omnis procreatio cius liberi permaneant, et sub tuacione ecclesiae consistant, vel omnem redditum status aut servitium tabularii corum ecclesiae reddant. Et nullus tabularium laut servum tabulariil dinariare ante regem praesumat. Quod si fecerit, 200 sol. culp. iud., et nihilominus ipse tabularius et procreatio eius tabularii persistant, et omnis reditus status ad ecclesia reddat; et non aliubi quam ad ecclesiam, ubi relaxati sunt, mallum teneant". 2: "Quod si quis tabularium seu ecclesiasticum hominem contra episcopum defensare voluerit, 60 sol. et insuper hominem cum omnibus rebus suis ecclesiae restituat. Quia inlicitum ducimus, quod ecclesiis concessimus iterum ab ecclesiis revocare". 3: "Nemo servum ecclesiasticum absque vicarium libertum facere praesumat". 4: "Tabularius autem, qui absque liberis discesserit, nullum alium quam ecclesiam relinquat heredem". 5: "Quod si quis tabulas episcoporum manibus seu clericorum roboratas inrumpere voluerit (см. примъч. 947), tunc archidiaconus cum testibus qui tabulas roboraverunt, ante episcopum vel regem accedat, ut testis, quod seiunt, dicant Quod si illi, qui causam prosequitur, adquiescere nolucrit, tunc tabuli in praesentia iudicis perforentur, et archidiaconus in praesente sacramentum fide faciat, et sibi septimus super noctis 7 coniurit cum ipsis testibus, qui tabulas conscripserunt, quod ipsi tabularius secundum legem Romanam legitimo fuisset ingenuos relaxatus. Et tunc illi, qui causam prosequitur, in presente constringatur, ut se ante iudice repraesentit, et ad partem ecclesiae 100 sol. culp. iud., et unicuique de testibus 15 sol., et archidiacono 45 sol. culp. iud., et nihilominus tabulae stabilis permaneant". 6: "Ouod si arhidiaconus ista adimplere contempserat, et auctorem, qui eum ingenuum dimisit, non inveniret (cp. L. S. Cap. VII, 11), tune tabularium ipse archidiaconus cum 45 semissolidis [въ друг. Codd. "sol."] et cum omnibus rebus suis proprio domno studiat reservare, et unusquisque de testibus ter qui nos semissolidus ["solidis"-друг. Codd.] culp. iud." (см. прим. 151). 7: "Quod si auctor dimissionis eum ingenuum fecerit, cause prosecutor simili multa susteniat, sicut superius scribere iussimus, et insuper ecclesiae liminibus expellatur, usque dum proprio episcopo satisfaciat. 8: "Quod si quis tabularium ex servo alieno facere praesumpserit, tunc illi. cuius servus est, super eum manum mittere debit. Et si tabularius est, vel regius seu Romanus homo (cm. n. tit. 61), qui hoc facit, super 7 noctis, si Francus, super 14 de manu in manu ambulare debet, quamvis multas vindicionis ex illo factas fuissent, usque dum ad ea manu venit, qui eum ingenuum dimisit. Et tunc ex eo iudicius superius conprehensus adimpleatur". 9: "Si autem tabularius ancillam regis aut ecclesiasticam seu ancillam tabularii in matrimonium sibi sociatus fuerit, ipsum cum ea servus permaneat (см. прим. 252). Si autem tantum mechatus fuerit. 8 medio solido (=71/2, sol.) culp. iud., aut cum 6 iurit (см. L. S. 25, 3 и прим. 250). Quod si tabularia hoc fecerit, ipsa et generatio eius in servicio inclinetur". 10: "Si autem tabularius ancillam Ribuariam acceperit, non ipsi, sed generatio eius serviat". 11: "Si ecclesiasticos, Romanus vel regius homo ingenuam Ribuariam acciperet; aut si Romana vel regia seu tabularia ingenuum Ribuarium in matrimonium acciperet, generatio eorum semper ad inferiora declinentur". 12: "Quod si quis hominem regium tabularium. tam baronem (см. L. S. 31, 1) quam feminam, de mundeburde (см. прим. 138) regis abstulerit, 60 sol. culp. iud.". 13: "Similiter et illi, qui tabulariam vel ceclesiasticam feminam seu baronem de mundeburde ecclesiae abstulerit, 60 sol. culp, iud., et nihilominus generatio corum ad mundeburde regis seu ecclesiae revertatur".—L. Rip. 61, 1: "Si quis servum suum libertum fecerit et civein Romanam (въ формулахъ часто "Civis romana", т. e. libertate) portasque apertas (свобода передвиженія, неприкръпленность къ дому господина; нъм. терм. "Freizügigkeit"; cm. H. L. Cham. 12) conscripserit, et [si] sine liberis discesserit. non alium quam fiscum habiat heredem". 2: "Quod si aliquid criminis admiserit, secundum legem Romanam iudicetur. Et qui eum interficerit. 100 sol. multetur". 3: "Quod si dominus eius eum ante rege dinariari voluerit, licentiam habiat".—L. Rip. 62, 1, см прим. 141. 2: "Quod si dinariari eum voluerit, licentiam habiat. Et tunc 200 sol. valiat".-L. Cham. 11: "Qui per hantradam hominem ingenuum dimittere voluerit, sua manu duodecima ipsum iagenuum dimittere faciat". (ср. L. Cham. 10-прим. 151). 12: "Qui per cartam aut per hantradam ingenuus est, et se ille foris de eo miserit (cm. B. L. Rip. 61, 1; Ed. Roth. 224; _a se extraneum facere") tunc ille leodis in dominicum veniat; et suus peculiaris traditum iam dicto domino non fiat". 13: "Qui per cartam est ingenuus, sie debet in omnia pertinere sicut alii Franci". 14: "Qui de mundeburgio aliquid habuerit (неполная свобода, человъкъ остается "in mundeburdo" господина). ad illum seniorem, qui eum ingenuum dimisit, sua peculia reverti faciat".

257. "in hoste" понимается разно. Зомъ ("Reichs und Gerichtsverfassung" pp. 47 sq.) видить въ этомъ указаніе на "общенародное, вооруженное, собраніе"; противъ этого Sybel, Entstehung des deutschen Königthums pp. 187, 188, Dahn ("Könige der Germanen" III, 518), Brunner "R. G." I p. 239 Anm. 5, которые указывають что литы принимали участіе въ походахъ (см. Recap. A. 27 примъч. 655; "hostis"="походъ", ср. 30, 6; технич. терминъ въ лътописяхъ: Ann. Petav. 740: "sine hoste fuit hic annus"; Chron. Moiss. 805: "tres hostes insimul" и т. п.).—Проф. П. Г. Виноградовъ, сравнивая съ L. Alam. эмендируетъ ("Forsch. z. deutsch. Gesch." XVIII, 189): "Si quis homo ingenuus alienum letum qui a domino suo in hoste dimissus fuerit.... ingenuum dimiserit".

258. *Противозаконное* (см. "manus aliena" L. Rip. 57. 1--прим. 256) освобожденіе чужого лита (ср. L. Rip. 57, 2, 3—прим. 256).

259. Дарованіе полной свободы при помощи символическаго акта вышибанія "денарія" ("manumissio per denarium", "denariatio"; нъм. терм. "Schatzwurf") въ знакъ того, что освобождаемый отнынъ свободенъ отъ всякихъ платежей несвободнаго человъка. См. напр.: Rozière, Récueuil des formules, I, №55, 56.

260. 100 sol.—не неня за незаконный отпускъ на волю (хотя, см. разночт. и § слъд.), а возмъщение причиненнаго господину убытка (см. прим. 105), уплата "стоимости" (вергельда, см. прим. 141) лета.—Отсюда можно также заключить, что литъ даже при незаконномъ отпускъ "per denarium" остается подно-свободнымъ. См. Виноградовъ "Die Freilassung zur vollen Unabhängigkeit in den deutschen Volksrechten" въ Forschungen zur deutschen Geschichte XVI р. 603.

261. Кража бубенчика (tintinna) съ "вожака" (см. прим. 27) свиного стада ("рогсіпа", см. Сар. VI, 6) грозить потерей (разбродомъ) всего стада. Странно поражаеть незначительность пени въ § 2. Приходится допустить, что въ виду имъется кража бубенчика не съ вожака стада, т. е. можетъ заблудиться только одно животное.—Любопытно, что кража или снятіе бубенчикя съ коровы въ альпійскихъ странахъ преслъдуется и въ настоящее время, но по другимъ причинамъ: корова будто теряетъ молоко, перестаетъ ѣсть и "тоскуетъ" по привычному звону.—Ср. L. Baiuw. 9, 1!: "Si qui tintinabulum furaverit de cavallo vel de bove, cum 1 sol. conponat; si de vacca, cum 2 tremisses (см. прим. 5) conp.; si de minutis pecoribus, cum 1 tremisse conp." L. Burg, 4, 5: "Qui tintinnum caballi furto abstullerit, si ingenuus est, caballum alium talem reddat, simili de bove conditione servata. Si servus tullerit, fustigetur." L. Wis. VII, 2, 11: "Si quis tintinnabulum involaverit de iumento vel bove, solidum reddat. De vacca tremisses duos. De berbicibus (L. S. 4, 2), vel quibuscunque pecoribus, tremisses singulos cogatur exsolvere".

262. Др. франц. "eschiele", итал. "squilla", нъм. "Schelle"-"бубенчикъ".

263.="путы" (Cap. VI, 3 §§ 1, 3—"капканъ"? ср. L. Rip. 70, 2—прим. 100).— L. Burg. 4, 6: "Si autem inpedito caballo ingenuus pedicam tullerit, eiusdem meriti caballum se redditurum esse cognoscat. Si hoc servus admiserit, centenos pro singulis quibuscumque culpis fustium ictus accipiat".—L. Wis. VIII, 4, 1: "Si quis caballum alienum vel aliud animal de pedica sive ligamine tulerit sine conscientia domini sui, 1 sol. ei det; et si per hanc occasionem perierit, eiusdem meriti caballum vel animal restituat".....

264. См. прим. 24.

265. См. прим. 86.

266. См. прим. 88.

267. Cp. 9, Add. 2 и прим. 100 (аналогія—см. прим. 103.).

268. Характерно уравненіе "воровской" жатвы ("inripare" = "reffare", ср. нъм. "raffen", "zusammenraffen"—насильно, посибино собрать или сгрести) и "воровской" потравы. Ср. еще Сар. VI, 10.

269. L. Burg. 25, 1: "Si quis cuiuslibet hortum violenter aut furtim ingressus fuerit, inferat pro ipsa praesumptione illi, cuius hortus est, sol. 3, et multae nomine sol. 6". 2: "Si servus hoc fecerit, 100 fustium ietus accipiat".

270. Поля--ръпное ("napina": см. Сар. VI. 13), бобовое ("fabaria"), горо-ховое ("pisaria"), чочевичное ("lenticularia").

271. "Inmetus" и его синонимъ (?) "in potus" ("inpotos") итсколько загадочны. -Старыя глоссы объясняютъ "inmetus" "то, что собрано", т. е. сборъ. а "inpotus" приводятъ въ связъ съ "ротаге"—"рѣзатъ", "срѣзыватъ". Новѣйшія объясненія, отбрасывая "inmetus" какъ безнадежно испорченное, производятъ "inpotos" отъ греч. ἔμφοτο; (ἐμφοτεύειν) (ср. древне-герм. "impitôn", "imptôn" — прививатъ") и видятъ въ этомъ—"прививокъ", "черенокъ".

272. = "derapuerit" на что указываетъ и разночт. "tulerit" (см. прим. 127). 273. "Excervicare"— вырватъ" (см. 34, 1); "decorticare"— енятъ кору" ("кожу" - 38, 9, разночт., Add. 9; 65, 1, разночт.).

274. См. прим. 165.—"Carrus" (14. Add. 1; 34. 2, 3 разночт.; Сар. VI. 6)— двуколесная телъ́га; "carruca" (34. 2, разночт. и L. Rip. 44 въ примъч. къ L. S. 34, 3)—четырехколесная.

275. См. прим. 88.

276, См. прим. 88,

277. "Сваливать", ср. франц. "décharger", англ. "discharge".

278. См. прим. 123.

279. См. 7, Add. 11 и прим.

280. За кражу полуобработаннаго ("ex parte dolatum"; "dolare"--"обтесать") строевого матеріала, срубленныхъ, но не обработанныхъ еще деревьевъ ("ligna", § 18), и за срубаніе чужихъ деревьевъ (§ 19, чтеніе ІІ) одинаковая пеня. L. Wis. VIII, 3, 1: "Si quis inscio domine alienam arborem inciderit: si pomifera est, det. sol. 3; si oliva. det sol. 5; si glandifera maior est, det sol. 2; si minor est det sol. 1. Si vero alterius sunt generis et maiores atque prolixiores, binos sol. reddat, quia licet non habeant fructum, ad multa tamen commoda utilitatis praeparant usum. Et hace quidem compositio erit, si tantundem abscissae fuerit. Nam si praesumptive incisae aliubi ferantur, aut similes arbores cum illis incisis dabuntur, aut praedictum precium duplo solvetur". L. Rip. 76: "Si quis in silva commune seu reges vel alieuius locadam materiamen vel ligna finata ("обтесанныя") abstulerit, 15 sol. culp. iud., sicut de venationibus vel piscationibus, quia non res possessa sed de ligna agitur (см. прям 137—L. Rip. 42, 1). Aut si negaverit cum 3 iurit".

281. "Fustis" Гриммъ объясняеть какъ датиниз. герм. "Faust"=кулакъ рука, т. е. дерево, отмъченное чьей-либо "рукой"; см. прим. 194—L. Wis. VI. 4. 6.

282. "Arbor signatus" (см. прим. 62 Ed. Roth. 321); "signum" (см. прим 91)—признакъ оккупаціи, которая, однако, дъйствительна только на годъ ("годъ и день"—германскій срокъ давности).

283. Верша для ловли угрей очень сложна по конструкцій и потому охраняется высокимъ штрафомъ въ 45 сол. (аналогія, см. 22 Add. 1 и прим'вч. 230).

284. "Statuale"—бредень или неводъ, мотня котораго поддерживается въ стоячемъ (оттого "statuale") положени палками ("клешнями"). Старинный издатель и комментаторъ Wendelinus (1649) объясняетъ: contus (шестъ) aut longurius (шестъ), quo navicularii per paludes lintres suos trudunt.—"Tremaclis"— "трехпетлевая" сътъ ("tres maculae"; ср. франц. "tramail"—"trois mailles), т. е.. собственно, соединеніе трехъ отдъльныхъ сътей, наложенныхъ одна на другую, либо для большей кръпости съти (при очень быстрыхъ ръкахъ), либо для большей густоты съти, чтобъ не ускользала и мелкая рыба. — "Vertevolum"—воронко- и мъшкообразныя съти.

285. См. прим. 137.

286. См. 11. 5. 6 и прим.

287. См. прим. 88.—Ср. Сар. 1, 9.

288. Add. 9 является дополненіемъ къ § 24: захватчикъ чужого поля препятствуетъ запашкъ законнаго владъльца.—Нъкот, аналогію даеть 9, 5 и разночт.

289. "Ostare" (друг. чтенія—"obstare", "ortare", "hostare", "ostiare") (см. 31, 1, 2; ('ар. VI, 6)—no Du ('ange="obstare"—препятствовать, противиться (см. разночт. "vetare", "prohibere": па это указываеть и "ante" въ смыслъ "противо"-["стоять"], папр. варіанть "anteortare"); другіе объясняють его изъфранц. "ôter"—"отнять", "снять", "удалить".

290. См. 10. Add. 3 и прим 111.

291. "Браслетъ" (запястье) или "поясъ"?

292. "Домъ" по первобытному германск. праву принадлежить къ движи-мому имуществу (нъм. терм. "Fahrhabe"; см., однако примъч. 617), его можно, поэтому, "furare", "trahere" (см. прим. 127). — Франкская изба состояла, собетвенно, изъ простого сруба (безъ фундамента; безъ пола—см. tit. 58; см. прим. 177—L. Fris. 5, 1); ее легко можно было разобрать и увезти. — Незначительность пени объясняется малоцънностью постройки: матеріалъ—даровой и легко до ступный; изба является, сталобыть, только въ качествъ "labor" (ср. 9, Add. 2) Ср. постройку временныхъ жилищь для князей при ихъ объъздахъ за "полюдьемъ".

293. "Elocare". "locare"--"подвинуть" на какое-либо дело, подетрекать.

294. "In furtum" = (какъ указываетъ и Em.) "furtim"—"тайно", "воровскимъ образомъ" (см. 14, Add. 3; 35, Add. 2). На это указываетъ и глосса—
"morter" (ер. нъм. "Могд")—тайное (изъ засады, неожиданно) убійство (противоположность—"смертоубійство"—нечаянное лишеніе человъка жизни, напр., въ дракъ, или убіеніе въ равномъ бою). См. 41, 2, 4—Sept. Caus. VIII, 1—7.

295. "Ut hominem (alium) interficeret"—только по ошибк в переписчиковъ печезло изъ текстовъ первой группы.

296. См. прим. 179.

297. Значеніе этого штрафа, см. прим. 179.—ПІтрафъ (при покушеніи) одинаковъ н для подстрекателя (§ 1) и для нанятаго убійцы (§ 2) и для всякаго, кто явился участникомъ (посредникомъ—§ 8) въ этомъ дѣлѣ.—Ср. 55 2, 3.—При дѣйствительномъ совершеніи убійства подстрекатель платилъ лишь 1/2 вергельда убитаго, убійца—полный вергельдъ; см. § 1, въ текстѣ Нег. (ср. 41

Add. 4. и разночт.—судебное убійство).—L. Fris. 2 "Forresni" (= "for-esni"; древнегерм. "asni" = "наемникъ", "наймитъ"; "foresni" - тотъ, кто нанимаетъ = "ехроsitor"=_elocator" B. L. S.). 1: "Si nobilis nobilem per ingenium alio homini ad occidendum exposuerit (см. прим. 102-L. Fris. 2, 11), et is qui eum occidit patria relicta profugerit, qui eum exposuit tertiam partem leudis (="вергельдь") componat". 2: см. прим. 139. 3: "Si autem hoc fecisse dicitur, et negaverit, cum 3 sacramentalibus iuret, și ille qui hominem occidit profugium fecit; sin vere homicida infra patriam est, expositor nihil iuret, sed tantum inimicitias propinquorum occisi hominis patiatur, donec cum eis quoque modo potuerit in gratiam revertatur". 4: "Si nobilis liberum hominem exposuisse dicitur, tertiam partem leudis cius componat, si extra patriam fugit, qui hominem occidit; si vero infra patriam est, nihil solvat; quod si negaverit, similiter sicut de nobili sacramentum iuret, tertia sacramenti portione adempta propter viliorem personam liberi hominis". (Получается любонытное соотношеніе между "liber" и _nobilis", какъ относительно количества соприсяжниковъ, такъ и относительно величины вергельда.

```
"liber" —2 соприс. ) отнош. ²/". "liber" —53¹/" sol. вергельдъ (см. прим. 151 L. Fris. 1, 1—10) ) отнош. ²/" nobilis"—80 " " " отнош. ²/"
```

298. Правды различають напесеніе рань (tit. 17 и прим. 198) оть "ув'вчья" ("debilitatio", "mancatio"), вслъдствіе котораго человъкъ либо совстыв лишается какого-нибудь члена, либо теряеть способность владёть имъ.-Правды дають чрезвычайно богатый и характерный матеріаль по этому новоду.—L. Rip. 5, 1: "Si quis ingenuus ingenuum auriculam excusserit, ut audire non possit, 100 sol, culp. iud. Si autem audire non perdiderit, 50 sol. culp. iud." 2: "Si nasum excusserit, ut muccare non possit 100 sol. culp. iud. Si muccare praevalit, 50 sol. culp. iud.". 3: "Si quis ingenuus ingenuum oculum excusserit, 100 sol. culp. iud. Si visum in oculum restiterit ("если останется значекъ"), et videre non poterat. 50 sol. culp. iud.". 4: "Si manum excusserit, 100 sol, culp. iud. Si manus ibidem manca pendederit, 50 sol, componatur". 5: "Si quis ingenuus ingenuo policem excusserit, 50 sol. culp. iud. Quodsi polex ibidem mancus pependerit, 25 sol. culp. iud. 6: "Sic in omni mancatione, si membrus mancus pependerit, medietate conponat quam conponere debuerit, si ipse membrus abscisus fuisset". 7: "Si secundo digito, unde sagittatur, excusserit, 36 sol, conp.". 8: "Si quis ingenuus ingenuum pedem excusserit, 100 sol. conp. Si pedes ibidem mancus pependerit, 50 sol. culp. iud.". 9: "Si articulum qualemcunque amputaverit, 36 sol. culp. iud.". 10: "Ista omnia si negaverit, cum 6 iurit, quod hoc non fecisset".—L. Rip. 26: "Ouod si [servus servum] oculum, auriculam, nasum, manum, pedem excusserit, bis 9 sol. dominus eius culp. iud.".-- L. Rip. 68, 5--см. прим. 206; L. Rip. 70, 2-см. прим. 100; L. Rip. 83, 2-cm. прим. 212.—Pact. Alam. II. 1-4, 15-30.—L. Alam. 60; 61; 62; 64 4; 65.—L. Baiuw. 4, 9: "Si quis libero oculum oruerit, vel manum vel pedem tulerit, cum. 40 sol. conp.". 10: "Et si talis plaga vel fractura fuerit. ut exinde mancus sit, cum 20 sol. conp. 11: "Et quis alicuius policem absciderit, cum 12 sol. conp. Et si proximum a police, vel minimum absciderit, cum 9 sol. conp. unum sic et alium sic. Illos medianos duos digitos cum 10 sol., uno cum 5 sol. et alio cum 5. Et si non fuerint abscisi, et ["sed"-gpyr. Codd.] est mancus, stat

rectus, ut non possit plicare, hoc impedimentum est ad arma baiulare: maior est compositio quam de absciso; tertiam partem supra addet". 13: "Si quis alicui nasum transpunxerit, cum 9 sol. conp.". 14: "Si quis aurem transpunxerit, cum 3 sol. conp. Si aurem alicui absciderit, cum 20 sol. conp. Si eum sic plagaverit, ut inde surdus fit, cum 40 sol. conp. Si aurem maculaverit, ut exinde turpis appareat, quod lidiscarti ("lidhus" по-готски="членъ"; "scardi" см. L. Alam. 60, 3) vocant, cum 6 sol, conp.". 15: "Labia ("ryóa") subteriore similiter conponat, et palpebre ("въко") subteriore simili modo. Si sic plagaverit, ut lacrimam continere non possint, vel subterior labia salivam ("слюна") non continet: tune cum sol. 6 conp. Superiorem vero palpebrem vel superiorem labiam si maculaverit, cum 3 sol. conp.". 16: "Si quis alicui dentem maxillarem ("koренной зубъ"), quod marchand (см. L. Alam. 60, 15) vocant, excusserit, cum 12 sol. conp. De aliis vero dentibus si excusserit alicui, omnem unum cum 6 sol. conp.*.-L. Sax. 11; 12; 13.-L. Fris. 22, 9: "Si quis alteri aurem abseiderit, 12 sol. conp.", 10: "Si nasum absciderit, 24 sol. conp.", 15: "Si palpebram, aut subteriorem aut superiorem, vulneraverit, 2 sol. comp.". 16: "Si nasum transpunxerit, 15 sol. comp.". 18: "Si maxillam ("челюсть") inciderit, 6 sol. comp.". 19: "Si unum dentem de anterioribus excusserit, 2 sol. comp.". 20: "Si unum ex angularibus dentibus ("боковые") excusserit, 3 sol. comp.". 21: "Si de molaribus ("коренные") unum excusserit, 4 sol. comp.". 27: "Si manus in ipsa iunctura qua brachio adhaereret abscissa fuerit. 45 sol. comp.". 28: "Si pollicem absciderit, 13 sol. et uno tremisse comp.". 29: "Si indicem.... 7 sol...." 30: "Si medium... uno tremisse minus 7 sol..." 31: "Si annularem... 8 sol." 32: "Si minimum... 6 sol...". 33: "Si totos 5 digitos... 41 sol."... 34: "Palma manus abscissa, 4 sol. comp.". 45: "Si quis oculum alterius ita percusserit, ut eo ulterius videre non possit, 20 sol. et 2 tremisses comp.". 46: "Si totum oculum eruerit, medietatem weregildi sui comp.". 62: "Si pes totus abscissus fuerit, 45 sol. comp.". 63: "Si pollicem pedis absciderit, 8 sol. comp.; si proximum digitum 7. si tertium 6, si quartum 5, si quintum 4 sol. comp.; reliqua pars pedis, quae inter tibiam ("берцо") et digitos est, 15 sol, comp.". — L. Thur. 12: "Oculus unus vel ambo excussi adalingo 300 sol. conponantus". 13: "libero 100 sol.; aut, si negat, 12 hominum sacramento negetur". 14: "Nasus abscisus similiter; auris similiter; lingua similiter"; 15: "manus vel pes abscisus similiter; aut si manca pependerint, medietas conponatur". 19: "Qui pollicem absciderit, 33 sol. et tremissem comp."; 20: "si indicem et inpudicum ("средній"), similiter": 21: "si medicum (отъ названія "medicus"; "второй") et minimum similiter". 23: "Wlitiwam (=обезображеніе лица) 50 sol. conponatur; vel cum 6 iuret". 24: "Qui alium percusserit, ut surdus fiat, adalingo 300 sol. conponat"; 25: "libero 100 sol. conp., vel cum 11 iuret".-L. Burg, 11, 1: "Qui homini seu ingenuo seu servo brachium ictu excusserit, sive oculum amiserit, medium pretium (1/2 вергельда) exsolvat; si non percusserit, de vulnere iudicetur. 2: "Si quis cuicumque in faciem vulnus inflixerit, in triplum vulneris pretium iubemus exsolvere, quantum in simplum ea vulnera aestimantur, quae vestibus conteguntur". L. Burg. 26, 1: "Si quis quolibet casu dentem optimati Burgundioni vel Romano nobili excusserit, sol. 15 cogatur exsolvere*. 2: "De mediocribus vero personis ingenuis, tam Burgundionibus quam Romanis, si dens excussus fuerit, 10 sol. comp.". 3: "De inferioribus personis, sol. 5". 4: "Si servus homini ingenuo voluntarius dentem excusserit, manus incisione dampnetur. Si casu doceatur admissum, sicut superius statutum est, prout persona fuerit,

pretium pro dentibus solvat". 5: "Si quis ingenuus liberto dentem excusserit, inferat ei sol, 3. Si servo alieno dentem excusserit, inferat ei, cuius servus est. sol. 2".-L. Wis. VI. 4, 3: "Quicunque... ingenuus ingenuum pertinaciter ausus decalvare aliquem, aut turpibus maculis in facie vel caetero corpore, flagello, fuste, seu quocunque ictu feriendo, aut trahendo malitiose foedare vel maculare, sive quamcunque partem membrorum truncare praesumpserit... iuxta quod alii intulerit, vel inferendum praeceperit, correptus a iudice in se recipiat talionem Ita ut is qui male pertulerit, aut corporis contumeliam sustinuerit, si componi sibi a praesumptore voluerit, tantum compositionis accipiat, quantum ipse taxaverit, qui laesionem noscitur pertulisse...... Certe qui laesit, vel laedendum dicitur instituisse, si non ex priori disposito, sed subito exorte lite et caede commissa, aliquo casu id convincerit se nolente perpetratum fuisse, pro evulso oculo det sol. 100. Quod si contigerit, ut de eodem oculo ex parte videat, qui percussus est libram auri a percussore in compositione accipiat. Quod si in naribus ita percussus est, ut nasum ex integro perdat, 100 sol. percussor exsolvat. Si nasus ita collisus est, ut pars turpata narium pateat, iuxta quod deturpationem iudex inspexerit, damnare non morabitur percussorem. Quod etiam similiter et de labiis vel auribus praecipimus custodiri.... Qui manum ex integro absciderit, vel etiam quolibet ictu ita percusserit, ut ad nullum opus ipse prodefaciat, 100 sol. percussor componat. Pro pollice autem 50, pro sequenti digito 40, pro tertio 30, pro quarto 20, pro quinto 10 sol. compositionis exsolvat. Quae scilicet summa et de pedibus erit implenda. Pro singulis autem excussis dentibus duodeni sol, componatur.

299 "mancatus". "mancus" ("mancare") — атрофія", какъ слъдствіе увънья. 300. Ср. Paet. Alam. II. 18; L. Alam. 62, 15; L. Sax. 13.—См. прим. 298— L. Rip. 5, 7; L. Baiuw. 4, 11; (но см. L. Thur. 20).

3)1. Cp. Cap. II. 6.—L. Rip. 6: "Si quis ingenuus ingenuum castraverit, 200 sol. culp. iud. Aut si negetur. cum 12 iurit". (Cp. L. Rip. 7: "Si quis home ingenuum Ribuarium interfecerit, 200 sol. culp. iud. Aut si negaverit, cum 12 iurit). L. Rip. 27: "Si autem [servus] eum (т. е. "servum") castraverit, 36 sol. culp. iud., aut cum 6 iurit". (Cp. L. Rip. 8: 28-прим. 106).—L. Alam. 63, 5: 64, 1, 2.—L. Sax. 11.—L. Fris. 22, 57: "Si veretrum quis alium absciderit, weregildum suum componat". 58: "Si unum testiculum excusserit. dimidium weregildum, si ambo totum componat".— L. Thur. 16: "Si adalingo unum vel ambos testiculos excusserit. 300 sol. conp.". 17: "Si libero. 100 sol. conp., vel iuret ut superius (т. е. tit. 13: "12 hominum sacramento"). 18: "Si vectem (—"veretrum"), similiter".

302. См. прим. 203.

303. "convicium" — "брань", оскорбленіе словомъ. — См. еще 64, 1, 2; Pact. Alam. II, 32, 33.

304. "cinitus" по Бруннеру ("R. G." II, 672)="cinaedus" – "muliebria passus"; по другимъ— "ужасный", "обезображенный" ("уродъ").—Древнія глоссы даютъ: "luto conspicuus"; "oculum erutum habens".

305. "concacatus" = "sordidatus" по одной древней глоссть.

306. Фальшиваго монетчика—(falsator monetae)—клеймили (см. Карловское "Capit. de moneta" с. 5), такъ что "falsator" какъ бранное слово—"клейменный".—Иначе "falsator", какъ видно изъ контекста, въ § 7: "обманщикъ"

или, быть можеть, "лжесвидътель" (ср. 48, 1; на это указываетъ соединение съ "dilator"—"доносчикъ")—"лгунъ".

307. Ср. 64, 2, разночт: Recap. A. 5.—Относительно *утроения* штрафа см. прим. 236.

308. "pittus" (ср. Extray. A. III, 1)—до сихъ поръ не объяснено. Кеги видитъ въ этомъ "какой-то головной уборъ" (тогда ср. L. Baiuw. 8, 5-прим. 219), Сетепт сравниваетъ его съ итал. "petto"—кираса, металлич. нагрудникъ.—Во веякомъ случат тутъ имъется въ виду уже оскорбленіе дийствісмъ. Ср. Сар. III. 2.

309. См. прим. 155.—Но "via lacina" (др. герм. глаголъ "lâhan", ср. нѣм. "[ver]lachen", передается въ памятникахъ лат. "contradicere"—L. S. 57, Add. 1; L. Rip. 80, см. прим. 310) обозначаетъ не только "wegelauga" (Add. 1; см. прим. 155), но и всякое насильное останавливаніе, въ видѣ-ли незаконнаго загораживанія "дороги" (Add. 2). или прегражденія "пути" (§\$ 1, 2) и часто понимается въ видѣ нанесенія "безчестія", оскорбленія дѣйствіемъ (нѣм. "Realinjurie"; легкій нереходъ отъ простого "прегражденія пути" женщинѣ къ оскорбленію ея дѣйствіемъ особенно характерно выступаетъ L. Alam. 58).

310. Cp. L. Rip. 80: "Si quis Ribuarium de via sua ostaverit ["obstaverit"— друг. Codd.], 15 sol. culp. iud.. aut cum 6 iurit, quod ei viam suam cum arma nunquam contradixisset".—L. Wis. VI, 4, 4: "Si in itinere positum aliquis iniuriose sine voluntate retinuerit, et ei in nullo debitor existat, 5 sol. pro sua iniuria consequatur ille, qui retentus est.... Quod si debitor illi fuerit, et debitum reddere noluerit, sine iniuria hunc territori iudici praesentat..."

311. "baro"—вообще "мужчина". "человъкъ". Нъкот. Codd. прибавляютъ еще "ingenuus". что указываетъ на примъненіе "baro" и къ несвободнымъ (ср. прим. 212—L. Rip. 83, 1; прим. 256—L. Rip. 58, 12; ср. Pact. Alam. II, 33, 37, 42; L. Alam. 78; 98, 4).

312. См. прим. 289.

313. "inpingere"-- толкать" (втолкнуть), см. 41, 9, развочт, и Add. 4.

314. См. прим. 223; 236; 309.

315. Ср. 17, 9 и Add. 2; 61, 1, разночт.

316. = "грабежъ": см. tit. 61.

317. Cm. прим. 229 — L. Wis. VIII, 4. 24: "Si iter publicum clausum aut constrictum sit, rumpenti sepem et vallum nulla calumnia moveatur. Ille vero qui viam clauserat vel constrixerat, qua consueverat frequentari, si servus est, a iudice perducatur ad sepem, et 100 flagella suscipiat, et per districtionem iudicis priorem viam aperire cogatur, etiam si messis ibidem esse videatur. Si vero id fuerit a potentiore commissum, exigantur ei solidi 20. Reliquae autem personae talia committentes, decenos sol. exsolvere compellantur ita ut omnis huius rei compositio fisci iuribus inferatur". Cp. Lamprecht, Deutsches Wirthschaftsleben, I, 17.

318. Относительно "servus". см. Сар. VI. 9 и прим. 319—L. Burg. 32, 2. 319. "sine causa" - "безъ вины"; зато виновнаго можно и нужно (см. н.) было вязать.—Въ раннюю пору всякаго злоумышленника (особенно вора), пойманнаго съ поличнымъ, можно было безнаказанно убить (см. прим. 177—L. Rip. 77, L. Fris. 5. 1; прим. 122—казнь за кражу; прим. 88—право убивать "ворующее" животное). Когда организованная государственная защита заступила мъсто самозащиты и саморасправы, потерпъвшій могь лишь безнаказанно "вязать" злоумышленника, накрывъ его на мъстъ преступленія (нъм. терм.—

"auf handfester That"), чтобъ представить его регулярному суду ("сульъ", "графу"). "Вязаніе" преступника было не только правомъ, но и обязанностью: самовольный отнускь преступника (безъ передачи его графу) наказывался не менъе тяжко, чъмъ "вязаніе" невиннаго или самосудъ.--L. Rip. 41, 1: "Si quis ingenuus ingenuum ligaverit et ei culpam cum 6 testibus in haraho (=in mallo) non adprobaverit, 30 sol. culp. iud,". 2: "Si quis a contubernio probabiliter ("вив сомивнія" см. прим. 365—L. Rip. 33, 2) legatus super res alienas fuerit, eum ad excusationem non permittimus", 3: "Sed si unus homo cum satellitibus suis (рабы и свободные, находившіеся "in obsequio"—"на службъ у кого-либо; ср. L. Rip. 31, 1, 2-прим. 404) hominem legaverit, aut ipsum excussare permittimus, aut proximus eius (см. прим. 151 — родовая помощь при _клятвахъ"), quod innocens legatus sit, cum 6 iuret.—L. Rip. 73, 1: "Si quis ingenuos Ribuarios furonem ligaverit, et eum absque iudicio principis solvere praesumpserit, 60 sol, culp. iud.", 2: "Si quis eum vim tullerit, 60 sol, culp. iud.". 3: Si autem legatus fuga lapsus fuerit, et hoc cum 6 iuraverit, quod absque eius voluntate fuga lapsus fuisset, innocens habeatur". 4: "Si autem cui commendatus fuisset ("судья" за неимъніемъ тюремъ имълъ право передать преступника на сохранение ["commendare"] кому-либо; такое частное заключение преступника было одной изъ общественныхъ повинностей. Другая сходная повинность состояла въ обязательной помощи при преследовании преступника. Decretio Childeberti a. 596. с. 9: "Si quis centenario [см. прим. 2] aut cuilibet iudice noluerit ad malefactorem adiuvare, 60 sol. omnis modis condempnetur) fugam evaserit, 60 sol. culp. iud.".-L. Rip. 77, см. прим. 177.-L. Cham. 30: "Si quis infra pagum latronem comprehenderit et ante illum comitem eum non adduxerit aut ante suum centenarium. sol. 60 componere faciat*.--L. Cham. 31: Si quis latronem viderit cum furtu ambulantem et cognitum non fecerit. in fredo dominico sol. 4 (см. прим. 139) solvere faciat". -L. Baiuw, 4.7: "Si quis eum [liberum] funibus ligaverit contra legem, cum 12 sol. conp.". 8: "Si eum per vim inplexaverit ("наказать", "бить") et non ligaverit, quod hraopant ("hrêo"-"тъло", см. прим. 202; "pand"-нъм. "Band"-"узы") dicunt, cum 6 sol. componat".-L. Fris. 22, 82: "Qui libero homini manus iniecerit, et eum innocentem ligaverit, 15 sol. comp., et 12 sol. pro freda ad partem regis comp.".-L. Thur. 42: "Qui liberum ligaverit, 10 sel. conp., qui adalingum, 30 sel; si negat. cum 11 iuret, aut campo decernat".-L. Burg. 32, 1: "Si quis hominem ingenuum innocentem ligaverit, et hoc ingenuus fecerit, inferat ei, quem ligavit, sol. 12. et multae nomine sol. 12". 2: Si libertum ligaverit, inferat ei, quem ligavit. sol. 6, et multae nomine sol. 6. Si servum ligav. infer. ei sol. 3, et mult. nom. sol. 3".--3: Si servus hoc fecerit, 100 fustium ictus accipiat".--L. Burg. 71, 1: Si quis inconsciis iudicibus de furto, quod ipsi factum est, crediderit conponendum. poenam quam fur subiturus erat, ipse suscipiat".-Ed. Roth. 42: "Si quis hominem liberum legaverit absque iussionem regis [aut] sine causa, duas partis pretii ipsius tamquam si eum occidisset, ei conponat".

320. "anderebus" ("anderepus")="and" (либо=нъм. "Hand"—"рука", либо отъ "and", "ando"—"ненависть", "обида") и "гер"—"веревка" (еще теперь въморской терминологіи, напр. "Fallreep" etc.").—Ср. "funibus" и "hraopant"— L. Baiuw. 4, 7, 8 въ предыд. примъч.

321. Штрафъ за незаконное "вязаніс" усиливается въ виду дальнъйшаго насилія—увода "in aliqua parte" (не къ судьъ, см. прим. 319).

- 322. Относительно половинной "ценности" римлинина, см. 41, 6.
- 323. "per virtutem", см. прим. 247.
- 324. "graphio", см. прим. 469.
- 325. "ferre" = "красть" (см. прим. 127); въ данномъ случав преследуется тотъ, кто "выкрадываетъ" преступника изъграфскаго (или частнаго, см. прим. 319) заключенія.
  - 326. "Казнь" или "выкунъ"? см. прим. 142.
- 327. См. Сар. VI, 3, § 2.—L. Rip. 42, 1: "Si quis de diversis venationibus furaverit et celaverit, seu de piscationibus, 15 sol. culp. iud. Quia non hic re possessa, se de venationibus agitur". (Ср. прим. 280—L. Rip. 76).
- 328. Прирученный одень, который на охот'я долженъ приманивать" дикихъ оденей.
- 329 "signum"—либо клеймо владъльца (см. прим. 91), либо спеціальный знакъ ("triutes", см. слъд. прим—L. Rip. 42, 2), по которому на охотъ отличають дрессированнаго оленя (онъ называется поэтому "extellarius"—"внъ стрълъ", по чтенію Her.) отъ дикихъ
- 330. Cp. Cap. VI, 2.—L. Rip. 42, 2: "Si quis cervum domitum vel cum triutes (см. примъч. 881) occiderit, aut furaverit, non sicut de reliquos animalibus texaga (см. прим. 93; за кражу по рипуарск. праву платится вергельдъ) exigantur, sed tantum 45 sol. multetur". 3: "Si autem in venationem non fuit, 30 sol. culp. iud.".
  - 331, "movere"-"поднять", "adlassare" ("lassus"-Add. 2)-"гнать".
- 332. "Sepes"—"изгородь", "частоколъ", колья ("cambortus", "palus") котораго наверху скръплялись ("superligare", "superextringere") ивовыми прутьями ("virgae", "retortae").
- 333. Опредъленіе minimum'a. см. прим. 122; "tres"—какъ maximum. см. прим. 199.
  - 334. См. прим. 77.
  - 335, "labor", ср. 9. 2 и прим. 292.
  - 336. См. прим. 273.
- 337. Относительно штрафа ср. 11, 3 и 27. Add. 8.—L. Rip. 43: "Si quis vero tres virgas, unde sibis legantur, vel retorta, unde sibis contenitur, capulaverit, aut tres cambortus involaverit, seu in clausura aliena tracum ("дыра", съ франц. "trou", англ. "trough") fecerit, 15 sol. multetur.
  - 338. "concisam"-испорченное "concidem"? см. 16, 5.
  - 339. См. прим. 86.
- 340. "егрех" (ср. итал. "егрісе")—"борона". Нарушитель ѣдотъ съ бороной чрезъ чужое поле, чтобъ попасть на свое поле.
  - 341. "carrus", "carruga"-см. прим. 274.
- 342. "palmitare" (отъ "palmes"—"вътка". "колосъ")---"заколоситься" (ср. чтеніе Ет. "culmus"—"колосъ").—L. Rip. 44: "Si quis per messem alienam cum carro vel carruca transierit. 15 sol. multetur".
  - 343. "Тропинка" (межа?).
- 344. L. Rip. 45: "Si quis nesciente homine furtivam rem in eius possessione introduxerit, et ibidem inventa fuerit, 45 sol. culp. iud., vel quidquid ei damnum accesserit, alium tantum restituat".

345. "curtis", "casa"--см. прим. 76 и 184.

346. "mittere" въ смыслъ-"класть" (здёсь-"подбросить"), см. прим. 217.

347. Относительно штрафа въ 63 sol. см. прим. 179.

348. "post solis occasum", см. прим. 52—1. Baiuw. 20, 9 (ср. L. Alam. 82, 7).

349. "in furtum"="furtim" (см. прим. 294)? или "для совершенія кражи" (ср. 9, Add. 1; 27, 5, Add. 2)?

350, Cp. 11, 5.

351. Обыкновенно въ этомъ видятъ "дълежъ" не тъла убійцы, а его труда: убійца отнынъ поровну принадлежить двумь господамъ, на которыхъ поперемльню работаеть. - Любопытное разъяснение даеть одна формула (Form. Andegav. 37): "In loco pignoris emitto vobis statum meum medietatem ("moe положеніе", т. с. мою свободу, "на-половину") ut in unaquisque septem (=,septana"--"недъля") ad dies tantis (--"столько то дней") qualecumque onerem legitema mihi [in]iuncx[e]ris, facere debiammus".—Cap. L. S. VI, 5.—L. Rip. 28, см. прим. 106.—Интересное сравненіе (рабъ-скоть, см. прим. 102) допускаетъ сходный случай: убійство животнаго животнымъ. Canones Wallici, с. 39: "cuius animal sive bos sive bacca aliam ex cornu occiderit, vivus et mortuus commones eius (="eis", т. е. обоимъ хозяинамъ) erunt".--Ср. 11 Моисея 21, 36.--Нъсколько иначе L. Rip. 46, 2: "Quod si quadropedes quadropedem interficerit. dominus quadropedes quadropedem mortuum vel debilem recipiat; et eum, qui alium interficerit, a domino eius, cuius quadropedes est interfectus, ipsum quadropedem tribuat, aut ("et"-друг. Codd.) quantum interfectus vel debilis prius valuerit ("solvatur"—приб. друг. Codd.)".—L. Fris. 1, 11: "Si quis homo, sive nobilis, sive liber, sive litus, sive etiam servus, alterius servum occiderit, componat eum iuxta quod fuerit adpreciatus, et dominus eius ipsius pretii eum fuisse sacramento suo iuraverit". 12: "Quod si quaelibet ex praedictis personis hoc homicidium se perpetrasse negaverit, iuxta quod summa pretii (cm. прим. 151) occisi mancipii fuerit aestimata, maiore vel minore sacramento se excusare debebit".—L. Wis. VI, 5, 20: "Si cunctis suprascriptis casibus (ненамъреннаго убійства), servus servum occidisse detegitur, omnem compositionis summam. quae de casu tali est occisione taxata, servi dominus ex medietate domino servi persolvat. Quod si pro ea satisfacere contemnat, servum sine dubio tradat".

352. См. прим. 149

353. "supra 40 din.", "minus 40 din. (\$ 3)*-см. 11, 1, 2 и прим. 122.

354. См. прим. 7.

355, См. прим. 5.

356. См. прим. 141.

357. Изъ сравненія Add. 2, Add. 3 съ §§ 2, 3 оказывается, что ограбленіе мертваго раба=ограбленію живого; нѣтъ, сталобыть, обычнаго увеличенія пени "за беззащитность" (см. 14 Add. 4, Add. 5 и примѣч.); оба случая разсматриваются лишь какъ нанесеніе чисто матеріальнаго ущерба (такое же пониманіе и относительно свободныхъ, см. прим. 167—L. Fris. Add. Sap. III, 75).

358. Правды дають возможность прослѣдить эволюцію юридическаго положенія раба. — Первоначально рабь—исключительно вещь (см. прим. 102).

и поэтому не можетъ ни отвъчать за свои дъйствія (см. прим. 103), ни даже имъть собственной воли; рабъ лишь "орудіе" своего господина (прим. 10%; ср. прим. 100 относительно "животныхъ"), и за каждый проступокъ или преступленіе раба отвітствень одинь лишь хозяннь.—Постепенно этоть вагляль исчезаетъ: у раба допускается наличность собственной (элой) воли, хотя онъ и не становится еще физическимъ лицомъ, т. е. вполнъ отвътственнымъ за свои дъянія. На господина поэтому падаетъ лишь половина пени (см. § 5; Сар. VII, 7); за другую половину отвъчаеть уже самъ рабълибо имуществомъ (12, 1, разночт, 2; 25, 7-9), либо собственной особой (онъ переходить въ рабство и "на полное усмотръніе" потерпъвшаго); см. § 5; Сар. V. 5; Сар. VII. 7.—Дальнъйшее развитие состоитъ въ томъ, что съ господина снимается юридическая отвътственность за дъянія раба: господинъ можетъ клятвенно доказать свою непричастность (см. прим. 359) и освобождается отъ уплаты половинной пени; матеріальная же отвътственность, т. е. возмъщеніе фактическаго убытка, причиненнаго дъяніемъ раба,—остается (12, 2; 25, 7; Cap. IV, 12; Cap. V, 7). — Cap. in leg. Rip. a. 803. c. 5: "...iuxta qualitatem damni dominus pro ipso (servo) respondeat vel eum in compositione aut ad poenam petitoris offeret; si autem servus perpetrato facinore fugerit, ita ut a domino paenitus inveniri non possit, sacramento se dominus eius excusare studeat, quod nec suae voluntatis nec conscientia fuisset, quod servus eius tale facinus commisit".-L. Baiuw. 8, 9: "Si servus cum libera fornicaverit, et hoc repertum fuerit, ille, cuius servus est, reddat illum parentibus eius ad poenam, quem meruit, luendam, vel ad interficiendum, et amplius nihil cogatur exsolvere; quia talis praesumptio excitat inimicitias in populo".—Cp. L. Baiuw. 8, 2; L. Sax. 18; 50; 51; 52; 53.-L. Fris. 1, 13: "Si servus nobilem, seu liberum, aut litum, nesciente domino occiderit, dominus eius, cuiuscunque conditionis fuerit homo qui occisus est, juret hoc se non jussisse, et mulctam eius pro servo, bis simplum, componat". 14: "Aut si servus hoc se iussu domini sui fecisse dixerit, et dominus non negaverit, solvat eum sicut manu sua occidisset, sive nobilis, sive liber, sive litus sit. 15: "Et si servus hoc se perpetrasse negaverit, dominus eius iuret pro illo". 22: "Inter Laubacum et Wisuram (восточн. Фрисландія) dominus servi non iuret, sed componat eum ac si ipse eum occidisset".-L. Fris. 9, 17 (для восточн. Фрисландіи): "Si servus vi aliquid sustulit, dominus eius pro illo quantitatem rei sublatae componat, ac si ipse sustulisset, et pro weregildo servi 4 sol.... ad partem regis componat".-L. Thur. 58: "Si servus liberam feminam rapuerit, dominus compositionem solvat, ac si occisa fuisset".--L. Thur. 59: "Omne damnum quod servus fecerit, dominus emendet".—L. Burg. 92, 4: "Si servus vero mulieri ingenuae hoc ("crines capulare") praesumpserit facere, tradatur ad mortem; et ad dominum servi nihil quaeratur". 5: "Quodsi dominus servi voluerit eum de morte redimere, 16 sol. iubemus servum ipsum redimere". 6: "Iubemus etiam, ut postquam a iudice servus ipsi domino traditus fuerit, 100 fustium servus ipse ictus accipiat, ut postea nec alteri iniuriam faciat, nec domino suo damnum inferat".--L. Burg. 94, 2: "Si servus hoc (кража лодки или челна) fecerit, pro nave 200 fustes, pro caupulo vero 100 fustium ictus accipiat. et dominus servi nihil quaeratur". - L. Wis VII, 2, 4: "Si quis ingenuus cum servo alieno in crimine inventus fuerit, aut furtum forsitan faciant, vel aliquid rapiant... secundum superiorem legem medietatem eiusdem compositionis exsolvant, ita ut ambo publice fustigentur. Et si noluerit dominus pro servo satisfacere, ipsum servum pro compositione tradere non moretur. Quod si capitalia forte commiserint, simul servus cum ingenuo morte dampnetur". 5: "Si dominus cum servo ad furtum faciendum ierit, hanc compositionem non servum sed dominum implere iubemus, ita tamen ut dominus eius iuxta leges 100 flagellis fustigetur. Servus autem ideo erit indempnis, quia domini iubentis obedivit imperiis".

359. "Si intellexerit de lege" (см. еще Сар. VII, 7; ср. 36. разночт.—legem adimplere") — не совсъмъ ясно выражено (Davoud-Oghlou "Hist. de la legisl." I р. 476 объясняетъ: "Si l'esclave entend la loi"), но, очевидно, обозначаетъ спеціальную очистительную (нъм. техн. терм. "Gefärdeeid") клятву ("lex"="клятва"? въ позднъйшемъ Саксонскомъ Зерцатъ "recht" часто="присягъ") господина въ томъ, что онъ неповиненъ и не замъщанъ въ дъяніи своего раба (ср. Сар. V, 5; см. прим. 358—Сар. Rip.; L. Fris. 1, 13).

```
360. Cm. 10, Add. 4, Add, 5.
```

361. Выраженіе чрезвычайно неясно (то же, см. Cap. IV. 12, § 1). Весь §, въроятно, позднъйшая вставка (Fustel-de-Coulanges "Recherches sur quelques problèmes d'histoire" р. 483), т. к. подобные подсчёты штрафовъ обыкновенно не встръчаются въ текстъ Правдъ.—"Inter" въ смыслъ "вмъстъ съ" (Sohm "Prozess" р. 158 приводитъ одинъ документъ 772 г.: "ассіріт... inter caballo et alio precio sol. 20" — "лошадь вмъстъ съ прочей движимостью").—"Fredus" и "faida", см. прим. 139.—Весь подсчетъ, сталобыть, составленъ слъдующимъ образомъ.

```
compositio (faida) — 30 sol. (см. 35, 6).
fretus . . . . — 15 sol.
sunt 45 sol.
capitale . . . . — 15 sol. (см. 10, Add. 4, разночт.).
dilatura . . . . — 15 sol. (см. Extrav. A, VI, 2).
in summa sunt simul 75 sol.
```

362. За поврежденіе (см. "laedunt"—разночт. Her.) или за нанесеніе смертельной раны домашнимъ животнымъ-отвътственъ хозяинъ животнаго. причемъ въ этой отвътственности замъчается та же эволюція (см. н. L. Burg. 18, 1 и "inimicitiae"—L. Baiuw. 8, 9, прим. 358) правового взгляда, какъ и относительно вредныхъ дъяній домашнихъ "животныхъ" высшаго типа-рабовъ (см. прим. 358).—L. Rip. 46, 1: "Si quis quadropes hominem occiderit, ipse quadropes, qui eum interficerit, in medietate werigilde suscipiatur, et aliam medietatem dominos quadropes solvere studiat absque freto: quia quod quadropedes faciunt, freto non exigitur" (такъ какъ не можетъ быть "файды", см. прим. 139 и см. н. Ed. Roth.).—Pact. Alam. III, 17; прим. 52—L. Baiuw. 20, 9; L. Sax. 57; L. Thur. 52—прим. 96; L. Burg. 18, 1: "Si quodcunque animal quolibet casu. aut morsus canis homini mortem intulerit iubemus etiam inter Burgundiones antiquam exinde calumpniam removeri: quia quod casus operatur, non debet ad dampnum aut inquietudinem hominis pertinere. Ita ut si de animalibus subito caballus caballum occiderit, aut bos bovem percusserit, aut canis memorderit ut debilitetur: ipsum animal aut canis, per quem dampnum videtur admissum. tradatur illi, qui dampnum pertulit".--Ed. Roth. 326: "Si caballus cum pede, si boves cum corno, si porcus cum dentem hominem intrigaverit, aut si canis morderit, excepto ut supra, si rabiosus fuerit, ipse conponat homicidium aut damnum, cuius animales fuerit, cessante in hoc capitulo faida, quod est inimicitia; quia res muta fecerit, nam non hominis studium".--L. Wis VIII. 4. 12: "Si cujuscunque quadrupes aliquid fecerit fortasse dampnosum, in domini potestate consistat, utrum quadrupedem noxium tradat, an ei dampnum pertulit, vel aliquid excepit adversi, iuxta iudicis aestimationem componat".-L. Wis, VIII. 4. 17: "Si quis bovem aut aliud animal nocuum vel vitiosum habuerit, eum occidere non moretur, vel a se proiicere: ita ut vicinis omnibus notum faciat, quia eum a se proiecit. Quod si eum non occiderit, sed reservaverit, quidquid dampni postea admiserit, ille componat, qui eum apud se reservasse cognoscitur". 18: "Si quis vitiosum bovem, aut canem, vel aliud animal contra se irritatum concitaverit, quidquid passus fuerit, culpae eius qui hoc pertulerit, oportet adscribi". 19: "Si aliquem canis momorderit alicuius, et de morsu illius aliquis debilitatus probetur aut mortuus, domino canis nil calumpniae moveatur: si tamen eum canem ut morderet, non irritasse cognoscitur. Quod si canem suum ut furem, aut quemcunque criminosum comprehenderet irritavit, et ita momorderit fugientem, si de morsu illius fuerit debilitatus aut mortuus, nihil ex eo caussationis existat; nam si eum ad innocentem forsitan iniuriandum incitaverit tanquam si ipse vulnus intúlerit, iuxta leges componere non moretur".

363. См. прим, 359.

364. Leudis, leodis, какъ показываетъ и контекстъ="вергельдъ".

365. "minare" см. прим. 97; "vestigium minare" — "преслъдовать", "итти по слъду". Въ случат пропажи чего-либо изъ движимаго имущества (спеціально домашняго скота или раба; см. tit. 47), потерпівшій им'вль право предпринять особый сыскъ, руководясь "следомъ" (это и обозначается спеціальнымъ терминомъ - "Spurfolge"). Такое преследованіе по свежимъ (въ теченіе трежь дней) слібдамь носило организованный характерь: образовывался при помощи рода или "сосъдей" особый отрядъ ("trustis" см. пр. 421; o "trustis" при сыскъ-Сар. I, 1, Сар. IV, 9; административная "trustis"-Сар. IV, 16), который, разыскивая по следу, могь даже обыскивать чужой домъ. куда, повидимому, велъ слъдъ. Этой "trustis" нельзя препятствовать ни въ дорогь (Сар. I, 1), ни при обыскъ; при случаъ она можетъ ворваться въ домъ даже силой; но съ другой стороны законъ предвидить и предупреждаеть и всякое влоунотребленіе: за неосновательное подозржие и за безрезультатный обыскъ грозитъ пеня "какъ за кражу" (сюда, быть можетъ, относится и запрещеніе 34, 4). Если "in vestigio minando" вещь находится, то потерпъвшій долженъ ее признать своей (обыкновенно указаніемъ на свое "клеймо" см. прим. 91); и потомъ можетъ взять ее безъ дальнъйшихъ формальностей.-Усложнение простого акта "Spurfolge" зависить отъ двухъ обстоятельствъ: 1) отъ срока, въ течение котораго находять вещь (болже трехъ дней); 2) отъ того, что похититель (тоть, у которыго вещь находится) ссылался на третье лицо, отъ котораго онъ де пріобрълъ (получилъ) спорную вещь. Въ обоихъ случаяхъ частная расправа прекращается и начинается судебный процессъ Начинается онъ, впрочемъ, частно-правовымъ (внъсудебнымъ) актомъ: потерпъвий долженъ торжественно "manum mittere super rem" ("anafangjan" называють это древню германскіе памятники, почему и весь процессь при требованіи выдачи своей вещи судебнымъ порядкомъ называется техн. терм "Anefang". Франкскіе намятники называють "Anefang"-"rem in tertiam ma-

num mittere" или "intertiare" см. Сар. II, 1). Этимъ формальнымъ "наложеніемъ руки" отвътчикъ принуждается либо къ немедленной выдачъ, либо къ немедленному же объясненію по новоду спорной вещи. При объясненіи отвътчикъ обыкновенно ссылался на третье лицо (свидътеля, поручителя; нъм. терм. "Gewährsmann", отъ др. герм. "weren"; ср. итал. "warento", франц. "garant"), отъ котораго онъ де получилъ вещь. При этомъ оба (и потерпъвшій п отв'ътчикъ) должны дать клятву въ върности своихъ утвержденій, и дъло переносится въ судъ, гдъ долженъ предстать и "поручитель" (дальнъйшія цодробности см. tit, 47 и примъч.).—L. Rip. 47, 1: "Si quis animal suum рег vestigium sequerit, et usque tercio die ad domo cuius vel in qualibet loco eum invenerit, liceat ei absque interciato revocare". 2: "Qui si in domo fuerit, et si scludinium [scrutinium - друг. Codd., "hussnacha" = нъм. "Haussuche", даетъ rnoccal, cuius est domus, contradixerit, ut fur habeatur". 3: "Quod si ibidem violenter ingressus fuerit, ter quinos solidos multetur, aut cum 6 iurit".-L. Rip. 33, 1: "Si quis rem suam cognoverit, mittat manum super eam (cp. L. Rip. 5%, 8. примъч. 256). Et sic illi, super quem interciatur, tercia manu querat, tunc in praesente ambo coniurare debent cum dexteras armatas, et cum sinixtras ipsam rem teneant. Unus iurit, quod in propriam rem manum mittat; et alius juret, quod ad eam manum trahat, qui ei ipsam rem dedit. Et sic infra ducate est (cp. L. S. 47) super 14 noctes auctorem suum repraesentit. Si foris ducato. super 42. Si autem extra regno, super 84 ad regis staffolo ("судъ"), vel ad eo lecum, ubi amallus [cp. "gamallus" L. S. 47] est, auctorem suum in praesente habeat". 2: "Quod si eum ibidem habere non potuerit, sibi septimus in harao (mallo) coniurit, quod eum ibidem legibus manitum (см. прим. 1). et ei ab alio homine ipsa res tradita non fuisset. Sic ei placitum super 14 seu super 40 vel 30 noctis detur, ut de cinu werduinia ("уплата"? "цъна"?—спорное выраженіе) sua in praesentia testibus recipiat, et ei, qui rem suam interciavit, probabiliter ("виб сомибиія", "навърное"; см. L. Rip. 41, 2—примъчаніе 319) ostendat. Et tune ipse de taxaga securus sit, et ille, qui interciavit (глосса—"anafangeda"). texaga et dilatura ad eum requirat, qui solvere coepit". 3: "Quod si auctor suos venerit et rem interciatam recipere rennuerit, tunc illi, super quem interciata est, capitale et dilatura adque texaga solvere studeat". 4: "Quod si in ipsa hora. quando res interciatur, responderet, quod fordronem (нъм. "Vordermann"—лицо. отъ которого онъ купилъ) suum nesciat, tune in praesente sacramento sibi septima mano fidem faciat et super 14 noctes eum iurare (coniurare) studiat, quod ad auctorem vel casa sen postim ianuae auctoris suae nesciat, et ipsam rem sine damno reddat".-L. Baiuw. 31, 1: "Si quis in curte alterius, per vim contra legem intraverit, cum 3 sol. conponat". 2: Si autem in domum per violentiam intraverit, et ibi suum nihil invenerit, cum 6 sol. conp.". 4: "Et postquam intraverit et se cognoscerit reum iniuste quod intrasset, det wadium (=repu. "Wedde", "Gewette"=неня) domini domui: et si ille defuerit, mittat ipsum wadium super supralimitare, et non cogatur amplius solvere quam 3 sol. —Decretum Tassilonis (Mon. Germ. Leges III p. 466), c. 12: "Qui resisterit domum suam. quod selisohan ("обыскъ дома") dicunt, qualem rem querenti resistebat, talem conponat; in publico 40 sol." c. 13: "Qui manum inmissione resisteret, quod hantalod dicunt, 40 sol. solvat in publico, et ipsam rem quaerenti reddat vel aliam similem".-L. Burg. 16, 1: "Quisquis vestigium de quolibet animali secutus fuerit, et ad domum alterius vestigio deducente pervenerit, ac si eum [is]. ad cuius

domum venerit, prohibuerit domum suam intrare ad res suas requirendas pro hoc quod reposcit, is qui eum de domo sua ab inquisitione repulerit, pro fure teneatur obnoxius. Ita ut inquisitionem nec mulieri liceat denegare".

366. См. tit. 47, гдъ упомянуть и "рабъ".

367. "per furtum"—"тайно" ("furtim"; см. прим. 294), "воровскимъ образомъ".

368. "Мънять".

369. "per tercia manu agramire" — чрезвычайно спорное мѣсто. Rogge ("Gerichtswesen d. Germ." p. 227), Waitz ("A. R." p.p. 157, 159) и Schröder ("Rechts-Gesch." 1-е изданіе, р. 349) предполагають, что "владѣлець передаеть пока (до суда) найденную вещь третьему лицу"; Siegel ("Gesch. d. deutsch. Gerichtsverfahrens" p. 46), Zöpfl ("Rechts-Gesch." III pp. 157, 158): владѣлець доказываеть принадлежность ему вещи клятвой самъ-третей; Sohm (Proz. p. 85), Bethmann-Hollweg ("Civilproz." IV pp. 481, 482): владѣлець обязывается (аgramire) продолжать дѣло судомъ, т. е. оспаривать свою вещь у "третьяго" лица, на котораго, какъ на прежняго владѣльца, указалъ отвѣтчикъ. Вгиппег ("R. G." II р. 497) сходно: владѣлецъ беретъ вещь себъ, но обязывается ("аgramire") порукой (рег tertiam manuum) не уклоняться отъ суда. (Съ Бруннеромъ соглашается Schröder въ слъдующихъ изданіяхъ своей "R. G." р. 367).

370. "Agramire" раньше (еще Eichhorn "Deutsche Staats-und Rechtsgesch." § 37) невърно понимали какъ синонимъ "mallare", "mannire" (см. прим. 1), Гриммъ ("Rechts-Alterth." р.р. 123, 844) и Мюлленгофъ (Waitz "А. R." р. 276) окончательно выяснили, что "agramire" обозначаетъ "торжественно объщатъ" (=болъе обычному "fidem facere", какъ указалъ Sohm "Proz." р.р. 78 и слъд.): то же самое выражаетъ и "offerre" или "auferre"—поднять руку для клятвы.

371. Но прошествій трехъ дней частно-правовая "minatio vestigii"—недостаточна (см. пр. 365); вещь можно требовать обратно лишь судебнымъ порядкомъ (чрезъ форму "Anefang"; см. пр. 365). Процессъ этотъ детальнъе представленъ въ tit. 47.

372. "solem collocare" Waitz (.A. R." р. 159) переводитъ: "ждать до судебнаго разбирательства", но не указываеть связи этого акта съ остальнымъ процессомъ. Siegel ("Gesch. d. deutsch. Gerichtsverf." p. 47) и Clement ("Forschungen über d. Recht der Sal. Franken" p. 178): назначить день судебнаго разбирательства. Но уже Гриммъ ("Rechtsalterth." р.р. 817, 846) указалъ, какъ нужно понимать "solem collocare" (ср. 40, 7, 8, 10; 50, 2; 52; 56, 1; 57, 1, 2; Cap. II. 8; то же самое "solsadire"—Сар. II, 8): одна изъ тяжущихся сторонъ ждетъ на судъ противную сторону до захода солнца и послъ этого торжественно (при помощи свидътелей) констатируетъ (это и называется "solem collocare") неявку, уклоненіе отъ суда.—Ср. Formulae Andegav. № 14: "Ille ad placitum adfuit, triduum custodivit et solsadivit; ille (противникъ) nec ad placitum adfuit nec ullam personam (см. пр. 6 "sunniboto") ad vicem suam direxit".-Gregor. Tur. "Hist. Franc." VII, 23: "Placitum in regio praesentia posuerunt.... Injuriosus (одинъ изъ тяжущихся; другой стороной были родственники одного espes) ad placitum in conspectu regis advenit et per triduum usque ad occasum solis observabit". См. примъч. 513-L. Burg. 8, 4. Поэтому данное мъсто приходится понимать следующимъ образомъ: человекъ "tribus noctibus exac. tis" находить свою (онъ ее "agnoscit") вещь и несмотря на протесть ("proclamante alio^{*}) безаковно (т. е. безъ соблюденія виъсудебнаго "обетт» рег tertiam manum^{*} и "-olem collocare" на судъ) овзадъваєть спорной венью-Къ квалификаціи подобнаго поступка ср. 61, 3.

373. (м. прим. 274.

374. "admissarius" ("qui omni tempore cum equabus est" — поясняеть глосса) — "припускной (заводскій) жеребець" — "циагаліо" соть древн—герм. "wranjo"; ср. итал. "guaragno", исп. "garañon").

375. "Кладеный жеребець".

376. Удвоеніе (утроеніе) штрафа за вещь короля, см. прим. 251.

377. Итакъ, пормальный табунъ состоять изь 7 (6)—12 головъ-"admissarius" (ср. L. Rip. 18, 1-прим. 31). Менъе 7-и (6-и) головъ-не стадо, такъ что ихъ угонъ карается меньшей пеней (см. § 4 варіанть в. чъмъ "sonista" (см. прим. 31 и 33).

378. О безразличности величины "стада" при угонъ всего стада см. прим. 31.

379. "Immentum"—не "рабочій скотъ", а "кобыла" (ср. франц. "jument"). 380. "Inviolaverit"?—Чтеніе "45 sol." даетъ обычную кумуляцію (см. прим. 239) штрафовъ: за мать и за приплодъ.—Ср. L. Wis. VIII, 4, 5: "Si quis quocunque pacto partum equae praegnantis excusserit, pulletrum anniculum (ср. § 6) illi, cuius fuerit, mox reformet".—Ср. Сар. I, § 11, 4.

381. Cp. L. Wis. VIII. 4, 4: "Qui alienum animal, aut quemcunque quadrupedem, qui ad stadium fortasse servatur, invito domino vel nesciente castraverit; vel bovem, vel quae non secantur castraverit, domino in duplum cogatur exsolvere; quia propter invidiam hoc videtur intulisse dispendium".

382. Ср. 9 Add. 2; 32. Add. 3.—Ср. L. Wis. VIII, 4, 8: "Si quis alienum animal occidisse aut vulnerasse convincitur, non dampno qualicunque compulsus (ср. прим. 89), alium eiusdem meriti reformare cogatur. Et si servus est, 50 flagella suscipiat, ingenuus vero quinque solidos det. Nam si eundem dampni commovit iniuria, ut eum occiderit aut debilitaret, pretium pecudis aut animalis reddatur occisi vel debilitati, et nihil patiatur iniuriae".—L. Wis. VIII. 4. 13: "Si quis alienum iumentum percusserit, ita ut debile efficiatur, aut de ipsa fortasse percussione mortuum fuerit, ille qui percussit, alium eiusdem meriti domino reformare cogatur, et aliud debile suae vindicet potestati. Quod si iumentum non habuerit, praetium iuxta aestimationem domino iumenti restituat. Et similis ordo, tam de caballo quam de bove, et reliquis animalibus ab omnibus observetur".

383. "poledrum"—см. прим. 120.

384. "poledrum sequens"—"сосунокъ".

385. "Excurtare" (escurtare, scortare)—отръзать хвость (ср. иси. "cortar— "ръзать")—L. Wis. VIII, 4, 3: "Si quis alieni caballi comam turpaverit, aut caudam curtaverit, eiusdem meriti alium cum eo sine dilatone domino restituat. Si vero alterum qualecunque animal curtaverit, per singula capita singulos trientes reddere compellatur".—"Excorticare"—см. прим. 273.

386. "Plagium" ("кража людей"; "кража душъ")—чисто римское понятіе (поэтому многіе изслѣдователи. Waitz, Sybel, Behrend, Brunner, считають tit. 39—позднѣйшей вставкой). Подъ "plagium" разумѣется либо кража ("sollicitatio"; "furtum"—tit. 10) рабовъ (ср. прим. 107—"theotexaga"), либо увозъ и

продажа въ рабство "свободныхъ". Ср. L. Wis. VII, 3, 2: "Si quis ingenuus, servum alienum vel ancillam alienam plagiaverit quatuor servos vel quatuor ancillas domino dominaeve reformare cogatur, et centum flagellis publice verberetur. Quod si non habuerit unde componat, ipse subjaceat servituti",-3: "Qui filium aut filiam alicuius ingenui vel ingenuae plagiaverit, aut sollicitaverit, et in populos nostros, vel in alias regiones transferri fecerit, huius sceleris auctor patri aut matri fratribusque si fuerint, sive proximis parentibus in potestate tradatur, ut illi occidendi aut vendendi eum habeant potestatem. Aut si voluerint, compositionem homicidii ab ipso plagiatore consequantur, id est solidos quingentos (apyrie Codd.--, CCC sol."), quia parentibus venditi aut plagiati non levius esse potest, quam si homicidium fuisset admissum. Quod si eum ex peregrinis ad propriam regionem potuerit revocare plagiator, CCL solidos, hoc est medietatem homicidii exsolvat: aut si non habuerit unde componat ipse subiaceat servituti".-L. Burg. Romana; Responsa Papiani I § 4, 1: "Si quis in plagii scelere fuerit deprehensus atque convictus, ut aut ingenuum aut servum sollicitare praesumat aut vendere, capite puniatur, secundum legem Theudosiani libro IX datam"....

387. Чтеніе "voluerit" указываеть лишь на повытку (Thonissen: "L'organisation judiciaire" p. 316). Ср. "cum servo alieno negotiare", 10. Add. 3 и 27, 26 (гдъ это "negotiare" характернымъ образомъ помъщено въ главу о кражалъ). Зато Add. 1—3 трактують уже о совершившемся фактъ.

388. См. прим. 2.

389. Рабъ не обладаетъ правомочіемъ, онъ не можетъ и свидътельствовать противъ кого-либо (исключеніе составляютъ королевскіе рабы L. Burg 60, 3: "Nam inter ingenuos [testimonium] etiam servorum nostrorum oportet admitti; dummodo conputati testis monu, quod dimittere voluerit vel donare, teneatur [subscriptum]; aut si ad eius testimonii fidem tractus aures fuisset secundum consuetudinem barbarorum, praebeat iusiurandum".—См. еще прим. 411, L. Burg. 2, 1). Онъ поэтому только "называетъ" плагіатора, а три "свидътеля" клятвенно подтверждаютъ его указаніе; свидътельствомъ свободныхъ людей создается необходимая юридическая почва для обвиненія плагіатора. Обвиняемому трижды (per tres mallos) дается возможность очиститься (клятвой) отъ обвиненія и лишь послѣ троекратной процедуры опъ осуждается на пеню въ 35 sol. (=пеня за кражу раба, см. tit. 10).

390. "Теstes" во многомъ отличаются отъ "coniuratores" (см. прим. 151). . Теstis" прежде всего клянется не ради родовой солидарности, но вслъдствіе внутренней увъренности; онъ клятвенно свидътельствуеть лишь о дойстветельно видънномъ и слышанномъ (см. прим. 389—L. Burg. 60, 3; L. Baiuw. 17. 2 приводить формулу клятвы, которая начинается: "Quia ergo hoc meis auribus audivi et oculis meis vidi, quod...."—Ср. L. Baiuw. 13, 2); "testis" касается факта по существу: за ложность клятвы отвътственъ лишь самъ "свидътель". см. tit. 48 и прим., (иначе при лжеклятвъ "соприсяжника" см. прим. 151).—Количество свидътелей неодинаково въ разныхъ Правдахъ и разнится, конечно, и по типу дъла.—L. S. 46; 47, 2; 56, 1; Сар. II, 8; Сар. V, 7.—Extrav. B. V.—L. Rip. 50, 1: "Si quis testis ad mallo ante centenario vel comite, seu ante duce, patricio vel regi (см. прим. 2) necesse habuerit, ut donent testimonium, et fortasse testis noluerunt ad placitum venire, illi, qui eum necessarium habet, manire (см. прим. 1) illos debet, ut testimonium, quod sciunt, iurati dicant".—2:

"Quod si noluerint, et (aut?) falsum testimonium praebuerunt, et hoc adprobatum fuerit, unusquisque de illos tres testis ter quinos sol. multetur".—L. Rip. 59, 1: "Si quis alteri aliquid vinderit et emptor testamentum vindicionis accipere voluerit, in mallo hoc facere voluerit ("debet"—друг. Codd.), precium in praesente tradat, et rem accipiat, et testamentum publici conscribatur. Quod si parva res fuerit, 7 testibus firmetur; si autem magna, duodecim roboretur.—L. Sax. 39.—L. Burg. 99, 1: "Si quis mancipium, aut agrum, aut vineam. aut aream. vel domum factam in quocumque loco conparaverit, iubemus, ut si non habuerit cartam firmatam aut subscriptam, pretium perdat". 2: "Certe si a loci illius consistentibus scriptura ipsa subscriptura aut signata non fuerit, a septem aut quinque testibus". 3: "Certe si quinque testes ad praesens inventi non fuerint, tres idoneos testes loci illius consistentes, quorum fama nunquam maculata est, praecipimus subscribentes". 4: "Certe si non, invalidam scripturam ipsam iubemus esse".

391. Cm. 52, 2-, uuargus".

392. Параграфъ предупреждаетъ возможность массоваго оговора рабомъ, устанавливая тахітит въ 3 "плагіатора".

393. "Деревня" (см. tit. 45 и прим. 461) или "дворъ"? Lamprecht ("Wirtschafts-Leben" I р. 7) указываеть, что "villa" въ L. S. (мъста см. прим. 40) вообще обозначаетъ всякій поселокъ, независимо отъ того, состоитъли онъ изъ одного или изъ нъсколькихъ дворовъ.

394. "Сегта probatio" можеть быть лишь въ случав возвращенся самого свободнаго, проданнаго въ чужую страну.—Точка зрвнія Правды выясняется и изъ "sicut pro occiso" (ср. прим. 386—L. Wis. VII, 3, 3) и изъ разночтенія; при продажів ("какъ и при убіеніи"; ср. 10, Add. 1) родь (домъ) лишается рабомника и защимника; уплата вергельда является поэтому возмівщеніємъ убымково въ буквальномъ смыслів слова. Такой чисто мамеріальной точкой зрівніх (аналогіи см. прим. 22 и tit. 24) объясняется и уменьшеніе пени (см. разночт. II, Нег., Ет.) при возвращеніи (въэтомъ случаїв, только временная, неполная потеря) проданнаго на чужбину.—Ср. L. Baiuw. 16, 5: "Si quis ingenuum vendiderit, cum ille suam haberet libertatem, is qui eum vendidit, reducat eum in loco suo et restituat ei libertatem, sicut prius habuit, et conponat ei 40 solidos; excepto quod empotori in duplum pretium, quod accepit, cogatur exsolvere. Similis ratio dupliciter de feminis servetur. Et si eum vel illam vendiderit, et illum reducere non poterit: tunc cum werageldo conponat, hoc est 160 solidos solvat parentibus".

395. За "plagium" платится по § 2—вергельдъ; 63 (62½) sol. поэтому— либо полный вергельдъ (напр. Romanus tributarius, см. 41. 7), либо вергельдъ "римлянина" (41, 6) безъ "fredus" (=½ пени; см. прим. 139). Римлянинъ не имъетъ "рода", нътъ поэтому и "нарушенія мира" (см. прим. 139), не нуженъ, значитъ, и "fredus"—плата государственной власти за востановленіе "мира".

396. Cp. 11, 1.

397. (°р. 12, 1.—Сѣченіе не только—наказаніе, но и—пытка, т. е. средство добиться истины (ср. "пытаніе водой"—прим. 153; L. Rip. 30, 1; 31, 5; L. Fris. 3, 5-7). Въ L. S. примѣняется сѣченіе исключительно къ несвободнымъ (ср. 12, 1, 2; 25, 8); позднѣйшее право замѣняетъ пытку судебнымъ "жребіемъ": Сар. IV, 5, 6, 8, 10, 11; Сар. V, 7.—L. Baiuw. 9, 19: "Si quis servum accusaverit iniuste alienum. et innocens tormenta pertulerit, pro eo quod innocentem in tormenta tradidit, domino simile mancipium reddere non moretur. Si vero inno-

398. Cp. 11, 2, 4; 12, 2,

399. "Colpus" (ср. 17, 1), "colopus". "colebus" = "colaphus" — "ударъ". — Нанесеніе 120 ударовъ опять-таки не наказаніе, а пытка. Въ случай если рабъ не признается (§ 4) нытка можетъ продолжаться ("усилиться") либо съ разрѣщенія хозянна, либо послів дачи залога ("рідпиз"); "рідпиз" можно вернуть унлатой стоимости раба; въ случай признанія раба при дальнѣйшей пытки, рабъ переходить въ полное распоряженіе (см. прим. 358) пытающаго; случай отсутствія признанія и при "усиленной" пыткий не предусмотрѣнь: въ такомъ случай "залогъ". вѣроятно, пропадалъ.

400. "Supplicia maiora" въ противоположность простому "super scamno tensus" (§ 1). Меровингское время знало уже сложныя, утопченныя пытки. Королева Фредегонда, напр. (Gregor Tur. "Hist. Franc." VI, 35) заставляеть пыткть жителей Парижа, обвиненныхъ въ колдовствъ и "изводъ": "deprehensos mulieres urbis Parisiacae tormentis applicat ac verberibus cogit fateri, quae noverant.... Tunc regina tormentis gravioribus mulieribus affectis, alias enecat, alias incendio tradit, alias rotis, ossibus confractis, innectit..... Mummolus praefectus trabi post tergum revinctis manibus adpendditur et ibi, quid maleficii (см. прим. 211) noverit, interrogatur, sed nihil confitetur.... Tunc extensus ad trochleas ("блоки") tam diu loris triplicibus caesus est, quoadusque ipsi lassarentur tortores".

401. Рабъ могъ оговорить своего господина изъ мести за выдачу его, раба, къ дальнъйшей пыткъ. - Свидътельство раба противъ господина (и вообще противъ свободныхъ, см. прим. 389, 392) допускалось лишь въ исключительно тижкихъ случаяхъ. Ср. L. Wis. VI, 1, 4: "Servus vel ancilla in capite domini vel dominae non propter aliud torquendi sunt, nisi tantum in crimine adulterii, aut si contra Regem, gentem vel patriam aliquid dictum vel dispositum fuerit: seu si falsam monetam quisque confixerit, aut etiam si caussam homicidii vel maleficii quaerendam esse constiterit. Ita ut servi vel ancillae pro talibus criminibus torti, si conscii et occultatores sceleris dominorum repperiuntur, pariter cum dominis, secundum quod voluntas principis extiterit, condemnentur. Certe si sua sponte iudices veritatis extiterint, sufficiat eis quod pro veritatis indagine quaestioni subditi tormenta pertulerint, a mortis tamen periculo habeantur immunes. Servus autem vel ancilla in tormentis positi, et de se interrogati, si etiam de dominis sunt confessi, et fuerit culpa mortalis, ac declaratis signis potuerit approbari, eadem damnationis censura mulctentur, qua corum domini fuerint condemnați".-L. Wis. VII, 1, 2: "Si servus sine conscientia domini sui aliquid indicaverit, aliter ei non credatur, nisi dominus propersona servi testimonio suo dixerit esse credendum, de honestate mentis eius proferens testimonium verum".

402. Кастрація—наказаніе несвободныхъ въ L. S.-Ср. 12, 2; 25, 7.

403. Смертная казнь чрезвычайно рѣдко упоминается въ L. S. (ср. 13, 7; 40, 5; 51; 50, 4); въ этомъ, можетъ быть, нужно видѣть вліяніе христіанства и церкви, которая рѣзко осуждала "языческое" лишеніе жизни "ближняго".

404. \$\$ 6-9 разсматривають случай "si servus praesens est". \$ 10--.si servus absens (въ смыслъ-ли "sunnis" [см. прим. 6], ср. Сар. IV, 5, Сар. V.7, или въ смыслъ Сар. IV, 12?) est." — Въ первомъ случаъ крайній срокъ выдачи-двухнедъльный, во второмъ-трехнедъльный (иначе сроки Сар. IV, 5 и Сар. V. 7).—Пытка, въроятно, виъсудебный (\$ 6) актъ (Sohm "R. u. Ger. Verf.", р. 392. 6 и Jastrow "Die strafrechtliche Stellung der Sklaven" [въ Gierke "Untersuchungen" II, р.р. 14, 16]; противоположное мибије, въ виду упоминанія "placitum", высказали: Waitz "Altes Recht" pp. 162, 163 и Sohm въ своемъ болбе раннемъ "Prozess" р.р. 130, 4 и 157), причемъ, однако, нормируются какъ количество (120) ударовъ, такъ и детали орудія нытки.--Ср. L. Rip. 30, 1 (см. прим. 153). 2: "Quod si servus, quando dominus interpellatur, infra ducato fuga lapsus fuerit, supra 14 noctis aut ipsum repraesentit, aut pro eum faciat rationem. - Quod si postquam eum ad igneum placuerit, fuga lapsus fuerit, ad placitum veniens cum tribus testibus in haraho (=mallus) coniurit, quod servus illi, quem ad igneum repraesentare debuerat, extrareius voluntate fuga lapsus sit, et sic denuo placitus ei concidatur ut super 14 noctes seu super 40 noctis eum repræsentare studeat; aut ipse in rem respondent". — Ср. еще L. Rip. 31, 1: "Quod si homo ("человъкъ"!) aut ingenuus in obsequium (se commendat — приб. и вкоторые Codd.) alterius inculpatus fuerit, ipse qui eum post se codem tempore retenuit," in praesentia iudicis similiter, sicut superius conprehensum est. repraesentare studiat, aut in rem respondere". 2: "Quod si eum non repraesentaverit, talem damnum incurrat, qualem ille sustinere debuerat, qui in eius obsequium est inculpatus". 3. 4. 5см. прим. 153.—Относительно _obsequium* (_коммендацін*) Formula Turonensis Nº 43 (въроятно VIII въка): Qui se in alterius potestate commendat. "Domino magnifico illo ego enim ille. Dum et omnibus habetur percognitum, qualiter ego minime habeo unde me pascere vel vestire debeam, ideo petii pietati vestrae, et mihi decrevit voluntas, ut me in vestrum mundoburdum (см. прим. 138) tradere vel commendare deberem; quod ita et feci; eo videlicet modo, ut me tam de victu quam et de vestimento, iuxta quod vobis servire et promereri potuero. adiuvare vel consolare debeas, et, dum ego in capud advixero, ingenuili ordine tibi servicium vel obsequium inpendere debeam, et de vestra potestate vel mundoburdo tempore vitae mene potestatem non habeam subtrahendi, nisi sub vestra potestate vel defensione diebus vitae meae debeam permanere. Unde convenit, ut. si unus ex nobis de has convenentis se emutare volucrit, solidos tantos pari suo conponat, et ipsa conventia firma permaneat; unde convenit, ut duas epistolas uno tenore conscriptas ex hoc inter se facere vel adfirmare deberent; quod ita et fecerunt.

405. См. прим. 372.

406. "Ріасітит" имъетъ нѣсколько значеній: 1) срокъ, установленный чистно-правовымъ соглашеніемъ (или частно-правовымъ формальнымъ актомъ); 2) опредѣленный судебный срокъ (см. прим. 2); 3) всякій "срокъ" вообще.— 45, 2; 47; 49, 1; 50, 1, 3; 56. І; Сар. ІV, 5; Сар. V, 7; Ехtrav. В. 1.—Пногда считали "ріасітит" = "mallus" (судебное собранів), но ошибочность этого объясненія доказали Fustel-de-Coulanges III pp. 408, 409, Behrend "L. S." (1-е изд.) pp. 77 sq. и Brunner II p. 454, 8.

407. Господинь, отказывая въ выдачё раба, тёмъ самымъ какъ бы указываеть на свою причастность къ дёлу. Отвётчикомъ, поэтому, является уже не рабъ, а господинъ, который и долженъ отвёчать какъ за собственный поступокъ (см. также Cap. IV, 12). Очевидно и здёсь (какъ и въ другихъ случаяхъ, см. прим. 358) Правда стоитъ на той формальной точкѣ зрёнія, что между дёйствіями раба и дёйствіями хозяина нётъ и не должно быть существенной разницы, такъ какъ рабъ, какъ простое орудіе хозяйской воли не можетъ имёть своей воли. Съ измёненіемъ этой точки зрёнія въ нов'яйшемъ франкскомъ прав'є (см. прим. 358) изм'вняется и отвётственность хозяина за невыдачу раба; ср. Сар. V, 7.

408. "Secrecius" (ср. Cap. IV, 12) указываеть на частно-правовой, вижсудебный актъ; потериъвшій, виъсть съ свидътелями (см. прим. 8), приходить на домъ (см. прим. 9) къ хозянну подозръваемаго раба и производитъ формальный актъ "admonitio".

409. Весь 8, какъ указалъ Sohm ("R. и Ger.-V." р. 227, 36) поздивйщая вставка; необычные штрафы, идущіе притомъ въ разръзъ съ франкской нормой (ср. L. S. 10, Add. 3; 27, 26),—результать вліянія римскаго права.

410. См. 10. Add. 3 (и прим. 111), 27, 26.

411. Различные вергельды (wër=лат, "vir" и "geld"--"цънность", "стоимость") или "leudis" (латиниз. "leud" = нашему "люди"; англосаксы "вергельдъ" называли "leodgeld") Правды дають намъ драгоценныя указанія для определенія соціальной структуры тогдашняго общества; различіє сословій и ихъ взимоотношенія чрезвычайно точно и рельефно выражжится въ равличім "вергельдовъ" и другихъ, находящихся въ опредъленной зависимости отъ вергельда, "композицій" (см. прим. 139) См. Р. Vinogradoff "Wergeld und Stand" въ Zeitschr, d. Savigny-Stiftung. 1902. — Вергельдъ свободнаго франка=200 sol. (ср. L S. 15).—L. Rip. 7, см. прим. 301.—L. Rip. 36, 1: "Si quis Ribuarius advenam (относительно "advenae" см. прим. 153. L. Rip. 31, 3-5). Francum interficerit, 200 sol. culp. iud." 2: "Si quis Ribuarius advenam Burgundionem interficerit, bis 80 sol. multetur", 3: "Si quis Ribuarius advenam Romanum interficerit, bis quinquagenus solidus multetur". (Ср. L. Rip. 61, 1, 2-прим. 256). 4: "Si quis Ribuarius advenam Alemannum seu Fresionem vel Bogium ("Baiuvarium" - друг. Codd.), Saxonem interempserit, bis octuagenus solidus culp. iud." 5: "Si quis clericum ingenuum interficerit, bis quinquagenus solidus culp. iud. (Apyr. Codd. дають: "Si quis clericum interficerit, iuxta quod nativitas, eius fuerit, ita conponatur. Si servus sicut servum. Si regius aut ecclesiasticus, sicut alius regius. Si litus, sicut litum. Si liber, sicut alium ingenuum cum 200 sol, conponat". Cp L. Alam. 11-16). - L. Cham. 3: "Qui hominem Francum occiderit, sol. 600 componat". L. Cham. 4, прим. 139. — L. Cham 5, прим. 140. — Pact. Alam. II, 37—39. L. Alam. 45, 1; 46, 2; 69, 1, 2. - L. Baiuw. 4, 28: "Si quis liberum hominem occiderit,

solvat parentibus suis, si habet; si autem non habet, solvat duci, vel cui commendatus (cm. прим. 404) fuit dum vixit, bis 80 sol., hoc sunt 160". L. Sax. 14; 16.—L. Fris. 1, 1—10, см. прим. 151.—L. Thur. 1: "Si quis adalingum occiderit, 600 sol. conponat". 2: "Qui liberum occiderit, 200 sol. conponat. Et de utroque si negaverit, cum 11 juret, aut in campum exeat (cp. L. Thur. 42, upum. 319; L. Thur. 43, прим. 178), utrum ille voluerit, ad quem causa pertinet".—L. Thur. 45, см. прим. 141.-I., Burg. 2, 1: "Si quis hominem ingenuum ex populo nostro cuiuslibet nationis, aut servum regis (исключительное ихъ положеніе, см. прим. 389. L. Burg. 60, 3), natione dumtaxat barbarum, occidere dampnabili ausu aut temeritate praesumpserit, non aliter admissum crimen, quam sanguinis sui effussione conponat". 2: "Illud sane huic legi rationabili censuimus provisione subiungi, ut si cui forte a quocunque inlata vis fuerit, ut aut ictibus verberum, aut vulneribus urgueatur, et dum sequitur percutientem dolore aut indignatione conpulsus occiderit, atque ita factum re ipsa, aut idoneis quibus credi possit testibus fuerit conprobatum, medietatem pretii secundum qualitatem personae occisi parentibus cogatur exsolvere: hoc est, si optimatem nobilem occiderit, in medietatem pretii 150 sol; și aliquem în populo mediocrem, 100 sol.; pro minore persona 75 sol. praecipimus numerare".

412. Здбсь, какъ и въ многихъ другихъ мбстахъ (напр. въспорныхъ 44, 1; 46; "thunginus aut centenarius") чрезвычайно важно установить словоупотребленіе L. S.—Союзъ "aut" въ L. S. чрезвычайно ръдко (напр. 9, 3, 4; 11, 5; 33, 2.....) соединяетъ тождественныя понятія, и обыкновенно имбетълибо соединительное (=et), либо разъединительное значеніе. Ср. 2, 7, 11; 3, 2, 3; 4, 4; 7, Add. 4; 8, 4, Add. 3; 9, 1, Add. 2; 10, 1, 2, Add. 5; 13, Add. 2; 14, Add. 6; 15; 16, 4; 20, 1; 27, 8; 29, 1; 30, 7; 33, 3; 34, 1, 2, 4; 35, 5, 6; 37; 41, 2, 4; 47; 50, 1, 3, 4; 56, 1; 59, 2.

413. "Barbarus, qui legem Salega vivit"--чрезвычайно спорное мъсто.--Мивніс Вома ("R. und Ger.-V." р. 570), что "barb, q. l. S. v." тождественъ съ "ingenuus Francus"—раздъляется далеко не всъми (особенно въ виду общепринятаго толкованія "aut" въ этомъ мъстъ, см. прим. 412; но см. Waitz. "Verfassungsgesch." [1-е изд.] II р. 188, 2 и Glasson: "Histoire du droit et des institutions de la France" II p. 532). Зато уже Rogge ("Gerichtswesen der Germ." p. 54), Eichhorn ("Deutsche Staats-und Rechts-Gesch", Ip. 266), Pardessus ("Loi Salique" р 438) видять въ этомъ "barbarus"-человъка, не имъющаго по чемулибо своего илеменнаго права и принужденнаго жить по Салическому территоріальному праву. Это ми'єніе, сравнительно плохо обоснованное, получило со стороны Savigny ("Gesch. d. röm. Rechts im M.-A." l pp. 120 sq.) дальнъйшее и болъе надежное подтвержденіе. Савиньи, доказавъ, что въ эпоху составленія L. Sне существовало еще принципа персональности права (см. прим. 153) совершенно естественно выводить, что всяки иноплеменный германець на Салической почвъ долженъ былъ жить но Салическому праву. Къ объясненію Савиньи примкнули Waitz "Altes Recht" pp. 97 sq., Bethmann-Hollweg "Civil-Prozess" IV p. 455; Fustel-de-Coulanges .. Nouv. Recherches" p. 390; Brunner I pp. 259 sq.

414. Древне-гермайское право дълаетъ строгое различіе между простымъ "убініемъ" (нъм. терминъ. Todschlag") и "убійствомъ" (нъм. терм. "Mord"; ср. "murdrum", "mordris", "mordrida"—Sept. Caus. VIII, 1—7). Характернымъ отличіемъ "убійства" была не только намъренность, но и тайность дъянія (ср. характерную передачу лат. "furtim" черезъ "morter", L. S. 28, 1 прим. 294;

прятаніе и отрицаніе, какъ характерные признаки злонамфреннаго действія, см. пр. 178) особенно желаніе скрымы тізло убитаго (этимъ объясняется обычай выставлять тъло убитаго, въ случаяхъ дозволенияго убійства; см. прим. 177 — L. Rip 77 и Decr. Tass. 3 — прим. 426; см. также L. S. Cap. 1, 9) — Ср. Сар. II, 5. — L. Rip. 15, см. прим. 151. — L. Cham. 46: "Si quis hominem in mordro occiderit, tunc exeat ad judicium, aut suus senior per sacramentum eum liberet."-Pact, Alam. II. 42 (si quis mortuatus fuerit).-L. Alam. 49 (mortoto).—L. Baiuw. 19. 2: "Si quis liberum occiderit furtivo modo et in flumine eicerit vel in tale loco eicerit aut cadaver reddere non quiveret, quod Baiuvarii murdrida dicunt, inprimis cum 40 sol. conponat, eo quod funus ad dignas obsequias reddere non valet, postea vero cum suo werageldo conponat. Et si ipse cadaver a fluminis alvee ad ripam projectus fuerit et a que inventus, qui iterum cadaver de ripa inpinxerit, et exinde probatus fuerit, cum 12 sol. couponat." 3: "Si servus furtivo modo supradicto more occisus fuerit et ita absconsus... novumplum conponat, id est 180 sol," 4: cm, np. 167. - L. Sax. 19 (mordtotum).-L. Fris. 20: De mordrito 1: "Qui obsidem occiderit, novies eum componat"; 2: "Si quis hominem occiderit et absconderit, quod mordritum vocant, novem weregildos componat, aut si negaverit, cum 35 iuret,"-Iudicatum regium (Boretius I p. 257): "illum servum... in foveam quandam projecit. Et judicatum est, ut., componat... servum mordritum tripliciter".

415. "колодезъ".

- 416. Camisa (ср. исп. "camisa"—полуюбка, напр. у негровъ на плантаціяхъ: франц. "camisole", "chemise"; ср. L. Sax. 58.—"рубашка"), все, что покрываетъ (ср. двоякое значеніе нѣм. "Decke"), спеціально "одежды", "одѣяла", "попоны" etc.
  - 417. Collis (callis, allis, hallis, clalis)-глыба, кусокъ, (земли, коры etc.),
  - 418. Rammus (ramus, rama)—сукъ, вътвь (ср. Сар. І. 2).
  - 419. Cp. Cap. II, 5.
- 420. "Fallanire" "екрыть" (Zöpfl предполагаеть. [Clement "Forsch. zur L. S." Vorwort p. XIX] что въ кориъ лежитъ нъм. "fällen"—"срубать", т. е. срубать вътви, чтобъ скрыть тъло.
- 421. Trustis (датиниз. герман. "traust". "tròst"--[см. Сар. IV, 16, разночт. "in troste"] "помощь", "охрана"; ср. нъм. "getrost" — "смъло". "бодро", "не робъя"; англ. "trust" — "довъріе", "довърить"; truth — "върность", "помощники", "товарищи", "дружниа" (см. Сар. I. 1; Сар. IV, 9 § 2; см прим. 365; "trustis", быть можеть, = "dructis", 13. Addit, 4. какъ "bructis", 20. Addit. 1="brustis"="die Brust"). Человькъ, принадлежавшій въ "trustis" короля (trustis dominica [относит. "domin." см. прим. 3] regalis—42. 1, 2: 68, 1, 2: Recap. A. 30 [другое чтеніе "in curte domini"], 31) "antruscio", "antruscio", долженъ быль при вступленіи въ "trustis" принести особую клятву (Marculfi Form, I. 18: veniens ibi in palatio una cum arma sua in manu nostra trustem et fidelitatem nobis visus est coniurasse). Въкачествъ королевскаго "человъка" онъ пользовался той же тройной цінностью (см. также Сар. II, 6 § 2), какъ и все остальное, что принадлежало королю (см. прим. 251). -- Спеціальная ра-607a Deloche: "La trustis et l'antrustion royal sous les deux premières races".— L. Rip. 11, 1: "Si quis eum interficerit qui in truste regia est 600 sol. culp. iud. Et quidquid ei fletur, similiter sicut de reliquo Ripuario in triplo conponatur". 2: см. прим. 151.—3: см. прим. 251.

422. См. 24, 6.

423. "Romanus", несмотря на близость къ королю, въ древнее время (иначе Recapit. A, 30: "...sol. DCCCC, ut si quis Romanum vel lidum in truste dominica occiserit") не могъ быть "дружинникомъ" (antrustio), т. к. римляне вообще не имъли еще доступа во франкское войско (иначе уже Сар. VI. 1). онъ носилъ поэтому лишь титулъ корол. "сотрапезника", а не "сорятника", (Fustel de Coulanges ["Institutions" III р. 139, 5] указываетъ на мъсто язъ Кодекса Өеодосія [VI, 13, 1]: "praepositos ac tribunos scholarum ["schola" поздней имперіи — франкской "trustis dominica"]. qui divinis ["императорскіе"] ериііз adhibentur", и на Ammianus Marcell. XV. 5, 27, гдъ особенно выдъляется "honos mensae regalis").—Вергельдъ его (11, 6; Сар. VI. 1; прим. 411— L. Rip. 36, 3), конечно, утраивался.—L. Burg. 38, 1: "Quicumque hospitium venienti tectum aut focum negaverit, trium solidorum inlatione multetur". 2: "Si conviva regis est, 6 sol. multae nomine solvat".

424. "Tributarius"—человъкъ, платящій поголовную подать (tributum capitis). Вопросъ споренъ, нужно ли тутъ подразумъвать государственнаго (="plebeius"; Pardessus "Loi Salique" p. 510; Bethmann-Hollweg "Civilprozess" IV р. 409, 15) или частнаго плательщика (="colonus"; Roth "Beneficialwesen" pp. 83, 84; Brunner I р. 241). — Положеніе "трибутарія", какъ видно изъ Сар. VI, 1. впослъдствій улучшилось.

425. \$ показываеть, что въ эпоху составленія Правды частная расправа "faida" (ем. пр. 139), была еще въ полной силъ. Часто родъ отвергалъ "compositio" (см. пр. 139) и метилъ кровью за кровь; часто потериввине были недовольны медленностью судебнаго процесса и отъ закономърнаго престъдованія переходили къ саморасправъ (см. Dahn "Bausteine" II: "Fehdegang und Rechtsgang der alten Germanen-); государственная власть отчасти была безсильна для полнаго подавленія кровавыхъ проявленій родовой солидарности, отчасти сама находилась подъ вліяніемъ традицій о родовой чести и родовыхъ обязанностихъ. Рельефите всего "faida", оканчивавшаяся неръдколишь истребленіемъ цѣлаго рода, выступаетъ въ сѣверныхъ (исландскихъ) сагахъ (см. особенно Wilda "Strafrecht d. Germanen"). Поразительно мрачныя картины для меровинскаго періода даеть Григорій Турскій ("Hist. Franc." V, 33; VI, 17; VIII, 17; X, 28; особенно извъстная исторія обиды и мести Сихарія VI, 19; IX, 19).—Относительно принципіальной дозволенности (см. прим. 425) кровавой мести и первыхъ попытокъ ея ограниченія см. L. Baiuw. 2. 8: "Si quis hominem per iussionem regis vel duci suo, qui illam provinciam in potestatem habet, occiderit, non requiratur ei nec feidosus sit, quia iussio de domino suo fuit, et non potuit contradicere iussionem; sed dux defendat eum et filios eius pro eo; et si dux ille mortuus fuerit, alius dux, qui in loco eius accendit, defendat eum."-L. Alam. 44, 1, 2.-L. Sax. 18; 19; 27.-L. Fris. 2, 1, 3-10 (см. пр. 297), 2 (см. пр. 139).--L. Fris. Add. Sap. I, 1: "homo faidosus pacem habet in ecclesia, in domo sua, ad ecclesiam eundo, de placito redeundo. Qui hanc pacem effregerit, et hominem occiderit novies 30 sol. (фризскій "fredus". см. прим. 139) componat".-L. Thur. 31: "Ad quemcunque hereditas terrae, ad illum vestis bellica, id est lorica, et ultio proximi et solutio leudis (вергельда) debet pertinere".

426. Актъ родовой мести долженъ совершаться открыто; убитый или изуродованный "inimicus" не только не долженъ быть спрятанъ (иначе это

карается по 41, 2). но, наоборотъ, выставляется на самомъ людномъ (видномъ; см. Add. 3) мъстъ. Актъ родовой мести, такимъ образомъ, тъсно примыкаетъ къ другимъ случаямъ дозволеннаго убійства: см. пр. 177. L. Rip. 77 и L. Fris. 5. Ср. Decreta Tassilonis (баварскаго; конца VIII в.) Niuhinga data. 3: "Ut si quis domum, tam liber quam servus, alterius effoderit (ср. L. Fris. 5, 12—прим. 177) et ibi occisus fuerit, sine compositione in sua damnatione permaneat.—Si autem subpellectilia abstulerit de eadem domo et eo fugiente in curtem vel extra curtem hic, cui damnum inferebat, consequeretur ei interfecerit, pari sententia subiacebit.—Similiter qui liberum vel mancipium suum furaverit, et eum conprehendere minime quiverit et ibidem interfecerit reum superior permaneat sententia.—Sed tamen ea tria genera homicidiorum debita signa (ср. L. Rip. 77. прим. 177) vicinis suis et his qui adsistunt insignet".

427. Кто добиваеть кальку платить лишь половину вергельда, такъ же, какъ съ другой стороны, искальчение человъка караетоя вдвое легче, чъмъ убійство (см. 29, 1).

428. § пом'вщенъ нев'трно, т. к. дізло пдетъ не о частной мести (какъ Add. 2), а о казни, произведенной властями (ср. Сар. I, 1, 2; Сар. II, 10); сообразно съ этимъ штрафъ въ 15 sol. (Add. 2) утроенъ (о принципъ утроенія см. прим. 251).

429. Bargus—"висълица" (въвидъ буквы II; трехъ—или четырехсторонняя) (иначе Сар. I. 9="номостъ" [="clita" L. Rip. 77 см. пр. 177] почти въчеловъчески ростъ, такъ что онъ могъ по внъшнему виду напоминать висълицу; наконецъ Сар. VI, 3 § 3 "bargus" вмъсто "рагсиз" [="parrico" "рагс", L. Rip. 82. 1—прим. 95; ср. L. Baiuw. 10, 2—прим. 178]).—"Furca"—тоже "висълица" (меньшихъ размъровъ и въ видъ буквы Г) ср. итал. "forca", иси. "horca".

430. Abattere (=итал. "abbattere", франц. "abattre"—"сорвать силой" (см. прим. 22), "сбросить".

431. Повытка потопленія наказуєтся половиной вергельда (ср. Recap. A. 11.14, 19), хотя рукопись Wolf. и даеть болье обычную ценю въ 62 (63) sol. (особ. характерно въ виду "periculum mortis" въ разночт.; см. пр. 178); Сар. III, 3—дальнъйшее усиленіе пени.—L. Baiuw. 4, 17: "Si quis alium de ripa vel de ponte in aquam inpinxerit, quod Baiuvarii inuncan (см. L. Baiuw. 10, 4—прим. 178) dicunt, cum 12 sol. componat".—L. Sax. 9; 10.—L. Fris. 22, 83: "Si quis alium iuxta aqua stantem impinxerit et in aquam, ita ut submergatur, proicerit, 4 sol. componat, et pro freda sol. 2".

432; См. пр. 3-3.

433. "Vipida" — "пучина" по объясненію Du Cange; Grimm предполагаєть нъкоторое сходство съ англ "to dip" — "погружать"; Clement ("L. S." р. 329) видить въ "vipida" прототипъ средне-въковой Wippe (Wippgalg: челювъка сажали въ корзину, прикръпленную къ длинному подвижному коромыслу, и пъсколько разъ "окунали" [оттого и болъе обычное названіе "Wassertauche"] корзину въ ръку или колодезъ; "окунаніе" было либо позорящимъ паказаніемъ, либо, при продолжительномъ и частомъ погруженій, тяжелой пышкой).

434. "simili modo", относится къ предыдущему чтенію Wolf., т. е. § 9, разночт. i.

435. Чтоніе Wolf, указываеть на клевету и *судебное* убійство (18, Add, 1); чтеніе Нег, и Ет, на частную месть: подстрекатель, возбудившій ложнымъ

сообщеніемъ кого-либо къ мести, долженъ уплатить половину вергельда невинно-убитаго (см. 28, 1 чтеніе Нег.; убійца платиль, конечно, полный вергельдъ).

436. "contubernium"—cm. np. 135. -- Ko Beemy § cp. L. Fris. 14, 1: "Si homo quislibet in seditione ac turba populi fuerit interfectus, nec homicida poterit inveneri propter multitudinem eorum, qui aderant, licet ei qui compositionem ipsius quaerere vult de homicidio usque ad septem homines interpellare, et unicuique eorum crimen homicidii obiicere, et debet unusquisque eorum sua duodecima manu obiecti criminis se purificare sacramento. Tune ducendi sunt ad basilicam, et sortes super altare mittendae, vel si iuxta ecclesiam fieri non potuerit, super reliquias sanctorum. Quae sortes tales esse debent: duo tali (no Du Cange=θαλλός—, ετκα*) de virga praecisi, quos tenos vocant, quorum unus signo crucis innotatur. alius purus dimittitur, et lana munda obvoluti super altare seu reliquias mittuntur; et presbyter si adfuerit, vel si presbyter deest puer quilibet innocens, unum de ipsis sortibus de altari tollere debet; et interim Deus exorandus, si illi septem, qui de homicidio commisso iuraverunt, verum iurassent, evidenti signo ostendat. Si illum qui cruce signatus est sustulerit, innocentes erunt, qui iuraverunt; sin vero alterum sustulit, tunc unusquisque illorum septem faciat suam sortem, id est tenum, de virga, et signet signe suo (cm. np. 91) ut eum tam ille quam ceteri qui circumstant cognoscere possint; et obvolvantur lana munda, et altari seu reliquiis imponantur, et presbyter si adfuerit, si vero non, ut superius puer innocens, unumquemque eorum singillatim de altari tollat, et ei qui suam sortem esse cognoverit, rogat. Cuius sortem extremam esse contigerit, ille homicidii compositionem persolvere cogatur, caeteris quorum sortes prius levatae sunt absolutis". 2: Si autem in prima duarum sortium missione, illam quae crucis signo notata est, sustulerit, innecentes erunt, sicut praediximus, septem qui iuraverunt, et ille, si velit, alios de codem homicidio interpellet, et quicunque interpellatus fuerit sua duodecima manu perfectorio sacramento se debet excusare, et in hoc interpellatori sufficiat, nec ulterius ad sortem quemlibet compellere potest.

437. См. прим. 421; тамъ же относит. "iuratus" (чтеніе II).

438. Огромный вергельдъ въ 1800 sol. составленъ слъд. обр.: за убійство простого свободнаго въ собств. дому ("домъ" находится подъ охраной особаго "мира", см. пр. 163)—600 sol. (см. § 2); по убитый "дружинникъ" короля, и поэтому пеня въ 600 sol. еще утраивается (см. пр. 421).—Ср. Sept. Caus. VII, 6; Recapit. B, 31.—L. Sax 27.—L. Fris. Add. sap. I, 1.—см. пр. 425.—L. Thur. 50: "Qui alterum infra septa propria occiderit, in triplum conponat, vel quicquid damni ibi commiserit, tripliciter emendet".

439. См. пр. 141.

440. Cm. np. 140.

441. Cp. 14, 6; Sept. Caus. IV, 4.

442. См. пр. 151.

443. Если участники пирушки не могуть (не хотять) выдать (_dare^) виновнаго, то они сообща (не каждый въ отдъльности, какъ 42, 3; 43, 3, т. к. нъть "tres plagae aut amplius"—указывающихъ на многихъ участнивовъ въ убійствъ) должны уплатить вергельдъ убитаго.—Ср. 1. Alam. 45, I—L. Fris. 14, см. прим. 436.

- 444. Правда ограничивается 7-ю лицами либо потому, что при большемъ количествъ людей (при менъе тъсномъ дружескомъ кружкъ) меньше въроятія, чтобъ убійцу скрывали товарищи, либо потому, что при большемъ количествъ участниковъ въ пиръ далеко не всъ могутъ слъдить другъ за другомъ, изслъдовательно не могутъ и быть отвътственными другъ за друга.
- 445. "Foris casa"—существенно измѣняетъ пеню (см. 42, 3) за убійство шайкой: уплачивается уже не тройная, а простая "композиція" съ извѣстными градаціями для разныхъ степеней причастности къ дѣлу.
- 446. Этимологія слова "reipus" (reiphus) спорна (ср. Grimm "Rechtsalterth." p.p. 424 sq.; Müllenhoff Bb Waitz "A. R." p. 292, Clement "L. S." p.p. 201 sq.); обыкновенно его сближають съ готскимъ "raips", англ. "rope", фризскимъ "reep", нъм. "Reifen" = "веревка", "обручъ", "кольцо". Soetbeer ("Forschungen" I, р. 234) высказываетъ предположение, что "reipus"-воспоминание о первобытныхъ "деньгахъ" въ формъ кольца.—Въ L. S. "reipus"—плата жениха, сватающагося къ вдовъ (удаченъ поэтому нъм. терминъ "Reif"-или "Ringgeld"). Уплата "reipus" находить себъ объясненіе лишь, если допустить, что вторичное замужество вдовы было своего рода оскорбленіемъ рода умершаго. Уже Тацитъ указываетъ на необычность второго замужества ("Germ." 19: "Melius quidem adhuc eae civitates, in quibus tantum virgines nubunt et cum spe votoque uxoris semel transigitur. Sic unum accipiunt maritum quo modo unum corpus unamque vitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tanquam maritum sed tanquam matrimonium ament.") и вплоть до конца среднихъ въковъ удержался обычай выражать общественное негодованіе противъ вдовы-невъсты "кошачьимъ концертомъ" и разными грубыми шутками (ср. напр., запрещеніе. Тюбекскаго городского совъта отъ 1462 г: "de wedewen by der brutlaht [= "Brautlauf" -- of pyuenie] nicht tho hohnen, noch en grael mede schalmeyen vor der döre tho make*.-Впрочемъ, уплатой "reipus a дъло не ограничивается: вдова-невъста тоже должна внести извъстную сумму-"achasius", см. Сар. I, 7.-Весь tit. 44 чрезвычайно споренъ и создаль богатую литературу. Важивйшія указанія даютъ: Pardessus "L. S." p.p. 389, 687 sq.; Davoud-Oghlou "Hist. de la législation des anciens Germains" I, p.p. 554 sq.; Waitz "A. R." p.p. 111 sq. 146; Rive "Gesch. de deutsch. Vormundschaft." I, p.p. 279 sq.; Schröder: "Gesch. des ehelichen Güterrechts in Deutschland" I, p.p. 55 sq.; Sohm: "Das Recht der Eheschliessung" p.p. 63, 64; Habicht: "Die altdeutsche Verlobung" p.p. 18 sq.; Dargun: "Mutterrecht und Raubehe" p.p. 141 sq.; Fustel de Coulanges "Recherches" p.p. 227, 391; Glasson: "Histoire du droit et des institutions de la France" III, p.p. 300 sq.; Heusler: "Institutionen" II, p.p. 307 sq.; Ficker "Erbenfolge" I, p.p. 511 sq.; III, p.p. 525 sq.
  - 447. Относительно необычнаго "sicut adsolit" см. еще Сар I, 9.
- 448. Этимологія слова "thunginus" еще недостаточно разъяснена. Гриммъ ("Rechts-Alt." р.р. 534, 757) видить въ немъ—начальника деревни (отъ предполагаемаго имъ франкск. "tûn"="villa"); деревенскаго "старосту" видить въ немъ и Kern (Hessels "L. S." § 228), сопоставляя "thunginus" съ англосакс. "thengel"— "господинъ", "начальникъ") или въ другомъ мѣстѣ (Предисловіе къ Merkel "L. S.")—"десятника" ("tun"=10); Müllenhoff (Waitz "A. R." р. 294) приводитъ его въ связь съ англос. "thingan"— "уважать", т. е. "уважаемое лицо" (старъйшина). Clement ("L. S." р. 203) допускаетъ тъснъйшее сходство съ словомъ "ding", "thing" (см. пр. 2) и, слъдуя глоссъ (thunginus, i. e. iu-

dex qui post comitem est), видить въ немъ "судью", предсъдателя на "thing ъ". И дъйствительно, "thunginus" въ L. S. вездъ выступаетъ въ качествъ "судьи" ср. 46; 50, 2; 60, 1.

449. "Thunginus aut centenarius" вотръчается нъсколько разъ, ср. 46; 60, 1, разночт. — Возникаетъ вопросъ, какое тутъ "aut" (см. пр. 412); сообразно съ различнымъ пониманіемъ этого "aut" (и по другимъ еще, разумъется, соображеніямъ) вопросъ о тунгинъ и "сотникъ" прощелъ нъсколько стадій. Старые изслъдователи (Hüllmann: "Gesch. des Ursprungs der Stände" p. 19; Grimm "Rechts-Alt." p. 534; Maurer: "Gesch. d. Dorfverfassung" II, p.p. 27 sq.) видъли въ тунгинъ низшаго чиновника, своего рода "десятника". совершенно отличнаго, конечно, отъ _coтника. Savigny ("G. des Röm. Rechts im M. A." I, p. 273) первый доказалъ, что "тунгинъ" и "сотникъ"-тожествены, и это миъніе и до сихъ поръ (Fustel-de-Coul. "Rech." p. 404, 405; "Instit." III, p.p. 226, 317: Amira въ Paul's Grundriss der germanischen Philologie IV р. 123) раздъляется многими учеными. Только въ концъ 70-хъ годовъ противъ общепринятой гипотезы Савиньи выступилъ Geppert ("Beiträge zur Lehre von d. Gerichtsverfass. d. L. Sa. p.p. 19 sq.) и вновь примкнулъ къ прежнему митнію о глубокомъ различін между тунгиномъ и "сотникомъ". Мнъніе это получило дальнъйшее обоснованіе у Бруннера ("Zeitschr. d. Savigny-Stiftung" XI р. 206 и "R. G." II р.р. 150, 151; къ Бруннеру примкнулъ R. Schröder "Lehrb. d. Deutsch. R. G." p. 163). Бруннеръ видитъ въ тунгинъ выборнаго представителя целаго округа (нем. терм. "Gau"; "centenarius" — лишь представитель "сотни"), котораго впоследствіи замениль назначаемый "графь" (оттого-де "тунгинъ" и исчезаетъ при появленіи "графа"; ср. 44, 1 и Сар. І, 7).

450. "Mallus indictus", см. прим. 2. — Не совсѣмъ ясно, почему уплата, геіриз" должна происходить въ "mallus ѣ" (ср. еще Сар. І, 7). Прежде существовало даже мнѣніе (Grimm "Rechts-Alt." р. 433; Eichhorn "Rechtsgesch." І § 54), что всякое бракосочетаніе происходило въ "mallus ѣ", на что указываеть и нѣмецк. слово "Gemahl" ("супругъ", "супруга"). Только Sohm ("Das Recht d. Eheschliessung" р. 62) указалъ, что ссылка на "Gemahl" недостаточно убълительна: "Gemahl" и "mallus" имѣютъ лишь общій корень ("mahal"—"говорить" см. прим. 2), но "Gemahl", собственно, значитъ "сговореннай", "сговоренная" (—"женихъ", "невъста"; относительно ихъ союза состоялся "сговоръ", сдѣлка, см. прим. 134. — Ср. также еще "gamahali"—"confabulati" въ "Еd. Roth." 362, см. прим. 152) и нѣтъ никакихъ указаній, чтобы этотъ "сговоръ" происходилъ публично, на "mallus ъ"; зато есть подавляющее количество свидѣтельствъ, что "сговоръ" происходилъ частнымъ образомъ, въ домѣ и при участіи родичей (Тас. "Germ." 18: "intersunt parentes et propinqui").

451. По митнію Гримма ("Rechts-Alt." p.p. 77, 425) "scutum"—"судебные въсы", на которыхъ взвъшивался "reipus"; но ср. tit. 46.—По митнію другихъ (Waitz "A. R.- 145; Sohm "Reichs u. Ger. Verfass." p. 371; Amira "Recht" p. 206; Heusler "Instit." p. 72) scutum—"щитъ"—символъ властной судебной защиты.

452. "Tres homines tres causas demandare debent (debet) (ср. также tit 46)"—тоже спорное мъсто. Одни (Zöpfl "Rechts-Gesch." III р. 328; Planck "Das deutsche Gerichtsverfahren im M. A." I р.р. 130—132; Brunner I р. 146) объясняють: предсъдатель суда открываеть судь тремя т. навыв. "Hegungsfragen" [отъ "hegen" — "замирить", "установить миръ"; вопросы эти, варіирующіе въ частностяхъ, въ общемъ слъдующіе: во 1-хъ) правильны ли время и мъсто

настоящаго судебнаго собранія, во 2-хъ) соотв'єтствуєть ли число собравшихся закону, особенно— не уклонились ли отъ суда отд'єльныя лица и ц'єлыя партіи; въ 8-хъ) повел'єть ли ему "миръ", т. е. запрещеніе нарушать торжественность судебнаго разбирательства]. Другое мнівніе (Pardessus р. 389; Waitz "А. R." р. 145) состоить въ слідующемъ: судебный день открывался тремя фиктивными процессами (такое символическое указаніе начала суда—обычно. см. Pappenheim "Die altdänischen Schutzgilden" р.р. 209, 210); лишь въ законно открытомъ зас'єданіи можеть происходить уплата "reipus'а".

453. Трое изъ числа участниковъ въ mallus'в (нъм. терм. "Dingleute") по назначению предсъдателя.—Ср. "rachineburgii" 50, 3.

454. "Si eis convenit"-родственникамъ или брачущимся?

455. Cp. 13. 4, 10.

456. Вопросъ, кому платился "reipus"—споренъ. Waitz "A. R." р. 111: Rive: "Vormundschaft" I р. 282; R. Schröder: "Güterrecht" I р.р. 41, 56 sq.; Sohm; "Eheschl." р. 63; Habicht: "Verlob." р.р. 21 sq.; Dargun: "Mutterrecht" р. 143—предполагаютъ, что "reipus" получаютъ родственники вдобы. Противоположное мнѣніе (родственники умершаго мужа) высказали: Pardessus ("L. S. р. 687); Clement ("L. S". р. 201); Ficker ("Untersuchungen" I р. 511); Brunner ("Sitzungsberichte der Berliner Akademie der Wissenschaften" 1894 р. 1291). Не меньше разногласій возбудиль порядокъ получки "reipus'а": сперва получають мужчины, состоящіе въ родствъ черезъ женщинъ (§§ 4—7; Dargun р.р. 71, 72, 141 видитъ въ этомъ пережитокъ матріархата), потомъ (§ 8, 9), совершенно аналогично, мужчины, состоящіе въ родствъ черезъ мужчинъ.

457. Parentilla (ср. tit. 60, заглавіе), parentela—общее названіе для всей родни, которая, по герм. представленію, распадалась на болье близкій кругь—спеціально семью ("Haus", "familia") и болье дальній—"родь" (Sippe=готск. "sibja", которая обозначаєть также "мирь", "дружба"; другія герм. обозначенія для "Sippe"—"slahta" ["Schlucht"], "fara" [ср. "faramundus"—прим. 138], "chuni") — Германское названіе "parentilla" — "Magschaft", "Magen", которые распадаются на "Schwertmagen" ("Germagen", "Speermagen" или просто "Schwert", "Speer", лат.: "lancea" [см. прим. 458—L. Thur. 34]=родственники по мужсчинамъ, по мужской линіи; скандин. "bauggildi") и "Spindelmagen" ("Spillmagen", "Кипкеlmagen" [ср. прим. 252—L. Rip 58, 18— "conucla"] или просто "Spindel", "Spille", лат. "fusus" [см. прим. 458—L. Thur. 34]=родственники по женской линіи; сканд. "nefgildi").

458. Родъ быль ограничень извъстнымъ числомъ (см. н. цитаты) "поколъній" ("genicula"). Самое слово "geniculum" характерно: по германск. представленію родъ (Sippe) представляль изъ себя подобіе человъч. тъла (а не генеалогическое "древо" съ его "вътвями") и распадался, подобно тълу, на цълый рядъ "членовъ", "суставовъ" (нъм. "Knie", "Glied"; лат. "genu", "geniculum"; то же обозначаютъ абстрактныя уже—"generatio", "procreatio", "progenies"; подробное описаніе такого "генеалогическаго тъла" находится въ Сакс. Зерцалъ 1, 3 § 3). "Дъти" являлись І-ой generatio, "внуки"—II-ой, "правнуки"—III-ей и т. д. Сообразно съ этимъ считалось и родство: чтобъ опредълить родственную близость двухъ лицъ (въ боковыхъ линіяхъ), нужно было найти "разстояніе" (по "generationes") отъ общаго ихъ предка; числомъ этихъ "generationes" и опредълялись сменени родства (братья, напр., находились въ І-ой степени родства, "двоюродные" — во ІІ-ой, "троюродные" — въ ІІІ-ей и т. д. Нъсколько

сложиће счеть, если оба лица, родственную близость которыхъ нужно опредълить, приходятся въ разныхъ "генераціяхъ", если одинъ, напр., принадлежитъ къ "генераціи внуковъ", а другой—"правнуковъ"; въ такомъ случат опредълялось "разстояніе" отъ общаго предъа кажедаго изъ нихъ, и капитулярій 758 г говорить: "unus in quarta, alius in tertia progenie sibi pertinent". —Подробнъе см. Heusler "Institutionen" II р.р. 586 sq.—L. Rip. 56, 3 ("usque quinto geniculo")—см. прим. къ L. S. 59.—L. Baiuw. 15, 10: "Quodsi maritus et mulier sine herede mortui fuerint, et nullus usque ad septimum gradum de propinquis et quibuscumque parentibus invenitur: tunc illas res fiscus adquirat".—L. Thur. 34: "Usque ad quintam generationem paterna generatio succedat. Post quintam autem filia ex toto, sive de patris sive de matris parte in hereditatem succedat; et tunc demum hereditas ad fusum a lancea transeat (см. прим. 457; ср. древній тезисъ франц. государств. права: "la couronne ne peut tomber de lance en quenouille") — Ed. Roth. 153: "Omnis parentilla usque in septimum geniculum nomeretur, ut parens parenti per gradum et parentillam heres succedat".

459. "Migrare"—см. прим. 156.

460. Super alterum—многіе (Pardessus "L. S." N 526; Bethmann-Hollweg IV р. 470; Sohm "Reichs. и Ger. Verfass." р. 61; Sybel "Königthum" р. 51) понимають вмъстъ съ глоссой, "nolente alio". Waitz "Verf. Gesch" I р. 134; Lamprecht ("Wirtsch-Leb." I р. 46)—"съ согласія другого", т. к. иссогласів спеціально выражено въ послъдующемъ "si vel unus.... contradicat".

461. "Villa" въ данномъ случат почти единогласно (Maurer "Einleitung zur Gesch, der Mark-, Hof-, Dorf-und Stadtverfassung" Ip. 141; Gierke "Deutsches Genossenschaftsrecht" I p. 76; Lamprecht "Wirtsch.-Leb." p. 46; Glasson "Hist. du droit et des instit. de la France" III p.p. 75-77; Brunner I p.p. 195, 196: Inama-Sternegg, "Deutsche Wirtschaftsgesch." I p.p. 42 sq.)—понимается въ смыслъ-"деревня", "поселокъ". Villa-"дворъ" въ данномъ мъстъ только Seebohm "The English village community" p.p. 257 sq. и особенно энергично Fustel-de-Coulanges "Instit." IV p. 190 и "Nouv. rech." p.p. 341 sq. —Чтеніе же "villam alterius" ("alienam") уже Waitz ("A. R." р. 124; ср. также Lamprecht p. 47) считаетъ "древнимъ (эпохи Эмендаты, когда уже не понимали смысла villa aliena-въ смыслъ нашего "чужая" деревня, "чужой" городъ-и замънили его "villa alterius") недоразумъніемъ, которое не можетъ быть взято въ разсчетъ (на этомъ, однако, какъ разъ основывается Fustel-de-Coulanges "Instit." IV р 188) при опредъленіи значенія "villa".—Зато мивнія сильно расходятся относительно того, на какой землъ селился "приселенецъ". Цълый рядъ ученыхъ (Waitz. "A. R." р. 128, 129, особенно въ виду "laborare", которое онъ переводитъ "корчеватъ", но см. пр. 470; Roth "Benef. Wesen" p. 75; Sohm "Proz." р. 15, Bethmann IV p. 469) предполагаетъ, что это- "новь" ("Neubruch"), находящаяся въ предълахъ чужой "марки", спеціально тэхъ земель, которыя носили названіе "общей марки" ("marca communis", болъе поздній терминъ "almenda"; нъм. терм. "gemeine mark") т. к. онъ находились въ общемъ пользованіи (особенно л'єса [см. L. S. 27, 19] и пастбища; поля въ это время выдълились уже изъ "общей марки" и перешли въ частное владъніе отдъльныхъ членовъ общины). Другіе видять въ этомъ либо захвать ("въ отсутствіе владъльца"—Fustel de Coulanges "Nouv. rech." р.р. 348, 349), либо отчужденіе (самъ владълецъ уступаетъ—Glasson "Hist." Ш р. 78) чужого "надъла" ("sors", "portio": съ VII в., приблизительно,—"mansio" или герм. терм. "huoba", "hôva"="Hufe"; о

величинъ различныхъ "гуфъ" см. Guérard "Polyptyque de l'abbé Irminon" I р. 608.—Fustel-de-Coulanges ("Rech." р.р. 319 sq.) вообще совсъмъ отрицаетъ существованіе "общей марки" въ эпоху Правдъ; но см. прим. 62—L. Baiuw. 22. 11 ("commarcanus") и Сар. V, 8 (коньектура Sohm'a—"marca").— Наконецъ третьи (Gierke "Genossensch.-R." р. 77; Sybel "Konigth." р. 153; Schröder "Lehrb". р. 204) считаютъ, что нельзя строго разграничивать оба случая захвата "чужака", т. к. юридически послъдствія одинаюсь.

462. Право проместа любого члена сельской общины ("commarcanus". см. пр. 62-L. Baiuw. 22, 11; нъм. терм. "Märkner", "Markgenosse") противъ приселенія "чужака" (нъм. терм. "Ausmärker") чрезвычайно архаично и показываетъ еще неослабъвшую силу и внутреннюю солидарность общины. Сар. V, 3. напр., даетъ возможность предположить, что до изданія этой "новеллы" всякій надъть въ случать смерти владъльца переходилъ къ общинть ("vicini"), а не къ сыновьямъ или братьямъ умершаго (но см. tit. 59); опредъляется, т. обр., старинный народный взглядъ, что земля-общее достояніе, что она вообще не наследуется. Впоследствіи самостоятельность общины сильно пострадала отъ вмѣшательства королевской власти; король могъ, напр., выдать грамату на поселеніе (см. tit. 14, 4) и пріемъ чужака становился обязателенъ.—Особое объясненіе даетъ Sybel ("Königth." р. 53): Sippe (см. пр. 457) и сельская община совпадають; поэтому въ tit. 45 говорится не о простомъ "приселеніи", а о пріемъ новаго "родича"; "veto" каждаго отдъльнаго члена "Sippe" тоже понятно: тутъ нътъ слабаго соединенія "односельчанъ", а чрезвычайно тъсный родовой союзъ; для каждаго родича пріемъ новаго члена не могъ быть безразличнымъ, т. к новый члень должень будеть пользоваться всеми правами и выгодами родового союза ("faida", "compositio").

463. "Теstare" — выраженіе протеста (см. прим. 160) въ присутствін "testes"; "тестація" вню-судебный, частно-правовой акть, повторяющійся три раза; послъ троекратной безрезультатной "тестаціи" дълу дается судебный ходъ. наступаеть "mannitio" (см. прим. 1).

464 "Hic tibi testo"... — торжественная формула при "тестаціи". Слова: "in hac nocte praxima.... sedeas" (ср. tit. 52) — указывають, что "по закону" ("quod lex Sal. habet") срокъ выселенія начинается лишь съ слъдующаго дня (Sohm .Proz." 17; Bethmann-Hollweg. IV р. 470; иначе Pardessus N 593: безотлагательное выселеніе).

465. См. прим. 406.

466. См. прим. 6.

467. "Super fortuna sua ponat" (ср. 50, 3)—истецъ беретъ отвътственность (см. 51, 1) на себя и въ видъ гарантіи "закладываетъ" свое имущество.

468. Этимологія "grafio" чрезвычайно спорна (Grimm "Rechts-Alt." р.р. 752, 753; Müllenhoff [Waitz "A. R."] р.р. 263—287; Brunner II р. 161, который предлагаеть значеніе "тысяцкій"). "Графъ"—королевскій (тройной вергельдь—54, 1), назначаемый чиновникъ, начальникъ "округи" ("Gau"; "loci" 50, 3) органъ исполнительной власти (32, Add. 3; 45, 2; 50, 3, 4; 58, 2, 4, 6, Add. 2; 56, Add. 1); впосл'ядствій къ нему перешли и судебныя функцій (Cap. I. 7, 9).—"Grafio" часто (глосса прямо говоритъ: "grafioni id est comiti") зам'яняется или соединяется съ "сотев" (ср. Сар. I, 7, 9, хотя туть спорное [см. прим. 412] "аut"; но "сотез" отдъльно—Сар. VII, 1, 5, Extrav. B. 1, 2; иногда "сотез" и дгаfio" спеціально различаются: L. Rip. 88: "Нос autem consensu et consilio

seu paterna tradicione et legis consuetudinem super omnia iubemus, ut nullus obtimatis, maior domus, domesticus, comes, gravio, concellarius, vel quislibet grat[d]ibus sublimitas, in provincia Ribuaria in iudicio resedens munera ad iudicio pervertendo non recipiat. Quod si quis in hoc depraehensus fuerit [cp L. S. 50, 4; 51, 2] de vita conponatur*).—Cm. Brunner II p.p. 161 sq.

469. Waitz ("A. R." р. 129, 2) особенно подчеркиваетъ "ad locum", т. к. это выраженіе, по его мивнію, ясно доказываетъ, что "homo migrans" поселился не обычнымъ образомъ, въ сель (иначе бы было "ad domum"; значенів "дома" при вивсудебныхъ актахъ см. прим. 9), а за селомъ, гдъ-то въ "общей маркъ" (см. прим. 461).

470. Ср. 9. Add. 2; 27, 10 и прим. 292; 34, 1 разночт.

471. Одни (особенно Sohm. "Proz." р. 17) считаютъ 30 sol. штрафомъ за ослушаніе троекратной "тестаціи"; другіе (особенно Siegel "Gerichtsverfahren I р.р. 70 sq.) видятъ въ этомъ кумулированный (см. также прим. 104 и 199) штрафъ: 15 sol. за неявку въ судъ (см. L. S. 1, 1; L. Rip. 32, 1—см. прим. 3) и 3×5 sol. (по аналогіи съ 50, 2 и 52, гдъ, однако 3×3 sol.) за троекратную безрезультатную "тестацію".

472. Обычный срокъ давности (обыкновенно въ формъ "годъ и день").— Особое объяснение даетъ Sybel ("Königth." р. 53): съ древнъйшихъ временъ (Tacitus "Germ." 26) участки мънялись и передълялись ("при ежегодныхъ ревизіяхъ" р.р. 30, 54) "ежегодно"; безпрепятственное пребывание въ течени цълаго года въ предълахъ марки представляло изъ себя поэтому молчаливый приемъ его въ "Sippe" (Sippe—деревня по Sybel'у см. пр. 462).

473. Важенъ уже самый терминъ "vicini", показывающій, что въ это время уже развилась территоріальная состдская община со всёми ея особенностями.—Sybel ("Königth." р. 28) и въ данномъ случав, конечно, видитъ въ "vicini"—gentiles (сородичей).

474. Этимологія слова несовстить ясна (Müllenhoff [Waitz "A. R."] р.р. 277, 278; Grimm [Merkel "L. S." Vorrede] p. VII; Clement "L. S." p.p. 209, 210. Heusler "Instit." II р. 621); обыкновенно его приводять въсвязь съ существительнымъ "fathum", англос. fathm [ср. англ. the fathom, нъм. "Faden"]-длина распростертыхъ рукъ (6 футовъ), въ переносномъ смыслъ "объятія"; глаголъ "acfatmire"— принять съ распростертыми объятіями", прижать къ груди", пріобщить къ чему-либо". Актъ "acfatmire"—передача (см. Сар. VII, 10; ср. также Сар. I, × § 2) имущества при помощи извъстнаго символическаго обряда—"festucatio". L. Rip. 48: "Si quis procreatione filiorum vel filiarum non habuerit, omnem facultatem suam in praesentia regis, sive vir muliere, vel mulier viro, seu cuicumque libet de proximis vel straneis (=extraneis), adoptare in hereditate vel adfatimi per scripturarum seriem seu per tradicionem et testibus adhibetis. secundum legem Ribuariam licentiam habeat".—Cap. legi Rip. addit. a. 803, c. 8: "Qui filios non habuerit et alium quemlibet haeredem sibi facere voluerit, coram rege vel coram comite et scabineis vel missis dominicis, qui tunc ad iustitias faciendas in provincia fuerint ordinati, traditionem faciat".-L. Rip. 49: "Quod si adfatimus fuerit inter virum et mulierem, post discessum amborum ad legitimus heredis revertatur, nisi tantum quae pare suo [parem suum—Apyr. Codd.] supervixerit, in elemosina vel in sua necessitate expenderit".—Othocuтельно "donatio inter virum et mulierem" ("per manum regis"), см. Form. Marculfi (I, 12): venientis illi et illa ibi in palatio nostro pro eo quod filiorum procreationem inter se minime habere videntur, omnes res eorum inter se per manu nostra visi sunt condonasse... ita ut dum pariter advixerint in hunc seculum, omnes res eorum suprascriptas ab utrasque partes pariter debeant possidere, vel si ei pro animabus eorum aliquid exinde ad loca sanctorum dare decreverit volontas, eorum liberum maneat arbitrium; et qui pare suo ex ipsis in hunc seculum supraestis extiterit, ambobus rebus, quamdiu advixerit, usufructuario ordine debeat possidere; et post amborum quoque de hac luce discessum, sicut eorum delegationis contenentur, tam ad loca sanctorum benemeritis vel eorum propinquis debeant revertere heredis".

475. См. 44, 1 и прим. 448, 449, 450, 451, 452.

476. Человъкъ, желающій передать свое имущество (или часть его) комулибо, передаетъ его своему "избраннику" (quem elegit-въ текстъ; "electus"въ варіантахъ) не прямо, а черезъ посредство третьяго лица ("homo, qui ei non perteneat"-, не-родственнику"? "не-подчиненному"?). Существование такого посредника (нъм. терм. "Salmann", "Treuhändler" см. прим. 482) при актъ "acfatmire" впервые указаль Beseler ("Die Lehre von den Erbverträgen" I p.p. 99 sq), и его разъяснение можно теперь считать общепринятымъ (исключение Glasson "Histoire" III р. 37). Завъщатель (наслъдодатель) не могъ передать своего имущества непосредственно своему "избраннику" т. к. въ виду отсутствія у германцевъ права посмертнаго распоряженія (извъстное "nullum testamentum"-- Tac. "Germ." 20) онъ бы сразу (съ момента передачи) долженъ быль лишиться своего имущества. "Посредникъ" поэтому необходима: фиктивная передача съ одной стороны позволяетъ завъщателю до конца своей жизни пользоваться своимъ имуществомъ, съ другой стороны создаеть достаточную юридическую гарантію для передачи имущества избранному лицу послъ смерти завъщателя.

477. Fistuca, върнъе — "festuca", — "стебелекъ", "колосъ", "вътка" (ср. франц. "fétu" — "колосъ", "щепотка")—чрезвычайно распространенный у германцевъ правовой символъ, замънившій прежній символъ власти — "жезлъ" или "копье".

478. "Laisus" ("laesus", "lêsus" — "sinus" по разъясненю глоссъ) — "пола", въ переносн. смыслъ — "лоно". Актъ "in laisum iactare" (техн. обозначеніе — "laesowerpire" [ср. нъм. "werfen" — "бросать"] см. испорч. чтеніе Сар. І, 12 "leverpita", "laevespita" и Form. Marculfi I, 13) обозначаль передачу комулибо какихъ-либо правъ.

479. "Dicat verbum"—завъщатель торжественно (въ видъ формулы? ср. прим. 464) объявляетъ "посреднику" (поэтому предпочтительно чтеніе "ipsi") какую часть своего имущества онъ хочетъ передать.

480. "Посредникъ" послѣ акта "festucatio" является "хозяиномъ" дома (прежній хозяинъ пользуется теперь своимъ владѣніемъ лишь "usufructuario ordine", см. прим. 474, Form. Marculfi I, 12); свое вновь полученное право распорядительства домомъ онъ символически проявляетъ въ созывѣ гостей и утощеніи (Roth "Benef.-Wes." р. 24) ихъ, для чего и переселяется на время въ домъ хозяина.—Правда не указываетъ сколько времени "посредникъ" долженъ былъ жить въ домѣ завѣщателя; изъ позднѣйшихъ документовъ (см. Brunner: "Zur Rechtsgesch. der römisch. und germanisch. Urkunde" I р. 296) можно заключить, что пребываніе его ограничивалось лишь тремя сутками (sessio triduana).

481. Всѣ главнѣйшіе акты "acfatmire" (фестукація со стороны завѣщателя, проявленіе владѣльческихъ правъ "посредникомъ", фестукація со стороны "посредника") должны происходить въ присутствіи свидѣтелей.—О "testes см. прим. 390.

482. "Postea... ante duodecim mensis". "Postea", какъ указываетъ Heusler (Instit. I p. 215, 2)=послъ смерти завъщателя, а не (какъ полагаютъ Waitz "А. R." p. 148; Roth "Benei.-Wes." p. 241; Schmidt "Die Affatomie der L. S." p.p. 42 sq.) послъ акта фестукаціи со стороны завъщателя. — "Посредникъ" долженъ въ теченіе года ("duodecim menses"—максимальн. срокъ, т. е. обыкновенно передача совершалась, въроятно, вскорть послъ смерти завъщателя) по смерти завъщателя передать "довъренное" (отсюда терминъ "Treuhändler" [см. прим. 476], т. е. тотъ, въ чью "treue Hand" ["върную руку"] передали имущество) ему имущество "избранному" наслъднику.

483. "Посредникъ" передастъ "довъренное" ему имущество наслъднику "aut ante rege aut in mallo ("legitimo"). — Относительно mallus legitimus и mallus ante regem, см. пр. 2. — Sohm (статья "Fränkisches Recht und römisches Recht" въ Zeitschrift der Savigny-Stiftung. Germanist.-Abtheilung I р. 35) указываеть, что "ante regem" = "per regem"; ср. прим. 474 Form. Marc. I, 12. — Указаніе на передачу "in mallo legitimo" или "ante (per) гедет очень поучительно. Древитищее германское право не знало свибоды завъщанія; наслъдованіе зависьло не отъ воли завъщателя, а отъ наличности опредвленных наслъдниковъ (Tacitus "Germ." 20: "Heredes tamen successoresque sui cuique liberi, et nullum testamentum. Si liberi non sunt, proximus gradus in possessione fratres, patrui, avunculi'). — Bu случав отсутствія этихъ наслъдниковъ (но см. еще прим. 462) имущество переходило къ "vicini" или позднъе, съ усиленіемъ корол. власти, къ королю.— Вотъ почему актъ "acfatmire", являющійся, сталобыть, обходомь обычнаго наслъдованія, и долженъ совершаться публично (всенародность настолько важный признакъ, что въ лангоб. правъ терминъ "acfatmire" прямо замъненъ термин. "thinx" [cp. прим. 2—"thing"] или "garethinx".—См. Pappenheim "Launegild und Garethinx.") передъ лицомъ заинтересованныхъ въ этомъ (vicini, король) и съ ихъ согласія. Вирочемъ, возможный протесть (Si contra aliquis aliquid dicere voluerit) касается не самаго факта, а лишь акта "acfatmire". т. е., оспаривать можно не по существу, а лишь въ виду допущенныхъ формальныхъ неправильностей.

484. Словами "Et si contra hoc"... начинается новый отделъ, именно вморичный разсказъ о процедуръ "асfatmire", цънный въ томъ отношеніи, что онъ не только даетъ рядъ новыхъ подробностей, но и позволяетъ точнъ опредълить и расчленить чрезвычайно неясную и скомканную картину акта "асfatmire" въ первой части главы.

485. Ср. прим. 339.

486. "Bëodus" обыкновенно (Müllenhoff [Waitz "A. R."] р.р. 280; Grimm [Merkel "L. S." Vorrede] р. VII; Kern [Hessels "L. S."] р. 534) связывается съ готск. "biuds" (глаголь "biudan" [ср. нъм. "bieten"] — "предлагать") переводится "блюдо"; "столъ" (см. Tacitus "Germ." 22: "separatae singulis sedes et sua cuique mensa").—Clement ("L. S." р. 209), сравнивая "beodum" съ средневък. англ. "beet" и франц. "bete" ("помощь", "подкръпленіе"; ср. извъстную средневък. подать "bede"), переводить—"для подкръпленія".

487. "Puls"—"овсянка", основная вда древности (римляне, германцы см. Plinius "Hist. Natur." XVIII, 44) до появленія хлѣба. Въ чрезвычайно консервативномъ культѣ овсянка продолжала фигурировать (Grimm "Mythol." І р. 226) наравнѣ съ другими пережитками сѣдой древности—каменными ножами, топорами, плугами.

488. Слова "aut ante ... teoda aut thunginum", являющінся повтореніемь предыдущаго, находятея во встась рукописяхъ.

489. См. прим. 2.

490. Teoda—спорное слово: многіе (Waitz "A. R." р. 148. 3; Müllenhoff. Ibid. р. 293; Grimm [Merkel "L S." Vorrede] р. VIII; Bethmann-Hollweg IV р. 422, 11; Clement "L. S." р. 208) связывають его съ готскимъ "thiuda". древне-сакс. "thioda"="народъ" ("ante teoda" тогда = "передъ народомъ", въ народномъ собраніи, публично); другіе (Kern [Hessels "L. S."] р. 534, Waitz "Verf. Gesch." II р. 104; Behrend L. S. р. 98), указывая на двукратное предшествующее "ante rege aut in mallo" (а также послъдующее объясненіе "publice" черезъ "согам рорию") объясняють "teoda" изъ готск. "biudans" др. сакс. "thiodan"= "властитель", "король".

491. Эта глава является дополненіемъ и продолженіемъ tit. 37, давая подробности процесса "Anefang" (см. прим. 365). —Важныя дополненія даетъ L. Rip. 72, которую мы поэтому приводимъ цъликомъ (ср. L. Rip. 33—прим. 365). 1: "Si quis hominem interciavit (см. прим. 365), et infra placitum (см. прим. 406) mortuos fuerit, in quadruvio (см. прим. 426) cum retorta (см. прим. 332 и L. Rip. 43-прим. 337) in pede sepeliatur, et ibidem ad diem placitus cum testibus accidat, et cum ipsis sex, qui eum sepelire viderunt, in haraho (=in mallo) conjuret, quod ibidem ipsi interciatus absque interfectionem hominum, pecodum vel alterius rei, nisi communem mortem consumptus, sepultus iaceat, et ipsam retortam in pedem habeat, et si per ipsa retorta super ipso sepulchro semper de manu in manu ambulare debit, usque dum ad ea manu venit, qui eum inlicito ordine vindedit ("vendidit"-друг. Codd.) vel furaverit. Quod si ita non fecerit, capitale et dilatura cum "legis beneficio" ("пеня") seu con furtu culpiud.". 2: "Si autem ei fuga lapsus fuerit, si infra ducatum super XIV noctes; si extra ducato, super 40 noctes; quod si extra regno, super 80 placitus ei concidatur (ср. L. Rip. 33, 1-прим. 365). Quod si infra placitum eum repraesentare non potuerit, capitale et dilatura seu texaga (см. прим. 93) vel "legis beneficio" culp jud.". 3: "Si autem eum interficerit, nisi in quadruvio cum retorta sepultus, ipsi ("ipse"-"pyr. Codd.) capitale et dilatura cum texaga seu senu werdunia (см. L. Rip. 33, 2—прим. 365) vel "legis beneficium" culp. iud.". 4: "Si autem aliquid culpa emiserit, dum intertiatus est, ipsi ("ipse"-друг. Codd.) ex hoc culp. iud., qui eum eo tempore post se reteneat". 5: "Si homo commendatus vel fugitivus defunctus fuerit, similiter in quadruvio cum retorta sepeliatur. Quod si ita non fecerit, ipse ("ipse"--gpyr. Codd.) qui eum post se retenuit, precium rei cum "legis beneficio" culp. iud.". 6: "Si autem animal intertiatus infra placitum mortuos fuerit, tunc illi, qui causam prosequitur, cum testibus memorare debet, qualiter adpreciatus fuerit, et, illi ("ille--друг. Codd.), super quem interciatur, corio con caput decortigato (см. прим. 273) in praesentia iudicis auctorem suum ostendere debet. Quod si auctor reciperet, tanto solido uno de cine werdunia pro corio restituat". 7: "Quod si animal vivum fuerit et debilitatum vel macilendum ("истощено"), quantum eo tempore adpreciatus fuerit, sic de cenu

werdunia restituat. Si autem sanum vel inmaculatum restituerit, tunc omnem precium suum recipiat. 8: "Quod si furtu ablatus fuerit, tunc illi ("ille—друг. Codd.), super quem interciatus fuerit, capitale et dilatura cum texaga culp. iud... (Cap. legi Rip. add. a. 803, c. 12: "Si res interciata furto ablata fuerit, liceat ei. super quem res interciata fuerit, sacramentum se excusare de furto, nec suae voluntatis aut conscientia fuisse, quod ablatum est; et tantum sine dampno restituat"). 9: "Vestimentum autem seu his similia absque probabile signum (см. прим. 91 и 329) interciare prohibemus". О процедуръ intertiatio см. статью Проф. Филиппова въ Сборникъ въ честь М. Ф. Владимірскаго-Буданова.

492. Этимологія слова "filtortus" (ср. Cap. II, 1 — "feltroctum") — спорна. Grimm (Merkel "L. S." Vorrede, р. VIII) видить въ этомъ испорченное "filo tortus" ("interciatus—"об[в]язываться" къ извъстнымъ дъйствіямъ), Kern (Hessels "L. S." § 229) — испорченное "firtorht", "fertrocht" (отъ глагола "torcian", "trocian", "trekken"—"тащить") = "преслъдовать", и, сходно, Brunner ("R. G." II р. 508, 84), который лишь различаетъ два слова: "fil", "fel", "felo" ("преступникъ", "лихой человъкъ"; "fellones" въ "Epistola Carisiaca" 858 года, с. 15) и "tortus", "troctus" отъ "trekken" (тотъ же корень "tort", "trot" и въ словъ "trotinia"—('ар. V, 10).

493. См. прим. 413.

494. "Servus—caballus—res". см. прим. 102.

495. См. прим. 379.

496. "Agnoscere--in tertia manu-agramire". см. прим. 365, 369, 370. — L. Burg. 83, 1: "Quicumque res aut mancipium aut quodlibet suum agnoscit, a possidente aut fideiussorem idoneum accipiat, aut si fideiussorem petitum non accipit, res quas agnoscit praesumendi habeat potestatem". 2: "Si vero falsus fuerit in agnoscendo, rem, quam male agnovit, et aliud tantum cogatur exsolvere". 3: "Si servus male agnovit, pro qualitate rei fustigetur".

497. Опредъленіемъ территорін дъйствія Правды дается какъ-бы надежное указаніе времени составленія Правды (см. введеніе А); поэтому уже старые надатели (Wendelinus "Leges Salicae illustratae" 1649 г., р. 86; Eccard "Leges Francorum" 1720 г., р. 93) старались точнъе опредълить "Ligeris" и "silva Carbonaria". Положеніе "Угольнаго лібса" почти не возбуждало разногласій, т. к. оно опред'яляется данными л'ятописей (напр., "Gesta Franc." с. 5: "Carbonariam silvam ingressus [Хлогіонъ], Tornacensem [Tournay] urbem obtinuit) и другихъ намятниковъ; "silva Carbonaria", это — съв.-зап. продолжение Ареденнскаго "лъса", отъ Самбры до Шельды, между графствомъ Неппедац и герцогствомъ Брабантскимъ.--Болъе спорнымъ было опредъление "Ligeris-(спец. работа R. Schröder: "Ueber den Ligeris in der L. S." въ "Forsch. zur deutsch. Gesch. XIX). Наиболъе простое опредъление, Ligeris-Луара, данное еще Ессато от выло оставлено въ угоду теоріи о чрезвычайно древнемъ составленіи Правды (когда Франкское государство еще не доходило до Луары) и "Ligeris" стали искать въ непосредственномъ сосъдствъ отъ "silva Carbonaria"; особой распространенностью (Eichhorn "Rechts.-Gesch." I p. 223; Waitz A. R. p. 60; Grimm [Merkel "L. S." Vorrede] p. LXVII; Bethmann-Hollweg "Civilproz." IV p. 395; Stobbe "Gesch. d. deutsch. Rechtsquellen" l p. 38) польвовалась гипотеза Wiarda ("Gesch. und Auslegung der L. S." 1808, р. 103), отождествлявшаго "Ligeris" съ фламандской Lys (Leye), маленькимъ притокомъ Шельды около Гента.—Но уже Pardessus ("L. S." р. 417 и Note 545) энергично

выступиль въ защиту мнѣнія Эккарда, и объясненіе "Ligeris"—Луара можно теперь считать общепринятымъ.—Впрочемъ, важно отмѣтить, что такъ устанавливается франкская территорія въ эпоху даннаго текста, а не въ эпоху составленія Правды вообще, т. к. цѣлый рядъ ученыхъ (Fahlbeck: "La royauté et le droit royal francs durant la première période de l'existence du royaume" p.p. 278, 282; Brunner: "R. G." II p.p. 297, 298) не безъ основаній считають это указаніе позданыйшей (напр., временъ Хильперика) вставкой (она совершенно отсутствуетъ, напр., въ текстахъ III, которые даютъ и болѣе компактный и вѣроятный текстъ—"ille quem cognoscitur et apud quem cognoscitur").

498. См. прим. 406.

499. "Admonere", "commonere" ("communiare")="mannire" въ tit 1, какъ видно изъ контекста ("sunnis"—см. прим. 6; "tres testes"—см. прим. 1); ср. 1.. Rip. 50, 1—прим. 390.

500. См. прим. 7.

501. Въ случав неявки "поручителя" ("Gewährsmann", см. прим. 365), 3 "свидътеля" (см. прим. 390) могутъ клятвенно засвидътельствовать о законнома (, publice"; ср. L. Rip. 59, 1—прим. 390; ср. L. Baiuw. 16, 2) пріобрътеніи спорной вещи.

502. Неявку (безъ "sunnis") Правда считаетъ молчаливымъ сознаніемъ въ "воровствъ"; неявившійся помимо композиціи истцу за кражу, возвращаетъ еще отвътчику стоимость украденной и проданной вещи.

503. "Gamallus" уже Du-Cange объясняеть чрезъ "conforensis", т. е. человъкъ, имъющій общій (герм. "ga"=лат. "con") "forum" (=, mallus"; см. прим. 2) съ цълымъ рядомъ другихъ лицъ, человъкъ, принадлежащій къ извъстной судебной округъ. — Ср. L. Rip. 33, 1 — см. прим. 356; ср. "confabulati" въ Ed. Roth. с. 362—прим. 152; см. "Gemahl"—прим. 450. — Процессъ ведется. слъдовательно, въ mallus'ъ первоначальнаго отвътчика, у котораго нашли и признали вещь.

504. Testimonium имъсть нъсколько значеній въ L. S. (см. 49, 8; 56, 1; Сар. II. 1, 8; Cap. V, 6; Cap. VI, 16): "свидътельство", "свидътель" ръже-"соприсяжничество".—Относительно _testes" см. прим. 390; _iuratores" см. прим. 151.— "Testimonium" давалось подъ присягой, см. 46; 49, 1. — Незначительность пени за falsum testimonium объясняется, по мижнію Бруннера "R. G." II р. 681) религіозными воззръніями: на лжесвидътеля (клятвопреступника) падаетъ проклятіе боговъ; вліянію церкви нужно приписать постепенное увеличеніе пени за лжеприсяту.- См. Сар. VI, 15, 16.-Ср. L. Rip. 50-прим. 390.-L. Cham. 32: "Si quis in sanctis reliquiis se periuraverit, manum suam perdat, aut eam redimat quarta parte de sua leode (см. прим. 411) in dominico".-L. Sax. 21; 22. — L. Fris. 10—cm. прим. 151.—L. Baiuw. 17, 6: "Et si plurimi testes fuerint, et ad unum conventum venerint, sortiant illi testes inter se, et cui sors exierit, iuret ille taliter et dicat: "ad testem sortitus sum et ad testem me facere volo"; prendat manum proximi sui et dicat: "sic illum Deus adiuvet et illum, cui manum teneo, quod ego ad testem inter vos per aurem tractus fui (cp. L. Baiuw. 16, 2) de ista causa ad veritatem dicendam". Tunc solus juret cum sua manu, et si mendaciter juret, conponat illi cui causam abstulit, cum 12 sol. et ipsam causam restituat, aut defendat se cum campione suo, si recte iuravit, hoc est pugna duorum".-L. Burg. 45 (знаменитое постановленіе Гундобада, противъ котораго извъстный публицистъ начала ІХ в., ліонскій епископъ Агобардъ, направилъ двъ брошюры: "Adversus legem Gundobadi". "Contra iudicium Dei"): "Multos in populo nostro et pervicatione causantium et cupiditatis instinctu ita cognoscimus depravari, ut de rebus incertis sacramenta plerumque offerre non dubitent, et de incognitis iugiter periurare. Cuius sceleris cosuetudinem submoventes praesenti lege decernimus, ut quotiens inter homines nostros causa surrexerit, et is qui pulsatus fuerit, non deberi a se quod requiretur, aut non factum quod obiicitur, sacramentorum oblatione negaverit, hac ratione litigio eorum finem oportebit imponi: ut si pars eius, cui oblatum fuerit iusiurandum. noluerit sacramenta suscipere, sed adversarium suum veritatis fiducia armis dixerit posse convinci, et pars diversa non cesserit, pugnandi licentia non negetur. Ita ut unus ex iisdem testibus, qui ad danda convenerant sacramenta, Deo iudicante confligat: quoniam iustum est, ut si quis veritatem rei incunctanter seire se dixerit, et obtulerit sacramenta, pugnare non dubitet. Quodsi testis partis eius, quae obtullerit sacramenta, in eo certamine fuerit superatus, omnes testes qui se promiserant iuraturos, trecenos sol, multae nomine, absque ulla iuduciarum praestatione, cogantur exsolvere. Verum si ille qui rennuerit sacramentum, fuerit interemptus, quicquid debebat de facultatibus eius novigildi (9 x) solutione pars victoris reddatur indempnis, ut veritate potius quam periuriis delectentur".-L. Burg. 80. 2: "Iubemus ergo, ut de testibus, qui pro quacunque parte retullerint, si ad conflictum causae descenderit, et divino iudicio falsus ibidem relator pugnans occubuerit, trecenos sol. multae nomine omnes testes partis ipsius, a qua parte testis superatus est, cogantur exsolvere: ne multorum male referentium crimen credatur potuisse unius exitus expiare. Ut quos non punit necessitas, dampna feriant ad vindictam: quo facilius in posterum ne quis audeat propria pravitate mentiri". Усиливается наказаніе и въ цъломъ рядъ капитуляріевъ, начиная съ Cap. Heristall. 779 года, с. 10: "De eo qui periurium fecerit, nullam redemptionem nisi manum perdat".

505. "In iudicio".

506. Посредствомъ "ordale"; см. Сар. VI. 15, 16.—Важно отмътить принципъ уравнительности (ср., напр., 1, 1, 2; 57, 3, Add. 1): пеня за недоказанное обвиненіе въ лжесвидътельствъ — пенъ за лжесвидътельство.

507. См прим. 151.

508. Важно чтеніе II, Her., Ет., гдѣ лжесвидѣтельство соприсяжниковъ подводится подъ понятіе преступленія "in contubernio" (см. прим. 135), съ карактернымъ выдѣленіемъ трехъ ближайшихъ ("seniores" называетъ ихъ Сар. II, 4; "seniores" могутъ быть либо главнѣйшіе изъ іштаtores, какъ, напр., "testis sortitus" въ L. Baiuw. 17, 6—прим. 504. либо старшіе изъ родичей, т. к. соприсяжничество — одно изъ проявленій родовой помощи, см. прим. 151) участниковъ.

509. "Testes", см. прим. 390.

510. "Testes", при "mannitio", см. прим. 1 и 8.—Siegel ("Gesch. d. deutsch. Gerichtsverf. I, р. 67, 13), принимая чтеніе "satisfacere et manire", предполагаеть особое вознагражденіе свидѣтелю со стороны отвѣтчика. Brunner ("Forsch. zur Gesch. des deutsch. und franz. Rechts" р. 99) справедливо выдвитаеть другое чтеніе—"necess. habet.... ad satisfacere, manire eos"...; отвѣтчикъ долженъ выставить свидѣтелей для полнаго "удовлетворенія" истца.

- 511. См. прим. 406.
- 512. "Testes" клянутся лишь въ томъ, "quae noverunt" (см. прим. 390); поэтому древне-нъм. терминъ для свидътеля— "знающій" ("giwizo"; ср. теперешн. нъм. "gewitzigt"—наученный опытом»).
- 513. См. прим. 6.—Ср. L. Burg. 8, 3: "Si autem ad locum statuto die venire dissimulaverint, et non ab aliqua fuerint infirmitate aut publica occupatione detenti, senos sol. multae nomine inferant. Quod si infirmitate aut occupatione detenti fuerint, faciant hoc ipsum iudicem scire, aut in loco suo tales personas dirigant, quorum fide possint in loco suo sacramenta praestare". 4: "Si autem pars de his, qui sacramenta datura erant, ad locum non venerit, usque ad horam sextam diei (ср. "solsatire" прим. 372) expectet pars altera. Quod si usque ad sextam non venerit, causam absque dilatione dissolvat".
  - 514. См. прим. 7.
- 515. Geffcken ("L. S." р. 192), толкуя § 1 вътомъ смыслъ, что "mannitio" была обязательна лишь въ отношеніи уклоняющихся свидътелей, объясняетъ "praesentes fuerint vocati" свидътели, вызванные для дачи показанія, безъ примъненія формально-правового акта "mannitio". Но см. слъд. прим.
- 516. Параграфъ разбираетъ тотъ новый случай, когда свидътели явились (къ нимъ непримънимъ поэтому § 2), но *отказываются* отъ дачи показанія; "призываетъ" (vocat) ихъ къ дачъ показаній, по мнънію Bethmann-Hollweg'a ("Civilpr." VI р. 506, 42)—истецъ.
  - 517. "Ferbannitus", см. прим. 138.
- 518. "Fides facta" обязательство (см. прим. 370). Спорно есть ли "fides facta" только "Urteilserfüllungsgelöbnis" по нъм. терминологія, т. е. обязательство исполнить ръшеніе суда (такъ: Waitz "А. R." р. 179; Меі-bom "Deutsch. Pfandrecht" р.р. 71—74, 194, 195); или "fides facta" обнимаетъ всякое обязательство (такъ: Siegel "Gesch. d. deutsch. Gerichtsverf." I р.р. 245 sq.; Sohm "Prozess" р.р. 30 sq.; Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV р.р. 476, 515. Brunner "R. G." II р. 447, 454, 8). Спорно поэтому и раздъленіе главы: уже Siegel, вопреки господствовавшему тогда мнѣнію, оспариваль связь между §§ 2 и 3, указывая, что § 3 даетъ совершенно мовый случай—обявательство ма судта (см. прим. къ § 3).
- 519. "Letus", см. прим. 141; итакъ, литъ-можетъ вступать въ обязательства.
- 520. См. прим. 406; обычный срокъ платежа, слъдовательно,—40 дней, онъ, однако, можетъ мъняться ("aut quomodo"!) по уговору сторонъ.
- 521. О значени дома при внъсудебныхъ формальныхъ актахъ, см. прим. 9. Спорно является ли кредиторъ къ должнику въ день истечени срока платежа, чтобы самому инкассировать долгъ (тогда это "Holschuld", по нъм. терминологіи) или уже по истечени срока, послъ несостоявшейся уплаты (такъ—Sohm "Proz." р. 22). Любопытную иллюстрацію даетъ Григорій Турскій ("Hist. Franc." VII, 23): "Armentarius ludaeus cum uno sectae suae satellite et duobus christianis (итакъ, три "свидътеля") ad exigendas cautiones quas ei propter tributa publica Iniuriosus ex Vicario, ex comite vero Eufronius deposuerat, Turonis advenit; interpellatisque viris, promissionem accipit de reddendo pecuniae foenore cum usuris, dicentibus sibi praeterea ipsis: "si ad domum nostram veneris, et quae debentur exsolvimus et aliis te muneribus..... honoramus. Eo quoque eunte, ab Iniurioso suscipitur, et convivio conlocatur,

expletoque epulo, adpropinquante nocte commoti ab eodem loco ad alium transeunt. Tunc, ut ferunt, ludaei cum duobus christianis ab Iniuriosi hominibus.... interfecti sunt*.

522. "Adpreciare" въ виду того, что уплата обыкновенно (см. прим. 5— L. Rip. 36. 11) производилась не деньгами, а различными предметами.

523. Объясненіе пени въ 15 sol. — опять-таки контроверса. Одни (еще Maurer: "Gesch. des altgermanischen. "Gerichtsverfahrens" p.p. 48, 49; потомъ Siegel "Gesch. d. deutsch. Gerichtsverf." p. 55, 17; Sohm: "Prozess" p. 27) видять въ этомъ наказаніе за "ослушаніе" (Sohm прямо указываетъ на аналогію въ tit. 45—"quia legem noluerit audire") формальному акту "тестацін" (см. прим. 463). который, хотя и не отмъченъ въ текстъ Правды, ясно опредъляется на основаніи сохранившагося "отвъта" должника ("si nolucrit... solvere"). Съ другой стороны Löning ("Vertragsbruch im deutsch. Recht" I р. 34) и особенно Geffcken ("L. S." р. 194", онираясь на слово "culpabilis iudicetur", видять въ этомъ судебную пеню, реконструируя ходъ дёла слёд, обр.: кредиторъ обжаловаль иеплатежъ въ "mallus'ъ", доказалъ правильность (формальную) "тестаціи" на дому привлеченіемъ (клятвой) бывшихъ тамъ "testes", и судъ приговорилъ неисправнаго должника къ пепъ въ 15 sol. Наконецъ, третье миъніе (статья Behrend'a "Zum Prozess d. L. S." въ Сборникъ "Festgaben für A. W. Heffter" р. 74, 2: Brunner "R. G." II p. 447, 17) предполагаеть, что данная пеня налагается лишь послъ "mannitio" (см. § 2), въ судебномъ засъдани "ante thunginum".

524. См. прим. 1.

525. Этимологія "nexti canthichius" (см. еще Сар. I, 10) очень неясна. Grimm (Merkel "L. S." р. LV и Waitz "A. R." р. 290) объясняеть :"nest" (ср. нъм. "nesteln"—"завязать". "обвязать") = "vitta". "fibula", имъвшія символическое значеніе при нъкот. правовыхъ актахъ (см. "nasthaid"—L. Alam. 55) и "canthichio"—"схватить". "требовать". Müllenhoff (Waitz "A. R." р. 291) предлагаетъ: "nisti chandi (=нъм. "Hand") thigiu"—"требую mit Band und Hand" ("Haft und Hand"; — выраженія непереводимы, но характерно и русское "об-[в]язывать"!). — Актъ "nexti canthichius" даетъ кредитору преимущественное (предъ всъми другими) право на удовлетвореніе изъ имущества должника (налагается, слъдовательно, арестъ; у должника отнимается свобода распоряженія своимъ имуществомъ) и позволяеть ему, послъ троекратной безплодной "аштопітіо", приступить къ описи имущества (о послъдствіяхъ месоблюдемія акта "nexti canthichius" см. Сар. I, 10).

526. См. прим. 448.

527. "Gasacio", "gasakio" (въ корит лежит к итм. "Sache" = "lis", "causa"; ср. теперешнее нижне-итм. "saken" — "жаловаться", "обжаловать") — "противникъ" на судъ.

528. "Festinanter" указываеть на необходимость "немедленнаго" (до захожденія солнца, т. к. этимъ кончается "день" въ юридическомъ смыслъ) оповъщенія должника о состоявшемся "nexti cathichius".

529. "Antequam sol collocet" имъетъ, слъдовательно, здъсь иное значеніе, чъмъ послъдующее "solem collocare" (см. прим. 372); но см. еще прим. 531.

530. Ср. tit. 52.—Geffcken ("L. S." р. 194), въ виду своего объясненія пеня въ § 1 (см. прим. 523) особенно подчеркиваеть терминологію: 3 солида не являются судебной пеней, поэтому отсутствуеть и обычное въ такихъ случаяхъ "culpabilis iudicetur", замъненное описательнымъ "super debitum adcrescant".

531. Siegel ("Gerichtsverf." p. 54, 15) и Sohm ("Proz." p. 30) предполагають, что первое "solem collocare" (см. прим. 372) происходить въ тот же день, когда кредиторъ "festinanter" направляется къ дому должника. Но противъ этого, во-первыхъ, ясно свидътельствуеть самый текстъ-"per tres notinas (nundinas) (ср. еще tit. 52)": во-вторыхъ. Салическое право ниглѣ не требуеть немедленнаго исполненія, а всегда даеть изв'ястный срокь, который какъ разъ для "тестаціи" спеціально засвидѣтельствованъ (см. 45, 2; 52, 1; прим. 464; "in hac nocte... teneas").—Самое слово "nundina" встръчается только здѣсь и притомъ въ не совсѣмъ обычномъ значеніи (всякіе сроки въ саличеекомъ правъ обыкновенно опредбляются извъстнымъ количествомъ "noctes" ем. 24, 4 разночт.; 35, Add. 1; 37,1; 40, 7—10; 45, 2; 47, 1; 50, 1; 52; Cap. I, 9; Cap. II, 8. § 1; Cap. V, 7); Hostomy Hermann (Gierke "Untersuchungen" XX p.p. 162— 164) предлагаетъ (вопреки общепринятому переводу — "недъля", см. Sohm "Prozess" p. 30; "Reichs und Gerichtsverf." p. 392, 6) другое объясненіе: либо это девятый день (см. чтеніе Münch.--"novenias"), либо, что болбе вфроятно съ его точки арвнія, "nundinae"-еженедбльные рынки (въ средневбковой латыни "nundinare" — "нокупать"; "nundinator : — "купецъ"), съ которыми совпадали еменедпальным судебным засъданія. Такъ уже Waitz "А. R." р. 144 и въ первыхъ двухъ изданіяхъ. "Verf.-Gesch."; въ третьемъ изд. II, 2, р. 140 Waitz, подъ вліяніемъ Sohm'a ["Reichs und Gerichtsverf." р. 392], указывая на процессуальные сроки въ 7, 14, 40 "noctes", все же считаетъ вопросъ относительно сроковъ судебныхъ собраній открытымъ (ср. разночт. ІІІ, Нег., Ет.-"mannitae" слово встръчающееся только здъсь).

532. Въ виду спорнаго характера "fides facta" (см. прим. 518), споренъ и вопросъ о процессъ взысканія (опись имущества), изображенномъ въ § 3. Защитники исключительно публичнаго характера "fides facta" считаютъ § 3 прямымъ продолженіемъ § 2; сторонники (особенно Siegel "Gerichtsverf." р.р. 248 sq. и Sohm "Proz." р.р. 31, 125, 3, 168) двойного характера "fides facta" (въ качествъ и публично-правового обязательства, "Urteilerfüllungsgelöbnis, и частно-правового обязательства) различаютъ два процесса взысканія: одинъ (результатъ частно-правового обязательства), описанный въ § 2 и Сар. І. 10, другой ("Urteilerfüllungsgelöbnis"), описанный въ § 3.—Кромъ внутреннихъ причинъ, заставляющихъ поставить § 3 отдъльно, есть еще и текстуальныя: напр., начальнымъ "Si quis" въ L. S. всегда вводится новый случай, отличный отъ предыдущихъ —Съ другой стороны, по апалогіи съ tit. 52 можно заключить, что первоначально tit. 50 оканчивался § 2, а §§ 3, 4, также какъ и весь tit. 51, —поздижимія добавленія.

533. См. прим. 468.

534. Должникъ (ср. tit. 47 и прим. 503).

535. См. прим. 477.

536. Уже Maurer ("Gesch. d. altgermanischen.... Gerichtsverfass." pp. 49 sq.) установилъ значеніе "iactivus"—"непослушный", намъренно неисполняющій какое-либо формально-правовое объщаніе ("negligens vel iectivus"—въ формулахъ).—Ср. 51, 1; Cap. V, 7; Extrav. B, 1; Septem Causas VI, 6: "Si quis grafionem ad res alienas tollendas invitaverit et legitime eum iactivum aut mallatum non habuerit, ille qui eum rogat ut iniustae tollat antequam fuerit et fides facta fuerit, soledos СС". — Ср. "inactivus" — Сар. de part. Saxoniae c. 32. — Относи-

тельно "aut" см. прим. 412.—"Admallare" здѣсь не въ спеціальномъ значенін— "вызвать въ судъ" (см. прим. 1), но болѣе широко — соблюдать всѣ процессуальныя формальности, вести дѣло вполиѣ законно ("quod L. S. continet"!).

537. См. прим. 467.

538. Вопросъ о "рахинбургахъ" (см. 56; 57, 1, 3, Add, 1; Cap. V. 7, 9) возбуждаль и возбуждаеть массу сомнъній въ виду недостаточности матеріала (кром'в м'встъ L. S. еще L. Rip., и рядъ стереотипныхъ почти "формулъ", перечисление ихъ см. Fustel de Coulanges "Instit." III р. 359, 2).—Этимологически "rachineburgius" объясняется (Grimm "R.-Alt." р. 774; Müllenhoff [Waitz "A. R."] p. 291; Clement "L. S." p. 221): "ragin"—"совътъ", "rahhon"— "разсказать", "толковать", "rahhan"— "наказывать" и "burgius" = латиниз, герм. "purgjo" (=непереводимому средневък нъм. "bürge", "burge", напр., "heimburge); "rachineburgius" переводится — "податель совъта", "истолкователь закона".—Латинская глосса даетъ "iudex".—Судебныя функціи "рахинбурговъ" засвидътельствованы и почти всъми дошедшими до насъ свъдъніями - Чрезвычайно споренъ зато вопросъ, кто является въ качествъ "рахинбурговъ-Savigny ("Gesch. d. Röm. Rechts I p.p. 214 sq.) считалъ терминъ "rachinb." равнозначущимъ термину "свободный" ("ingenuus"; "homo"; "Francus"), обнимающимъ встах участниковъ судебнаго собранія ("mallus"), безъ всякаго спеціальнаго отношенія къ судоговоренію или вообще судебной дъятельности. Pardessus ("L. S. p.p. 576, 577) видоизмъняя это опредъление, признавать полъ "rachinb." всъхъ "свободныхъ", участвующих» въ судъ. Thonissen ("Organis, judic." p.p. 74, 77, 374, 375): "rachinb."—"свободные", участвующіе въ качествъ воиновъ (?) и судей. Съ другой стороны большинство ученыхъ, особенно Waitz (.A. R." p.p. 151 sq.) и, въ послъднее время. Brunner (.R. G." II p. 220. 14), высказались противъ положенія, что rachinb. суть всю "свободные" (всѣ члены "судебной общины"), т. к. rachinb., даже въ одной L. S., спеціально отличаются отъ другихъ участниковъ въ "mallus ъ" (tit 56, Extrav. B. 1-"rachinb." и "testes"; Cap. V. 9—"rachinb." и "vicini"). "Рахинбургами" являются только-"Urteilfinder", по нъм. терминологіи, т. е. лица, выслушивающія тяжущіяся стороны и постановляющія приговоръ. (Попытку примирить оба взгляда представляеть гипотеза Maurer'a "Ger. Verfass." p. 16. который различаетъ — "mallus legitimus" [см. прим. 2], на которомъ всю присутствующіе судять, т. е. являются "рахинбургами" и "mallus indictus" — на которомъ "судьями" является лишь извъстное ограниченное число лицъ). Но такимъ образомъ возникаетъ еще вопросъ: въ какомъ отношеніи находятся "rachinb," къ "судьъ" (спеціально къ правительственнымъ "grafio" или "comes")? Savigny (I p. 141), Waitz ("A. R" p. 150), Pardessus (p. 574), Thonissen (p. 375), Beauchet ("Hist. de l'organis, judic, en France" p. 26); судить — "народъ", а "графъ" лишь предсъдатель, посредникъ между тяжущимися сторонами, охранитель "мира"; Fustel-de-Coulanges ("Instit." III p.p. 372 sq.) зато энергично защищаеть судебный суверенитеть "графа" и видить въ rachinb. не судей, а лишь совътниковъ, судебныхъ засъдателей, своего рода судебную свиту графа безъ особаго вліянія и значенія.-Если rachinb. не всъ "свободные". а лишь извъстная часть "свободныхъ", то является новый вопросъ: кто выбираль "rachinb."? И этоть вопрось спорень: Rogge ("Gerichtswesen d. Germ." p. 74), Bethmann-Hollweg ("Civilproz. IV p. 429), Fustel-de-Coulanges ("Instit." III р. 366. Brunner ("R. G." I р. 150) — выбираетъ (назначаетъ) предсъдатель

суда ("iudex"); Siegel ("Gerichtsverf. p.p. 107, 145), Glasson ("Hist." III p. 371) тяжущіяся стороны, спеціально "обвинитель" (Sohm "Proz." р. 155); Sohm ("Reichs und Ger.-Verf." р. 373)---всъ присутствующіе на судъ ("судебная община").—Не ръшенъ также вопросъ о количество рахинбурговъ: Zöpfl ("Deutsche Rechtsgesch." III p.p. 322, 323)—7 человъкъ; Sohm (Reichs u. Ger.-V." p. 378), Bethmann-Hollweg ("Civilproz." IV р. 429) — 12 человъкъ; большинство (уже Rogge "Gerichtswesen" p. 73; Maurer "Gerichtsverf." pp. 16 sq.) считаетъ возможнымъ опредълить лишь "minimum" — 7 человъкъ; Fustel de Coulanges (Instit." Ш pp. 366, 367) предполагаетъ, что число ихъ неопредъленно и составъ все время мъняется. - Таковы контроверсы, возникшія по поводу рахинбурговъ-судей. Но вопросъ о рахинбургахъ еще усложинется двумя обстоятельствами: во-первыхъ, рахинбурги не всегда выступаютъ въ качествъ "судей" (см. L. S. 50, 3; L. Rip. 32), а во-вторыхъ, между рахинбургами различаются какія-то двъ категоріи-, sedentes", "adstantes" (особенно въ "формулахъ"; классическимъ примъромъ является Form. Senon. 6: "racimburgi qui resedebant vol adstabant, quorum nomina supter tenentur adnixa"). Категорін эти отм'ятил в уже Eichhorn ("Staats u. Rechts-Gesch." § 75), ихъ отстаиваетъ Waitz ("Verf.-Gesch.", 3-е изд., II, 2 р. 166), котораго поддерживаетъ Brunner ("R. G." II р. 220), между тъмъ какъ Waitz, въ болъе раннемъ "А. R." pp. 152, 153 не видълъ существеннаго различія, a Fustel de Coulanges (III р. 361, 3) считаеть всъ раздъленія простымъ недоразумъніемъ, вслъдотвіе не понятаго въ тексть формулы "vel", которое равносильно соединительному "et". - Разъяснение даетъ организація германскаго "mallus a" Судьи — "сид ти" (см. "sedentes" 57, 1), а кругомъ ихъ "стояли" (отсюда нъмецкій терминъ "Umstand") всъ свободные люди округи, которые не только могли, но и должны были ("Dingpflicht" см. прим. 2) присутствовать. При этомъ нужно различать "Umstand" въ широкомъ смыслъ слова -- всъ присутствующіе на судъ, которые иногда (см. Bethmann-Hollweg IV p. 431) позволяли себъ оказывать извъстное давленіе на ръшеніе суда, и "Umstand" въ болже тъсномъ смыслъ, это — "rachineburgii adstantes", т. е. люди "могущіе быть рахинбургами" (Brunner), но почему-либо не являющіеся ими въ данный моменть; эти "rachineburgii adstantes" придають въсъ и авторитетность состоявщемуся ръшенію и часто подписываются подъ нимъ (примъры изъ "формулъ" см. Fustel de Coulanges III р. 363, 1; нъкоторые авторы указывають даже прототипъ у Tacitus "Germ." c. 12: "Eliguntur in isdem conciliis et principes, qui iura per pagos vicosque reddunt; centeni singulis ex plebe comites consilium simul et auctoritas assunt"). Недостаточное расчленение элементовъ "Umstand" и подало поводъ къ превратному толкованію термина "rachinburgi" какъ всюжь участниковъ въ "mallus'в" (см. выше).—Такимъ образомъ, кромъ раздъленія rachinb. на активныхъ и пассивныхъ (для даннаго момента), опредъляется еще и другое, болъе постоянное различие между рахинбургами вообще и встями остальными присутствующими на "mallus в". Раздъленіе это понятно, т. к рахинбургами могли быть далеко не всъ, а лишь "idonei" (50. 3), тонко знающіе обычан и законы (см. Сар. V, 7), притомъ лица съ извъстнымъ достаткомъ (какъ остроумно заключаетъ Fustel de Coulanges III р. 364) и вполиъ опредъленнымъ въсомъ въ обществъ. Изъ такихъ "именитыхъ" людей округи ("boni homines" называютъ ихъ "формулы", часто замъняя этимъ терминомъ терминъ rachinb., см. Bethmann-Hollweg IV p. 430; "seniores" называетъ ихъ Григорій Турскій, см. Beth-

mann-Hollweg IV p. 431, Fustel de Coulanges III p. 365) набирались рахинбурги-"судьи", изъ ихъ же среды брались, въ особенно важныхъ случаяхъ (L. S. 50, 3; L. Rip. 32) "свидътели", "оцънщики" и т. п. — Такимъ образомъ "rachineburgii" не просто судебный terminus technicus, а обозначеніе для цълой общественной группы (какъ позднъе, съ введеніемъ "скабината", особую группу представляли "schöffenbare Leute", изъ которыхъ рекрутировались "скабины").—L. Rip. 32, 1—см. прим. 2; L. Rip. 32, 2 (см. прим. 6); L. Rip. 32, 3: "Quod si ad septimo mallo non venerit, tunc illi, qui eum manit, ante comite cum septem raginburgiis in haraho (=,in mallo") iurare debit. quod eum ad strude (англосакс. "strudan", древне-герм. "strutjan"--"ограбить", "насильно отнять"; ср. древне-русск. "разграбленіе") legitima admallatum habet; et sic iudex fiscalis ad domum illius accedere debet, et legitima strude exinde auferre et ei tribuere, qui eum interpellavit, hoc est ad septem raginburgiis unicuique 15 sol., et ei qui causam sequitur 45". -- 4: "Quod si ipsam strudem contradicere voluerit, et ad ianuam suam cum spata tracta accesserit, et eam in portam sive in poste posuerit, tunc iudex fedeiussores ei exigat, ut se ante regem repraesentit, et ibidem cum arma sua contra contrarium suum se studeat defensare".--L. Rip. 55--см. прим. 604.

539. "Qui ad praesens es"—быть можеть, испорченное "quia praesens es"; впрочемъ, *опсупствіе* нисколько не измѣняло хода дѣла (см. дальше), измѣнялась развѣ только формула обращенія (поэтому разночт.—"si praesens est")— "voluntatem"—"добровольно".

540. Неисправный должникъ имѣетъ право съ своей стороны выбрать еще двухъ оцѣнщиковъ (такъ—Waitz "A. R. p. 181; Siegel "Gerichtsverf." р. 250); Sohm ("Proz." р. 172, 18) и Bethmann-Hollweg ("Civilpr." IV р. 429) предполагаютъ, что они выбираютъ двухъ изъ семи рахинбурговъ.

541. Meibom ("Pfandrecht" p. 75), Siegel ("Gerichtsverf." p. 250), Sohm ("Proz." p. 124) считаютъ, что выраженіе "secundum legem quae debet"—простое повтореніе предыдущаго "debitus quod debet"; Behrend (статья "Prozess der L. S." въ "Festgaben für Heffter" p. 83) видитъ въ первомъ случать добавочную пеню (въ 6 sol.), во второмъ—долгъ по "fides facta".

542. См. прим. 139.

543. См. прим. 6.

544. См. прим. 3 и 14.—Въслучат невозможности прибыть самому, графъ посылаетъ замъстителя ("in rem mittat"), такъ назыв. "missus comitis".—L. Cham. 43: "Ingenuus si per comitem aut per missum suum bannitus (см. прим. 1) fuerit infra comitatum de maxima causa ("maior", "minor causa" см. L. S. Cap. II, 8) super noctes 14 ad placitum veniat. Si minor causa extiterit, super noctes 7 ad placitum veniat".—L. Alam. 36, 1.

545. Ср. 51, 2; см. прим. 142; относительно "цѣны" ("quantum valet") графа, см. 54, 1.

546. Громадная пеня (вергельдъ) объясняется тѣмъ, что должникъ въ моментъ описанія имущества графомъ становится внѣ закона—"friedlos" (см. пр. 548; при самоуправствя со стороны кредитора [см. Сар. І, 10] итятъ "Friedlosig-keit", оттого и пеня лишь 15 sol.).—L. Rip. 51, 1: "Si quis iudicem fiscalem ad res alienas iniuste tollendas, antequam ei fidem fecerit, aut ad extrodo (другая рукопись—"ad strudem", см. прим. 538 — L. Rip. 32, 3) admallatum habuerit, invitare praesumpserit, bis vicinos et quinos solidos multetur".

547. См. прим. 586.

548. Schreuer (Gierke "Untersuch." L p. 255, 3), основываясь на выраженік "confiscav.", предполагаеть, что конфисковалось все имущество уклоняющагося должника (т. е. имущество становилось вит закона, "friedlos" по нты. терминологіи, "extra sermonem positum"—см. прим. 138; самъ должникъ становится тоже "friedlos", "wargus" [см. 55, 2], т. е. вит защиты закона), и заттыь уже изъ общей суммы конфискованнаго выдълялся долгъ по "fides facta", остальная же часть имущества опять возвращалась владтьцу; этимъ кончалась и временная "Friedlosigkeit".—Съ другой стороны, Behrend ("Zeitschr. f. Rechts-Gesch." XIII р. 24) считаетъ все это мъсто позднъйшей вставкой.

549. См. прим. 4!1.

550. См. прим. 142.— L. Rip. 51, 2: "Quod si quis iudex fiscalis amplius quam lex Ribuaria contenit tollerit, bis vicinos et quinos solidos multetur".

551. "Praestare" (ср. франц. "prêter") — "ссужать", "давать въ заемъ".— L. Rip. 52: "Si quis rem suam alii praesteterit, et placitum (см. прим. 406) indixerit, quod si super placitum rem praestatam retenere praesumpserit, ter quinos sol. multetur".-L. Fris. Addit. Sap. 10, 1: "Si homo alii equum suum praestiterit, vel quamlibet aliam pecuniam (см. прим. 5), talem qualis ei praestita est reddat domino eius; et si forte peioratum reddiderit, componat ei iuxta quantitatem, qua rem eius inpeioravit".-L. Wisig. V, 5, 2: "Si quis alicui iumentum aut caballum vel aliud animal prestiterit, et per aliquam infirmitatem aput eum qui accepit, moriatur, sacramentum prebere debeat, quod non per suam culpam neque per neglegentiam morte consumtum sit, et nihil cogatur exolvere. Si autem nimium sedendo vel fasces carricando aut quocumque honere per percussione mortuum fuerit, eiusdem meriti animal domino sine aliqua excusatione restituat. Si vero prestitum animal alicui aliquid debilitatis intulerit vel damni, ille conponat qui eum aput se susceptum habuisse dinoscitur". 3: "Si alicui aurum, argentum vel ornamenta vel species fuerint conmendate, sive custodiende tradite, aut forte vindende, et si perierint, vel in domo ipsius qui accepit cum rebus eius fuerint incendio concrematum, una cum testibus veniat et brevem det ille, qui commendata susceperat, et preveat [_prebeat"-_gpyr. Cod.] sacramentum, quod nihil exinde suis profuisset conpendiis, et nihil cogatur exolvere, excepto aurum et argentum, quod ardere non potuit... (далъе говорится, что въ случав кражи, особенио во время пожара, воръ платитъ "quadruplum" украденнаго).... Certe si fur non fuerit infra istatutum tempus inventus, medietas rerum conmendatarum domino a suscipiente reddatur, ut damnum ex medio utrique sustineant".

552. "Admallare" и здѣсь (какъ и 50, 2; см. прим. 536) не въ обычномъ (см. прим. 1) смыслѣ—"вести дѣло".

553. См. прим. 461.

554, См. прим. 372.

555. См. 50, 2 и прим. 530.

556. Итакъ, въ случат несостоявшейся, даже послъ троекратной "тестаціи" (см. прим. 463), уплаты, могъ быть установленъ еще новый срокъ, но уже по формъ болъе суровой "fides facta" (см. 50, 1, 2), причемъ къ суммъ долга приписывались 9 sol. за троекратныя "тестаціи". Если же должникъ "nec reddere nec fidem facere... voluerit", то на него падаетъ еще штрафъ въ

15 sol. (см. прим. 523) и дѣло переносится въ су∂ъ. Что было дальше—Правда умалчиваетъ, хотя, на основаніи другихъ главъ. и можно реконструировать дальнѣйшій ходъ дѣла. Возможны два случая: либо обвиняемый является ва судъ, либо онъ уклоняется отъ него; во второмъ случаѣ онъ подпадаетъ подъ 56. 1; въ первомъ случаѣ кредиторъ долженъ при посредствѣ "testes" установить свое право, судъ присуждаетъ ему сумму долга+9 sol.+15 sol., отвѣтчикъ (должникъ) долженъ дать сбѣщаніе исполнить это постановленіе суда ("Urteilserfüllungsgelöbnis" см. прим. 518), и въ случаѣ неисполненія наступаетъ принудительное удовлетвореніе кредитора при помощи конфискаціи (по 50, 3).

557. "Іпеит", см. прим. 153.

558. Въ случаяхъ, когда возможная пеня была не ниже 15 sol., обвинитель могъ, взамънъ обычной очистительной клятвы, требовать ("admallare") "ordale"—испытанія обвиненнаго водой ("hineum"). Ср. Сар. VI, 4. — Обыкновенно же очищеніе посредствомъ "ordale" примънялось лишь въ случать недостатка въ "соприсяжникахъ" (см. прим. 151)—14, 2, чтеніе Wolf.; 16, Add. 3; Сар. V, 6. — "Ordale" считалось чрезвычайно цѣннымъ упрощеннымъ способомъ выясненія истины, т. к., либо въ виду увѣренности тогдашнихъ людей въ непогрѣшимости Божьяго суда, либо въ виду замъчавшагося уже тогда недовърія къ справедливости этого суда (Карлъ В. принужденъ былъ спеціально запретить невѣріе. Сар. 809, с. 29: "Ut omnis homo in iudicium dei credat авяцие ulla dubitatione"; см. также прим. 504—полемика Агобарда), многіе не рисковали подвергнуться испытанію, не являлись въ судъ и тѣмъ самымъ (принципъ — "absens pro confesso habetur"; ср. прим. 502) доказывали свою виновность.

559. Итакъ, могло ("forsitan"!) состояться "соглашеніе" между сторонами: обвиненный "откупался" отъ "Божьяго суда", который замѣнялся болѣе обычнымъ свидѣтельствомъ "coniuratores".

560. = "coniuratores"; см. прим. 151.

561. 15 sol. — "minimum" пени (въ случать осужденія обвиняемаго; ср. "causae minores", "maiores" Cap. II, 8. которыя также опредъляются величиной возможной пени), при которой можетъ быть потребовано очищеніе "per hineum"; см. прим. 558.

562. Соглашеніе между сторонами было, повидимому, совершенно свободнымъ: законъ устанавливалъ (§§ 1, 3, Add. 1, 5) только извъстный (незначительный, см. слъд. прим.) "maximum" (см. разночтенія—"ultima", "ultimam"!) ("minimum"—предполагаетъ Bethmann-Hollweg "Civilp." IV р. 508) выкупа.

563. Въ вопросъ о "выкупъ руки" ръзко сталкивались интересы обвиняемаго и фиска. Обвиняемому было выгодите откупиться отъ безусловно опаснаго (см. прим. 558—указаніе на недовъріе къ "ordale") "Божьяго суда" и во что бы то ни стало откупиться отъ него; при этомъ сумма выкупа, въроятно, многимъ превышала "тахітити", установленный закономъ (см. прим. 562), т. к. обвиняющая сторона не такъ дешево продавала свое преимущество. Съ фискальной же точки зрънія замъна "ordale" болье легкой формой доказательства невиновности была невыгодной, т. к. она лишала фискъ законной 1/3 пени ("fredus"), которую онъ почти неминуемо долженъ быль получять при "ordale"; поэтому фискъ, не имъя возможности, запретить "выкупъ руки". оградилъ себя отъ убытковъ требованіемъ 1/3 пени ("fredus") въ тъхъ обыкно-

венныхъ случаяхъ, когда сумма выкупа превышала "законную" (очевидно, нарочито незначительную!) норму.

564. См. прим. 139.

565. См. прим. 468.

566. См. прим. 411.

567. Dahn ("Gottesurteile" р. 47, статья перепечатана "Bausteine" II), предлолагая, что "тахітит выкупа всегда = 1/5 пени, заключаеть объ "исконномъ салическомъ вергельдъ въ 150 sol.". Ср. предположенія Hilliger'а въ Historische Vierteljahrschrift, 1904, р. 212 сл.: онъ пытается доказать, что у салическихъ франковъ былъ первоначально въ употребленіи вергельдъ въ 180 солидовъ. Основательную критику этого взгляда даетъ Геккъ, въ Vierteljahrschrift für social-und Wirtschaftgeschichte, II. 534 сл.

568. См. прим. 468.

569. Графъ, въ качествъ королевскаго слуги (см. прим. 251, 421) имъетъ мройной вергельдъ.—Ср. L. Rip. 53, 1—прим. 140.—L. Cham. 7: "Si quis comes in suo comitatu (т. е. пока онъ — "comes") occisus fuerit, in tres weregildos, sicut sua nativitas est, componere faciat". — Сар. Sax. 7 (ср. еще Сар. de part. Sax. 30).

570. L. S. 54, 2, 3-единственное мъсто, гдъ упоминается институтъ "sacebarones* (самый терминъ встръчается еще лишь въ двухъ граматахъ VII в., см. Waitz .A. R." p. 64, Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV p. 433, 77, причемъ въ одной терминъ, повидимому, прочтенъ ошибочно, см. Brunner "R. G." II р. 153, 22). Терминъ этотъ къ тому же исчезъ такъ рано, что уже переписчики L. S., какъ видно изъ странныхъ варіантовъ, не знали и не понимали его. — Недостатокъ свъдъній даль широкій просторъ массъ гипотезь, основанныхъ преимущественно на различныхъ этимологическихъ объясненіяхъ и подкръпленныхъ аналогіями. Особенное вліяніе оказали 2 этимологіи. По одной (Grimm "R.-Alt." p. 783) "sacebaro" ("sagebaro")= "sagi" (ср. нъм. "sagen"--"roворить") и "baro" (см. прим. 311). Сообразно съ этимъ объясненіемъ цёлый рядъ ученыхъ (Maurer "Ger.-Verf." pp. 21, 22; Grimm "R.-Alt." p. 781; Savigny "Gesch. d. röm. R." 2-е изд. I р. 263; Eichhorn "Staats und Rechtsgeschichte" Ip. 403; Waitz "A. R." p.p. 141, 142, "Verf.-Gesch." 2-е изд. I p. 335, IV p. 342) видятъ въ "sacebarones" знатоковъ закона, дающихъ ръшающій совъть при особенно сложныхъ вопросахъ; аналогіей является фризскій "asega". "Asega" буквальнототъ, кто "говоритъ ["sagen"] законъ" [по фризски "законъ"-"а̂", "е̂"; по древнегерм. "êwa", напр. "Ewa Chamavorum"]; "аведа" одинъ постановлялъ приговоръ ["Urteilsfinder" см. прим. 568], который лишь санкціонировался всёми присутствующими на судъ. -- "Мировыми посредниками" ("Schiedsmänner", поставленными королемъ для умиротворенія частныхъ "файдъ" [см. прим. 139]) считаетъ ихъ Siegel ("Ger.-Verf." p. 24, 4; аналогіей у него являются голландск. "segsmannen"; къ этому объяснению близко подошелъ уже Wilda ("Strafrecht" р. 418, 3).—Другое этимологическое объясненіе (Müllenhoff въ Waitz "A. R." p. 292; Kern въ Hessels "L. S." § 244)—"sacebaro"="sace" (ср. нъм. "Sache"="causa", "lis"; ср. прим. 527-"gasacio") и "baro" (--человъкъ"; по другимъ отъ "*barian"-лат. "ferre")-вызвало и иныя объясненія и иныя аналогіи. Уже Waitz ("А. R" р. 141) подчеркнулъ то обстоятельство, что "sacebarones" "что-то получають", что въ этомъ и заключается одна изъ главныхъ ихъ функцій, какъ королевских тупновниковъ; Sohm ("Prozess p. 235) развилъ эту мысль и указалъ

новую аналогію — бургундскаго "wittiscalc" (см. н.); Brunner ("R. G." II рр. 152, 153) проводить ту же аналогію и видить въ "sacebaro" посланцевь фиска, назначаемыхъ королемъ и посылаемыхъ для сбора "fredus'a" и наблюденія за правильнымъ соблюденіемъ королевскихъ указовъ и точнымъ исполненіемъ рѣшеній королевскаго (см. прим. 2) суда.—Наконецъ, нужно отмътить еще третье мнъніе (Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV pp. 432 sq.), отвергающее сближеніе какъ съ фризскимъ "asega", такъ и съ бургундскимъ "wittiscalc": caлическій "sacebaro" не могь быть "asega" уже въ качествъ королевскаго чиновника, т. к. спорныя дізла різшали не "чиновники", а мародъ-единственный творецъ своего права и хранитель древняго обычая; "sacebarones" лишь знатоки закона (спеціально "legis dominicae", см. прим. 3), помогавшіе _рахивбургамъ" (см. прим. 538) разбираться въ писанныхъ по латыни законахъ; они же собирали (въ случат отсутствія графа) "fredus", но эту послъднюю функцію отнюдь не нужно считать главной, нельзя ихъ поэтому сравнивать съ "виттискальками", а скорбе (въ виду ихъ активнаго участія въ судъ) съ аламанско-баварскими "iudices" (см. н . - Таковы главнъйшія мнънія. Большее единогласіе существуеть относительно другихъ вопросовъ: почти всъ сходятся въ томъ, что "sacebaro"-назначаемый (только Eichhorn, въ виду словъ "se saceb. posuit", см. прим. 572, отвергаетъ фактъ назначения) королевский чиновникъ, какъ видно изъ его тройного вергельда, что онъ, обыкновенно, "puer regius" (о "puer regius" см. прим. 140), хотя можетъ быть (см. прим. 572) и "ingenuus" (Brunner "R. G." II р. 152, 20 особенно подчерживаетъ то обстоятельство. что "saceb. ingenuus" стоить, какъ болве рюдкое явленіе. лишь на второмъ мъстъ), что онъ, новидимому, собиралъ "fredus" и что онъ исчезаеть съ появленіемъ королевскаго графа въ качествъ предсъдателя "mallus'a" (см. прим. 4-8).—Вотъ мъста, которыя приводились при аналогіяхъ. L. Burg. 49, 4: "Eam sane legem (законъ этотъ не сохранился; ссылка на него еще L. Burg. 4, 7—см. прим. 232) per quam ante actis temporibus inventos captosque caballos contestari et ad pueros nostros qui multam (6ypr. "multa"= франкск. "fredus", см. Wilda "Strafr." p. 456) per pagos exigunt, iusseramus adduci, ut eorum studio et diligentia servarentur, iampridem placuit non admitti: quoniam saepe atque evidenter agnovimus, sub eiusdem legis specie diversorum caballos eversos potius, quam servatos".-L. Burg. 76. "De wittiscalcis" ("wette" — "пеня", см. прим. 365 — L. Baiuw. 11, 4; "scalc"—см. прим. 101) 1: "Comitum nostrorum querela processit, quod aliqui in populo nostro eiusmodi praesumptionibus abutantur, ut pueros nostros, qui iudicia exsequuntur, quibusque multam iubemus exigere, et caede conlidant, et sublata iussu comitum pignera non dubitent violenter auferre. Qua de re praesenti lege decernimus. ut quicumque posthac puerum nostrum ceciderit et insolenter abstulerit quod ex ordinatione iudicis docebitur fuisse praesumptum, tripla satisfactione teneatur obnoxus, hoc est, ut per singulos ictus, pro quibus singuli solidi ab aliis inferuntur, ternos solidos is qui percusserit cogatur exsolvere". 4: "Nam ut statutam districtionis formam volumus custodire, ita pueri nostri periculi sui memores providere curabunt, ut non amplius in quibuscunque causis, quam fuerint ordinati, praesumant. Nam ut iniurias eorum iussimus vindicare, ita in se distringendum esse non dubitent, nisi omnia diligentia, quae sunt praecepta. servaverint".--L. Baiuw. 2, 14: "Ut placita fiant per Kalendas aut post 15 dies. si necesse est.... Et omnes liberi conveniant constitutis diebus, ubi iudex ordinaverit; et nemo sit ausus contempnere venire ad placitum ("Dingpflicht", см. прим. 2), qui infra illum comitatum manent... et qui neglexerit, damnetur 15 solidis. Comes vero secum (на судъ) habeat iudicem, qui ibi constitutus est iudicare, et librum legis, ut semper rectum iudicium iudicent": 15: "Iudex vero partem suam accipiat de causa, quam iudicavit.... De omni conpositione semper novenam partem accipiat, dum rectum iudicat". 16: "Iudex autem talis ordinetur, qui veritatem secundum hoc edictum iudicet, non sit personarum acceptor, neque cupidus pecuniae"...—Cp. L. Alam. 41, 1.

571. "Obgraffio" (только одинъ Cod.)—обыкновенно (Waitz "Verf.-Gesch." II, 1 р. 100, 2; Schm "R. u. Ger. Verf." р. 93, 66) считаютъ объясненіемъ предыдущаго "sacebaro", который, такимъ образомъ, является "вицеграфомъ" (см. Pardessus "L. S." р. 574).—Brunner ("R. G." II р. 169, 59) считаетъ "obgraffio" опиской (подъ вліяніемъ нѣм. "ob" = лат. "si") вмѣсто "si graffionem" (ср. и варіанты); въ такомъ случаѣ, судя по вергельду, графомъ могъ быть и несвободный (см. еще L. Rip. 53, 2—прим. 140 и намекъ въ L. Cham. 7—прим. 569).

572. Мѣсто "se saceb. pos." (особенно варьянты III, Her., для которыхъ не найдено достаточныхъ объясненій) очень неясно. Sohm ("Prozess" p. 236, 13), ставя вмѣсто "se"—"si" (такая замѣна очень обычна въ Правдахъ), и принимая "posuit" въ страдат. залогъ, переводитъ—"если его назначатъ сацебарономъ".—Zöpfl ("Rechts-Gesch." III р. 321, 16), Brunner ("R. G." II р. 152, 20), Dahn ("Könige" VII, 2 р. 146) объясняютъ: "если онъ согласится быть сацебарономъ", т. е. если свободный приметъ должность, на которую обыкновенно назначались несвободные (см. прим. 570); въ качествъ "ingenuus" его права ограничиваются, въ качествъ же королевскаго слуги увеличиваются (утраиваются, см. прим. 251, 421); получалась все же существенная выгода, которая могла соблазнить "свободнаго".

573. Чрезвычайно испорченный текстъ статьи (варіанты дають либо безсмыслицу, либо слишкомъ свободныя тольованія; очевидно, исконный уже текстъ не быль понятень переписчикамъ) исключаеть возможность опредъленной интерпретаціи; мнѣнія ученыхъ (см. литерат. указанія въ прим. 570) сильно расходятся; ясно только. что "sacebarones" что-то ("fredus" — наиболѣе обычное предположеніе) получають на судѣ, что ихъ количество пришлось ограничить (значитъ должность "sacebaro" была выгодной), и что они могли конкуррировать (въ смыслѣ ли полученія "fredus" [см. прим. 570], или въ смыслѣ права суда?) съ графомъ.

574. "Mallib."—см. прим. 2.—Прибавленіе Ет.—"id est plebs".... не болѣе, какъ чрезвычайно неудачная вставка (объяснительное "id est"), Fustel de Coulanges "Instit." III p. 309, 1.

575. Ограбленіе мертвеца — "Walraub" (см. прим. 167); ср. 14, Add. 4; 61, 2; Sept. Caus. IV, 3: "Si quis corpus occissum hominem antequam in terra mittatur in furtum expoliaverit, sol. LXII cum dimidio".—Brunner ("R.-G" II pp. 683, 684) предполагаеть, что въ данномъ случав говорится о т. назыв. "Blutraub", т. е. когда самъ убійца ограбилъ убитаго (ср. прим. 168), а не о "Reraub" (отъ "hrêo" — "тъло", см. прим. 202 — L. Baiuw. 4, 6) — объ ограбленіи мертвеца вообще (такъ—14, Add. 4), и что въ случав "Blutraub" имъется въ виду соединеніе (см. прим. 199, 209, 239) штрафовъ: вергельдъ за убійство, 63 sol.—за ограбленіе убитаго. — Съ другой стороны, Geffcken ("L. S." р. 208)

не дълаетъ различія между 55, 1 и 14, Add. 4 и видитъ въ обоихъ случаяхъ—"Reraub", съ тою лишь разницей, что впослъдствіи (14, Add. 4) пеня за ограбленіе мертвеца была увеличена. Квалификація "Walraub" вообще, по его миѣнію, зависитъ лишь отъ того — состоялось ли "ограбленіе" до (51, 1) или послъ (51, 2) "погребенія" (см. прим. 167).—Трудность вопроса увеличивается еще неустойчивымъ текстомъ: "оссівив" и отсутствіе въ нъкот. Codd. "per furtum" (см. прим. 576) указывають на "Blutraub", "mortuus" и "per furtum"— на "Reraub".

576. "In furtum"—см. прим. 294; но характерно. что 61, 2 замъняетъ "in furt." чрезъ—"violenter".

577. "Stapplus" — "постройка" (ср. Add. 3 — "basilica"); имое значеніе "L. Rip." 33, 1 (см. прим. 365) и 67, 5 (см. прим. 756).

578. "Mandualis", по объясненю древней глоссы "cancellum ("крестъ"), quod super tumulum est"; по объясненю новъйшихъ комментаторовъ (Grimm. Merkel "L. S." р. XLVIII; Kern, Hessels "L. S." р. 516)—"изгородь", "ръшетка".

579. "Cheristonica", "cheristadona" (въ корить лежитъ слово "chreo" [см. прим. 220]—[мертвое] "тъло"; ср. 14, Add. 7)—"памятникъ на могилъ" (ср. 14. Add. 7—"arestato").

580. "Selave" по объясненію нѣкоторыхъ (особенно Lindenschmidt "Handbuch d. altdeutsch. Altertumskunde" I pp. 96 sq.) — "носилки" особаго типа ("ponticulus"), которыя вмѣстѣ съ мертвецомъ опускались въ землю; "selave" принадлежало съ́дой (языческой?) старинъ ("mos antiquorum"—Ет.) и уже не понималось (поэтому пропущено) во время редакціи текста Нег.

581. "Wargus" (скандин. "vargr")-буквально "пожиратель" (Grimm "R.-Alt." р. 733-"der Würger"), "волкъ".-Преступникъ становится "внъ закона" (=англос. "ùtlah"=франкск. "extra, foras sermone regis positus"—56, 1; Сар. II. s; Cap. V, 9; "ferbannitus" — см. прим. 138), виб защиты общаго "мира" (ивм. терминъ поэтому "friedlos"), исключается изъ общества и. подобно "волку". становится общимъ врагомъ ("общій врагъ", предатель Іуда въ "Геліандъ" называется "warag"; "общій врагь", дьяволь, называется въ одномъ изъ сказаній о крушеніи міра-"warc"): онъ долженъ бѣжать отъ "общества людей" (поэтому "expellis", "expulsus" въ варіантахъ; ср. "aspellis" Cap. I, 5 § 1 и прим. 677; "nuargare" — "лишать отечества"; см. 39, Add. 2, разночт.), его домомъ является лъсъ (см. Сар. V, 9; "Waldgänger" — "лъсной бродяга", назывался онъ на съверъ), онъ порываетъ всякія родственныя связи. теряетъ семью, имущество (см. 56, 1; Сар. II, 8 - "omnes res culp."; ср. еще прим. 548. — Очень поучительно прибавление одной рукописи къ L. Alam. Karolina 40: "Nullam prorsus proprietatem, non domum, non uxorem, non familiam, in domo uno non duabus noctibus stare, non lecto, non cibo, non potunisi aqua; semper vagus et quasi profugus ... versetur"). Его, какъ общаго врага. всякій встръчный можеть убить (см. Сар. V, 9), и никто, подъ страхомъ пени (пеня за "ослушаніе" въ 15 sol. — см. прим. 523), не смъсть его ни пріютить ни накормить (55, 2; 56, 1; Сар. I, 5 § 2; Сар. II, 8; ср. прим. 146—Сар. Рірр. с. 1).—L. Rip. 85, 2, cm. upum. 167.—L. Rip. 87: "Si quis hominem qui forbannitus (см. прим. 138) est, in domo recipere praesumpserit, si Ribuarius est, 60 sol.. si regius, Romanus vel ecclesiasticus, 30 sol. culp. iud.".—Cap. de part. Sax. c. 27.—Cap. Aquisgr. a. 809. c. 3: De latrone forbannito: ut liber homo, qui eum suscepit, 15 sol. conponat, et servus 120 percussionibus vapuletur". c. 4: "Ut

comes, qui latronem in forbanno miserit, vicinis suis comitibus notum faciat, eundem latronem a se esse forbannitum, ut illi eum non recipiant".

582. Согласіе родственниковъ, необходимое для прощенія "wargus'a" (онъ платилъ тогда лишь изв'єстную "композицію"; см. 14, Add. 5), важное указаніе на ту переходную ступень, когда государственная власть уже начала вмѣшиваться въ частныя усобицы—"файды" (см. прим. 139), но очень осторожно, лишь въ качествѣ посредника, признавая еще по существу право "частной вражды" (ср. еще 41, 8 и прим. 424).

583. "Locare", "elocare"—cm. tit. 28.

584. Cp. 14, Add. 6.

535. Add. 3—7, которыхъ нють въ Codd. I семьи, показываютъ сильное вліяніе христіанства, но христіанства еще борющагося съ язычествомъ, какъ видно изъ запрещенія Add. 4—сомсигать церкви (Her. прямо прибавляеть—"voluntario ordine", и только каролингская Ет. кромъ "сожженія" упоминаеть и "ограбленіе").

586. "Basilica" въ Add. 3 поясняется Em.: "domum in modum basilicae factum" (отличіе этой "basilica" отъ "basilica" въ Add. 4 въ томъ, что она не "sanctificata"); повидимому, это нъчто схожее съ старо-русскимъ "голубцомъ" (могильный памятникъ, состоявшій изъ деревяннаго сруба съ кровлей на два ската и съ крестомъ въ серединъ)

587. Cp. L. Rip. 36, 5—см. прим. 411.—L. Rip. 36, 6: "Si quis subdiaconum interficerit, 300 sol. culp. iud.". 7: "Si quis diaconum interf., 400 sol. multetur". 8: "Si quis presbyterum ingenuum interf., ter ducenus sol. multetur". 9: "Si quis episcopum interf., ter tricenus sol. multetur".—Cp. L. Alam. 11—16.

588. Add. 1 даетъ болъе позднее право; ср. Сар. V, 7.

589. См. прим. 518.

590. См. прим. 538.

591. Cm. tit. 50, 3.

592. Sohm ("Proz." pp. 182 sq.), понимая "aut" въ смыслъ соедимимельнаго союза (см. прим. 412), предполагаетъ, что § 1 говоритъ лишь о неисполненіи (техн. терм.—"ослушаніе", "Ungehorsam") судебнаго рюшенія, между тъмъ какъ обычное до него пониманіе (Rogge "Gerichts-Wesen" pp. 21, 22; Maurer "Gerichts-Verf." pp. 53 sq.; Waitz "A. R." pp. 183, 184; Siegel "Gerichts-Verfahren" pp. 76, 77) различало тутъ два случая "ослушанія": 1) противъ "mannitio" (слова—"Si q. ad mall. ven. contemps." и заглавіе; но заглавіе, какъ указываетъ Sohm не можетъ быть достаточнымъ аргументомъ, т. к. заглавія L. S. либо случайны [см. еще Roth "Benef.-Wesen" p. 84, 165], либо составлены изъ начальныхъ словъ главы) и 2) противъ судебнаго ръшенія (слова—"quod.... fuer. iudicatum"...). Вгиппет ("R. G." II р. 461, 2) и Веhrend (L. S., 2-ое изд., р. 116)—примыкаютъ къ объясненію Sohm'а; Geffcken ("L. S." р. 211) продолжаетъ различать два случая: въ обоихъ случаяхъ, какъ при упорномъ уклоненіи отвътчика отъ суда, такъ и при упорномъ неисполненіи судебнаго ръшенія, одинаково остается лишь ultima ratio—обращеніе къ королю.

593. См. прим. 153 и 558.

594. "Lex"—не только "законъ", но и законный способъ доказательства (напр., "lex Dei"—доказательство посредствомъ "ordale"; см. прим. 359: "lex", "recht"—въ смыслъ "клятвы", "присяги").

595. "Ante regem" — см. прим. 2; относительно срока ("in noctes XIV") см. прим 1; величина срока находилась въ извъстной зависимости отъ соціальнаго положенія обвиняемаго, см. L. Rip. 58, 8—прим. 256.

596. "Testes"-см. прим. 390 ("rachineburgii et testes"-см. прим. 538).

597. Срокъ въ 40 (42) "noctes"—см. прим. 1; см. также прим. 531. — Разные сроки въ рипуарскомъ правъ: см. L. Rip. 30, 2 — прим. 404; 31, 1 — прим. 404; 33, 2 — прим. 365; 72, 2—прим. 491.

598. См. прим. 2.

599. См. прим. 372.

600. См. прим. 406.

601. См. прим. 138 и 581.

602. "Culpabilis" тутъ въ не совствиъ обычномъ емыслъ: не только самъ "ослушникъ" отвътственъ, но и все его имущество, т. е. онъ самъ и все его имущество становится "friedlos" (см. прим. 581).

603. Cp. 55, 2.

604. См. прим. 538.—Ко всей главъ ср. L. Rip. 55: "Si quis causam suam prosequitur, et raginburgii inter eos secundum legem Ribuariam dicere noluerint, tunc illi, in quem sententiam contrarium dixerit, dicat: "ego vos tangano (см. прим. 610), ut mihi legem dicatis". Quod si dicere noluerint, et postea convicti fuerint, unusquisque eorum ter quinos sol. multetur. Similiter et illi. qui raginburgiis recte dicentibus non adquieverit".

605. См. прим. 2.

606. "Rachineburgii sedentes"--см. прим. 538.—Sohm ("Prozess" p. 155,7), опираясь на Sept. Caus. VII, 6 ("Si quis Franco inter quattuor solia occiderit, sol. DC"), высказываеть гипотезу, что "rachineburgii" "сидъли" на 4 скамьяхъ ("quattuor scamna" засвидътельствованы въ позднъйшихъ фландрскихъ судахъ) и что они пользовались защитой особаго "мира судебнаго засъданія" (тройной вергельдъ, по аналогіи съ особымъ "миромъ" въ походъ, см. tit. 63); гипотезу эту приняли Waitz ("Verf.-G." II, 2 р. 166, 2), Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV р. 429, 53), Hermann (Gierke "Untersuch." XVII р. 7), но Fustel de Coulanges ("Rech." рр. 384 sq.) и Brunner ("R. G." II рр. 220, 16; 582, 14) доказали несостоятельность этой гипотезы, т. к. въ Sept. Caus. VII. 6 говорится объ убійствъ франка въ собственномъ его домъ (см. 42, 1 и прим. 438; Recapitul. В, 31: "Sol. DC ut qui hominem in domum suam occiserit"), домъ же стоялъ дъйствительно подъ охраной особаго "мира", см. прим. 163.

607. См. прим. 527.

608. "Dicere" вмъсто "dici"; ср. 1, 4 "mannire" вмъсто "manniri".

609. "Qui causa prosequitur", какъ видно изъ варіантовъ--"нетецъ". -- Ср. еще L. Rip. 55—прим. 604.

610. Этимологія слова "tancono" (см. еще І. Rip. 30, 1 — прим 153; І. Rip. 55—см. прим. 604) не выяснена окончательно: обыкновенно (Müllenhoff y Waitz "A. R." р. 293; Brunner "R. G." І р. 180, 7) его приводять въ связь съ старо-франц. "tangoner" — "подстрекать", "пришпоривать". — Актъ "tancono" примънялся не только къ судьямъ, когда опи отказывались отъ постановленія извъстнаго ръшенія, по и къ отвътчику (къ противной партіп), обязывая его къ немедленному признанію или опроверженію (формализмъ требовалъчтобъ отрицалось камсдое слово) обвиненія. Впрочемь, принудительный актъ "tancono" далеко не всегда могъ примъняться, см. напр., L. Rip. 30, 1—прам-

153.—Ср. L. Rip 58, 19: "hoc etiam constituemus, ut nullum hominem regium. Romanum, vel tabularium interpellatum in iudicio non tanganet et nec alsaccia (отъ "аl"—"все", "цѣликомъ" и "sake"="lis", "causa", см. прим. 527; "alsaccia" рипуарск. права есть, сталобыть, отекта на "tangano", въ которомъ отримается "все обвиненіе") requirat. Et sicut in presente legitimi malatus fuerit. ea verba commemorat, et non sicut Ribuario ante altario (см. прим. 756) verba commemoret".—L. Rip. 59, 8: "Si quis in iudicio interpellatus cartam per manibus habuerit, nulle ei male ordine (="mala fide"; см. еще прим. 951) vel invasio ("захватъ" земли) requeratur; quia dum interpellatus respondit ad interrogatione "sta tu" (ср. нъм. "zu Rechte stehen"—"отвъчатъ" на судъ) et sine tangano loquatur et dicat: "non malo ordine, sed per testamentum hoc teneo".— Другіе случаи непримѣнимости "tancono" см. Brunner "R. G". II pp. 316, 347.

611. О числѣ "рахинбурговъ" см. прим. 538.—Если примкнуть къ миѣнію, что "рахинб." было болье семи, то привлеченіе лишь "семи" изъ нихъ къ отвътственности находить себъ аналогію въ наказаніи преступленій, совершенныхъ "in contubernio" (ср. 42, 3; съ особымъ выдъленіемъ "семи". см. 43, 1—3).

612. Пеня, надающая на "рахинбурговъ", отказавшихся и послов акта _tancono" разсмотръть дъло, возбудила много предположеній. Sohm ("Proz." р. 153) видить въ "3 sol." вознагражденіе "за потерянный день" (аналогичны "3 sol." за безуспъшную "тестацію", см. 50, 2), помимо котораго на "рахинб." падаетъ еще особый штрафъ ("15 sol.") за ослушаніе "tanсопо"; так. обр., по Зому (у котораго вообще можно отмътить тенденцію ускорить [ср. еще прим. 531] древне-германскій процессъ, медлительность и осторожность котораго особенно подчеркиваетъ Waitz "A. R.") "solem collocare" (см. прим. 372) въ §§ 1 и 2 - тождественны. -- Waitz ("А. R" р. 169) и особенно Siegel ("Ger.-Verf." p. 147; см. также Behrend "L. S.", 2-ое изд., p. 119), основываясь на чтеніи "ante sol. coll.". предполагають, что "3 sol." должны были вноситься немедленно, до конца судебнаго застранія; въ случать же неуплаты возникаль новый штрафъ въ "15 sol.". послъ вторичнаго судебнаго засъданія (вторичнаго "sol. colloc."). Brunner (, R. G." II р. 355) предполагаеть, что рахинбурги должны были торжественно объщать (§ 2 - "fidem facere"; см. прим. 370), еще до "захожденія солица", уплату 3 sol.", въ противномъ же случав штрафъ этотъ "увеличивался до 15 sol."-Наконецъ, Geffcken ("L. S." р. 215), опираясь на чтеніе Wolf., 9653, П. ПІ, Her., Em. — "collegato sole", думаеть, что истецъ долженъ быль ожидать действія своего "tancono" до конца судебнаго засъданія и, выяснивъ такимъ образомъ безрезультатность "tancono". могъ обжаловать (въ другомъ судебномъ засъданія; о немъ не говорится въ текстъ, но оно явствуетъ изъ выраженія "culp. iud.", примъняемаго лишь въ случаяхъ судебнаго ръшенія) бездъйствіе рахинбурговъ, на которыхъ тогда падалъ штрафъ въ 3 sol.; въ случать же неуплаты 3 sol. и дальнъйшаго отказа въ судоговореніи, рахинб. послъ такой-же процедуры (констатированіе отказа черезъ "sol. coll."; новое судебное засъданіе) приговаривались къ усиленному штрафу въ 15 sol.

613. Для ръшенія спорнаго (см. предыд. прим.) вопроса важно, между прочимъ, отмътить варіантъ-"et si *adhuc*".—Относительно штрафа въ 15 sol. см. еще прим. 523.

614. За неправильное ръшеніе (§ 3) и за (Add. 1) бездоказательное обжалованіе приговора "Urteilschelte" (технич. терминъ—"lacina", "contradicere", см. прим

155 и 309)—одинаковое наказаніе (о принципъ уравнительности см. еще прим. 50д). По салическому праву обвинение въ завъдомо ложномъ приговоръ является однимъ изъ видовъ "оскорбленія словомъ" (см. tit. 30, особенно 30, 7; ср. L. Alam, 41, 3-"iudici iniuriam facere"). Другія Правды отмѣчають, кромѣ злонамъренности, еще и иныя причины неправильности (фактъ неправильности доказывался тымь, что недовольный приговоромь само указываль лучшее рышене вопроса; см. L. Alam. 44) приговора.—L. Baiuw. 2, 17 (подъ вліяніемъ L. Wis. II, 18-cm. H.): "Iudex si accepta pecunia male iudicaverit, ille qui iniuste aliquid ab eo per sententiam iudicantis abstulerit, ablata restituat. Nam iudex, qui pecuniam perperam iudicaverit, in duplum ei, cui damnum intulerat, cogatur exsolvere, quia ferre sententiam contra legum nostrarum statuta praesumpsit; et in fisco cogatur 40 sol. persolvere". 18: "Si vero nec per gratiam nec per cupiditatem, sed per errorem iniuste iudicavit, iudicium ipsius, in quo errasse cognoscitur, non habeat firmitatem; iudex non vacet ad culpam".-l. Burg. Prima Constit. 10: "Si quis sane iudicum, tam barbarus quam Romanus. per simplicitatem aut neglegentiam praeventus forsitan non ea, quae leges continent, iudicavit, et a coruptione alienus est, 30 sol. multa se noverit solu turum, causa denuo discussis partibus iudicanda .- L. Burg. 90, 2: "Si vero iudices ..... iniuste iudicaverint, ter duodenos sol. multa nomine nobis inlaturos esse se cognoscant".--L. Wis. II, 1, 18: "Iudex si per quodlibet commodum male iudicaverit et cuicumque iniuste quidquam auferri preceperit, ille, qui a iudice ordinatus ad tollendum fuerat destinatus, ea que tulit restituat. Nam ipse iudex contrarius equitatis aliut tantum de suo, quantum auferri iusserat, mox reformet, id est, ablate rei simpla redintegratione concessa, pro satisfactione sue temeritatis aliut tantum, quantum auferri preceperat, de sua facultate illi, quem iniuste damnaverat, reddat..... Sin autem per ignorantiam iniuste iudicaverit et sacramentis se potuerit excusare, quod non per amicitiam vel cupiditate aut per commodum quolibet, sed tantumdem ignoranter hoc fecerit: quod iudicabit non valeat, et ipse iudex non inplicetur in culpa",

615. Grimm, принимая ("R.-Alt. p. 111) чтеніе "chrène crùda" объясняеть— "reines (heiliges) Kraut ("crùda=латиниз. герм. "krùt =нъм. "Kraut-); "Муthol." р. 608 онъ остается при этомъ объяснении, хотя считаетъ достойнымъ вниманія и разъясненіе Leo ("Malb. Glosse" II p. 149) изъ кельтскаго criadh"= "земля", "ныль"; "Vorrede" (Merkel "L. S." р. LIII) онъ уже объясняеть "pulvis de corpore mortuo⁴ (отъ "chrèo"—"мертвое тъло", см. прим. 202).—Müllenhoff (Waitz "A. R." p. 281) отказывается отъ какого-либо объясненія, признавая однако этимологіи Гримма весьма шаткими. — Clement ("L. S." р. 238), читая "henethrude", нереводитъ "Totenwurf" (старо-фризское "hen", "henne"-"мертвецъ"; "thruda" сближается съ англ. "to throw" – "бросать"). —Всъ эти объясненія, какъ видно, не только не разъясняютъ смыслъ юридическаго термина, но и вообще не стоять въ какой-либо достаточно исной связи съ содержаніемь tit. 58. Попытку исправить этоть общій педостатокъ сдълаль Zöpfl ("R.-Gesch." III p. 383, 13 и "Vorrede" къ Clement "L. S."pp, XI sq.); "chrenecruda" онъ разлагаетъ на "chrèo" (-"мертвое тъло") и "cruda" (=не только нъм. "Kraut", но и нъм. "Pulver"-"пыль"; приводится выражение "Kraut und Loth"—"порохъ и свинецъ") и объясняетъ—"pulvis de hereditate" (въ древнихъ ивм. юрилическихъ намятникахъ "hereditas" часто обозначалась чрезъ "Тофleib" [буквально-"мертвое тъло]). т. е. передача ("hereditas") посредствомъ символическаго акта бросанія "пыли".

616. Указаніе на "радалогит tempore" не можеть, по Бруннеру (R. G." I р. 299, 37) свидътельствовать въ пользу составленія Правды въ языческое еще время (см. введ. А), т. к. оно является неудачной поздиъйшей вставкой: родовая номощь при уплать вергельда ничего общаго не имъетъ съ "язычествомъ и продержалась кое-гдъ въ теченіе всъхъ среднихъ въковъ (до конца XIII в., см. Pardessus "L. S." р. 663).—Опущеніе всей главы въ нѣкот. текстахъ Ш въ виду того, что обычай "crenecruda"-"deinceps nunquam valeat" (L. Rip. сохранила одно лишь заглавіе - "De aroene"), а также Add. 1, указывають на то, что въ некоторыхъ местностяхъ родовая порука (техн. терм. - "Мадhaftung"; ср. прим. 457) исчезла очень рано вслъдствіе разложенія родовъ или подъ вліяніемъ административныхъ запрещеній (Decretio Childeberti II a. 596 c. 5: "De homicidiis vero ita iussimus observare, ut quicumque ausu temerario alium sine causa occiderit, vitae periculum feriatur: nam non de precio redemptionis se redimat aut componat. Forsitan convenit ut ad solutionem quisque discendat, nullus de parentibus aut amicis ei quicquam adiuvet; nisi qui praesumpserit ei aliquid adiuvare, suum weregildum omnino componat; quia iustum est, ut qui novit occidere, discat morire". - L. Burg. 2, 6: "Hoc specialiter in huiusmodi causa universitas noverit observandum, ut interfecti parentes nullum nisi homicidam persequendum esse cognoscant, quia sicut criminosum iubemus extingui, ita nihil molestiae sustinere patimur innocentem".-L. Wis. VI, 1, 7: "Omnia crimina suos sequantur auctores, nec pater pro filio, nec filius pro patrem, nec uxor pro marito, nec maritus pro uxorem, nec frater pro fratrem, nec vicinus pro vicino, nec propincus pro propinco nullam calumniam pertimescat; sed ille solus iudicetur culpabilis, qui culpanda conmittit, et crimen cum illo, qui fecit, moriatur ["считается искупленнымъ"]. Nec sucessores aut heredes pro factis parentum ullum periculum pertimescant"). Ср. однако (Сар. IV, 2; Сар. V, 7).—Причина исчезновенія указывается спорными словами: "quia per ipsam cecidit multorum potestas". При передачъ "multorum potestas" чрезъ "многовластіе" (власть родовъ, выражающаяся въ неограниченной "фаидъ"? см. прим. 139) не получается удовлетворительнаго объясненія; мало убъдительны и эмендація (Horten "Die Personalexekution" I pp. 57. Anm. 142; 139. Anm. 122) "multarum" ("multa"—"пеня", "наказаніе") и вытекающее изъ нея объясненіе, что распредъленіе пени на большое количество лицъ уничтожало будто бы дъйствительность наказанія. Другое объясненіе дають Zöpfl ("R. Gesch." III pp. 394, 395) и Brunner ("R. G." I pp. 206, 221), понимая подъ "potestas" — "благосостояніе", и указывая на то, что oбsзательная родовая помощь при громадности "композицій" должна была приводить къ разоренію или, во всякомъ случає, къ экономическому ослабленію цълаго рода, возбуждая иногда смертельную распрю между сородичами, какъ указываетъ Zöpfl, приводя Сар. Aquisgr. a. 810 c. 3: "De homicidiis factis anno praesenti inter vulgares homines, quos propter pulverem mortalem ("pulv. mort." Zöpfl считаетъ буквальнымъ переводомъ герм. "chrene-cruda") acta sunt".--Родовая порука стала замёняться другими формами. Ср. L. Rip. 12, 2: "Et ubicumque sexcenti solidi (при убійствъ родоспособной женщины, о которомъ говорилъ § 1-см. прим. 151) accendunt, si ille homo pauper fuerit. ut insimul solvere non possit, per tres decessiones filiorum solvat".-Cap. L. Rip. add. a. 803. c. 3: "Homo ingenuus qui multa qualibet solvere non potuerit et fideiussores non habuerit, liceat ei semet ipsum in wadium (см. прим. 365L. Baiuw. 11, 4) ei cui debitor est mittere, usque dum multa quam debuit persolvat".

617. "Facultas" въ данномъ мъстъ (но см. tit. 46)—только движимое имущество, къ которому, по общему мнънію (Sohm "Proz." р. 176, "R. u. Ger.-Verf." р. 117, 55; Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV 518, 93; R. Schmidt "Affatomie" рр. 33 sq. который спеціально полемизируеть противъ Лампрехта "Wirtsch.-Leb." I рр. 23, 24), "саза" не принадлежитъ (но см. 27, Add. 11 и прим. 292), какъ видно изъ того, что текстъ спеціально различаетъ "facultas" съ одной стороны (на удовлетвореніе родственниковъ убитаго), и "terra" ("надълъ", нъм. "Нибе") и "саза" (передаются черезъ "chrenecruda" родственникамъ убищи) съ другой.

618. "Lex" "пеня"; см. Sohm "Reichs-u. Ger.-Verf." р. 104. 4. — Получасмый вергельдъ у салическихъ франковъ (см. tit. 62) ръзко (см. прим. 651) распадался на 2 части: одна половина шла семых убитаго (нъм. терм. "Erbsühne"). другая — роду ("Мадзühne"; "Маден" см. прим. 457); аналогичное распредъленіе приходится допустить и относительно платимаго вергельда (см. L. Sax. 19). "Тота lege", слъдовательно, обозначаеть здъсь не весь вергельдъ полностью, а лишь ту часть (ср. "medietas" — прим. 627), которая приходилась на долю самого убійцы и которую онъ не могъ покрыть отдачей всей своей "facultas".

620. "Quattuor anguli" (см. прим. 606—Sept. Caus. VII, 6 "quattuor solia") еще и теперь обычное pars pro toto — "alle Winkel", "vier Wände" виъсто "домъ".

619. ('м. прим. 151.

621. "Duropullus"—"dur" (ср. англ. "door", нъм. "Thür"—"дверь) и "pel", "pil" (—"столбъ", ср. англ. "to pillow"— "подпирать") = "порогъ" (фризское—"Durpel"), какъ показываетъ и объяснительное "limitare" (итал. "limitare", "limitale"; лат.—"limen").

622. Символическимъ актомъ "iactare" (см. прим. 615; ср. "festucatio"— прим. 474 и 477) убійца передаетъ домъ и надълъ "ближайшему" родственнику вмъсть съ обязательствомъ доплатить педостающую часть вергельда

623. Важно, что "pater" является лишь въ качествъ "ближайшаго ролственника", на котораго, на ряду съ другими "Magen", надаетъ "Maghaftung" (см. прим. 616). Это указываетъ на то, что въ данномъ случать сынъ совершенно уже вышель изъ подъ опеки ("Munt", см. прим. 138) отца (иначе отецъ долженъ былъ платить за него и безъ всякаго акта "chrenecruda"; см. цвтаты въ прим. 234; аналогія - господинъ и рабъ); поэтому данное мъсто и играетъ важную роль въ спорномъ вопросъ, когда сынъ эманенпировался оть влаети отца. Kraut ("Vormundschaft" II pp. 590, 591) предполагаетъ, что змансипація совпадала съ совершеннольтіємъ (см. прим. 234); Sohm ("Reichs-u.-Ger Verf." pp. 342, 545, 546). что она совпадала съ передачей оружія ("Wehrhaftmachung"--см. прим 234); Heusler ("Instit." II pp. 435 sq.) и Brunner ("R. G." 1 pp. 76, 77) указывають, что сынъ становился "самостоятельнымъ" ("home suae potestatis") лишь при пріобрътеніи экономической самостоятельности лишь фактическое отлъление сына, т. е. его женитьба, основание собственнаго хозяйства и семьи (гд'в сынъ самъ, въ свою очередь, становился "mundporo"см. прим. 138), прекращали отцовскую "munt".—Чтеніе "mater" вм'єсто "pater" удерживаеть Waitz ("А. R." р. 109; ради аналогіи съ tit. 59) и защищають Lamprecht ("Wirtsch.-Leb." I p. 26) и Dargun (Mutterrecht" p. 70; см. сляд.

прим.); Amira ("Erbenfolge" pp. 23 sq.) и Brunner (статья въ "Zeitschr d. Savigny-Stiftung, Germ. Abt. III pp. 40, 41) считаютъ это опинбкой (особенно "pater ant mater") переписчиковъ.

624. "Tres de generatione matris" ("Spillmagen"—см. прим. 457) лучшіе тексты ставять впереди "tres de generatione patris" ("Schwertmagen"); по мнънію Dargun'a ("Mutterrecht" pp. 70, 71), Lamprecht'a (статья въ "Festgaben für Hanssen" p. 71) и Heusler'a ("Instit." II p. 522) такое предпочтеніе родни по матери является переживаніемъ "материнскаго права" (см. еще Waitz "А. R." pp. 110, 111).—Относительно "generatio" см. прим. 458.—Спорный вопросъ, понимать ли подъ "tres"—три лица или "genicula" (см. прим. 458), разръщается Сар. II, 3.

625. См. прим. 416.

626. См. прим. 87.

627. Спорно какъ происходила уплата недостающей части вергельда: платить ли каждый изъ "proximiores" (въ текстъ вездъ говорится про едимичное лицо: "iactare super illum".... "quicumque non habeat".... "iterum super illum chr. iactet".... etc.) ототьльно (такъ-Amira "Erbenfolge" p. 27; Horten "Personalexekution" р. 49, 126), беря на себя всю недостающую сумму (см. _integrum debitum". _tota lege solvat") и передавая уплату слъдующему "proximior" ишь тогда, когда у него самого ничего не оставалось ("рацреrior" въ текств! о *разорительности* "chrenecruda" см. прим. 616); или жө недостающая часть уплачивается встыми за-разъ (такъ-Wilda "Strafrecht" р. 391; Brunner, статья въ "Zeitschr. d. Savigny-Stift." III pp. 38, 39), причемъ одна "medietas" падаетъ на "tr. de gener. matr.". другая на "tr. de gen. patr.", и ваносы отдъльныхъ лицъ тоже напередъ опредълены (тогда аналогія съ Cap. II, 3) "закономъ" ("quantum lex addicat"). Противъ второго объясненія можно выдвинуть рядъ въскихъ соображеній: подлежащимъ является убійца. который, покидая домъ свой, передаетъ уплату той "medietas" вергельда. которая надаеть на его долю (см. прим. 618) "по закону" ("quantum lex addicat"; предыд. "aut" = .et", см. прим. 412), но которую онъ "не можетъ" ("diger"-_имъть нужду", .не доставать", какъ указаль Pardessus "L. S." р. 399. note 641) уплатить, своимъ родственникамъ.—Следующее "hoc est" по общему мибнію (Lamprecht "Wirtsch.-Leb." І р. 26; Brunner, статья р. 40) ошибочно вмъсто "hoc et".

628. "Pauperior... etc." — очень важное указаніе на то, что каждый изъ"proximiores" платиль до полнаго истощенія ("chrenecruda iactet"); защитники коллективной уплаты (см. предыд. прим.) видять въ этомъ лишь обязательную помощь болбе состоятельнаго (Brunner, статья р. 40, предполагаетъ
даже, что "богатый" браль на себя всю часть—"integrum debitum"—"бъднаго"),
когда "pauperior" не могь внести всей падающей на него доли уплаты.

629. Итакъ, убійца во избъжаніе "файды" (см. прим. 139) съ самаго начала вошель въ извъстное соглашение съ родственниками убитаго и гарантировалъ уплату вергельда по формъ "fides facta" (см. tit. 50); если же всъ "ргохітіогев" не могли собрать нужной суммы, родственники убитаго должны были (могли?) выставить убійцу на 4 судебныхъ собраніяхъ для того, чтобы кто-либо могъ его выкупить уплатой недостающей суммы. Выставленіе это (см. Сар. IV, 2; Сар. V, 7) является, повидимому, пережиткомъ тъхъ порядковъ, когда родовая порука не ограничивалась извъстнымъ кругомъ "ргохі-

miores", а падала на весь родъ ("Sippe", см. прим. 457) — Съ другой стороны, одна формула (Marculf, II, 28) указываетъ, что выкупали иногда и чужів: "Dum instigante adversario...., in casus graves cecidi, unde mortis periculum incurrere potueram, sed, dum vestra pietas me iam morte adiudicatum de pecunia vestra redemistis...., pro hoc statum ingenuitatis meae vobis visus sum obnoxiasse ita ut ab hac die de vestro servitio non discedam".

630. Выкупъ жизни (см. прим. 142) не состоялся; поэтому родственники убитаго могутъ вознаградить себя (отомстить) смертью убійцы (см. прим. 425, 426—случаи "дозволеннаго" убійства; ср. еще прим. 213 и 252 — L. Burg. 35, 1, 2; ср. прим. 631, L. Baiuw. 2, 1—политическая смерть, превращеніе въ раба; переходная ступень—временное закабаленіе, см. Сар. l. Rip. add. с. 3—прим. 616); это обстоятельство тоже является характернымъ пережиткомъ того времени, когда кровавая месть не замънялась еще системой "композицій".

631. Этимологическое объяснение слова "alodis" спорно: одии, по примъру Гримма ("R.-Alt." р. 493), считаютъ его германскимъ ("al" — "совсъмъ", ер. "alsaccia" въ L. Rip. 58, 19-прим. 610; "о̀d"-"имущество", "собственность"; Clement "L. S." р. 241 указываетъ, что въ пъснъ объ Отфридъ "òdegun"-"богатые", "многопомъстные" люди); другіе-негерманскимъ (галлоримскимъ, Müllenhoff y Waitz "A. R." p. 278; галльскимъ, Fustel de Coulanges "Instit." IV pp. 161 — 163). — Въ эпоху L. S. "alodis" значитъ "hereditas", какъ видно нзъ текста L. S., другихъ Правдъ и, особенно, терминологіи "формулъ" (ср. Form. Tur. 25: "Placuit atque convenit inter illum et germanum suum illum ut hereditatem paternam inter se dividere vel exaequare deberent"... Form. Senon. 29: "Placuit atque convenit inter illum et germanum suum illum de alote qui fuit genitoris ut dividere vel exacquare deberent..."). - Sohm ("Reichs-u. Ger-Verf." p. 118) полагаетъ, что "alodis" въ L. S.-технич, терминъ для движимаго лишь имущества, но противъ этого говорить уже самый тексть tit. 59, различающій два типа "hereditas": первый (§§ 1-4)-на движимость, второй (§ 5)—на землю, на "надълъ"; противоръчитъ этому и словоупотребление въ другихъ Правдахъ. – L. Rip. 56 ("De alodibus" – заглавіе одного Cod.), 1: "Si quis absque liberis defunctus fuerit, si pater materqui subrectis (, superstites"даеть друг. Cod.) fuerint, in hereditate succedant. 2: "Si pater si materque non fuerint, inter frater et soror succidant". 3: "Sin autem nec eos habuerint ("habuerit"---gpyr. Cod.), soror matris patrisque succedant. Deinceps usque quinto genuclo (см. прим. 458), qui proximus fuerat, in hereditatem succedat". 4: "Sed cum viriles sexus extederit ("extiterit"-- apyr. Cod.), femina in hereditate aviatica non succedat".-L. Baiuw. 2, 1: "Ut nullus liber Baiuwarius alodem aut vitam sine capitale crimen perdat; i.e. si in necem ducis consiliatus fuerit, aut inimicos in provinciam invitaverit.... et exinde probatus inventus fuerit. Tunc in ducis sit protestate vita ipsius, et omnes res eius in patrimonium. Ceteras vero.... peccatos, usque habet substantiam conponat secundum legem; si vero non habet (cm. L. S. tit. 58), ipse se in servitio deprimat et per.... singulos menses vel annos quantum lucrare quiverit, persolvat cui deliquit, donec debitum universum restituat". — L. Baiuw. 12, 8: "Quotiens de conmarcanis (см. прим. 462) contentio nascitur, ubi evidentia signa non apparent in arboribus aut in montibus nec in fluminibus, et iste dicit: "hucusque antecessores mei tenuerunt et in alodem mihi reliquerunt, et ostendit secundum proprium arbitrium locum; alter vero nihilominus in istius partem ingreditur, alium ostendit locum secun-

dum prioris verba suum et suorum antecessorum semper fuisse usque in praesens fuisse asseritur, et si alia probatio nusquam invenire dinoscitur, nec utriusque invasionem conprensare voluerint, tunc..... cui Deus fortiorem dederit et victoriam, ad ipsius partem designata pars ut quaerit pertineat".-L. Thur. "De alodibus". 26: "Hereditatem defuncti filius non filia suscipiat". 27: "Si filium non habuit, qui defunctus est, ad filiam pecunia et mancipia, terra vero ad proximum paternae generationis (см. прим. 457, 458) consanguineum pertineat". 28: "Si autem nec filiam non habuit, soror eius pecuniam et mancipia, terram proximus paternae generationis accipiat". 29: "Si autem nec filiam nec sororem habuit, sed matrem tantum superstitem reliquit, quod filia vel soror debuerunt, mater suscipiat, id est pecuniam et mancipia". 30: "Quodsi nec filium nec filiam nec sororem aut matrem dimisit superstites, proximus qui fuerit paternae generationis heres ex toto succedat, tam in pecunia atque in mancipia quam in terra". 31: см. прим. 425. 32: "Mater moriens filio terram, mancipia, pecuniam demittat, filiae vero spolia colli (с. 38 говоритъ про "ornamenta muliebria, quod rhedo dicunt"; rhedo, поздитйшее нъм. "Gerade", "rade" въ Саксонскомъ Зерцаль - "hereditas" женщины, которое состояло преимущественно изъ "домашняго скарба" [отсюда и терминъ "Gerade", т. e. "Geräthe" = "supellex", см. Grimm "R. Alt." p. 567], т. е. предметовъ для личнаго [одежды, украшенія] и хозяйственнаго (скотъ, птица; инвентарь дома и кухни; живой инвентарь дома-рабы] обихода), i. e. murenulas, nuscas, monilia, inaures, vestes, armillas, vel quicquid ornamenti proprii videbatur habuisse". 33: "Si nec filium nec filiam habuerit, sororem vero habuerit, sorori pecuniam et mancipia, proximo vero paterni generis terram relinquat". 34: см. прим. 458.-L. Cham. 42: "Si quis Francus homo habuerit filios, hereditatem suam de sylva et de terra eis dimittat et de mancipiis et de peculio. De materna hereditate similiter in filiam veniat".

632. "Filii" = братья и сестры (=нъм. "Geschwister"; ср. еще 13, Add. 2; см. "fratres" въ L. Wis. III, 4, 7—прим. 248) и вообще всъ члены прямого потомства.—Ср. L. Wis. IV, 2, 1: "Si pater vel mater intestati discesserint, sorores cum fratribus in omni parentum facultate..... equali divisione succedant". 2: "In hereditate illius, qui moritur, si intestatus discesserit, filii primi sunt. Si filii desunt, nepotibus debetur hereditas. Si nec nepotes fuerint, pronepotes ad hereditatem vocantur. Si vero qui moritur nec filios nec nepotes seu patrem vel matrem reliquid, tunc avus aut avia hereditatem sibimet vindicabit". 3: "Quando supradicte persone desunt, que aut de superiori aut de inferiori genere discreto ordino veniunt, tunc ille persone, que sunt a latere constitute, requirantur, ut hereditatem accipiant". 7: "Qui moritur si tantummodo amitam, h. e. patris sororem, et materteram, h. e. matris sororem, relinquid, equali iure succedant in hereditate defuncti". 8: "Qui moritur si fratres et sorores non reliquerit et filios fratrum vel sororum reliquerit.... omnem hereditatem.... equali per capita dividant portionem".

633. Непонятное опущение "ратет" въ данномъ мъстъ, и вообще безусловное предпочтеніе материнской родни вызвали массу поправокъ переписчиковъ (см. варіанты) и множество толкованій. Dargun ("Mutterrecht" pp. 64 sq.), Heusler ("Instit." II pp. 521 sq.), Ficker ("Erbenfolge" III p. 519) видять въ данномъ постановленіи ясный остатокъ архаическаго "материнскаго права", по которому кровное родство устанавливалось женщинами—"родительницами".—

Съ другой стороны, Pardessus (L. S. p. 701), Amira ("Erbenfolge" pp. 1 sq.) и Glasson ("Hist. du droit et des instit. de la France" Ш р. 615) предполагають. что данное постановленіе (§§ 1-4) есть лишь дополнительный законъ, который, оставляя совершенно въ сторонъ общепризнанныя права отца и отцовской родни ("Schwertmagen", см. прим. 457), регулируетъ лишь спорныя права матери и ея родни ("Spillmagen").-Waitz ("А. R." р. 108) думаетъ, что сынъ не мого имъть при жизни отца "собственнаго" имущества (но см. прим. 623), этимъ де и объясняется естественное отсутствіе "отца" въ числъ сыновнихъ наслъдниковъ; сходно Lamprecht ("Wirtsch.-Leb." I р. 37) и Geffcken ("L. S." р. 223), которые (оставивъ въ сторонъ вопросъ объ экономической несамостоятельности сына при жизни отца) объясняють отсутствіе "pater сстественнымъ предположениемъ законодателя (какъ и Сар. V, 3), что "отецъ" въ громадномъ большинствъ случаевъ не переживаетъ "сына". — Наконецъ, по Davoud-Oghlou ("Hist. de la législ. des anc. Germ." I р. 554), предпочтение "женщинъ" есть компенсація (нъск. похоже и Geffcken , L. S." р. 224) за исключеніе ихъ отъ наслёдованія "земли".

634. Братъ u ("aut"="et", см. прим. 412) сестра умершаго.

635. Особое предпочтеніе сестры матери (или, Add. 1, сестры отца) до сихъ поръ не получило достаточнаго объясненія; даже съ точки зрѣнія "материнскаго права" преимущество это является загадкой, т. к. "сестра" и "брата" матери, какъ дѣти одной "родительницы" должны являться одинаково близкими (впрочемъ, Dargun, "Mutterrecht" р. 61 предполагаетъ "принципіальное" предпочтеніе экенщины вообще, какъ "единственной продолжительницы рода") родственниками. Въ виду недостаточности обычныхъ объясненій явились, съ одной стороны, совершенно невѣроятная гипетеза Фиккера ("Erbenfolge" III р. 520), что терминъ "sorores" (по аналогіи съ "filii", см. прим. 632) обнимаетъ и сестру и брата ("Geschwister" по нѣм.), а съ другой — полный отказъ Waitz'a ("А. R." р. 111) "проникнуть въ тайныя причины" даннаго явленія.

636. Неясное указаніе на "illae generationes" (см. прим. 458). находить удовлетворительное объясненіе при сличеніи съ параллельнымъ мъстомъ L. Rip. 56, 3—см. прим. 631.

637. "De terra vero salica.... etc"—знаменитый "Салическій законъ", сыгравшій столь видную роль въ политической исторіи Испаніи и Францін, хотя слово "salica", по общему убъжденію (см. особенно Sybel "Königth." р. 25 и Waitz "A. R." pp. 117, 120, 121)—прибавленіе позднъйшее.—Относительно значенія термина "terra salica" существуєть множество расходящихся мівній. Одни (Eichhorn "Staats u. R. G." § 65; Pardessus "L. S." pp. 704 sq.; Waitz "A. R." pp. 118 sq.; Maurer "Einleitung..." p. 169, 1; Heusler "Instit." II p. 575,9) видять въ "terra salica" (какъ и въ "terra aviatica" L. Rip. 56, 4-прим. 631; тоть же терминъ сохранился и въ салич. правъ. напр., Extrav. A, 2 [чтеніе Her.]: "Si quis alteri avicam terram suam commendaverit et ei noluerit reddere, si eum admalluerit et convinxerit, DC din. q. f. sol. XV culp. iud.; ср. еще "terra antecessorum"—L. Baiuw. 12, 8, прим. 631) — "Stammland", т. е. родовую землю въ отличіе отъ благопріобрътенной (см. Сар. V, 3). Другіе (особенно Schröder "Lehrb. d. R. G." pp. 208 sq.; сходно Thudichum "Sala" pp. 37 sq. 61 sq.; но уже Eccard "Leges Francorum" a. 1720 р. 107, приводящій флорентинскую глоссу: "terra salica"—"selilant"), на основаніи спеціальныхъ изслъдованій Guérard'а

("Polypt." pp. 485 sq., 491 sq.), видять въ "terra salica"-"Hofland", "дворовую землю", т. е. землю принадлежавшую къ "господскому дому" ("sala", "curtis salica"; "Salhof", поэднъе-"Fronhof"; сама земля называлась "terra salica", "mansus dominicus", "mansus indominicatus", "Salland"), изъятую изъ состава земель "марки" (см. прим. 461) и образовавшуюся путемъ королевскаго даренія (посредствомъ "praeceptum regis", см. tit. 14, 4).—Третьи (напр., Geffcken "L. S." р. 227) комбинируетъ оба объясненія: "terra salica" это-земля, принадлежащая къ какому-ниб. "дому" вообще (не только "помъщичьему"; "sala"--"домъ", "дворъ" вообще см. Clement "L. S." pp. 8, 9; ср. "salina" tit. 16, 2), притомъ земля родовая ("aviatica").--Многіе (намекъ уже у Waitz'a "A. R." р. 120) не видять въ этомъ спеціальнаго термина, а переводять обще "салическая земля", "владеніе по салич. праву" (Grimm y Merkel "L. S." p. LXXXIII, Sohm "Reichs- u Ger.-Verf." p. 45, 21).—Наконецъ, Sohm ("Berichte über d. Verhandl. d. Sächs. Gesellsch. d. Wissensch. p. 1894 pp. 164 sq.) объясняеть— "Volkland", т. е. общенародная земля, переходившая въ отдёльнымъ лицамъ не въ собственность, а лишь въ пользованіе; въ случав отсутствія "сыновей" (мужчинъ-работниковъ) земля эта опять отходила къ общинъ. Послъднее толкованіе связано однако съ невърнымъ пониманіемъ англосаксонскаго folcland. Этотъ терминъ означаетъ землю находившуюся во владвніи по народному, т. е. обычному праву, а не по спеціальной привилегіи (bócland).

638. Прибавленіе Her. болѣе поздняго происхожденія, какъ видно изъ терминовъ "per stirpes", "per capita", взятыхъ изъ римскаго права.

639. Землю наслъдуютъ мужчины—не женщины; ср. прим. 631 – L. Rip. 56, 3; L. Thur. 26 sq.-Много спорнаго, впрочемъ, вноситъ выражение "qui fratres fuerunt". Thudichum ("Gau u. Mark-Verf." p. 188) предполагаетъ, что этобратья умершаго; Geffcken ("L. S." p. 227) примыкаеть къ этому мивнію, думая, что данное постановление разсматриваеть тоть спеціальный случай, когда умершій не оставиль сыновей (аналогично съ опущеніемъ "pater" въ tit. 59, 1; см. прим. 633).—Съ другой стороны, Gierke ("Zeitschr. für R.-G." XII p. 441) и Blumenstock ("Entstehung d. Immob.-Eigenth." I p. 267) видять въ этихъ "fratres"—сыновей умершаго ("fratres" въ смыслъ нъм. "Geschwister", см. L. Wis. Ш. 4, 7-прим. 248), указывая на Сар. V, 3 и на "filii" въ прибавленіи Нег. (но см. прим. 638).—Наконецъ, Pardessus ("L. S." p. 717) и Amira ("Erbenfolge" рр. 14, 15) предполагають, что прибавленіе "qui fratres fuerunt" ясно указываеть на то, что въ виду отнюдь не имъется исключение "женщинъ" вообще (и по Waitz'y, "A. R." р. 113, текстъ не позволяетъ говорить о "безусловномъ исключеніи женщинъ"), а лишь извъстное ограниченіе ихъ правъ: только "братья" имъютъ преимущество передъ "сестрами" ("сынъ" умершаго передъ "дочерью"; "братъ" умершаго передъ "сестрой", но не "племянницей"!). — Въ случать отсутствія наследниковъ-мужчинь земля переходила, какъ можно заключить изъ Сар. V, 3, къ "vicini", т. е. "общинъ"; впрочемъ, Eichhorn ("Staats u. R. G." I § 65) и Grimm ("R.-Alt." р. 407) предполагають, что этоть переходъ могъ состояться лишь въ случав полнаго отсутствія (при отсутствіи мужчинъ" земля nepexoдила къ "женщинамъ") наслъдниковъ вообще.

640. "Parentilla"—см. прим. 457.—Трирскій фрагментъ (древне-нъм. переводъ) даетъ: "De sich fon sinen magun (="Magen"; см. прим. 457) nimit".— Отказы отъ родового сообщества были, повидимому, часты, т. к. имъ посвящена спеціальная глава; характерна и редакція ("tollere vult") главы: оче-

видно, пребываніе въ родовомъ союзѣ было иногда сопряжено съ такими ощутительными жертвами (см. прим. 616), что являлось "желаніе" сбросить съ себя родовое иго; а, во-вторыхъ, выходъ отдѣльныхъ членовъ былъ выгоденъ королю не только въ подитическомъ (ослабленіе "multorum potestas". см. прим. 616), но и въ финансовомъ отношеніи: "hereditas" безроднаго (см. прим. 645) шла въ казну, невозможность имъть "соприсяжниковъ" учащала случан фискально-выгоднаго "ordale" (см. прим. 563 и 558).

641. "Thunginus", см. прим. 448; "thung. aut centenarius" (въ варьянтъ), см. прим. 449.

642. Ср. бросаніе "de quattuor angulos" tit. 58, 1 (см. еще прим. 620), символически изображающее окончательный отказъ.—Ломаніе и бросаніе ольжовых прутьевъ стоитъ въ связи (Dahn "Könige" VII, 2 р. 52) съ выдающейся ролью этого дерева въ германской мисологіи.

643. "luramento", по общему мижнію (исключеніе—Siegel "Ger.-Verf." р. 184: "клятвенно")—отказъ отъ права пользоваться "соприсяжничествомъ" (см. прим. 151) сородичей; "de hereditatem" — отказъ отъ права наслъдованія и, далъе (nulla compositio")—отказъ отъ права на извъстную часть (см. tit. 62) вергельда.

644. "Ratio" (если это не описка вмѣсто "portio"; ср. 59, 5, разночт.— "portio aut hereditas"...) можно бы передать — "солидарность" (см. Lamprecht "Wirtsch.-Leb." I p. 22, 5).

645. Король въ качествъ принципальнаго защитника "слабыхъ" (см. прим. 138), является естественнымъ наслъдникомъ человъка, лишеннаго родовой защиты и поэтому находящагося "in sermone regis" (см. прим. 138).

646. Этимологія слова "charoena" мало выяснена. Müllenhoff (Waitz "A. R." р. 280), читая съ нѣкот. Codd. "charuina" разлагаетъ: "char", "chari"— "войско", "шайка" (ср. L. Rip. 64, "hariraida"—см. прим. 163) и .winna"— насильственное (готское "vinna"—"боль", "горе") отнятіе; Clement ("L. S." р. 244) приводитъ англ. "to harrow"— "грабить", "отнимать силой" и древне-нѣм. "heren"— "итти войной", "разграбить" (ср. теперешн. нѣм. "verheeren").— Правда различаетъ 2 формы "грабежа": менѣе тяжкій, т назыв "Handraub"— "если кто-ниб. рукой (т е. безъ оружія, безъ квалифицированнаго насилія) отниметъ (вообще "возьметъ"; Трирскій фрагментъ переводитъ поэтому "пішіт; тѣмъ не менѣе "Напdraub" отличается отъ "кражи" отсутствіемъ скрытости) что-либо у другого, какъ гласитъ текстъ (пеня — 30 sol.), и болѣе тяжкій. "Schachraub" (см. прим. 149) — грабежъ съ употребленіемъ опаснаго насиля (иногда "разбой", см. прим. 149), на что указываетъ и характерная (см. прим. 179) пеня въ 63 sol.

647. Geffcken ("L. S." 229) указываетъ, что различе между объими формами "грабежа" отражается и въ терминологіи; "Handraub" опредъляется черезъ—"rapere". "violenter (per vim, virtutem, iracundiam) rapere". "raubare". "ferre" (? см. н.); "violenter ferre", ср. 17. Add. 2; 37 (? см. н.); 61. 1, 3; "Schachraub" черезъ—"expoliare", "violenter (in superventum, adsallire et) expoliare". ср. 14, 1—3, Add. 4—5; 17, 9; 35, 2—4, Add. 2, Add. 3; 55, 1, Add. 1—2,2; 61, 2—Впрочемъ, строгаго различія, при расплывчивости юридическихъ терминовъ L. S (см. прим. 149), всетаки провести нельзя: напр., 55, Add. 3 "ехроliare" — "гай-раге"; съ другой стороны, "adsallire" иногда (напр., 14, 6, Add. 1; Сар. I. 9) обозначаетъ нападеніе не только на имущественныя, но и на личныя права

т. е. "разбой"; не укладывается въ схему и "in furtum expoliare"—14, Add. 3; наконецъ, "ferre" (безъ "violenter")—технич. терм. для "кражи" (см. прим. 127), а не для "грабежа", какъ видно изъ tit. 37 ("per furtum"—"тайно", см. прим. 367; хотя нъкот. варіанты даютъ "violenter ferre").

648. Неясно (уже Waitz "A. R. p. 197) возвращается ли сама вещь, или ея стоимость ("capitale", см. прим. 18).

649. Относительно "homo mortuus" см. 14, Add. 4; 55, 1; "homo vivus"— 14, 1.

650. Самоуправное и поэтому незаконное отнятіе вещи (ср. tit. 37, конецъ; tit. 47 подобный случай не предусматривается), которая была отдана "in tertia manu" (см. прим. 369). L. S. квалифицируетъ какъ "Handraub", рипуарское право (L. Rip. 72, 1—3, 8 и Сар. l. Rip. add. с. 12—см. прим. 491)—какъ "furtum".

651. Cp. 14, Add. 3.

652. "Suscipere tam inimicitias seu patris seu propinqui quam amicitias necesse est; nec implacabiles durant: luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero recipitque satisfactionem universa domus"--roворитъ Тацитъ въ знаменитой 21-й главъ "Германіи". Въ германской "Sippe" (см. прим. 457) дъйствительно было полнъйшее соотвътствіе между правами и обязанностями: обязательной помощи при уплати вергельда (tit. 58) соотвътствовало столь же обязательное участіе въ полученіи вергельда. Получаемый вергельдъ (tit. 62 береть лишь типическій случай — убить "отець") распадался (см. еще прим. 654) на двъ "medietates": "Erbsühne" (см. прим. 618), которая шла ближайшему кругу, собственно семьъ, и "Magstihne", которая переходила къ извъстному количеству (см. Сар. II, 3) родственниковъ "qui proximiores sunt". Съ постепеннымъ распаденіемъ родовыхъ союзовъ и исчезновеніемъ родовой солидарности, исчезло и участіе сородичей въ полученіи (и дачъ) вергельда: въ L. Sax. 19 и L. Fris. 1, 1 "Magsühne" уменьшается до ²/₃, a. L. Rip. и L. Thur. (см. L. Thur. 31—прим. 425) уже совсёмъ не знаютъ этого дъленія — вергельдъ разсматривается какъ наслъдство, которое цамикомъ переходить къ наслъдникамъ убитаго. – L. Rip. 67, 1 (ср. еще L. Rip. 12, 2-прим. 616): "Si quis moriens debitosus aut testamenta vel venditionis seu tradicionis aliquid fecerit, si filios aut filias non relinquerit, quicunque de parentibus suis, quantum unus solidus valet, in hereditatem reciperit, vel cui weregildum eius, si interfectus fuisset, legitimi obvenibat, omnem debitum culp. iud., et omnem factum eius idoniare studeat, aut culpam incurreret".

653. По Сар. II, 3 три нары "proximiores" (съ отцовской и материнской стороны) раздъляють свою часть ("medietas") какъ 6: 2: 1. т. е. пропорціонально степени родственной близости. См. статью Brunner'a, "Zeitschr. d. Savigny-Stift." Ш pp. 34, 35.

654. Brunner. принимая (статья III р. 32) чтеніе "si de "na", особенно подчеркиваеть ("R. G." I, р. 218) рѣзкое различеніе "Vatermagen" и "Muttermagen" (см. прим. 457); въ случав отсутствія родственниковь съ какой-либо стороны, ихъ "portio" переходить къ королю какъ вознагражденіе за "mundium" (см. прим. 138; аналогична причина наслѣдованія фиска въ tit. 60).— Amira (Erbenfolge" р. 27), предпочитая чтеніе "nulla", предполагаеть наслѣдованіе фиска лишь при полнома отсутствіи "proximiores".— Впрочемъ, оба чтенія допускають очень важное наблюденіе. Именно, разъ извъстная "portio"

въ виду отсутствія получателей переходить прямо къфиску, а не кълицамъ, получающимъ "Егьвійне" (см. прим. 652), то этимъ ясно опредъляется разкое разграниченіе между объими частями вергельда, между "Егьвійне" и "Мадвійне", разграниченіе, которое еще яснѣе выступаетъ Сар. І, 5 § 2, гдѣ спеціально различаются претензіи "parentes" съ одной стороны и "filii" съ другой (каждая сторона, какъ видно изътекста, могла потребовать ["requirere"] уплату своей части, т. е. "Magsühne" или "Егьвійне", независимо отъ другой; ср. Brunner "R. G." I р. 218, 9).

655. "Hostis"—"походъ" (см. прим. 257), во время котораго господствуеть особая усиленная охрана, выражающаяся въ утроеніи ставокъ за правонарушенія. — Ср. Recapit. A, 27: "...sol. ССС, ut si quis litum alienum (его обычный вергельдъ, см. прим. 260) in oste occiserit". 28: "...sol. DC, ut si quis hominem ingenuum (обычный вергельдъ, см. 41, 1) in oste occiserit".—Sept. Caus. VIII, 1: "Si quis hominem ingenuum in hoste occiserit et in mortridam (см. прим 414) mittitur, sol. MDCCC (3×200 sol. за тайное убійство утроены за убійство "in hoste") culp. iud.".—L. Rip. 63, 1: "Si quis hominem in hostem interficerit, treplecem weregildum culp. iud.". 2: De texaga (см. прим. 93; пеня за "кражу" по рип. праву—вергельду, см. L. Rip. 18, 1—прим. 31. — Данное указаніе L. Rip. важно въ томъ отношеніи, что устанавливаеть принципіальное утроеніе пенн за всякое правонарушеніе "in hoste", между тёмъ какъ L. S. предусматриваеть лишь "убійство") similiter".—L. Alam. 26.—L. Sax. 37.—L. Fris. 17, 1: "Si quis in exercitu litem concitaverit, novies damnum quod effecit componere cogatur, et ad partem dominicam novies fredum (см. прим. 139) persolvat".

656. Редакція, подчеркивающая "homo qui lege Sal. vivit" (см. прим. 413) могла, по митнію Brunner'а ("R. G." I р. 302, 45) возникнуть только тогда, когда въ франкское войско стали проникать (при сыновьяхъ Хлодовеха, см. Roth "Benefic.-Wesen" pp. 179 sq.) римляне; ихъ вергельдъ "in hoste" не могъ равняться помъченнымъ въ законъ 600 sol., поэтому рядъ Codd. (см. разночт. II, Her., Em.) и измънилъ дальнъйшую редакцію, давая болюе общее "secundum quod in patria....." etc.

657. См. прим. 421.

658. "Leude" (ср. нѣм. "Leute") = "свободный", "homo ingenuus" (см. прим. 411).

659. Глосса (см. прим. 414) указываеть, что разсматриваемый случайтайное убійство "антрустіона" (см. прим. 421), которое по 41, 4 уже влечеть
за собой пеню въ 1800 sol.; при дальнийшемъ утроеніи, за убійство "in hoste".
пеня эта должна бы дать колоссальную сумму—5400 sol. Между тѣмъ тексть
даеть 1800 sol.; приходится поэтому допустить, что тройной "миръ". которымъ
пользуется "антрустіонъ" въ качествъ солдата и королевскаго гвардейца,
равносиленъ спеціальному "походному миру" и тождественъ съ нимъ. Въ
связи съ этимъ нужно упомянуть о споръ по поводу "походнаго мира": одни
(Waitz "A. R." р. 208; Sybel "Königthum", рр. 406, 407; Fahlbeck "Royaute"
рр. 241 sq.) считаютъ его королевскимъ институтомъ, другіе (Sohm "Reichs
и. Ger.-Verf." рр. 40, 41)—народнымъ.

660. Терминъ "herburgium", потребовавшій уже въ эпоху текста 4404 посильное (и, повидимому, неточное), объясненіе—"strioporcius" (лат. "striga", "strix"—"въдьма". "вампиръ" и "portare"), не объясненъ и до сихъ поръ (попытки см. Grimm "R. A." р. 645, "Vorrede" zu Merkel's L. S. p. LXVI; Pardessus

.L. S." p. 402, note 673; Clement "L. S." pp. 248, 249; Kern § 261). - Besплодность объясненій зависить, быть можеть, оть того, что данныя текстуальныя объясненія, къ которымъ всё изслёдователи стремились приморавливать свои этимологіи, очень ненадежны и сами являются плодомъ недоразумънія. По крайней мъръ пассажь "aut illum qui hineo (см. прим. 153) portare dicitur, ubi strias (вин. пад.!) соссіnant", допускаеть и самосто ятельмое объяснение: "кто назоветъ другого палачомъ, который пытаетъ ("варитъ"; ср. итал. "cucinare", исп. "cocinar", франц. "cuire"; имъется въ виду испытаніе въдьмы "кипяткомъ"; характерно и наст. время—"portat"--въ нъкот. Codd.) вѣдьмъ".-Кром в того различная передача пени (30 sol.; 60 sol.) позволяеть думать, что въ данномъ параграф в переписчики соединили (притомъ механически, въвиду встрътившагося въ обоихъ случаяхъ слова "stria"; подобное же неумълое компилирование: 30, 3-"meretrix.... falsator", 30, 7-"dilator.... falsator", 64, 2-"stria.... meretrix") два совершенно различных случая: за названіе _herburgium", которое является не столько ругательствомъ, сколько обвинениемъ (см. разночт. "et non pot. adprob...."; обвиненіемъ въ колдовствть, подобно 19, 2 и Add. 1) грозитъ характерная (см. прим. 179) пеня въ 63 sol.; за тяжкую обиду, содержащуюся въ кличкъ "палачъ"-меньшая пеня въ 30 sol. - Вообще, важно замътить, что tit. 64 разсматриваетъ не простое "оскорбленіе словомъ" (какъ tit. 30), а лишь очень опредъленную категорію — оговоръ въ колдовствю, что въ случаъ доказанности влечетъ за собой смерть (или уплату вергельда) колдуна (19, 1; 64, Add. 1; ср. Сар. de part. Sax. 6), а въ случав недоказанности пеню "seolandefa" (см. прим. 179) для обвинителя.

661. Cp. 30, 3.

662. Колебаніе штрафовъ и въ данномъ параграфѣ не менѣе поучительно, чѣмъ въ § 1 (см. прим. 660): и здѣсь, повидимому, неудачно слиты во-едино (неумѣлость переписчиковъ отразилась и на текстѣ) два различныхъ случая: обвиненіе въ колдовствѣ съ пеней въ 3×63 sol. (утроеніе въ виду "слабости" женщины; см. прим. 237) и тяжкое словесное оскорбленіе (ср. 30, 3) съ пеней въ 30 (35) sol.

663. Cp. 19, 1.—Cp. "Cap de part. Sax." 6.—Ed. Roth. c 379: "Nullus praesumat aldiam alienam aut ancillam quasi strigam, quam vulgus dicit, aut mascam occidere: quod christianis mentibus nullatenus est credendum, nec possibile est, ut mulier hominem vivum intrinsecus possit comedere. Si quis deinceps talem illicitam ac nefandam rem perpetrare praesumpserit, si aldiam occiderit, conponat..... weregildum".

664. Ср. 38; Add. 8; "decotare", "excorticare"—см. прим. 273.—Ср. L. Rip. 86, 1: "Si quis caballum alterius mortuum seu quocunque libet animal extra consilium domini sui excorticaverit, 30 sol. culp. iud.". 2: "Si autem negaverit, et convictus fuerit, 100 sol. cum capitale et delatura multetur".

665. "Si confessus fuer."—см. прим. 90.

666. Въ Сар. I, который обыкновенно приписывается Хлодовеху, Brunner ("Festgaben für G. Beseler", статья "Mithio u. Sperantes" p. 22, 1) различаеть три разнородныя части: главы 1—4, которыя немногимъ лишь новъе самой "lex" (главы эти имъютъ и "малбергскую" глоссу [см. введ. В], и двойной счетъ по денаріямъ и солидамъ); главы 5—8 (болъе поздняго происхожденія), являющіяся спеціальнымъ капитуляріемъ по брачному праву; главы 9—12, тоже болъе поздняго происхожденія.

667. Слово "mitio" до сихъ поръ не получило достаточнаго объясненія (зато "fristito" толкуется болъе или менъе сходно-"мъщать". "удерживать"; ср. итал. "frastenere"). Pardessus ("L. S". pp. 405, 409, notes 701, 764) колеблется между "mitium" (одного-де корня съ анг. "to meet"-"собирать")="mallus", "mallobergus" (см. прим. 2) и "mitii"="люди, собранные въ "trustes" для преслъдованія".—Grimm обратилъ вниманіе на "mitio" лишь въ Предисловіи къ Меркелю ("L. S." pp. XI-XIV) и, сближая его съ древнимъ "mitan" = "messen" ("мърить", "измърить"), съ ирл. "medh", шотл. "meidh" — "въсы", объясняетъ-, въсы правосудія" (ср. объясненіе Grimm'a къ tit. 44, 1-прим. 451), "правосудіе" вообще.—Roth ("Benefic. Wes." pp. 163, 164) ограничивается указаніемъ, что "mithio" имъетъ много различныхъ значеній (сводка мъстъ гдъ встръчается "mitio", см. Geffcken "L. S" p. 233). a Sohm ("Eheschliessung" р. 41, 37) даетъ слъд. логич. цънь: "mithio"=нъм. "Miethe", т. е. "цъна", лат. "pretium", которое по средневъковой терминологіи обозначаеть, во-первыхъ. не только "цёну", но и "цённость", "деньги", во-вторыхъ (см. Sohm "Reichs u. Ger.-Verf. p. 89, 54)-, пеню"; сообразно съ этимъ и "mithio" получаетъ два значенія: во-первыхъ, имъ обозначается всякая движимость (такъ-L. S. Cap. l. 1), во-вторыхъ-, "неня" (L. S. Cap. II, 8).—Kern (Hessels "L. S. pp. 510, 540, 541, 641, 642) считаетъ текстуальное "trustis impedita"—переводомъ спорнаго "mitio frist.".--Brunner (статья pp. 22, 23, см. прим. 666; "R -G." II pp. 276 sq.), основываясь на словоупотребленіи иммунитетныхъ привилегій, объясняеть: "mithio"— "отвътственность", "отвътъ на судъ" (ср. "mithium reddere"--Cap. II, 8), а "fristito" (ср. нъм. "Frist")-"отсрочивать", "задерживать", "отказываться".-Ср. еще спеціальную работу Hermann'a: "Noch ein Wort über mithio". который, расходясь съ Бруннеромъ и исходя, подобно Гримму, отъ корня "met"-"мърить", даетъ цълый рядъ значеній, между прочимъ-"судебное ръшеніе".

668. См. прим. 365.

669. Ср. 41, Add. 2 и прим. 428; ср. Сар. II, 10.

670. "Furca", "bargus"-см. прим. 429.

671. "Abatere"-см. прим. 430.

672. "Ramus"—см. прим. 418.

673. Средневѣковая криминалистика исходила, какъ извъстно, изъ того взгляда, что каждая казнь должна являться "ехетрит abhorrens", должна вселять "спасительный ужасъ" (см. І., Wis. VI. 5, 16—прим. 813); вслъдствіе этого казнь обставлялась такъ, чтобы мученія казнимаго увеличивались: при повѣшеніи, напр., требовалось, чтобы вѣшасмый былъ какъ можно дольше "vivus" (ср. Cap. cum primis constit. a. 808 с. 3: "si aliquis... penditus fuerit...; si ibi mortuus non fuerit, sed vivens evasit..."; для меровинеской эпохи см. повъствованіе Григорія Турскаго "De virtut. S. Martini" I с. 21).—Сар. II. 10 § 1 еще усиливаєть пеню.

674. Cp. 24, Add. 2, Add. 3.

675. См. прим. 235.

676. "Suo", а не съ чужими рабомъ (тогда 13, 8; 25, 6; Cap. VII. 3).

677. Чит. "flat"; "aspellis" (см. прим. 581) одни (Clement "L. S." р. 256) считаютъ испорченнымъ "expellis", "expulsus" (см. 55, 2. разночт.). другіе Brunner "R. G." І р. 172, 27; Schröder "Lehrb. d. R. G." р. 76) видятъ въ этомъ германскую передачу термина "extra sermonem" (см. прим. 138), т. к. въ кориъ лежитъ "spel"—"говорить" (голландск. "vorspellen"—"объщать").

678. См. "supplicia maiora" — прим. 400.—Brunner ("R. G." II р. 661, 23), сопоставлян 25, 2 и 40, 5, заключаетъ, что уже прелюбодъяніе раба со свободной влекло за собой казнь раба.—Ср. L. Wis. III. 2. 2—прим. 252.—Свободная, отдавшаяся рабу становится "wargus" (см. прим. 581).

679. Терминъ "conciliatores" обнимаеть всехъ, кто участвоваль въ выдачъ дочери замужъ (или женитьбъ сына) "extra consilio parentum (нарушеніе "mundium'a"="похищенію", см. прим. 134; обрученіе и в'внчаніе должно происходить въ присумстви родителей брачущихся; ср. Extrav. A 1, 1 (чтоніе Her. и Em.]: "Si quis filiam alienam sponsaverit praesentibus suis et puellae parentibus et se retraxerit.... sol. LXII cum dim. culp. iud."; Tacitus "Germ." 18: "intersunt parentes et propinqui...."; Greg. Tur. "Hist. Franc." IX, 33: "Quia sine parentum consilio eam coniugio copulasti, non erit uxor tua."); различаются "quis... consiliaverit", "raptores" и "convivae (ср. прим. 423; эдъсь просто-"товарищи") conciliatoris" (вмъсто текстуальнаго "conciliatores") или, по эмендаціи Brunner'a ("R. G." II p. 574, 61), "convivae vel (="и") conciliatores (эти "concil.", по мивнію Бруннера являются лишь "интеллектуальными соучастниками"). -- Разсматривается тоть случай, когда "соучастниками" являются родственники.—Brunner ("R. G." II р. 669) отмъчаетъ сильное римское вліяніе, указывая на L. Wis. III, 3, 4: "Si vivo patre fratres raptori consenserint, aut in rapto sororis conscii probantur, excepto mortem ("кромов смерти") damnum quod de raptoribus est constitutum (cm. h.) excipiant, ... Adiutores vero raptoris qui cum ipso fuerint, disciplinam accipiant, sicut est in lege alia (III. 3. 12: Oui in raptu interfuisse cognoscitur, si liber est, sex auri uncias reddat et L hictus flagellorum publice extensus accipiat...") constitutum. Raptor autem inexcusabiliter superiori lege (III. 3, 1: "Si quis ingenuus rapuerit virginem.... omnibus traditis ei.... CC insuper in conspectu omnium publice hictus accipiat... et careat ingenuitatis sue statum... in perpetuum") et in rebus et in istatus sui dignitate damnetur".

680. Неясная редакція статьи чрезвычайно затрудняеть объясненіе.— Прежде всего нужно различать два чтенія; чтеніе Em. странно: "raptores", т. е. собственно похитители, кромъ только что ("in anteriorem") указаннаго наказанія (т. е. казнь и конфискація имущества) подвергаются еще дальнъйшему (?) наказанію; чтеніе 4404 не лишено смысла, но малопонятно.—Pardessus ("L. S." р. 406, поте 709) объясняеть: L. S. знаетъ только денежныя "композицін", данное же постановленіе вводить смертную казнь для наказанія "соучастниковъ" (темъ боле главнаго виновника); поэтому особенно подчеркивается, что прежнее (денежное) наказаніе не должно впредь ("non amplius"="in antea") примъняться. — Brunner ("R. G." II р. 669), не входя въ подробности, указываетъ лишь, что данная новелла грозитъ смертью и конфискаціей не только _родственникамъ", но и встана "raptores" вообще.-- Подробнъе разсматриваетъ спорный параграфъ Geffcken ("L. S." pp. 237—239); видя ключъ къ пониманію въ върномъ толкованіи слова "amplids", онъ опредъляетъ его значеніе въ Правдъ и на основаніи 2, 14, 15; 3, 7; 4, 4 заключаеть, что оно имбеть количественное (не временное, какъ у Pardessus) значеніе; указывая затізмъ, что § 1 направленъ спеціально противъ родственниковъ-соучастниковъ ("is qui consiliaverit", судя по тексту, не родственникъ). а § 2 противъ "raptores" вообще, для которыхъ лишь Decretio Childeberti II a. 596 с. 4 вводить смертную казнь, (convenit ...., ut admodo quicunque raptum facere praesumpserit, unde impudissimus vitius adereverit, vitae periculum feriatur.... Es si ad ecclesiam confugium fecerit [см. прим. 813], reddedndus est ab episcopo, absque ulla precatione exinde separentur. Certe si ipsa mulier raptori consenserit, ambo pariter in exilio transmittantur. Et si foras ecclesia capti fuerint, ambo pariter occidantur et facultates illorum parentibus legitimis et a quod fisco nostro debetur adquiratur). Въ результать онъ комментируетъ § 2 слъд. обр.: "наказаніе же ("vero"! итакъ, "гарtores" противополагаются "родственникамъ") самихъ "гарtores" не должно увеличиться ("поп атріше") противъ прежняго ("anterior lex")", т. е. противъ tit. 13, 4.

681. Ср. tit. 44 и прим. 446.

682. "Dos" (отношеніе "dos" къ "pretium puellae" [см. прим. 134], см. Grimm "R. Alt." p. 423; Kraut "Vornundsch." I pp. 313 sq.; Rive "Vormundsch." I p. 252; Sohm "Eheschl." pp. 22 sq.)—приданое мужа.—Ср. Тас. "Germ." с. 18. "Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert. Intersunt parentes et propinqui ac munera probant, munera non ad delicias muliebres quaesita nec quibus nova nupta comatur, sed boves et frenatum equum et scutum cum framea gladioque".—Спорно (см. особенно Schröder "Ehel. Güterrecht" I pp. 63 sq. 89 sq.) отношеніе между "dos" и "morgengabe" (см. примъч. къ L. Sax. 47; L. Alam. 56, 1).—Ко всей главъ ср. L. Rip. 37, 1: "Si quis mulierem disponsaverit, quidquid ei per tabularum seu cartarum instrumenta conscripserit, perpetualiter inconfulsum permaneat". 2: "Si autem per series scripturarum ei nihil contullerit, si mulier virum supervixerit, 50 sol. in dude (="dote") recipiat et terciam de omne [re], quod simul conlaboraverit, sibi studiat evindicare; et quidquid ei in morgangaba traditum fuerit, similiter faciat". 3: "Quod si ex his qui conscripta vel tradita sunt, simul consumpserit, nihil requirat".

683. Значеніе института "achasius" спорно (Grimm, Merkel "L. S." р. LIV. отъ старо-франц. "adeser" [ср. разночт. "adesius"]—"вязать"; Clement "L. S." pp. 258, 259 отъ "acheter" – "покупать") — Dargun ("Mutterrecht" p. 143), Heusler ("Instit." II p. 307, 308), Glasson ("Hist. du droit..." Ш p. 29) заключають, что это умиротвореніе ("consiliare" = "conciliare" въ текстъ) метителей ("ut pacem habeam parentum"!); Schröder ("Ehelich. Güterrecht" I p. 60) 11 Amira ("Erbenfolge" p. 30) видять въ этомъ "символическій Muntschatz", т. е. выкупъ ("Schatz"="деньги" вообще) "mundium'a" (см. прим. 138) у родственниковъ перваго мужа; Rive ("Vormundsch." I pp. 279, 280), Sohm ("Eheschliess." р. 64, 17), Zöpfl ("R. G." III р. 12)—выкупъ у родственниковъ мужа ихъ права наслъдовать "dos"; наконецъ, миъніе Geffcken'a ("L. S." pp. 239—241) сводится къ тому, что "achasius" не можеть быть выкупомъ права *наслюдованія*, т. г. въ данномъ случав бракъ не бездвтенъ (т. е. существуютъ естественные наслъдники), а что онъ - вознагражденіе ближайшаго родственника-мужчины (подъ "mundium'омъ" котораго находилась вдова; "mater" попала въ текстъ нечаянно) за утрачиваемое имъ, при вторичномъ замужествъ, право пользованія (вотъ почему "achas." и не является въ видъ "fixum'a"; величина его зависитъ отъ доходности, т. е. отъ величины "dos'a") "dos'омъ".

684. Важно отм'втить, что "achasius" дается исключительно мужчинама ("mater" получаеть его лишь вмести съ "pater"; "aut" = "et", см. прим. 412); наблюденіе это приводить къ важнымъ аналогіямъ (см., напр., tit. 62) и можеть явиться надежнымъ базисомъ для выясненія реальнаго значенія "achasius'a".

685. См. прим. 138.

- 686. "Scamnum" ("copertum"—"покрытый"), lectum ("stratum"—"постланная"), "lectaria" ("condigna"— "соотвътствующій", "приличный"), "cathedra" ("стулъ")—составляютъ т. наз. "Federwat", особую часть приданаго невъсты (ср. прим. 631—L. Thur. 32, "rhedo").
- 687. "De puellis...." etc. перенесено изъ Сар. I 11, § 9 по ошибкъ переписчиковъ (см. Hessels "L. S." р. 407).
  - 688. См. прим. 474.
- 689. "Cromare"—не объяснено; Pardessus ("L. S." p. 406, note 717) исправляеть "convenerint", Clement ("L. S." p. 260) и Zöpfl ("R. G." III p. 18, 22) предполагають испорченное "achramire"—"объщать".
- 690. Начальное "Sicut adsolet" и здёсь (см. еще 46, 1) непонятно; можно видёть въ этомъ неудачную прибавку переписчика ("такъ требуеть обычай"), или, исправить поправку Лейд. Cod. Em. "ad saltitus" въ "adsaltitus" (отъ "adsallire" "нападать", см. прим. 149 и 647).
- 691. "Villa" (см прим. 461)—"деревня", какъ полагають Waitz ("Verf. G." II, 1 p. 393, 4), Dahn ("Könige" VII, 1 p. 100, 3), Meitzen ("Siedlung u. Agrarwes." I p. 583); и Blumenstock ("Jmmobiliareigenth." I p. 223); Inama-Sternegg ("Wirtsch.-G." I pp. 44, 98, 1) и Fustel de Coulanges ("Instit." IV pp. 202 sq.; "Nouv. rech." p. 341) отстаивають и здёсь—"отдёльный дворь".
  - 692. "Strada" = итал. "strada", франц. "éstrade", нъм. "Strasse" "дорога". 693. "Vicini", см. прим. 473.
- 694. "Exitus"=(Waitz, Blumenstock, Dahn, см. прим. 691; Hermann, Gierke "Untersuch." XVII p. 105, 1; Lamprecht "Wirtsch. L." I p. 14, 3) "vestibulum", т. е. (смотря по пониманію "villa", см. прим. 691) "границы" деревенской марки или "двора".
  - 695. См. прим. 429.
  - 696. См. прим. 414 и прим. 177-L. Rip. 77.
- 697. "Меliores" противополагаются "minoflidi" ("min"—"мелкій", "малый"; "flid", "flet"— "домъ", "дворъ"; см. Grimm "Wörterbuch" III р. 1771; Clement "L. S." р. 262).—"Ваго (см. прим. 311) de minoflidis", встръчающійся еще въ Расt. Alam. II, 37, 40, III, 25, возбудилъ цълый рядъ объясненій. Savigny ("R. G. des Adels" р. 24) видълъ въ немъ "лита", Schröder ("Zeitschr. d. Savigny-Stift." II р. 54, 1)— малоземельнаго свободнаго "крестьянина", Waitz ("Verf.-G." II, 1 р. 265)— безземельнаго "свободнаго"; Brunner ("R. G." I р. 249; см. также Р. Vinogradoff "Zeitschr. d. Savigny-Stift." XXIII р. 175)—оредняго "свободнаго" ("Gemeinfreier") съ нормальнымъ земельнымъ цензомъ. Большее количество "coniuratores" у "meliores" въ данномъ мъстъ отнюдь не можетъ считаться (см. Dahn "Könige" VII, 1 р. 181, 4) признакомъ болье высокаго соціальнаго положенія, т. к., по указанію Бруннера ("R. G." I р. 249, 14), человъкъ высшаго сословія пользовался, наоборотъ, привиллегіей выставлять меньшее количество "соприсяжниковъ" (ср. облегченіе для высшихъ слоевъ, выражавшееся въ увеличеніи срока для явки въ судъ, L. Rip. 58, 8—прим. 256).
  - 698. См. прим. 151.
- 609. Изъ формулы присяги явствуетъ (см. Brunner "R. G". II pp. 489, 490), что "vicini" обязаны были указать убійцу и вообще помогать при его розыскъ. Обязанность эта была точнъе формулирована впослъдствіи; ср. Сар. langob. a. 782—86, с. 8: "Judex unusquisque per civitatem faciat iurare ad Dei iudicia homines credentes..... ut.... nemo concelet, cui ex ipsis cognitum fuerit"....—

Cap. miss. Silvac. a, 853. c. 4: "De latronibus autem commendaverunt. ut missi omnibus denuntient in illa fidelitate quam Deo (ср. выше "homines credentes") et regi unusquisque debet..... ut...... [n]ullus latronem celet, set illum missis.... manifestet et ad accipiendum illum adiutorium quantum potuerit unusquisque praestet, et per sacramentorum hoc missi...... firmare faciant, sicut tempore antecessorum illorum consuetudo fuit". — Относительно того, какъ "vicini" "указывали" преступника и до какой степени такимъ указаніямъ довъряли, см. Decretio (childeberti II a. 596. с. 7: "De furis et malefactoris ita decrevimus observare, ut si quinque aut septem bonae fidei homines absque inimicitia interposita criminosum cum sacramenti interpositione esse dixerint, quomodo sine lege inviolaverit, sine lege moriatur...." с. 8: "...iudex criminosum ut audiret, ad casam suam (см. прим. 9) ambulet et ipsum ligare faciat; ita ut si Francus (= "свободный"; см. прим. 930) fuerit, ad nostra ("regis") praesentia dirigatur, et si debilioris personas fuerit in loco pendatur."

700. Cap. I, 10 какъ продолжение tit. 50, 2; см. прим. 532.—Разсматриваются два случая: "si ... per ignoranciam" (Sohm "Proz." р. 31 объясняетъ — "но невъдънію процессуальныхъ формъ", ср. прим. 614—L. Burg. Prima Constit. 10 и L. Wis. II, 1, 18; Zöpfl "R. G." III р. 293, 63 и Brunner "R. G." II р. 448, 20— "оставивъ долженика въ невъдъніи", ср. прим. 528; "per pignorantiam" читаетъ Pardessus "L. S." р. 406, note 724; "pignorantia"—Hermann. Gierke "Untersuch." XX р. 193) и "si male pignoravit" (такое же различеніе "bona" и "mala fides" ср. Ed. Roth. 248: "per errorem pignorare. nam non asto animo"; ср. прим. 496— L. Burg. 83, 1—3).—Ср. L. Burg. 19, 1: "Qui ante audientiam ("до" или "безъ" суда?) спінясцищей ріднега abstulerit, санват регдат, et inferat multae потіне sol. 12".

701. См. прим. 525; дальнъйшее "h. e. accusante", какъ указываетъ уже Grimm (Merkel "L. S." p. LV)—поздиъйшая, ненужная вставка.

702. Для квалификаціи даннаго случая см. прим. 219— L. Baiuw. 8.5 ("walcvurf"); распущенные волосы признаются своего рода соблазномъ, отсюда запрещеніе для замужних в носить волосы непокрытыми.—Excapillare"—срывать "головной уборъ" ("capilla" по исп.); "abonnis" (ср. франц. "bonnet")—головной уборъ въ формъ ченчика.

703. Усиленіе противъ общихъ нормъ 40, 1, 3.

704. Странная пеня въ 200 sol. является, быть можетъ, утроенной (утреніе для женщины, см. прим. 237) пеней "seolandefa" (см. прим. 179; ср. tit. 64, 2), на что указываетъ текстуальное "quasi usque ad mortem".

705. Cp. 24, 4. — Extrav. A, 5 § 1: "Si quis mulierem gravidam occiderit. XXIV M. denarios qui fac. sol. DC culp. iud. Et si probatum fuerit, quod partus ille puer fuerit, simili conditione pro ipso puero DC sol. culp. iud.

706. Cp. 24, 3.

707. См. прим. 138.

708. Чудовищный вергельдъ въ 2400 sol. является результатомъ взгляда, видъвшаго въ убійствъ женскаго зародыша уничтоженіе будущей, производительницы" (см. прим. 218, 245); 2400 sol., сталобыть, удвоеніе пени въ 1200 sol. (§ 7). т. к. и мать и зародышъ въ моментъ убійства находились, іп verbo regis".

709. "Militunia" — несвободная (Pardessus "L. S." p. 484; Waitz "Verf.-G." II, 1 p. 238, 3; Brunner "R. G." I pp. 234, 23; 235, 24) "министеріалка" (см.

прим. 117, 140); относительно "letus", "leta", см. прим. 141; "Romanus", "Romana"—прим. 423

710. "Puhcella" (ср. итал. "pulcella", франц. "pucelle")—"дъвушка" (здъсъ, какъ предполагаютъ,—"служанка"); увеличеніе пени за "ancilla qui celararia ("кладовая")... tenuerit" (§ 11), т. е. за "ключницу", "экономку", аналогично увеличеннымъ вергельдамъ рабовъ-спеціалистовъ въ tit. 10, Add. 4.

711. "Denarium unum" не объяснено до сихъ поръ. Предполагаютъ, что это — "фиктивная" пеня за убійство плода рабыни - служанки. Другое объясненіе исходитъ изъ констатированія изкотораго параллелизма съ § 8: какъ въ § 8 ("si infans puella est"), такъ и здъсь ("si pulicella fuerit"), законъ говорить не о матери, а о ребенкъ (мать въ § 10 спеціально обозначается черезъ "ancilla"), притомъ о ребенкъ женскаго пола, т. е. будущей производительницъ (ем. прим. 708); мать, сталобыть, остается жива (также и въ § 11), убивается только плодъ, вергельдъ котораго 63 sol.; "1 den." же можетъ явиться платой за "medicatura" (но см. прим. 203), либо въ результатъ довольно обычнаго и излюбленнаго пріема — къ суммъ крупныхъ единицъ прибавлять какую-либо мелкую единицу (ср. формулу "годъ и день"), что особенно важно было при круглыхъ суммахъ (вмъсто "200 sol."—"200 sol. et 1 den."; "201 sol.").

712. "Genicium"—см. прим. 137.

713. Въ виду крайняго формализма (см. прим. 610; спец. работа-Brunner "Wort u. Form im altfranz. Prozess") франкскаго процесса, гдъ исходъ часто зависълъ отъ оуквальной точности (см. L. Rip. 66, 1; 68, 3-прим. 151) отвътовъ, отъ "знанія словъ" (ср. 35, 5, разночт. "si intellexerit de lege"), очень рано возникъ институтъ спеціальныхъ "prolocutores", "causidici" (иъм. техи. терм.-...Vorsprecher"), "говорившихъ вмъсто" тяжущихся сторонъ. -- Данная глава трактуеть о "prolocutor ахъ"-самозванцах», ведущихъ дъла безъ порученія довърителей. — Ср. грамату у Pertz "Diplomata" I р. 59 № 66; нъкій Амальрикъ протестуетъ въ королевскомъ судѣ противъ "solsadire" (см. ирим. 372) своего отсутствующаго ("Amalbercthus nec venisset ad placitum nec ipso mundeborone [см. прим. 138; здожь="prolocutor"] suo Ermechario, quem per ipsas praecepcionis habuit achramitum [см. прим. 474 и 714]) отца: "interrogatum fuit Amalrico.... quo ordine in [h]ac causa introire volibat. Inventum fuit.... quod contra racionis ordinem.... in [h]ac causa introisset. Sic ei fuit iudicatum, ut in exfaido et fredo (см. прим. 361) sol. 15 pro causa fidem facere (см. прим. 370 и 518) debirit".--Любопытно, что уже эпоха Каролинговъ спеціально отмъчаетъ массу злоупотребленій при пользованіи услугами "prolocutor овъ" (поэтому бъднымъ, вдовамъ и сиротамъ Сар. legg. add. 818/19 с. 3 предписываетъ давать оффиціальнаго адвоката: "si.... legem nescierint, comes illos vel illas adiuvet dando eis talem hominem, qui rationem corum teneat vel proris loquatur") и старается вліять на этику "prolocutor овъ". Cap. miss. gener. а. 802 с. 9 (съ поправкой Brunner'a "R. G." II р. 352, 19); "ut nemo in placito pro alio rationare usum habeat defensionem alterius iniuste sive pro cupiditate aliqua vel pro ingenio rationis suae iustum iudicium marrire vel rationem suam minus rationare valente opprimendi studio"... Cap. leg. add. a. 803, c. 4: "Si quis hominem in iudicio iniuste contra alio altercantem adiuvare per malum ingenium praesumpserit atque inde coram iudicibus vel comite increpatus fuerit et negare non potuerit, sol. XV culp. iud.".

714. Правильная "demandatio" состояла въ "laesowerpire" (см. прим. 478; см. прим. 713, грамата—"асhramitum") со стороны довърителя; этимъ актомъ

"prolocutor" становился законным "посредникомъ" ("Salmann", см. прим. 476 для позднъйшаго права, см. Brunner "R. G." II р. 354, 27). — Ср. Form. Marculfi I, 21: "quod in praesente per fistuca (см. прим. 477) eas (т. е. "omnes causas") eidem visus est commendasse."

715. "Alodis"—см. прим. 631.

716. См. tit. 37 и 47; "testimonia"—см. прим. 504.

717. См. прим. 492; конецъ главы испорченъ; Brunner ("R. G." II р. 508. 81) высказываетъ предположеніе, что послѣ "feltroctum" пропущено какоенибудь слово, напр., "faciat".

718. "Sol XXXV culp. iud." — позднъйшая вставка по мнънію Boretius'a (Behrend "L. S.", 1-е изд., р. 93, 5).

719. "Chane creudo" ("ane crenodum" по другому чтенію; не смизивать съ "chrenecruda"—прим. 615; см. Pardessus "L. S." р. 407, note 739) по Clement ("L. S." р. 298) и Kern (Hessels "L. S." р. 557) = "hand" ("рука", "ручной") — "klein" ("небольшой", "мелкій") — "ôd" ("имущество", см. прим. 631) — "мелкіе (не "земля"!) подарки".

720. Въроятно "Federwat" (см. прим. 686); ср. прим. 631 — "rhedo" въ L. Thur. 38, которое тоже опредъляется какъ "ornamenta (="klein-ôd" = нъм. "Kleinod" — "драгоцънное украшеніе") muliebria" и L. Thur. 32 какъ "spolia colli".

721. См. прим. 234.

722. Текстъ главы переданъ объими рукописями въ такомъ испорченномъ видъ, что необходимы конъектуры, отмъченныя [].—Замъна рукописнаго "ei", "eis" черезъ "matri" необходима въ виду послъдующаго "Si mater viva non fuer."; рукописное "patre", "patri" также легко объясняется результатомъ непониманія ("parens" и "pater" вообще часто смъшивались переписчиками) слова "parenti", находившагося въ первоначальномъ оригиналъ; конъектуры относительно долевого распредъленія вергельда между "generationes" вытекаютъ изъ сличенія объихъ рукописей, изъ которыхъ каждая сохранила часть върнаго первоначальнаго текста.

723. Глава является измъненіемъ tit. 62 (такъ-Brunner "R. G." I p. 218 9; Wilda "Strafrecht" р. 389, 3 предполагаетъ, наоборотъ, что Сар. II, 3 передаеть болье древнее право нежели tit. 62), т. к. въ ряды получающихъ вергельдъ вступаетъ "mater" ("вдова" убитаго-Brunner, статья въ "Zeitschr. d. Savigny-Stift" III p. 34, "R. G. I p. 218, 9; "мать" убитаго—Heusler "Instit." II р. 522, 2), вступленіе "матери" (если не видъть въ этомъ остатокъ "материнскаго права", см. Dargun "Mutterrecht" p. 70, Heusler l. с.; и если не соглашаться съ Geffcken'омъ "L. S." р. 254, что 1/4 вергельда отходила къ родителямь, изъ которыхъ, однако, упоминается одна лишь "мать" по причинамъ сходнымъ съ tit. 59, 1; см. прим. 633) можно объяснить двояко: усиленіемъ правъ индивидуальной семьи на счетъ рода и, во-вторыхъ, появленіемъ новаго принципа-моральнаго вознагражденія, удовлетворенія чувства справедливости (впрочемъ, не нужно забывать, что и женщина могла быть "мстительницей", если не прямо, то вліяя на другихъ, подстрекая близкихъ къ ней мужчинъ къ мести; многочисленные примъры даютъ съверныя саги). Ср. Р. Vinogradoff, Geschlecht und Verwandtschaft im altnorwegischen Rechte въ Zeitschrift für Social-und Wirthschaftsgeschichte, за 1900 годъ.

724. См. прим. 411.

725. Относительно величины долей отдъльныхъ "proximiores", см прим. 653.

726. "Iuratores electi", см. прим. 151, 152 (сравненіе съ Extrav. В, 2 указываеть, что эти "electi" должны были быть наиближайшими родственниками). — "Electi" даеть только одинъ Сод. (Cosack "Eideshelfer" р. 41, 15 считаеть "electi" даже прибавкой переписчика), поэтому многіе ученые (Rogge "Ger.-Wesen" рр. 147 sq.; Waitz "A. R." р. 171; Siegel "Ger.-Verf." рр. 269, 270; Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV р. 510, 56) предполагали, что Сар. II, 4 трактуеть о "iuratores" вообще и притомь ограничиваеть "соприсяжничество" тремя приведенными случаями (о причинахъ замѣны "соприсяжничества" другими способами доказательства, см. прим. 563). Зато другіе (уже Eichhorn "Staatsu. R. G." І р. 409) указывають, что ограниченіе касается лишь "iuratores electi", о которыхъ глава исключительно и говоритъ.

727. Загадочное "thalaptas", "thoalapus", которое должно, судя по тексту, замънять "iuratores", соотвътствуеть, въроятно, фризскому "tolfta", "twalfta" (см. Clement "L. S." р. 295, Anm.; ср. "thoalasti" = 20 и "thu uualt"=12. L. S. "Chunnae" 1, 4) и скандинавскому "tylftareiðr", "tyltæreth" (см. Brunner "R. G." II р. 384)—"клятвъ съ двинадцатью соприсяжниками" (т. е. "полная" клятва, см. прим. 151).

728. Текстъ Лейд. Cod. совершенно испорченъ и не допускаетъ сплошной интерпретаціи.

729. "In dextera arma" (далъе—"arma adfirmant"..... "super nispatio", см. прим. 732) свидътельствуеть о старинной клятвъ на оружіи, вытъсненной мало-по-малу другими формами клятвы. Клятва на оружіи допускалась впослъдствіи либо при менъе значительныхъ (ср. Ed. Roth. 359: "sibi duodecimus iurit ad evangelia... sibi sextus iurit ad arma sacrata..... sibi tertius iurit ad arma...; ср. L. Sax. 8; L. Fris. 3, 5—прим. 153; L. Fris. 12, 2 — прим. 122), либо въ нъкоторыхъ опредъленныхъ случаяхъ (ср. L. Rip. 33, 1—прим. 365; L. Rip. 66-прим. 151; Form. Marc. 18—прим. 421; L. Alam. 92, 1).

730. Grimm (Merkel "L. S." р. LXVI даетъ гипотетическую эмендацію этого совершенно (Kern, Hessels "L. S." р. 558 отказывается отъ всякаго объясненія) испорченнаго мъста, читая: "misticis quam mallobergicis non tibi respondo" и, принимая здъсь "quam" въ смыслъ греч. $\mathring{\eta}$ (= "aut"), объясняетъ: "мистическими ("т. е. сокровенными, непонятными") или малбергскими словами (формулами) не стану я тебъ отвъчать".

731. "Quando illi leg. compos. non erant christiani", не можетъ служить, по Бруннеру ("R. G." I р. 299, 37), указаніемъ относительно времени составленія Правды, т. к. неосвѣдомленный переписчикъ вставилъ отъ себя эту фразу, считая малоупотребительную въ его время клятву на оружіи спеціальной особенностью "языческаго" прошлаго. — Но, съ другой стороны, нельзя отрицать, что клятва на оружіи дѣйствительно стала вытѣсняться и ограничваться какъ разъ съ введеніемъ христіанства (см. прим. 729).

732. Clement ("L. S." pp. 296, 297) остроумно эмендируетъ "super (superne) spatio" (Behrend "L. S.", 2-ое изд., p. 224 "super hemispatium"), понимая подъ. spatio"—"мечъ", "клинокъ" (ср. франц. "espade", исп. "espada"); ср. "spada", "spata" въ L. Rip. 32, 4 — прим. 538; L. Rip. 36, 11—прим. 5; L. Rip. 58, 18—прим. 252.

733. См. прим. 682.

734. "Res quae in hoste praedata sunt"—не "военная добыча", какъ предполагаютъ нъкоторые (Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV р. 510, 56; Geffcken "L. S." р. 255), а (такъ уже Waitz "А. R." р. 174) "вещи, украсенныя (Лейд. Cod.—"res qui in hoste perdidit", Her.—"res in hoste perdida"; "perdere" вмъсто "furare", см. L. S. 10, Add. 4, разночт.) во время похода", во время спеціальнаго "походнаго мира" (см. прим. 655).

735. Cp. 39, 2 н Extrav. В, 2.

736. Клятва съ "electi" (см. прим. 726) строго ограничивается тремя приведенными случаями; въ противномъ случать отвътчикъ теряетъ и спорную вещь ("in capite reddat", см. прим. 648) и процессъ (платитъ пеню какъ за доказанное преступленіе; поэтому и "iuratores" наказуются какъ-бы за лжесвидътельство).

737. "luratores electi" платять неню тождественную съ неней за лжесвидътельство, ср. 48, 2 и прим. 508.

738. "Creu beba"—Grimm (Merkel "L. S. p. XLVII) и Kern (Hessels, L. S." p. 558) объясняють—"сожженіе трупа" ("creu"—"hrèv", см. прим. 202); Clement ("L. S." p. 298) указываеть еще, что съверно-англ. "bevie"—"большой огонь".

739. Ср. аналогичные случан 41, 2, 4.

740. Ср. прим. 414.

741. Ср. прим. 421.

742. Передача "talem ordine"—спорна: Pardessus ("L. S" р. 408, note 751), Dahn ("Кönige" VII, 1 р. 161, 3) дають— "равнымъ образомъ", указывая на точное еходство даннаго § съ 41. 3; Deloche ("Trustis et l'antrust." р. 51) перводить—"равнаго положенія".

743. "Talare" (см. еще L. Rip. 64—прим. 163), по митию Sohm'a ("Proz." p. 183, 5), — вмъсто "celare"; Clement ("L. S." p. 298) сравниваетъ съ францаtiller", итал. "tagliare", исп. "tallar" — "разръзывать на куски", "разрубать на части"; можетъ быть, "talare"—испорченная разновидность обычнаго средневъкового "tulere" (вмъсто "ferre"; такъ уже древняя глосса къ L. Rip. 61: "talaverint"—"tulerint" см прим. 163), въ смыслъ "крастъ" (см. прим. 127), "уноситъ тайкомъ".—Ср. L. Alam. Landfr. 33: "Si quis praesumpserit.... hostiliter res ducis invadere et ipsas talare et hoc probatus fuerit, quidquid ibi tultum fuerit, mancipia, pecunia, omnia tripliciter restituat et insuper weregildum suum... componat., et quantumque liberi illum sunt secuti ibi raptores, et exinde probati sunt, unusquisque 60 sol... conponat et quidquid ibi tulit semper tripliciter restituat".

744. См. прим. 421.

745. Cp. 29, 9.

746. См. прим. 203.

747. Ср. 13, Add. 5; 25, 1; 42, 3; 43, 3.—Важно, что данная новелла вибото обычнаго формального различенія "степеней" причастности и искусственнаго ограниченія числа "участниковъ", вводить реальное различеніе—активныхъ п нассивныхъ участниковъ, и всеобщую отвътственность.

748. См. прим. 421.

749. "Ghamalta". "chamalta" (одного корня съ "gamallus"—см. tit. 47) по Pardessus ("L. S." р. 609) и Clement ("L. S." pp. 24, 286)—"admallatus; по Керну (Hessels "L. S. p. 558)—"actus mallandi".

750. См. прим. 9.

751. См. прим. 1 и 8.

752. Brunner ("R. G." II р. 334) указываеть, что антрустіонамъ запрещено было (см. § 2; исключеніе — когда истецъ въ теченіе года "не могъ найти отвътчика) вызывать другь друга въ судъ въ формъ "mannitio" (см. прим. 1), т. к. для нихъ была обязательна другая форма — rogatio"; причина незаконности "mannitio"—отсутствіе опредъленнаго мъстожительства (значеніе "дома" при "mannitio", см. прим. 9) у антрустіона.

753, См. прим. 372.

754. См. прим. 667.

B31

755. Относительно распредъленія дъль по категоріямъ на основаніи величины возможной пени, см. titt. 40 и 53.

756. Древне-германскій процессъ начинался преніями сторонъ: истецъ въ прямой рѣчи (см. Сар. II, 4, чтеніе Лейденск. Соd.; Extrav. B, 2; L. Rip. 30, 1—прим. 153; L. Rip. 59, 8—прим. 610; L. Alam. 41, 3) обвинялъ своего "противника" ("дазасіо", см. прим. 527), призывая, въ языческое время, въ свидътели боговъ, въ христіанское же время, либо произнося свое обвиненіе предъ алтаремъ (см. прим. 610—L. Rip. 58, 19), либо скръпляя его (въ случать требованія отвътчика, думаетъ Вгиппет "R. G." II р. 344) особой клятвой; эта клятва истиа (Sohm "Proz." р. 201, 2; Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV р. 510, 57) и называется "vuedredo" (=нъм. "Widereid") у франковъ, "foreath (=нъм. "Voreid"), "аптеінганентинт" — у англосаксовъ. — Ср. Сар. V, 9; L. Fris. 14, 3—прим. 436 (по мнънію Бруннера "R. G." II р. 514, 15, L. Sax. 39 также говорить о "Voreid"). — Предварительная клятва ("Voreid") съ соприсялениками принуждала отвътчика къ макой-мсе клятвъ, по въ усиленной степени; такъ получается для даннаго мъста слъд. сопоставленіе:

	до 35 sol.	истецъ. 6 "coniuratores".		отвътчикъ. 12 "coniuratores".	
i i	35—45 ("45" <i>incl</i> . по чтенію Нег.).	9	-	18	,
្ត : '' ទ ទ ់	45-200 sol. ("leudis").	12	•	25	" (т. е. 24 "соп- iur." и самъ отвътчикъ; см. пр. 151).
β⊈ ∵ 1	"leudis".	12	n	"ordal	е" (ср. прим. 436— L. Fris. 14, 3).

тор. L. Rip. 67, 5: "Si quis pro hereditatem vel pro genuitatem certare coeperit, по мовт mala ordine (—подозръне въ "mala fides", см. прим. 610 — L. Rip. 59, 8) или 6 in ecclesia coniurata (истецъ), сит 12 ad stafflo (см. прим. 365—L. Rip. 3, 1) regis in circulo et in hasla, hoc est ramo (см. прим. 418; это особенно трудная форма клятры, т. наз. "Stabeid", см. Brunner "R. G." II р. 427) сит егрогит contemplatione (см. прим. 151 — L. Rip. 66, 1 и 68, 3) coniurare (отътчикъ) studeat. Si non adimpleverit, cum legis beneficium restituat. Aut si uis eum contra prendere voluerit, aut cum arma sua a se defensare voluerit nte rege, aut omnem repetitionem cum legis beneficium restituat".

757. См. прим. 364.

758. Обвинитель самь растапливаеть ("calefacere") огонь для "ordale".— Въ дълахъ объ убійствъ обвиняемый не можеть уже очиститься при помощи "соприсяжниковъ", а лишь черезъ "ordale"—опять (см. прим. 563) указаніе на то, насколько довъріе къ институту "соприсяги" пошатнулось въ болъе позднее время.

759. См. прим. 406.

760. См. прим. 581.

761. См. tit. 56, 1, конецъ.

762. На основаніи даннаго запрещенія (см. прим. 752) Brunner ("R. G." II pp. 340, 341) заключаеть, что франкское право позволяло требовать отъ людей безъ опредѣленнаго мъстожительства (антрустіоны—исключеніе) "fideiussores" какъ обезпеченіе противъ уклоненія отъ суда.

763. "Excepto.... tenentur" — совершенно испорченное мѣсто, какъ полагаетъ Boretius (Behrend "L. S.", 1-ое изд., р. 97, 31); Zeumer (его чтеніе принялъ Behrend "L. S.", 2-ое изд.) эмендируетъ: "excepto quod legem praetermittit si causa illius anno integro nullatenus terminetur"; Geffeken ("L. S." р. 259) объясняетъ: антрустіонъ, потребовавшій отъ своего коллеги "fideiussores". не только платитъ пеню ("lex" въ эмомъ смыслѣ, см. прим. 618), но и теряетъ право обращаться въ судъ, если дѣло протянется болѣе года; объясненіе Brunner'a, см. прим. 752.

764. Pardessus ("L. S." р. 410, note 772) предполагаеть, что здъсь выпало слово "falsum", т. е. пеня въ 15 sol. (аналогія—48, 1 и Add. 2) налагается па антрустіона за *ажес*видътельство.—Но уже Montesquieu ("Esprit des lois", XXXI, chap. VIII), а въ послъднее время Brunner ("Forschungen" р. 130; "R. G." II р. 99; съ Брунперомъ согласенъ Geffcken "L. S." р. 259), указываетъ на "особый корпоративный духъ", который, при обвиненіи антрустіона частнымо лицомъ, не позволяль другому антрустіону свидътельствовать противъ товарища.

765. Объясненіе технич. термина франкскаго строительства— "ebrius" (идентичнаго по форми съ современи. итм. "Eber"=русск. техи. "боровъ") чрезвычайно спорно: Grimm (Merkel "L. S." р. XLVI) даетъ— "curtis". "ruptura"; Behrend ("L. S.", 1-ое изд., р. 148) сближаетъ съ "imber" и переводитъ— "Regendach"; Kern (Hessels "L. S." р. 559) выражается осторожно— "the Franks used "ebr" in the technical sense of a prop of some kind, even if we are unable to determine its precise meaning in the passage"; Clement ("L. S " р. 289) переводитъ— "Balkengefüge"; Meitzen ("Siedlung u. Agrarwes." I р. 582)— "Stützbalken".

766. См. прим. 165.

767. Усиленіе противъ Сар. І, 3.

768. Boretius (Behrend "L. S.". 1-ое изд., р. 98, 35) предполагаетъ, что "quicquid I. Sal. docuerit" относится къ Сар. 1, 2; Brunner ("R. G." II р. 578, 18) указываетъ на 41. Add. 2; Geffcken ("L. S." р. 259) предполагаетъ, повидимому, что эти слова относятся къ предыдущему параграфу, т. к. утверждаетъ, что пеня въ § 2—пенъ въ § 1.

769. Pardessus ("L. S. p. 410, note 776) считаетъ нассажъ "Secund. I. Sal. hoc conv. obs." замъткой какого-инбудь компилятора; Geffcken ("L. S." р 76) переносить эти слова, дълая ихъ началомъ слъдующаго Сар. (Сар. III), опираясь, очевидно, на совершенно сходный текстъ Нег. въ tit. 16. Add. 1.

Digitized by Google

770. "agsonia"="exonia"="essonia"=sunnis", см. прим. 6.

771. см. 16, Add. 1.

772. "probatio" ("навъщеніе") посредствомъ посылки "sunniboto", см. прим. 6; ср. "sunnia adnuntiare"—Сар. V. 7.

773. "pro illius contumelia" прямо указываетъ, что данное дъяніе законъ разсматриваетъ какъ оскорбленіе (дъйствіемъ; ср. 30, Add. 1; 31); Lamprecht "Wirtchaftsleben." I р. 8) предполагаетъ однако, что наказуется возможное поврежденіе дома

774. см. прим. 141.

775. см. прим. 313.

776. cp. 41, 9, Add. 4—7.

777. "Pactus"—см. 10,4, разночт. и прим. 118.—Спорно, имъется ли въ виду "расtus" между братьями королями (Bethmann-Hollweg "Civilpr". IV р. 462; Dahn "Könige" VII, 2 р. 35,5), или между королями и ихъ подданными (Brunner "R. G." I р. 376); нъкоторое указаніе на этотъ счетъ дають оба Эпилога.

778. Господствовавшее раньше (исключеніе лишь—Gaupp "Gesetz d. Thüringer" р. 206; Zöpfl "R. G.", 1 е изд., II, 1 р. 25) мивніе. что законодателями въ данномъ случав являются не Хильдебертъ I и Хлотарій I, а Хильдебертъ II и Хлотарій II (т. е. короли не первой половины, а самаго конца VI в.; см. Eichhorn "Staats-u. R. G." I р. 224; Waitz "A. R." pp. 39, 40, 88; Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV р. 462, 75; Sohm "Reichs u. Ger.-Verf." pp. 44. 51. 182; изъ новъйшихъ—Fahlbeck "Royauté", р. 268. 1; однимъ изъ главныхъ аргументовъ было сравненіе Сар. IV, 5, 9, 11 съ "Decretio Child. II сс. 10—13. см. прим. 791, 799, 805), оспаривается теперь большинствомъ изслъдователей (см. Boretius "Каріtularienkritik" р. 24 и въ 1-мъ изд. "L. S." Behrend'а р. 99; Hessels "L. S." р. 415; Fustel de Coulanges "Instit." III р. 626, 1; Brunner "R. G." I р. 303; одинъ изъ аргументовъ, см. прим. 819).

779. "malus", "malus homo"—техническіе франкскіе термины для понятія "преступникъ" см. Сар. V, 9, 10).—Относительно описокъ "multorum" (ср. еще "magis" вмъсто "malis") см. замътку—прим. 616.

780. Sohm ("Proz." pp. 135, 213, anm. 28), Fustel-de Coulanges ("Instit." III p. 431, 2), Cosack ("Eideshelfer" p. 56), Brunner ("R. G." II p. 485, 26), принимая чтеніе Münch.. II, Ет., видять въ этомъ—вязаніе преступника на мъстив на мъстив преступника на мъстив

781. см. прим. 152.

782, см. прим. 629, 630.

783. Итакъ, только въ случать невыкупа (чтеніе Em.—"de vita conp.", см. прим. 142) слъдовала казнь, хотя по § 1 казнь ("vitae periculum")—принципіальное наказаніе (см. еще прим. 122) за "latrocinium" (="furtum") вообще.— Ср. еще прим. 629—Form. Marc. II, 28.

784. Причина запрещенія (ср. § 13)—убытокъ фиска въ случать частных (см. еще прим. 563), песудебныхъ соглашеній.—Впрочемъ, возможно, особенно для эпохи Ет., и другое объясненіе—коренное измітненіе взгляда на преступника и на задачи государства: преступникъ не разсматривается боліте какъ нарушитель исключительно частныхъ интересовъ, государство является уже не только пассивно-формальнымъ "посредникомъ."—Ср. L. Burg. 71—прим. 319.—L. Baiuw. 9, 16: "Ut nemo de probatum furtum conpositione a latroni au-

sus sit accipere, nisi ante iudice suo iudicetur. Si autem praesumpserit hoc facere, et celaverit iudici suo, tunc latronis culpa subiacebit".

785. Обвиненіе по *подозрънію* (см. прим. 780; см. §§ 5, 10) требуетъ очищенія посредствомъ "ordale" (см. прим. 558; см. Сар. VI, 4).

786. Grimm ("R. Alt." р. 912), Siegel (Ger.-Verf. р. 237), ссылаясь на L. Rip. 30, 1 (см. прим. 153) и 2 (см. прим. 404), предполагають особый родъ "ог-dale" посредствомъ "огня"; Brunner (R. G. II р. 407, 34; до него еще Sohm при изданіи L. Rip въ Mon. Germ. LL. V р. 282) считаєть "ignis"="ineus" (см. прим. 153), на что указывають разночтенія даннаго мъста и L. Rip., дающія форму—"igneum".

787. Очищеніе посредствомъ "жребія" (ср. L. Rip. 31, 5—прим. 153), который для не свободныхъ (ср. §§ 6, 8, 11; Сар. V, 7; для свободныхъ "жребій упомянутъ лишь § 10) замъниль прежнюю (см. tit. 40 и прим. 397) пытку.

788. См. прим. 406.

789. См. прим. 6 и 7.

790. См. прим 152.

791. При сравненіи съ § 12 выясняется, что § 5 разсматриваетъ тотъ случай, когда господинъ не хочетъ представить раба, т. е. дъйствуетъ "mala fide"; "dominus" платитъ какъ за собственное ("statum sui iuxta") дъяніе (§ 12 разсматриваетъ еще и другой возможный случай—когда господинъ не можетъ представить раба; "dominus" платитъ лишь "capitale" [см. прим. 18] и отказывается отъ раба).—Относительно вопроса объ отвътственности господина за дъянія раба, см. прим. 358.—Ср. Decretio Childeberti II, а. 596, с. 10 "Et quicumque servum criminosum habuerit et ei iudex rogaverit ipsum praesentare et noluerit, suum widrigildum componat".

792. Ср. L. Rip. 30. 1 и L. Fris. 3, 7—прим. 153.—Sohm "Proz. p. 210, 23) принимаетъ "et"="aut", тогда ср. tit. 12, 1 и разночтенія.

793. Усиленіе противъ 12, 1.

794. Такой же срокъ. см. 35, Add. 1.

795. "lex" (вмѣсто—"legem")—"пеня", см. прим. 618; .letus"—см. прим. 141. 796. Bethmann-Hollweg ("Civilpr." IV р. 512, 64) предполагаетъ, что это— "очистительная клятва" ("iurat. medii əlecti", см. прим. 152) оо́винясмаго; Geff-

cken ("L. S." р. 262), основываясь на общихъ указаніяхъ Бруннера ("R. G." И рр. 437, 438) видитъ тутъ "Voreid" (см. прим. 756) – клятву обвинителя, хотя и допускаетъ текстуальныя затрудненія для подобнаго толкованія.

797. Clement ("L. S." р. 307) предполагаеть, что "ad qua et"—описка вмъсто "ad guaet"—"ad waet" (пъм. "Wacht"—"стража", "караулъ", "вахта"). т. к. предыд "hoc est" уже указываеть на слъдование техническаго термина

(сходную реконструкцію даль уже Pertz. а зат'ямь Boretius и Hessels).

798. "conludio" (ср. §§ 10. 12;="colludium")—"издъвательство" (надъ правосудіемъ, судомъ), злонамъренное уклоненіе отъ чего-либо.—Смысть даннаго, очень испорченнаго, мъста, слъд.: со стороны "почныхъ стражъ" не только не замътны попытки предупрежденія и пресъченія преступленій, но прямотаки попустительство (ср. Dahn "Könige" VII, 3 р. 73, 2).

799) Указъ Хлотарія "образовать сотни" возбудиль цѣлый рядь объясненій. Многіе (Sohm "Reichs и Ger. Verf." pp. 181 sq.; Sybel "Кönigthum" p. 358) исходя изъ представленія, что судебно-административная "сотенная" организація вполить сложилась уже въ Меровингское время (Sohm. op. c. pp. 6, 7, 74. 192—196, считаеть достаточнымъ свидтельствомъ существованія "сотенъ"

упоминаніе "центенарія" въ L. S.; ср. также Waitz "Verf. G." I pp. 138, 139. 216 sq. II pp. 318 sq.), предполагають, что указь Хлотаря воспользовался дъленіемъ страны на "сотни" при образованіи спеціальныхъ полицейскихъ округовъ съ особой организаціей.—Fustel de Coulanges ("Instit." III pp. 191 sq.), отрицая (за немногими мъстными исключеніями) существованіе территоріа, ижыла сотенъ до VIII в., придаетъ и "центенамъ" Хлотаря исключительно персональный характеръ: это-"группа людей", которую въ виду неясности текста, одинаково можно считать и спеціальной полицейской стражей и полицейской милиціей (Hermann, Gierke "Untersuch. "XX pp. 38 sq., опредъляеть нововведеніе Хлотаря, какъ замъну прежней частно-обывательской стражи "государственной полиціей") изъ обывателей,—Brunner ("R. G." Il pp. 147, 148) тоже указываетъ что "сотенная" организація вводилась лишь исподволь (и закончилась лишь вь эпоху Каролинговъ); указъ Хлотаря вводить лишь обязательную группировку жентелей по сотнямъ (см. прим. 822), образуя такимъ образомъ новые полицейские округа; послужили ли какія-нибудь прежнія дівленія страны опорой и прототиномъ для этихъ новыхъ округовъ-не доказано, хотя это и вброятно (напр. Decr. Chlot. II сс. 11, 12--см. н.); во веякомъ случат вновь учрежденные округа имъли *исключительно* полицейскій характеръ.—Ко всему § cp. Decretio Childeberti II, a. 596 c. 11: "Similiter convenit, ut si furtum factum fuerit, capitale de praesente centena restituat et causa centenarius cum centena requirat". c. 12: ..Pari conditione convenit, ut si centena posita in vestigio in alia centena aut quos fidelium nostrorum ipsum vestigium miserit et eum ad alia centena minime expellere potuerit, aut convictus reddat latronem, aut capitale de praesente restituat et cum 12 personas se ex hoc sacramento exuat". Въ послъднее время вопроса о полицейскихъ и территоріальныхъ дъленіяхъ франкскаго государства касается Rübel. Die Franken, который возводить ихъ къ римской восиной организаціи.

800. "Сепtena" должна возвратить стоимость ("capitale", "caput"—см. прим. 18) украденной у члена той же "centena" веши; этимъ обезпечивается энергичное преслъдованіе (посредствомъ особой "trustis", см. прим. 365) преступника, въ поимыть котораго "centena" теперь непосредственно заинтересована, т. к. она этимъ не только могла вернуть уплаченное "capitale", но и получить еще вознагражденіе (половину пени; ср. § 16).

801. "Тrustis" для преслъдованія преступника состоить изъ членовъ центены", которые обязаны, подъ страхомъ пени (5 sol.; 4401 даетъ еще 15; см. также чтеніе Wolf. въ § 17), примкнуть къ "trustis" по первому призыву ("admonitus").

802. Смыслъ очень неяснаго и испорченнаго ("hoc est", по миѣнію Hessels'a "L. S." р. 417,—поздитйшая вставка) текста слъд.: если окажется, что преступникъ бъжалъ въ область какой-либо оругой центены, то эта послъдняя должна уплатить первой центенъ "capitale" и затъмъ сама, въ свою очередь, преслъдовать преступника, пока онъ находится въ ея области; если преступникъ опять ускользнетъ въ сосъднюю "центену" (счетомъ—"третья"), то повторяется то же самое—выплата "capitale", преслъдованіе и т. д.

803 Boretius (Behrend "L. S.", 1-ое изд., р. 102, 9) и Clement ("L. S.". р. 304) отказываются отъ объясненія текста—"tamen praesentia aut longe multandus."—Behrend ("L. S.", 2-ое изд., р. 148) предлагаетъ: "немедленно ли, или долго спустя"; Geffcken ("L. S." р. 264), придавая "multare" необычное значеніе—"den Prozess machen", объясняетъ: судятъ преступленіе во всякомъ слу-

чаъ, будь то "in praesentia" или "in absentia" (="longe" по Гефкену въ "лекальномъ смыслъ") преступника.

804. "Latronem suum"; cp. tit, 47—"latro illius", Cap. II, 1—"suo feltroctum".
805. Cp. Decretio Childeb. II. a. 596, c. 13: "Si servus ecclesiae aut fisco furtum admiserit, simili poena sustineat sicut et reliquorum servi Francorum".

806. Объясненіе "plibium"—спорно: Du Cange указываеть, что "plebeium"="locus publicus" "platea" (Clement "L. S." р. 304 переводить—"öffentliches Gericht"); Beaudouin ("Nouv. rev. hist "XII р. 693, 5)—"plibium"="ineum" (см. прим. 153); Brunner ("R. G." II р. 413, 75) сближаеть "plebium", "plevium" съ древне-франц. "plevir"—"поручаться" и указываеть на "pignus" въ tit. 40. 4 (дальнъйшее "ut ipse precius dominus reformetur", дъйствительно, показываеть, что господинъ предварительно получаль стоимость раба, т. к. въ случат уличенія ["probatio"] онъ терялъ раба, который могъ быть казненъ ["periculum subiacebit"]).

807. "potentes" (potentiores"; ср. "meliores"—прим. 697)... qui per diversa possedent" (ср. Edictum Chlot. II с. 19: "potentes qui in alias possedent regiones")—крупные пом'вщики, владънія которыхъ не составляли одного связнаго комплекса (нъм техн. терм.—"Streubesitz"). Такіе "potentiores" были уже въ до-франкской Галліи (см. Brunner "R. G." 1 р. 205); во франкскую эпоху число ихъ еще увеличилось, отчасти королевскими дареніями (ср. 14, 4—"ргаесертит regis"), отчасти все учащавшимися захватами земель "слабыхъ."—Сар. а. 805. с. 16: "de oppressione pauperum liberorum hominum, ut non fiant a potententioribus per aliquod malum ingenium contra iustitiam oppressi, ita ut concti res corum vendant aut tradant".—Сар. а. 806. с. 8: "sunt et aliqui iustitiam legibus recipere debent et in tantum fiunt in quibusdam locis fatigati, usque dum illorum iustitiam ("свое право") per fideiussorum manus tradant, ita ut aliquid vel parvum possint habere et fortiores suscipiant maiorem porcionem".

808. Читать нужно "habetur" вм'ясто "habere", которое дають все Codd.

809. См. прим. 408.

810. См. прим. 798.

811. См. прим. 791; ср. 40. 9, 10 и прим. 407.

812. См. прим. 361.

813. §§ 14. 15 трактують о правъ убъжища; преступнику, скрывшемуся въ церкви или ближайшей церковной территоріи (см. прим. 815), клятвенно гарантировали жизнь (см. "excusatus" § 15; ср. прим. 680--Decr. Child. Il c. 4). а иногда и вообще неприкосновенность тъла.-ер. L. Wis. III, 3, 2: "Si parentes mulierem vel puellam raptam excusserint, ipse raptor parentibus.... in potestate tradatur, et ipsi mulieri penitus non liceat ad eundem virum (онъ теперь "рабъ", см. прим. 679—12. Wis. III, 3. 1) se coniungere. Quod si facere praesumpserit, ambo morti (cp. L. S. Cap. I, 5) tradantur. Si certe ad episcopum vel ad altaria sancta confugerint, vita concessa, omnismodis separentur et parentibus rapte servituri tradantur".--L. Wis. VI, 5, 16: ....quemcunque homicidam seu maleficum (L. S. tit. 19) lex puniri precipit, et preteria, qui ex suo disposito vel male volumtatis adsensu tale nefas committit, nulla hunc ocassio nullaque umquam ab hac sententia potestas excuset; sed etiam, si contigerit eum ad altare sanctum fortasse confugere, non quidem presumat eum absque consultu sacerdotis persecutor eius abstrahere; consulto tamen sacerdote ac reddito sacramento, ne eundem sceleratum publica mortis pena condemnet, sacerdos cum sua intentione ab altario repellat et extra corum (-,chorus ecclesiae") proiciat, et sic ille, qui eum persequitur, conprehendat; cui ab ecclesia eiecto non alias mortales inferat penas, nisi omnem oculorum eius visionem extinguat, et sie ad aliorum terrorem infeliciter victurum dimittat". 18:,... qui proximos sanguinis sui occiderit... morte damnetur. Quod si.... ad ecclesiam vel ad altaria sacra concurrens pietate principum vel iudicum fuerit reservatus ad vitam, perpetuo maneat persona eius in exilio mancipata".--L. Romana Burgund. 2, 1: "Homicidam, tam ingenuum quam servum, si extra ecclesiam inveniatur, morte damnari". 3: "Si vero ad ecclesiam servus homicidii reus forte confugerit, qui lex Theudosiani libro nono ad Antiochum data ab ecclesia nullum inermem permittit abduci, indulta vita pro co, quem occidit, ipse deserviat" 5:,... si ingenuus ab ingenuo fuorit interemptus, et homicida ad ecclesiam confugerit, is ipse qui homicidium admisit cum medietate bonorum suorum occisi heredibus serviturus addicatur; reliqua medictas facultatis eius homicidae heredibus derelinquatur."-L. Burg. 70, 2-см. ирим. 45.-Сар. de part Sax. c. 2.-Григорій Турскій ("Hist. Franc." IX, 38) влагаеть въ уста Хильдеберта слъд. слова: "Promissionem habete de vita; christiani enim sumus; nefas est vel criminosos ab ecclesia eductos punire".—Впрочемъ, право "убъжища" не всегда было абсолютнымъ (см. Wilda "Strafrecht" p. 542; Brunner "R. G." II pp. 611, 612); исключенія д'ялались, напр., для _res iudicatae- и для иткоторыхъ особенно тяжкихъ преступленій.—L. Wis. IX, 3, 4: "Eos qui ad eclesiam vel ad eclesie porticos confugerint, nullus contingere presumat, sed presbytero vel diacono repetat, ut reformet; et sou debitor sive reus, qui confugerat, si non meretur occidi, aput repetentem eclesie cultor interveniat, ut ei veniam det et exoratus indulgeat. Quod si debitor aliquis ad eclesiam confugerit, eum eclesia non defendat, sed presbyter aut diaconus debitorem sine dilatione restituat; ita ut ipse, qui debitum repetit, nequaquam concidere eum aut ligare presumat..., sed presente presbytero vel diacono constituatur, intra quod tempus ei debitum reformetur.... De homicidiis autem, maleficis. (cm. L. S. tit. 19) et veneficis leges sunt requirende".—Cm. B. L. Wis. VI, 18 гдъ дарованіе жизни обусловлено особымь актомъ "милосердія".—Сар. Harist a 799, c 8; "ut homicidas aut caeteros reos, qui legibus mori debent si ad ecclesiam confugerint, non excusentur"....-L. Sax. 28. - За нарушение церковнаго "убъжища" (поразительные примъры у Григорія Турскаго "Hist. Franc." IV, 13, 18; V, 3; VI, 12; VII, 22, 29) были особыя нени. — L. Wis. IX, 3, 3: "Si quis de altaribus servum suum aut debitorem non traditum sibi a sacerdote vel ab eclesic custodibus violenter abstraxerit, si [h]onestior lori persona est,... cogatur exolvere sol. C, inferior.... sol. XXX... Dominus vero servum, sive creditor debitorem recipiat excusatum."—L. Alam. 4.—L Baiuw. 1. 7: Nulla sit culpa tam gravis, ut vita non concedatur propter timorem Dei et reverentiam sanctorum.... Si autem homo contumax et superbus timorem Dei ^{vel} reverentiam ecclesiarum .. non habuerit, et fugientem servum suum, ve^l 🗝 persecutus fuerit, de ecclesia vim abstraxerit et Deo honorem non dede rit, conponat ad ipsam ecclesiam cum 40 sol. iudice cogente, et pro-fredo (cMприм. 139) ad fisco 40 sol. - Перковное наказаніе, см. слъд. прим. Арльскій соборъ. сан. 50.

314. Обыкновенно указывается 1-й канонъ Перваго Орлеанскаго собора 611 г.г. "De homicidiis, adulteris et furibus, si ad ecclesiam confugerint.... ut ab ecclesiae atriis non anferantur nisi ad evangelia datis sacramentis de mortede de debilitate, et omni poenarum genere sint securi, ita ut ei cui reus fuerit

criminosus de satisfactione conveniat. (can. 2: "Ut raptor, mortis vel impunitate concessa, aut serviendi conditioni subiectus sit aut redimendi se habeat facultatem"). Ср. постановленіе Арльскаго собора 452 г. (канонъ 30): "Eos qui ad ecclesiam confugerint, tradi non opportet; sed eos domini sui promissa intercessione exire persuadeant. Si ab ecclesia exeuntibus poenale aliquid intulerint, ut ecclesiae inimici habeantur excommunes".

815. "atrium"—церковный дворъ (Cap. miss. a. 813 с. 8: "statutum est enim, si quis reus in atrium ecclesie confugerit, non sit opus ecclesiam ingredi, sed ante ianuam pacem habeat."); въ томъ случать, если церковь не имтетъ ясно обозначеннаго (стъной) "двора", таковымъ считается прилегающій участокъ величиною въ "aripennis" (ср. франц. "arpent"; приблизительно 15000 г.) футовъ).

816. "pro operum cupiditatis"-"ради заработка", "но своимъ дъламъ".

817. Чрезвычайно поучительна L. Wis. V, 4, 17: "....Conperimus multorum servos vel ancillas ad ecclesiam quorumdam sollicitatione confugere et illic de iniusto dominorum imperio sepissime querellari, ut ita intercedentibus clericis religionis obtentu domino necessitatem venditionis extorqueant. Hic etiam plerumque domino error inponitur, ut aut clericus aut quicumque alius se velut emtor interponat, pretium traditurus alienum, et sub huius argumentationem conludii interdum domino nesciente servus vendatur inimico ("servus", nocasщенный въ интимную жизнь своего прежняго господина, могъ оказать существенныя услуги "врагу", могъ впутать прежняго господина въ процессы, указать улики и пр.; см. прим. 103-L. Baiuw. 9, 6; ср. технич. терминъ "negociare"-прим. 111) adque eveniat, ut in vicina forsitan loca constitutus, eum ille possideat, qui publice nullatenus ad contractum venditionis accessit. Proinde hac profuturam omnibus lege sancimus, ut nullus servum suum vendat invitus; sed clericus aut eclesie custus.. excusatum a culpa domino servum amota dilatione restituat. Satis enim videtur indignum, ut in co loco servi contumaciam rebellionis adsumant, ubi castigationis disciplina et obtemperandi predicantur exempla. Si quis itaque dominum suum in hunc inducit errorem, pretium qui per suppositam personam conparavit amittat... Hic autem, qui se ministrum fraudulenter venditionis ingessit, alium paris meriti servum domino, cui instruxit insidias, reformare cogatur"....

818. Смыслъ очень испорченнаго текста слѣд.: если священникъ дастъ рабу возможность бѣжать, опъ платитъ господину "стоимость" раба, которую тоть, буде пожелаеть ("si placit"), можетъ отдать обратно, когда найдетъ раба; при нежелании выдать раба священникъ уплачиваетъ также "pretium".—ср. L. Alam. 3, 2.

819. "Germanus"—родной "братъ" (менъе употребительное въ это время "frater" обозначало "брата во Христъ", "ближняго"); это опять-таки указаніе на то, что "Рассиз" составленъ Хильдебертомъ и Хлотаріемъ I, а не II, т. к. молько къ нимъ можетъ относиться терминъ "родные братья" (см. Fustel de Coulanges "Instit". III р. 626, 1), иначе нужно бы было вмъстъ съ Fahlbeck омъ ("Royauté р. 260, 1), предположить, что "germanus" могъ обозначать и "дядю" и "племянника".

820. "provincia"—"округъ" (см. н. .provintia iudicis"; обыкновенно "prov."—"страна". См. L. Baiuw. 2, 1—прим. 631).—Dahn ("Könige" VII, 2, р. 131, 7; 3 рр. 73; 478, 3) предполагаетъ, что преслъдованіе въ смежномъ округъ дру-

гого государства происходило не въ порядкъ, описанномъ § 9 (см. прим. 802), а непосредственно.

821. См. прим. 97 и 365.

822. "trustis" эдібсь вмісто "centena" (Brunner "R. G." II р. 147, 35 указываеть на это, какъ на одно изъ доказательствъ метерриторіальности "центенъ"; см. прим. 799.); "truste qua defecerit"—"сотня, въ которой что-либопропало".

823. "dilatura" (см. прим. 18), какъ видно изъ дальнъйшаго,="dispendium (-возмъщение "убытка"; Сар. V. 7-"потеря").

824. См. прим. 139.

825. Cp. § 9.

826. См. прим. 421.

827. Brunner ("R. G." I р. 376), указывая на "et omni populo", а также на формулы "convenit", "placuit atque convenit", которыми начинаются почти всѣ §§, предполагаетъ, что данный капитулярій—не простой "указъ", а "результатъ соглашенія и совъщанія" со всѣмъ народомъ. Наоборотъ, Fustel de Coulanges ("Instit". III рр. 96, 3; 106, 107) отрицаетъ всякое содъйствіе "народа" (Dahn "Könige" VII, 2 р. 36, 4 допускаетъ лишь "возможность", но не "необходимость" совъщанія съ "народомъ"), которое нигдѣ не засвидѣтельствовано: король совътовался лишь со своими вельможами; королю что-либо "placuit", а его совътникамъ "convenit" ("царь указалъ и бояре приговорили").—Ср. Вступленіе въ Decretio Childeb. II. а. 596: "Childebertus rex Francorum vir inluster. Cum in Dei nomine nos omnes Kalendas Martias de quoscumque conditionis una cum nostris optimatibus pertractavimus, ad unum quemque notitia volumus pervenire." с. 1: "Ita Deo propitiante Antonaco Kalendas Marcias anno vicesimo regni nostri convenit, ut...."

828. Вслъдствіе *вражевы* между Хильнерикомъ и его братомъ Зигибертомъ (наоборотъ, любовное отношеніе, "germanitatis caritas", какъ-бы стираетъ границы между двумя государствами; см. Сар. 1V, 16), окончившейся лишь смертью послъдняго въ 575 г.

829. Смыслъ слъдующій: свобода перехода наслъдствъ во вновь присоединенныя земли (за Гаронной) будеть обезпечена тъми же нормами, какія дъйствовали во всъхъ остальныхъ (прежнихъ) частяхъ государства и спеціально въ "Turrovaninsis".—Опредъленіе "Turrovaninsis" спорно: Pertz ("Моп. Germ. LL." II р. 10*; см. также Dahn "Könige" VII. 3, р. 478, 5) указываетъ на "Tervanna" ("Thérouanne") во Фландріи; Boretius (Behrend "L. S.", 1-ое изд., р. 105, 1) эмендируетъ "Turonensis"="Tours"; Geffcken (L. S." р. 269) предлагаетъ "Тоиглау"—столицу Хильперика съ 562—575 гг.

830. Руконненое "rebus" сохраняеть лишь Dahn (Könige" VII, 1 р. 191, 1), понимая подъ этимъ "королевскіе подарки" (ср. Waitz "Verf. G." I. 1 рр. 348 sq.); остальные эмендируютъ "reibus" — "reipus" (частая ошибка, см. tit. 44, разночт.).—Смыстъ даннаго постановленія неясенъ: одни (Schröder "Ehelich. Güterrecht" I р. 63, 29; Rive "Vormundschaft" р. 284, 14; Amira "Erbenfolge" р. 34) предполагаютъ полную отмыну "reipus" a (о немъ см. tit. 44) вообще, другіе (Clement "L. S." р. 269; Brunner "Sitzungsberichte d. preuss. Akad. d. Wissensch." 1894 р. 1290, 2)—лишь частичную отмъну, отказъ короля (оттого и "concederemus"!) отъ права на "reipus" въ извъстныхъ (см. 44, 10) случаяхъ.

831. "leodes"-, люди", см. прим. 411,...

832. Сар. V, 3-одно изъ самыхъ важныхъ, но вм'вств съ твмъ трудныхъ и спорныхъ мъстъ.-Прежде всего нужно (какъ и tit. 59, см. прим. 631) различать двъ части (первая кончается словомъ "possidenda"), которыя *po**мивополагаются** какъ по содержанію (въ первой части-нововведеніе, во второй подтверждение прежиняго "обычая"), такъ и по формъ ("vero"!).-Въ переой части изм'вняется право насл'вдованія "земли" (см. tit. 59, 5), причемъ новостью мвляется вводъ женщины (впрочемъ, ученые, видъвшіе въ "fratres" 59, 5 лишь "сыновей" [см. прим. 638], "новостью" считають уже вводъ братьевь умершаго), т. что можно заключить, что имъется въ виду особая "земля"-_terra Salica" (см. прим. 637).—Второй крупной новостью является неоднократно и ръзко ("non vicini" въ концю фразы) выраженное ограничение правъ "vicini". Формулировка ограниченія позволяєть заключить, что ∂o изданія Сар. Vземля переходила къ "vicini" не только при отсутствій насл'єдниковъ-мужчина, но и тогда, когда "сыновья" и "братья" $\delta \omega A u$; такимъ образомъ отмѣняемый Cap. V, 3 обычай (Sybel "Königthum", 1-е изд., р. 25 видълъ въ этомъ одну изъ главныхъ нормъ "неписаннаго" салическаго права) сохранилъ еще тотъ чрезвычайно древній народный взглядъ, по которому земля вообще не наслъдуется. - Волъе точное опредъленіе права "vicini" выдвинуло рядъ дальнъйшихъ спорныхъ пунктовъ. Первое разногласіе касается уже опредъленія понятія "vicini": нъкоторые (Waitz "Verf. Gesch.", 1-ое изд., I р. 272, Anm.; Zöpfl "R. G." III pp. 221 sq., 322, 22) видъли въ нихъ "родственниковъ", другіе (Waitz "A. R." p. 130; Thudichum "Gau u. Mark-Verf." p. 185; Lamprecht "Wirtsch.-Leb." I р. 44)—сосъдей (см. прим. 473), членовъ той же "марковой" (см. прим. 461, 462) организаціи; наконецъ, Sybel (Königthum" p. 48; о главномъ тезисъ Зибеля—, сельская община" = "Sippe", см. прим. 462) - "сородичей" (любопытное указаніе даетъ L. Wis. VI, 1, 7, считая "vicini" оолье близкима чъмъ "propinci"—см. прим. 616).—Не менъе спорно и опредъление самого права этихъ "vicini": одни (Waitz "A. R." p. 130; Roth "Benef.-Wesen" p. 74; Gierke "Genossensch.-R." p. 78, 57; Amira "Erbenfolge" p. 15; Inama-Sternegg "Wirtsch.-Gesch." I pp. 75, 3; 95, 5) видять въ этомъ право наслюдованія, другіе (Opet. Gierke "Untersuch." XXV, p. 27; Heusler "Instit." II p. 574; Glasson "Hist. du droit"... III p. 81; Dareste "Journal des Savants" 1886 p. 600; Brunner "R. G." I р. 195; впрочемъ, часто авторы недостаточно точно различають "Heimfall" u "Beerbung", cm., Hanp., Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV p. 488. текстъ и прим. 43) лишь право на выморочный надовле (нъм. техн. терм. ... "Неімfallsrecht"; франц.-"droit de dishérence").-Спорно также, было ли право женщины (дочери, сестры) первичнымъ и непосредственнымъ, или нътъ, т. е. могли ли онъ наслъдовать землю также въ случав полнаго первоначальнаго отсутствія мужчинъ-насл'єдниковъ, или же он'є получали это право лишь чрезт посредство "мужчинъ" ("брата"; ср. прим. 639—мнънія Pardessus и Amira), мослю того какъ "vicini" при жизни мужчинъ-наследниковъ уже отказались отъ своихъ претензій на вакантный наділь.-Характернымъ указанісмъ, насколько мнѣнія изслѣдователей расходятся не только по отлѣльнымъ частнымъ вопросамъ, но и относительно общей оцънки Сар. V, 3, можетъ служить слъд. сопоставленіе: Glasson ("Nouv. Rev. hist.", 1885. р. 604) видить лишь ...un nouveau régime spécial de succession pour les communautés agraires аме "une modification de la loi salique"; съ другой стороны Fustel de Coulanges утверждаетъ ("Instit." IV pp. 190 sq.): "общинной марки" въ эпоху Правдъ-не

было (см. прим. 461); Хильперикъ, указывая на "vicini" имълъ въ виду не ихъ "право", а лишь возможное "злоупотребленіе"; и до и послю Сар. У, 3 наслъдовали, въ случав отсутствія ближайшихъ наследниковъ, не "vicini", а "proximiores" (по tit. 59, 4).—Еще болье разногласій возбуждаеть вторая часть. текстъ которой несомивнио испорченъ; поэтому возникли, на ряду съ разными толкованіями, и разныя эмендаціи (см. Zöpfl "R. G.* II р. 65, 66; III р. 223, 11; Waitz "Verf. Gesch." II, 2-ое изд.. р. 274, 2; Kern, Hessels "L. S." р. 419).—Roth ("Benefic.-Wesen" pp. 285 sq.), относя "qui patri (Хлотарій I) nostro fuer." къ "consuaetudinem". толкують: пусть, люди вновь переселившіеся (.leodos, si qui adveniunt"; ср. также Amira "Erbenfolge" р. 15) продолжають относительно земли ("de terras istas") руководиться тёмъ обычаемъ, который быль въ силъ при Хлотаріи."-- Clement ("L. S." р. 269) переводить: "Es ward auch verabredet (beschlossen) in Betreff gewisser Grundstücke, wenn sie in Erbgang kommen ("si qui adveniunt"), dass die Leute (Gefolgschaften), die unser Vater hatte, bezüglich dieser Angelegenheit es unter sich nach ihrer bisherigen Gewohnheit halten dürsen."-Zöpfl ("R. G." III p. 223), Gierke ("Zeitschr. f. R.-G." XII pp. 460 sq.), Scherrer ("Zeitschr. f. R.-G." XIII pp. 284 sq.) Opet (Gierke "Untersuch.", XXV pp. 29, 30), мъняя чтеніе въ "si quae adveniunt" (т. е. "terrae"), объясняетъ: вторая половина Сар. V, 3 трактуетъ о наслъдования вемель, не принадлежащихъ къ "марковому союзу" и поэтому не имъющихъ "vicinos", именно о "служилыхъ" земляхъ, которыя получили "lendes" ("дружинники"); на эми земли, являвшіяся вознагражденіемъ за службу (преимущеотвенно военную), нововведение первой части Сар. V, 3 (переходъ къ женщинамъ) естественно не могло распространиться, поэтому для нихъ и оставленъ въ полной силъ "салическій" (см. прим. 637) законъ.--Чрезвычайно остроумную коньектуру предложилъ Kern (см. в.), читая вывото "det illi"-"de tilli"-фризскому "tilathe"--.имущество благопріобр'втенное", и переводъ: "But as regards acquisition (противоположность-, terra salica", о которой идеть ръчь въ персой половинъ Cap. V, 3) it has been agreed upon that, with respect to every single piece of such land, the descendants shall maintain among them, in this respect, the same custom with the free subjects who lived under my father observed." Конъектуру эту приняли Schröder ("Franken u. ihr R." p. 76), Lamprecht ("Wirtsch.-Leb." I p. 45). Blumenstock ("Immob.-Eigenth." I p. 304). Geffcken ("L. S." pp. 270, 271). указывающіе, что и текстуальное "qui si adveniunt" (=,si qui adveniunt") какъ разъ соотвътствуетъ понятію "terra acquisita".

833. Cp. Cap. I. 7.

834. См. прим. 358 (тамъ же-Сар. in l. Rip. a. 802, с. 5) и 359.

835. "testimonium"—см. прим. 504.

836. Рукописное "initium" оставляетъ лишь Hessels ("L. S." p. 409); Brunner (статья "Mithio" въ "Festgabe für Beseler" p. 24; "R. G." П р. 406, 30, эмендируетъ "ad inium"—человъкъ, не имъя достаточнаго количества "соприсяжниковъ" (см. прим. 151), долженъ очиститься чрезъ "ordale" (см. прим. 558); Hermann ("Noch ein Wort über mithio" p. 25) и Waitz ("Verf.-Gesch." II, р. 429) читаютъ—"mitium" (см. прим. 667).

837. См. прим. 370 и 518.

838. См. прим. 477.

839. Sohm ("Proz." p. 81), сравнивая Сар. V, 7—, et auferat per III mallus ante rachymb." со сходной фразой въ Сар. IV, 2, считаеть "auferre"—"offerre",

которое обыкновенно обозначаеть—"торжественно объщать" (символическій актъ "рукопожатія", какъ полагаеть Grimm "R. Alt." р. 138) и равносильно выраженію "fidem facere" см. прим. 370.

840. См. прим. 787.

841. Измънение срока противъ Сар. IV, 5, 12.

842. Sohm ("Proz." pp. 200, 201) предполагаетъ, что рукописное "videre коррумпировано изъ первоначальнаго "videredum (см. прим. 756) dare"; Hessels ("L. S." p. 410) тоже предлагаетъ, либо "videredum dare", либо "iuret (вмъсто рукописнаго "ius sit) cum sex videredum"; Brunner ("R. G." И р. 345. 19) отрицаетъ влъсъ "videredum" и предполагаетъ, что "sex" даннаго мъста точно соотвътствуютъ "ternas pers. electas" (съ объяжь сторонъ, т. е. всего "VI") въ Сар. [V, 10, роль которыхъ смотръть за точностью и правильностью "ordale".

843. См. прим. 6 и 772.

844. Иначе-см. прим. 407 и 791.

845. См. прим. 406.

846. "educere"-- "оправдаться"; ср. 56, 1; Сар. V, 6.

847. "iectus" (ср. "iactivus"—прим. 536)—пеня за "ослушаніе" (ср. Extrav. B. 1).

848. См. прим. 370 и 518.

849. См. прим. 2.

850. См. прим. 538.

851. См. прим. 477; ср. 45, 2 и 50, 3.

852. Cp. 50, 3.

853. "Рахинбурги" здъсь названы "антрустіонами" въ качествъ "товарищей" (см. прим. 421), "помощниковъ" графа.

854. "credentes"—"богобоязненные", "в'Брующіе"; см. прим. 699—Сар. langob. a. 782—86, с. 8 (см. Waitz "Verf. Gesch." II р. 184, 4—"boni et Deum timentes"); другіе, напр. Fustel de Coulanges ("Instit." III р. 365, 1), полагають, что "credens"—"credibilis".

855. "хорошо знающіе законы" (Fustel de Coulanges "Instit." III р. 365) или хорошо знающіе дъло (т. е. даннов дъло; Sohm. "Proz." р. 204, 9.)?

856. Cp. 50, 4.

857. Ср. 51, 2; см. также прим. 541.

858. См. прим. 823.

859. "destruere" (ниже—"extrudere"), см. "strudis" L. Rip. 32, 3, 4—прим. 538.

860. "mannire" (не "bannire"; см. прим. 1) показываетъ, что графъ въ данномъ случаб является частнымъ лицомъ (иначе--"рахинбурги"; они вызываются не формальнымъ актомъ, а "ferebanniti"—королевскимъ приказомъ; см. прим. 517); вызываетъ онъ обвиштеля въ королевский ("nobis presentibus") судъ (см. прим. 2).

861. См. прим. 6 и 7.

. 862. "Ет quiequ..... debet"—выражено чрезвычайно неясно и возбудило пъсколько объяснительныхъ попытокъ. Sohm ("Proz." pp. 210, 211) объясняетк "равнымъ образомъ, если и свободный (въ предыдущемъ говорилось лишь о дъяніяхъ рабовъ), велъдствіе какого-либо дъянія ("de actione et vi"—"поступокъ" и "насильственное дъйствіе"), будетъ привлеченъ ("mallaverit"; Act. вмъсто "Pass.) за "ослушаніе" ("reiecte"—наръчіе отъ "iectivus", см. прим. 536), то

нусть онъ, если у него есть имущество ("si habet"; въ противоположность къ дальнъйшему "homo malus qui res non habet"), удовлетворитъ ("directum facere"="iustitiam facere"; въ корнъ "directum" лежитъ "Recht"—"право", ср. итал. "dirito") своего противника по закону ("lege").—Boretius (Behrend "L. S.", 1-ое изд., р. 108, 26) расходится съ Зомомъ только въ иъкоторыхъ опредъленіяхъ: "actione"="agsoniis" (см. прим. 770)="sunnis"; "vi"="strudis legitima" (см. L. Rip. 32, 3—прим. 538).—Наконецъ, Geffcken ("L. S." р. 276), предполагая, что спорное постановленіе относится лишь къ непосредственно предыдущему. т. е. распространяетъ процедуру обжалованія на вста (въ предыдущемъ взять только единичный случай—"furtum servi") случай "male destruere et contra legem et iustitia", интерпретируетъ: если свободный захочетъ обжаловать ("протестовать"—"reicere") дъйствія ("actio") графа и насильственную ("vis") опись имущества, то онъ долженъ руководиться вышеприведенными предписаніями.

863. "homo malus"-технич, терминъ, см. прим. 779.

864. = "offerat"; см. прим. 839.

865. Итакъ, обязательную "Maghaftung" (см. прим. 616) заступила добровольная ("si voluerint") помощь (см. прим. 629, 630) родственниковъ.

866. "agens"-"графъ" (правительственный "агентъ").

867. Вся глава и, въ отдъльности, слово "marias"—загадочны (Clement L. S." р. 273 совсъть отказывается отъ объясненія).—Sohm. ("Proz." р. 65, 16; "Reichs и, Ger.-Verf." р. 210) читаетъ "marcas" и интериретируетъ "марковыя собранія виредь не должны собираться въ церквахъ (или около церквей, ем. "atrium"—прим. 815), а на мъстъ обычныхъ судебныхъ собраній ("mallus", "Mahlstätte"—см. прим. 2).—Но уже Pardessus ("L. S." рр. 599. 600) предложилъ другое объясненіе: "marias"=древне-франкск. "mari", пъм. "Mähr"—"сказаніе", но и "разговоръ",—Brunner ("R. G." II р. 334, 13), давая сходное объясненіе ("màri" отъ "màrjan"—"nuntiare"; отразилась на чтеніи Нег.—maniaverit" вмъсто "nuntiaverit" въ tit. 47), комментируетъ: вызовъ въ судъ въформъ оглашенія ("nuntiabantur") въ церкви (макъ вызывались люди, ме имъвніе опредъленнаго мъстожительства; см. прим. 9 и 750) отмъняется; вызовъ неосъдлыхъ долженъ виредь оглашаться ("nuntientur") въ томъ мъстъ (т. е. судъ), гдъ приносятъ жалобу ("admallare" въ такомъ широкомъ смыслъ, см. прим. 536 и 552) и на "осъдлыхъ" ("consistentes").

868. Загадочное предложеніе "Si quis... malletur causam" до сихъ поръ недостаточно объяснено.—Waitz ("А. К." р. 133) и Maurer ("Einleitung"... р. 170), ставя логическое удареніе на "vicini", полагають: осякая тяжба до ея перенесенія въ судъ, должна была переходить на разсмотрѣніе "vicini" (членовъ той же сельской марки, см. прим. 832, 471, 462).—Какой-то контроль со стороны "vicini" имѣетъ въ виду и Clement ("L. 8." р. 273), переводи: "Кто принужденъ вести дѣло въ судѣ, тотъ долженъ познакомить съ нимъ своихъ родственниковъ ("vicini"), а также произнести "videredus" передъ рахвибургомъ (см. прим. 538), хотя бы они ("vicini") рахвибурги?) и сомитвались, допускатьли дѣло до судебнаго разбирательства".—Sohm ("Proz." рр. 206, 207; къ нему примкнулъ и Waitz въ болъе поздней "Verf-Gesch." И, 1 р. 392, 4) думаетъ, что глава трактуетъ лишь объ "экзекуціонномъ судопроизводствъ", которому должны предшествовать какъ объявленіе судебнаго приговора ("апте vic. caus. в. потат facere"), такъ и "videredus" (см. прим. 756), которымъ устанавливается правильность формальной стороны дѣла; только после "объявленія" и

"videredus" дълу можетъ быть данъ дальнъйпий "законный" (такой смыслъ Зомъ вкладываетъ въ "malletur"; ср. прим. 536, 552) ходъ.—Bethmann-Hollweg ("Civilpr." IV р. 511) объясняетъ: "истецъ долженъ, до перенесенія дъла въ судъ, извъстить объ этомъ своихъ сосъдей, чтобы имъть увъренность, что онъ сможетъ (при ихъ помощи) принести клятву съ соприсяжниками ("videredus").--Вгиппет ("R. G." II р. 139, 4) обращаеть главное вниманіе на важное, но почему-то мало отмъченное, ..., si ipsi dubitant"; интерпретируя "dubitare" въ смыслъ "timere" (см. Du-Cange; ср. франц. "redouter" итал. "ridottare"). Бруннеръ предполагаетъ, что новость главы заключается въ томъ, что дъла, превышающія компетенцію рахинбурговъ, должны восходить на королевскій судь (ср. также Loening "Reinigungseid" р. 303; предполагается, что въ тексть носль "ut malletur causam" опущено "ante nos" или "coram nobis"). причемъ посл'ядующее запрещаеть переносить беза нужды д'яла прямо во судъ короля, минуя обычные суды.—Наконецъ, Geffcken ("L. S." pp. 278, 279). приводя \$ 9 въ тъснъйшую связь съ \$\$ 7. 8 и предполагая, что и туть имъется въ виду "homo malus" (Geffcken эмендируетъ: "Si quis causam contra malum hominem mall. deb"...), же имъющій опредъленнаго мъстожительства. думаетъ, что спорное предложение описываетъ особое предварительное (виъеулебное) слибоствие: потеривацій имбеть право вызвать (по форм \$ 8) въ судъ какого-либо "malus homo" лишь послъ (но см. ниже!) того, какъ предварительное следствіе дало известныя указанія его виновности: поэтому потерпъвщій предварительно излагаеть свое дъло "судебной общинъ" ("vicini") въ "mallus"'т и подтверждаеть свое подозраніе противь опредаленнаго "malus homo" чрезъ "videredus" (Geffcken особенно подчеркиваетъ, что въ данном» едучать "videredus" произносится не передъпротивникомъ. какъ обыкновенно, а предъ рахинбургами. что опять-таки доказываеть, что діяло касается обвиненія "бродяги", который, конечно, отсутствуєть на предварительномъ слівдствіи). Впрочемъ, нужно зам'єтить, что Geffcken овоимъ объясненіемъ загадочнаго "si ipsi hoc dubit." самъ разрушаетъ только что данную картину "предваришельного следствія"; именно, онъ допускаєть, что въ томъ (правла, редкомъ) случат, когда рахинбурги уже на основанін "videredus" убъждались въ виновности обвиняемаго, они его тотчаст (..sofort") и осуждали.

869. Hessels ("L. S." p. 410) читаетъ: "hoc non dubitent".

870. "homo... qui per silvas vadit" здѣсь просто "бездомный бродяга", а не "wargus" въ спеціальномъ смыслѣ (см. прим. 581); Brunner ("R. G." I р. 168, 13) указываетъ, впрочемъ, что вслѣдствіе tertium comparationія—"бездомность"—чаето смѣшивали оба понятія; по одному письму Аполлинарія Сидонія (V в.) "latrunculi" ("разбойники") назывались "vargorum nomine"; по тѣмъ же причинамъ квалифицированное "bannitus" (=.,wargus", см. прим. 138) превратилось въ общее (итал.) "bandito".

871. "agens", какъ и въ § 7,—,графъ".

872. см. прим. 138.

873. Sohm ("Proz" р. 185) даеть слъд. объяснение: "quomodo"=_ut" (=франц. "que"); "sic"=_тогда" (ср. 50. 3—"grafio collegat 7 rachinb.... et sic cum eos ad casa... ambulet"; 58, 1—неоднократная тавтологія "et sic postea". L. Rip. 32, 3 [см. прим. 538] – "et sic judex... accedere debet"; L. Rip. 33, 2 [см. прим. 365] – "Sic ei placitum... detur"); "ante pavido"=_безъ бояви" ("безнаказанно"); Сlement ("L. S". р. 273) предлагаеть (но съ знакомъ?): "какъ и прежде (т. е. "убивали") трусовъ".—Вгиппет ("R. G". II. р. 463, 9) останавли-

вается только на "pavidus", указывая, что "pavidus"—не только "трусъ", но и всякій "боящійся", напр. "moribundus"— осужденный или обреченный (напр., "wargus"—"extra sermone positus") на смерть.

874. Pertz ("Mon. Germ," LL. II р. 11) предполагаеть, что § трактуеть о "върномъ въсъ" (спеціально о "върной". т. е. полновъсной и доброкачественной монетъ), т. к. "trotinia"="trutina"—"въсы."—Zöpfl ("R. G." II р. 61, 47), Boretius (Behrend "L. S.", 1-ое над., р. 109, 39), Dahn ("Könige" VII, 3 р. 136, 7) идентифицируютъ "trotinia" съ "trustis" въ Сар. V (см. прим. 800 и 801).— Слетен ("L. S." р. 273) сближаетъ "tronia" съ древне-шотл. "trone"—позорный столбъ" (впрочемъ, нужно замътнъ, что "trone" имъло и другое значеніе въ древне-шотл. языкъ: "trone-weight", напр. извъстная единица въса [очень неточная; фунтъ варіировалъ между 21—28 унціями]; наконецъ и въ современлюма англ. языкъ "trone" обозначаетъ особый родъ приблизительныхъ въсовъ).— Невзеls ("I. S." р. 410) предлагаетъ два чтенія: "trotinia" (="vagabondry"—"бродяжничество") или "tronitia" (=коррумпир. "latronicia").—Brunner ("R. G." II р. 508, 84) видитъ въ "trotinia" тотъ же корень "tort", "trot", какъ и въ "filtortus" (см. прим. 492) и переводить—"преслъдованіе".

875. Brunner ("R. G." 1 р. 302, 48) предполагаетъ, что Сар. VI одинъ изъ наиболъе древнихъ, т. к. (ср. Сар. 1 и прим. 666) въ немъ сохранились и двойной счетъ по солидамъ и денаріямъ и "малбергская" глосса (опущенная въ данномъ изданіи; о "глоссъ" см. прим. В и С).

876. Относительно "pueri regis" и "liberti", см. 13, 7; 26, 1; 42, 4 и прим. 140.

877. См. 41, 6 и прим. 423.

878, Cm. 41, 7.

879. "miles"—несвободный "министеріалъ" (см. прим. 117); ср. "militunia"—Сар. I, 11 § 9 и прим. 709.

880. Kern (Hessels "L. S." р. 556) объясияеть "stadalem сегvum—"олень, дрессированный для приманиванія" (см. прим. 328); Clement ("L. S." р. 275)—
"домашній" т. е. одомашенный" ("stadalis" оть "Stadel"—"Stall"—"стойло"; ср. tit. 33, 2); оба видять въ "vaidaris"—"охотника" (у Ноткера—"weidenar"; ср. поэтич. изм. "Waidmann").

881. Kern (см. пред. прим.) и Lamprecht ("Wirtsch.-Leb." I р. 15, 1) читають "bos cervia tributaria" и видять въ "bos cervia" дословный переводъ герм. "Hirsch-Kuh" ("олень-самка"). а "tributaria" ("tribute") считають испорченнымъ "triutis" (см. L. Rip. 42, 2—прим. 330.)— "путы", "привязь".—Clement ("L. S." р. 275) переводить: "eine dem Hirsch beigegebene Kuh" ("bovum" вмъсто "bovem" - "лань.").

882. "salierit"="assalierit", см. прим. 149.

883. См. прим. 263.

884. "embolaverint" (cp. 2, 7; 27, 3—"imbolaverit")="involaverit.

885. Cp. 27. 20, 21; "nassa"—"верша".

886. "ferre"-технич. терм, для "красть"; см. прим. 127.

887. Cp. 33, 1.

888. Немногіе авторы (Clement "L. S." p. 276; Geffcken "L. S." p. 249) интерпретировавшіе данный §, расходясь въ частностяхъ, дають въ общемъ слъд. объясненіе: "Если кто-либо найдеть [и возьметь] дичь ("feramen"), попавшуюся въ капканъ ("pedica", см. прим. 263) или вздумаеть ("voluerit") преслъдовать ("calcare"—"идти по слъдамъ"; см. Du-Cange) дичь уже под-

стръленную ("sagitatum"; слъд. "detoxitum"—спорно: Geffcken—отъ тобию, Clement—отъ тобию, спеціальная отрава для стрълъ) и затравленную ("minare", см. прим. 365) собаками, тотъ..." Ср. 33, Add. 1, Add. 2.

889. См. прим. 429.

890. "mansio" (ср. англ. "mansion", птал. "mansione", франц. "maison")— "домъ", "дворъ".

891, Cp. 2, 1, Add. 1.

892. Cp. 53, 1.

893. "dominicus" по общему митнію "королевскій" (см. прим. 3), спорно вато evisio"; уже Pardessus ("L. S." р. 411, note 791) переводить—"вельніе" (именемь короля): Bethmann-Hollweg ("Civilpr." IV р. 512, 66), Boretius (Behrend "L. S.", 1-ое изд., р. 111, 9), Dahn ("Könige" VII. 3 рр. 68, 7, 69, 5) прямо уже эмендирують—"iussionem", которое Brunner ("R. G." II р. 47, 33) измъняеть въ "eiusionem, шиси, "iuizio", др.-франц. "iuis", "iuisium" "Вожій судь" ("iuisium dominicum" —такая форма Божьяго суда, которая допущена королевскими указами). Съ другой стороны, уже Sohm ("Proz." р. 138, 8) считаеть выраженія "evisio dominica" и "lex dominica" (см. tit. 1) идентичными, что и находить дальнъйшее обоенованіе у Zöpfl'a ("R. G." I р. 13; Vorwort zu Clement's L. S. р. XVII), раскрывающаго германское происхожденіе спорнаго термина: "evisio, — "è—wisio", ("è", "eva"—"законъ", "право", папр., "Eva Chamavorum"; "wisio"—нъм. "Weisung"—"разъясненіе", "указъ"; ер. средневък, технич, терм, "Weisthum" [класенческій сборникъ Гримма]—сводъ обычнаго мъстнаго права).

894. Cp. 35, 1.

895. Относительно цънности рабовъ, см. 10, Add, 4. Add, 5.

896, Kern (Hessels "L. S." р. 468) предполагаеть, что "abantonia" связано еъ "ambaht" (=ибм. "Amt" — "должность"; см. прим. 11—"ambasia"; см. также Clement "L. S." р. 277) и обозначаеть "прислугу" вообще.

897. См. прим. 261.

898. См. прим. 289.—Каждый членъ сельской общины имъль право въ извъстное время гнать своихъ свиней въ общинный лъсъ (см. Lamprecht , Wirtsch.-Leb." 1 p. 14; Meitzen "Siedlung u. Agrarwes." I p. 592).

899. Cp. 7. Add. 1; 27, 16.

900. "lignarium"—куча ("штабель") дровъ; см. Du-Cange.

901. См. прим. 165 и 274.

902. Cm. 21, 2

903. Cp. 10, Add. 3; 27, 26; 40, Add. 2.

904, См. прим. 393.

905. См. прим. 318 и 319.

906. "messis"—"поле"; см. прим. 86.

907. "glennare" (ср. франц. "glaner", анг. "to glean")—собирать ко-лосья".—Pardessus ("L. S." р. 412. note 803) считаеть данное запрещене экстраординарнымъ и думаетъ, что имъется въ виду сборъ до жатвы (см. тогда 27, Add. 2).

908. См. прим. 890.

909. "commiserit"—читаютъ Boretius и Behrend ("L. S.", 1-ое изд., pp. 111, 21; 142).

910. "aut"="et" (см. прим. 412), какъ полагаетъ Lamprecht ("Wirtsch. Leb." I р. 8, 6).—"Sors" (не смъшивать съ "sors" въ Сар. IV, 5!)— "надълъ"

(ср. прим. 637—, terra salica"), "земля".—Ср. L. Burg. 84, 1: "Quia cognovimus Burgundiones sortes suas nimia facilitate distrahere, hoc presenti lege credidimus statuendum, ut nulli vendere terram suam liceat, nisi illi qui alio loco sortem aut possessionem habet."

911. "petrio taratro"—загадочно (попытки объяснить см. Grimm, Merkel "L. S." p. LXXV, Clement "L. S." p. 280; Kern, Hessels "L. S." § 285); Pardessus ("L. S." p. 412, note 806) полагаеть, что это—"малбергская" (см. Предв. Замъч.) глосса.

912. "furtivaverit" одни (напр., Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV р. 486, 36) считають—"furaverit", какъ (см. прим. 743) "talaverit" вмъсто "tulerit"; другіе (Boretius, Behrend "L. 8", 1-ое изд, р. 112, 23; Brunner "R. G." II рр. 509, 87, 676, 32) полагають, что "furtivare" обозначаеть—"ложно обвинить въ кражъ", начать завъдомо ложный "Anefang" (см. прим. 365) противъ кого-либо (тогда ценя объясняется изъ tit. 48, Add. 1).

918. Sohm ("Proz." р. 56) и Clement ("L. S." р. 281) переводять, независимо другь отъ друга.—"какъ будто это были его собственныя".

914. Cp. 27, 6, 7.

915. Ср. 13. Add. 1 (гдъ "ad coniugium sociare"="гареге", см. прим. 134); пеня Сар. VI, 14 точно соотвътствуеть пенъ въ 13, Add. 1, съ тою лишь разницей, что объ составныя части "композиціи" (20 sol.—родственникамъ; 10 sol.—"fredus". см. прим. 139) приведены въ ототольности.

916. Cp. 13, 7.

917. Cp. 48, Add. 2.

918. Ср. 48. Add. 1.—Boretius (Behrend "L. S.", 1-ое изд., р. 112, 29) полагаетъ (въ виду непонятнаго "postea": поединокъ, какъ форма доказательства, долженъ предшествовать пенъ), что слова "et postea... etc."—позднъйшая прибавка.—Судебный поединокъ упоминается еще лишь Extrav. B, 2, 4.

919. Cp. 48, 1.

920. Обвинение въ лжесвидътельствъ (нъм. техн. терм. "Zeugenschelte", ср. еще прим. 614) должно поддерживаться "ordale" ("ineum"—см. прим. 153; или "поединкомъ" по Extrav. B, 4).—"mittere"—см. прим. 217.

921. Cp. tit. 15.

922. Cap. VII, данный Людовикомъ Влагочестивымъ, какъ указываютъ глоссы ("Haec capitula domnus Ludovicus imperator anno imperii sui quinto [819 г.] cum universo coetu populi in Aquisgrani [Axehъ] palatio promulgavit atque legi Salicae addere praecepit. Ipsaque postea cum in Thodonis villa [теперь—"Thionville"] generalem conventum habuisset, ulterius capitula appellanda esse prohibuit, sed ut lex tantum diceretur voluit"), является уже не въ формъ новеллы", а въ формъ "Weisthum" (см. прим 893; съ сильнымъ оттънкомъ "lex dominica"—ем. прим. 3 и 893), и самъ Людовикъ предписалъ, чтобы постановленія и разъясненія 819 г. считались бы впредь не "новеллами" (добавочными статьями), а (основнымъ) "закономъ" (см. Boretius "Capitularia" I р. 295 с. 3: "ut саріtula. que preterito anno legis Salicae per omnium consensum addenda esse censuimus, iam non ulterius capitula sed tantum lex dicantur, immo pro lege teneantur").

923. Устанавливается три срока "mannitio" (см. прим. 1): 40 сутокъ, 7 сутокъ ("ad respectum"—"въ видъ отсрочки") и, въ третьихъ, уже не опредъленное количество "noctes" (см. прим. 531), а ближайшій "mallus" (см. прим. 2) графа (см. прим. 468).

924. =10 Add. 1.

925. Таковъ быль обычай при отпускъ на волю *ante rege*; см. 26, 1 прим. 260.

926. = 13, 9; ср. еще 25, 5, 6 и Сар. 1, 5.

927. =tit 15.—Разъяснение особенно подчеркиваетъ, что *кроми*в пени(выкупа жизну—см. прим. 177) необходимо *возвращить* похищенную ("raptus" безъ возвращения—см. прим. 134).

928. =24, 5 — Heusler ("Instit" II р. 487) предполагаетъ, что въ данномъ случать имъется въ виду малолътній, не состоящій подъ чьей-либо опекой да и вообще вста памятниковъ, трактующія о дъяніяхъ "малолътнихъ", предполагаютъ отсутствие опекуна, т. к. въ противномъ случать, при налиности опекуна, вста эти спеціальныя нормы не нужны — за все отвъчальнимь опекунъ.

929. Sohm ("Reichs u. Ger.-Verf." р. 422, 102) и Brunner ("R. G." II pp. 513, 8; 546. 8) предполагаютъ, что подъ "res" нужно разумъть лишь "меден-менмое" имущество".

930, Francus (ср. Сар. VII, 3; Decr. Child, II с. 8—см. прим. 699)="ingenuus" (ср. франц. "franc"); см. Brunner "R. G." I р. 253.

931. Behrend ("L. S.", 2-ое изд., р. 161) думаетъ. что подъ "добровольнымъ" рабствомъ пужно разумъть послъдствия "mésalliance" (см. прим. 926). Но върнъе другое, хорошо засвидътельствованное, объяснение: масса мелкихъ "свободныхъ" подъ вліяніемъ неблагопріятныхъ экономическихъ условій переходила въ зависимое или прямо песвободное ("рабское") положеніе—"franci pauperes" одной граматы ("Epist. Carisiaca" a. 858 с. 14) въ другой ("Constitutio Carisiaca" a. 861) называются уже "servi pauperes."-Григорій Турскій ("Hist. Franc." VII с. 45): "Subdebant se pauperes servitio ut aliquantulum de alimento porrigerent."—L. Baiuw. 7. 4:... "Quamvis pauper sit, tamen libertatem suam non perdat, nec hereditatem suam, nisi ex spontanea voluntate alicui tradere voluerit, hoc potestatem habeat faciendi."-L. Fris. 11, 1: "Si liber homo spontanea voluntate vel forte necessitate coactus nobili seu libero seu etiam lido in personam et servitium lidi se subderit."....-L. Rom. Curiensis, Pauli Sent. V, 1 § 3: "Si quicumque ingenuus homo propter forciam de malos homines per suam voluntatem se ipsum ad alterum commendaverit et ipse dixerit: "pro servo tibi volo esse, et tu me libera de malorum [h]ominum potestate aut de illorum forcia", pro tale commendacione, si hoc fecerit, suam ingenuitatem non perdat."—Письмо напы Алріана I къ Карлу В. (779 г.)... , alii ex eisdem Langobardis propria virtute in navigia Graecorum (работорговцевъ) ascendebant, dum nullam habebant spem vivendi."..--Cap. miss. gen. a. 802 c. 30:.... "pacem defensionem habeant, qui.... propter inopia vel propter famem suffragantia quaerunt, ut nullus cos sibi servitio constringere vel usurpare audeat."...--Впрочемъ, такое самозакабалене легко можно было нарушить. Not. ital. (Boretius "Capitularia" I p. 188) c. 2: "Si.... ipse qui venundavorit ostendere potuerit, ut strictus necessitate famis venditionem ipsam fecisset, aut forte cartula ipsa manifestaverit tempore necessitatis famis, cartula ipsa frangatur, et pretio quod in ipsa cartula legitur reddat, et recipias res suas."...

982. =35, 5; существенное добавленіе состоить въ томъ, что рабы церкви и фиска ("servi beneficiarii" = "fiscalini", См. Cap. legg. add. a. 818/9 с. 1) полу-

чають особое положение: они выдаются родить убитаго только по императорскому рашению.

933. =tit. 44.

934. =45, 3. Характерно совершенно ложное толкованіе 45, 3: предпологается, что норма 45, 3 устанавливаеть какую-то безнаказанность (притомъ еще "migrandi gratia"! "migrare", повидимому, тоже не понято) захватчика въ теченіе цълаго "года"; такое странное недоразумъніе ясно свидътельствуеть, что права "vicini" (см. прим. 462) въ началъ IX в. уже давно были забыты.

935. См. tit. 46.—Heusler ("Instit." II pp. 626 sq.) указываетъ, что объяснительный текстъ "affatomia dixerunt quod traditio fuisset", не результатъ непониманія, а слъдствіе фактическаго см'єшенія (и въ "франкское" время и, далбе, въ теченіе всъхъ среднихъ в'єковъ) двухъ институтовъ, кое въ чемъ сходныхъ, но глубоко различныхъ по существу: "affatomia", это —не столько передача имущества, сколько передача личнысъ правъ. "созданіе пасл'єдника", "traditio"—передача исключительно имущественнысъ правъ.

936. Обвинитель ("dominus"; иначе—Extrav. В. 3, 4) долженъ доказать подложность (falsare") граматы; ср. Responsa misso data a. 801—814 с. 7: "Nequaquam hoc volumus, quod servus suam cartam propriam probare ("удостовърить подлинность") debeat; sed dominus, qui ipsum servum querit, ipse si potorit, ipsam cartam falsam deprachendat."

937. См. прим. В.

938. "wadium" (см. прим. 365—L. Baiuv. 11, 4)—нъм. "Wette" ("закладъ"), которымъ гараптируется (см. прим. 370—"аgramire") неуклоненіе отъ суда; кромъ того, для той же цъли, нужно представить "поручителя" (нъм. "Gewährsmann", франц. "garant"—см. прим. 365); послъдствія непахожденія "поручителя" (аналогія Сар. 1. Rip. add. с. 3—см. прим. 616) см. § 2.

939. Sohm ("Reichs u. Ger.-Verf." pp. 307 sq; то же Clement "L. S." p. 419) полагаеть, что "anthmallus. — "mallus" (см. прим. 2) того округа (— "patria" въ текстъ), откуда родомъ обвиняемый. — Любопытно сравненіе съ 39, Add. 1, Add. 2: въ обоихъ случаяхъ дъдо возникаетъ на чужбимъ, чъмъ и осложивется окончательное ръшеніе вопроса, которое можеть лишь состояться на родинъ отвътчика (ср. прим. 503; поэтому въ обоихъ случаяхъ процессъ необычнымъ образомъ распадается на двое и разыгривается въ двухъ разныхъ судахъ: обвиненіе — въ "mallus" ъ того округа или той страны, гдъ находятся обвинитель и обвиняемый въ моментъ возникновенія процесса, и доказательство — въ "родномъ" "mallus" ъ обвиняемаго ("alter mallus" — 39, Add. 2; "anthmallus" — Ехtrav. В, 1); фактъ обвиненія въ одномъ случаъ (39, Add. 1, 2) удостовъряется при помощи "testes", въ другомъ (Extrav. В, 1) — оффиціальнымъ протоколомъ ("еріstola"), копіи (— "uno tenore") котораго вручаются какъ обвинителю, такъ и обвиняемому.

940. См. прим. 151.

941. См. прим. 536 и 847.

942. См. прим. 406.

943. "raginburgii et testes", см. прим. 538.—Sohm ("Reichs u. Ger.-Verf." pp. 385, 50; 427, 111) полагаеть что эти "testes" отличны оть "testes libertatis" (—"sacramentales") и являются, въ противоположность "рахинбургамъ", лишь въ качествъ "Umstand" (см. прим. 538).

944. Обвиняемый долженъ выставить 11 соприсяжниковъ (12-ымъ яв-

ляется онь самь; см. прим. 151; ср. еще "thoalaptus"-прим. 727): 7 съ материнской стороны ("Spillmagen", см. прим. 457) и лишь 4 съ отцовской ("Speermagen"), если заподозривается свободное происхождение со стороны отща ("si ex paterna genealogia mallatur") и, наобороть 7 "Speernagen" и 4 лишь "Spillmagen", если подвергается сомнънію происхожденіе се стороны матеры. Иначе Cap. incert. a. 810 -840 (Boretius "Capitularia" I p. 315) с 2: "homo de statu suo pulsatus, si is, qui eum pulsat ad convincendum illum procinctum ("procincti"—"соприсяжники" [см. Du-Cange], съ которыми обвинитель произноситъ "Voreid", см. прим. 756) habuerit, adhibeat sibi octo coniuratores legitimos ex ea parte unde pulsatur (то же и Form. Senon rec. 2; 5), sive illa paterna sive materna sit, et quatuor aliunde non minus legitimos et iurando vindicet libertatem suam. Quod si procinctus defuerit, adsumat undecumque 12 liberos homines et iurando ingenuitatem suam defendat".—Passuvie постановленій Cap. incert, и Extrav. B. 2, Brunner объясняеть тёмь, что Extrav. B. 2 имъютъ въ виду облегчить доказательство человъку, "qui in alia regione fuit natus aut longe infra patria".

945. См. прим. 512.

946. "quo"="quoque" (?); далъе слъдовало, можно думать, указаніе, что обвиняемый могъ выставить съ своей стороны дальнъйшихъ свидътелей и что дъло тогда ръшалось "полемъ" (см. прим. 918 и 920).

947. Только королевскія грамоты являлись безусловными (І. Rip. 60, 7: Quod si duo testamenta regum ex una rem exsteterit, semper prior duplicem sorciatur porcionem", т. е. сторона, ссылающаяся на болбе древній документь получаетъ все-таки только ²/₃.—Ho cp. Edict. Chlotarii II a. 614 c. 13: "Praeceptionis nostrae per omnia impleantur. Et quod per easdem fuerit ordinatum, per subsequentia praecepti nullatenus annullatur". ..) доказательствами (сомнъніе въ ихъ подлинности являлось crimen laesi maiestatis и наказывалось смертью или вергельдомъ; см. 14, 3 и прим. 155; ср. L. Rip. 60, 6-прим. 160); частныя же грамоты могли быть оснариваемы $\partial sумя$ способами: можно было заявить подозрвніе либо противъ самой грамоты (оставивъ въ сторонъ вопросъ о "falsator'ь; Extrav. B, 3), либо противъ обладателя (Extrav. B, 4) грамоты, обвиняя его, слъдовательно, въ "mala fides" (для римскаго права ср. L. Rom. Wisig. Cod. Theod 1X, 15, 2, Interpretatio: "De falso potest et criminaliter et civiliter agi. Civiliter quum aliquis quibuslibet scripturis non falsi crimen obicerit, sed veritatem scripturae se velle quaerere dicit...."). Во второмъ, болъе тяжкомъ. случав обвиняющій должень быль "проколоть" ("transforare", "perforare", "transpungere") грамату какимъ-ниб. острымъ орудіемъ ("subula") и покрыть число _testes" (лицъ подписавшихъ грамоту [см. прим. 390, L. Rip. 59, 1] или присутствовавшихъ при ея составленіи, см. прим. 946) обвиняемаго въ семъ разъ (при дальнъйшемъ "упорствъ" ["si se concredere nol."; ср. § 2] дъло ръшалось "полемъ"; ср. § 2 и прим. 946).—Салическая процедура страннымъ образомъ совершенно не касается вопроса объ отвътственности составителя грамоты, а говорить лишь (но ср. также L. Rom, Curiensis XI, 14: "Si quis homo qualecumque carta in iudicio presentaverit, si ei iudicatum fuerit, ipse eam per sacramentum firmare debet, que legitima carta sit. Quod si eam firmare non potuerit, ipsa carta pro falsitatem teneatur") объ "обладателъ", "предъявителъграматы (быть можетъ, Extrav. B, 4 разсматриваетъ частный случай, когды "составитель" и "обладатель" одно лицо); иначе, и вообщо съ большими подробностями, разсматривають дело другія Правды.- L. Rip. 58, 5, 6-см. прим.

256.—L. Rip. 59, 1—см. прим. 390; 2: "Et si quis in posterum hoc refragare vel falsare voluerit, a testibus convincatur aut cancellarius (судебный писарь) cum sacramentum interpositionem cum simili numero, quorum roborata est etuniare (=,idoniare") studeat". 3: "Quod si carta in iudicio perforata etuniata fuerit, tunc ille qui causam prosequitur tupla (=,dupla") repetitionem culp. iud., et insuper ad partem cancellarii 45 sol. culp. iud., et unicuique de testibus 15 sol. culp. iud., et ipse testamentus inviolatus perseveret. Si autem testamentus falsatus fuerit, tunc ille qui causam sequitur, rem, quod repetit, cum 60 sol. recipiat, et insuper cancellario polix dexter auferatur, aut eum quis in 50 sol. redimat (cm. 1. S. tit. 53), et unusquisque de testibus 15 sol. multetur." 4: "Quod si ille, qui causam sequitur, manum cancellarii de altario traxerit (клятва составителя заподавривается; "Eidschelte") aut ante ostium basilici manum posuerit (cp. L. Rip. 32, 4-прим. 538; ко всему § ср. также L. Rip. 67, 5—прим. 756), tunc ambo constringantur, ut se super 14 noctis seu super 40 ante rege repraesentare studiant pugnaturi." 5: "Si autem cancellarius mortuus fuerit, tunc ei liceat, qui rem comparavit, cum 3 cartas, quod ipse ("тоть же самый") cancellarius scripsit, absque pugnam cartam suam super altario posita etuniare." 6: "Quod si vindetur (=,venditor") vel heredis sui supervixerint, ipsi testamentum virire (="verire"-"удостовърить") debent, aut multa ("пеня") incurrere." 7: см. прим. 158; 8: см. прим. 610.—L. Alam. 1, 2; 2, 2, 3,— L. Wis. II, 5. 13: "Omnes scripture, quarum et autor et testis defunctus est, in quibus tamen suscriptio vel signum conditoris adque testium firmitas repperitur, dum in audientia prolate constiterint, ex aliis cartarum signis vel suscriptionibus contropentur ("cpaвнить"), sufficiatque ad firmitatem vel veritatis huius indaginem agnoscendam trium aut quattuor scripturarum similis et evidens prolata suscriptio. Quod si talibus scripturis legum tempora obviaberint, pro certo decernitur, quia valere non potuerunt."-L. Wis. II, 5, 15:... "Proinde cum de quibuslibet scripturis parentum.... fuerit exorta contentio, si ille, cui iscriptura profertur, nescire se dixerit ipsius scripture veritatem, mox prolator ille iurare cogatur, nihil fraudis, nihil lesionis in ea quandoque aut a se factum esse aut ab alio quocumque factum omnimodo cognovisse vel nosse, sed ita manere, sicut autor eius cam voluit vel ordinare vel roborare. Deinde ille, qui hanc rennuit accipere, cogatur iurare, se hanc scripturam veram esse nescire nullaque evidenti cognitione sapere, seu ab autore suo legitimo hac legaliter confectam existere, neque suscriptionem vel signum autoris veridici facta congnoscere, Post hec querenda ab utrisque partibus in scriniis (=HEM. "Schrein"-"шкапъ" "шкатулка") domesticis instrumenta cartarum, ut contropatis aliarum scripturarum suscriptionibus adque signis possit agnosci, utrum habeatur idonea, an reprobetur indigna. lam tunc, si in domesticis scriniis scripture autoris reperte non fuerint, ad quarum similitudinem scriptura prolata firmetur, ita demum ille, qui iscripturam profert, potuerit alias scripturas autopis procuret inquirere, per quarum litudinem scripturam, quam profert, veram esse confirmet. Sicque per talem convenientiam latenti veritate repperta, nec ille, qui iscripturam profert, in convincendo eam esse idoneam ex longinquo testes advocans damna sustineat nec ille, qui hanc contemnit recipere, penam iscripture cogatur inplere. Quibus ita actis, si ille, qui iscripturam indignam esse contendit, non pro veritatis cognitione, sed pro sola conmotione partis adverse ad convincendam dignitatem scripture, et in adducendis testibus et in sustinendis dispendiis laborare fecerit

adversantem, tunc ipse, qui iscripturam profert, exibitis testibus esse idoneam et inlesam scripturam adfirmet, hac postea sic ille, qui per contentionem indebitam in adducendis testibus laborem intulit adversanti, penam damni, quam scriptura continet, evidenter adinpleat. Certe si aut tanta res non est, unde penam suppleat..... aut noluit implere, rem.... cogatur cessionis ordinem dare. Hanc sane legem in solis parentum scripturis servanda esse decernimus, propter quod filios vel nepotes iniusta contentione..... vidimus convexare; [i]sta evidenter condicione servata, ut, si ex aliis oppositionibus legum eadem scriptura dicitur convellenda, vox inpugnantis pro certo sit libera."

948. См. прим. 151.

949. См. прим. 151 и 727.

950. См. прим. 390.

951. "mallare" не въ емыслъ обычнаго "вызывать въ судъ" (см. прим. 1), а въ смыслъ "обвинять" (см. прим. 536 и 552).

952. Относительно принудительной формулы "malo ordine".... (которая обязывала противника не только отвътить на обвинение, но, кроми того, опровергнуть и свидътельскія показанія) см. прим. 610—, tancono."

953. Пеня въ 15 sol. за незаконное уклонение отъ отвъта и вообще за всякое "ослушание"—см. прим. 523; аналогія—tit. 49, 3.

954. Относительно наибол'я важнаго вопроса-достов'врности и ц'янпости свъдъній обоихъ Прологовъ-мизнія діаметрально расходятся, см. Предв. Замъч.-Не менъе спорна и ихъ хронологическая фиксація. Есть только одно опредъленное указание на terminus ante quem: въ "Gesta Francorum", начатыхъ въ 727 г. (см. Wattenbach "Gesch.-Quellen im M.-A." I р. 108) использованъ (a. 727: "Tunc habere leges coeperunt, quae eorum priores gentiles tractaverunt his nominibus: Wisowastus, Wisogastus, Arogastus, Salegastus in villabus quae ultra Renum sunt Vibothagin, Salechagin et Widechagin"; другая рукоп. даетъ-"Bodecheim, Salecheim et Widecheim"), очевидно, Прологъ II; но значеніе этого указанія нельзя преувеличивать: даже время составленія Второго Пролога опредъляется слишкомъ обще ("до" 727 г.), а старинная контроверса о пріоритет'в Перваго (такъ-Waitz "A. R." pp. 39 sq., "Verf-Gesch." II, 1 p. 121; Sohm "Reichs u. Ger.-Verf." I p. 51; Brunner "R. G." I p. 298. 32; однимъ изъглавныхъ аргументовъ служитъ то обстоятельство, что Первый Прологъ встръчается также въ древнюйших» (см. Предв. Замъч.) рукописяхъ) или Второго Пролога (такъ-Eichhorn "Staats-u. R. G." I p. 221; Pardessus "L. S." p. 343; Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV p. 446, 6; Loening "Kirchenrecht" II р. 29) остается все-таки нервшенной."

955. "heresis"--"аріанство."

956. "barbaro" (см. прим. 413)—"въ язычествъ" (ср. также "пирег сопversa" въ чтеніяхъ Пет. и Ет.; ср. Fahlbeck "Royauté" р. 267, 1); относительно подобныхъ же указаній (въ тексть самой Правды; Прологи по общему убъжденію составлены поздине самой Правды) на составленіе Правды въ эпоху язычества, см. Предв. Замъч. І и прим. 29, 616, 731.

957. Cp. L. Burg. Prima Constit. 1: "Amore iustitiae, per quam Deus placatur et potestas terrenae dominationis adquiritur, ea primum habito consilio comitum procerumque nostrorum, studuimus ordinare"....

958. Неясность текста не позволяеть сказать опредѣленно, кто является законодателемъ ("dictavit").—Sickel ("Deutscher Freistaat" I p. 176), Brunner ("R. G." I p. 298, 33), Amira (статья "Recht" p. 65) предполагають, что это—

коммиссія изъ четырехъ лицъ, назначенная "королями" ("proceres", "recto-. res"); Waitz ("A. R." pp. 70, 71, 77) и Sohm ("Reichs-u. Ger.-Verf." p. 53) думаютъ, что марода ("gens Francorum") избралъ 4 лицъ изъ большого числа ("ex pluribus") своихъ общинныхъ властей ("thunginus", "centenarius", см. прим. 448, 449); наконецъ, Sybel ("Königthum" pp. 170; 357) сливаеть объ версін, понимая подъ, proceres-rectores" и мелкихъ династовъ (см. Prolog. II) и тунгиновъ."-- Любопытнымъ указаніемъ, какъ понимались извъстія широко распространеннаго Пролога оъ серединъ VIII в. можетъ служить т. назыв. "Prologus L. Baiuw.", составленный подъ вліяніемъ и по образцу Prolog L. S. (cm. Daniels "Handbuch" I pp. 203 sq.; Stobbe "R. Quellen" I pp. 57 sq., Brunner "R. G." I pp. 288 sq.): "Theodericus rex Francorum cum esset Catalaunis, elegit viros sapientes, qui in regno suo legibus antiquis eruditi erant. lpso autém dictante iussit conscribere legem Francorum et Alamannorum et Bajoariorum unicuique genti quae in cius potestate crant, secundum consuctudinem suam, addidit quae addenda erant et inprovisa et inconposita resecavit et quae erant secundum consuetudinem paganorum mutavit secundum legem christianorum. Et quicquid Theodericus rex propter vetustissimam paganorum consuctudinem emendare non potuit, post hace Hildebertus rex inchoavit, sed Lotharius rex perfecit (ср. Epil. 1 L. S., гдь лишь легендарный "rex Theodericus" названъ просто "primus rex Francorum"). Haec omnia Dagobertus rex († 639 г.) gloriosissimus per viros illustres Claudio, Chadoindo, Magno et Agilulfo renovavit et omnia vetera legum in melius transtulit et unicuique genti scripta tradidit.".... ("Прологъ" напечатанъ "Моп. Germ." L. L. III. pp. 257-260)....

959. Имена законодателей легендарны (см. особенно Waitz "А. R." pp. 67 sq.) и, новидимому, образованы изъ названій тѣхъ мѣстностей, которыя сохранила народная традиція ("Widogast — "Widochamae"; "Salegast"— "Salchamae" etc: "gast"— "мужъ". "человѣкъ", см. Clement "L. S." p. 414; съ другой стороны— "chamae" — "heim" (-- "деревня", "поселокъ", которое чрезвычайно часто встрѣчается въ германскихъ географическихъ названіяхъ, ср. "Мап-nheim" "Hildesheim" etc.).

960. "mallus"-см. прим. 2.

961. Крещеніе Хлодовеха какъ хронологическая дата составленія L. S., см. Предв. Зам'вч. I.

962. "praecelsus"—обычный титулъ короля въ меровинское время (см. Brunner "R. G." II р. 14, 1); Fustel de Coulanges ("Instit" II р. 507, 2; "Nouv. rech." pp. 220 sq.) предпочитаетъ чтеніе "proconsolis", указывая, что этимъ титуломъ, котор. имъ даровалъ "римскій" (византійскій) императоръ, франкскіе короли особенно гордились (ср. Greg. Tur. "Hist. Franc." II с. 38: "Chlodovechus ab Anastasio imperatore codicillos de consulatu accepit, et in basilica beati Martini tunica blatea ["пурпуровый"] indutus est et chlamyde, imponens vertici diadema. Tunc ascenso equite aurum argentumque.... praesentibus populis manu propria spargens, voluntate benignissima erogavit, et ab ea die tamquam consul aut augustus est vocitatus.").

963. Хильдебертъ I и Хлотарій I, не Хильдебертъ II и Хлотарій II (ср. прим. 778), т. к. они (Epil. I) пазваны "germani" (см. прим. 819); имъется въвиду, въроятно, Сар. IV—"Pactus pro tenore pacis."

964. Prol. II указываетъ, что L. S. есть "pactus." (см. прим. 777) между "proceres" (см. прим. 958) и народомъ.—Ср. L. Alam. (Landfridana): "Convenit enim maioribus nato populo Alamannorum una cum duci eorum Landfrido vel

citerorum populo adunato".....—"Incipit lex Alamannorum quae temporibus filodharii regis una cum principibus suis id sunt 33 episcopis et 34 ducibus et 72 comitibus vel cetero populo constituta est."—Вступленіе въ L. Baiuw.: "Нос decretum est apud regem et principibus eius et apud cuncto populo christiano, qui infra regnum Mervungarum consistunt"....

965. "virtus"="vis". см. прим. 247.

966. "villa"-- "деревня", "поселокъ"; см. прим. 461.

967. Составитель Пролога II (и, слъдуя ему, авторъ "Gesta Franc.", см. прим. 954) хотълъ указаніемъ "qui ultra Rhenum" отодвинуть составленіе Правды въ тъ древнія времена, когда франки жили за Рейномъ и не имъли еще "королей". а лишъ "proceres" (ср. Greg. Tur. "Hist. Franc." II с. 9: "Cum multa de eis Sulpicii Alexandri [въроятно V в.] narret historia; non tamen regem primum eorum ullatenus nominat, sed duces eos habuisse dicit.... Tradunt enim multi eosdem.... transacto Rheno Thoringiam transmeasse ibique iuxta pagos vel civitates reges.... super se creavisse"...). - Указаніе это не имъетъ нъкакого историческаго значенія; см. Waitz "A. R." рр. 42, 48; Bethmann-Hollweg "Civilpr." IV р. 477, 7.—Впрочемъ, съ другой стороны, Stobbe ("R.-Quellen" I р. 40, 37) и Schröder (статья въ "Мопаtschr. f. d. Gesch. Westdeutschl." VI р. 471, 5) не видятъ въ этомъ указаніи "слишкомъ свободнаго историческаго творчества", а лишь указаніе, что самъ авторъ Пролога II жилъ по правую сторону Рейна и поэтому вполить естественно обозначилъ лъвобережныя земли чрезъ "ultra Rhenum."

968. Schröder (Lehrb. d. R. G. " p. 227, 4) эмендируетъ - "post modicum"...

Пособія*) указанныя въ "примъчаніяхъ".

- K. v. Amira: "Erbenfolge und Verwandtschaftsgliederung nach den altniederdeutschen Rechten." 1874.
- K.v. Amira: статья "Grundriss des germanischen Rechts" (цитировано "Recht") въ—Paul "Grundriss der germanischen Philologie" II, 2-ое изд. 1897.
- L. Beauchet: "Histoire de l'organisation judiciaire en France". 1886.
- Beaudouin: "Participation des hommes libres au jugement dans le droit franc"
  1888.
- J. Fr. Behrend: "Lex Salica"; "Kapitularien zur L. S.", bearbeitet von A. Boretius. 1874.
- R. Behrend: "Lex Salica" 1897 (цитировано—Behrend "L. S." 2-ое изд.).
- G. Beseler: "Die Lehre von den Erbverträgen". 1835.
- M. A. v. Bethmann-Hollweg: "Der Civilprozess des gemeinen Rechts." IV: "Der germanisch-romanische Civilprozess im Mittelalter". 1868.
- A. Blumenstok: "Entstehung des deutschen Immobiliareigentums". I. 1894.
- A. Boretius: "Beiträge zur Kapitularienkritik". 1874.
- A. Boretius: "Capitularia regum Francorum". I, Π 1883-97.
- H. Brunner: "Wort und Form im altfranzösischen Prozess" 1868 (переводъ въ "Revue critique de législation et de jurisprudence" XXI).
- H. Brunner: "Die Entstehung der Schwurgerichte". 1872.
- H. Brunner: "Zur Rechtsgeschiehte der römischen und germanischen Urkunde". I. 1880.
- H. Brunner: "Deutsche Rechtsgeschichte". I. II. 1887-93.
- H. Brunner: "Forschungen zur Geschichte des deutschen und französischen Rechts". 1894.
- K. Clement: "Forschungen über das Recht der Salischen Franken, Lex Salica und die Malbergische Glosse". Vorwort von H. Zöpfl. 1876.
- K. Cosack: "Die Eidhelfer des Beklagten". 1885.
- F. Dahn: "Bausteine", II. 1880.
- F. Dahn: "Die Könige der Germanen". VII, 1, 2, 3 ("Die Franken unter den Merowingern"). 1894.
- 4. v. Daniels: "Handbuch der deutschen Reichs-und Staatenrechtsgeschichte" 1. 1859.

^{*)} Статьи въ спеціальных в журналахь не приведены.

- I. Dargun: "Mutterrecht und Raubehe." (издано въ Gierke "Untersuch". XVI.) 1883.
- G. A. Davoud-Oghlou: "Histoire de la législation des anciens Germains". I. Il
- M. Deloche: "La trustis et l'antrustion royal sous les deux premières races." 1873.
- F. Diez: "Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen", 5-ое изд. 1887.
- Du Cange: "Glossarium mediae et infimae latinitatis" (над. Henschel) I-VII 1840-50.
- K. F. Eichhorn: "Deutsche Staats-und Rechtsgeschichte" I—IV (5-ое изд.) 1843—45.
- "Festgabe für G. Beseler". 1885.
- "Festgabe für G. Hanssen". 1889.
- "Festgaben für A. W. Heffter." 1873.
- Ficker: "Untersuchungen zur Erbenfolge der ostgermanischen Rechte." I– IV. 1891—98.
- Fustel ds Coulanges: "Histoire des institutions politiques de l'ancienne France" l.-VI. 1886—92.
- Fustel de Coulanges: "Recherches sur quelques problèmes d'histoire". 1885.
- Fustel de Conlanges: "Nouvelles recherches sur quelques problèmes d'histoire."
  1891.
- E. Th. Gaupp: "Das alte Gesetz der Thüringer". 1834.
- H. Geffcken: "Lex Salica". 1898.
- B. Geppert: "Beiträge zur Lehre von der Gerichtsverfassung der Lex Salica". 1878.
- O. Gierke: Das deutsche Genossenschaftsrecht". I-III. (1863-81).
- O. Gierke: "Untersuchungen zur deutschen Staats-und Rechtsgeschichte.", начиная съ 1878 г.
- E. Glasson: "Histoire du droit et des institutions de la France", I-VII. 1887-1903.
- J. Grimm: "Deutsche Rechtsaltertümer" (2-ое изд. 1854.)
- J. Grimm: "Deutsche Mythologie" (4-ое изд.) I-III. 1875-78.
- J. Grimm, W. Grimm: "Deutsches Wörterbuch" I—X. 1854—1902 (изданіе еще не закончено).
- B. E. Guérard: "Polyptyque de l'abbé Irminon." I. 1844.
- K. Günther: "Die Idee der Wiedervergeltung in der Geschichte des deutschen Strafrechts". I. 1889:
- H. Habicht: "Die altdeutsche Verlobung". 1879.
- E. Hermann: "Noch ein Wort über mithio". 1890.
- Hessels: "Lex Salica". The ten texts with the glosses and the Lex Emendata. With notes on the frankish words in the Lex Salica by H. Kern.
- A. Heusler: "Institutionen des deutschen Privatrechts". I. II. 1885—86.
- Hildebrand: "Recht und Sitte auf den verschiedenen wirtschaftlichen Kulturstufen". 1896.
- R. Hübner: "Der Immobiliarprozess der fränkischen Zeit". 1893 (въ Gierke "Untersuch". XLII).
- K. Th. v. Inama-Sternegy. "Deutsche Wirtschaftsgeschichte". I. II. 1879-81.
- J. Jastrow: "Zur strafrechtlichen Stellung der Sklaven bei Deutschen und Angelsachsen" (въ Gierke "Untersuch". II) 1878.

- К. Köhne: "Die Geschlechtsverbindungen der Unfreien im fränkischen Recht" 1888 (въ Gierke "Untersuch". XXII).
- W. Th. Kraut: "Die Vormundschaft nach den Grundsätzen des deutschen Rechts" I—III. 1835—59.
- K. Lamprecht: "Deutsches Wirtschaftsleben im Mittelalter". I. 1885.
- K. Lehmann: "Verlobung und Hochzeit". 1882.
- H. Leo: "Die Malbergische Glosse, ein Rest altkeltischer Sprache". 1.—II. 1842—45.
- L. Lindenschmit: "Handbuch der altdeutschen Altertumskunde". I ("Die Altertumer der Merovingischen Zeit". 1880—89.
- E. Loening: "Geschichte des deutschen Kirchenrechts" I. II. 1878.
- R. Loening: "Der Vertragsbruch im deutschen Recht". 1876.
- G. L. v. Maurer: "Geschichte des altgermanischen und namentlich altbairischen öffentlichmündlichen Gerichtsverfahrens". 1824.
- G. L. v. Maurer: "Einleitung zur Geschichte der Mark-,Hof-,Dorf-und Stadtverfassung und der öffentlichen Gewalt". 1854.
- G. L. v. Maurer: "Geschichte der Markenverfassung in Deutschland". 1856.
- Ernst Mayer: "Deutschen und französische Verfassungsgeschichte vom IX bis XIV Jahrhundert" 1899.
- V. v. Meibom: "Das deutsche Pfandrecht". 1867.
- A. Meitzen: "Siedelung und Agrarwesen der West-und Ostgermanen, der Kelten, Römer, Finnen und Slaven". I—III. 1895.
- J. Merkel: "Lex Salica". Vorrede von J. Grimm. 1850.
- O. Opet: "Die erbrechtliche Stellung der Weiber in der Zeit der Volksrechte". 1888 (въ Gierke "Untersuch", XXV).
- J. M. Pardessus: "Loi Salique", recueil contenant les anciennes rédactions de cette loi et le text sous le nom de Lex Emendata". 1843.
- J. W. Planck: "Das deutsche Gerichtsverfahren im Mittelalter". I. II. 1879.
- G. Platon: "Le mallus ante theoda vel thunginum et le mallus legitimus." 1889.
- F. Rive: "Geschichte der deutschen Vormundschaft". l. 1868.
- K. A. Rogge: "Über das Gerichtswesen der Germanen". 1820,
- P. Roth: "Geschichte des Beneficialwesens". 1850.
- P. Roth: "Feudalität und Unterthanenverband". 1863.
- F. K. v. Savigny: "Beitrag zur Rechtsgeschichte des Adels." (напечатано въ Abhandl. d. Berl. Akad. d. Wissensch. 1836).
- F. K. v. Savigny: "Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter" (2-ое изд.) I—VII, 1831—51.
- A. Schmidt: "Echte Not". 1888.
- R. Schmidt "Die Affatomie der lex Salica". 1891.
- H. Schreuer: "Die Behandlung der Ferbrechenskonkurrenz in den Volksrechten" (издано въ Gierke "Untersuch." L.) 1896.
- R. Schröder: "Geschichte des ehelichen Güterrechts in Deutschland." I. II. 1863—74.
- R. Schröder: "Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte" (4-ое нэд.) 1902.
- F. Seebohm: "The english village community." 1883.
- W. Sickel: "Der deutsche Freistaat." 1879.
- 1. Siegel: "Geschichte des deutschen Gerichtsverfahrens" I. 1857.
- 2. Sohm: "Der Prozess der lex Salica." 1867.

- R. Sohm: "Die Fränkische Reichs-und Gerichtsverfassung." 1871.
- R. Sohm: "Das Recht der Eheschliessung". 1875.
- O. Stobbe: "Geschichte der deutschen Rechtsquellen." I. 1860.
- H. v. Sybel: "Entstehung des deutschen Königtums" (2-ое над.) 1881.
- F. Thudichum: "Die Gau-und Markverfassung in Deutschland". 1860.
- F. Thudichum: "Sala, Salagau. Lex Salica." 1895.
- P. Viollet: "Histoire des institutions politiques et administratives de la France".
  I. 1890.
- G. Waitz: "Das alte Recht der salischen Franken." 1846.
- G. Waitz: "Deutsche Verfassungsgeschichte." J, П, 1, 2 (3-е изд.) 1880--82.
- G. Wendelinus: "Leges Salicae illustratae, illarum natale solum demonstratum."
  1649.
- W. E. Wilda: "Das Strafrecht der Germanen." 1842.
- H. Zöpfl: "Deutsche Rechtsgeschichte" (4-ое изд.) I-III. 1871-72.

Цитаты изъ L. Rip.

римскія цифры—главы; арабскія крупныя—\$8; арабскія мелкія—№№ примѣч.).

l —204.	2 4 0 4 .	XLVIII 474.	LXVI,1 -151.
II151.	XXX1,1,2 -404.	XLIX474.	LXVII,1652.
Ш —199.	3—5—1 53.	L -390.	5 -756.
IV —201.	XXXII,1 - 3.	LI,1546.	LXVIII,1,2 —200.
∨ —298.	2 6.	2 - 550.	3 —151.
VI -301.	3,4— 538.	LII - 551.	4 —199.
VII —301.	XXXIII —365.	LIII —140.	5 −206.
УШ — 106.	XXXIV 135.	LIV —167.	LXIX,2 -146 .
XI,1 —421.	XXXV134.	LV -604.	LXX,2,3 -100.
2 1 51.	XXXVI,1-5-411	LVI —631.	5 -94.
3 —251.	6 - 9 - 587.	LVII256.	LXXII —491.
XiI,1 —151.	10239.	LVШ,1—13—256.	LXXIII319.
2 —616.	11,12 — 5.	14 - 16,18 - 252.	LXXVI —280.
XIII -244 .	XXXVII −6 82.	17 - 250 .	LXXVII —177.
XIV —151.	XXXVIII -210.	19—61 0.	LXXIX —18.
XV —151.	XL232.	LIX, 1-390.	LXXX -310.
XVII -178.	XLI 319.	2 — 6 — 947 .	LXXXI —234.
XVIII,1 — 31.	XLII,1 327.	7-151.	LXXXII,1 —95.
XIX,1 - 204.	2,3 -330,	8 610.	
XX —198.	6 — 82.	LX, 6-16 0.	LXXXIII —212.
XXIII -204.	XLIII -337.	7 - 947.	LXXXV —167.
XXIV —198.	XLIV -342	LX1256.	LXXXVII -581.
XXVI -298.	XLV 344.	LXII, 1-141.	LXXXVIII —468.
XXVII301.	XLVI,1 -362.	2 —256.	
XXVIII —106.	2 —351.	LXШ 655.	
XXX,1153.	XLVII - 365.	LXIV —163.	

Цитаты изъ L. Cham.

Ш	—411.	XIII —256.	XXXII -504.
IV	—139.	XIV —256.	XXXVIII —231.
V	—141.	XVIII - 198.	XLII -631.
VI	—106 .	X1X -125.	XLIII -544.
VII	-5 69.	XX - 125.	XLVI -414.
X	—151.	XXV -102.	XLVll −147.
ΧI	—256 .	XXX -319.	XLVIII —153.
XII	-256.	XXXI -319,	

Index.

Abantonia (прим. 896)—Сар. VI, 5. Abattere, abatere (прим. 430)—41, Add. 2; Cap. I, 2.

Abbundire (прим 158)-14, 4.

Abonnis (прим. 702)— Сар. І. 11, 1.

Absens aut praesens—50, 3; a. servus—40, 10; hominem abs. accusare—18 sar. a, 1.

Absolvere se ad sacramentum— Cap. II. 8, 1.

Abstrahere servum de servitio—39, Add. 1 k.

Accederead locum, domum, casam—41, 9 h; 45, 2; 50, 1; 52, 1; Cap. I, 9; acc. inter homines—55, 2; acc. in hereditate—59, 3 g. Add. 1; Cap. VII, 3; acc. ad terra possidenda—Cap. V, 3.

Accepter-7, 1-3.

Accipere compositionem - Cap. IV, 3, 13; acc. pretium—28, 1 l, 2 p, q; 40, 4; acc. capitalem—Cap. IV, 9; acc. pignus—40, 4; acc. fidem—50, 1 r; acc. hereditatem—40, 9; Cap. V, 5; acc. terras—Cap. V, 3; acc. reipum, dotem—44, 3—10; Cap. V, 4; acc. fistucam—50, 3 e; acc. colpos, flagellos, iectos flagellorum—12, 1; 25, 8, 9 k; 40, 1 e, 3, 11; Cap. IV, 6; acc. uxorem, viduam—44, 1, 2; Cap. I, 7; Cap. V. 4; Cap. VII, 8; acc. servum,

ancillam in coniugio-25. 6; Cap. VII. 3.

Accusare innocentem—18; acc. ad regem, nobiscum—18; Cap. V, 9.

Acfatmire (npnm 474)-46.

Achasius (прим. 683)—Сар. 1, 7.

Acquirere terram-59, 5 b.

Actio, accio-Cap. V, 7; a. criminalis-Prol. II.

Acutarius canis (np. 55)—6, Add. 1. Adclamare cartam falsam — Extr. B. 3.

Aderescere ad, super debitum (np. 530)—50, 2; 52, 1.

Addere ad placitum-45, 2.

Addicat lex-58, 1.

Adducere malefactorem—Cap. V. 9; add. rachymburgios—Cap. V. 7; add. cartam.—Extr. B. 4; add. ad regem—Cap. V. 7.

Adfatimus (прим. 474) — Сар. I, 8, 2.

A dfirmare—Cap. VII, 12; testes adf. —46, 1; adf. sacramentum—Cap. II, 4 f; Extr. B. 5.

Adhibere testes-Extr. B, 2, 4.

Adimplere legem (прим. 359)—35, 5 t; 36, 1 o; 50, 3 (стр. 76) b; 56, 1; ad. quod iudicatum fuit—56, 1.

Adlassare (np. 331) — 33, Add. 1; lassus cervus, aper—33 Add. 1, Add. 2. Admallare—50, 2 b, 3; 51, 1; 52, 1; 53, 1, 5; 56, 1; 60, 1 i; Cap. I, 9; Cap. II. 8; Cap. V, 6, 8; Extr. B. 2.

Admigrare (прим. 156)—14, 4 h; 45

Admissarius, amissarius (пр. 374)-38, 2-4, Add. 4.

Admixti in violentia—13 Add. 5.

Admittere scellus, crimen-13 Add. 5; 16 Add. 3; 19, 2; 40, 9, 10; 55, 3; Cap. II, 7; Cap. III, 3; adm. confessionem servi-39, Add. 3 o.

Admonere-40, 6, 10; 47, 1; 57, 1 u; Cap. IV, 9, 12, 17; admonitio prima-40, 8; tres adm.-52, 1; per singulas adm. 50, 2 и е.

Adnuntiare sunnia—Cap. V., 7. А d p r e c i a r e (прим. 522)—50, 1, 3. Adprehendere fistucam-50, 3.

Adprobare (прим. 16) testibus—2, 12; 33, 2; 36, 1; posse, non posse adprobare-30, 3, 6, 7; 36, 1 n; 48 Add. 1, Add. 2; 57, 3; 64, 1 c; Cap. VI 12; 15; et ei fuerit adprobatum-2, 1-4, 14; 3, 1, 2; 4, 1, 2 m; 5, 1; 7, 1, 3, 4; 9, 1, 3, 4; 11, 2, 3, 4; 12, 1 a; 14 Add. 3; 16, 2, 4; 17. 2, 3 g, 5; 21, 2 m; 22, 1; 24 Add. 1; 25, 3; 27, 3; 28, 2; 35, 4; Agnus-4, 1. 38, 5; 39, 1; 55, 2, 4; 64 Add. 1; 65, 2; Cap. I, 6, 1; Cap. II, 3 o; 5, 2; 6; 9; Cap. III, 3; 4; Cap. VI, 9; cui (quibus) fuerit adprobatum-10 Add. 4; 14, 1, Add. 4, Add. 5; 17, 1, 9; 20, 1; 24, 1, 4, Add. 2, Add. 3; 26, 2; 27, 1; 28, 1; 29, 1 e; 35, 6; 38, 1, 2, 6; 41, 1, 5, 8; 43, 2; 48, 3; 63, 2; Cap. II, 10, 1; Cap. VI, 11, 2; si adprobatus fuerit— 14, 2 c; 28, 3 b; 48, 2 m; 53, 1, 3, Add. 2; Cap. VI, 16; tres qui adprobati-43, 3.

Adquirere conpositionem—Cap. IV, 9, fiscus adq. hereditatem, res-60, 1; Cap. I, 5, 1; 6, 1; 7.

Adsalire, adsallire hominem. feminam, puellam in via, in iti-

nere-13, Add. 4, Add. 5; 14. 4 f, i, 5; 17, 9; 31 Add. 1; Cap. II, 7; servum ads.—35, 2 p; in domo sua ads.-42, 1; villam alienam ads.-14, 6, Add. 1.

Adsedere in villa-45, 2.

Adsolet (прим. 447, 690)—44, 1; Сар. 1, 9.

Adtingere servum-Cap. V, 5.

Adulterare clavem-11, 5.

Adulterium—25 загл.

Advixerint quamdiu filii - Cap. V, 3.

Aeneus cm. ineus.

Aestimare cartam falsam-Extr. B. 4; damnum aestimatum, stematum-9. 5. Add. 2.

A a e t a s media (feminae)—24.7 a: aet. perfecta—Cap. I, 8, 1.

1 Affatomia (прим. 935)—Cap. VII, 10. Agere causam-56, 3; 57, 3; ag. omnia cum testibus-46, 1; gracias ag. de susceptione-46, 1: iter ag.-43, 3.

+ Agens (прим. 866) - Cap. V, 7, 9. Ager-27, Add. 7; 43, 3; Cap I, 9. Agnoscere res suas (прим. 365)— 37, 1; 47, 1; 61, 3; agn. corpus—

Cap. I, 9 e.

Адгатіге (прим. 369, 370)—37, 1; 47, 1.

Agsonia (прим. 770)—Сар. III, 1. Alesum (=allus, callus)-41, 4.

Alienus ager-27, Add. 7: campus-27, 8, 24, Add. 9; hortus-27, 6; Cap. VI, 13; messis—9, 4; 27, 5. Add. 2; 34. 2, 3; Cap. VI, 10; pratum-27, 10; silva-27, 18; vinea-27, 13; casa—16, 1 g; 27 Add. 11: domus-16, Add. 1; Cap. II, 9; Cap. III, 2; mansio-Cap. VI, 11; villa-14, 6, Add. 1; 42, 5; 45, 1 o. 3 m, Add. 1; clausura-27, Add. 8; sepes (concides)-9 Add. 2; 16. 5; 34 Add. 1; farinarium—22, Add. 2 e; annona-22, 1; molinus-22 Add. 1 c; navis—21, 1; Cap. VI, 7;

retis-7. Add. 5: materium-27, 17; ligna-27, 18; res-51, 1; Cap. VI, 12: pecora-9, 2: porcina -27, 1; Cap. VI, 6: iumentum-38, Add. 5, Add. 6; caballus-23, 1;38,8 Add. 5; 65, 1; admissarius—38, Add. 4; canis—33, Add. 2 o; mancipium— 39, 3ar. 1, 1; Cap. IV, 7: ancilla-10 Add.2, Add 4: 13, 9; 25, 3, 5, 7, 9; Cap. VI, 5; Cap. VII, 3; servus-10, Add. 1, Add. 3; 25, 6; 26, 2; 27, 26; 35, 2, 5, Add. 1, Add. 2; 39 Add. 1; 40 Add. 2; Cap. VI, 8, 9; Cap. VII, 2; lita, liberta-13, Add. 1; Cap. VI, 14; letus -26, 1; 35, 4, 5; mulier, uxor-15; Cap. IV, 17; Cap. Vl, 17 загл.; Cap. Vll, 4; sponsa-13, 10; infans, filius, filia-Cap. I 4; 6, 1; causa - Cap. I, 12.

Alninus (прим. 642) -- 60, 1.

Allus, callus, hallus (np. 417)—41, 2 m, 4, c.

Alodis (прим. 631)—59 загл.; al. terrae—59, 5 b; al. patris—Сар. II, 1. Altare—55 Add. 4 b.

Alter; res alterius—Cap. VII, 5, 9; curtis—34,4, Add.2; domus—Cap. IV, 10; villa—45, загл. n; Cap. VII, 9; silva—7 Add. 11; 27, 16; materium—27. 16: ligna—7 Add. 11;27, 16 h, 18 q: canes—33 Add. 1, g, k; ancilla—Cap. VII, 3; super alterum migrare (прим. 460)—45, 1; super alterum res suas agnoscere (прим. 365)—47, 1: desuper alterum aliquid rapere—61, 1; nulli alteri solvere—50, 2.

Ambascia, ambasia (прим. 11) dominica—1, 4; 16 Add. 1; Сар. III, 1.

Ambulare ad domum, ad casam (прим. 9)—1, 3; 50, 2, 3 и n; Cap. V, 7; ad ineum (прим. 153)—14, 2 c; 16, Add. 3; 56; ad sortem (прим. 787)—Cap. 1V, 5, 8 v; ad grafionem—50, 8; in mallo—60, 1; ad alias nuptias—Cap. I, 7;

distulere ambulare (grafio) — 50, 4.

Amittere uxorem—Cap. I, 8, 1; vitam—Cap. II, 10, 1.

Amplius dare ad manum redemendam (прим. 563)—53, 2, 4, 6, Add. 2; ampl. tollere (grafio)—51, 2; ampl. requirere—Extr. B. 1; ampl. culp. iud.—10, 2 m; ampl. non damnari—Cap. I. 6, 2; ampl. usque ad leudem—Cap. II. 8, 1; tres aut ampl., amplius quam tres—2, 7; 4, 3 o; 42, 3; 43, 1 r, 3; Cap. II, 4; quinque aut ampl.—43, 1 r septem aut ampl.—8, 4, Add. 3; amplius usque ad XXV—3, 7; quadraginta aut ampl.—4, 4; si ampl. non fuerit—2, 14, 15; 8, 2, Add. 2. Amputare oculum vel nasum—

Amputare oculum vel nasum — 29, 1.

Ancilla—10, 1 i, 2, Add. 1 c; Add 4; 13, 9; 25 загл., 3—5, 7—9; 35, 1 n; 40, 11; 47, 1 (стр. 70) m; Сар. l, 11; 10, 11; Сар. VI, 5; Сар, VII, 3; anc. ministerialis—10 Add. 4 i.

| Anderebus (прим. 320) - 32, 1.

Andrustio, andruscio dominicus—41, 3 r; 42, 1 k; см. еще antrustio.

Aneda domestica -7, 4 c.

Anfamia cm. infamia.

Anguilla-27, 20.

Anguli qnattuor (прим. 620)--58, 1; 60, 1 n.

Animal (прим. 36)—3 загл., 2, 6, Add. 5, Add. 7; 9, 1, 3, Add. 1; 16, 4; 37, 1.

Annona, anona—16, 3; 22, 1; 27, 8k.

Annus; puer infra X, XII annos (прим. 234)—24, 1, 5, Cap. VII. 5; arbor post annum quod fuit signatus—27, 19; anno integro—Cap. II, 8, 2; villam, res alterius per annos tenere—Cap. VII, 9, spatium XII annorum—Cap. VII, 5.

Anniculum (animal)—2, 4; 3, 2; 4, 2; 38, 6.

Ansare-7, 4. Antecessores—Cap. VII, 8, 10. Antiqua lege-55, 2 c: mos antiquo-

rum - 55, Add. 2 n. Antrustio, antruscio. antru-

tio (прим. 421)—41. 3 r; 42, 1 k.

2 o; Cap. Il. 5, 6. 8; Cap. V. 1, 7. A p e r-33 Add. 1 g, Add. 2.

Aperire sepem—9 Add. 2; 34, 1 t; tictum 8. 1 f.

Apis-8; 33, 1 i.

Apparet vulnus, cerebrum-17, 3, 4; IV. 9.

Appellare, apellare-1, 3; de furtum ap. - Cap. IV, 2, 4 s; heredem ap.-46, 1.

Aqua; hominem sub (in) aqua mittere-41, 2, 4.

Arare campum alienum-27. 24, 25 : Aurifex-10 Add. 4 i; 35, 6.q, Add. 9 t.

Aratrum-27, Add. 9.

Arator - 27, Add. 9 u.

Arbor-7, 1; a. domestica, inserta--7 Add. 7 i; 27, Add. 7: a. signata-27, 19,

Ardere domum, sepem alienam-16 Add. 1; 34 Add. 1: si domus arserit-Cap. III, 1: si aliquis arserit-16, 1.

Arestato, aristato (прим. 175)--14, Add. 7 и d; 55 Add. 2 n.

Aripennis (прим. 815)—Сар. IV, 14. Arma; iurare in (прим. 729) -- Cap. Il, 4 f.

Artifex-10 Add. 4 m; Cap. VI, 5. Ascendere caballum-23, загл., 1 k, l: causa ascendat—Cap. V, 7.

Азсия (прим. 226)—21, 3 о, 4.

Aspellis (прим. 677)-- Cap. I, 5, 1.

Assus (прим. 22)-2, 3.

Attendere per legem-56, Add. 1.

Atribute, atributaria (прим. 881) - Cap. VI, 2.

Atrium ecclesiae (прим. 815)—Сар. IV, 14.

Aucellum (прим. 72)—7, Add. 6.

Auctor sceleris. criminis-14. Add. 5 p. t; 19, 2; 36, 1 o; 55, 3 m; a. cartae-Cap. VII, 1; auctore Deo-Prol. I.

Auctoritate legale-Prol. II.

Audere pugnare-Cap. VI, 15, 2.

Audire legem-45, 2; 50, 3; aud. secundum legem-56 Add. 1; lex antea audita-Cap. V, 1; aud. causam-Cap. V, 7; quod testes, rachymburgii aud.—39 Add. 2; Cap V. 7.

homicida, latro-Cap. I. 9; Cap. | Auditor arbitriorum-Cap. II, 4f.

. A u ferre (прим. 370) (см. еще "offer re^{u}) -37 u; Cap. V, 7; auterre dextera manu (прим. 839)—Сар. V, 6.

Auferre quicquid-14, Add. 1 e, Add.

Auricula-29 Add. 5 k, Add. 6.

А и t-прим. 412, 449.

Avis-7 загл.; 33, 1 i, p: avicula-7. Add 6 f.

Avunculi us-44, 7,8; avunculi uxor-13 Add. 2: avuncula -13 Add. 2i.

Barbarus qui lege Salica vivit (прим. 413)-41, 1; b. Salicus-14, 2 и d: b. homo—14, 2 d; 41, 1 e: barbarus (прим. 956)—Prol. I.

Bargus (прим. 429)—41, Add. 2; Cap. I, 2 b, f, 3 a, 9; Cap. VI, 3, 3.

Baro (прим. 311) ingenuus—31, 1.

Basilica-55, Add. 3, Add. 4 и b.

Battere servum alienum-35, Add. 1; Cap. I, 1.

Beneficiarius servus-Cap. VII, 7. Вео dus (прим. 486)-46, 1.

Berbex (прим 44) -4, 2, 3.

Bibere dare herbas-19, 1, 2 o.

Bim u m (animal) · 2, 5; 3, 2, Add. 3 (см. Опечатки); 4, 2; 38, 6 k.

Boni homines-46, 1 (crp. 70) h; b. rachymburgii-Cap. V, 7; bona carta--Extr. B. 4; cartam bonam facere-Extr. B. 3.

Brachilis (прим. 291)—27, Add. 10. Brachium mulieris extringere, praessere—20 загл., 1, 2 Bructis (прим. 421)—20 Add. 1 f. Buccus (прим. 51)—5, Add. 1.

С.

Caballus—9, 1, Add. 1 h; 10, 1; 23; 27 Add. 1, 3, 4; 37, 1; 38 загл., 1, 8, Add. 1, Add. 3, Add. 5, Add. 8; 47, 1; 65 загл., 1; in cab. aut in carro portare, ducere (прим. 165) —27, 8, 14 d.

Caballicare-23, 1.

Cadere in terram (sanguis; прим. 198)—17, 5, 6 e: cad. ad terram (abonnis)—Cap. I, 11, 1.

Calcare (прим. 888)—Cap. VI, 3, 3. Calefacere ignem (прим. 758)—Cap. II, 8, 1.

Calida; ad cal. provocare—Cap. VI, 4. Calx—Cap. I, 11, 4.

Callus cm. allus,

Сат biare (прим. 368)—37, 1; 47, 1.

Cambortus (прим. 332)-34, 1.

Camisa, camisia (прим. 416)—41, 2 m; 58, 1.

Clam pus-2, 2 h; 8 m; 27, 8, 24, Add. 9; Cap. I, 9.

Canis-6; 14, Add. 1; 33 Add. 1, Add. 2; Cap. VI, 3, 3.

Cantichius cm.nexticantichio Capere fures, latronem—Cap. IV, 9; Cap. VI, 16 n e; si capti fuerint Cap. IV, 14.

Capilli mulieris-Cap. I, 11, 2.

Capillaturiae (прим. 234) — Сар. II. 2.

C a p i t a l e et dilatura—прим. 18;—сар. in locum restituere—9, 1—3, 25, 7; 27, 4 i; 40, 2 k, 4 f; Сар. IV, 12; см. еще сар u t;—сар. reformare—Сар. IV, 16.

Capitalis sententia (прим. 403)— 40, 5.

Capitula legis Salicae—Cap. VIII заглавіє; Prol. I (стр. 133) а;

cap. pro lege tenenda—Cap. VII, 12.

Capitulare-Extr. B. 5.

Сарга-5 загл., 1.

Capritus-5, 1 c.

Capulare, capolare (прим. 77)—
7 Add. 7, Add. 8; 14 Add. 7; 16,
5 m; 20 Add. 1; 27, 19 b; 29, 2 g,
3 o, Add. 10; 34, 1; 55, Add. 2; Cap. VI,
6,—см. еще сопсариlare.

C a p u t—60. 1; cap. inimici—41 Add. 2; in cap. plagare—17, 3, 5 b; causa ad caput pertinet (прим. 142)—58, Add. 1; rem in caput (in capite) reddere, restituere—10 Add. 5; 27, 4; 61, 1; 65, 1; Cap. II, 4. capita (animalium)—2, 7 k, 38, 4; per capita dividere hereditatem (прим. 638)—59, 5 b.

Carbonaria (silva; прим. 497)—47, 1. Caronna—Сар. V, 1.

Carere vita-Cap. IV, 2.

Caritas-Cap. IV, 16.

Carpentarius-10, Add. 4.

Carrum, carrus (прим. 274)—34, 2, 3 g: in (cum) carro aliquid ducere, portare, carricare, trahere (прим. 165)—14, Add. 1; 27, 8, 11 a, 14 d; Cap. II, 9 p; Cap. VI, 6. Carruca, carruga (прим. 274)—

34, 2 c; 38, 1 c

Carrucaricius caballus—38, 1. Carricare in carro—Cap. VI, 6.

Carta regis (прим. 157)—14, 4 f; с. ingenuitatis—Cap. VII, 11; auctor cartae—Cap. VII, 11; falsa carta—Extr. B. 3, 4; falsare cartam—Cap. VII, 11: cartam bonam, falsam facere—Extr. B, 3.

Casa-16, 1 a, b; foris casa furare— 8, 2 g; 11, 1, 2; 12. 1; de intus casa furare—11, 3 h; foris casa interfectus—43, 3; casam effregere—11, 3 h: cas. trahere (прим. 292)—27, Add. 11: cas. incendere— 16, 1. 2; furtum in casam mittere 34, 4; ad cas. ambulare, accedere nunciare (прим. 9)—50, 3; 52, 1;

56, Add. 1; Cap. V, 7; grafionem | Celare furtum-33, 1, Add. 1 y, l; ad casa invitare-56 Add. 1; Cap. V, 7; in c. manere-46, 1; in c. sua introire-58, 1: ad cas. suam accedere posse-41, 9 h; de c. patris exhibere—Cap. I, 7.

Castrare (прим. 133)-12, 2; 25, 7; 29, 9; 40, 4, 11; Cap. II, 6.

Casus; voluntate nec casu—Cap III, 2.

Cathedra-Cap. I, 7, 8.

Causa - 50, 3; Cap. I, 11, 7; sine c. ligare-32, 1, Add. 1, Add, 2; Cap. Y1, 9.

Causa -53, 1-4, Add. 2. 54, 45 56, Add. 1; 60, 1 t; Cap. II, 4; 8; Cap. VI, 6; Extr. B. 12; Prol. I, II; c. sua-Cap. II, 10, 2; c. aliena, alterius-51, 2 e; Cap. I, 12; с. dominicae-Extr. A, 4 (см. прим. 18); с. maior, minor-53, 3 e; Cap. II, 8, 1; talis c., unde..-40, 1; 53, 1, 3 e; Cap. II, 8, 1; causam, de causa mallare-41, 9 h; Cap. I. 12; Cap. V. 7, 9; c. prosequi, require, discutere-57, l и u: prosecutor causae—Cap. IV. 5; c. agere-57, 3; c. notam facere (прим. 868) - Cap. V, 9; c. audire Cap. V, 7; c, perdere—Cap. V, 9; de causa fritum solvere-50, 3; tres с. demandare (прим. 452)-44, 1; 46, 1; tres c. iurare-Cap. II, 4.

Causa vel compositio - 40, 9; c. componere, observare, emendare - 8, Add. 1, Add. 2; 14 Add. 5 p; c. in fisco colligere-44, 10; se de damno causae liberare-Cap. II, 1; causa remanet-Cap. IV, 16; omnem c. in, super se excipere-40, 9, 10 o; excepto capit. et dil. atque causa-10, 2 m; 48, 3; c. superius compraehensa, intimata-8, Add. 1, Add. 2; 13, 5; 17, 2 e; 34, 3 h; 38, 4 r, 58, Add. 1; c. superior, quem superius diximus-10, 2 m, Add. 4 i. Causator-57, 1 u; Extr. B. 1.

Cap. IV, 3 m, n; c. hominem occisum (прим. 414)—41, 2; Cap. II, 5, 1-

Celatura-41, 4.

Cellarium, celararia-Cap. I, 11 иd.

Censuemus (scil. rex)-Cap. IV, 16. Сепtena (прим. 799)—Cap. IV, 9.

Сепtепагі u s (прим. 449)—44, 1; 46, 1; 60, 1 h.

Centenarius-Cap. IV, 16.

Cerebrum aparet-17, 3; trea ossa super cerebr.-17, 3 g.

Certa probatio-14, 2 c; 16 Add. 3; 39, 2; 42, 5; c. ratio dominica-50, 4; c. sonia-Cap. V, 7; c. causa-50, 4 k.

Cervus domesticus—33, 2, 3, Add. 1: Cap. VI, 2.

Cessio de servo-Cap. IV, 5, 6 l, 12.

Chamalta cm. Ghamalta.

Chane creudo (прим.719)—Cap.II,2.

Сharoena (прим. 646)—61, загл.

Cheristonica, Cheristadona (прим. 579)-55, Add. 2.

Chranne, rane (прим. 17)-2, 1 e, Add. 1; Cap. VI, 3, 4.

С h r e n e c r u d a (прим. 615)—58, загл Christiani, christianitas. -Cap. II, 4 f.

Christus-Prol. I.

Cicenus domesticus-7, Add. 4.

Cinitus (прим. 304)—30, 1.

Circum ventio; per circ. servum de servitio abstrahere-39 Add. 1.

Clalus (=callus)-44, 4 c.

Clamare alium-30, 2, 4, 5 h, 7; 64, 1,2.

Claudere viam-31, Add. 2.

Clausus pugnus, pollex, manus-17, 8 и т; atrium non clausum (прим. 815)—Cap. IV, 14.

Clausura (прим. 87)—7, Add. 7 t, 9 загл., 5; 27, Add. 8.

Clavis (прим. 20)-2, Add. 2; screona, domus sine, cum clave-27, 22, 23; Cap. IV, 10; de intro clavem' sub cl., retro clavem (прим. 125)— 7, 3; 8, 1, 4 l, Add. 1; 13, 5; 21, 3, 4: cl. effringere-11, 5: cl. adulterare-11, 5.

Cletis (прим. 185)—16, 2.

Coccinare-64, 1.

Coepere (прим. 218) infantes habere, nutrire-24, 6 и r.

Cognoscere corpus-Cap. I, 9; cogn. se idoneum, innocentem - Cap. II, 8, 1 и (стр. 106) о.

Collectare compositionem-43, 1 f. Colligere, collegare hospites, hospitalem-46, 1; Cap. II, 8, 1; coll. contubernium-42, 1; coll. testes, rachineburgios-39 Add. 1, Add. 2; 46, 1; 50, 3; coll. terram in pugno -58, 1: causam in fisco coll -44, 10; 62, 2; conpositionem coll.-62, 1.

Collocare, (colligare, collegare) solem (прим. 372)-37, 1; 40, 7, 8, 10: 50, 2; 52, 1; 56, 1; 57, 2; Cap. II, 8, 1:-antequam sol collocet, ante solem collocatum (прим. 529)-50, 2; 57, 1.

Collus, callus (прим. 417)—41, 2 m. Colpus, culapus (прим. 195, 399)-- i 17, 1. 6; 40, 3, 4.

('omburere ad celandum-Cap. II, 5, 1: comb. manum - Cap. VI, 16.

Comes—Cap. VII, 1. 5; Extr. B 1, 2; comes aut grafio, grafio id est comes-45, 2 (crp 67) b; Cap. I, 7. 9.

Commedere hominem-64, Add. 1. Committere furtum-22 загл, comm. culpam-24, 5; Cap. VII, 5.

Commonere, communiare (прим. 499)-47, 1.

Commotio sive mendacium-41 Add. 9 h.

Communes villae-3, 4 m. 5; comm. provintiae - Cap. IV, 16.

Compar-30, Add. 1.

Comparare-37, 1 g.

Complere quod lex Salica habet-Cap. IV, 5.

Componere, comp. causam, culpam -8, Add.

2: 17, 7: c. sua mala facta-Cap. V, 7: c. lege, cum lege-58, 1 e; Cap. I. 10; Cap. VII. 5; secundum legem conp.-43, 2; 47, 1; Cap. II, 3: secundum modum leudis suae conp.-41, Add. 7; letus medietatem ingenui conp.—Cap. IV. 8; dominus pro servo conp.-Cap. V, 7; de vita conp. (прим. 142)-13. 7 n: 16. Add. 1: 32. Add. 3 f: 51, 2; 58, 1; Cap. IV, 2 l, 10; Cap. VI, 14, 3; in triplo conp.-63, 1 r; Extr. A 6, 4 (см. прим. 18); conp. parentibus-55, 2: non habere conp.—Cap. V, 9; nolle conp.—50. 2; 52, 1,

Componere legem-Cap. II. 4 f. Compositio, conpositio (прим. 139); comp. accipere, dare, restituere, in se excipere-часто; occulte comp. accipere-Cap. IV, 3, 13; conp. homicidii 62; conp. de res furatas-Cap. IV, 13; conp. maior, minor-41, Add. 6; medietas conp. -35, 5; 36, 1; 62, 1; 62, 1; Cap. IV, 9; Cap. VII, 7; integra conp.—Cap. IV, 9, 16; nulla conp.—Cap. I, 9; conp. pertinet ad (parentem)-60, 1: media compositione filius habere debet-Cap. II, 3; de conp. fidem facere-56, 1.

Concapulare-7 Add. 11; 27, 16. Concedere-Cap. V. 2; Cap. VII. 1. Concides-16, 5. Conciliare cm. consiliare. Concisa sepes (прим. 338)--34 Add. 1. Concredere se-Extr. B. 2-4. Concremare (corpus occisi)—Cap. II, 5, 2.

Concacatus (прим. 305)-30, 2.

Condemnare, condempnare— 48, 2; Cap. IV, 9, 17; c. ad digno supplicio-Cap. IV, 14.

Condicere alicui cum testibus-Cap. IV. 12.

conponere — часто; Condigna lectaria (прим. 686)—Сар. I, 7.

- Conditio, condictio similis- : Consequi-37, 1; 51, 1 t; Cap. 2, 6; 27, 15; c. talis—Cap. V, 4.
- Confiscare iniuste-51, Add. 1.
- Confiteri (прим. 90)--9, 1, 3; 40, 4.
- Confessus-40, 2, 5; 65, 1.
- Confessio servi-33, Add. 3.
- Confugere ad ecclesiam (прим. 813)—Cap. IV, 14, 15.
- Coniactare mortem. conpositionem-43, 1, 3 и р.
- Coniugium; ancillam alienam in con. accipere, prendere, sociare, copulare-13, 9 b; 25, 9 i; Cap-VII, 3; litam alienam ad con sociare-13. Add. 1; servum in con. accipere, sumere, copulare-25, 6; Cap. I, 5, 1; Cap. VII, 3; sponsam alienam in con. copulare- | Consistere in villa-45, 1; non 13, 10; viduam in con. accipere, sumere—Cap. VII, 8; in coniugio | Consistentes (?)—Cap. V. 8. copulandum consiliare Cap. I, Consobrina, 6, 1.
- Coniungere alterum per lege-56, Add. 1.
- Coniurare-56, 1 w.
- Conjuratores (прим 151)-48, 2 n.
- Conludius (прим. 798)—Сар. IV, 9, 10, 12.
- Conpagenses-63, 1 p.
- Conpensare—Cap. IV, 12.
- Conplere tota lege-58, 1.
- Conpraehendere latronem-Cap. IV, 9; in crimine conpr.— 40, 5, 6; causa, lex superius compraehensa -8, 2, Add. 1, Add. 2; 13, 5; 14, 2; 42, 3, 4; 58, Add. 1; Cap. II, 8, 1.
- Conprobare—57, 3 h, Add. 1 g; Cap. 1V, 1, 9; Cap. VII, 12; Extr.
- Conscientia pura-Cap. V, 5
- Consedere-45, 2 b.
- Consentire; puella consentiente mechari-25, 2 f
- Consensus parentum-Cap. VII, 8; cons. domini, possessoris-27, 26 d; 38, 8 b; 65, 1 r.

- VII. 7.
- Consiliare, conciliare (прим. 679)-Cap. I, 6; cons. parentes-Cap. I, 7.
- Consiliatores, conciliator e s-Сар. 1, б.
- Consilium; extra, sine cons. domini-21, 1; 23; 26, 1; 27, 24, Add. 11; 38, Add. 4; 40, Add. 2 f; 65 вагл., 1; Cap. IV, 10; extra cons. parentum-24, Add. 3; Cap. I, 4, 6; extra, sine cons. iudicis—Cap. I, 2; Cap. Π, 10, 2.
- Consimilem occidere—35, 1 n: iuratores de suos consimiles-Cap. IV, 5.
- habet ubi consistat—Cap. V, 9.
- consubrina, consobrinus-13, Add. 2; 44, 6, 7.
- Consorciare-40. Add. 1.
- Consorcium, consortium-18, Add. 2; Cap. I, 7.
- Constituere-Cap. IV, 18; Epil. I. Il; capitula const.—Cap. VII, 12: constitutum placitum-Extr. B 1: constituti ad vigilias—Cap. IV, 9.
- Consuaetudo, consuetudo longa-Cap. VII. 10; sicut antea cons. fuit-Cap. V, 10: cons. habere-Cap. V, 3.
- Consuetus, cervus ad venatione-33, 2 t.
- Contemnere ad mallum venire-56 загл., 1.
- Contendere per pugnam-Extr. B 2, 4.
- Contentio de alode terrae-59. 5 b.
- Contestare-52, 1, Cap. 1. 9.
- Continere iumenta, equas-38, Add. 4 h; sepes continetur-34. 1 g, s, v.
- Contractor—Cap. V. 7.

migranti Contradicere (прим. 462)-45, 1: contr. rachinburgiis-57, Add. 1.

Contubernium (np.m. 135)-13, Add. 5; 14, 5, 6, Add. 2; 41 загл.; **42** загл., 1, 3, 4 c, d, 5 k; 43 загл., 1 q, 3; Cap, Π, 7.

Contumelia-Cap. III, 2.

Convalescere-Cap. IV, 1.

cum parentibus-55, 2; si convenit -44, 1; 53, 1, 3, Add. 1; si dominus servi, ancillae convenerit-40, 2, 11; ambis convenientibus mechani - 25, 2. convenit inter reges, nobis -Cap. VI. 5; Epil. I. II; conv. cum populo-Cap. V, 1, 2, 4, 6, 7; conv. cum .

episcopis-Cap. IV, 14; placuit atque convenit -- Cap. V, 3, 5; Prol. II: antequam conventum fuerit— 45, Add. 1. quae lex, qui numerus convenit

observare -4, 3; 33, 4; Cap. I, 11, 9: legem, causam superius compraehensam, intimatam convenit obsery.-8, 2, Add, 1, Add. 2; 10 Add. 4 i; 14. 2; 34, 3 k; 38, 4 r; hoc conv. observ.-46, 1; Cap. II, 10, 2; Cap. V, 10; Cap. VI, 5; hoc conv. obs. secundum legem Salicam-16 Add. 1; simili conditione eony. obs.-2, 6; 27, 15.

plebs quae ad unum mallum convenire solet-54, 4 o.

Соп vieium (прим. 303)-30, загл. Сопуіпсі—14, 6 b; 26, 1; 35, 2 и г; 37, 1; 58, 2, 4; Extr. B. 12; convictus ad testibus-9, Add. 2; tamquam si convictus extitisset-53, 6 k; unum convictum dare-43, 1.

Сопуіуа (прим. 679)—Cap. I, 6; conv. regis (прим. 423)-41, 5, 6. Convivium—43 загл. p, 1, 2.

Cooperire, coperire occisum rammis-41, 4 c; scamnum-Cap. 1, 7; 8, 2,

Copulare sibi in conjugio-13, 10;

25, 9 i: cop. sibi viduam -44. 1; se cum servo cop -Cap. 1, 5.

Corn u sonare-Cap, I, 9.

Corpus occisi hominis-42, 3; c. cognoscere, agnoscere-Cap. I, 9 и e; c. invenire—Cap. I, 9; c. expoliare-14, Add. 4 n; Add. 5 p, q; 55 загл., 1, 2.

. Costa-17, 4.

Convenire - Cap. II, 8, 1; conv. | Credere facultatem-46, 1; servo nihil credatur super domino (прим 401)—40, 4; rachymburgii credentes (прим. 851)—Cap. V, 7.

> Степ b е b а (прим. 738)—Сар. И. 5. Crimen-25, 7: maius cr.-40, 5, 9 v. quadrupes, auctor criminis-36 o: de cr. accusare, ex cr. superdicere (прим. 435)-41, Add. 9 и g; cr. dicere—Cap. VI, 15, 1; de cr. suspectus habere-Cap. IV. 12: in cr. conprehendi, inveni-40, 5, 6, 11.

Criminalis actio-Prol. II. Crinitus puer (прим. 242)—24, 1 o, 2, Add. 2; Cap. J, 4, 1.

Сготаге (прим. 689)—Сар, 1, 8, 2, Cubitus; super cub. manum mittere - 20, 3,

Culapus em, colpus,

С и 1 m и s (прим. 342)—34, 3 е.

Culpa-Cap. II, 10, 2; modus culpae-Cap. IV, 12; c. minor, major-18, 1 b; 40, 3; 53 Add. 1; talis c.—40, 5 h, Add. 2 g; culpa latronis subiacere-Cap. IV, 13; c. committere 24, 5; Cap. VII, 5; culpa conponere-17, 7; nulla culpa-27, 19.

Culpabilis iudicetur-vacro; res culpabiles erunt (прим. 602)—56, 1; de vita culpab. esse—13, 7; 50, 4; Cap. V, 7; Culpabile m de ecclesia extrahere—Cap, IV, 14.

Culpare-40, 6 p.

Cultellus-7, Add. 10.

Cupiditas operum (прим. 816)— Cap. IV, 14.

Currit, pecus in messe aliena -9, 4; curr. vulnus, plaga-17, 4 i, Add. 1.

Curtis-7, Add. 7; 34, Add. 2; domus 1 sive curtis-6, Add. 2 n; in curte : aut in casa-34, 4.

Gustodire (porcos)-2, 8 "; lex ista custodiatur-47, 1; caritas custoditur-Cap. IV, 16.

Custodia salva-Extr. B. 2; custodias exercere-Cap. IV, 9; canis custos-6, Add. 2 n.

d.

Damnum in messe-9 3ara., 5; d. facere-6 Add. 2 n; d. perferre, sustinere-Cap. IV, 16; Cap. VI, 16; d. excipere-40 Add. 1; d. reddere-9, Add. 2; se de damno causae liberare—Cap. II, 1.

Damnare morte-Cap. I. 6, 1: amplius non damnari-Cap. I, 6, 2. Dare totam facultatem-58, 1; d. de furtuna sua-46, 1; hereditatem d.—Cap. V. 1; herbas alteri d.—19. 1, 2 h, Add, 2 o; se maritum d.— Cap. I, 7: servum supplicits, vindictae, ad vindictam d.-40, 6, 9; Cap. IV, 12: Cap. V, 5; unum convictum d.—43, 1; iuratores d.— 53, 1, Cap. IV, 2; rachymburgios d.-Cap. V. 7; testes d.-Extr. B. 1, 2; testimonia d.—Cap. II. 8, 1; II, 8, 1; probationem d.—Cap. III, 1; sententiam d. -57, 3; fidem d.-50, 1 r; Cap. V, 5; wadium d. (прим.: 938)—Extr. B. 1, 2; spacium d.-40, 10; 52, 1; Cap. VII, 1; panem aut hospitalitatem, hospitalem, hospitium d. (прим. 581)— 14 Add. 5 p, t; 55, 2; 56, 1; Cap. I, 5, 2; Сар. П, 8, 1;—см. еще d оn a r e.

Debere mori (прим. 210)—18, Add. 1; non d. ad servitio redire—Cap. VII, 2; de villa egredere d.-45, Dentem excutere-29, Add. 11.

2; d. in casa manere (прим. 480)— 46, 1; d. adpreciare (прим. 522)— 50. 1, 3; manire d. testes-49, 1; electi debent iurare-Cap. II, 4; sic mallare d. -50, 2; iudex, thunginus debet dicere 50, 2;57, 1; Cap. I, 9; cui achasius debetur (прим. 684)-Cap. L 7; cui reipi debentur (прим. 456)—44, 2, 3, Add. 1; debitum debere-50, 2, 3.

Debitum, debitus-50, 1, 3; d. debere-50, 2, 3; d. nuntiare-56. Add. 1 q; d. solvere, reddere—50, 2; 52, 1; 58, 1; supra iustum d. tollere-51, 2;d. adcrescat (прим. 530)-50, 2; 52, 1: d. perdere-Cap. I. 10.

Debitor—Cap. I, 10.

Debilitare-29, 1; 38, Add. 5.

Debile pecus—9, 1, 3.

Debilitas (прим. 298)—29 загл.

Decernere-Cap. IV, 1, 9; d. iudicium-Prol. I. II.

Decretum violare—Cap. IV, 18.

Decretio-Cap. IV (crp. 110, 113) 3ar. Decipula (прим. 73)-7, Add. 6 f. Decotare, decorticare (прим. 273)—27, Add. 5 h; 65 загл. и о, 1 H S.

Deducere se cm. se educere. Defendere dotem-Cap. I, 7; d. se per, iuxta, de lege-36, 1 o; 58, Add. 1; Cap. VII, 9.

Deficere (прим. 822)—Сар. IV. 16. Cap. VI, 16; sacramenta d — Cap. Defunctus—14, Add. 5 p. t; 16, 1 h; 55, 2; maritus d.-44, 9; Cap. I. 7; mulier defuncti-Cap. I, 8, 2; si filii defuncti fuer. - Cap. V, 3: parentes defuncti-Cap. V. 3.

Delatura cm. dilatura

Demandare; tres homines tres causas (прим. 452) 44, 1; 46, 1, dem. causam (прим. 714)—Cap. I. 12.

Demittere inimicum-41, 8; d. (elaboratum)-45, 2; d.res de casa patris-Cap. 1, 7; 8, 2

- Denuntiare-40, 10 g; 45; 2 p. Depotare, deputare fortunam suam -46, 1
- Derelinquere fratrem-Cap.V,3.
- Derumpere clausuram -27, Add.3. Add. 8.
- Descendere, discendere ex caballo - 23, 1 /
- Deserere dominum suum-Cap. IV, 15; des. habere infantes (прим. 218)-24, 7 a.
- Despicere-57, 2 d.
- Destruere, distruere domum alienam - Cap. II, 9, d. mandualem-55, Add. 2 n; male destruere (прим. 859)—Cap. V, 7.
- Detenere, detinere trustem-Cap. I, 1: sunnis det.—1, 1 a: 49. 2 i; Cap. IV. 17 l; infirmitas det.-Cap. III, 1; ambascia dominica . det.-16, Add. 1.
- Detoxitus-Cap. VI, 3, 3,
- Detricat, detrigat sunnis (прим. 7) - 47, 1 (стр. 71) n; Сар. IV, 5; Cap. V, 7: detricatus -Cap. III, 1.-cm. eme tricare.
- Deus; ecclesia Dei-Cap. VII, 6; in dei nomine-Cap. IV, 8; Cap. V, 1:Deo auctore, inspirante-Prol. 1.
- Dextera manu auferre (прим. 839) · Cap. V, 6; in dextera iurare-Cap. II, 4 f.
- Diaconum interficere-55, Add. 6. Dicere vel praeclamare-37, 1; d. verbum (прим. 479)—46, 1; 50, 3. crimen d.-Cap. Vl. 15, 2; d. super plagiatorem-39, Add, 2: d. contra 46, 1: cartam ream dicere-Extr. B. 4; d. causam ali- Discalcius-58, 1. de lege, legem-57, 1, 2, Add: 1; Cap. I. 9; d. legem Salicam-57, 1 | D i s c e n d e r e, cm. d e s c e n d e r e. u; iudex, thunginus debet d.-50, 2; Cap. 1, 9; d. pro fide sua-Cap. ; Discinctus-58, 1. V. 7; d. testimonium-Extr. B 2; | Discretionem nullam lex fecit iurati d.-46, 1; 56, 1; Cap. II, 8, 1; 512)-49, 1, 3; rachymburgii d.

- quod audierint-Cap. V, 7; quod, quae superius diximus-10, 2 m; 44, 3; 45, 2; Cap. l, 9; sicut superius diximus, dictum est -1, 5; 6, Add. 2; 40, 10: 56, 1; Cap. 1, 7; Cap. IV, 16; Cap. VI, 16; Extr. B. 2; in alio pacto dicit-10, Add. 4 i.
- Dietum; contra dict.—45, 2 a.
- Dietare legem-Prol. I.
- Dies; ab hac die liber-Extr. B. 1; infra 40 dies servum non reddere-Cap. IV, 7.
- Differre servum dare, tradere-40, 7, 8: d. (in mallum) venire-Cap. II, 8, 1; d. ad placitum venire-47. 1; Cap. II, 8, 1; Extr. B. 1.
- Digeresse-58, 1.
- Digitus minor 40, 6: d. extringere, excutere-20 загл., 1; 29, 5, 6-8, Add. 7-9.
- . Dignum supplicium—Cap. IV, 14.
  - Dilatore malterum clamare (прим. 306)-30, 7.
- Dilatura, delatura—прим. 18. Dimidia m dotem accipere-Cap.
- Dimittere, demittere viduam-44, 1; d. filios, fratrem, sororem-59, 1, 2; tertiam partem leudis d. dividendam-Cap. I, 3; servum, letum ingenuum d.-10 Add. 1; 26; Cap. VII, 2, 7; hominem de furca d.—Cap. I, 3.
- . Dinarius, denarius—прим. 5; servum, letum per d. dimittere (прим. 259)-26,
  - Directa lege facere (прим. 862)-Cap. V, 7.
- enam (прим. 713)—Cap. l, 12; d. , Discare gare, discare care (прим. 277)-27, 11, 14.

  - Discernendum hocest-44, Add. 1.

  - Cap. VII, 7.
- testes d. quae noveruut (прим. | Discutere causam-57, 1; d. causarum origines-Prol. I. II.

Dispendium (прим. 822)—Сар. IV, 16; d. vitae—Сар. V, 7.

Dispicere-56, 1, Add. 1: d. ad placito venire-Cap. II, 8, 1.

D is pecciones—56, загл. i

Dissipare tumulum-55, Add. 1 l.

D is tulere adimplere quod iudicatum fuit-56, 1; d. ambulare (grafio)-50, 4.

Diversa furta—27, загл.; d. venationes—33, 1; per diversa possidere (прим. 807)—Cap. IV, 12.

Dividere conpositionem, leudem—62, загл. a, 1; Cap. II, 3; res, omnes res d., divisum tenere—Cap. II, 2; Cap. VII, 3; hereditatem d. 59, 5 b; homicidam d. (прим. 351)—35, 1.

Dolare (прим. 280)—27, 17.

Domesticum (animal)—7, 4 с, Add. 4; 33, 2, 3; 36, 1; d. arbor— 7, Add. 7 и i.

Dominicus antrustio—41, 3 r; 42, 1 k; trustis d.—41, 3; 42, 1, 2; 63, 1, 2; ambascia d.—1, 4; 16, Add. 1; ratio d.—50, 4; evisio d. (прим. 893)—Сар. VI, 4; leges d. (прим. 3)—1, 1; sermo d. 56, 1 (стр. 85) k.

Dominus legitimus, poprius-26, 1 t, 2 c; res domini-10, 2; d. cervi-33, 2; d. servi-12, 2; 25, 7; 26, 2; 35, 1, 5; 36, 1; 39, Add. 1; 40, 2, 4, 6, 7, 9, 10; Cap. IV, 5, 6, 11, 12, 15; Cap. V. 5, 7; Cap. VI, 8; Cap. cillae-25, 3, 7, 9; 40, 11; Cap. I, 11, 11; d. leti, liberti-26, 1; Cap. VI, 8; d. domus-' ap. IV, 10; ad potestatem d. reverti-Cap. VI. 14. 2; sine, extra consilio, consensu, permissu, voluntate domini—21 загл. g, 1; 23; 25, 9i: 26, 1; 27, 24, 26 d, Add. 11; 38, 8 b, Add. 4, Add. 8; 40, Add. 2 f; 65 загл., 1; domino nesciente-27, 26; 34, 4; Cap. VI, 8; dominus iudex-Cap. I, 2; dominus (=Deus)—Cap. IV, 16; d. lesus Christus—Prol. I.

Domnus; d. rex—Cap. IV загл.; Cap. V загл.; Prol. I (стр. 133) a;—d. imperator—Cap VII, 7, 12.

D o m i t a vacca (прим. 38)—3, Add. 2.

Domus sive curtis—6, Add. 2 n; d. fiscalis—Cap. IV, 16; d. in modum basilicae—55, Add. 3 t; intra d. mortuum habere—16, Add. 1; ad d. ambulare, accedere (прим. 9)—1, 3; 50, 1, 2; 52, 1; ad d. (furtum) adducere, ducere, portare—27, 8 m, 11, 14; ad d. pecora minare—9, 5; in d. alterius furtum invenire—Cap. IV, 10; lapidem super d. iactare—Cap. III, 2 загл.; adsalire in d. sua (прим. 438)—42, 1; d. ardere, destruere—16, Add. 1; Cap. II, 9

Donare iuratores—89, 2; 53, 1 q, 3 e, 5; 58, 1; Cap. I. 9; Cap. IV, 8; d. testes—49, 1; d. videredum—Cap. V, 9; d. pignus—40, 4; 50, 2; d. reipus, dotem—Cap. I, 7, 8; ad maritum d. filiam, se—Cap. I, 7; Cap. II, 2.—cm. eщe dare.

Dormientem hominem expoliare (прим. 166)---14, Add. 3; 61, Add. 1; casam super homines dorm. incendere (прим. 178)---16, 1.

Dorsum; pro d. suum dare, reddere—12, 1 a; 25, 8 h; 40, 2 k; quantum in d. ferre posse (прим. 165)—27, 8, 12.

VII, 2, 3, 7, 11; Extr. B. 12; d. an- Dos (прим. 682)—Cap. I, 7, 8; Cap. II, cillae—25, 3, 7, 9; 40, 11; Cap. I, 4; Cap. V, 4.

Dotare-Cap. 1, 8 g.

Druetis (прим 148)—13, Add. 4.

Dubitare-Cap. V, 9.

Dubietas siest-Cap. IV. 5; absque dubie-Cap. IV, 9.

Ducaria scroba (прим. 27)—2, 11.

Ducere servum trans mare - 39, Add. 1; d. ingenuum in aliqua parte (прим. 321)—32, 2; d. servum secum in texaca (прим. 103)—10 Add. 3; d. dructe—13 Add. 4; d.

(furtum) in carro, ad domum- | Elocatio-28 загл., 3. 14 Add. 1; 27, 11, 14. D. uxorem-Cap. I, 8 sara. D. se legibus-Cap. II, 8, 1 Duplum; in d. reddere-40, Add. 1. Duropullus (прим. 621)—58. 1.

e.

Евгіц (прим. 765)—Сар. П. 9. Ecclesia-Cap. V, 8; e. sanctificatam incendere-55, Add. 4 b; de infra e. aliquid tulere-55, Add. 4 b; confugere ad e. (прим. 813)— Cap. IV, 14, 15; res ad. e. tradere-Cap. VII, 6; servus ecclesiae-Cap. IV, 11.

Ecclesia sticus servus — Cap. VII, 7.

Edictus-Cap. V, загл.

Edoneus cm. idoneus.

Educere, aeducere, deducere s е (прим. 846)- Сар. V. 6, 7; se ed. per hineo aut per conpositione-56, 1 p.

Efractura, effractura-11, saгл., 3, 6 s; 12 загл.; 27, 23 l.

Effringere-11, 3 k, 5; 27, 22, 23; 42, 5 k; Cap. VI, 13.

Effudere corpus et expoliare-14. Add. 5 p; 55, 2,

Egredi de villa-45, 2; quod sanguis egressus fuerit-20, Add. 1 f.

Eicere oculum-29, Add. 4 q.

Elaborare-45, 2 (crp. 67) f.

Eligere duos qui adpreciare debent-50, 3; e. hominem (прим. 476)-46, 1.

Electi debent iurare-Cap. II, 4 3aгл.; e. dictaverunt legem Salicam-Prol. I. II; e. centenarii-Cap. IV, 16; personae ad sortem el.—Cap. IV, 10; iuratores medius electus (прим. 152)—14, 2 c: 16 Add. 3; 42, 5; Cap. IV, 2, 5, 8.

Еlocare (прим. 293)—28, 1, 2.—см. eme locare.

Embolare cm. imbulare.

Emendare-Extr. B. 12; e. lucidius pactum-Prol. I; e. causam cum parentibus-14. Add. 5 p.

Emere-37, 1.

Episcopum interficere-55, Add. 7; cum e. convenit-Cap. IV, 14.

Epistolam facere-Extr. B. 1.

Equale ordine res dividere-Cap. Π, 2.

Е q u u s-38 загл.: е q u а-38, загл. а,

Егрех (прим. 340)-34, 2.

Evadere--16, 1 h; 41, Add. 8 c; e. non posse-Cap. III, 3; vivus e.-41, 9 h; Cap. III, 3 загл.: morte e. 19, 2: 38, Add. 6 p; Cap. I, 11, 5. fugiens, per fuga e.-11, 6; 17, 9: villas e.=invadere-42, 5 k.

Evellere oculum-29, Add. 4.

Evisio dominica (прим. 893)—Сар. VI. 4.

Excapillare mulierem (прим. 702)—Cap. I, 11; 1, 3.

Excervicare (прим. 273) pomarium, perarium -27, Add. 5; e. cambortum-34, 1.

Excidere (arborem) -7. Add. 8 b; 27, Add. 7; e. nasum--29, Add. 5.

Excipere damnum-40, Add. 1: e. in, super se (omnem) causam-40, 9, 10 0.

Excorticare caballum alienum (прим. 273)—38, 8 с, Add. 8; 65, загл. o, 1 s.

Execto (прим. 99)-9. 5.

Excurtare (прим. 385) -38, 8.

Excusare se-16, Add. 1; Cap. I, 9 m; Cap. III, 1.

Excusatus servus (прим. 813)—Сар. IV, 15.

Excutere manum, pedem, digitum, policem, auriculam, dentem-29, 3, 5, 7, Add. 1 m, Add. 3, Add. 6—9, Add. 11; см. еще регсиtere;-e. pecus mulieri-Cap. I. 11: 4, 5, 8, 10: e. pecora—9, 5: e. pittum-30, Add. 1.

Exercere custodias-Cap. IV, 9.

Add. 5.

Exhibere de casa patris—Cap. I. 7. Exigere debitum-50, 4 n; e. capitale - Cap. IV, 9.

Exire-17, 3; 45, 2; vivus e-41, 9; e = exigere = 50, 4.

Exitus (прим. 694)—Cap. I, 9.

Expectare cum interpellatione -Cap. VII, 5.

Expellere pecora—9, 5 и с; e, admigrantem-45, 2.

Expulsus de codem pago-55 2 f.

Expellis-14, Add. 5 p.

Expoliare (upum. 149) hominem, barbarum, Romanum, servum, letum—14, загл. a, 2, 3; 35, 1 n, 2, 4: e. hominem dormientem-61, Add. 1; mortuum e.-14 Add. 4, Add. 5; 35, Add. 2; corpus e.— 55 sarn., 1, 2; tumulum, selave e.-55, Add. 1, Add. 2; e. villam, mansionem - 42, 5 l; Cap. VI, 11, 1; e. basilicas—55, Add. 3; in via e.-17, 9, Add. 2 u; in superventum e.-14, 1; violenter e.-61, 2; in furtum e.-14, Add. 3: 35 Add. 2; 61, Add. 1 o.

Expoliatus-14 загл; 35 загл.

Expoliatio-35 загл. m; 55, Add. 4 b. Expolia-35, 3; 61, 2.

Expugnare villam alienam-42, 5.

 $E \times solvere - 13, 1; 44, 2; e. conpo$ sitionem, legem -36, 1; 42, 3; - см. еще solvere.

Se e. cum iuratores -14, 2 c; 16, Add. 3; 42, 5.

Exsolutus—Cap. V, 5.

Extelarius cervus (прим. 329)-33, 2v. x; cm. eme tendere; e. spati- Favaria cm. fabaria,

um-Cap. VII, 1.

Extrahere de atrio ecclesiae (прим. 813)—Cap. IV, 14.

Extringere, stringere manum,

brachio, digito mulieris-20, 3aгл., 1, 2 b, 3 c, Add. 1 f. Extrudere (прим. 859)—Cap. V. 7.

Exfodere hominem mortuum — 14, $\pm$ Exuere se de latrocinio – 47, 1; e. se de homicidio-Cap. I. 9.

f.

Fabaria, favaria (прим. 270)—27, 6 b, 7.

Faber—10, Add. 4 и i; 35, 6.

Facere contra legem-Cap. VII, 5: f. lege directa (прим. 862)-Сар. V, 7; male f. - Cap. V, 7, 9; malo ordine f.—Extr. B 12; f. furtum— 33. 1; 40, Add. 1; f. homicidium – 58, 1; f. maleficium -19, 1 d, 2, Add. 2; f. contubernium—13, Add. 5; Cap. II, 7: f. epistolam-Extr. B. 1; cartam bonam, falsam f.— Extr. B. 3, 4: f. cessionem de servo-Cap. IV. 5, 6 l, 12; f. pre= tium-Cap. V, 7; causam notam f. (прим. 868) - Cap. V, 9; fidem f.-cm. fides; securitatem f.-51. 4: placitum f .-- cm. placitum.

Facta mala conponere—Cap. V. 7. Facultas (прим. 617)—46, 1; 58, 1; Cap. IV, 2, 16. --Extr. B. 1.

Faidus inter fredo et faido (прим. 361)-35, 7; Cap. IV, 12.

Falire, praeterfallire - 17, 1 н *b*,

Fallanire (прим. 420) -41. Add. 1. Falsare cartam - Cap. VII, 11.

Falsatorem (upum. 306) alterum clamare—30, 3 d, 7.

Falsum testimonium-48 загл., 1: Cap. VI, 16; f. testes-Cap. VI, 16; f. carta-Extr. B. 3, 4.

Familia (прим. 10)-1. 3.

Extendere in seamno-12, 1; 40, 6 | Farinarium-22, Add. 2; 31, Add 2.

Feltroctum cm. filtortus.

Femina, foemina ingenua-13. 7, 8 o, Add. 5; 20, 1 p; 24, 3, 6. Add. 1; Cap. II, 5, 2; 7; Cap. VII, 3, 6. Fenile-16, 4 h;-Fenum -27, 11. Fera-33, 2.

Feramen (прим. 888)—Cap. VI, 3, 3. Ferbannire, forbannire (прим. 138)—49, 3 и k; Cap. V, 7. Ferire capitali sententia (прим. 403)—40, 5.

Ferramentum de molino -22, Add. 1 π c; ferramento vulnerare -17, 7 i

Ferrarius faber—10, Add. 4 i; 35, 6. Ferrum; de ferro vulnerare—17, 7. Ferre (прим. 127; см. еще tollere)—27, Add. 3 j: 37. 1; Cap. VI, 3, 1; furtum f.—11, 5; nihil f.—11, 6; plus, supra XL dinar. f. (прим. 122)—35, 2, 3, Add. 2, Add. 3; violenter, per vim f.—61, 2, 3; Cap. VI, 7; sponsam alienam f.—13. 10; de altare, ecclesia aliquid f.—55, Add. 4 b; hominem de furca f.—Cap. I, 3; Cap. II, 10; ligatum a graphionem f. (прим. 325)—32, Add. 3; oculum f.—29, Add. 4 g.

Festinare reformare—Cap. IV. 16. Festinanter ambulare (прим. 528)—50, 2.

F i d e i u s s o r -- 50, 2 h, 3 p, Cap. II, 8, 2; Extr. B. 1, 2.

Fides-Cap. IV, 16; fidem facere, fides facta (прим. 518)—50 загл., 1—3; 51, 1; 52, 1; 56, 1, Add. 1; 57, 2; Cap. V, 6, 7; f. dare, accipere—50, 1 r; Cap. V, 5; sub, in fidem habere—58, 1 и o; pro-fide sua dicere—Cap. V, 7.

F i l i a—Cap. I. 6, 1; Cap. II, 2; Cap. V,
3; Cap. VII, 6; f. sororis, fratris—
13, Add. 2; f. accipit terram - Cap. V, 3.

Filius-Cap. I, 6, 1; Cap. II, 2; f. sororis. fratris, neptis consobrini—
44. 4—7; 58, 1 (стр. 87) k; Cap. I,
7, filii—59, 5 b; 62, 1: Cap. V, 3;
Cap. VII, 6: f. terram habeant—
Cap. V, 3.
filii (прим. 632)—13, Add. 2;

58, 1; (crp. 87) k n m; filios habere, non habere - Cap. I, 7, 8.

Filtortus.feltroetum (прим. 492)—47 закл.; Сар. II, 1.

Firmamentum-Cap. II. 9.

Firmare cartam—Extr. B. 4; f. sacramenta—Cap. IV, 5.

F i s c u s-44, 10; 56, 1 m; 60, 1; 62, 2; Cap. I, 5, 1: 6, 1: 7.

Fiscalis domus - Cap. IV, 16.

Fiscalinus servus—Сар. IV, 11 Fistuca (прим. 477)—46, 1: 50, 3;

1 8 t u c a (прим. 477)—46, 1; 50, 3; Cap. V, 6, 7.

Flagellus (прим. 397)—12, 1; 25, 8; 40, 1, 11

Flagellare servum alienum -35, Add. 1 f.

F 1 u m e n transire cum nave aliena—21, 1 i; retem de f. furare—27, 20.

Fluvius Caronna—Cap. V, I; retes de f. furare—27, 21 f.

Foodus pacis-Prol. I.

Forbannire см. ferbannire. Foris, foras casa—8, 2 g; 11, 1, 2: 12, 1; 43, 3; f. tecto—8, 3, Add. 2; arantem f. campo iactare—27, Add. 9 t.; f. sermone mittere (прим. 138, 581)—Сар. V, 9.

Fortuna, furtuna—46, 1; 50, 3; super f. sua ponere (прим. 467)— 45, 2; 50, 3; praecium tollere de f. debitoris—50, 3.

Fove a-Cap. III, 3 d.

Francus—14, 3; 25, 5 n; 2, Add. 1, Add. 2; Cap. II, 4 d; Franci—Extr. B. 5; Prol. II; Epil. II; gens Francorum—Prol. I: maiores natu Francorum—Cap. IV, 1 p; rex, reges Francorum—Cap. IV, 3arl.; Prol. I; Epil. I. II; Fr. Saligus, Salecus 14, 2 c, d; homo Francus—14, 2 d; Cap VII, 3, 6; ingenus Fr.—41, 1; ingenus homo Fr.—40, Add. 2 g; homo ingenus sive Fr.—40, 5 h.

Frangere — tres fustis alninus — 60, 1.

-11, 3 h; ostia fr. -14, Add. 1.

Frater matris—44, 7; f. mariti defuncti—44, 8, 9; Cap. I, 7; f. hominis mortui—59, 2; f. homicidae 58, 1, fratris filius, filia—13, Add. 2; Cap. I, 7; fratris uxor—13, Add. 2; f. terras accipiat—Cap. V, 3; incontra fratres res vindicare—Cap. II, 2; fratres germani (прим. 819)—Cap. IV, 16; qui fratres fuerint (прим. 639)—59, 5.

Fredus, fretus, fritus (прим. 139)—13, 6; 24, 5; 50, 3; 53, 2, 4, 6, Add. 2; Cap. IV, 16; f. non requiratur—24, 5; Cap. VII, 5; interfredo et faido (прим. 361)—35, 7; Cap. IV, 12.

Fristito (прим. 667)—Cap. I, 1, 1. Fugere de servitio-Cap. IV. 15 f; Extr. B. 12; f. prae timore—30, 6 m; fugiens evadere-11. 6.

F u g e t i v u s servus--Extr. B. 12. F u g a labi--30, 6 m; Cap. II. 10, 1 s; per f. evadere-- 17. 9.

F u r-10, 2; Cap. IV. 9.

F u r a r e-2-8; 10-12; 21; 22; 27; 33; 34; 35, 6; 38; 39, Add. 1 i; Cap. VI, 3; f. quantum in dorsum portare posse (прим. 165)-27, 9, 12; rem furatam interciare-47, загл. k; de res furatas conpositionem accipere-Cap. IV, 13; hominem de furca f.—Cap. I, 3 загл.

Furban (прим. 138)-13, 6 k.

Furca (прим. 429)—41, Add. 2; Cap. I, 2, 3; Cap. II, 10.

Furtivare-Cap. Vl. 12.

Furtum—2—8 загл.; 11 загл.; 12 загл.; 22 загл.; 27 загл.; 38 загл.; Сар. VI, 3 загл.; f. facere—12, 2; 33, 1; 40, Add. 1; in furtum vindimiare, metere—27, 13, Add. 2; in furto pungere animal—9, Add. 1; in f. ingredi (прим. 349)—27, 6, 7; 34, Add. 2; in furtum expoliare (прим. 294)—14, Add. 3; 35, Add. 2; 55, 1; in furtum locare (прим. 294)—28, 1, 2: pecus in furtum mittere—27, 5; f. ferre—

11, 5; f. celare—Cap. IV, 3 m; in furtum invenire—Cap. IV, 3; per furtum ligare—Cap. IV, 2 a; f. invenire in domo alterius—Cap. IV, 10; aliquid de furto mittere (прим. 346)—34, 4; per f. perdere—37, 1; in furtum inculpare—40, загл., 1 d; Cap. IV, 4, 5; de furtum appellare—Cap. IV, 2; de f. sortem nuntiare—Cap. V, 7.

Fustis alninus - 60, 1.

F u s t i s (прим. 281); de f. percutere—17, 6; fustem signare—27, 19 b.

g

Galina-7, Add. 3.

Gallus-7, Add. 2.

Gamallus (прим. 503)—47, 1.

Gasacio, gasatio (прим. 527 — 50, 2; 51, 1 s; 57, 1 и.

Genealogia paterna-Extr. B. 2.

Generare filios, filias—Cap. VII, 6; g. scandalum—Cap. V, 2.

Generatio (прим. 458) patris, matris, paterna, materna—58, 1; 59, 4; 62, 1 e; Сар. II, 3.

Genicium (прим. 712)—Сар. І. 11, 11.

Gens Francorum—Prol. I.

Genuculum (прим. 458), usque ad, post sextum—44, 9, 10.

Genus maternum—14, 6; g. paternum—59, 4 r.

Germani fratres (прим. 819)—Сар. IV, 16.

Ghamalta, gamalta, chamalta (прим. 749)—Сар. II, 8. 1 и (стр. 105) d, (стр. 107) o.

Glennare (прим. 907)—Cap. VI. 10. Gracias agere de susceptione— 46, 1.

Gradus-13, Add. 2.

Grafio, graphio (прим. 468) loci-45, 2 (стр. 67) d; 50, 3; comes aut g., g. id est comes-45, 2 (стр. 67) b; Cap. I, 7, 9; ad g. ambulare-50, 3; g. rogare, invi-

Contradicere migranti (прим. | 462)—45, 1; contr. rachinburgiis—57, Add. 1.

Contubernium (прэм. 185)—13, Add. 5; 14, 5, 6, Add. 2; 41 загл.; 42 загл., 1, 3, 4 c, d, 5 k; 43 загл., 1 q, 3; Cap. II, 7.

Contumelia—Cap. III, 2. Convales cere—Cap. IV, 1.

Convenire — Cap. II, 8, 1; convecum parentibus—55, 2; si convenit—44, 1; 53, 1, 3, Add. 1; si dominus servi, ancillae convenerit—40, 2, 11; ambis convenientibus mechari—25, 2.

convenit inter reges, nobis—Cap. VI, 5; Epil. 1. II; conv. cum populo—Cap. V, 1, 2, 4, 6, 7; conv. cum

episcopis—Cap. IV, 14; placuit atque convenit—Cap. V, 3, 5; Prol. II: antequam conventum fuerit—45, Add. 1.

quae lex, qui numerus convenit observare—4, 3; 33, 1; Cap. I, 11, 9; legem, causam superius compraehensam, intimatam convenit observ.—8, 2, Add. 1, Add. 2; 10 Add. 4 i; 14. 2; 34, 3 k; 38, 4 r; hoc conv. observ.—46, 1; Cap. II, 10, 2; Cap. V, 10; Cap. VI, 5; hoc conv. obs. secundum legem Salicam—16 Add. 1; simili conditione conv. obs.—2, 6; 27, 15.

plebs quae ad unum mallum convenire solet - 54, 4 o.

Convicium (прим. 303)—30, загл. Convinci—14, 6 b; 26, 1; 35, 2 и г; 37, 1; 53, 2, 4; Extr. B. 12; convictus ad testibus—9, Add. 2; tamquam si convictus extitisset—53, 6 k; unum convictum dare—43, 1.

Conviva (прим. 679)—Cap. I, 6; conv. regis (прим. 423)—41, 5, 6.

Convivium—43 загл. р. 1, 2.

Cooperire, coperire occisum rammis—41, 4 c; scamnum—Cap. I. 7; 8, 2.

Copulare sibi in conjugio-13, 10;

25, 9 i; cop. sibi viduam -44. 1; se cum servo cop -Cap. 1, 5.

. Cornu sonare-Cap. I, 9.

Corpus occisi hominis—42, 3; с. cognoscere, agnoscere—Cap. I, 9 и е; с. invenire—Cap. I, 9; с. expoliare—14, Add. 4 и; Add. 5 p, q; 55 загл., 1, 2.

Costa-17. 4.

Credere facultatem—46, 1; servo nihil credatur super domino (прим 401)—40, 4; rachymburgii eredentes (прим. 854)—Сар. V. 7.

Creubeba (прим. 738)—(ар. II, 5. Crimen—25. 7: maius cr.—40, 5, 9 v; quadrupes, auctor criminis—36 o; de cr. accusare, ex cr. superdicere (прим. 435)—41, Add. 9 и у: cr. dicere—(ар. VI, 15, 1; de cr. suspectus habere—Сар. IV, 12: in cr. conprehendi, inveni—40, 5. 6, 11.

Criminalis actio-Prol. II.

Crinitus puer (прим. 242)—24, 1 o, 2, Add. 2; Cap. J, 4, 1.

Cromare (прим. 689)—Cap, I, 8, 2. Cubitus; super cub. manum mittere - 20, 3.

Culapus em. colpus.

Си 1 m и s (прим. 342)—34, 3 е.

Culpa—Cap. II, 10, 2; modus culpae—
(ap. IV, 12; c. minor, maior—18,
1 b; 40, 3; 53 Add. 1; talis c.—40,
5 h, Add. 2 g; culpa latronis subiacere—Cap. IV, 13; c. committere
24, 5; Cap. VII, 5; culpa conponere—17, 7; nulla culpa—27, 19.

Culpabilis iudicetur—часто; res culpabiles erunt (прим. 602)—56, l; de vita culpab. esse—13, 7; 50, 4; Cap. V, 7; Culpabile m de ecclesia extrahere—Cap.IV, 14.

Culpare-40, 6 p.

Cultellus-7, Add. 10.

Cupiditas operum (прим. 816)— Cap. IV, 14. Currit, pecus in messe aliena -9, 4; curr. vulnus, plaga-17, 4 i, Add, 1.

Curtis-7, Add. 7; 34, Add. 2; domus sive curtis-6, Add. 2 n; in curte aut in casa-34, 4.

Custodire (porcos)-2, 8 n; lex ' ista custodiatur-47. 1: caritas custoditur-Cap. IV, 16.

Custodia salva—Extr. B. 2; custoeustos-6, Add. 2 n.

d.

Damnum in messe-9 sara., 5; d. facere-6 Add. 2 n; d. perferre, sustinere-Cap. IV. 16; Cap. VI. 16; d. excipere—40 Add. 1; d. reddere-9, Add. 2; se de damno causae liberare-Cap. II, 1.

Damnare morte-Cap. I, 6, 1; amplius non damnari—Cap. I, 6, 2, 1 Dare totam facultatem-58, 1; d. de

furtuna sua-46, 1; hereditatem d.-Cap. V, 1; herbas alteri d.-19, 1, 2 h, Add. 2 o; se maritum d.— Cap. I, 7: servum suppliciis, vindictae, ad vindictam d.-40, 6, 9: Cap. IV. 12: Cap. V, 5; unum convictum d.-43, 1; iuratores d.-53, 1, Cap. IV. 2; rachymburgios d.—Cap. V, 7; testes d.—Extr. B. 1, 2; testimonia d.—Cap. II. 8, 1; Cap. VI, 16: sacramenta d —Cap. II, 8, 1; probationem d.—Cap. III, 1; sententiam d.—57, 3; fidem d.— 50, 1 r; Cap. V, 5; wadium d. (прим. 938)—Extr. B. 1, 2; spacium d.—40, 10; 52, 1; Cap. VII, 1; panem aut hospitalitatem, hospitalem, hospitium d. (прим. 581)— 14 Add. 5 p, t; 55, 2; 56, 1; Cap. I, 5, 2; Cap. П, 8, 1;—см. еще d оn a r e.

Debere mori (прим. 210)--18, Add. 1; non d. ad servitio redire-Cap.

2; d. in casa manere (прим. 480)— 46, 1; d. adpreciare (прим. 522)— 50, 1, 3: manire d. testes-49, 1; electi debent inrare-Cap. II, 4; sic mallare d.-50, 2; judex, thunginus debet dicere 50, 2;57, 1; Cap. I, 9; cui achasius debetur (прим. 684)-Cap. I, 7; cui reipi debentur (прим. 456)-44, 2, 3, Add. 1; debitum debere-50, 2, 3.

dias exercere-Cap. IV, 9; canis Debitum, debitus-50; 1, 3; d. debere-50; 2, 3; d. nuntiare-56, Add. 1 g; d. solvere, reddere-50, 2; 52, 1; 58, 1; supra iustum d. tollere-51, 2;d. addrescat (прим. 530)--50, 2; 52, 1; d. perdere-Cap. I. 10.

Debitor-Cap. I, 10.

Debilitare—29, 1; 38, Add. 5.

Debile pecus—9, 1, 3.

Debilitas (прим. 298)—29 загл.

Decernere—Cap. IV, 1, 9; d. iudicium-Prol. I. II.

Decretum violare—Cap. IV, 18.

Decretio-Cap. IV (crp. 110, 113) sar. Decipula (прим. 73)-7, Add. 6 f. Decotare, decorticare (upum. 273)—27, Add. 5 h; 65 загл. и о, 1 H S.

Deducere se cm. se educere. Defendere dotem-Cap. I, 7; d. se per, iuxta, de lege-36, 1 o; 58, Add. 1; Cap. VII, 9.

Deficere (прим. 822)—Cap. IV, 16. Defunctus-14, Add. 5 p, t; 16.1h; 55, 2; maritus d.-44, 9; Cap. l, 7; mulier defuncti-Cap. I, 8, 2; si filii defuncti fuer. - Cap. V, 3: parentes defuncti-Cap. V, 3.

Delatura cm. dilatura

Demandare; tres homines tres causas (прим. 452) 44, 1; 46, 1, dem. causam (прим. 714)—Сар. I, 12.

Demittere inimicum-41, 8; d. (elaboratum) - 45, 2; d. res de casa patris—Cap. I, 7; 8, 2

VII, 2; de villa egredere d.-45, Dentemexcutere-29, Add. 11.

Denuntiare-40, 10 g; 45; 2 p. Depotare, deputare fortunam suam - 46, 1

I) e r e l i n q u e r e fratrem-Cap.V,3. Derumpere clausuram-27, Add.3. Add. 8.

Descendere, discendere ex caballo - 23, 1 /

Deserere dominum suum-Cap. IV. 15; des. habere infantes (прим. 218)-24, 7 a.

Despicere-57, 2 d.

Destruere, distruere domum alienam - Cap. II, 9, d. mandua-1em-55, Add. 2 n; male destruere (прим. 859)—Сар. V, 7.

Detenere, detinere trustem-Cap. I. 1: sunnis det.—1. 1 a: 49, 2 i; Cap. IV. 17 l; infirmitas det.— Cap. III, 1: ambascia dominica det.—16, Add. 1.

Detoxitus—Cap. VI, 3, 3.

Detricat, detrigat sunnis 🗆 IV, 5; Cap. V. 7: detricatus -Cap. III, 1.-cm. enge tricare.

Deus; ecclesia Dei-Cap. VII, 6; in dei nomine-Cap. IV. 8; Cap. V. 1;Deo auctore, inspirante—Prol. 1.

Dextera manu auferre (upum. 839) Cap. V, 6: in dextera iurare-Cap. II, 4 f.

Diaconum interficere-55, Add. 6. 1 Dicere vel praeclamare +37, 1; d. verbum (прим. 479)—46, 1; 50, 3. crimen d.-Cap. Vl. 15, 2; d. super plagiatorem—89, Add, 2; d. contra 46, 1: cartam ream dicere-Extr. B. 4; d. causam ali- Discalcius-58, 1. enam (прим. 713)—Сар. l, 12; d. de lege, legem-57, 1, 2, Add. 1; Cap. I, 9; d. legem Salicam-57, 1 2; Cap. 1, 9; d. pro fide sua - Cap. + D i s e i n e t u s-58, 1. V, 7; d. testimonium—Extr. B 2; iurati d.-46, 1; 56, 1; Cap. II, 8, 1; 512)-49, 1, 3; rachymburgii d.

quod audierint-Cap. V. 7; quod, quae superius diximus-10, 2 m; 44, 3; 45, 2; ('ap. l, 9; sicut superius diximus, dictum est -1, 5; 6, Add. 2: 40, 10: 56, 1; Cap. 1, 7; Cap. IV. 16; Cap. VI, 16; Extr. B. 2; in alio pacto dicit-10, Add. 4 i.

Dietum; contra diet.—45. 2 a.

Dictare legem-Prol. I.

Dies; ab hac die liber-Extr. B. 1; infra 40 dies servum non reddere-Cap. IV, 7.

Differre servum dare, tradere-40, 7, 8: d. (in mallum) venire—Cap. II, 8, 1; d. ad placitum venire-47, 1; Cap. II, 8, 1; Extr. B. 1.

Digeresse-58, 1.

Digitus minor - 40, 6; d. extringere, excutere-20 загл., 1; 29, 5, 6-8, Add. 7-9.

Dignum supplicium—Cap. IV, 14.

i Dilatore m alterum clamare (прим. 306)-30, 7.

(прим. 7) · 47. 1 (стр. 71) n; Cap. Dilatura, delatura—прим. 18. Dimidiam dotem accipere—Cap. V, 4.

> Dimittere, demittere viduam-44, 1; d. filios, fratrem, sororem-59, 1, 2: tertiam partem leudis d. dividendam-Cap. I, 8; servum, letum ingenuum d.-10 Add. 1; 26; Cap. VII, 2, 7; hominem de furca d.—Cap. I, 3.

> Dinarius, denarius-прим. 5; servum, letum per d. dimittere (прим. 259)—26,

> Directa lege facere (прим. 862)-Cap. V, 7.

, Discaregare, discarecare (прим. 277)-27, 11, 14.

Discendere, cm. descendere.

w; index, thunginus debet d.-50, Discernendum hocest-44, Add. 1.

Discretionem nullam lex fecit Cap. VII, 7.

testes d. quae noveruut (прим. Discutere causam-57, 1; d. causarum origines-Prol. I. II.

Dispendium (прим. 822)—Сар. IV. 16; d. vitae—Cap. V. 7.

Dispicere-56, 1, Add. 1; d. ad placito venire-Cap. II, 8, 1.

Dispecciones—56, загл. i

Dissipare tumulum-55, Add. 1 l.

Distulere adimplere quod iudicatum fuit- 56, 1; d. ambulare (grafio)-50, 4.

Diversa furta—27, загл.; d. venationes-33, 1; per diversa possidere (прим. 807)—Сар. IV, 12.

Dividere conpositionem, leudem-62, загл. a, 1; Cap. II, 3; res, omnes res d., divisum tenere-Cap. II, 2; Cap. VII, 3; hereditatem d. 59, 5 b; homicidam d. (прим. 351)-35, 1,

Dolare (прим. 280)—27, 17.

Domesticum (animal)—7, 4 c, Add. 4; 33, 2, 3; 36, 1; d. arbor— 7, Add. 7 и i.

Dominicus antrustio-41, 3 r. 42, 1 k; trustis d.-41, 3; 42, 1, 2; 63, 1, 2; ambascia d.-1, 4; 16, Add. 1; ratio d.—50, 4; evisio d. (прим. 893)-Uap. VI, 4; leges d. (прим. 3)-1, 1; sermo d. 56, 1 (crp. 85) k.

Dominus legitimus, poprius-26, 1 t, 2 c; res domini-10, 2; d. cervi-33, 2; d. servi-12, 2; 25, 7; 26, 2; 35, 1, 5; 36, 1; 39, Add. 1; 40, 2, 4, 6, 7, 9, 10; Cap. IV, 5, 6, 11, 12, 15; Cap. V. 5, 7; Cap. VI, 8; Cap. VΠ, 2, 3, 7, 11; Extr. B. 12; d. ancillae-25, 3, 7, 9; 40, 11; Cap. I, 11, 11; d. leti, liberti-26, 1; Cap. VI, 8; d. domus—' ap. IV, 10; ad potestatem d. reverti-Cap. VI, 14, 2; sine, extra consilio, consensu, permissu, voluntate domini—21 загл. g, 1; 23; 25, 9i: 26, 1; 27, 24, 26 d, Add. 11; 38, 8 b, Add. 4, Add. 8; 40, Add. 2 f; 65 загл., 1; domino nesciente-27. 26; 34, 4; Cap. VI, 8; dominus iudex-Cap. I, 2; dominus (=Deus)-Cap. IV, 16; d. lesus Christus-Prol. I.

Domnus; d. rex-Cap. IV sara.; Сар. V загл.; Prol. I (стр. 133) a:-d. imperator-Cap VII, 7, 12.

D o m i t a vacca (прим. 38)—3, Add. 2.

Domus sive curtis-6, Add. 2 n; d. fiscalis-Cap. IV, 16; d. in modum basilicae-55, Add. 3 t; intra d. mortuum habere-16, Add. 1; ad d. ambulare, accedere (прим. 9)— 1; 3; 50, 1, 2; 52, 1; ad d. (furtum) adducere, ducere, portare-27, 8 m, 11, 14; ad d. pecora minare-9, 5; in d. alterius furtum invenire-Cap. JV, 10; lapidem super d. iactare—Cap. III. 2 загл.; adsalire in d. sua (upum. 438)-42, 1: d. ardere, destruere-16, Add. 1: Cap. II. 9

Donare iuratores-39, 2; 53, 1 q, 3 e, 5; 58, 1; Cap. I, 9; Cap. IV, 8; d. testes-49, 1; d. videredum-Cap. V, 9; d. pignus-40, 4; 50, 2; d. reipus, dotem-Cap. I, 7, 8; ad maritum d. filiam, se-Cap. 1, 7; Сар. П. 2.—см. еще dare.

Dormientem hominem expoliare (прим. 166)—14, Add. 3; 61, Add. 1; casam super homines dorm. incendere (прим. 178)-16, 1.

Dorsum; pro d. suum dare, reddere-12, 1 a; 25, 8 h; 40, 2 k; quantum in d. ferre posse (прим. 165)-27, 8, 12.

Dos (прим. 682)—Сар. I, 7, 8; Сар. II. 4; Cap. V, 4.

Dotare—Cap. 1, 8 y.

Dructis (прим 148)—13, Add. 4.

Dubitare-Cap. V, 9.

Dubietas siest-Cap. IV, 5; absque d u b i o-Cap. IV, 9.

Ducaria scroba (прим. 27)-2, 11,

Ducere servum trans mare - 39. Add, 1; d.ingenuum in aliqua parte (прим. 321)-32, 2: d. servum secum in texaca (прим. 103)—10 Add. 3; d. dructe-13 Add. 4; d.

(furtum) in carro, ad domum- | Elocatio-28 загл., 3. 14 Add. 1; 27, 11, 14. D. uxorem-Cap. I, 8 sara. D. se legibus—Cap. Π, 8, 1 Duplum; in d. reddere-40, Add. 1. Duropullus (прим. 621)—58, 1.

e.

Ebrius (прим. 765)—Сар. II, 9. Ecclesia-Cap. V, 8; e. sanctificatam incendere-55, Add. 4 · b; de infra e. aliquid tulere-55, Add. 4 b; confugere ad e. (прим. 813)— Cap. IV, 14, 15; res ad. e. tradere-Cap. VII, 6; servus ecclesiae-Cap. IV, 11.

Ecclesia sticus servus - Cap. VII, 7.

Edictus—Cap. V, загл.

Edoneus cm. idoneus.

Educero, aeducere, deducere se (прим. 846)- Сар. V, 6, 7; se ed, per hineo aut per conpositione-56, 1 p.

Efractura, effractura-11. saгл., 3, 6 s; 12 загл.: 27, 23 l.

Effringere-11, 3 h, 5; 27, 22, 23; 42, 5 k; Cap. VI, 13.

Effudere corpus et expoliare-14. Add. 5 p: 55, 2,

Egredi de villa-45, 2; quod sanguis egressus fuerit—20, Add. 1 f.

Eicere oculum-29, Add. 4 g.

Elaborare-45, 2 (etp. 67) f.

Eligere duos qui adpreciare debent-50, 3; e. hominem (прим. 476)-46, 1.

Electi debent iurare-Cap. II, 4 3aгл.; e. dictaverunt legem Salicam-Prol. I. II; e. centenarii-Cap. IV, 16; personae ad sortem el.—Cap. IV, 10; iuratores medius electus (прим. 152)—14, 2 c: 16 Add. 3; 42, 5; Cap. IV, 2, 5, 8.

Elocare (прим. 293)—28, 1, 2.—см. еще locare.

Embolare em. imbulare.

Emendare-Extr. B. 12; e. lucidius pactum-Prol. I; e. causam cum parentibus-14. Add. 5 p.

Emere-37, 1.

Episcopum interficere - 55, Add. 7; cum e. convenit-Cap. IV, 14.

Epistolam facere-Extr. B. 1.

Equale ordine res dividere-Cap. Π, 2.

Equus-38 загл.: èqua-38, загл. а,

Егрех (прим. 340)-34, 2.

Evadere-16, 1 h; 41, Add. 8 c; e. non posse-Cap. III, 3; vivus e.-41, 9 h; Cap. III, 3 загл.: morte e. 19, 2; 38, Add. 6 p; Cap. I, 11, 5. fugiens, per fuga e.-11, 6; 17, 9; villas e.=invadere-42, 5 k.

Evellere oculum-29, Add. 4.

Evisio dominica (прим. 893)—Сар. VI. 4.

Excapillare mulierem (прим. 702)—Cap. I, 11; 1, 3.

Excervicare (прим. 273) pomarium, perarium -27, Add. 5; e. cambortum-34, 1.

Excidere (arborem) -7, Add. 8 b; 27, Add. 7; e. nasum--29, Add. 5.

Excipere damnum-40, Add. 1; e. in, super se (omnem) causam-40, 9, 10 0.

Excorticare caballum alienum (прим. 273)—38, 8 с, Add. 8; 65, загл. о, 1 s.

Execto (прим. 99)-9, 5.

Excurtare (прим. 385) -38, 8.

Excusare se-16, Add. 1; Cap. I, 9 m; Cap. III, 1.

Excusatus servus (прим. 813)—Cap. IV, 15.

Excutere manum, pedem, digitum, policem, auriculam, dentem-29, 3, 5, 7, Add. 1 m, Add. 3, Add. 6-9, Add. 11; см. еще регсиtere;-e. pecus mulieri-Cap. I, 11: 4, 5, 8, 10; e. pecora—9, 5; e. pittum—30, Add. 1.

Exercere custodias—Cap. IV, 9.

Exfodere hominem mortuum — 14, Add. 5.

Exhibere de casa patris—Cap. I. 7. Exigere debitum—50, 4 n; e. capitale—Cap. IV, 9.

Exire-17, 3; 45, 2; vivus e.-41, 9; e.=exigere-50, 4.

Exitus (прим. 694)—Сар. I, 9.

Expectare cum interpellatione — Cap. VII, 5.

Expellere pecora—9, 5 и с: e.admigrantem—45, 2.

Expulsus de codem pago-55 2 f.

Expellis-14, Add. 5 p.

Expoliare (прим. 149) hominem, barbarum, Romanum, servum, letum—14, загл. a, 2, 3; 35, 1 n, 2, 4: e. hominem dormientem—61, Add. 1; mortuum e.—14 Add. 4, Add. 5; 35, Add. 2; corpus e.—55 загл.. 1, 2; tumulum, selave e.—55, Add. 1, Add. 2; e. villam, mansionem - 42, 5 l; Cap. VI. 11, 1; e. basilicas—55, Add. 3; in via e.—17, 9, Add. 2 u; in superventum e.—14, 1; violenter e.—61, 2; in furtum e.—14, Add. 3: 35 Add. 2; 61, Add. 1 o.

Expoliatus-14 sara: 35 sara.

Expoliatio—35 загл. m; 55, Add. 4 b. Expolia—35, 3; 61, 2.

Expugnare villam alienam-42, 5.

Exsolvere—13, 1; 44, 2; е. conpositionem, legem - 36, 1; 42, 3; - см. еще solvere.

Se e. cum iuratores -14, 2 c; 16, Add. 3; 42, 5.

Exsolutus-Cap. V, 5.

Extelarius cervus (npum. 329)-33, 2 v. Extendere in scamno-12, 1: 40, 6 x; cm. eme tendere; e. spati-

um—Сар. VП, 1. Ехtга h е r е de atrio occlesião (прим.

813)—Cap. IV, 14. Extringere, stringere manum

brachio, digito mulieris—20, загл., 1, 2 b, 3 c, Add. 1 f. Extrudere (прим. 853)—Сар. V. 7.

Exuere se de latrocinio-47, 1; e. se de homicidio-Cap. I. 9.

f.

Fabaria, favaria (прим. 270)—27, 6 b, 7.

Faber—10, Add. 4 и i; 35, 6.

Facere contra legem—Cap. VII, 5: f. lege directa (прим. 862)—Cap. V, 7; male f.—Cap. V, 7, 9: malo ordine f.—Extr. B 12; f. furtum—33, 1; 40, Add. 1; f. homicidium—58, 1; f. maleficium—19, 1 d, 2. Add. 2; f. contubernium—13, Add. 5; Cap. II, 7: f. epistolam—Extr. B. 1; cartam bonam, falsam f.—Extr. B. 3, 4: f. cessionem de servo—Cap. IV, 5, 6 l, 12; f. pretium—Cap. V, 7: causam notam f. (прим. 868)—Cap. V, 9; fidem f.—см. fides: securitatem f.—54. 4: placitum f.—см. placitum.

Facta mala conponere—('ap. V, 7. Facultas (прим. 617)—46, 1; 58, 1: Сар. IV, 2, 16. —Ехtr. В. 1.

Faidus inter fredo et faido (прим. 361)-35, 7; Сар. IV, 12.

Falire, praeterfallire -17, 1 u b.

Fallanire (прим. 420) -41, Add. 1. Falsare cartenn - Cap. VII, 11.

Falsatorem (прим. 306) alterum clamare—30, 3 d, 7.

Falsum testimonium—48 sara., 1: Cap. VI, 16; f. testes—Cap. VI, 16; f. carta—Extr. B. 3, 4.

Familia (прим. 10)—1. 3.

Farinarium—22, Add. 2; 31, Add. 2; Favaria cm. fabaria,

Feltroctum cm. filtortus.

Femina, foemina ingenua-13-7, 8 o, Add. 5; 20, 1 p; 24, 3, 6. Add. 1; Cap. II, 5, 2; 7; Cap. VII, 3, 6. F e n i l e-16, 4 h;-F e n u m -27, 11. F e r a-33, 2.

Feramen (прим. 888) — Cap. VI, 3, 3. Ferbannire, forbannire (прим. 138) 49, 3 и k; Cap. V, 7. Ferire capitali sententia (прим. 403)—40, 5.

Ferramentum de molino-22, Add. 1 u c: ferramento vulnerare: 17, 7 i

Ferrarius faber—10, Add. 4 i; 35, 6. Ferrum; de ferro vulnerare—17, 7. Ferre (прим. 127; см. еще tollere)—27, Add. 3 j: 37. 1; Cap. VI, 3, 1; furtum f.--11. 5; nihil f.—11, 6; plus, supra XL dinar. f. (прим. 122)—35, 2, 3, Add. 2, Add. 3; violenter, per vim f.—61, 2, 3; Cap. VI, 7; sponsam alienam f.—13. 10; de altare, ecclesia aliquid f.—55, Add. 4 b; hominem de furca f.—Cap. 1, 3; Cap. II, 10; ligatum a graphionem f. (прим. 325)—32, Add. 3; oculum f.—29, Add. 4 y.

Festinare reformare—Cap. IV, 16. Festinanter ambulare (прим. 528)—50, 2.

Fideiussor - 50, 2 h, 3 p, Cap. II, 8, 2; Extr. B. 1, 2.

Fides - Cap. IV, 16; fidem facere, fides facta (прим. 518)—50 загл., 1—3; 51, 1; 52, 1; 56, 1, Add. 1; 57, 2; Cap. V, 6, 7; f. dare, accipere—50, 1 r; Cap. V, 5; sub, in fidem habere—58, 1 и o; pro fide sua dicere—Cap. V, 7.

Filia—Cap. I, 6, 1; Cap. II, 2; Cap. V, 3; Cap. VII, 6; f. sororis, fratris—13, Add. 2; f. accipit terram - Cap. V. 3.

Filius—Cap. I, 6, 1; Cap. II, 2; f. sororis. fratris, neptis consobrini—44, 4—7; 58, 1 (erp. 87) k; Cap. I, 7. filii—59, 5 b; 62, 1; Cap. V°, 3; Cap. VII, 6; f. terram habeant—Cap. V, 3.

filii (прим. 632)—13, Add. 2; т

58, 4; (ctp. 87) k u m; filios habere, non habere – Cap. I, 7, 8.

Filtortus.feltroctum (прим. 492)—47 загл.; Сар. II, 1.

Firmamentum-Cap. II, 9.

Firmare cartam-Extr. B. 4; f. sacramentu-Cap. IV, 5.

F i s c u s-44, 10; 56, 1 m; 60, 1; 62, 2; Cap. I, 5, 1; 6. 1; 7.

Fiscalis domus - Cap. IV, 16.

Fiscalinus servus—Cap. IV, 11 Fistuca (прим. 477)—46, 1:50, 3;

Сар. V. 6, 7. Flagellus (прим. 397)—12, 1; 25, 8; 40, 1, 11

Flagellare servum alienum-35, Add. 1 f.

Flumen transire cum nave aliena — 21.1 i, retem de f. furare—27, 20.

Fluvius Caronna—Cap. V. I; retes de f. furare—27, 21 f.

Foodus pacis-Prol. I.

Forbannire cm. ferbannire. Foris, foras casa—8, 2 g; 11, 1, 2; 12, 1; 43, 3; f. tecto—8, 3, Add. 2; arantem f. campo iactare—27, Add. 9 t.; f. sermone mittere (прим. 138, 581)—Cap. V. 9.

Fortuna, furtuna—46, 1; 50, 3; super f. sua ponere (прим. 467)— 45, 2; 50, 3; praecium tollere de f. debitoris—50, 3.

Fove a-Cap. III, 3 d.

Francus—14. 3; 25. 5 u; 2. Add. 1, Add. 2; Cap. II, 4 d; Franci—Extr. B. 5; Prol. II; Epil. II; gens Francorum—Prol. I: maiores natu Francorum—Cap. IV. 1 p; rex, reges Francorum—Cap. IV, 3ar.i; Prol. I; Epil. I. II; Fr. Saligus, Salecus 14. 2 c, d; homo Francus—14. 2 d; Cap. VII, 3, 6; ingenus Fr.—41, 1; ingenus homo Fr.—40. Add. 2 g; homo ingenus sive Fr.—40, 5 h.

Frangere — tres fustis alninus — 60, 1.

-- 11, 3 h; ostia fr.-- 14, Add. 1.

Frater matris—44, 7; f. mariti defuncti—44, 8, 9; Cap. I, 7; f. hominis mortui—59, 2; f. homicidae 58, 1, fratris filius, filia—13, Add. 2; Cap. I, 7; fratris uxor—13, Add. 2; f. terras accipiat—Cap. V, 3; incontra fratres res vindicare—Cap. II, 2; fratres germani (прим. 819)—Cap. IV, 16; qui fratres fuerint (прим. 639)—59, 5.

Fredus, fretus, fritus (прим. 139)—13, 6; 24, 5; 50, 3; 53, 2, 4, 6, Add. 2; Cap. IV, 16; f. non requiratur—24, 5; Cap. VII, 5; interfredo et faido (прим. 361)—35, 7; Cap. IV, 12.

Fristito (прим. 667)—Cap. I, 1, 1. Fugere de servitio-Cap. IV, 15 f; Extr. B. 12; f. prae timore—30, 6 m; fugiens evadere-11, 6.

Fugetivus servus-Extr. B. 12. Fugalabi-30, 6 m: Cap. II. 10, 1 s; per f. evadere - 17 9.

F u r-10, 2; Cap. IV, 9.

F u r a r e-2-8; 10-12: 21; 22; 27; 33; 34; 35, 6; 38; 39, Add. 1 i; Cap. VI, 3; f. quantum in dorsum portare posse (прим. 165)-27, 9, 12; rem furatam interciare-47, загл. k; de res furatas conpositionem accipere-Cap. IV, 13; hominem de furca f.—Cap. I, 3 загл.

Furban (прим. 138)—13, 6 k.

Furca (прим. 429)—41, Add. 2; Cap. I, 2, 3; Cap. II, 10.

Furtivare—Cap. Vl. 12.

Furtum-2—8 загл.; 11 загл.; 12 загл.; 22 загл.; 27 загл.; 38 загл.; Сар. VI. 3 загл.; f. facere—12. 2; 33, 1; 40, Add. 1; in furtum vindimiare, metere—27. 13, Add. 2; in furto pungere animal—9, Add. 1: in f. ingredi (прим. 349)—27, 6, 7; 34, Add. 2; in furtum expoliare (прим. 294)—14. Add. 3; 35, Add. 2; 55, 1; in furtum locare (прим. 294)—28, 1, 2: pecus in furtum mittere—27, 5; f. ferre—

11, 5; f. celare—Cap. IV, 3 m: in furtum invenire—Cap. IV. 3; per furtum ligare—Cap. IV. 2 a; f. invenire in domo alterius—Cap. IV, 10: aliquid de furto mittere (прим. 346)—34, 4; per f. perdere—37, 1; in furtum inculpare—40, заил., 1 d; Cap. IV. 4, 5; de furtum appellare—Cap. IV, 2; de f. sortem nuntiare—Cap. V, 7.

Fustis alninus - 60, 1.

Fustis (прим. 281); de f. percutere—17, 6; fustem signare—27. 19 b.

g

Galina-7, Add. 3.

Gallus-7, Add. 2.

Gamallus (прим. 503)—47, 1.

Gasacio, gasatio (прим. **5**27 — 50, 2: 51, 1 s; 57, 1 и.

G e n e a l o g i a paterna—Extr. B. 2. G e n e r a r e filios, filias—Cap. VII. 6; g. scandalum—Cap. V, 2.

G o n o r a t i o (прим. 458) patris, matris, paterna, materna—58, 1; 59, 4; 62, 1 e; Сар. II, 3.

Genicium (прим. 712)—Сар. І. 11, 11.

Gens Francorum-Prol. I.

Genuculum (прим. 458). usque ad, post sextum—44, 9, 10.

Genus maternum-44, 6; g. paternum-59, 4 r.

Germani fratres (прим. 819)—Cap. IV, 16.

Ghamalta, gamalta, chamalta (прим. 749)—Cap. II. 8. 1 и (стр. 105) d, (стр. 107) σ.

Glennare (прим. 907)—Cap. VI, 10. Gracias agere de susceptione— 46, 1.

Gradus-13, Add. 2.

Grafio, graphio (прим. 468) loci-45, 2 (стр. 67) d; 50, 3; comes aut g., g. id est comes-45, 2 (стр. 67) b; Cap. I, 7, 9; ad g. ambulare-50, 3; g. rogare, invi-

tare -45. 2; 50, 4; 51; 56, Add. 1; Cap. V, 7; grafioni solvere -50, 3, 4, 6, Add. 2; Cap. VI, 14, 1; ad gr. requirere -54, 4; ligatum a gr. tulere -32, Add. 3; gr. occidere -54, 3arz., 1, 2 k.

Gravata usque ad mortem -Cap. I, 11, 4.

Gravida femina-24, 3.

Grex-2, 14, Add. 4: 38, 3, 4; gregem regere-3, 4.

Grossitudo virgarum—40, 6 t. Grus (прим. 66)—7, Add. 4.

h.

Habere tectum supra-8, 1 f; non h. ubi res reponere (прим. 181)—16, Add. 1; Cap. III, 1: h. praeceptum de rege, cartam regis -14, 4 и f; h licentiam permanere—45. 1: nomen h. (прим. 240)—24, 4; facultatem h.-Cap. IV, 2: res traditas h. et tenere - Cap. VII, 6: res non h.—Cap. V, 7, 9; non h. legem complere, transsolvere-58. 1, Add. 1; filii-terram h.—Cap. V, 3; infantes posse, non posse. соереге h. (прим. 218)-19 Add. 2: 24, 4 p. 6, 7: filios, infantes h, non h.—Cap. 1, 7. 8; Cap. V. 4: mortuum intra domum h.-16, Add, 1: Cap. III, 1; vicinos h.-Cap. V, 3; h. tres vel amplius plagas-42. 3: 43,3; h. suspectum -Cap. IV, 12; testes h . non h.-45, 2; Extr. B. 2, 12; testimonia h., non h.-56, 1; Cap. V, 6; fideiussorem h. non posse-Extr. B, 2; mallum h.-Cap. VII, 1; scutum in mallo h. (прим. 451)—44, 4; 46, 1; virgas paratas h.-40, 6; in potestatem h.—46, 1; sub fidem h. (прим. 629)-58, 1: consuaetudinem h.-Cap. V, 3: cervus signum habens— 33, 2; screona quae clavem habet -27, 23.

Habitare inter homines-14, Add. 5 p, t.

Herbas dare bibere—19, 1, 2 h, Add. 2 o.

Herburgius (прим. 660) — 64 заглав., 1.

Hereditas paterna, materna--Cap. VII. 5; h. mariti defuncti--44, 8, 9; h. pertinet ad parentem--60, 1; h. non transit Caronna--Cap. V, 1; de terra nulla in muliere h. 59, 5; in h. succedere--59, 1-4. Add. 1; de h. se tollere--60, 1; de h. interpellare--Cap. VII, 5.

Heredem aliquem apellare—46, 1; legitimi heredes—13, Add. 2; sui heredes—Cap. VII, 3.

Heresis Prol. I.

Hineus cm. ineus.

Hoccasus cm. occasus.

Homicida—35, 1, 5; Cap. I, 9; Cap. . VII, 7.

Homicidium—15 загл.; 24 загл.; 35 загл.; 41 загл.; 42 загл.; 43 загл.; 62 загл.; h. facere—58, 1; de h. admallare—Cap. l, 9.

Homo-13, 1, Add. 1; 16, Add. 1; 17, 5; 28, 1 l, o, 2; 36 sara., 1; 39, Add. 3; 41, 8, Add. 2, Add. 3, Add. 8 b; 46, 1; 50, 3; 58, 1; 61, 3; Cap. I, 2, 3, 9; Cap. II, 4, 9; Cap. III, 1, 3; Extr. A, 6, 1 (cm. upum. 18); Extr. B. 12; h. ingenuus-10, Add. 3; 14 загл. а, 1; 15; 22, 1; 26, 1; 29, 9; 30, 6 l; 32, 1; 35, 4, 5; 39, 2; 41, 9; Add. 8 b, Add. 9; 42, 1; 63 заги, 1; Сар. И 3; 5, Л; Сар. У, 5; Cap. VII, 7; h. ingenuus sive Francus—40, 5 k; ingenuus h. Francus-40, Add. 2 g; h. Franeus-14, 2 d; Cap. VII, 3, 6; h. barbarus-14, 2 d; 41, 1 k; h. Romanus-41, 5, 6 l; h. dormiens-14, Add. 3; 16, 1; 61, Add. 1; innocens h. absens—18 загл., 1; h. migrans-14, 4, 5; h. moriens-44, 1; h. mortuus-14 Add. 4-7; 55, 3, Add. 1-3; 61, 2; corpus h. occisi-14. Add. 4 n; 41. 3; 55, 1; h. no-. xius, malus -- 32, Add. 3 c; Cap.

V. 7. 9. 10; boni homines — 46, 1 (crp. 70) h; tres h. tres causas demandare debent (прим. 452)-44, 1; 46, 1; elocatio per tertio hominem-28, 3; hominem commedere-64, Add. 1; inter homines habitare, accedere-14, Add. 5 p. t; 55, 2.

Hortus, ortus (прим. 78)—7, Add. 8; 27, 6, Add. 4, Add. 6; Cap. VI, 13.

Hospites colligere-46, 1.

Hospitium, ospitium, hospitalem, hospitalitatem dare-14, Add. 5 p, t; 55, 2; Cap. 1, 5, 2; Cap. II, 8, 1 (crp. 108) c; hespitalem colligere-Cap. II, 8, 1.-

Hostare cm. ostare.

Hostis, ostis (прим. 257. 655)-63 загл., 1: in hoste esse-26, 1 o; in hoste scutum iactare-30, 6 m; res in hoste praedata — Cap. II, 4.

i.

lacere ad sorte—Cap. IV, 8; ossa super cerebro i.-17, 3.

lactare ingenuum in poteum-41, 9; Cap. III, 3; i. aratrum, srantem de campo-27, Add. 9 II t; i. lapidem super domum-Cap. III, 2 загл.; i. scutum-30, 6; i. fistucam in laisum-46, 1; i. fustis alninus-60, 1; terram, chrenecruda super aliquem (прим. 622)-58, 1.

Iactivus (прим. 536)—50, 3; 51, 1. Ictus cm. iectus.

Idonei, edonei testes-39, Add. 2; rachinburgii i.-50, 3; cum XII viros idoneos iurare—Cap. II. 8. 1: se idoneum esse cognoscere-Cap. II, 8, 1; quod minus edonii in pactum emendare-Prol. I.

Idoniter negotiare - 47, I (crp. | Incrocare-Cap. 1, 2. 71) t.

Idoniare se per sacramentum-Cap. J. 9: Extr. B. 2.

Iectus, ictus-17, 6, 8, 29, 6; iectus flagellorum (прим. 397)—25, 8, 9 l; 40, 1, 11; Cap. IV, 6.

Iectus (прим. 847)—Cap. V, 7; Extr. B. 1.

Ignis; ignem tradere-19, 1 g; igne concremare corpus occisi-Cap. 11, 5, 2;

> ignis, igneus=inium-Cap. II, 8, 1; Cap. IV, 4; ignem calefacere (прим. 758) - Cap. II, 8, 1.

Ignorantia; per i. pignorare (прим. 700)-Cap. I, 10.

Imbulare, embolare (=involare)-2, 7, 9, 15, 16; 5, 2; 6, 1; 27, 3; Cap. VI, 3, 1.

Imperator-Cap. VII, 7, 12.

Implere omnia, omnia secundum I:gem-44, 3; 56, 1; Cap. II, 8, 1; (см. еще adimplere legem);-i. quod fidem fecerat-50, 2; impletis VII, XIV, XXX noctibus-40. 8 0, 9; 45, 2,

Implicariem. inplicari.

Imputare, inputare, inpotar e-18 Add.. 1; 40, 10; 48, 2 l, 3 q. Add. 1, Add. 2; 53, 5; 56, 1; Cap. II, 8, 1; Cap. VI, 5, 15.

In c e n d e r e casam, spicarium, sutem, sepem-16, 1-5; i. basilicam-55. Add. 4; i. materium, materiamen-7, Add. 11; 27, 16; i. celaturus-41, 2 o, 4 c; manum i. ad aeneum-Cap. IV, 4.

Incendium-16 загл.; i. mittere-16: 1 h.

In cidere materium alienum-27, 16 i; i. digitum—29, 6, 8.

Inclaudere, includere pecus (прим. 92)-9, 1 е, 2, 5 с.

Incontra fratres res vindicare-Cap. II, 2.

Incrinitus (npnm. 235)-24, 1 o.

Inculpari-40 sara, 1 d, 6 p; 42, 3; 48, 2; Cap. IV, 4, 5, 8, 10, 11; Cap. VI, 15, 1; 16.

Incurrere periculum vitae - Cap. IV, 1. Indicere mallum (прим. 2)—44, 1; 46, 1. Indisruptum vinculum caritatis— Cap. IV, 16.

Indulgere—Cap. V, 5.

Ineus, inius, hineus, aeneus (см еще ignis, igneus) (прим. 153);ad i. admallare—53, 1, 5; manum ad i. redimere-53 загл.; i. calefacere—Cap. II, 8, 1 r; ad i. ambulare-14, 2 c; 16, Add. 3; 56, 1; manum ad, in i. mittere, ponere-Cap. II, 8, 1; Cap. VI, 16; se per i. deducere, educere-56, 1 и (стр. 84) p; de i. fidem facere-56, 1; manum ad i. incendere-Cap. IV, 4 и t; i. portare ubi striae coccinant-64, 1.

lnfamia, anfamia (прим. 146)— 13, Add. 1, Add. 2.

Infans in utero matris, ante quod nomen habeat-24, 4 u f; i. infra XII annos—Cap. VII, 5; infantem alienum tundere - Cap. I, 4 загл.: si i. puella est-Cap. I, 11, 8; infantes-Cap. 1, 7; i. non habere-Cap. V, 4; i. posse habere, non posse habere, coepere habere-(прим. 218)—19 Add. 2; 24, 6, 7, Add. 4.

Inferre vim-13, Add. 5; Cap. II, 7. lnfestor (прим. 114)—10, Add. 4 i. Infirmitas-16, Add. 1; Cap. III, 1. Infiscare—51, Add. 1 c. Ingenium; per malo i.-34, 4.

Ingenuitatem perdere-13, 8; carta ingenuitatis—Cap. VII, 11.

Ingenuus-10, 2; 11 загл., 1; 12 загл., 9; 16, 1; 17, 6; 25, 3, 5; 28, 3; 29, 9 k; 32 загл.; 35, 2; 39, 3 b; 40, 3, 5, 9, 10, Add. 1; 41 загл; 50, 1; Cap. III, 2, 3; Cap. IV, 2, 4, 8; Cap. V. 7; Cap. VI, 8; Cap. VII. 3, 7; homo i.—10 Add. 3; 11. 3; 12 загл. b; 14 загл., a, 1, Add. 3 k; 15; 22, 1; 26, 1; 29, 9; 30, 6 l; 32, 1; 35, 4, 5; 39, 2; 41, 8 q, 9. Add. 8 b, Add. 9; 42, 1; 63 загл., Inpotare, inputare см. imputare.

1; Cap. II, 3: 5, 1: Cap. III, 2; Cap. V, 5; baro i.-31, 1; i. Francus -41, 1; i. homo Francus-40, Add. 2 g, homo i. sive Francus-40, 5 h; sacebaro qui i. est-54, 3; i. puer-24, Add. 2; ingenua persona—Cap-IV, 2 a; ingenuus vadere—Extr. B. 1; servum ingenuum dimittere-10, Add. 1; 26, 2 b; Cap. VΠ, 2: letum ing. dimittere-26, 1 q.

In g e n u a-25, 6; i. femina-13, 7, 8 o, Add, 5; 20, 1 p; 24, 3, 6, Add. 1; Cap. П. 7: Cap. VII, 3, 6; i. mulier — 13 загл. b; 20 загл, 1; 30, 3; 31, 2; 41, 3; 64, 2; Cap. I, 11, 3, 4; Cap. VI, 14, 3; i. puella—13, 1, 7 m, 8, Add. 5; 24, Add. 3, Add. 4; 25, 1, 2.

Ingredi in domo-11, 5; in furtum i.-27, 6, 7; 34, Add. 2.

Inimicitia, inimicicia: per iaut per superbiam-9, 5 d, Add. 2; 38, Add. 5.

Inimicus-41, 8, Add. 3.

Inire iumenta-38, Add. 4 h.

Inius cm. ineus.

In iuste grafionem rogare, invitare-51, 1, Add. 1; i. res alienas sibi usurpare-Cap. VII, 5; i. uxorem alienam tollere—Cap. VII, 4; servum i, vendere, ingenuum dimittere-Cap. VII, 2; i. mancipia aliena tenere—Cap. IV, 7 o.

Inlesum ducere-Extr. B. 2.

Inmanitas scelerum-Cap. IV, 1.

Inmetus (прим. 271)—27, Add. 3.

Innocens homo absens—18, загл. 1; se innocentem cognoscere-Cap. II, 8, 1; (crp. 106) o.

Innotescere (прим. 93)-9, 2.

Inpingere (прим. 313) de via-30. 1, 2; i. in pellago-41, 9 h, Add. 8; i. in periculo-Cap. III, 3 3aглав.

Inplicari in servitio-13, 9 d; Cap. VΠ, 3; se inplicare in servitio (прим. 931)—Cap. VII, 6.

Inpotus (прим. 271)—27, Add. 3 d. Inripare (upum. 268) in messe aliena-27, 5 m.

Insania malorum-Cap. IV, 1.

Inserta arbor-27. Add. 7.

Insertae reliquiae-55, Add. 4.

Instematum (=aestimatum) damnum-9, 5 c.

Insuspensus (прим. 228) ascus -21, 4. Integrum debitum solvere ~ 58,1; i. conpositionem recipere - Cap. IV, 9, 16.

Intelligere legem, de lege (прим-359)—35, 5 t; Cap. VII, 7; i. per le- In vita trahere ancillam (прим. gem, secundum legem se defendere-36, 1 o.

Intemare cm, intimare.

Intendere placitum-Cap. V. 7.

Intercedens confidium - Cap. IV. 9.12. In vitatio-Cap. V. 7.

Interdictum: contra i.-45, 2: post Involare (cm. ence imbulare) i.—Cap 1V. 1.

Interdictor-45, 2 d.

Interficere-24, Add. 1; 28, 1 l, o; 42, 2 p, 4 d; 43, 1, 3; 55 Add, 5-7; Cap. I, 9; Cap. II, 5, 2; Cap. III, 3; Cap. V, 9.

Interfector-42, 2 p.

Interpellare de furto-40, 1 d; i. de hereditate-Cap. VII, 5: i. de rebus suis-Cap. VII, 9.

Interrogatus, si confessus fuerit-65, 1.

Interrogatio domni imperatoris— Cap. VII, 7.

Intertiare res (прим. 365)- 47, заглав. і, к, 1: Сар. П, 1.

Intimare, intemare: sicut superius diximus intemamus--6, Add. 2; causa superius intimata-17. 2 e; 38, 4 r.

Intranea; vulnus usque ad i. (прим. 202)-17, 4.

Intrare, introire-27, Add. 9 t; 58, 1. Invadere res in villa-+2, 5.

Invasor—Cap. VII, 9.

Invenire; non posse i juratores— 14, 2 c; 16, Add. 3; 39, 2; i. pedicam alienam—Cap. VI, 3, 3; i. per vestigio minando, per truste- ; 37, 1; Cap. IV, 9, 16; i. pecora in messe-9, 1, 2; i. furtum in domo Cap. IV, 10; i. servum-39, Add. 1; Extr. B, 12: corpus i.—Cap. I, 9; i. hominem in quadruvio-41, 8: i. wargum-Cap. V, 9; antrustionem i.—Cap. II, 8.

Iveni tale crimine 40, 11; inventus -27. 5. 13. Add. 2; Cap. II, 8, 1; Cap. III. 3: Cap. IV, 12; ibi inventus-34, 4, Add, 2: res in alode inventae - Cap. II. 1.

134)-25, 9,

Invitare grafionem-50, 4 g. 51, 1, 2; 56. Add. 1: Cap. V, 7: male i. + Cap. V. 7. i. parentes defuncti-Cap. I, 7.

7. Add. 7, Add. 8; 27, 2; 33, 1, 3, Add. 1 l; 38, 1. 3. 5; Cap. IV, 6 l. m; Cap. VI, 3, 3; 6.

Ira, iracundia: ad ira, per iracundiam rapere -61, 1 a.

I to r; in i. adsalire-13. Add. 5; Cap. II, 7; (homo) iter agens interfectus-43, 3.

In bere; inbemus (seil, rex) - Cap. IV. 16, 18: iussimus hanc legem observari-7, Add. 9.

In de x-Cap. IV, 17, 18; i. hoc est comis aut grafio -- Cap I. 7, 8; i. rogare-14, Add. 5 p. t: 50, 2 b; iudicibus praesentare-Cap. IV, 13 o; ante i. - Cap. II. 8, 1; Cap. 1V. 12: sine i.-Cap. 1, 10: Cap IV, 3: sine, extra consilio, permissu, voluntate iudicis - 41, Add. 2, Add. 3; Cap. I, 2, 3 b. Cap. II, 10, 2; fretus iudici requiratur-Cap. IV. 16.

Indicare non secundum legem-57, 3; legem non i.-57. Add. 1; legem i.-57, 1 n: quod iudicatum fuit adimplere-56, 1:

iudicaverunt Cap VII, 9, 11, 12; iudicaver, hoc faciend, esse-Cap. VII, 3; iudicay, omnes - Cap. VII, 8; VII, 2, 3, 6; iudicatum est -- Cap. VII, 1. 4, 5, 10.

ludicium legibus datum - 56, 1 (crp. 84) a: uno iudicio terminari-3, 6 f, Add. 5 h; i. decernore-Prol. 1, Il.

lumentum-9, Add. 1; 10, 1; 38, 5 b. Add. 3-6; 47, 1 (etp. 70) o.

lungere se publice ancilla aliena-25, 4 k, 5; sceleratis nuptiis alqm sibi i.--13, Add. 2: taurus neumquam iunctus (прим. 39)-3, 4.

lurare in dextera, in arma-Cap. II, 4 f; i. cum duodecim -30, Add. 1; i. testimonium Cap. II, 8, 3 i: mittere tres i. Cap. 1', 1; testes i. debent 39, Add. 2; 47, 1; 56, 1; electi debent i.-Сар. H, 4 загл.; iuratores iurant-Cap. I, 9: Cap. II. 8, 1; iurati dicere-46, 1; 49, 1, 3; 56, 1; Cap. II, 8, 1; Extr. B, 3. luramento se tollere (прим. 643)-60, 1; cum VI iuramento-Cap. V, 5. luratores (прим. 151)—Extr. В. 5; i. dare. donare -- 39, 2; 53, 1, 5; 53, 3 e; 58, 1; Cap. I, 9; Cap. IV, 2, 8; i. exsolvere-14, 2 c; 16, Add. 3. 42, 5; i. non posse invenire-14, 2 c; 16, Add. 3; 39, 2; 42, 5; i. V

lure (прим. 505) inpotare quod periurasset-48, Add. 1.

sol. solvant, condemnentur-48,

lussio regis-1. 4 d.

2; Cap. II, 4.

lustitiam desiderare-Prol. I; cum legem et i. exigere, exire-50, 4 и n; contra leg. et i. destruere, extrudere—Cap. V, 7.

lustum praecium-50, 3; i. debitum-51, 3; i. supplicia -- 40, 6; testes * iusti - 46, 1 (crp. 69) r.

Į.

Labi fuga-30, 6 m; Cap. II, 10, 1 s. Labor-9, Add. 2; 34, 1 u; 1 perdere-27, 10 q.

iudicatum est ab omnibus-Cap. | Laborare; demittat quod ibi laboravit - 45, 2.

> Lacina, lacinia via (прим. 155)—14, 4 f; 31 загл., 1.

> Lactans agnus, porcellus, vetellus-2, 1; 3, 1; 4, 1; Cap. IV, 3, 4.

Laetus cm. letus.

Laevespita (прим. 714) causa— Cap. 1, 12.

Laisus (прим. 478)—46.

Lapede mittere, iactare de supra tecto-Cap. III, 2.

Laqueus (прим. 73)—7, Add. 6 f.

Lassus cm adlassare.

Latro-47, 1; Cap. IV, 2, 3, 7, 9, 10 13, 14, 16, 17; latrocinium conprobari—Cap. IV, 1: se exuere de l.—47, 1.

Lebus cm, lepus.

Lectus, lectaria-Cap. I, 7; 8, 2.

Ledere, la edere pecora-9, 1 c: l. hominem—36 загл. k.

Legalis auctoritas-Prol. II.

Legamen cm. ligamen.

Legitimus dominus -26, 1 t; 1. auctor-Cap. VII, 11; l. mallus-46, 1 (crp. 68) s; l. testes-Extr. B. 1; l. heredes-13, Add. 2.

Legitime-26, 1; 44, 3 n; 50, 3; 51, 1; 53, 1 и г.

Lenticlaria-27, 6 b, 7.

Leodis cm. leudis.

Lepus, lebus, lepra-30, 4 f, 5 Letus, laetus, litus (npum 141) - 13, 7; 26, 1; 35, 4, 5; 42, 4; 50, 1; Cap. III, 2; Cap. IV, 8.

Leta, lita-13, Add. 1; Cap. I, 7

Leudis, leodis (upum. 411)-36. 1 o; 53, 5, 6; l. non solvere-35, 5 t: Cap. VII, 7; usque ad 1.-53, 4. Add. 2; Cap. II, 8: secundum modum leudis suae couponere-41. Add. 7; tota l. conponere-41, Add. 5; medietate 1. conpon.—41, Add. 7, Add. 9 h; quarta de 1—Cap. II. 3.

Leude, leodes (прим. 658)—16, 1 a, b; 63, 1; Cap. V, 2, 3.

Levare corpus in bargo (прим. 414) -Cap. I, 9; messis postquam levaverit-34, 2.

Lех (прим. 618);—l. nullam discretionem fecit-Cap. VII, 7; legem componere-Cap. II, 4 f; legibus dominicis (прим. 3)-1, 1; antiqua 1.-55, 2 c; l. anterior, antea audita, suprascripta-('ap. 1, 6, 2; Cap. V, 7; Cap. VII. 4; l. superius conpraehensa—8, 2; 14, 2; 42, 3. 4: legem, de lege dicere - 57, 1, 2, Add. 1: Cap. I, 9; legem, secundum l. iudicare-57, 3. Add. 1; iudicium legibus dare-56, 1 a; lex habet—Cap. II, 4; Extr. A, 6, 1 (см. прим. 18); l. docet—Сар. II, 1; l. addicat—58, 1; l. facit— Cap. VII. 7; quod l. est-56. Add. 1; Cap. V, 7; legem audire-45, 2; legem, de lege intelligere (прим. 359)-35, 5 r; Cap. VII, 7; lege directa facere (прим. 862)—Сар. V, 7: legibus satisfacere - Cap. I, 9; legib. consecutus—Cap. V, 7; le- ! Ligamen, legamen—6, Add. 2; gem subiacere-Cap. IV, 10; l. observare-7, Add. 9; 8, 2; 14, 2; 33, 1; 58 загл. а; Сар. І, 7; 9; 11, 9; l., secundum leg. adimplere, complere (прим. 359)—35, 5 t; 36, 1 o; 47, 1; 56, 1; 58, 1; legem (прим. 618), legibus, de lege solvere, conponere-40, 9; 42, 4; Cap. II, 8, 1; Cap. IV, 5, 8; Cap. V, 7: de legem fidem facere-56, 1; lex permanet, custodiatur-43, 1; 47, 1: legibus res tenere, tradere--Cap. VII, 6, 12; legib. sunnia nuntiare-Cap. V, 7; secundum 1. solem collocare-37, 1; sec. l. testare-45, 2; sec. l. rogare-Cap. II. 8, 2; legibus, secund. l. mallare-51, 1 s; Cap. I, 12; per lege conjungere-56, Add. 1; per, se-1 o; 58, Add. 1; Cap. VII, 9; per

legem se ducere, educere-56, 1 (стр. 85) h; Cap. II, 8, 1; cum l., secundum 1. conponere-43, 2; 47, 1; Cap. I, 10; Cap. II, 3; cum lege sua conponere-Cap. VII, 5; secundum legem-41, Add. 9 h; 50, 3; 54, 4 t; 56, Add. 1; Cap. I, 7: Cap. V, 7; Extr. B. 12; cum 1. et iustitiam-50, 4 n; contra l. et iust.—Cap. V, 7; contra, extra supra 1.—51, 2; Cap. V, 7; Cap. VII, 4. 5.

L. Salica cm. Salicus.

Liber-Cap. VII, 7; l. et ingenuus vadere—Extr. B. 1.

Liberare res-16, Add. 1; Cap. III. 1; se l. de damno-Cap. II, 1.

Libertas; in l. permanere-Cap. VII, 6: l. suam proportare—Extr. B. 2; testes libertatis-Extr. B. 1.

Libertus—26 загл. 1 л; Cap. VI, 1, 1; 8; 14; puer aut l.—Extr. A. 6, 2 (см прим. 18).

Licentiam habere, non habere-45, 1; Cap. IV, 16; Cap. VII, 12; l. dare-Cap. V, 5.

32 загл.

Ligare (прим. 319) sine causa—32, 1, Add. 1, Add. 2; Cap. VI, 9; per furtum 1.—Cap. IV, 2 a; ligatum ducere, praesentare, tollere-32. 2, Add. 3; 40, 10.

Ligatura (прим. 216) — 19. Add. 1 m.

Ligeris (прим. 497)—47, 1.

Ligna aliena-7, Add. 11; 27, 16 h, 18; lignarium (прим. 900)— Cap. VI, 6.

Limitare. liminare-58, 1i. Linguam capulare -29, Add. 10. Linum furare-27, 8.

Litus, lita cm. letus, leta. Locare-28. 1; 55, 3 m;-см. еще elocare.

Locatio-28, 3 b.

cund., iuxta l. se defendere—36. Locus—13, Add. 5; 19, Add. 1 m; Cap. II, 5, 1; 7; Cap. IV, 14; Cap. V, 1; accedere ad 1.—45, 2; Cap. I, 9; grafio loci—45, 2 (crp. 67) d;
50, 3; in locum restituere—9, 1, 2, 3; 14, Add. 1 c, Add. 2; 16, 1 k;
25, 7; 27, 4 i: 40, 2 k; Cap. VII, 2.
Longus; post l. tempus—59, 5 b; per l. consuetudinem—Cap. VII, 10.

Loqui non posse-29, Add. 10.

m.

Machalum (прим. 188)—16, 3. Magister; canis m. (прим. 54)— 6. 1.

Magnificentissimi viri— Cap. V, 1.

Magnitudo virgarum-40, 6.

Маіа 1 е (прим. 28) - 2, 12, 13.

Maior, maiorissa (прим. 113)— 10, Add. 4 *i*

Maior causa—Cap. II, 8, 1; m. culpa—40, 3; 53, Add. 1; m. crimen— 40, 5, 9 v; m. supplicia (прим. 400)—40, 4; m. minorque conpositio—41, Add. 6; m. numerus, unde--Cap. II, 8; nec minus nec maius reddere—46, 1; maiores natu Francorum—Cap. IV, 1 p.

Maleficium (прим. 211)—19, загл.: m facere--19, 2, Add. 2; m. mittere, superiactari alteri—19, Add. 1.

Mallare—16, 1; 50, 2; 51, 1 s; 56, Add. 1; Сар. П, 8, 1; Extr. В. 12; п. ad servitium—Extr. В. 1, 2; т. саизат. de causa—41. 9 h; Сар. Д. 1, 12; Сар. V, 7, 9.

Mallatio-Extr. B. 1.

Mallator-Extr. B. 1, 2,

Mallobergus, mallibergus (прим. 2)—46, 1; 54, 4; 56, 1; 57, 1; Сар. П, 8.

Mallus (прим. 2)—1, 1; 39, Add. 2; 46, 1; 47, 1; 51, 1 t; 54, 4 o; 60, 1; Сар. І, 7; Сар. ІV, 2, 5; Extr. В. 4; Prol. І. П; m. publicus—14, 4; 39. Add. 1; legitimus m.—46, 1

(crp. 68) s; m. ante regem vel legitimus m. publicus -46, 1; m. proximus-Cap. I, 9; Cap. V, 7; Cap. VII, 1; alter, tercius m.-39. Add. 2; per totos tres m.-39, Add. 2 i, Add. 3 q; tribus mallis, per tres m.—Cap. IV, 2; Cap. V. 7; Prol. I, II; quartus m. (nobis praesentibus) - Cap. V, 7; per quattuor m. (homicidam) praesentare-58, 1; m. (thungini aut centenarii) -44, 1; 46, 1; m. comitis-Cap. VII, 1, 5; m. ante regem -46, 1; mallum indicere -44, 1; 46, l; m. habere-Cap. VΠ, 1; ad m. manire, admallare, mallare - 1, 1; 45, 2; 50, 2; Cap. I, 9 i; in m. vocare-16, Add. 1; in mallo ambulare - 60, 1; ad m., in mallo venire, non venire-56, загл., 1, Add. 1; Cap. I, 9; ad m., in m. adducere, praesentare -- 58, 1; Cap. IV. 5; Cap VII, 5; cartam in m. adducere-Extr. B. 4.

M a l u s homo. malus—Cap. IV, 1; Cap. V, 7, 9, 10; mala facta conponere—Cap. V. 7; per malo ingenio—34, 4; malo ordine (прим. 952)—Extr. B. 12; mala sorte prendere—Cap. IV, 6, 8, 10; terra mala—58 загл. а

Male facere—Cap. V, 7, 9; m. pignorare (прим. 700)—Cap. I, 10; m. destruere—Cap. V, 7; m. invitare—Cap. V, 7.

Mamillam mulierem capulare -20, Add, 1.

Mancatus, mancus (прим. 299) manus, pes, polix. viricula—29, 2 п b, 4, 9 m.

M a n c i p i u m -10 загл., 2; 39 загл. f, 1; Cap. IV, 7; Cap. Vl, 5; minora mancipia—Cap. Vl, 5.

Mandare - 44, 1 d; 47, 1 (erp. 71) q.

Mandualis (прим. 578)—55, Add. 2 и.

Manducare-46, 1.

Manere-14, 4 h; 15, 3; 46, 1; 47, 1; 50, 3; manebit=manivit-1, 2.

Manire, mannire, maniare (прим. 1); ad mallum m.—1; 45, 2; 47, 1 (стр. 71) q; 49, 1; 50, 2; Сар. I, 9 i; Сар. II, 8, 2; Сар. V, 7; Сар. VII, 1, 5; m. ad, ante regem, ad regis praesentia—56, I; Сар. II, 8, 1.

Mannitae (прим. 531); per tres m.—50, 2 t.

Mannitio-Cap. VII, 1.

Mansio (прим. 890)—Cap. VI, 3, 3; 11.

Mansuetus (прим. 328) ad venatione cervus—33, 2.

Manus sinistra-58, 1; Cap. V, 6; dextera manu auferre (прим. 839)-Cap. V, 6; manum debilitare, perexcidere-29, 1, Add. 1; m. perdere—Cap l, 11, 3; homo sine manus-41, 8; m. mancata-29, 2; de m. policem excutere-29, 3; m. muliere extringere-20 sara., 1; clausa manu percutere-17, 8 m; de manu rapere -61, 1; manum mittere super cubitum-20, 3; m. mittere (ad sortem)—Cap, IV, 6; m. in ineum mittere, ponere, conburere, incendere, sanam ferre-Cap. II, 8; Cap. IV, 4; Cap. VI, 16; m. redimere ad. ab inco-53, 1-5, Add. 1; m. ponere, mittere in. super fortuna-45, 2 (crp. 67) c. 50, 3; in tertia manu mittere-47, 1: 61, 3; per tercia manu agramire (прим. 369)-37, 1; in manu tradere-Cap. V, 7: Extr. B. 2.

Mare; trans, citra m. ducere—39, Add. 1, Add. 2.

Marias (! прим. 867)—Сар. V, 8. Maris cal cu s—10, Add. 4 i.

Maritus-13, Add. 4 q; 41, 9; Cap. V, 4; uxorem a vivo marito tollere—15; Cap. VI, 17; Cap. VII, 4; ad maritum se donare, dare—

Cap. I, 7; filiam ad marito donare-Cap. II, 2.

Martyres-Prol. I.

Mater—59, 2; Cap. I, 7; m. in hereditatem succedat—59, 1; m. ad quarta de leude adveniat—Cap. II, 3: in utero matris infantem occidere—24, 4; frater, soror matris—44, 7; 59, 3, Add. 1; generatio matris—58, 1; Cap. II, 3; proximiores de matre—62, 1; porcellus qui sine matrem possit vivere—2, 2.

Materna generatio, pars, progenies: m. genus-44, 6; 62, 1 e, 2: Extr. B. 2: m. hereditas—Cap. VII, 5; res maternae—Cap. VII, 3.

Materiamen, matriamen (прим. 81)--7, Add. 11; 27, 16 и h, 17 и l; Cap. VI, 6.

Mechari, moechari—25, 1-4. 7; violenter m. cum puella sponsata—13 Add. 4.

Medicatura (прим. 203)—17, 4, Add. 1; Сар. II, 6.

Medicus-29, 9 n.

Me diet as compositionis—35, 5; 36, 1; 62, 1; Cap. II, 3; Cap. IV, 9. 16; Cap. VII, 7; m. dotis—Cap. V, 4; letus medietate ingenui componat—Cap. IV, 8; medietate leudis conponere—41 Add. 7, Add. 9 h: pro medietate (leudis) solvere (прим. 627)—58, 1; haec lex ex medietate solv., observetur—42, 4; Cap. I, 7; 11, 9.

Media aetas feminae—24, 7 a; media conpositione filius habere debet— Сар. П, 3; totam aut mediam fortunam dare—46. 1 (стр. 68) k; medius electus см. electus.

Melarius-27, Add. 3 e, Add. 5 g. Meliores-Cap. I, 9.

Mendacium-41, Add. 9 h.

Menses duodecim (прим. 472)—45 загл. и, 3; 46, 1.

Meretricem vocare, clamare—30, 3: 64, 2 f.

Messis (прим. 85) - 9 загл., 1-4, 5 с, 1 Add. 2; 27, 5, 8 k, 15, Add. 2; 34, 1 2, 3; Cap. VI, 10.

Metere in furtum-27, Add. 2.

Migrare (прим. 156)—14, 4, 5; 45, 1, 3, Add. 1; Сар. VII, 9.

Miles (прим. 879)—Cap. VI, 1, 2.

Militunia, milituria (прим. 709) - : Cap. I, 7; 11, 9.

Minare vestigio, vestigia (прим. 365)—37, загл.; Сар. I, 1; Сар. IV, 16, 17 i; pecora ad domum m. (прим. 97)—9, 5; canes minaverunt—Сар. VI, 3, 3.

Ministerium; puer, puella de m.: vassus ad m.—10, Add. 5: 35, 6 и b, c.

Ministerialis (прим. 117), ancilla m.—10, Add. 4 и i.

Min o flidi (прим. 697)—Сар. 1, 9.

Minor digitus—40, 6; m. grex (прим. 377, 378)—38, 4; m. culpa (прим. 210)—18, 1 b; m. causa—Cap. II, 8, 1; maior minorque conpositio—41, Add. 6; minora mancipia—Cap. VI, 6; plures aut minore numero quam tres—13, Add. 5; Cap. II, 7; spolia valent plus, minus quam XI, dinar. (прим. 122)—35, 2, 3, Add. 2, Add. 3; minus tremisse involare—Cap. IV, 6 l, m; quod minus—edonei in pactum—Prol. I.

Mitium, mithium (прим. 667) – Сар. I, 1 загл; Сар. II, 8.

Mittere (прим. 216); aliquem in rem mittere (прим. 541)—50, 4; m. tres iurare, tria testimonia—Cap. II, 1; m. testes—47, 1; ad sortem m.—Cap. V, 7; pecora in messe, prato, vinia m.—9 Add. 2; in verbum regis m.—Cap. I, 7; 11, 7; m. foras nostro sermone—Cap. V, 9; maleficium m.—19, Add. 1; incendium m.—16. 1 h; lapede supra tecto m.—Cap. III, 2; m hominem in poteum, in, sub aquam—41, 2, 4; Cap. III, 3;

ligaturas m.—19, Add. 1 m; caput in palo m.—41, Add. 2; in rotam m. Cap. I, 5, 2:

hominem mortuum, corpus in terra m —14, Add 4; 55, 1; hominem mort, super alterum m. (прим. 172)—14, Add 6; 55, 4; in curte alterius aliquid de furto m. (прим. 346)—34, 4; in tertia manu m. (прим. 365)—47, 1; 61, 3; manum m. ad. sortem—Cap. IV, 6; manum ad inium m.—Cap. II, 8, 1; Cap. VI, 16; manum m. super cubitum—20, 3; manum m. in furtuna—50, 3; grafio mittat super aliquem—Cap V, 7.

Modica res-Cap. V. 2.

Modum; iuxta m. culpae conpensare Cap. IV, 12; secundum modum leudis suae conponere-41, Add. 7.

Moecharicm, mechari

Molinarius, mulinarius — 10, Add. 4 m; 22, 1.

Molinus, mulinus (прим. 229)— 22 загл., 1, Add, 1.

Mori; crimen unde mori debuisset—
18, Add. 1; si moritur frater, aliquis de parentibus—60, 1; Cap.
V. 3; homo, frater moriens—44, 1;
Cap. V. 3; herbas dare ut moriatur—19.—1; si exinde moritur, mort fuer, ancilla, femina, equa, homo—24, 3; 25, 7, 8; 38, Add. 7;
41, Add. 4, Add—5, Add. 7, Add.

Mors: periculum mortis (npm. 431)—41, 9 h, Add. 7; morte damnari—Cap. I, 6, 1; mortem non requirere—Cap. I, 5, 2; morte coniactare—43, 1, 3; femina gravata usque ad m.—Cap. I, 11, 4; m. mariti—Cap. I, 7.

Mortuus (прим. 167); hominem m. expoliare—14, Add. 4, Add 5; 61, 2; hominem m. super alterum mittere (прим. 172)—14, Add. 6; 55, 4; tumulum, arestatonem, cheristonicam super hominem m. expoliare, capulare—14, Add. 7; 55, Add. 1, Add. 2; habere m. in domo · 16, Add. 1; Cap. III, 1; proximus m.—16, Add. 1; mulier m.—Cap. V, 4; mortuum pecus excutere—Cap. I, 11, 5, 10; caballum m. sine permissu excorticare—38, Add. 8; 65 загл., 1 у.

Morter, mother (прим. 294)—28, 1; . 63, 2.

Mos antiquorum -55, Add. 2 n.

Movere alienam navem — 21 запл. g, 1; m. aprum, cervum (прим. 331)— 33, Add. 1, Add. 2.

Mulier-20 Add. 1; Сар. I, 11 загл, 1, 6, 7; m. ingenua-20 sarn., 1; Cap. I, 11, 3; m. vidua-41 3ar.1. x; Cap. I, 7; m. prignans—Cap. I, 11, 4; m. mortua-Cap. V, 4; nulla in m. hereditas de terra-59, 5; m. vidua dimidiam dotem accipiat-Cap. V, 4; m. qui se cum servo copulat-Cap. I, 5; mulierem a vivo marito tollere--Cap. VI, 17; m. ing. occidere-41, 3; homicidium m.-24 sarz. m; mulieri maleficium facere-19, Add. 2; mulierem ing. clamare -30, 3; 64, 2; mulierem ing. de via sua ostare-31, 2; mulierem brachilem furare-27, Add. 10.

Multa-Cap. VI, 16. Mundior ex aliqua parte esse-Extr. B. 2.

n.

Nаріпа, павіпа (прим. 270)—27, 6 b, 7; Cap. VI, 13. Nassa (прим. 885)—Cap. VI. 3, 1. Nasum amputare, excidere—29, 1, Add. 5. Nativitas infamis—13, Add. 2. Natus in alia regione—Extr. B. 2.

Natus in alia regione—Extr. В. 2. Naucus, naufus (прим. 174)—14, Add. 6; 55, 4. Navis-21 загл., 1-3; Cap. VI, 3, 1, 2; 7.

Necesse habere testes—49, 1; n. fidem facere—Cap. V, 6.

Negare, n. velle, non n.—9, 1 f, 3, 4; 65, 2; Cap. IV, 2; Cap. V, 7.

Negator-Cap, IV, 2 a.

Neglegentia; por n.—9, 3; 55, Add. 4 c.

Negligere-Cap. IV, 9.

Negotiare cum servo alieno—10, Add. 3; 27, 26; 40, Add. 2: Сар. VI, 8; n. cum liberto—Сар. VI, 8; publice n. (прим. 501)—47, 1.

Negotiator-47, 1.

Nepus, nepos, neptus, neptis— 44. 4—6; 59, 5 b; Cap. I, 7.

Nesciente domino—34, 4; n. domino cum servo, liberto negotiare—27, 26; Cap. VI, 8.

Nexticanthichius, nesticanthe chigio (прим. 525) -50, 2; Cap. I, 10.

Nocere pecus per negligentia—9, 3. Nox; in nocte proxima (прим. 461)—45, 2; 62, 1.

Noctes; noctium spatia—Cap. VII, 1; in tres noctes animalia sua invenire (прим. 365)-37, 1; septem n.-40, 7, 8, 10; 52, 1; Cap. I, 9; Cap. II, 8, 1; Cap. V, 7; Cap. VII, 1; octo n.-40, 7 i; infans infra novem n. (прим. 240) -24, 4 f; decem n.-45, 2; Cap. V, 7; quatuordecim n.-40, 8, 9; 56, 1; Cap. II, 8,1; Cap. V, 7; quindecim n.-Cap. IV, 5y, 12d; viginti n.—Cap. IV, 5. 12; una et viginti n.-40, 10; triginta n.-45, 2; quadraginta n.-35, Add. 1; 47, 1; 50, 1; 56, 1; Cap. I, 9; Cap. II, 8, 1; Cap. VII, 1; quadraginta et duo n.-Cap. V. 7; octuaginta n.-47. 1; octuaginta et quatuor n.—Cap. V, 7.

Nocturnus fur—Cap. IV, 9.

Nolle audire, legem faudire—45, 2; 50, 3; n. legem adimplere—56, 1; n. legem dicere—57, 1, 2; n. di-

cere (testes)-49, 3; n. respondere-Extr. B. 12; n. satisfacere -56, Add. 1 s; n. se concredere-Extr. B, 2, 4; n. venire, ambulare (grafio)-Cap. V, 7; n. venire ad placitum-49, 1, 2; 56, 1; n. exire e villa-45, 2; n. manum ad ineum mittere-Cap. II, 8, 1; n. conponere, solvere-50, 2, 3; 56, Add. 1; n. reddere, solvere fidem factam - 50 загл. m, 1 n; Cap. V, 7: n. reddere rem pristitam - 52, 1; n. redimere parentem-Cap. V, 7: n. sustinere hoc-57, Add. 1 q; n. servum suppliciis dare, praesentare -40, 9, 10; nolente domino servum torquere-40, 4.

Nomen; infans ante quod n. habeat (прим. 240)—24. 4; nomina hominum et villarum—39, Add. 3; in nomine dei, Domini—Cap. IV, 18; Cap. V, 1; Cap. VП загл.

Nominare plagiatores—39, Add. 1—3; testes debent n.—46, 1; n. debitum—50, 2.

Notati sint infamia—13, Add. 2 l. Notinae, nundinae, novenae (прим. 531)—50, 2.

Notitia, noticia; in n. ponere— Cap. I, 9 d; n. facere—Extr. B. 1.

Notum facere—1, 3; causam notam facere (прим. 868)—Сар. V, 9.

Noxius homo—32, Add. 3 c.

Numerus—40, 10; n. noctium—Cap. VII,1; si plures aut minore numero quam tres—13, Add. 5; Cap. II, 7.

Numerus—2, 6; 4, 3; 40, 9 v; superior n.—Cap. II, 9 p; si maior n., unde — Cap. II, 8.

Nuntiare, nunciare—47, 1; (ар. I, 9; ad casa n. (прим. 9)—56, Add. 1; sortem n.—Сар. V, 7; sunnia n. (прим. 6)—Сар. V, 7.

Nuptiae sceleratae - 13, Add. 2; ad alias n. ambulare - Cap. I, 7. Nutrire infantes coepere - 24, 6 r.

0.

Obgrafio (прим. 571)—54, 2.

Obicere furtum-Cap. IV, 2.

() hitus matris, patris—Cap. I, 7; Cap. V, 3.

Obmallare se et non solvere-35, 5 t; Cap. VII, 7.

Obnoxium tenere-43, 2; Cap. IV, 7.
Observare legem-7, Add. 9; 8, 2;
14, 2; 33, 1; 58 sarn. a; Cap. I, 9;
11. 9; o. causam-8, Add. 1, Add. 2;
38, 4r; 58, Add. 1; convenit o.-2, 6;
4, 3; 8, 2, Add. 1, Add. 2; 10, Add.
4 i; 16, Add. 1; 27, 15; 34, 3 h; 46,
1; Cap. II, 10, 2; Cap. V, 10; Cap.
VI, 5.

Obtimates-Cap. V, 1; Epil. I.

Occasus, hoccasus solis-6, Add. 2; 34, Add. 2.

Occidere; si occidatur aliquis de parentibus-60, 1; o. velle (прим. 194)—17, 1; 28, 2; o. canem—6, 1, 2, Add. 1 k, Add. 2; 14 Add. 1; o. cervum, aprum, feras-33, 2, 3, Add. 1 g, l, Add. 2; quadrupes occidit hominem (прим. 362)—36; o. servum alienum-10 Add. 1, Add. 4 i; 35, 1; Cap. VII, 2; o. ancillam-10, Add. 4 k; 35, 1 n; Cap. VI, 5; o. vasso ad ministerium, fabrum, porcarium, vinitorem, stratorem-35, 6; o. puellam ad ministerium-35, 6 c; o. litum, libertum-42, 4 c; Cap. VI, 1; o. puerum regis-Cap. VI, 1, 1; o. militem-Cap. VI, 1, 2; o. Romanum-41, 5-7; 42, 4 c; Cap. VI, 1, 2; o. hominem, ingenuum-15; 35, 5; 41, 1; 58, 1; 62, 1; Cap. II, 3; 5, 1; Cap. V, 5; Cap. VII, 7; o. ingenuum in domo sua, in hoste-42, 1; 63 загл., 1; o. qui in truste dominica fuit-41, 3; 42, 1, 2; 63. 1, 2; o sacebaronem, obgrafionem 54, 2, 3; o. grafionem -54, 1, 2 k; o. infantem in utero matris-24.

4; o. infantem natum—24, 4 d; o. puerum—24, 1, 2; o. puellam ingenuam—24. Add. 4; mulierem, feminam ingen. o.—24, 6, 7; 41, 3; o. mulierem qui se cum servo copulaverat—Cap. 1, 5, 2.

Occisus homo—Cap. I, 9; Cap. VII, 7; iuratores dare sicut pro occiso—39, 2; grafio o.—54 загл.; corpus o. hominis -14, Add 4 n; 42, 3; 55, 1.

O e c u l t e compositionem accipere (прим. 784)—Cap. VII, 3, 13; in occulto mechari—25, 2 y.

Occupare villam alterius -45 загл. n; Cap. VII, 9.

Occupatum esse in dominica ambasia-1, 4.

Oculum amputare, evellere -29, 1, Add. 4

Offerre (прим. 370)—37, 1; latronem parentibus o.—Cap. IV, 2.

Offus (прим. 173)—14, Add. 6 b.

Omnes qui lege Salica vivunt-Cap. VII, 10; coram o. hominibus -- 46, 1 (crp. 70) h; 60, 1 n; cum omni populo-Cap. V, 1; o. iudicaverunt, iudicatum ab omnibus-Cap. VII, 2, 3, 6, 8; o, mortem coniactent-43, 1; non o. teneantur obnoxii-43, 2; omnem causam in se excipere-40, 9; omnes causarum origines-Prol. I, II; omnem substantiam suam promittere-45, 2; o. res cum parentibus divisas tenere-Cap. VII, 3; o. res culpabiles erunt-Cap. II, 8, 1; o. res ad dominum servi perveniant-Cap. VII, 3; omnia secundum legem implere-44, 3; Cap. II, 8, 1; omnia cum testibus agere, adfirmare-46, 1; omnia conponere -Cap. II, 8, 1.

Operare non posse—35, Add. 1 f. Operarius---Cap. VI, 5.

Opera sua perdere-27, 10; o. servi tricare-35, Add 1; pro operum cupiditatis (прим. 816)—Сар. IV.

genuam—24, Add. 4; mulierem, fe- † Ordinamus (scil. rex)—Cap. V. 7. minam ingen. o.—24, 6, 7; 41, 3; † Ordinatio regis—14, 4.

Ordo; tale ordine—Cap. II, 5, 2; equale o.—Cap. II, 2; voluntario o.—55, Add. 4 c; malo o.—Extr. B.

Origines omnes causarum-Prol. I.

Ornare lectum—Cap I, 7.

Ortus cm. hortus. Ospitium cm. hospitium.

Ospitium em. nospitium

Ossa tria si exierint-17, 3.

Ostare, hostare (прим. 289) de via 31, 1, 2 и d; Cap. VI, 6; aratro de campo alieno o.—27, Add. 9.

Ostia frangere-14, Add. 1. Ostis см. hostis. Ovis-4 загл.

p.

Pactus (прим. 118)—Prol. I; р. protenore pacis - Cap. IV, загл.; in alio pacto -10, Add. 4 i.

Paganorum tempore (прим. 616)— 58 загл. а.

Pagus; infra, in pago-1. 5; Cap. V. 9; in p. res proprias possidere-41, 6 m; in p. manere-50, 3; expulsus de eodem pago-55, 2 f.

Palacii proceres—Cap. IV, 1 p.

Palmitans messis (прим. 342)— 34, 3.

Palus (прим. 332)—34, 1 v; 41, Add. 2; 58, 1.

P a n e m aut hospitalitatem dare прим. 581) - 55, 2; 56, 1 (стр. 85) n; Сар. I, 5, 2.

Paratum scannum - 40, 6 z.

Parens, parentes -24, Add. 2, Add. 3; Cap. I, 4, 6; 14, Add. 5 p, t; 16, 1 h; 35, 5; 36, 1 n; 60, 1; 62, 2; Cap. I, 5, 2; Cap. II, 2 g; Cap. V, 4, 9; Cap. VII, 7; p. qui proximiores—58, 1; 62, 1; Cap. I, 7; 8, 2; p. consiliare—Cap. V, 7; cum p

consensu et voluntate Cap. VII, Pauperior qui est-58, 1. 8; parentibus in noticia ponero-Cap. I, 9 d; coram p.—Cap. V, 5; res paternas, maternas cum p. divisas tenere-Cap. VII, 3; cum p. convenire-55, 2; parentibus, ad p. conponere-55, 2; Cap. II. 3; medietas conpositionis parentibus-Cap. VII, 7; quarta pars leudis parentibus-Cap II, 3; latronem parentibus offerre-Cap. IV, 2; p. redimant-Cap. V, 7.

Parentilla, parentella (прим. 457)-41, 9; 60, загл., 1 и g: Сар. [], ?.

Pares-Cap. V, 7.

Pars; partes fustis iactare-60, 1; partes dotis-Cap. I, 7; 8, 2; duae p., tertia p. (de debito)-50, 3; quarta p. leudis-Cap. II, 3; extra parte tenere, vindicare-Cap. II, 2. de parte paterna, materna-62, 2, k; de utraque p. – Cap. IV, 10; ex aliqua p. mundior esse - Extr. B. 2.; parti fisci adquirere--Cap. I. 7.

Рагуоlі—24, загл.: Сар. I, 8, 1. Pascere hospites-46, 1 (ctp. 69) n; p. wargum-56, 1; Cap. II, 8, 1. Pastor-9, 2, 4, b.

Pastoricalis canis-6, 2.

Pater-58, 1; 59, 2 c; Cap. II, 2; Cap. V, 3, 10; p. occisus - 62, 1; si p. deest-Cap. I, 7; p. in hereditatem succedat-59, 1, b; casa patris-Cap. I, 7: alodis patris-Cap. II, 1; soror p.-59, 3 f, 4 n, Add. 1: generatio p. - 58, 1; ('ap. II, 3.

Paterna genealogia, generatio, genus, progenies-58, 1; 59, 4 p, r; 62. t e, 2 k: Extr. B. 2; p. hereditas-Cap. VII, 5; res paternae-Cap. VII, 3.

Pati similiter-13, 9.

Patria-39, 2 s, Add. 1; 55, 2 h: 63, 1 r, 2 u; Extr. B. 1, 2.

Pavidus; ante pavido interficere (прим. 873)-Сар. У, 9.

Pax: pacem servare—Cap. IV, 16; pacem parentum habere Cap. 1, 7; pacis foedus-Prol. I; pacis studium-Prol. II; pro tenore pacis-Cap IV загл., 18; Cap. V загл. b.

Pecia (=франц. pièce) -60, 1 n.

Pecus; 9, 1-5. Add. 2; 27, 2; 36, 1 l, o; 37, 1 c; 47, 1 (erp. 70) p; p. in furtum mittere-27, 5.

Pecus excutere-Cap. I, 11, 4, 5,

Pedica (прим. 263)—27, 3; Cap. VI, 3, 1, 3,

Pellagus; in p. inpingere-41, 9 h, Add. 8.

Pensare solidos-44, 1.

Perarius-7, Add. 7 k; 27, Add. 3, Add. 5.

Percoperire (прим. 414)-41, 4.

Percutere, perexcutere pecus -9, 1 e; p. mulierem-Cap. I, 11. 3, 4; p. alterum-17, 2, 6, 8; p. manum—29, Add. 1 m; - см. еще excutere.

Perdere ingenuitatem -13, 8; p. manum-Cap. I, 11, 3; p. res, animalia-37, 1; Cap. IV, 9, 16; p. duas partes dotis-Cap. I, 7; p. debitum-Cap. I, 10: p. causam-Cap. V, 9; p. opera sua, laborem suum-27, 10;

р. ancillam (прим. 105) - 10 Add. 4 k; p. res, animalia—2, 12 r; 16, 1 h; Cap. Π , 4 f, i, n.

Perexcidere manum-29, Add. 1.cm, eme excidere.

Perfecta actas-Cap. I, S. 1.

Perferre damnum, furtum-Cap. IV, 16; Cap. V, 7.

Periculum mortis (upum. 431)-41, 9 h, Add. 7; p. vitae subjacere. incurrerc - Cap. JV, 1, 11, 18; alterum in p. inpingere (прим. 313)—Сар. Ш, 3 загл.

Perire-Cap. IV, 9; р. dispendium : Pittu's (прим. 308)-30, Add. 1. (animalia)-9, 2; 27, 4.

Periurare-48, 2, Add. 1, Add. 2; Cap. VI, 15, 1.

Permanere in servitio, in servitute-13, 9 d; 25, 4 k, 5, 6; Cap VII. 3; in libertate, liberi p.-Cap. VII, 6; in villa p.-45, 1 v; lex, redemptio sic permanet-43, 1; 53, 4, Add. 2.

Permissus, permissum domini -21 загл. g; 23 загл. g, 1 i; 38 Add. 8; sine p. iudicis-41, Add. 3. Peroccidere-41, 8.

Perquirere latronem—Cap. IV, 16. Persequi latronem—Cap. IV, 9, 17.

Persona ingenua-Cap. IV, 2 a; p. electae-Cap. IV, 10; p. mortui -Cap. 1, 9; unaquaque p. conponi-41, Add. 6; Cap. III, 2.

Pertega (прим. 63)—7, 2.

Pertinet hereditas, compositio ad aliquem-59, 5; 60, 1; ad caput suum p. observare (прим. 142)-58, Add. 1; homo qui ei non регтепеат (прим. 476)-46, 1.

Pertractare—Cap. V, 1; Epil. I, II. Pervenit vulnus ad intranea-17, 4; non p. plaga ad sanitatem-17, Add. 1; omnes res servi ad dominum p.-Cap. VII, 3.

Perventus si fuerit-21, 2.

Pes; p. debilitare, excutere-29, 1, 3, Add. 3; p. mancus—29, 2 g, Add. 2; homo sine p. in quadruvio-41, 8.

Petra-14, Add. 6; 55, 4 q. Petrio taratro— (? прим. 911)— Cap. VI, 11, 2,

Pignorancia—Cap. I, 10 a. Pignorare—Cap. I, 10.

Pignus dare, donare, accipere - 40, 4; 50, 2; Cap. I, 10.

Piscatio-33, 1; Cap. VI, 3 загл.

Piscis-33, 1 i; Cap. VI, 3, 2.

Pissaria, pisaria (прим. 270)-27, 6 b, 7.

vitae-Cap. V, 7; si perierint | Placere; si placet-Cap. IV, 15 f. placuit atque convenit (upum. 827)-Cap. V. 3, 5; Prol. II.

Placitum (прим. 406); in p.—Сар. IV, 5; p. constitutum-Extr. B. 1; p. facere, intendere, proponere -40, 7, 8, 10; 47, 1; 50, 1; Cap. IV, 5 b. 7; Extr. B. 1; ad. p. suum addere-45, 2; ad p. nolle, dispicere venire-49, 1; 56, 1; Cap. II, 8, 1; ad p. nolle solvere-50, 3,

Plaga-17, Add. 1; 42, 3; 43, 3.

Plagare (прим. 164) - 14, Add. 1; 17. 3, 5.

Plagiare (прим. 386) -39, 2, 3, Add. 1, Add. 2.

Plagiator-39 загл., Add. 2, Add. 3. Plebs-54, 4 o.

Plenus; usque ad annum decimum. duodecimum plenum-24, 1.

Pleniter componere-41, 9 h.

Plibium (прим. 803) - Cap. IV, 11.

Plus, amplius dare ad manum redemendam (прим. 563)-53, 2, 4, 6. Add. 2; p. dare testes-Extr. B. 2; is qui p habet, solvat-58, 1; sacibarones non plus quam tres -54, 4; si plures aut minore numero quam tres-13, Add. 5; Cap.

Poena pessima-Cap. I, 5, 2: poenam subiacere--13, Add. 2.

Poledrus, poletrus-38, 6, 7;-servus puledrus (прим. 120)-10 Add. 5 b.

Polix, pollex-17, 8 m; 29, 3, 4. Pomarius domesticus-7, Add. 7; 27, Add. 3, Add. 5,

Ponere manum ad ineum-Cap. Il, 8, 1; p. ascum in suspensum-21, 4; homo in agro positus-43. 3; servum ad sorte p.-Cap. 1V, 5; pessima truciatu p.-Cap. 1, 5, 2; centenarii ponantur-Cap. IV, 6; se, alium sacebaronem (прим. 572)-54, 3 m; fideiussorem p.—Extr. B. 1; in noticia p. —Cap. l, 9 d: ponere extra sermonem regis (прим. 138, 581) — 56, 1; Cap. II, 8, 1; super fortuna, super se et fort. sua p. (прим. 467)—45, 2; 50, 3.

Ponticulus sequens mortuum --- 55. Add 2.

Populus; publice coram p.-46, 1; cum omni p. pertractare - Cap. V, 1.

Porcus-2; 9, 4; 16, 4; 27, 1 c, 2 f. Porcellus-2, 1-4, 8, 9, Add. 2, Add. 3; Cap. VI, 3, 4.

Porcina-27, 1; Cap. VI, 6.

Porcarius—2, 8 n; 10, Add. 4 i, m; 35, 6; Cap. VI, 5; veltris (canis) p.—6, Add. 1 k.

Portare hineo ubi striae coccinant —64, 1; quantum in dorsum, in caballo, in carro p. possit (прим. 165)—27, 8, 9, 12. p. de rebus domini—10, 2; portans (прим. 297)—28, 3.

Portio de terra-59, 5 t; p. compositionis -62, 2.

Posse, non p. loqui-29, Add. 10; nen p. operare-35, Add. 1 f: p., non p. habere infantes (прим. 218)—19, Add. 2; 21. 7, Add. 4 p; non p. evadere-Cap III, 3; non p. accedere ad casam suam-41, 9 h; non p. adtingere servum-Cap. V, 5; p. invenire-Cap. II,8; non p. venire - Cap V, 7; non p. servum dare ad vindictam-Cap. V, 5; p servum dimittere, tradere -Cap. VII, 7; p. manum suam redemere - 53, 5 d; non p. transsolvere -58, Add. 1; p. mallare causam suam-41, 9 h: p. se obmallare ---35, 5 t; Cap. VII, 7; p. se excusare-Cap. III, 1; p se defendere per lege-36, 1 o; p., non r. adprobare, conprobare-30, 3, 6, 7: 33, 2 v, w; 36, 1 n; 45, 2 b; 48, Add. 1, Add. 2; 57, 3, Add. 1 q; 64: Cap. VI. 12, 15; non p vindicare—Cap. I, 12; non p. invenire iuratores—39, 2; 42, 5; non p. habere fideiussorem—Extr. B. 2.

Possessor Romanus - 41, 6; sine consensu possessoris - 65, 1 r.

Possidere terram—Cap. V. 3: p. res proprias—41, 6 m; p. per annos (res alterius)—Cap. VII, 9; p. per diversa (прим. 807)—Cap. IV, 12.

Potentes Cap. IV, 12.

Potestas, multorum (прим. 616)— 58 загл. a; in p. habere—40, 4; 46, 1; ad p. reverti—Cap. VI, 14, 2; rom sub alterius p. agnoscere—47, 1 (стр. 70) r.

Poteus, puteus (прим. 415); hominem in p. mittere, iactare—
41, 2, 4, 9, Add. 4; 55, 4; CapIII, 3.

Praebere sacramentales—Extr. B. 3; p. falsum testimonium—48, 1 f.

Praeceptum de rege-14, 4.

Praecipitare - 41, Add. 5.

Praecipitium-41, 9 h, Add. 7.

Praecium cm. pretium.

Praeclamare cm. proclamare.

Praedare res in hoste (прим. 734) — ар. II, 4.

Praemere brachium mulieris (прим. 220)—20, 2.

Praesens, presens; si p. non fuer.—1, 3; qui ad pr. es—50, 3; si servus p. est—40, 6, 7; (homicidam) praesentem facere—58, 1 (crp. 88) u; mittere in presente—Cap. V, 7; testes p.—40. 10; 49, 3; nobis (scil regis) praesentibus—Cap. V, 7; praesentibus temporibus—58, Add. 1.

Praesentia, presentia iudicis-Cap. I, 9; p. comitis-Extr.
B. 1; ad regis p. manire-56, 1; in praesentia rege rogare-Cap.
II, 8, 1; p. latronis-Cap. IV, 9.

Praesentare servum—49, 9 v, 10; Cap IV, 5, 12; p. fures—Cap.
IV, 13 o; p. homicidam in mallo—
58, 1.

Pretiu m, preciu m, praeciu m—13, 5; 33, 4 r; p. servi, pro
servo, mancipii—26, 2; 40, 4; Cap.
IV, 11; Cap. VI, 5; p. quantum

Praestare, prestare, pristare (прим. 551)—52.

Praesumero testare contra ordinationem regis, decretum violare-14, 4; Cap. IV, 18; p. quemlibet de ecclesia extrahere-Cap. IV, 14; p. hominem abatere, de furca reponere, dimittere, tollere; caput hom. tollere-41. Add. 2, Add. 3; Cap. I. 2, 3; Cap. II. 10; p. trustem detenere-Cap. 1, 1; p. vim inferre-13, Add. 5; Cap. II, 7: p. puellam, puerum tundere-24, Add. 2, Add. 3; Cap. 1, 4; p. domum alienam destruere-Cap. II, 9; p. in villa adsedere -45, 2; p. pecora expellere aut excutere-9, 5 и с; р. messem alienam metere-27, Add. 2 n; p. materiamen, arborem alienam furare -27, 17, 19; p. dotem donare, vendere-Cap. 1, 7, 8; p causam alienam dicere (прим. 713) - Cap. 1, 12; p. ante mallare -Cap. V, 9; si grafio praesumpsecit-51, 2; Cap. V, 7; si letus hoc facere praes.—Cap. III, 2.

Praeterfallire см. falire. Praeters clupare (прим. 197) —17, 2.

Pratum alienum-9, Add. 2; 27, 10.

Prehendere ancilla aliena-13.

Prendere resalienas—14, Add. 2; Cap. V, 7; arborem p.—27, 19 b; in furtu p.—27, 17 o; p. partes leudis—Cap. II, 3; p. in coniugium—13, 9; mala sorte p.—Cap. IV, 6, 8, 10.

Presbiterum interficere — 55. Add. 5.

Presens, presentia em. praesens. retium, precium, praecium praecium—13, 5; 33, 4 r; p. servi, proservo, mancipii—26, 2; 40, 4; Cap. IV. 11; Cap. VI, 5; p. quantum valuerit (debitum)—50, 3; p. adpreciare, facere—50, 1; Cap. V. 7; super p. aliquid tollere—Cap. V. 7; p. reddere, solvere—47, 1; 56. Add. 1; Cap. IV. 15 f; satisfacere secundum iustum p.—50, 3; p. accipere (ut homines interficiat)—28, 1 l, 2 p, q.

Prignans mulier—Cap. I, 11, 4; p. equa -38, 5.

Pristare cm. praestare.

Privare vita -41, 8 t.

Probatio, probacio certa -14, 2 c; 16, Add. 3; 39, 2; 42, 5; probationem dare—Cap. III, 1.

Probare, probari—14, 6, Add. 2; 19, 2; 42, 3; 45, 2 b; 48, 2 m; 55, 3; 64, 2; Cap. II, 3; Cap. IV. 11; probare solidos -44, 1.

Proceres-Cap. IV, 1 p; Prol. I. II.

Proclamare, praeclamare, reclamare -37, 1.

Proconsul (прим. 962)—Prol. I о Prodere ancillam -10, Add. 4.

Producere testes, tistimonia Cap. VII, 12; Extr. B. 2.

Progenies paterna, materna— Extr. B. 2.

Prohibere aratrum intrare-27. Add. 9 t.

Promittere omnem substantiam suam-45, 2 b

Promovere ad plibium -Cap. IV. 11.

Pronepos-59, 5 t.

Propingui parentes—Cap. il, 3.

Proponere placitum—Extr. B. 1; p. vestigium—Cap. IV, 9 u.

Proportare suam libertatem – Extr. B. 2.

Proprietas terrae-59, 5 d.

Proprius dominus - 26, 2 c; uxor sua propria 55, 2 k; 56, 1 (crp. 95) o; Cap. II, 8,1; res proprias possidere, non habere—41, 6 m; 58, Add. 1; ad propria reverti—39, 2 s. Pulicella (прим. 710)—Cap. I, 11,

Prosequi causam—57, 1. Prosecutor causae—Cap. IV, 5. Provintia (прим. 820)—Cap. IV, 16.

Provocare ad ignem, ad calidam
—Cap. IV, 4; Cap. VI, 4.

Proximus, proximior—16, Add. 1; 44, 9; 59, 4; Cap. III, 1: proximiores de patre, de matre—62, 1; Cap. II, 3; proximus, proximior parens—58, 1; 62, 2 t; Cap. I, 7; 8, 2; uxor sua proxima—55, 2; 56, 1; testes qui proximiores—Extr. B. 2.

P. mallus—Cap. I, 9; Cap. V, 7; Cap. VII. 1; proxima nocte—45, 2; 52, 1; duae villae proximae—Cap. I, 9.

Publicus mallus (прим. 2)—14, 4; 39, Add. 1; 46, 1.

Publice negotiare (прим. 501)— 47, 1; p. fistucam in laisum iactare—46, 1; p. se iungere ancilla aliena (прим. 252)—25, 4 k, 5.

P u e l l a infans—Cap. I, 11, 8; p. ingenua—13, 1, 5, 7 m, 8, Add. 5; 24, Add. 2 i, Add. 3, Add. 4; 25, 1, 2; 31, 2 d; Cap. I, 4, 2; Cap. II, 7; p. sponsata—13, Add. 4; p. de ministerium—10, Add. 5; 35, 6 c; p milituria—Cap. I, 7; p. in verbo regis—13, 6.

Puer infra X, XII annos (прим. 234)—
24, 1, 5; Cap. VII, 5; p. crinitus, incrinitus—24, 1 o, 2, Add. 2; Cap. I, 4, 1; p. de, ad ministerium—
10, Add. 5; 35, 6 b; p. regis, regius (прим. 140)—13, 7; 54, 2; Cap. VI, 1, 1; pueri et leti—42, 4; p. aut libertus—Cap. VI, 1; Extr. A, 6, 2 (см. прим. 18).

Pugnare-Cap. VI, 15, 2; per pugnam contendere-Extr. B. 2, 4.

in p. terram colligere -58, 1.

Puledrus см. poledrus.

Pulicella (прим. 710)—Сар. I, 11, 10.

Puls (прим. 487)—46, 1.

Pulvis terrae -58, 1 (стр. 87) g.

Pungere animal in furto (прим. 91)—9, Add. 1

Pura conscientia—Сар. V, 5.

Putare=imputare -57, Add. 1 q.

q.

Puteus cm. poteus.

Quadrupes—36. Quadruplum damnum excipere—40. Add. 1. Quadruvium (прим. 426)—41, 8. Quaerere—Cap. VII, 12; Extr. B.12; q. viduam—44, 1 h; fideiussorem q.—Cap. II, 8, 2; quaerens—Cap.

Quoaequales virgae-40, 6.

VII, 3, 9.

r.

Rachineburgii, rachymburgii, raginburgii (прим. 538)

- 50, 3; 56; 57; Cap. V, 9; Extr. B.

1; r. sedentes—57, 1; Cap. V, 7;
r. ferebanniti—Cap. V, 7; r. antrutionis bonis credentibus—Cap.
V, 7.

Rammus, ramus (прим. 418)—41, 2, 4 c; Cap. 1, 2.

Rane cm. chranne.

Rapere libertam alienam, puellam ingen., ingenuam—13 загл. b, 1, 5; Cap. VI, 14, 1, 3; г. de manu (прим. 647)—61, 1.

Raptores—13, 4, Cap. I, 6. Raptus (прим. 134)—13, загл. Ratio, racio (прим. 14) sua, r. dominica—1, 5; 50, 4; de ratione (parentum) se tollere (прим. 644)—

60, 1; ea racione-39, Add. 3.

Raubare (прим. 208)—17, Add. 2; 31, Add. 1; 61, 1 d.

Recipere capitalem, compositionem—62, 1 c; Cap. IV, 9; r. res servi—26, 2 c; r. debile animal ad se—9, 1; r. testes—Extr. B. 1, 2.

Reclamare cm. proclamare.

Recolligere, recoligere fritum—50, 3; r. ad se conpositionem—62, 1 f; r. ad se mediam dotem, duas partes dotis—Cap. I, 8, 2; Cap. V, 4; debile animal ad se r.—9, 3.

Recondere reliquias sanctorum— 55, Add. 4 b.

Rectores-Prol. I.

Reddere fidem factam—50 загл. m; r. rem pristitam—52, 1; r. res, mancipia—Cap. IV, 7; Cap. VII, 9; uxorem r.—Cap. VII, 4; debitum r.—52, 1; excusatum reddere (прим. 813)—Cap. IV, 15; r.=dare—12, 1 a, 2; 17, 8; 25, 7—9; 40, 2—4, 11, Add. 1; 53, 1, 4; Cap. IV, 6; r. fortunam—46, 1; precium r.—47, 1; r. numerum—40, 9 v; stematum damnum r.—9, 5 c; Add. 2; rem in caput r., capitale r.—61, 1; 65, 1; Cap. 1, 10; Cap. II, 4; similem r.—30, Add. 1; digna r.—Cap. IV, 1.

Redimere aliquem—58, 1; Cap. V, 7; se r.—50, 4; 51, 2; Cap. IV, 2; manum r.—53, 1-5, Add. 1; de vita r.—32, Add. 3.

Redemptio-53, 4, Add. 2.

Redire ad servitium—Cap. VII, 2; ad testes r.—Extr. B. 12.

Reffare (прим. 268)—27, Add. 2 n. Reformare precium, capitale—Cap. 1V, 11, 15 f, 16; legitime r.—26, 1. Regere; taurus qui gregem regit—

Regio nostra—Cap. V. 1, 2; quaelibet, alia r.—39, Add. 1 l; Extr. B. 2. Regius, regalis cm. rex.

Regnum, rignum—Prol. I; Epil. I. Reiecte (? прим. 862)—Cap. V, 7. Reipus, reibus, reiphus (прим. 446)—44; Cap. I, 7; Cap. V, 2 (? прим. 830).

Reliquiae sanctorum-55, Add. 4 b, e.

Remanere; si aliqui, aliquid r.-2, 16, Add. 4 c; 3, 7, Add. 5; 8, 3, 4; si adhuc in illo contubernio remanserint-13, Add. 5; Cap. II, 7; si aliqui remans. (in casa incensa)-16, 1 h; si nec unus, nulla remans.-3, 6; 8, Add. 3; 16, Add. 2; causa remanet-Cap. IV, 16;

illi qui remanent (in convivio)— 43, 1; remanere in pago-41, 6.

Removere causam—54, 4 b.

Renis percutere mulierem—Cap. I, · 11, 4.

Repascere messem -27, 5 m, n.

Repetere-40, 6-8, 10.

Repetens-40, 10.

Reppetitio-40, 10.

Reponere de intro clavem—21, 4; non habere ubi res r. (прим. 181)—16, Add. 1, Cap. III, 1; corpus r., hominem de furca r.— Cap. I, 2, 9.

Reprimere malos homines—Cap. V.
10.

Reputare quod scutum iactasset— 30, 6.

Requirere hominem—46, 1; r. ad servitium—Extr. B. 1; res suas r.—37, 1; causam r.—57, 1 u; dominus servi requiratur—Cap. IV, 5; nulla conpositio requiratur—Cap. I, 9; fredus non requiratur—24, 5; Cap. V.', 5; non requiratur ad grafionem—54, 4; nullus mortem requiratur—Cap. I, 5, 2.

Requirens—12, 2; 36, 1; 40, 4, 10; Cap. 1, 9.

Res modica—Cap. V, 2; proprias r. non habere, proprias r. posside-re—41, 6 m; 58, Add. 1; Cap. V, 7, 9; non habere ubi r. reponere (прим. 181)—16, Add. 1; Cap. III, 1; r. leti, servi—26, 1, 2 c; Cap.

VII, 3; r. domini-10, 2; r. uxoris-Cap. I, 8, 1; r. parentum-Cap. V, 7; omnes r. cum parentibus divisas habere, r. paternas, maternas cum parentibus dividere-Cap. VII, 3; r. in alode pa. tris-Cap. II, 1; r. suas ad ecclesiam tradere-Cap. VII, 6; r. suas agramire (прим. 369)--37, 1; r. in tertia manu mittere, intertiare (прим. 365) -47, 1; 61, 3; r. pristita - 52; r. suas requirere-37, 1; de r. suas aliquem revestire-56, Add. 1; r. culpabiles erunt (прим. 602)-56, 1; Cap. II, 8, 1; r. fiscus adquirat-Cap. I, 5, 1; 6, 1; grafio ambulat ad r. alicuius - Cap. V, 7; r. tollere (grafio) - Cap. V, 7; r. alienas iniuste tollere-51, 1; r. alterius usurpare-Cap. VII, 5; r. furtivare-Cap. VI, 12; de r. furatas conpositionem accipere-Cap. IV, 13; r. in villa invadere-42, 5; r. in hoste praedata-Cap. II, 4; r. restituere-10, 2; r. in caput reddere-61, 1; Cap. II, 4; aliquem in rem mittere (прим. 544)-50, 4; quibuslibet rebus hominem (occisum) celare-41, 2.

Resedere in domo—Cap. III, 2; r. in sacramento—Cap. II, 4 f.

Reservare—Cap. IV. 16 h; Cap. VII, 7.

Respectus—Cap. $V\Pi$, 1 d.

Respicere intus in casa-58, 1.

Respondere (in mallo)—Cap. II, 8, 1; r. quaerenti—Cap. VII, 3; r. nolle—Extr. B. 12.

Responsum suum retinere—Extr.;

B. 12; responso dare—Cap. Π, 8,

Restare (прим. 160)—14, 4 i.

Restituere in loco, in locum—9, 1—3; 14, Add. 1 e, Add. 2; 16, 1 h; 25, 7; 26, 2 c; 27, 4 i; 40, 2 k, 4; Cap. VII, 2; capitale, in capite r.—10, Add. 5; 12, 2; 26, 1 r; 27, 1

4; 65, 1 t; Cap. ÍV, 12; similem r.—30, Add. 1; servum r.—Cap. VII, 2; res r.—10, 2; 26, 1 u; compositionem r.—40, 10; quadrupedem pro medietate (compositionis) r.—36, 1.

Retinere responsum suum-Extr B. 12.

Retis-7, Add. 5, Add. 6 f; 27, 20; Cap. VI, 3, 1, 2.

Retortae (прим. 332)—34, 1 s, v.

Reus; cartam ream dicere—Extr. B

Reverti in patria, ad propria -39 2 s; r. ad christianitatem—Cap II, 4 f; r. ad potestatem domini sui—Cap. VI, 14.

Revestire aliquem de res suas— 56, Add. 1.

Revocare servum de trans mare— 39, Add. 2, r. hominem in servitio—Cap. II, 4; r. ad se duas partes compositionis 50, 3 (crp. 76) e; r. ad se dimidiam dotem— Cap. V, 4.

Rex Francorum—Cap. IV загл.; Prol. I; Epil. I, II; iussio, ordinatio regis-1, 4 d; 14, 4; praeceptum de rege-14, 4; edictum regis-Cap. V. загл.; carta r.—14, 4 f; verbum regis (прим. 138)—13, 6; Сар. I 7; 11, 7; extra, foras sermonem regis ponere, mittere (прим. 138, 581)—56, 1; Cap. П, 8, 1; Cap. V, 9; ad r., ad regis praesentia manire-56, 1; Cap. II, 8, 1; ad r. accusare-18 загл., 1; in praesentia rege rogare—Cap. II, 8, 1ante r. reddere-46, 1; ante r. li; tum, servum dimittere-26, 1, 2; taurus, uuaranio regis-3, Add. 4; 38, Add. 2; ancilla regis-25, 4; conviva regis (прим. 423)—41, 5, 6; puer regis, p. regius (прим. 140)-13, 7; 54, 2; Cap. VI, 1, 1; trustis regalis—63, 1 q, 2 t.

Cap. VII, 2; capitale, in capite | Rogare—Cap. V, 7; r. thunginum—r.—10, Add. 5; 12, 2; 26, 1 r; 27, 50, 2; r. rachineburgios—57, 1 u;

r. grafionem aut comitem—Cap. I, 7; r. grafionem—45, 2; 50, 4; 51, 1, Add. 1; in praesentia rege r.—Cap. II, 8, 1; r. ad iudicem—14, Add. 5 p, t; cum testibus r.—Cap. II, 8, 1, 2; r. aliquem debitum solvere, reddere—50, 2; 52, 1; r. aliquem migrare—45, Add. 1; rogare pro (malefico)—55, 2.

Romanus (прим. 153); R. homo—14, 2 и d, 3; 16, Add. 3; 32, Add. 1, Add. 2; 39, 3; 41, 5; 42, 4; R. ingenuus—Сар. VI, 1, 2; R. possessor—41, 6; R. tributarius (прим. 424)—41, 7; Сар. VI, 1, 2; R. conviva regis (прим. 423) - 41, 5, 6.

Romana-Cap. I, 11, 9.

Rota; in rotam mittere—Cap. I, 5, 2. Rumpere sepem—9, Add. 2 f; r. sclusam—22, Add. 2.

s.

Sacebaro (прим. 570)—54, 2—4; se, alium sacebaronem ponere (прим. 572)—54, 3 m.

Sacramentales (прим. 151)—Extr. В. 1, 3, 12.

Sacramentum—Cap. I, 9; Cap. Π , 4 f; 8, 1; Cap. IV, 5; Extr. B. 5.

Sacrivus-2, 13 a.

Sagitta-13, 3; s. toxigata-17, 2.

Sagittatum detoxitum—Cap. VI, 3, 3.

Sagittare-29, 5.

Salicus, Saligus, Salecus—
Gap. II, 6, 1; Francus S.—14, 2 с;
barbarus S.—14, 2 и d; barbarus
qui lege Sal. vivit (прим. 413)—
41, 1; lege Sal. vivere—47 загл.
k, 1 (стр. 70) l; 63, 1 о; Сар. VII,
10; terra salica (прим. 637)—59, 5
s; lex Sal. ait, continet, docet,
habet—45, 2; 50, 2 и b, f, 3; 52,
l; Cap. II, 10, 2; Cap. IV, 5; Cap.
V, 3; in lege Salica—Extr. B. 5;
sicut in lege S. scriptum est—
Cap. VII, 8; secundum legem S.—

16, Add. 1; 50, 2 b; 57, 1; Cap. П, 10, 2; legem S. dicere—57, 1; capitula legis S.—Cap. VII, заглавія.

Salina (прим. 186)—16, 2.

Sallire sepe-58, 1; s. (=adsallire)— Cap. VI, 2.

Salva custodia-Extr. B. 2.

Sanare; vulnus non sanat-17.4 i.

Sanitas; ad s. non pervenire—17, Add. 1.

Sanus; si manum sanam (de ineo) tulerit—Cap. VI, 16; aliquid sanum dicere—54, 4 t.

Sanctificata ecclesia, basilica— 55, Add. 4 n b.

Sanctorum reliquiae-55, Add. 4 u b.

Sanguis (прим. 198) si exierit, egressus fuer.—17, 7; 20, Add. 1 f; s. non exeat—17, 6; s. in terra cadat—17, 5, 6 e.

Sarcire-Cap. IV, 16.

Sarcophagus—14, Add. 6 l.

Satisfacere legibus—Cap. I, 9; s. nolle——56, Add. 1 s; s. secundum iustum praecium—50, 3; s. parentibus defuncti—14, Add. 5 p, t; s. testes (прим. 510)—49, 1,

Seamnum—40, 1, 6; Cap. I, 7; 8, 2.

Scandalum - Cap. V, 2.

Scantio (прим. 115)—10, Add. 4 i.

Scapula-58, 1; Cap. I, 11, 2.

Scelus admittere—13, Add. 5; Cap. II, 7; Cap. III, 3; s. praetermittere—Cap. IV, 9; auctor sceleris—14, Add. 5 p, t; 19, 2; 55, 3 m; inmanitas scelerum—Cap. IV, 1.

Sceleratae nuptiae—13, Add. 2. Schilla (прим. 262)—27, Add. 1.

Scindere mamillam mulieris—20, Add. 1 f.

Scire acciones (прим. 855)—Cap. V. 7; non s. ubi servus sit—Cap. V. 5; non s. qui occidisset—Cap. I. 9.

Sclusam (прим. 231) rumpere—22, Add. 2. Screona, screuna (прим. 137)—13, 1 c, 5; 27, 22, 23.

Scriptum est in anteriorem legem—Cap. I, 6, 2; scr. e. in lege Salica - Cap. VII, 8; sicut supra, superius scr. e.—Cap. V, 7.

Scroba, scropha (прим. 21)—2, 3, 11, Add. 3.

Scuria (прим. 190) - 16, 4.

Scutum iactare—30, 6; s. habere in mallo (прим. 451)--44, 1; 46, 1.

Secare pratum alienum-27, 10.

Secrecius (прим. 408) tribus testibus aliquem admonere—40, 10; s. cum testibus condicere—Cap. 1V, 12.

Securus maneat migrans—45, 3; s. manum mitte in furtuna—50, 3.

Securitatem facere-54, 4.

Sedere in villa aliena—45, 2; rachineburgii sedentes (прим. 538)—57, 1; Cap. V, 7.

Selave (прим. 580)—55, Add. 2.

Seminare-27, 24 n, 25.

Semita (прим. 343)—34, 3.

Senior filius neptis, sororis—44, 4, 5; fratris senioris filius—Cap. I, 7; tres seniores de iuratoribus—Cap. II. 4.

Sententia capitalis (прим. 403)-40, 5; sententiam dare—57, 3.

Seolandoefa (прим. 179)—16, 1 h; 17, 1 c; 18, 1; 28, 1 m.

Separari de consortio-13, Add. 2.

Sepes, sepis (прим. 332)—9, Add. 2; 16, 5; 34 загл., 1, Add. 1; sepe sallire—58, 1.

Sepulchrum; corpus de s. exfudere-14, Add. 5 q.

Sepultum corpus exfudere et expoliare—14, Add. 5 p; 55, 2.

Sequi latronem—Cap. IV, 16; s. servum—13, 8; s. res suas per vestigium · 37; poletrus sequens (прим. 384)—38, 7; ponticulus sequens mortuum—55, Add. 2.

Sermo regis cm. rex.

Servare legem—Cap. I, 7; s. pacem—Cap. IV, 16; Prol. II.

Servitium, servicium, servitus; in. s. sponte sua se inplicare (прим. 931)—Cap. VII, 6; in s. inplicari—13, 9 d; Cap. VII, 3; in s. permanere—13, 9 d; 25, 4 k, 5, 6; Cap. VII, 3; de s. fugere—Extr. B. 12; servum de s. abstrahere—39, Add. 1 k; ad. in s. revocare, mallare, requirere—Cap. II, 4; Extr. B. 1, 2; ad s. denuo redire—Cap. VII, 2.

Servus (прим. 102)—10 загл., 1, 2, Add. 1—3: 12; 13, 8; 25, 6—9; 26, 2; 27, 26: 35 загл., 1, 2, 5. Add. 1, Add. 2; 39, Add. 1—3; 40; 47, 1; Cap. I, 5; 11, 3; Cap. IV, 5, 6, 12, 15; Cap. VI, 5, 7; Cap. VI, 5, 8, 9; Cap. VII, 2, 3, 7, 11; Extr. B. 2, 12; s. ecclesiae, fisci—Cap. IV, 11 s. beneficiarius, ecclesiasticus—Cap. VII, 7; s. cuiuslibet de potentibus—Cap. IV, 12; s. puledrus—10, Add. 5 b.

Seusius cm. sigusius.

Sexus virilis-59, 5.

Signum habere (прим. 91, 329)—38

Signata arbor-27, 19.

Sigusius, seusius canis (прим. 53)—6, 1, Add. 1 k.

Silva—27, 16; Cap. VI, 6; s. aliena—7, Add. 11; 27, 18; in s. occidere—Cap. II, 5, 1; per silvas vadere—(прим. 870)—Cap. V, 9.

Similis epistola—Extr. B. 1; latroni s. est—Cap. IV, 3.

Similitudo-40, 6 t.

Sinistra manus-58, 1; Cap. V, 6.

Sociare litam alienam, ancillam ad, in coniugium -13, Add. 1; 25, 9 i.

Socius-41, Add. 9 f.

Solem collocare—см. collocare; post solis occasum (прим. 59)— 6, Add. 2; 34, Add. 2; antequam sol collocet, ante solem collocatum (прим. 529)—50, 2; 57, 1. Solia, inter quattuor—Sept. Caus. VII, 6 (см. прим. 163)

Solid u s-прим. 5; solidi aeque pensantes -44, 1.

Solitudo (=sollicitudo)-47, 1.

Sollicitudo, solicitudo-Cap. IV, 16; in s. dare -46, 1 g.

Solsatire (прим. 372)—Cap. П. 8, 1.

Solutus canis-6, Add. 2 n.

Solvere-13, 2; 54, 4; 58, 1; de lege s.—Cap. V, 7; totam legem s.— 40, 9; legem s. ex medietate— 42, 4; pro medietate leudis s.-58, 1; dominus servi s. medietatem-35, 5; Cap. Π , 7; fritum s.-50, 3; 53, 2, 1, 6, Add. 2; precium s.-56, Add. 1; debitum s.-50, 2; 58, 1; nulli alteri s.-50, 2; fidem factam, debitum nolle s. -50, 1, 3; 56, Add. 1; Cap. V, 7; se obmallare et non s., secundum legem se defendere et nihil s. -35, 5 t; 36, 1 o; vittam s.—Cap. I, 11, 2.

Sonare cornu-Cap. I, 9.

Sonia cm. sunnis.

Sonista, sunnista (прим. 33)-2, 14; 3, 6; 4, 4.

Soror-13, Add 2 f; 58, 1 (ctp. 87) k; 59, 2; s. patris-59, 3 f, 4 n, Add. 1; s. matris-58, 1 (crp. 87) k; 59, 3, Add. 1; sororis filius, filii-44, 4; 58, 1 (crp. 87) k; sororis filia— 13, Add. 2; soror ad terra accedat-Cap. V, 3.

Sors (прим. 787); sortem nuntiare— Cap. V, 7; ad s. ambulare, exire, iacere, mitti, poni, promoveri, venire—Cap. IV, 5, 8, 10, 11; malam sortem prendere-('ap. IV, 6, 8, 10;

sors (прим. 910) - Cap. IV, 11, 2.

Spadare-38, Add. 4.

Spadus, spadatus caballus-38, Add 1 u i.

Spatium, spacium terrae-Cap. IV, 14; noctium spatia—Cap. VII, 1; ad s. XII annorum—Cap. VII, | Subtus terram—58, 1.

5; s. mannitionis-Cap. VII, 1; s. dare-40, 10; 52, 1; Cap. VII, 1.

Spervarius (прим. 65)-7, Add. 1.

Spicarium (прим. 187)—16, 3.

Spolia-35, Add. 3; cm. eme expolia.

Sponsus-13, Add. 3.

Sponsa aliena, sponsata puella-13, 10, Add. 3, Add. 4; 25, 2 f.

Spontanea voluntate mechari-25.

Sponte sua se in servitio inplicare (прим. 931)—Сар. VП. 6.

Stadalis cervus (прим. 880) - ('ap. IV, 2.

Stapplus (прим. 577) — 55, Add. 2 n.

Stare in limitare -58, 1.

Statuale (прим. 284)-27, 21.

Statuere-Cap. IV, 18; Epil. I; in statutum tempus-Cap. IV. 12.

Statum sui iuxta solvere-Cap. IV. 12.

Stematum cm. aestimatum.

Stirps (прим. 638); hereditatem per stirpes dividere-59, 5 b.

Strada (прим. 692)—Cap. I. 9 b.

Stratarius, strator (прим. 119)-10, Add. 4 и i; 35, 6,

Stratus (прим. 686) lectus Cap. I. 7.

Stria-64.

Strioporcius (прим. 660)-64, 1.

Stingere cm. extringere.

Studium pacis-Prol. I.

Subatere (прим. 22) -2, 3.

Subdare servum supplicies-40, 4.

Subiacere legem-Cap. IV, 10; s. poenam - 13, Add. 2; s. latronis culpa--Cap. IV, 13; s. vitae periculum—Cap. IV, 11, 18.

Substantiam omniam promittere-45, 2 b.

Subtrahere uxorem alienam-Cap. VII, 4; s. porcellos a matre -- 2,

Subula (прим. 947) transforare— | Supervenire (прим. 119; superve. Extr. B. 4.

Succedere in hereditatem-59, 1-4. Sumere in conjugium ancillam, servum, viduam-Cap. VII, 3, 8.

Summa; in s. (прим. 361)—35, 7.

Sunnis, sonies, sonia (прим. 6) detenuit, tenuerit, tricaverit-1, 1 a, 2; 16, Add. 1; 45, 2; 47, 1; 49, 2; 50, 4; Cap. III, 1; Cap. IV, 5, 17 l; s. nuntiare, adnuntiare— Cap. V, 7; s. certa-Cap. V, 7.

Sunnista cm. sonista.

Super tres imbulare - 5, 2; si s. XII animalia remanserint - 3, Add. 5; iuratores, qui super tres fuer .-48,2 n; III, XV sol. super debitum— 50, 1, 2; s. se et furtunam suam ропете (прим. 467)-45, 2; 50, 3; s. alterum hominem mortuum mittere (прим. 172) - 14, Add. 6; 55, 4; s. alterum migrare (прим. 460)-45, 1; s. alterum res suas agnoscere (прим. 365)-47, 1: s. alterum intertiare-Cap. II, 1.

Superbia; per s. -32, Add. 3; per s. aut per inimicitiam-9, 5 d, Add. 2; 38, Add. 5.

Superdicere hominem (прим. 435)-41, Add. 9.

Superextringere sepem (HDMM. 332)-34, 1.

Superiactari maleficium alteri (прим. 215)—19, Add. 1.

Superior causa -10, Add. 4 i; debitus s. adcrescat-50, 2 r; lex, causa superius compraehensa-8, 2, Add. 1, Add. 2; 13, 5; 14, 2; 42, 3, 4; 58, Add. 1; Cap. Π, 8, 1; causa quae s. diximus-10, 2 m; quod, quae s. diximus-44, 3; 45, 2; Cap. I, 9; sicut s. diximus-1, 5; 6, Add. 2; 40, 10; 56, 1; Cap. I, 7; Cap. VI, 16; Extr. B. 2; sicut s. scriptum est--Cap. V, 7.

Superligare sepem (прим. 332)-34, 1.

nientes-14 загл., Add. 2.

Superventus-14, 5; in s. expoliare-14, 1.

Supplicia maiora (прим. 400)-40, 4; iusta, digna s.-40, 6; Cap. IV. 14; suppliciis dare, praesentare— 40, 6, 9, 10; s. distulere-40, 7; inter s. confiteri -40, 5.

Suscipere migrantem-45, 1; s. hospites-16, 1 (crp. 68) m; susceptio-46, 1;

s. totam legem super se-40, 9;

s. flagellos-12, 1 a.

Suspectus-Cap. IV, 12; de suspectionem inculpari - Cap. IV, 10.

Suspendere—Cap. II, 10, 2. Sustinere multam, damnum - Cap. VI, 16; s. nolle -57, Add. 1 q. Sutis (прим. 19)-2, Add. 2; 16, 4.

t.

Tacere-Extr. B. 12. Таlаге (прим. 743)—Сар. П, 5, 2. Тапсопо, tangano (прим. 610)-57, 1.

Taratrocm. petrio.

Taurus-3, 3, 4, Add. 3; t. regis-3, Add. 4.

Tectum, tictum supra habere-8, 1 f; foris, sub t.-8, 3, Add. 1, Add. 2; t. super aperire-8, 1 f. supra t. lapede mittere-Cap. III.

Tegere-41, 2, 4 Telarium-33, 2 v.

Temptare in via expoliare-17, 9. Tempus; post longum t. contentio de terra--59, 5 b; in statutum t. praesentare-Cap. IV, 12; tunc tempore-Prol.I; temporibus patris nostri-Cap. V, 10; paganorum tempore (прим. 616)—58 загл. a; praesentibus temporibus — 58, Add. 1.

Tendere servum super scamno-40, 1, 6; cm. eme extendere. Tenere; legibus t.—Cap. VΠ, 12; t. res-52, 1; Cap. VII, 6; t. totam rem extra parte-Cap. II, 2; omnes res divisas cum parentibus t.—Cap. VII, 3; t. res aut villam per annos-VII, 9; t. villam alienam—45, загл. n; t. mancipia aliena-Cap. IV, 7; t. festucam—Cap. V, 6; sunnis tenet, detenet—1, 1 a; 45, 2; 47, 1; 49, 2, i; 50, 4. t. celararia—Cap. I, 11, 10; vaccas t. -3, 4 m, 5.ita tenent Franci-Extr B. 5; ad; ipsum numerum teneri-40, 9 v. capitula pro lege tenenda-Cap. VII, 12; obnoxium teneri - 43, 2; Cap. IV, 7;

pes mancus teniat—29, Add. 2 t. Tenorpacis—Cap. IV загл., 16, 18; Cap. V, загл. b; duae epistolae uno tenore—Extr. B. 1.

Teoda (прим 490)—46, 1.

Teothexaca (прим. 107)—10, Add. 2. Terminari uno iudicio—3, 6 f, Add. 5 h.

Terra—14, Add. 4; 58, 1; spacium terrae—Cap IV, 14; t. salica (прим. 637)—59, 5 s; nec super nec subtus terram plus facultatem habere—58, 1; de t. nulla in muliere hereditas—59, 5; filii terram habeant, filiae t. accipiant—Cap. V, 3; ut sanguis in t. cadat (прим. 198)—17, 5, 6 e; ut abonnis ad t. cadat—Cap. I, 11, 1; corpus ancequam in t. mittatur—55, 1.

Tertius, tercius mallus—39, Add. 2; t. partem grafio ad se recolligat—50, 3; rem in t. manu, manum mittere (прим. 365)-47, 1; 61, 3; per t. manu agramire (прим. 369)-37, 1.

Tertussus (прим. 25)—2, 9. Testare (прим. 160)—14, 4; 27, Add. 9 и t; 45, 2, 3; 50, 2. Testificare-50, 2g.

Testes (прим. 390)—49, загл.; Сар; I, 7; Extr. B 4, 5; t. legitimi-Extr. B. 1; t. qui proximiores -Extr. B. 2; t. falsi-Cap. VI, 16. t. colligere-39, Add. 1, Add. 2. t. habere, non habere—45, 2; Extr. B. 2, 12; t. donare, mittere-47, 1; 49, 1; Cap. IV, 5 d; t. recipere, non recipere—Extr. B. 1. 2; testibus praesentibus-40, 10; cum t. omnia agere -46, 1; cum t. manire, solem collocare, rogare, testare, ad domum accedere, ambulare-1, 3; 40, 8 s. 10: 45, 2; 50, 1, 2; 52, 1; Cap. II; 8; testibus adprobare-2, 12; 33, 2; 36, 1; t. debent omnia adfirmare 46, 1; t. iurati dicant-56, 1; convictus ad t.—9, Add. 2; t, nolunt ad placitum venire -49, 1.

Testimonium (прим. 504) falsum—48 загл., 1; Cap. VI, 16; t. non habere—Cap. V, 6; vocare in t.—49, 3; t. dare, dicere mittere producere—Cap. II, 1; 8. 1; Cap. VII, 12; Extr. B. 2; t. iurare—56, 1.

Техаса (прим. 93)—9, 2; 10, Add. 3; 14, 5.

Thalaptas, thoalapus (прим. 727)—Cap. П, 4 f.

Thunginus, tunginus (прим. 448)—44, 1; 46, 1; 50, 2; 60, 1.

Tictum cm. tectum.

Timor; prae timore fugere-30, 6

Tintinnum (прим. 261)—27, l.
Tollere (прим. 127) iniuste resalienas—51, 1; t. aliquid amplius, super pretium—51, 2; Cap. V, 7; praecium; de fortuna débitoris t.—50, 3; sponsam alienam t.—13, 10, uxorem, mulierem alienam t—15; Cap. VI, 17; Cap. VII, 4; caput de palo, hominem de furca t.—41, Add. 3; Cap. I, 3; Cap. II, 10; se de parentilla t.—60 загл.; ad fidem t.—58, 1.

Tombam expoliare—55, Add. 1 k.
Tondere, tundere puerum, puellam—24, 1 o, Add. 2, Add. 3; Cap.
I. 4.

Torquere servum—40, 2, 4.
Tortum; de torto dicere—Extr. B. 12.
Totus numerus—40, 10; t. legem
solvere, complere—40, 9; 58, 1;
tota leude componere—41, Add.
5; t., mediam fortunam dare—46,
1 (crp. 68) h; 58, 1; toti mortem
coniactent—43, 1; toti venire non
possunt—Cap. V, 7; t. terra ad
virilem sexum—59, 5; de t. ratione (parentum) se tollere—60, 1;
t. rem extra parte tenere—Cap.
II, 2; per totos tres mallus—39,
Add. 2 i, Add. 3 q.

Toxigata sagitta-17, 2.

Trabatere, trabattere (прим. 22) feminam gravidam—24, 3; t. iumenta aliena—38, Add. 5, Add. 6.

Tractare-Prol. I, II.

Tradere servum ad supplicia—40,7, 8; t. servum vel laetum homicidam parentibus occisi—35,5; Сар. VII, 7; in manu tradere (malefactorem)—Сар. V, 7; t. in manu mallatoris—Extr. B. 2; t. (ad) ignem (прим. 213)—19, 1 g, rest.— Сар. VII, 6; servum t.—Сар. VII, 7.

Traditio (прим. 985)—Сар. VII, 10.

Trahere erpicem—34, 2; t. carrucam—38, 1 c; carro t.—34, 2 a; Cap. II, 9 p.

> puellam, feminam—13, 6, 7; ancillam invita t. (прим. 134)—25, 9. casam t. (прим. 292)—27, Add. 11.

Trans mare ducere, de t. mare revocare—39, Add. 1, Add. 2; t. Legerem—47, 1.

Transcapulare viriculam—29, 9

Transforare cartam (npum 947)— Extr. B. 4.

Transire cum nave aliena—21, 1; sine via per aliena messe t.—

34, 2 a; tota terra transeat ad virilem sexum-59, 5 a: hereditas non transit fluvium Caronna (прим. 728)—Cap. V, 1.

Transmittere elocationem – 28, 3. Transversare sine via per messem alienam – 34, 2, 3.

Trappa (прим. 71)—7, Add. 5 e, Add. 6.

Tremaclis (прим. 284)-27, 21.

Tremissis (прим. 5); minus t. involare—Cap. IV, 6 l, m; см. еще trians.

Tres; plures aut minori numero quam t.-13, Add. 5; Cap. II, 7; t. aut amplius hospites colligere-46, 1: t. proximiores de generatione patris, matris-58, 1; Cap. II, 3; t. virgas capulare, t. cambortus involare-34, 1; t. capras, oves furare-4, 2; 5, 1; t. aut amplius porcos imbulare-2, 7; t. aut amplius habere plagas-42, 3; si tria ossa exierint-17, 3: usque ad t. colpus-17. 6; t. villas invadere-42, 5 k; cum tribus villas effringere-42, 5 k; t., alii t., t. adhuc de contubernio-42, 3; 43, 3; si t. homines puellam rapuerint-13, 1; usque ad t. plagiatores-89, Add. 3; in t. noctes invenire (animalia sua)-37, 1; t. admonitiones-52. 1: usque ad t. vices per t. notinas istud fieri debet-50, 2; per t, mallos, tribus mallis auferre, offerre-Cap. IV, 2; Cap. V. 7; Prol. I, II; t. homines t. causas demandare debent -44, 1: 46, 1: t. solidos pensare-44. 1: t. solidi super debitum adcrescant-50, 2; 52, 1; t. fustis alninus frangere-60, 1; sacebarones plus quam t. non debent esse-54, 4; tria testimonia iurare-56, 1; tres testimonia, tres iurare mittere-Cap. II, 1; amplius quam t. causas iurare-Cap. II, 4; t. de consimiles, alios t. electos

dare—Cap. IV, 5; t., t. seniores de iuratores—48, 2 n; Cap II, 4.

Trespillius taurus (прим. 40)—3. 4 m, 5.

Trians, triens (прим. 5)—4, 1; 35, Add. 1; 38, Add. 4.

Tributarius Romanus(прим. 424)— 41, 7; Cap. VI, 1.

Tricare (прим. 7) opera servi—35, Add. 1; sunnis t.—1, 2; 49, 2;—см. еще detricare.

Triplus; in t. componere—63, 1 r; Extr. A, 6, 4 (см. прим. 18); in t. culp. iud.—8, 5; 64, 2.

Trotinia (прим. 874) - Cap. V. 10. Truciatus (=cruciatus) pessimus— Cap. I, 5, 2.

Trustis (прим. 365, 421)—Cap. I, 1; Cap. IV, 9, 16; t. dominica, regalis—41, 3; 42, 1, 2; 63, 1 и q, 2 и t.

Tumulum expoliare—55, Add. 1. Tundere cm. tondere.

Turrovaninsis (прим. 829)—Сар. V, 1.

Turtur-7, Add. 5, Add. 6 f.

u.

Uialacina—31, 1 cm. eme lacina via.

Unus; si nec u. (animal) remaneat—
3, 6; u. vasum, ubi amplius non
fuer.—8, 2, Add. 2; u. vas inter
alia vasa—8, 3; tam u. quam plurimi culp. iud.—13, Add. 5.

Usque ad sex capita, vasa furare—2, 7 k; 8, 3; u. ad tres colpus—17, 6; u. ad mortem—Cap. I, 11, 4; u. ad sextum genuculum—44, 9, 10; u. ad septem (homines)—48, 1; u. ad leudem—53, 4, Add. 2; Cap. II, 8, 1; u. ad anniculum—2, 9; u. ad spatium XII annorum—Cap. VII, 5; u. ad mallum comitis—Cap. VII, 1; u. septem noctes—Cap I, 9; u. in die illa wargus

sit—55, 2; velut u. nunc fecerunt —Cap. VII, 8.

Usurpare res alterius—Cap. VII, 5. Usus; ex usu—14, Add. 6 b.

Uterus; infantem in u. matris occidere-24, 4.

Uuaranio (прим. 374)—38, 2 f, Add. 2. Uuargare—39, Add. 2 l.

Uxor-1, 3; u. sua propria, proxima-55, 2 n k; 56, 1; Cap. II, 8, 1; u. fratris aut avunculi—13, Add. 2; u. accipere, ducere—Cap. I, 8, 1; Cap. V, 4; u. alienam tollere—15; Cap. VI, 17; Cap. VII, 4; u. amittere—Cap. I, 8, 1.

¥.

Vacca—3, 3, 4 m, 5, Add. 1, Add. 2. Vadere per silvas (прим. 870)—Сар. V, 9; liber et ingenuus v.—Ехtг. B. 1.

Vaidarius (прим. 880)—Cap. VI, 2. Valere (прим. 122)—10, Add. 4; 11, 1—4; 12; 25, 7 d; 35, 2, 3, Add. 2 (см. Опечатки), Add. 3; 50, 3, 4; Cap. VI, 5; quae lex deinceps numquam valeat—58 загл. a.

Vapulare -25, 9 k.

Vas, vasum—8, 1 e, 2, 3 i., Add. 1, Add. 2;

-14, Add. 6 b.

Vassus ad ministerium-35, 6.

Vastare (прим. 89) messem—9, 5 c; v. pecora—9, 1.

Velle viduam accipere—44, 1; Cap. I, 7; Cap. VII, 8; v. se ad alium maritum donare—Cap. I, 7; v. in tertia manum mittere—61, 3; v. furtuna sua dare—46, 1; v. de hereditate interpellare—Cap. VII, 5; se de parentilla tollere v.—60, вагл.; si voluerint parentes, redimant—Cap. V, 7; quod voluerint (de servo, de ingenuo) faciant—Cap. V, 5, 7; migrare v.—14, 4; 45, 1; in villa adsedere v.—45, 2 c; migrantem suscipere v.—

45, 1; v. dicere contra—46, 1; negare v.—65, 2; admallare v.—Сар. II, 8; furtum celare v.—Сар. IV, 3 n; mancipium alienum solicitare v. (прим. 387)—39, 1; alium elocare v.—28, 1 k; percutere v.—17, 2; occidere v. (црим. 194)—17, 1; 28, 2; cui fiscus dare voluerit—56, 1 (стр. 85) m; 60, 1 t.

Veltris (прим. 56)—6, Add. 1 k. Venatio—83, загл. 1—3; Сар. VI, 8 загл.

Venator-10, Add 4 m.

Vendere, vindere caballum alienum—47, 1; v. ancillam, servum alienum—10, Add. 1, Add. 4 i, k; 39, Add. 1 r; Cap. VII, 2; v. ingenuum—39, 2 s, u: dotem v.—Cap. I, 7, 8.

Venire et testare—45, 2; v., non v. ad, in mallum—1, 1, 2; 16, Add. 1; 56, загл., 1; Cap. I, 9; Cap. II, 8, 1; v. nobis praesentibus—Cap. V, 7; non v., v. nolle ad placitum—47, 1, 2; 56, 1; Cap. II, 8, 1; Extr. B. 1; v. non posse—Cap. V, 7; si grafio invitatus non venerit—50, 4 k; v. nolle (in trustem)—Cap. IV, 17; v. ad sorte—Cap. IV, 10; Cap. V, 7; in hereditatem non v.—44, 8; si non venerit qui corpus cognoscat—Cap. 1, 9.

Venter; aliquem in v. plagare—17,4; mulierem prignantem in v. percutere—Cap. I, 11, 4.

Verbum dicere (прим. 479) - 46, 1; 50, 3; v. regis (прим. 138)—13, 6; Сар. 1, 7; 11, 7.

Veritas—Cap. VII, 12; in veritate testimonia non habere—Cap. V, 6.

Verres (прим. 26)—2, 11.

Vertevolum (прим. 284)—27, 21.

Verum esse dicere—56, 1 w; si crimen v. fuisset—18, Add. 1; iuratores dare, quod v. sit—Cap. IV, 2.

Vestibulum (upum. 694)—Cap. I, 9. Vestigium minare, perv. res, latronem sequi, persequi—37; Cap. I, 1; Cap IV, 16, 17; vestigio conprobare—Cap. IV, 9.

Vetare aratro de campo alieno-27, Add. 9 v.

Vetellus, vitulus—3, 1,3, Add. 1. Via; sine v. per messem alienam transversare—34, 2, 3; viam ad farinario claudere—31, Add. 2; de v. ostare, inpingere (прим. 289)—31, 1, 2; Cap. VI, 6; in v. adsallire, expoliare—13, Add. 4; 17, 9; 31, Add. 1; in v. hominem invenire—41, 8 s.

Via lacina em. lacina.

Vicini (прим. 473, 882)—45, 3; Cap. l, 9; Cap. V, 3, 9.

Vicinae villae-Cap. I, 9.

Videre; ut testes dicant quae viderunt-49, 1 h.

Videredum, vuedredum (прим. 756) dare, iurare—Cap. П, 8, 1 и (стр. 105) p, (стр. 106) f; Cap. V. 7 (? прим. 842), 9.

Viduam dimittere—44, 1; v. accipere—44 загл. x: Сар. I, 7; Сар. VII, 8.

Vigilia e-Cap. [V, 9.

Villa (прим. 40)—3, 4 m; 5; 14, 6, Add. 1; 39, Add. 3; 42, 5; 45, 1, 2, 8 m, Add. 1; Cap. I, 9; Cap. VI, 8; Cap. VII, 9.

Vinculum indisruptum caritatis— Cap. 1V, 16.

Vindere cm. vendere.

Vindicare—Cap. l, 7, 12; Cap. II, 1, 2; Cap. IV, 16; Cap. VII, 9.

Vindictae, ad vindictam dare— Cap. IV, 12; Cap. V, 5.

Vindimiare in furtum-27, 13.

Vinia, vinea-9, Add. 2; 27, 13.

Vinitor-10, Add. 4 и i; 35, 6.

Vinum-27, 14.

Violare domum alienam—Cap. II, 9 m; v. decretum—Cap. IV, 18. Violentia—13, Add. 5; 14, 4 f.

v. ferre, tollere -- 37, 1 v; 61, 2, 3; v. expoliare-61, 2; v. moecari-13, Add. 4; v. castrare—Cap. II. 6.1 a. v. domum distruere—Cap. II. 9. Vipida, vopida (прим. 433)—41, 9 h; Cap. III, 3.

Viriculam transcapulare -29,9 m. Virgae (прим. 832) paratae—40, 6: tres v. capulare-34, 1.

Viri magnificentissimi-Uap. V, 1. Virilis sexus-59, 5.

Virilia-29, 9 m.

Virtus; per virtutem (прим. 247)— 25, 1; 32, Add. 3; 61, 1 a, 3 l.

Vis; vim inferre foeminae, puellae-13, Add. 5; Cap. II, 7; per vim-61, 1 a; Cap. VI, 7; vi rejecte (прим. 862)—Сар. V, 7.

Vi ta privare—41, 8 t; v. carere—Cap. IV, 2; v. amittere—Cap. II, 10, 1; vitae periculum incurrere, se subiacere--Cap. IV, 1, 11, 18; vitae dispendium perire-Cap. V, 7; de vita culpabilem esse (прим. 142)-13, 7; 50, 4; Cap. V, 7; de vita componere-13,7 n; 16, Add. 1; 32, Add. 3; 51, 2; 58, 1; Cap. IV, 2 l, 10: Cap. VI. 14, 3; de vita redimere-32, Add.3.

Vites furatae-7, Add. 9.

Vittam solvere-Cap. I, 11, 2. Vitulus cm. vetellus.

Vivere lege Salica (прим. 413)-41. 1; 47 загл. k, 1 (стр. 70) l; 63, 1 o; Cap. VII, 10.

Violenter pecora expellere-9, 5 c; | Vivus evadere, exire-41, 9; Cap. III. 3 загл.; si mater v. non fuerit-Cap. II, 3; si filii v. fuissent--Cap. V, 3; uxorem, mulierem a vivo marito tollere-15; Cap. VI, 17; Cap. VII. 4.

> Vocare in mallum-16, Add. 1; v. in testimonium 49, 3; alterum cinitum v., mulierem meretrice v.-30. 1. 8.

Voluntas; suam voluntatem servum sequi-13, 8; voluntatem tuam solve (приы. 539)—50, 3; voluntario ordine-55, Add. 4 c; voluntate nec casu-Cap. III, 2; spontanea voluntate moechari-25, 2; extra v. parentum-24, Add. 2; consensu et v. parentum-Cap. VII, 8: extra, sine v. domini-25, 9 i; 41, Add. 3 f; sine v. (causatoris)-Cap. II, 10, 2; sine v. iudicis -41, Add. 2; Cap. I, 3 b.

Vopida cm. vipida. Votivus (прим. 29)—2, 12, 13. Vuedredum cm. videredum. Vulnerare de ferro—17, 7. Vulnus-17 загл., 4. Vulpis, vulpiga, vulpicula clamare—30, 2 а, 4 и f.

W.

Wadium dare(прим. 938)—Extr. B. 1, 2. Wargus (прим. 581)—14, Add. 5 p. Wereguldum (прим. 411)—51, 2, g.

Юрид ическіе термины разъясненные въ примѣчаніяхъ.

Anafangjan, Anefang-прим. 365, **49**1. Absens pro confesso habetur-502, 558, Almenda - 461. Anteiuramentum-756. Asega - 570. Bannire, bannitio-1. Bauggildi-457. Beerbung-832. Blutraub-575. Bocland - 637. Boni homines-538. Brautlauf-446. Causidicus-718. Crimen laesi maiestatis-947. Curtis salica; sala-637. Ding, echtes, gebotenes-2. Dingleute-453. Dingpflicht-2. Echte, ehaft not-6. Erbsühne-618, 652. Essonia, essoignia-6. Ewa, eva-6, 893. Fahrhabe-292. Faida—85, 89, 139. Familia-457. Fara-457. Faramundus-138. Federwat-686. Folcland-637. Foresni-297. Freizügigkeit-256.

Friedlos-546, 548, 581. Fronhof-637. Gast-959. Gau-449. Gefährdeeid-359. Gemahl-450. Gemeinfreier-697. Gerade-631. Germagen-457. Gewährsmann-365. G e w e t t e-365. Giwizo-512. Handraub-646, 647. Hauptgold-219. H a u s-457. Haussuche-365. Hegungsfragen, hegen-452. Heimfall, Heimfallsrecht-Heimsuchung-163. Hofland-637. Holschuld-521. Hrevavunti-178. Huoba, Hufe-461. Kúgildi-5. Kunkelmagen-457. Lebensgefährdung-178, 179. Leodgeld-411. Lex patriae-153. Magen, Magschaft-457. Maghaftung-616. Magsühne-618, 652. Mahlstätte-2.

Mansio-461.

Mansus dominicus, indominicatus—637.

Marca communis, gemeine Mark—461. Markgenosse, Märker—462.

Mord-294, 414.

Morgengabe-682.

M u n t; mundporo, mundeboro; mundium - 138.

Muntschatz-683.

Muttermagen-457, 654.

Nefgildi-457.

Neubruch-461.

0 r d a l e-558.

Personalitätsprinzip-158.

Portio-461.

Prolocutor-713, 714.

Rachinburgii sedentes, adstantes—538.

Realiniurie-309.

Recht-359.

Reif-,Ringgeld-446.

Reraub-575.

Sala, Salhof, Salland-637.

Salmann-476, 482.

Scalc, Schalk-101.

Schach-149, 646, 647.

Schatzwurf-259.

Scheinbote-6.

Schelte-155.

Schilling--5.

Schlucht-457.

Schöffenbare Leute-538.

Schüttung-92.

Sippe-457, 458.

8 o r s-461.

Speermagen, Schwertmagen-457.

Spindelmagen, Spillmagen-457.

Spurfolge-365.

8 tam m land-637.

Streubesitz-807.

Të o, thiu, dëo-101.

Auf handfester That-319.

Thing-2.

Todleib-615.

Todschlag-414.

Traditio-149.

Treuh andler-476, 482.

Trockener Schlag-198.

Umstand-538.

Urteilfinder-538.

Urteilschelte-614.

Urteilserfüllungsgelöbnis-518.

Vatermagen-457, 654.

Vordermann-365.

Voreid-756.

Vormund-138.

Vorsprecher-713.

Walraub-167, 575.

Wedde-365.

Wegelagerung-155.

Wehrhaftmachung-284.

Weisthum—893, 922.

Wergeld-411.

Wette-938.

Widereid-756,

Wittiscalc-570.

Zeugenschelte--920.

Errata*).

Стр.	Напечатано:	Слъдуетъ читать:
4,	2-ая строка—Хлодовека	Хлодовеха.
11,	tit. III, опущено—	Add. 3: Si taurum bimum furaverit sol. XXXV culp. iud. (II, Her., Em.),
15,	Add. 1-surperius	superius.
16,	b-4404, Em.	Em.
18,	f-serv. alien.	alien.
26,	f-LX1	LXII.
28,	m-237	217.
30,	<i>l</i> —XXX	XXXV.
36,	Add. 8—clasuram	clausuram.
37 ,	h-MDCC	MDCCC.
37,	рШ	II.
39,	1-ая строка—LXII	LXШ.
40,	Add. 2—MDCC	MDCCC.
40,	<i>l</i> —XV (!)	XV.
14,	§ 1—faciunt XLV	faciunt solidos XLV.
4 5,	c—II	III.
47,	Add. 2—denarios tulerit	denarios valentes tulerit.
48,	g—LXXXV	LXXV.
48,	o-se defendere"-Em.	"se defendere, ut nihil pro ipso pe- core solvat"—Em.
53,	Add. 3—admittitur	amittitur.
53,	s-den. VIII M. q. f. sol.	den. VIII M. q. f. CC sol.
56 ,	§7и h—eandem	eadem.
5 7 ,	e - allis	aliis.

^{*)} Корректура текста Правды происходила при исключительно неблагопріятныхъ условіяхъ, чімъ и объясняется большое количество погрівшностей.

Стр.	Напечатано:	Слъдуетъ читать:
64,	5-ая строка—pensare debent	pensare vel probare debent.
6 8,	o-est	suam.
7 6,	§ 1—fuerit s) t)	fuerit u) t).
7 6,	t—antequ. cum	antequ. eum.
77 .	5-ая строка снизуSi	Sic.
7 7,	4-ая строка снизу—noluerit	voluerit.
78,	§ 1—debat	debeat.
83,	Add. 1, 1-ая строка—ad mallum	in mallum.
84,	5-ая строка снизу—collocare	collocaverit.
85,	e-omina	omnia.
88,	y—domine	domino.
89,	§ 4—fuerit o) p)	fuerit a) p).
89,	<i>b</i> —II	N; "si pater aut mater superf ipsi",—Her., Ет., н вкот. изъ Ш.
90,	2-ая строка снизу-пест	nec r).
	perteneats	perteneat s).
90,	h—III	П.
93,	заглавіе—extra consilium	extra n) consilium.
93 ,	заглавіе—decotato o) 630)	decotato o) 664).
96,	4 § 1—indicetur	iudicetur.
106,	3-ыя строка снизу—absolveret	absolvere.
11 0,	k-ad mallorum	admallorum.
116.	<i>f</i> —servis	servus.
117,	6-ая строка—latro es	latro est.
117,	c11	Π; "pervenient"—4404.
123,	§ 5abatonia	abantonia.
125,	Cap. VII, заглавіе—Dei	Domini.
165,	прим. 197—schüpfen	schlüpfen.
1 71,	прим. 242—на малолътнимъ	надъ малолетнимъ
172,	прим. 251—rem focium	rem forcium.
199,	прим. 432—См. пр. 3 3	См. пр. 313.
221,	строка 12 снизу—прим. 568	прим. 538.
	32, к; 34 n; 39 b; 40 b; 42 f; 55, 8-ья строка; 59 с; 66 m; 116 f	не нужент курсивъ.
	Предварительн. замвч. І. II. III., в А. В. С.	ъ нъкот. мъстахъ названы Прим.